

Jens Anker Andersen

Skifteret

Dødsboer

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
1989

Skifteret. Dødsboer

© 1989 by Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.

Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse
eller mangfoldiggørelse af denne bog
eller dele heraf

er uden forlagets skriftlige samtykke ikke tilladt
ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Bogen er sat hos Jur-Sats ApS
og trykt hos Narayana Press, Gylling
Bogbinderarbejdet er udført af
Damm's Bogbinderi i Randers

Printed in Denmark 1989

ISBN 87-574-5340-3

Indholdsfortegnelse

<i>Forord</i>	11
<i>Forkortelser</i>	13
1. Forberedelse af dødsboskiftet	15
2. Anmeldelse af dødsfald. Bevis for dødsfaldet – Skiftesaglisten	19
3. Skifteretterne – Skiftebehandlingens judicielle eller administrative karakter	25
4. Skifteretternes stedlige kompetence (værneting)	27
5. Skifteretternes internationale kompetence – Udenlandske boer	31
6. Skifterettens førstegangs-indkaldelser. – Retshjælp	37
7. Tiden mellem dødsfaldet og bobehandlingens påbegyndelse, jfr. Skfl. § 13, stk. 2	41
<i>Summarisk behandling af dødsboer</i>	47
8. »Intet efterladt«	49
9. Begravelsesudlæg, jfr. Skfl. §§ 10 og 43	51
10. Halvtredstusind kroners reglen, jfr. Skfl. § 62b, stk. 2	61
11. Uskiftet bo	67
11a. Fordele og ulemper	67
11b. Betingelser	69
11c. Hæftelsen	73
11d. Det uskiftede bos omfang	74
11e. Ægtefællens rådighed i levende live	76
11f. Ægtefællens rådighed mortis causa	78
11g. Det uskiftede bos ophør	78
11h. Deling af det uskiftede bo	80
12. Privat skifte	83
12a. Fordele og ulemper	83
12b. Betingelser	84
12c. Overgang fra privat til offentligt skifte	94
12d. Overgang fra offentligt til privat skifte	95
12e. Hæftelsen	99
12f. Behandlingsmåden	102
12g. Skiftefuldmagter og skifteretsattester	102

13. Offentligt skifte	105
14. Fællesregler for offentligt skiftede boer	107
14a. Begyndelses-, registrerings- og vurderingsforretninger mv.	107
14b. Undersøgelse af arveforholdene og værgebeskikkelse	117
14c. Begravelsen og begravelsesomkostningerne	121
15. Gældsfragåelsesboer	125
15a. Bomassen	125
15b. Bostyret og dets erstatningsansvar	127
15c. Boer, der skal behandles som gældsfragåelsesboer, jfr. KL § 35 og AL § 71	136
16. Gældsvedgåelsesboer	139
16a. Fordele og ulemper ved gældsvedgåelsesbehandling	139
16b. Gældsvedgåelsen	141
16c. Hæftelsen	142
16d. Hvilke boer behandles som gældsvedgåelsesboer?	142
16e. Arvedelingsboer	142
16f. Behandlingsmåden	143
17. Dødsboer, hvor der er en efterlevende ægtefælle	147
17a. Området for Skiftelovens kap. 5	147
17b. Bomassen	148
17c. Længstlevendes rådighed over boet	152
17d. Realisation af boets aktiver	152
17e. Arvinger og legatarer	153
17f. Skifte af et uskiftet bo, jfr. Skfl. § 57, stk. 3	153
17g. Kreditorernes retsstilling	154
17h. Længlevendes skiftefordele – Vederlagskrav	155
17i. Længlevendes ret til pension, forsikringer, erstatninger, lejlighed mv.	158
18. Eksekutorboer	161
18a. Området for eksekutorboer	162
18b. Hvem kan være eksekutor?	162
18c. Grundlaget for en eksekutorbehandling – Eksekutorbevillingen	164
18d. Behandlingsmåden	166
18e. Revisions- og tilsynsmyndighederne	172
18f. Eksekutorsalærer og andre bosalærer samt prøvelsen af disse	174
19. Kreditorernes retsstilling	181
19a. Proklamaudstedelse	181
19b. Proklamaets indhold	183

19c.	Underretning om proklamaet eller bobehandlingen	184
19d.	Hvilke krav prækluderes?	185
19e.	Afbrydelse af proklamafristen	187
19f.	Proklamaets retsvirkninger – Ikke-prækluderede krav	191
19g.	Fordringernes prøvelse	193
19h.	Afdødes kreditorer	195
19i.	Arvingernes kreditorer	197
19j.	Kreditorernes indflydelse på bobehandlingen	199
19k.	Anvendelse af Konkurslovens regler	202
20.	Realisation af boets aktiver	203
20a.	Auktionssalg eller underhåndssalg mv.	204
20b.	Auktionssalg	207
20c.	Realisationer i gældsfragåelsesboer	209
20d.	Realisationer i gældsvedgåelsesboer	211
20e.	Realisationer i boer, hvor der er en efterlevende ægtefælle	212
20f.	Realisationer i privatskiftede boer	212
21.	Tvister	213
21a.	Kompetencen til at afgøre tvister i dødsboer	213
21a.-1.	Skattemyndighedernes kompetence	215
21a.-2.	Tvister inden der er taget stilling til bobehandlingsformen	216
21a.-3.	Tvister i privatskiftede boer	216
21a.-4.	Tvister i eksekutorboer	217
21a.-5.	Tvister i skifteretsbehandlede, offentlige boer	219
21a.-6.	Værnetings- og voldgiftsaftaler	224
21b.	Procesmåden i skifteretten	225
21c.	Appel af skifteretsafgørelser	230
21d.	Den enkelte lodtagers procesbeføjelser	233
22.	Boets opgørelse og udlodning	237
22a.	Boets slutning – Slutningstidspunktet	237
22b.	Valg af skæringsdag	243
22c.	Værdiansættelser	245
22d.	Boopgørelsen	255
22e.	Udlodning til kreditorer	258
22f.	Udlodning til arvinger	260
22g.	Udlodning til legatarer	261
22h.	A conto udlodning af arv	262
22i.	Udlodning til umyndige, fraværende og udenlandske lodtagere – Henstand i henhold til Skfl. § 63	266
22j.	Udlægsret	272

23.	Retskraft og genoptagelse	279
23a.	Retskraftens generelle omfang	279
23b.	Regler der formindsker behovet for genoptagelse af dødsboer	280
23c.	Retskraftens genstand	281
23d.	Genoptagelsesboer	283
23e.	Genoptagelse, almindelig retssag eller anden berigtigelse ..	286
23f.	Nyt aktiv	288
23g.	Nyt passiv	291
23h.	Ny arving	293
23i.	»Urigtig arvedeling«	294
23j.	Fejl ved bobehandlingen	296
23k.	Andre genoptagelsessituationer	298
23l.	Retskraftens subjektive begrænsning	300
24.	Dødsbobe­skatningen	303
24a.	Indledning	303
24b.	Dødsbobe­skatningens hovedprincipper	304
24c.	Uskiftet bo, Skfl. § 62b, stk. 2, og AAL § 14A-B	305
24d.	Året forud for dødsåret	307
24e.	Beskatningen af perioden 1. januar til dødsdagen (melle­perio­den)	308
24f.	Beskatningen af afdødes ægtefælle i dødsåret	312
24g.	Beskatningen af dødsboer	315
24h.	Dødsboers selvangivelser	319
24i.	Beskatningen af fortjenester mv. på boets skattemæssige aktiver	324
24j.	Femten måneders fristen	332
24k.	Skifteskatteret	335
25.	Stempelafgift, tinglysningsafgift, aktieafgift, merværdiafgift, ejerlejlighedsafgift og registreringsafgift for fritidsfartøjer	337
26.	Skifteafgift	343
26a.	Indledning – Hvad dækker skifteafgiften?	343
26b.	I hvilke boer skal der betales skifteafgift?	344
26c.	Skifteafgiftens størrelse	345
26d.	Beregningsgrundlaget (»formuemassen«)	347
26e.	Beregning og betaling af skifteafgift	350
27.	Arve- og gaveafgift	355
27a.	Arveafgift – Indledning	355
27b.	Internationale forhold	355
27c.	Arvegiftspligtens indtræden – Arveafkald – Barnløse ægtepar – Rentenydelseskapitaler	357

27d. Arveafgiftspligtens bortfald	362
27e. Arveafgiften i summarisk behandlede boer	363
27f. Uskiftet bo	364
27g. Arveafgiftens størrelse	364
27h. Arv til og fra ægtefæller	370
27i. Juridiske personers arveafgift	370
27j. Hvad beregnes arveafgiften af?	371
27k. Arveforskud	374
27l. »Arvelodder«, der skal udredes fri for arveafgift	375
27m. Arveafgiftens beregning og betaling	377
27n. Gaveafgift	381
<i>Domsregister</i>	385
<i>Lovregister</i>	389
<i>Stikordsregister</i>	397

Forord

Hovedsigtet med bogen er at tilvejebringe en håndbogsmæssig fremstilling af dødsboskifteretten i vid forstand. Bogen behandler derfor ikke alene de processuelle regler – i navnlig Skifteloven – om behandlingen af dødsboer. I tilslutning hertil behandles reglerne om dødsbøbeskatningen samt afgiftsreglerne, navnlig reglerne om arve- og gaveafgift samt stempelafgift. I det omfang, det er fundet hensigtsmæssigt og overkommeligt, er materielretlige og almindelige processuelle spørgsmål medtaget.

Bogen er ført å jour til den 15. oktober 1989.

Aarhus, oktober 1989

Jens Anker Andersen

Forkortelser

AAL	Arve- og gaveafgiftsloven
Adv.	Advokaten (før 1986: Advokatbladet)
AL	Arveloven
Albeck	Kaj Albeck, Eksekutorboer, 4. udg. (1966)
Arveafgiftsloven	Jørgen Berg og Marianne Christiansen, Lov om afgift af arv og gave (1986)
Bet.	Betænkning (nr. og årstal)
Bkg.	Bekendtgørelse (nr. og årstal i Lovtidende)
Cirk.	Cirkulære (nr. og årstal i Ministerialtidende)
DL	Christian V's Danske Lov fra 1683
FAL	Forsikringsaftaleloven
Fm.	Fuldmægtigen
FT	Folketingstidende
FUL	Funktionærloven
Gbl.	Gældsbrevloven
Gomard	B. Gomard, Skifteloven (1964)
Grl.	Grundloven
H	Højesteretsdom eller -kendelse
Harbou	N. Harbou, Behandling af dødsbo og fællesbo, 2. udg. (1945)
Holkmann & Viltoft	Per Holkmann og Niels Viltoft, Skifteloven (1986)
J	Juristen (fra 1974-81: Juristen & Økonomen)
JD	Juristens Domssamling
Kap.	Kapitel
Kbl.	Købeloven
KL	Konkursloven
Kreditkbl.	Kreditkøbsloven
Ksl.	Kildeskatteloven
L	Lov (nummer og årstal i Lovtidende)
Lbkg.	Lovbekendtgørelse (nummer og årstal i Lovtidende)
LL	Lejeloven
LOHS	Landover- samt Hof- og Stadsretsdom eller -kendelse
ML	Myndighedsloven
MT	Ministerialtidende

Munch	Mogens Munch, Konkursloven, 6. udg. (1988)
N	note
NDS	Nordisk Domssamling
RAL	Retsafgiftsloven
Rpl.	Retsplejeloven
SH	Sø- og Handelsretsdom eller -kendelse
Skfl.	Skifteloven
Skiftelovsbet.	Betænkning nr. 684:1973 om ændring af skiftelovgivningen
Stpl.	Stempeloven
Strl.	Straffeloven
Svenné Schmidt	Torben Svenné Schmidt, Jørgen Graversen, Jørgen Nørgaard og Peter Vesterdorf, Arveret (1985)
TfR	Tidsskrift for Rettsvitenskap
TfS	Tidsskrift for Skatteret
Tillæg	Gomard, Tillæg til Skifteloven (1971)
TL	Tinglysningsloven
U	Ugeskrift for Retsvæsen
V	Vestre landsretsdom eller -kendelse
Vedel	J.F.E. Vedel, Dødsbøbeskatningen, 4. udg. (1983)
VLT	Vestre Landsrets Tidende
Walbom & Engholm	Allan Walbom og Jens Olav Engholm Jacobsen, Dødsboskifte (1986)
Werlauff & Lyhne	Erik Werlauff & Henrik Lyhne, Praktisk Dødsboekspektion (1987)
Æ I	Lov om ægteskabs indgåelse og opløsning
Æ II	Lov om ægteskabets retsvirkninger
Ø	Østre landsretsdom eller -kendelse

1. Forberedelse af dødsboskiftet

Det ideelle dødsboskifte forudsætter, at det i rimeligt omfang er forberedt af arveladeren.

Enhver arvelader bør overveje, om Arvelovens regler, der nødvendigvis må angå typetilfældene, helt svarer til hans ønsker og behov. Er dette ikke tilfældet, bør han oprette et testamente. Navnlig personer, der lever i papirløse ægteskaber og/eller ikke efterlader sig livsarvinger, bør normalt oprette testamente. Testamentet bør naturligvis oprettes som notartestamente, da der er sikkerhed for, at et notartestamente – via Centralregistret for testamenter – kommer frem på skiftet, ligesom det selvfølgelig også spiller en rolle, at et notartestamente er særdeles vanskeligt at anfægte.

Udover at sikre de efterladte gennem testamentsoprettelse er det ofte hensigtsmæssigt, at disse koordineret hermed også sikres ved, at de bliver indsat som begunstigede i livs- og ulykkesforsikringer samt kapitalpensioner og ratepensioner. Det bemærkes herved, at sådanne indsættelser ikke gyldigt kan ske i testamentsform, jfr. FAL § 103. Da papirløse ægtefæller ikke arver hinanden efter loven, er forsikringsspørgsmålet også særlig relevant for dem. Det kommer herved særlig på tale, at de papirløse ægtefæller gensidigt tegner livs- og ulykkesforsikringer på hinanden («krydsforsikringer»), da der ikke skal betales arveafgift af sådanne forsikringer. Det kan også være fornuftigt at indsætte eventuelle børn som begunstigede i rateforsikringer. Det bemærkes herved, at præmierne til en rateforsikring fuldt ud – uden nogen beløbsgrænse – kan fratrækkes i forsikringstagerens skattemæssige indkomstopgørelse. Sikringen af børnene vil ofte også indirekte sikre den papirløse ægtefælle, der ikke selv kan indsættes som begunstiget.

Oprettes der testamente, bør testator overveje, hvem der under skiftet skal have status som arving, og hvem der skal have status som legetar. Det er alene arvingerne, der har indflydelse på, hvordan boet skal behandles, ligesom det alene er arvingerne, som har stemmeret under bobehandlingen. Testator kan direkte i sit testamente angive, hvem der i skifteretlig forstand f.eks. skal betragtes som arvinger. Tvangsarvinger kan dog ikke uden deres samtykke gøres til legatarer.

Da det er skik og brug, at et testamente først bliver læst efter begravelsen, bør forskrifter vedr. begravelsen – bortset fra spørgsmål om gravstedets vedligeholdelse – ikke gives i testamentet. De nævnte forskrifter kræver iøvrigt heller ikke testamentsform.

Forberedelse af skiftet

Bestemmelser om, hvem der skal have de forskellige indbogenstande, bliver ofte hurtigt forældede eller ufyldstgørende. Bl.a. derfor er det som regel at foretrække, at sådanne forskrifter gives formløst i form af en såkaldt indbobiliste. Formløse forskrifter vedr. begravelsen og fordelingen af indboet bliver erfaringsmæssigt næsten altid fulgt af de efterladte. De efterladte kan også vedtage at respektere afdødes mundtligt udtalte ønsker (mundtligt testamente), hvilket heller ikke er ualmindeligt.

Under et skifte er der ikke alene spørgsmål om den kvantitative fordeling af afdødes efterladenskaber, men også spørgsmål om hvem af lodtagerne, der skal have de enkelte aktiver (arveudlæg). Har arvelader særlige ønsker i så henseende, eller ønsker han at undgå stridigheder mellem de efterladte, kan han i vid udstrækning i sit testamente fordele de enkelte aktiver mellem de efterladte. Se herved AL § 66 om den kvalitative testationskompetence. Ifølge AL § 26 kan arvelader derudover ved testamente give en livsarving fortrinsret til at få sin arv udlagt i bestemte ejendele. I relation til landbrugsejendomme har testator en særlig vid testationskompetence, jfr. AL § 79.

I forbindelse med testamentsoprettelsen bør testator også gøre sig overvejelser om den behandlingsform, som til sin tid bør anvendes på dødsboet. Ofte foretrækker arvingerne – bl.a. af omkostningsmæssige grunde – privat skifte. Arveladeren bør derfor overveje, om han vil forbyde privat skifte, jfr. Skfl. § 6, eller om han modsat, hvilket er det praktiske, vil fremme mulighederne for privat skifte, som han naturligvis på grund af gældshæftelsen ikke kan foreskrive. Skal der oprettes et legat (juridisk person) i forbindelse med skiftet, kan arvelader således fremme muligheden for privat skifte ved at gøre legatet til legatar. Han kan også i testamentet angive, hvem der skal være medlemmer af legatbestyrelsen, således at der allerede ved skiftets begyndelse er en legatbestyrelse, som kan tiltræde et privat skifte.

Testator bør også overveje, om der bør indsættes en eksekutor. Indsættes der en eksekutor, bør der i testamentet udtrykkelig tages stilling til, om og i hvilket omfang eksekutorindsættelsen skal være til hinder for privat skifte, hvis betingelserne herfor iøvrigt er opfyldt. Det bør tillige angives, om der er substitutionsret for den udpegede eksekutor, for det tilfælde at han bliver forhindret i at fungere som eksekutor. Man bør også være opmærksom på, at eksekutor normalt selv må afholde udgifterne ved sikkerhedsstillelse, hvis det ikke i testamentet er angivet, at udgifterne skal afholdes af boet. Mange testamenter med eksekutorindsættelse er fællestestamenter oprettet af ægtefæller. Det er i så fald praktisk, at det i testamentet angives, om eksekutor skal træde i funktion ved førstafdødes død eller først ved længstlevendes død. Det er også meget praktisk, at det angives, om længstlevende må ophæve eksekutorindsættelsen og/eller skifte eksekutor ud med en anden.

Ved oprettelsen af et testamente bør man i mange tilfælde være opmærk-

som på skatte- og afgiftsspørgsmål. Der kan f.eks. være spørgsmål, om man for at spare arveafgift, skal springe en generation over. Ved legater kan der spares arveafgift ved i henhold til AAL § 21, stk. 3, at bestemme, at legatet skal udredes fri for arveafgift.

Forventes det, at en ubeslægtet – f.eks. en kompagnon – køber et bestemt aktiv, kan der spares stempelafgift, jfr. Stpl. § 77, og skabes mulighed for skattemæssig succession, jfr. navnlig Ksl. §§ 33 og 33A ved at indsætte ham som arving eller legatar for et mindre beløb.

I mange henseender bør man være opmærksom på, at et testamente af hensyn til bobehandlingen ikke bør være for detaljeret. Skal der f.eks. oprettes et legat, er det mest praktisk, at udformningen af de nærmere bestemmelser overlades til bostyret. Det vil også næsten altid være upraktisk, hvis arvelader har givet forskrifter for, hvordan der skal forholdes med selve bobehandlingen. Dette gælder ikke mindst i relation til de forskellige skattespørgsmål, da skatte- og afgiftsreglerne løbende undergår væsentlige forandringer.

Sv. Danielsen, U 1987B.92 f oplyser, at der årligt indberettes 25-30.000 notartestamenter til Centralregistret for testamenter, hvilket indebærer, at 10-20% af befolkningen på et eller andet tidspunkt opretter testamente.

2. Anmeldelse af dødsfald. Bevis for dødsfaldet – Skiftesaglisten

Der indtræder årligt ca. 59.000 dødsfald i Danmark.

Alle dødsfald – uanset om arvingerne ønsker at skifte boet privat – skal snarest anmeldes til myndighederne.

Ifølge Skfl. §§ 1-3 skal et dødsfald anmeldes overfor skifteretten. I h.t. Skfl. § 1, stk. 2, påhviler anmeldelsespligten afdødes ægtefælle, og hvis en sådan ikke findes, de tilstedeværende myndige arvinger. Er der heller ingen tilstedeværende myndige arvinger, påhviler anmeldelsespligten den, hos hvem den afdøde har været til huse, eller de myndige medlemmer af samme husstand. Det er herefter f.eks. klart, at en samleverske kan have anmeldelsespligt. Tilsi-desættelse af anmeldelsespligten er bødesanktioneret i Skfl. § 2. Mere væsentligt er det dog, at ingen præst må medvirke ved ligets begravelse, medmindre det dokumenteres, at dødsfaldet er lovligt anmeldt. Begravelse eller ligbrænding skal normalt være sket senest 8 dage efter dødsfaldet, jfr. forordning af 7/11-1682 og Bet. 688:1973, s. 19, 41 og 65. Det anførte bevirker, at der er særdeles stor sikkerhed for, at alle dødsfald bliver anmeldt. Det bemærkes, at et dødsfald skal anmeldes, uanset om afdøde efterlod sig aktiver eller passiver. Skifteretten skal altså træde i funktion, uanset om der i skifteretlig forstand kan siges at foreligge et bo, og skifteretten kan følgelig ikke betinge sin medvirken af sikkerhedsstillelse for eventuelle omkostninger.

Er et barn levende født, skal dets død – selv om den indtræder kort efter fødslen – anmeldes.

Ifølge L 225:1968 om anmeldelse af fødsler og dødsfald skal et dødsfald også anmeldes overfor Folkekirkens ministerialbøger.

På grundlag af Bet. nr. 688:1973 er der gennemført L 346:1975 om begravelse og ligbrænding.¹

Denne lov har ændret de ovennævnte anmeldelsesregler, idet afdødes nærmeste herefter har opfyldt alle deres anmeldelsespligter, hvis de senest 2 dage efter dødsfaldet anmelder dette overfor **begravelsesmyndigheden**.²

Sognepræsten på afdødes bopælssted er begravelsesmyndighed. Havde afdøde ikke bopæl her i landet, er sognepræsten på dødsstedet begravelsesmyndighed. Anmeldelsen foretages på et særligt blanketsæt, der f.eks. udleveres

1. Se også Bkg. 593:1975, Cirk. 220:1975 og Cirk. 241:1977.

2. Anmeldelse skal ske inden fristens udløb, selv om dødsattesten endnu ikke foreligger.

Dødsanmeldelsen

af sognepræster og kordegne. Sognepræsten bistår om fornødent med udfyldelse af blanketten.³

Afdødes nærmeste kan også overlade det til andre at foretage anmeldelsen. I praksis foretages således de fleste dødsanmeldelser af bedemænd mod et særligt honorar.⁴

Den førnævnte blanket indeholder under ét både en dødsanmeldelse og en anmodning om begravelse eller ligbrænding. Det bemærkes dog, at afdødes efterladte kun har pligt til at anmelde dødsfaldet. Fremsætter de ikke begæring om begravelse eller ligbrænding må en sådan begæring fremsættes af kommunen.

Begravelsesmyndigheden afgør på grundlag af den fremsatte anmodning de forskellige spørgsmål vedr. begravelse eller ligbrænding.⁵ Afdødes ønsker, f.eks. om begravelse eller ligbrænding, der er fremsat efter det fyldte 15. år, skal så vidt muligt efterkommes. Var afdøde ved sin død medlem af en ligbrændingsforening eller lignende sammenslutning, anses dette som udtryk for et ønske om ligbrænding, med mindre det modsatte godtgøres, jfr. § 8 i Lov om begravelse og ligbrænding. Afdødes ønsker behøver ikke at være fremsat i testamentsform. Foreligger der ingen tilkendegivelser fra afdøde, skal ønsker fra den, der fremsætter anmodningen om foretagelse af begravelse eller ligbrænding, efterkommes, med mindre en person, der stod afdøde nærmere, fremsætter et herfra afvigende ønske.

Begravelsesmyndighedens afgørelser vedr. begravelse eller ligbrænding forelægges af begravelsesmyndigheden på begæring hurtigst muligt for skifteretten. Da begravelse eller ligbrænding ikke må foretages, før skifterettens afgørelse foreligger,⁶ er det klart, at skifteretten må tage stilling meget hurtigt.

Twistigheder mellem arvingerne om valg af gravsted kan også indbringes for skifteretten.

Skifterettens afgørelser træffes ved en inappellabel kendelse, jfr. i det hele § 9 i Lov om begravelse og ligbrænding.

I dødsanmeldelsesblanketten gives der bl.a. oplysning om afdødes eventuelle ægtefælle. Både afdødes og ægtefællens cpr-nummer skal oplyses, da dis-

3. Det har derfor næppe større praktisk betydning, at dødsanmeldelsen ikke mere som angivet i Skfl. § 3 kan ske mundtligt.

4. Det er dog som regel alligevel nødvendigt, at de efterladte kontakter begravelsesmyndigheden af hensyn til de forskellige spørgsmål vedr. begravelsen eller bisættelsen.

5. Se herved Bet. nr. 688:1973 om revision af Begravelsesloven og Ligbrændingsloven, der indeholder en meget instruktiv gennemgang af de problemer, der typisk kan opstå i relation til begravelse og ligbrænding.

6. Jfr. Bkg. 593:1975, § 7, og Cirk. 220:1975, pkt. II, nr. 4.

se navnlig er helt afgørende i relation til forespørgsler til Centralregistret for Testamenter og skattevæsnet. Afdødes cpr-nummer skal også angives i et evt. proklama. I blanketten angives også, hvem begravelseshjælpen fra den offentlige sygesikring ønskes udbetalt til, ligesom det angives, hvem skifteretten kan rette henvendelse til vedr. boets berigtigelse. Anmeldelsen til begravelsesmyndigheden skal være vedlagt dødsattesten og – så vidt muligt – afdødes dåbs- og navneattest samt, såfremt afdøde var eller havde været gift, vielsesattest. Det er klart, at f.eks. adoptionsbevilling, separations- og skilsmissebevilling og eventuelle testamenter også normalt bør vedlægges. Det samme gælder bevis for medlemskab af en ligbrændingsforening eller lignende sammenslutning.

I dødsanmeldelsesblanketten gives der ikke som foreskrevet i Skfl. § 3 oplysning om, hvem arvingerne er, og hvor efterladenskaberne forefindes, da disse oplysninger er irrelevante på dette tidspunkt. Det afgørende for skifteretten er at få oplyst, hvem den kan rette henvendelse til vedr. boet, typisk afdødes ægtefælle eller en livsarving.

Ved brug af genparter fra det nævnte blanketsystem foretager begravelsesmyndigheden videreanmeldelse til skifteretten, hvor afdøde havde hjemting,⁷ det sociale udvalg,⁸ folkeregisteret og den præst, som skal forestå begravelsen eller bisættelsen. Endelig får anmelderen en genpart som en slags kvittering for det passede.

Det er meget afgørende, at begravelsesmyndigheden snarest foretager de forskellige videreanmeldelser. Det er således ikke usædvanligt, at de efterladte hurtigt efter dødsfaldet kontakter skifteretten. Foreligger der selvmord, eller er afdøde dødfunden, kontakter politiet normalt meget hurtigt skifteretten og afleverer i forbindelse hermed de i bevaring tagne effekter.⁹

Ligningskommissionen skal også underrettes om dødsfaldet, men det er skifteretten, der i form af en videreanmeldelse giver denne underretning.¹⁰ Det er også skifteretten, der i givet fald kontakter Centralregistret for testamenter.

Det bemærkes, at der gælder særlige regler for de **sønderjyske landsdele**.¹¹ Reglerne, der stammer fra tiden før 1920, hvor disse landsdele hørte under

7. Dødsfaldet anmeldes altså ikke mere som foreskrevet i Skfl. § 1 af afdødes nærmeste til skifteretten på dødsstedet.

8. Af hensyn til udbetalingen af begravelseshjælpen.

9. Jfr. *Broman*, Fm. 1988.108.

10. Senere skal skifteretten også underrette ligningskommissionen om boets behandlingsform, jfr. § 1-2 i Bkg. 602:1977.

11. Se *Gomard*, s. 9-10, *Holkmann og Viltoft*, s. 31-32, *Oppermann*, Fm. 1968.101-05, Bkg. 572:1977 som ændret ved Bkg. 59:1982 samt Cirk. 240 og 241:1977.

Bevis for dødsfaldet

Tyskland, adskiller sig imidlertid efter gennemførelsen af L 346:1975 om begravelse og ligbrænding ikke særlig meget fra reglerne i det øvrige Danmark. Forskellen består i, at de opgaver, som i det øvrige Danmark varetages af sognepræsten i hans egenskab af ministerialbogsfører i Sønderjylland er henlagt til personregisterføreren, der svarer til Folkeregistret i det øvrige Danmark.

Anmeldelse af et dødsfald forudsætter naturligvis, at der præsteres et sikkert **bevis for dødsfaldet**. Beviset præsteres i langt de fleste tilfælde i form af en dødsattest udstedt af en læge på grundlag af et ligsyn. I nogle tilfælde, navnlig når dødsfaldet må antages at skyldes strafbart forhold, selvmord eller et ulykkestilfælde, skal lægen afgive indberetning til politiet. En sådan indberetning vil normalt resultere i, at der foretages et »retslægeligt (medico-legalt) ligsyn«. I nogle tilfælde foretages der endda »retslægelig (medico-legal) obduktion«.¹²

Liget må ikke begraves, brændes eller føres ud af landet, før en dødsattest er udstedt. Er dødsattesten udfærdiget efter retslægeligt ligsyn, skal attesten yderligere være forsynet med politiets påtegning om, at intet er til hinder for, at liget begraves, brændes eller føres ud af landet. Iøvrigt henvises der generelt til L 279:1976 om ligsyn, der bygger på Bet. 537:1969 om revision af Ligsynsloven. Se også Bkg. 45-46:1977 og Cirk. 79:1977.

Dør en **udlænding** i Danmark, skal dødsfaldet anmeldes til skifteretten på dødsstedet. Skifteretten sender herefter dødsattesten til hjemlandet via Justitsministeriet.¹³

Er den døde udlænding statsborger i et andet nordisk land, sendes dødsattesten vedlagt de øvrige oplysninger, som skifteretten måtte være i besiddelse af, direkte til den relevante myndighed i hjemlandet.¹⁴

Iøvrigt har skifteretten normalt intet med de pågældende udlændinges boer at gøre. Skifteretten har dog i henhold til Skfl. § 3 pligt til af egen drift at tage sig af afdødes aktiver i Danmark.

Dør en dansker, som har hjemting i Danmark, i udlandet, modtager skifteretten, hvor afdøde havde hjemting, som regel underretning om dødsfaldet og dødsattesten via det danske udenrigsministerium.¹⁵

I særlige tilfælde kan dødsfaldet ikke godtgøres gennem en dødsattest, fordi der ikke foreligger et lig. Boets tilførsel til skiftesaglisten og dermed bobehandlingen kan da grundes på en **dødsformodningsdom**. En dødsformod-

12. I Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1978.167-74 oplyser *Jørgen Voigt*, at der afholdes retslægeligt ligsyn i ca. 11% af alle dødsfald og foretages obduktion i ca. 2%.

13. Jfr. Cirk. 171:1931 og Cirk. 31:1955.

14. Se Cirk. 2:1971.

15. Se også *U 1948.968 Ø* om beviset for, at vedkommende er død i udlandet.

ningsdom afsiges af den almindelige byret efter forudgående offentlig indkaldelse. Ifølge § 6 i L 397:1946 om bortblevne kan en sag med henblik på afsigelse af dødsformodningsdom først rejses, når der er gået 10 år, siden den bortblevne sidst vides at have været i live. Såfremt den bortblevne dengang var i livsfare, eller der af andre grunde er en til vished grænsende sandsynlighed for, at han er død – f.eks. fordi det skib eller luftfartøj, som han var om bord i, er forsvundet – er fristen kun ét år. Overstiger en bortblevnes formue ikke 2.000 kr., kan formuen, når der er gået et år, siden han sidst vides at have været i live, uden dødsformodningsdom tages under skiftebehandling, som om han var død på det tidspunkt, da han må anses for bortbleven. Dette tidspunkt fastsættes af skifteretten, jfr. Bortblevnelovens § 16.

En dødsformodningsdom har i modsætning til almindelige domme retskraft overfor alle. Dukker den bortblevne efterfølgende op, bortfalder dødsformodningsdommens retsvirkninger i princippet, jfr. nærmere Bortblevnelovens §§ 17-23.

Kan der for skifteretten føres bevis for, at en person er død, selv om der ikke foreligger en dødsattest, kan skifteretten afsige **kendelse om, at vedkommende anses for død**.¹⁶ Som regel anføres en bestemt dødsdag i kendelsen. Der kan f.eks. være tale om fiskere eller søfolk, der er faldet over bord. Beviset for dødsfaldet vil typisk blive ført gennem vidneforklaringer, udskrifter af søforklaringer, politirapporter og rapporter fra Søværnets Operative Kommando. Der skal ikke betales retsafgift for kendelsen. Kendelsen har i modsætning til dødsformodningsdomme kun retskraft overfor sagens parter i skifteretten. Det er klart, at kendelsen kan danne grundlag for skifte af boet. I praksis bliver kendelsen formentlig også altid respekteret i de relationer – f.eks. ad forsikringer, pensioner og nyt ægteskab – hvor det har praktisk betydning.

De stærkt forbedrede kommunikationsmuligheder har i realiteten gjort verden mindre, således at det bliver sjældnere og sjældnere, at folk blot forsvinder. Området for dødsformodningsdomme er derfor i årenes løb blevet stadigt mindre, medens området for skifterettens afsigelse af kendelser om, at nogen er død, er blevet større. Teoretisk er forskellen, at skifterettens kendelse forudsætter, at der via bevisførelse foreligger juridisk vished for, at vedkommende er død. Foreligger der derimod en vis tvivl, må Bortblevneloven anvendes.

Dukker vedkommende op, efter at skifteretten har afsagt kendelse om død, må Bortblevnelovens regler i §§ 17-23 om dødsformodningens bortfald formentlig anvendes analogt.

16. Jfr. *Trolle*, J 1969.116-17, Tillæg, s. 10-12, *A. G. Kampmann*, Fm. 1981.46-47, og *U 1960.286 Ø*, smh. m. *U 1930.162 Ø*.

Skiftesaglisten

Et dødsfald skal af skifteretten straks indføres i **skiftesaglisten**, der nu har karakter af et blanketsæt, jfr. Cirk. 235:1979 (vejledning om skiftesaglisten).¹⁷ Grundlaget for tilførslen til skiftesaglisten er, at dødsfaldet er blevet anmeldt via begravelsesmyndigheden, der foreligger en dødsformodningsdom eller en kendelse fra skifteretten selv om, at en person bevisligt er død. I skiftesaglisten indføres i kronologisk orden alle skifterettens sager, og altså ikke blot dødsboerne. Ved indførelsen i skiftesaglisten får boet et nummer, f.eks. SKS 385/1988.

Som ovenfor nævnt kommer langt de fleste boer frem til skifteretten via begravelsesmyndigheden. Dette gælder dog ikke de boer, hvor der ikke er foregået en begravelse eller ligbrænding i Danmark, f.eks. fordi der ikke foreligger et lig, jfr. ovenfor om dødsformodningsdomme og kendelser om død. Dødsfaldet og begravelsen kan også være foregået i udlandet.

Under bobehandlingen bliver skiftesaglisten løbende tilført oplysninger om de væsentligste ting, der sker i boet, ligesom skiftesaglisten indeholder henvisninger til de skifteprotokoller,¹⁸ som boet iøvrigt er tilført. Skifteretten vil derfor ud fra selve skiftesaglisten kunne besvare de fleste forespørgsler vedr. boet. Ved henvendelser til skifteretten bør skiftesaglistennummeret anføres. Kendes dødstidspunktet nogenlunde, kan skifteretten dog også – da sagerne indføres i skiftesaglisten i kronologisk orden for hvert kalenderår – ret let finde frem til det pågældende bo. Da skifteretten fører et navnerregister til skiftesaglisten, kan man også finde frem til boet, hvis afdødes nøjagtige navn kendes. Det er naturligvis en forudsætning, at boet behandles ved eller er blevet behandlet ved den pågældende skifteret, hvilket afhænger af afdødes hjemting på dødstidspunktet. Der findes intet fællesregister for skifteretterne.

I skiftesaglisten anføres bl.a. **dødstidspunktet**, som vil fremgå af en evt. dødsattest. Er dødsfaldet indtrådt omkring det tidspunkt, hvor der f.eks. er trådt en ny arvelov eller nye skatte- og afgiftsregler i kraft, kan det være helt afgørende at få fastlagt det nøjagtige dødstidspunkt.¹⁹ Skifteretten er kompetent til at afgøre eventuelle tvister om dødstidspunktet.

17. Se også §§ 45-46 i Cirk. 55:1979 om underretternes kasse- og regnskabsvæsen samt Bet. 558:1970 om dommerkantorerne kasse- og regnskabsvæsen.

18. Der findes fortrykte skifteprotokoller for hver enkelt behandlingsform, bortset fra de offentlige skifteretsboer, som føres i blankprotokoller.

19. Se herved *U 1921.357 Ø* (tårnuret på Lystrup Slot).

3. Skifteretterne – Skiftebehandlingens judicielle eller administrative karakter

Danmark er ifølge Rpl. § 12 inddelt i 82 retskredse. I hver retskreds er der en byret med mindst én dommer. Til byretternes virkekreds hører skifteforvaltningen, der er en del af den egentlige retspleje, jfr. Rpl. § 14.

Ved byretter med 2 dommere, jfr. Rpl. § 17, henhører skifteforvaltningen under kriminaldommeren. Ved retter med 3 dommere henhører skifteforvaltningen under rettens 1. afdeling. Jfr. §§ 1-2 i Bkg. 546:1989. Ved byretter med en administrerende dommer, jfr. Rpl. § 16a, stk. 3, fastlægges skifterettens placering dog af denne. Ved de store byretter i København, Århus, Odense og Aalborg, jfr. Rpl. § 15, udgør skifteretten en særlig afdeling af byretten.

Der er ingen specialretter, der har kompetence i relation til behandlingen af dødsboer. Det bemærkes herved, at Sø- og Handelsrettens skifteafdeling ikke befatter sig med dødsboer, jfr. Rpl. § 9, stk. 3, nr. 5.

Konkrete tvister, som et bo er part i, kan på normal vis behandles af specialretterne, f.eks. boligretterne.

Skifteretten kan naturligvis beklædes af dommeren. Det er dog kun i Københavns byret, at der er en dommer, som alene beskæftiger sig med skiftesager. I praksis bliver skifteretten derfor normalt beklædt af dommerfuldmægtige og retsassessorer, som, uanset sagens størrelse, er kompetent til at udføre skifteforretninger i kraft af Rpl. § 17a, stk. 1. Der kræves altså ingen konstituering.

Ikke-juridisk uddannet kontorpersonale kan i medfør af Rpl. § 17a, stk. 2, bemyndiges til at udføre skifteforretninger, såfremt der ikke skal træffes afgørelse i tvistigheder. En meget stor del af skifteretternes arbejde er i de senere år blevet overladt til § 17a, stk. 2-fuldmægtige.¹ Den daglige ledelse af skifteretten er normalt overladt til en erfaren dommerfuldmægtig eller retsassessor.

Dommeren kan ikke give tjenestebefalinger om, hvordan en konkret sag skal afgøres, men han vil altid selv kunne overtage sagen. Dommeren har også det overordnede ansvar for arbejdets tilrettelæggelse og fordeling.

Er dommeren inhabil, vil inhabiliteten ofte også ramme hans underordnede, således at det bliver nødvendigt med en sættestemmer, jfr. Rpl. § 46. Er

1. Jfr. Skiftelovsbet., s. 62.

Skifteretterne

f.eks. en dommerfuldmægtig inhabil, behøver dette derimod ikke at bevirke, at også dommeren er inhabil.

En stor del af skifterforretningerne har en administrativ eller forvaltningsmæssig karakter. Det er derfor også relativt sjældent, at der for skifteretterne foreligger egentlige tvister med modstående parter. Alligevel følger det af Rpl. § 14, at alt, hvad skifteretten foretager sig, som overvejende hovedregel i juridisk forstand skal karakteriseres som judicielt. Dette indebærer først og fremmest, at klager over skifterettens handlinger eller undladelser må ske i form af appel til landsretten og ikke i form af rekurs til en højere administrativ myndighed.

Appelleres en skifteretsafgørelse til landsretten, behandles appelsagen af en almindelig landsretsafdeling, idet landsretterne ikke har særlige afdelinger for skiftesager. Tilsvarende gælder Højesteret, idet appel til Højesteret dog forudsætter en tredjeinstansbevilling fra Justitsministeriet, jfr. Rpl. § 665.

I enkelte henseender må skifterettens virke dog betragtes som **administrativt**, således at evt. klage må ske i form af rekurs, f.eks. til Justitsministeriet. Det drejer sig om:

1. Tilsyn med og revision af eksekutorboer, jfr. Fm. 1989. 103. (ØLK af 29/5-1989).
2. Beregning og opkrævning af arveafgift, jfr. AAL §§ 31-32
3. Beregning og opkrævning af skifteafgift i **eksekutorboer**, jfr. RAL § 65, men ikke i andre boer
4. Kasse-, regnskabs- og oppebørselsvæsenet, jfr. Cirk. 55:1979 om underretternes kasse- og regnskabsvæsen
5. Foreskrevne meddelelser til andre myndigheder i anledning af skiftet.

Det bemærkes særligt, at skifterettens **beskikkelse af værger** siden ændringen af Myndighedsloven ved L 230:1985 har været judicielle afgørelser. Det bør dog i denne forbindelse nævnes, at kompetencen til at beskikke værger ved den nævnte lov i meget vid udstrækning blev overført fra skifteretten til statsamterne, jfr. ML §§ 33 og 61. Skifteretterne kan nu ifølge ML § 61 kun beskikke ad hoc-værger for umyndige i henhold til ML § 58.

4. Skifteretternes stedlige kompetence (værneting)

Dødsboernes fordeling mellem de 82 skifteretter sker på grundlag af reglerne om skifteretternes stedlige kompetence (værneting). Formålet med disse kompetenceregler er at få fordelt dødsboerne så hensigtsmæssigt som muligt.

I Skfl. § 87, 1. pkt., angives, at »det bestemmes efter de hidtil gældende regler, hvilken skifteret det tilfalder at behandle et bo«. Denne henvisning – fra 1874 – til de hidtil gældende regler er en henvisning til Forordning af 21. juni 1793. Ifølge § 1 i forordningen bør skifte holdes af skifteretten på det sted, hvor den, efter hvilken der skiftes, havde sit personlige værneting, på den tid, skiftet tager sin begyndelse.

Denne bestemmelse fortolkes nu som værende i overensstemmelse med **hjemtingsreglerne** i Rpl. §§ 235-36.¹ Det er altså kun hjemtingsreglerne på dødstidspunktet, der kan anvendes i relation til skifteretten og ikke undtagelsesværnetingene eller godsværnetinget.

En person har hjemting i den retskreds, hvor han har bopæl. Har han bopæl i flere retskredse, har han hjemting i enhver af dem. Har afdøde ingen bopæl, er hjemtinget i den retskreds, hvor han opholdt sig. Opholdet behøver næppe at have nogen særlig tidsmæssig udstrækning.² Da man normalt har afdødes lig, vil der altså sædvanligvis i det mindste være et opholdsværneting. Reglerne i Rpl. § 235, stk. 4, om, at hjemtinget – hvis afdøde hverken havde bopæl eller kendt opholdssted – sideordnet er, hvor han sidst har haft bopæl eller opholdssted,³ har derfor næppe større betydning i relation til dødsboer.

De nævnte hjemtingsregler fører i langt de fleste tilfælde til, at boet bliver behandlet af skifteretten i den retskreds, hvor afdøde havde bopæl på dødstidspunktet. Dette er også det mest praktiske, da afdødes aktiver som regel befinder sig der, ligesom også ofte arvingerne. Bopælsbegrebet forudsætter en vis bestandighed. Bopælen er normalt, hvor vedkommende har sin varige bolig. Det har således væsentlig betydning, hvor afdødes hus eller lejlighed var, hvor hans familie befinder sig, og hvor afdøde havde sit arbejde. Det er de faktiske forhold under ét, som er afgørende. Registreringen i folkeregistret og angivelser i telefonbøger mv. behøver derfor ikke at være afgørende.

1. Jfr. Skiftelovsbet., s. 62.

2. Se herved *U 1966.245 H*, der er kommenteret af *Trolle* i *U 1966 B.251-52*.

3. Jfr. den i n 2 angivne dom.

Værneting

Sædvanlige ophold i sommerhus ændrer ikke hjemtinget. Det samme gælder forretningsrejser.

Ophold på sygehus, plejehjem eller i fængsel ændrer ikke hjemtinget, hvis opholdet er midlertidigt, og dette fremgår af, at vedkommende har opretholdt sit tidligere hjem.⁴

Det bemærkes, at hjemtingsbegrebet afviger fra det i dansk international privat- og procesret anvendte **domicilbegreb**,⁵ som bl.a. er afgørende for, hvilket lands arveregler, der skal anvendes. Domicilbegrebet fører i modsætning til hjemtingsbegrebet altid til domicil i et bestemt land.

Bliver et dødsfald anmeldt til en forkert skifteret, skal denne videreanmelde til den rette skifteret, jfr. tilsvarende Rpl. § 248 og KL § 5. Bliver to skifteretter uenige om, hvem der skal behandle et dødsbo, kan de kære hinandens kompetenceafgørelser.⁶

Skiftes et uskiftet bo i den efterlevende ægtefælles levende live,⁷ er det skifteretten på det sted, hvor længstlevende har hjemting ved skiftebegæringens indgivelse, som er kompetent. Kompetencen bevares, selv om ægtefællen senere flytter til en anden retskreds.⁸

Er grundlaget for dødsboskiftet en dødsformodningsdom, skal skiftet foregå i den retskreds, hvor dødsformodningsdommen blev afsagt,⁹ hvilket normalt vil være retskredsen, hvor den borteblevne sidst boede eller opholdt sig, jfr. Borteblevnelovens § 9.

Der er ikke hjemmel til at **overflytte** en dødsbobehandling til en anden skifteret, f.eks. fordi det viser sig hensigtsmæssigt.¹⁰

Er flere skifteretter kompetente, fordi afdøde havde bopæl i flere retskredse, kan de pågældende skifteretter dog træffe aftale om, at skiftet skal foretages af den skifteret, hvor det er mest praktisk.¹¹

Der kan heller ikke indgås **værnetingsaftaler** i relation til selve skiftebehandlingen. Ved skiftets begyndelse er der sædvanligvis ikke overblik over, hvem der er arvinger og kreditorer. Indtil gældsvedgåelsesspørgsmålet er afgjort, er det derudover uvist, om det er arvingerne eller kreditorerne, som har bestemmelsesretten i boet. Ved skiftets begyndelse er der derfor ingen, der har den fornødne kompetence til at indgå en værnetingsaftale. Når kompetence-

4. Se Tillæg, s. 86, og Fm. 1986.94 og 130-31.

5. Jfr. nærmere *Svenné Schmidt*, International Formueret, s. 105 f., og *Thøger Nielsen*, U 1982 B.125 ff.

6. Jfr. U 1918.473 LOHS og U 1965.339 V.

7. Jfr. Skfl. § 57, stk. 3, og AL §§ 17, 18 og 20.

8. Jfr. U 1938.987 Ø og Skiftelovsbet., s. 63.

9. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 28.

10. Cfr. derimod KL § 5 om konkursboer.

11. Jfr. Tillæg, s. 87, og Skiftelovsbet., s. 64.

spørgsmålet er afklaret under bobehandlingen, er man kommet så langt med denne, at det ville være uhensigtsmæssigt at acceptere en værnetingsaftale, som ville indebære en flytning af skiftet.

Den skifteret, som behandler dødsboet, kan kræve, at de andre skifteretter bistår med bestemte angivne opgaver under skiftet.

Der foreligger i så fald et såkaldt **subsidiært skifte**. Det kan f.eks. tænkes, at skifteretten anmoder en anden skifteret om at registrere og vurdere de derværende aktiver og/eller tage vare på disse, jfr. udtrykkelig Skfl. § 12. Oplysninger om andre boer indhentes typisk fra andre skifteretter, ligesom eksisterende fællesboopgørelser, jfr. AL § 13, evt. skal indhentes fra disse. Det overlades også ofte til andre skifteretter at indkalde de derværende arvinger til afgivelse af forklaring eller ydelse af retshjælp med henblik på boets berigtigelse.

I hvert fald i relation til naboskifteretterne er det et spørgsmål, om skifteretten, der behandler boet, skal oversende sagen med henblik på et subsidiært skifte, eller om skifteretten selv skal krydse retskredsgrænsen. Ofte er det mest praktisk, at skifteretten selv krydser retskredsgrænsen. For så vidt angår konkursboer blev der med 1977-konkurslovens § 110, stk. 2, skabt hjemmel til en sådan overskridelse af retskredsgrænserne. En tilsvarende hjemmel blev tilvejebragt ad fogedforretninger i 1976, jfr. Rpl. § 491, stk. 3. Skiftelovsbet. foreslog s. 9 og 44 (§ 18, stk. 3) tilvejebragt en tilsvarende hjemmel for skifteretten ad dødsboskifter. Indtil dette forslag er gennemført, er der formelt ikke hjemmel til, at en skifteret foretager foranstaltninger i andre retskredse uden den derværende rets samtykke.¹² Dette fremgår også klart af Skfl. § 12.¹³

12. I praksis er det kun en formssag at opnå et sådant samtykke.

13. Se iøvrigt om spørgsmålet *Walbom & Engholm*, s. 28 f. med henvisning i n 13. Se også *Holkmann & Viltoft*, s. 93, Konkursbet. II (nr. 606:1971), s. 202, og Bet. nr. 634:1971 om udlæg og udpantning, s. 50.

5. Skifteretternes internationale kompetence. – Udenlandske boer

Spørgsmålet om, hvornår det er danske og hvornår det er udenlandske skifteretter, som er kompetente, må besvares på grundlag af Skfl. § 87. Det i Forordning af 21. juni 1793 angivne princip, som er omtalt ovenfor i afsnit 4, anvendes også i relation til fastlæggelsen af de danske skiftereters kompetence.¹ Dette indebærer, at en dansk skifteret er kompetent, hvis afdøde på dødstidspunktet var **processuel indlænding**. Som processuelle indlændinge betragtes:

1. personer, der har bopæl i Danmark,
2. personer, som opholder sig i Danmark uden at have bopæl i udlandet,
3. personer, hvis sidst kendte bopæl var Danmark,
4. personer, som ikke har bopæl nogetsteds, men hvis sidst kendte opholdssted var Danmark, forudsat at de ikke vides at have forladt landet.

Havde afdøde både bopæl i Danmark og udlandet, er han både processuel indlænding og udlænding, hvorfor hans bo kan tænkes skiftet både i Danmark og udlandet.

Statsborgerforholdet er uden betydning i relation til begreberne processuel indlænding og udlænding.

Har en person haft bopæl i Danmark, skal der efter praksis temmelig meget til, før han kan siges at have fået fast ophold i udlandet og dermed er blevet processuel udlænding.² Begrebet processuel indlænding vil formentlig også blive strakt i de situationer, hvor der intet alternativ er til at lade boet behandle ved en dansk skifteret.³

Behandles et dødsbo ved en dansk skifteret eller i h.t. en dansk eksekutorbevilling, omfatter bobehandlingen alle afdødes aktiver, uanset hvor de befinder sig i verden, jfr. herved også AAL §§ 9 og 16, stk. 6. Efter AAL § 9 skal der betales arveafgift i Danmark af alle afdødes aktiver, hvis afdøde var **hjemmehørende** her. Begrebet hjemmehørende svarer formentlig til begrebet hjemting.⁴ Ved *U 1977.418 H* blev det antaget, at der også skulle betales arve-

1. Jfr. f.eks. *Holkmann og Viltoft*, s. 487.

2. Den strenge praksis ad konkurser, jfr. *U 1958.279 H* og *U 1977.266 H* kan dog næppe fuldt ud overføres til dødsboer, jfr. *Bill Andersen*, Fm. 1987.99.

3. Se herved *U 1972.985 H*, der er kommenteret af *Spleth*, *U 1973 B.173 ff.*

4. Jfr. *Gomard*, *Skifteret*, 2. udg., 323, *Kofoed*, *Gaveafgift*, 2. udg., s. 22, Bet. Nr. 1014:1984 om arve- og gaveafgift, s. 230 og FSR's årsskrift 1989, s. 170 og 191.

International kompetence

afgift af aktiver, som aldrig blev inddraget under det danske bos rådighed, idet de direkte fra udlandet blev betalt til universalarvingen. I relation til arveafgift må det afgørende formentlig være, om aktiverne faktisk udloddes til arvingerne. Unddrages aktiverne arvingerne på grund af udenlandske myndigheders indgriben, må det være klart, at arvingerne ikke skal betale arveafgift.⁵

Da det er sædvane, at skifteretterne bistår hinanden på tværs af landegrænserne, vil en dansk skifterets begæring om subsidiært skifte i udlandet normalt blive efterkommet. Et evt. gældsfråfragåelseelement i bobehandlingen anerkendes dog ikke af andre landes skifteretter uden støtte i en konvention, jfr. herved Den Nordiske Dødsbokkonvention.

Personer, der har hjemting i **Grønland**, er ikke processuelle udlændinge. I den grønlandske retsplejelov, jfr. LBkg. 99:1984, er det imidlertid i kap. 4A, § 1, stk. 2, bestemt: »Skifte af dødsbo kan, når hensynet til sagens behandling taler derfor, efter landsdommerens bestemmelse henvises til behandling ved en skifteret i Danmark. Inden oversendelsen registreres de af afdødes ejendele, der beror i Grønland.«

Bestemmelsen har særligt henblik på syddanskere, som under arbejdsophold dør i Grønland. Da man i Grønland ikke har regler om skifteafgift, arveafgift og dødsbobeskatning, bliver et bo, der henvises til Syddanmark, heller ikke omfattet af de danske skatte- og afgiftsregler.⁶ Dette gælder, uanset hvor længe bobehandlingen varer.

Var afdøde ikke processuel indlænding, men **processuel udlænding**,⁷ henhører boet under en udenlandsk skifteret. Der kan dog på begæring⁸ blive tale om et subsidiært skifte ved en dansk skifteret, typisk fordi afdøde havde aktiver i Danmark. Udenfor Den Nordiske Dødsbokkonventions område anerkendes et evt. gældsfråfragåelseelement i det udenlandske bo dog ikke i Danmark. Konkurslignende regler respekteres altså generelt ikke. Har et udenlandsk gældsfrågælsesbo (udenfor Norden) aktiver i Danmark, kan der følgelig foretages udlæg i disse, uanset om de måtte være i en dansk skifterets besiddelse. Den danske skifteret har dog en modregningsret til sikkerhed for de udgifter, som den har afholdt. Udlægget må respektere denne modregningsret.

Foretages der subsidiært skifte ved en dansk skifteret, kan kreditorerne også anmelde deres krav overfor den danske skifteret. Den danske skifteret er

5. Jfr. *Svenné Schmidt m.fl.*, Arveret, s. 417, samt *Walbom & Engholm*, s. 31.

6. Jfr. *H. E. Munk-Petersen*, Fm. 1970.37-38.

7. Jfr. definitionen hos *Gomard*, Civilprocessen, 2. udg., s. 550.

8. Se også Skfl. § 3, stk. 2, der næppe kræver en begæring.

formentlig i forbindelse hermed kompetent til at afgøre eventuelle tvister vedr. de anmeldte krav.⁹ Den danske skifteret har formentlig ret til at opfordre bekendte danske kreditorer til at anmelde deres krav, ligesom den antagelig også har ret til at udstede et ikke-præklusivt proklama.¹⁰

Inden den danske skifteret udleverer de herværende aktiver til udlandet, har den ret og pligt til at sørge for, at den i Danmark anmeldte gæld bliver betalt.¹¹ Er der anmeldt gæld, som overstiger de aktiver, som den danske skifteret råder over, må kreditorerne fyldestgøres med samme dividende procent, da konkursordenen ikke kan anvendes. I praksis vil der dog næppe blive tale om dividendeudbetaling, da kreditorerne jo som nævnt kan foretage udlæg i de foreliggende aktiver, hvorfor disse vil tilfalde de kreditorer, som kommer først med udlæg.

I relation til de nordiske lande gælder **Den Nordiske Dødsbokonvention**¹² af 19. november 1934, som ændret ved overenskomst af 9. december 1975. Se herved Bkg. 348:1976. Ifølge konventionens art. 19 skal behandlingen af et dødsbo og skifte mellem den afdødes arvinger og den efterlevende ægtefælle, når den afdøde var statsborger i en af staterne og var bosat i en af dem, foregå efter loven i den stat, hvor han ved sin død var bosat, og skal høre under retterne i denne stat. Behandlingen af boet skal også omfatte formue, som findes i de andre stater. En dødsbobehandling i et nordisk land respekteres fuldt ud af de andre nordiske lande. En gældsfragåelsesbehandling respekteres altså også fuldt ud, ligesom skifteretterne bistår hinanden indenfor de nordiske landes område, jfr. art. 22. Har f.eks. et svensk gældsfragåelsesbo aktiver i Danmark, kan der ikke foretages udlæg i disse. En dansk skifteret, der foretager et subsidiært skifte, kan heller ikke tage stilling til tvister vedr. anmeldte krav. Aktiver i Danmark må udleveres til skifteretten i Sverige, idet den danske skifteret alene kan fratække, hvad der er nødvendigt til at dække den danske skifterets omkostninger, jfr. art. 22, stk. 2.¹³

I princippet kan et dødsbo ikke henvises fra ét nordisk land til et andet i medfør af Skfl. § 87, 2. pkt. Alligevel er det i enkelte tilfælde forekommet, at de implicerede skifteretter har aftalt at flytte et bo fra ét land til et andet.¹⁴

9. Jfr. *Gomard*, Skifteret, 2. udg., s. 325, n 25, og s. 326.

10. Jfr. *Gomard*, Skifteret, 2. udg., s. 326. Se også *Walbom & Engholm*, s. 33 med n 33, samt *U 1965.883 V*, der angår et subsidiært skifte, hvor der faltisk blev udstedt proklama.

11. Jfr. *U 1955.883 V*.

12. Se særlig udkast til konvention om arv og dødsboskifte (1933) samt *Svenné Schmidt m.fl.*, Arveret, s. 431-32.

13. Se *Gomard*, Skifteret, 2. udg., s. 324-27, samt *Walbom & Engholm*, s. 33-34.

14. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 496, samt *Gomard*, s. 350, og *Tillæg*, s. 87.

International kompetence

Udenfor Nordens område kan det tænkes, at ingen udenlandsk skifteret vil tage sig af boet efter en dansker, selv om han efter dansk opfattelse var procesuel udlænding, typisk fordi han boede i udlandet. Det er derfor i Skfl. § 87, 2. pkt., bestemt: »Dog skal det, når en dansk, som ikke har bopæl her i landet, er afgået ved døden i udlandet, og der ikke foretages skifte efter ham, være Justitsministeriet tilladt at henvise sådant bos behandling til den indenlandske skifteret, som findes hensigtsmæssigt at kunne behandle det.«

§ 87, 2. pkt., er i praksis blevet fortolket stærkt udvidende, således at bestemmelsen uanset ordlyden generelt anvendes, hvor der skønnes at være behov derfor. Det kræves således ikke, at vedkommende er dansk statsborger, når vedkommende dog har en rimelig tilknytning til Danmark. Bestemmelsen anvendes også i situationer, hvor dødsfaldet har fundet sted under midlertidigt ophold her i landet.¹⁵ Langt de fleste henvisninger i henhold til § 87, 2. pkt., omfatter alene afdødes aktiver i Danmark, idet de øvrige aktiver skiftes i udlandet.

En henvisning efter § 87, 2. led, kan senere ophæves af Justitsministeriet, således at de påløbne skifteomkostninger afholdes af det offentlige.¹⁶

Et skifte i medfør af § 87, 2. pkt., omfatter næppe arveforskud.

En henvisning efter § 87, 2. pkt., fører altid til et offentligt skifte. Dette indebærer, at der skal betales dansk skifteafgift. Boet bliver også omfattet af de danske dødsbøbeskatningsregler i relation til de aktiver, der inddrages under det danske skifte. Dette gælder endda – i modsætning til danske boer – uanset boets størrelse.¹⁷ Den ad skatter og afgifter relevante 15 måneders frist gælder næppe for § 87-boer, jfr. Bet. nr. 1014:1984 om arve- og gaveafgift, s. 246 og 255. Cfr. dog fristen i Ksl. § 16, stk. 2, nr. 1.

Efter praksis skal der derimod kun betales dansk arveafgift, hvis afdøde var dansk statsborger. Der skal som ad skifteafgift kun¹⁸ betales arveafgift af de aktiver, som inddrages under skiftet i Danmark. Der skal således navnlig ikke betales afgift af livsforsikringer, der udbetales den begunstigede uden om boet. Det samme gælder arveforskud, som afdøde har ydet, jfr. Arveafgiftsloven, s. 75, 97 og 116, samt *Povl Herler*, Beskatning ved familieoverdragelser, 2. udg., s. 21. Der skal dog altid betales arveafgift af fast ejendom (excl. tilbehør) i Danmark, fideikommissar og familielegater, jfr. AAL § 8.

Skifte- og arveafgift i et § 87-bo skal i givet fald betales efter de afgiftsregler, som var gældende **på dødstidspunktet**, jfr. Arveafgiftsloven, s. 121.

15. Jfr. i det hele Skiftelovsbet., s. 63.

16. Jfr. Tillæg, s. 87 f.

17. Jfr. Bet. nr. 1014:1984 om arve- og gaveafgift, s. 243 ff. og 255.

18. Jfr. AAL § 8, stk. 2, og Bet. nr. 1014:1984 om arve- og gaveafgift, s. 234 og 254.

Inden arvingerne begærer § 87, 2. pkt., anvendt, bør de i høj grad overveje, om de ikke i stedet er i stand til at skifte privat for derved at spare boomkostninger samt skatter og afgifter. Ikke sjældent er et privat skifte dog umuligt, fordi arvingerne mere eller mindre savner legitimation i relation til afdødes aktiver.

Havde afdøde bopæl i udlandet, men levede han i sædvanligt formuefællesskab med sin ægtefælle, som har eller efter dødsfaldet tager fast bopæl her i landet, kan **fællesboet** (men ikke afdødes særeje) tages under behandling af skifteretten, hvor den efterlevende ægtefælle har hjemting, uden at en henvisning efter § 87, 2. pkt., er nødvendig.¹⁹

En dansk ret – herunder en skifteret – anvender altid danske procesregler. Selv om et bo behandles ved en dansk skifteret, kan det tænkes, at der skal skiftes efter udenlandske arveregler, idet det er arvereglerne i det land, hvor afdøde havde domicil på dødstidspunktet, som skal anvendes, da der ikke kan være domicil i to lande. Det kan derfor være meget afgørende, om en retsregel skal kvalificeres som en processuel regel eller en materiel arveregel. Det bemærkes herved, at det ikke er sådan, at Skfl. udelukkende indeholder processuelle regler og AL udelukkende materielle regler.²⁰

Om internationale dødsboskifteproblemer henvises til *Anna Søgaard Madden og J. R. Lilje-Jensen*, Adv. 1982.45-48 og 232 («Behandling af dødsboer med udenlandske forbindelser»), *Anna Søgaard Madden*, Adv. 1982.185-88 («Dødsboer med spanske interesser»), og hertil *Thøger Nielsen*, Adv. 1982.220-21. Se også *Siesby*, U 1980 B.378-85 («Udlændinges værneting og udlands-danskeres»), *Thøger Nielsen*, U 1982 B.125-38 og 286-87 («Domicilbegrebet i privatret, skifteret og skatteret»), og hertil *Aage Michelsen*, U 1982 B.260-67 og 287-88. Se tillige *H. Cohn*, U 1983 B.17-18 («En kort oversigt over israelsk arve- og skiftelovgivning»), *F. Dahl*, Adv. 1983.44-47 («Skiftekompetencen Frankrig/Danmark – om commercetraktaten af 23.8.1742»), og *Ravnsholt Rasmussen*, Adv. 1983.283 f. («Australsk dødsbo med dansk formue»). Endelig kan der generelt henvises til *Thøger Nielsen og Gustaf Lindencronas* bog «Internationalt generationsskifte» (1983) og *Aage Michelsen*, FSR's årsskrift 1989 om skatteret og erhvervsret s. 161-213 («Territoriale grænser for dansk dødsbo-, arve- og gaveafgiftsbeskatning»).

Se tillige Bkg. 569:1989 om gebyrer for tjenestehandlinger i udenrigstjenesten, især § 3 om varetagelse af danske arvingers interesser under skifte i udlandet.

19. Jfr. *Gomard*, s. 345.

20. Se *Gomard*, Festskrift til Borum, s. 149 ff.

International competence

Et dødsbo er ifølge Ksl. § 16, stk. 2, nr. 1, kun skattefrit, hvis det er afsluttet inden 15 måneder efter dødsfaldet. For så vidt angår boer der af Justitsministeriet er henvist til en dansk skifteret i h.t. Skfl. § 87, må fristen regnes fra henvisningstidspunktet. Se også Dødsboskattevejledningen (1985), s. 92 f.

Skiftes et bo i h.t. en dansk eksekutorbevilling må det formentlig altid betragtes som et dansk skifte, jfr. *Aage Michelsen* i FSR's årsskrift 1989 om skatteret og erhvervsret, s. 175.

6. Skifterettens førstegangsinkaldelser. – Retshjælp

I dødsanmeldelsen, der – jfr. ovenfor afsnit 2 – tilgår skifteretten via begravelsesmyndigheden, er det angivet, hvem skifteretten kan rette henvendelse til vedr. boets berigtigelse. Som regel er det afdødes ægtefælle eller en livsarving.

Skfl. § 13 forudsætter, at skifteretten meget hurtigt kontakter de efterladte med henblik på påbegyndelse af en evt. bobehandling. I § 13, stk. 1, er det dog angivet, at den i § 12 omtalte begyndelsesforretning kan opsættes til straks efter begravelsen, for så vidt skifteretten ikke i de foreliggende omstændigheder finder betænkelighed derved. I praksis anvender skifteretten stort set altid af egen drift § 13, stk. 1, således at den i dødsanmeldelsen opgivne person først tilsiges til et møde i skifteretten ca. 2-3 uger efter dødsfaldet og altså på et tidspunkt, hvor man ved, at begravelsen er overstået. Kun helt undtagelsesvis, når det f.eks. på grund af henvendelser er konkret indiceret, foretager skifteretten sig på et tidligere tidspunkt noget vedr. boet.¹

Tilsigelsen til skifteretten sker ved brug af en standardblanket.² I tilsigelsen opfordres vedkommende til at medbringe en lang række relevante dokumenter.³

Skifteretten lader som regel en række førstegangsinkaldelser ske til en bestemt dag, som derfor kommer til at ligne ordinær retsdag for de almindelige retter.

Ikke sjældent bortfalder mødet, fordi skifteretten forinden kontaktes af arvingernes advokat eller revisor. Skifteretten ved da, at der arbejdes med sagen, og at en begæring f.eks. om privat skifte er på vej.

Ved mødet på grundlag af førstegangsinkaldelsen er skifteretten som regel beklædt af en § 17a, stk. 2-fuldmægtig.⁴

Et stort antal af boerne bliver berigtiget på det første møde i skifteretten. Det gælder de få boer, hvor intet er efterladt, samt de mange boer, der kan udleveres for begravelsesomkostningerne i henhold til Skfl. § 10 eller efter 50.000 kr.'s reglen i Skfl. § 57, stk. 1, jfr. § 62b, stk. 2. Begæringer om uskiftet bo vil også typisk blive fremsat på det første møde. Det samme gælder begæ-

1. Jfr. *Riis*, U 1987 B.237 f.

2. Evt. fra skiftesaglisteblanketsystemet.

3. Se nærmere *Holkmann & Viltoft*, s. 89 f.

4. Se ovenfor afsnit 3.

Førstegangssindkaldelser

ringer om privat skifte i boer, hvor der kun er én eller et par arvinger, som alle er repræsenteret under mødet i skifteretten.

Begæringer om de nævnte skifteformer kan fremsættes mundtligt til skifteprotokollen.

Skifteretten er i vid udstrækning nødt til at bygge på de oplysninger, som den fremmødte giver vedr. arveforholdene og afdødes formueforhold. Skifterettens afgørelse vedr. boets behandlingsform har som forudsætning, at disse oplysninger er rigtige. Svinger forudsætningen, foreligger der en genoptagelssituation. Om evt. straffeansvar i anledning af urigtige oplysninger i skifteretten henvises til *Svend Danielsen*, U 1981 B.377 ff.

Kan boet ikke berigtiges på det første møde, får skifteretten dog normalt et ret sikkert indtryk af hvilken behandlingsform, som er den mest sandsynlige. Skifteretten vil derfor i mange tilfælde vejlede den fremmødte og i forbindelse hermed udlevere de nødvendige blanketter. Ofte er et privat skifte det mest nærliggende, men ikke alle arvinger er repræsenteret, hvorfor den fremmødte skal kontakte disse evt. med henblik på indhentelse af skiftefuldmagter.

Ifølge Rpl. § 14, stk. 3, bistår skifteretten ægtefællen og arvingerne med udfærdigelse af anmeldelser og opgørelser, der skal indgives til skifteretten i henhold til Skfl., AL og AAL, medmindre udfærdigelsen på grund af boets størrelse eller beskaffenhed vil være særlig tidkrævende eller kræve særlige undersøgelser. Den vejledning og retshjælp, som skifteretten yder, og som ikke mindst har praktisk betydning i relation til det første møde i skifteretten, er gratis. Vejledningen bør ikke mindst angå spørgsmålene vedr. arvingernes evt. hæftelse for afdødes gæld. Det må antages, at vejledningspligten også omfatter hovedpunkterne af afgifts- og dødsboskattereglerne. Da navnlig dødsboskattereglerne er særdeles komplicerede, vil skifteretten ofte kunne opfylde sin vejledningspligt ved at gøre arvingerne opmærksom på, at der formentlig foreligger et relevant skatteproblem, hvorfor de anbefales at søge bistand hos en advokat eller revisor.⁵ Det bemærkes herved, at skattespørgsmålne – og til en vis grad retsafgiftsreglerne – ofte er meget afgørende for arvingernes valg af boets behandlingsform.

Skifterettens pligt til at vejlede og yde retshjælp er størst i de mindre boer, hvor det er naturligt, at arvingerne ikke har advokat- eller revisorbistand. Har

5. Jfr. med henvisninger *J. A. Andersen*, Fm. 1974.89 ff., *Holkmann & Viltoft*, s. 91-92, *Walbom & Engholm*, s. 36, og *Broman*, Fm. 1987.25.

arvingerne advokat- eller revisorbistand, er de ikke selvmødere, og skifteretten har næppe nogen som helst pligt til at vejlede eller yde retshjælp.

I et vist omfang vejleder skattemyndighederne også om skattespørgsmål.⁶ I nogle retskredse er der aftaler mellem skifteretten og skattemyndighederne om, hvem der skal vejlede arvingerne og afdødes efterlevende ægtefælle.

Det må antages, at vejledningspligten også fuldt ud består for en § 17a, stk. 2-fuldmægtig, der beklæder skifteretten.⁷

Har skifteretten ikke opfyldt sin vejledningspligt, kan der blive tale om et erstatningsansvar, ligesom det efter omstændighederne kan begrunde en genoptagelse af de stedfundne bobehandlingskridt, evt. med henblik på valg af en anden bobehandlingsform.⁸ Skifterettens nægtelse af at yde retshjælp kan ikke appelleres, jfr. Rpl. § 5 modsætningsvis.

6. Jfr. *J. A. Andersen*, Fm. 1974.93-94. Udover den konkrete vejledning har Skattedepartementet – senest i oktober 1985 – udsendt en generel vejledning i reglerne om dødsbo-beskatning på 189 sider.

7. Jfr. *J. A. Andersen*, Fm. 1974.97 f., og *Riis*, U 1987 B.238. Se også Skiftelovsbet., s. 33, n 5, og s. 83.

8. Jfr. *Ditlev Nielsen*, Fm. 1973.180-85, *J. A. Andersen*, Fm. 1974.97 f., og *sammø*, J 1977.524 f.

7. Tiden mellem dødsfaldet og bobehandlingens påbegyndelse, jfr. Skfl. § 13, stk. 2¹

Som nævnt ovenfor i afsnit 6 undlader skifteretten næsten altid med hjemmel i Skfl. § 13, stk. 1, at påbegynde bobehandlingen, før begravelsen er overstået.

Er der mulighed for, at betingelserne for at berigtige boet uden offentlig skiftebehandling vil blive opfyldt inden rimelig tid, kan skifteretten i medfør af Skfl. § 13, stk. 2, udsætte påbegyndelsen af et offentligt skifte. I Ksl. § 14, stk. 3, er det forudsat, at der kan blive tale om udsættelser på over 4 måneder, regnet fra dødsdagen. I praksis er det særdeles almindeligt, at der meddeles udsættelser i henhold til § 13, stk. 2. Ofte bliver der tale om gentagne udsættelser, således at det ikke er ualmindeligt, at bobehandlingen først påbegyndes ca. ½ år efter dødsfaldet. Skifteretterne ønsker naturligvis i egen interesse at begrænse antallet af offentlige skifter mest muligt, hvilket er en væsentlig forklaring på, at § 13, stk. 2, administreres så liberalt.

I de fleste tilfælde er udsættelserne dog også velbegrundede. Normalt ønsker arvingerne og/eller den efterlevende ægtefælle udsættelse for at undersøge, om boet er solvent, om de kan enes om privat skifte eller for at få kontakt med fjerntboende arvinger, herunder arvinger i udlandet. På den anden side kan en udsættelse i henhold til § 13, stk. 2, føre til besvigelser af både arvingerne og kreditorerne, ligesom der kan opstå tab ved, at ingen i udsættelsesperioden tager sig af boet. En uforsvarlig udsættelse kan derfor påføre skifteretten et erstatningsansvar. Omvendt kan en urimelig nægtelse af at efterkomme en udsættelsesbegæring påføre arvingerne tab ved, at de f.eks. afskæres fra at skifte privat. Et sådant tab kan i særlige tilfælde kræves erstattet af skifteretten.²

Da proklama ikke kan udstedes, før der er taget stilling til boets behandlingsmåde – evt. i form af offentligt skifte – kan ønsket om at få afklaret spørgsmålet om boets solvens gennem proklamaudstedelse ikke begrunde en udsættelse i henhold til § 13, stk. 2.

Vurderingsmænd kan først udmeldes af skifteretten, når et offentligt skifte er påbegyndt. Dette gælder, selv om alle implicerede begærer vurderingsmænd udmeldt, jfr. *U 1968.504 V*.

1. Jfr. generelt *J.A. Andersen*, Fm. 1986.16-19, *samme*, U. 1984 B.300-04, og *M. Spangenberg*, FM. 1988.59 f. Se også *Broman*, Fm. 1988.108.

2. Jfr. Tillæg, s 29 ff. med omtale af bl.a. *U 1961.656 Ø*.

Udsættelsesperioden, jfr. Skfl. § 13

Da der som regel kan være risici forbundet med en udsættelse, kan både lodtagerne og kreditorerne rette henvendelse til skifteretten om udsættelses-spørgsmålet. Sådanne henvendelser bør med betydelig vægt indgå i skifterettens overvejelser. I det hele taget bør navnlig langvarige udsættelser ikke gives rutinemæssigt. Skifteretten må når som helst kunne omgøre en udsættelses-afgørelse. Om det er forsvarligt at meddele udsættelse, afhænger bl.a. af skifterettens kendskab til arvingerne, boets størrelse og solvens samt af, om aktiverne foreligger i likvid form. Betænelighederne ved at meddele udsættelse er naturligvis mindre, hvis arvingerne har antaget en advokat, og de likvide aktiver befinder sig hos denne eller er deponeret i skifteretten. Består boets aktiver i det væsentlige kun af ét stort aktiv som f.eks. en landbrugsejendom, kan det – jfr. nedenfor – være meget betænkeligt at meddele udsættelse, hvis boets solvens er tvivlsom.

Er der umyndige eller fraværende arvinger i boet, er der også i høj grad grund til varsomhed. Det spiller herved ind, at privat skifte i så fald som udgangspunkt er udelukket.

Fra dødstidspunktet betragtes boet som stående under offentlig gældsfragørelsesbehandling.³ Dette indebærer, at der i udsættelsesperioden ikke kan anlægges retssager mod boet, jfr. Skfl. § 34. Da der ikke kan afsiges fuldbyrdelsesdom over et gældsfragørelsesbo, må der i sager, der var tingfæstede før dødsfaldet, i udsættelsesperioden afsiges domme, som holder det åbent, om de har karakter af anerkendelsesdomme eller fuldbyrdelsesdomme. Dette sker ved, at man i domskonklusionen anvender formuleringen, at domhaveren kendes berettiget til at få udlæg i boet efter dettes beskaffenhed og fordringens natur.⁴ Kreditorer, der ikke har separatiststatus, er udelukket fra at foretage kreditorforfølgningsskridt, jfr. Skfl. § 35 samt Skfl. § 44, jfr. KL § 31. Det forekommer dog tvivlsomt – og i hvert fald uhensigtsmæssigt – om et brugspanteforhold automatisk skal ophøre, fordi pantedeбитor dør, jfr. *J. A. Andersen, Brugeligt Pant*, s. 32, og *samme, Adv. 1988.217 f.*

Henvisningen i Skfl. § 44 til KL § 85 medfører formentlig, at alle verserende **tvangsauktionssager** må standses, således at de kun kan fortsætte med skifterettens samtykke.⁵ Har der inden dødsfaldet været meddelt hammerslag på en 1. auktion, er der sket et betinget salg, hvorfor auktionssagen formentlig uden skifterettens samtykke kan fortsætte med henblik på afholdelse af 2. auktion.⁶

3. Jfr. *U 1914.468* (skiftekommissions decision) og f.eks. *Harbou*, s. 55.

4. Jfr. *Gomard*, s. 95-97.

5. Se kritisk mod denne meget vidtgående bestemmelse *J. A. Andersen*, J 1978.138-44 (»Kan en auktionssag fortsætte, hvis rekviritus dør eller erklæres konkurs?«)

6. Jfr. med henvisninger *J. A. Andersen*, Adv. 1980.96, n 8, samt *Walbom & Engholm*, s. 37.

Skfl. § 44 henviser også til KL kap. 7 (§§ 53-63) om **gensidigt bebyrdende kontrakter**, som altså formentlig også må anvendes i udsættelsesperioden.⁷ Afdødes medkontrahent kan derfor straks efter dødsfaldet gennem henvendelse til skifteretten forlange, at boet uden ugrundet ophold tager stilling til, om det vil indtræde i den gensidigt bebyrdende kontrakt, jfr. KL § 55. For så vidt angår leje af fast ejendom⁸ findes der særlige regler i KL § 62. Om afdødes lejlighed henvises til LL § 75.⁹ Boede afdøde på plejehjem el.lign., vil lejemålet vedr. afdødes derværende værelse eller lejlighed formentlig som regel automatisk blive afbrudt ved dødsfaldet, således at boet ikke skal betale leje for tiden derefter.¹⁰

Havde afdøde ansatte i sin erhvervsvirksomhed, får de ansattes lønkrav massekravstatus, medmindre boet af egen drift inden 2 uger efter dødsfaldet erklærer ikke at ville indtræde i arbejdsaftalerne. Løn for arbejde udført for boet har dog under alle omstændigheder massekravstatus, jfr. i det hele KL § 63.

Boets indtræden i den gensidigt bebyrdende kontrakt sker normalt udtrykkeligt gennem boets tilkendegivelse, evt. foranlediget af medkontrahentens forespørgsel, men den kan ske stiltiende gennem boets handlinger og undladelser.¹¹

Det er formentlig meget uheldigt, at KL kap. 7 finder anvendelse i udsættelsesperioden, da der i denne periode ikke er et normalt bostyre, som er i stand til at træffe de nødvendige beslutninger vedr. de gensidigt bebyrdende kontrakter. Det spiller også ind, at meget få gældsfragåelsesboer er insolvente. Boet kan også have svært ved i udsættelsesperioden at foretage faktiske handlinger som f.eks. ryddeligsgørelse af lejemål.

I udsættelsesperioden kan det på grund af det manglende bostyre også let tænkes, at boet misligholder afdødes gensidigt bebyrdende kontrakter. Der savnes herved også en hjemmel til at afbøde virkningerne af sådanne misligholdelser.

Selv om henvisningsbestemmelsen i Skfl. § 44 efter ordlyden gør en lang række konkurslovsbestemmelser anvendelige allerede fra dødstidspunktet, bevirker indholdet af et par af konkurslovsbestemmelserne dog formentlig, at dette ikke altid kan realiseres. 6 måneders fristen i KL § 86 vedr. boets pligt til

7. Jfr. *J.A. Andersen*, Fm. 1978.80-84, *Fagligt Nyt* 1981, nr. 9-10, s. 12, *Holkmann & Viltoft*, s. 86 f., *Walbom & Engholm*, s. 36 f., *Vagner*, U. 1984 B.426 f., *Munch*, s. 351 og *Krag Jespersen*, Festskrift til Bræckhus, s. 262 f.

8. Om afdødes lejlighed henvises til LL § 75.

9. Se *U 1975.642 V* og *U 1976.716* om retstilstanden efter 1872-konkurslovens § 17.

10. Jfr. *U 1976.717* samt *Holkmann & Viltoft*, s. 85 f.

11. Jfr. f.eks. *U 1975.642 V*.

Udsættelsesperioden, jfr. Skfl. § 13

på begæring at realisere aktiverne kan således næppe løbe fra dødsfaldet, men først fra det tidspunkt, bobehandlingen faktisk påbegyndes.¹²

Skfl. § 44 henviser også til KL § 87. Efter § 87 skal et konkursbo, fra konkursdekretets afsigelse og indtil der afholdes tvangsauktion, for rettighedshavernes regning og risiko bestyre boets behæftede aktiver. Under tvangsauktionen skal boet aflægge regnskab for bestyrelsen. Regnskabet vil typisk udvise et underskud, som skal betales af auktionskøberen ud over auktionsbudet, hvilket i realiteten indebærer, at det har prioritet forud for den almindelige 1. prioritet. Så vidt ses kan KL § 87 ikke anvendes på et dødsbo, før bobehandlingen faktisk er påbegyndt.¹³

Om betydningen af, at en fuldmagtsgiver dør, henvises til Aftalelovens §§ 21 og 24 samt *U 1980.914 V. En rettergangsfuldmagt* ophører ikke, fordi den pågældende part dør, men kun ved en tilkendegivelse til modparten om befuldmægtigelsens ophør, jfr. Rpl. § 264.

Ifølge Rpl. § 332, stk. 5, ophører virkningerne af **fri proces** ikke ved en parts død.

Ifølge Checklovens § 32 berøres en checks gyldighed ikke af, at checkudstederen dør. Fra det tidspunkt, trassatbanken får mistanke om, at boet er insolvent, bør den dog kun efter aftale med boet honorere de af afdøde udstedte checks. Det nævnte tidspunkt kan udmærket ligge før udløbet af § 13-udsættelsesperioden. Se iøvrigt *Goeskjær og Schaumburg-Müller*, TFR 1988.116 ff.

I udsættelsesperioden i henhold til Skfl. § 13, stk. 2, tager som nævnt hverken skifteretten eller andre myndigheder sig reelt af boet, som der altså ikke rigtigt er nogen kontrol med. Enhver, der har afdødes aktiver i sin besiddelse, har dog i medfør af Skfl. § 3, stk. 2, pligt til at tage vare på disse. Navnlig hvis afdøde var erhvervsdrivende, er det klart, at der i udsættelsesperioden nødvendigvis må foretages diverse økonomiske dispositioner, ligesom begravelsen jo under alle omstændigheder foregår i denne periode. Det kan derfor ikke undgås, at udsættelsesperioden let kan føre til tvistigheder.

Formelt er skifteretten kompetent til i udsættelsesperioden at tage stilling til spørgsmål vedr. boet. Da det imidlertid er særdeles vanskeligt for skifteretten på dette trin at skulle tage stilling til bospørgsmål, vil den som regel, hvis den forelægges et bospørgsmål, vælge at påbegynde bobehandlingen, således at de sædvanlige bomyndigheder kan etableres.

I udsættelsesperioden vil navnlig afdødes nærmeste sædvanligvis i et eller andet omfang af egen drift have taget sig af boet, herunder ordnet begravelsen. Som regel er der tale om nødvendige og sædvanlige dispositioner. Når

12. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 155, n 131.

13. Jfr. nærmere *J. A. Andersen*, U 1984 B.300-04, samt *Walbom & Engholm*, s. 155, n 131.

bobehandlingen påbegyndes, bør de dispositioner – herunder dispositioner vedr. begravelsen – som er foretaget i udsættelsesperioden, snarest drøftes og godkendes på en skiftesamling. Godkendelsen indebærer, at de pågældende dispositioner sidestilles med dispositioner, som foretages af bomyndighederne, hvilket navnlig fører til, at de i et gældsfragåelsesbo får stilling som massekrav af første klasse, jfr. KL §§ 92-93, sammenholdt med Skfl. § 44. Praktiske hensyn tilsiger, at man i boer næsten altid bør godkende de dispositioner, som afdødes nærmeste eller andre har foretaget vedr. boet og begravelsen i udsættelsesperioden. De, der således har disponeret, bør altså indrømmes en vis margin. De, der af egen drift har disponeret på boets vegne, har givetvis i et vist omfang et direkte krav på, at boet godkender de foretagne dispositioner, således at ansvaret for disse går over på boet. For så vidt angår sædvanlige dispositioner i relation til begravelsen, må dette bl.a. kunne støttes på sædvaneretlige betragtninger. Iøvrigt kan negotiorum gestio-betragtninger også ofte gøres gældende; i hvert fald i relation til nødvendige dispositioner, som der ikke har været tid til på forhånd at forelægge for skifteretten.¹⁴

At en foretagen disposition på grund af boets efterfølgende godkendelse udløser massekrav, er imidlertid ikke altid tilfredsstillende for de pågældende kreditorer, da der kan forekomme boer, hvor der ikke bliver fuld dækning til massekravene. Dette skyldes bl.a., at massekrav efter 1977-konkursloven viger for de tinglige krav.¹⁵

Er det f.eks. en landmand, der er død som insolvent, vil boets aktiver typisk stort set alene bestå af landbrugsejendommen. At boet efterfølgende godkender f.eks. indkøb af foderstoffer mv., vil ofte ikke føre til denne gælds fyldestgørelse, da det let kan tænkes, at der intet bliver til massekravene. Var bobehandlingen derimod blevet påbegyndt, ville indkøbet af foderstofferne mv. være indgået i regnskabet i henhold til KL § 87, således at regnskabsunderskuddet var blevet dækket på tvangsauktionen over landbrugsejendommen. Ejendommens indtægter var i så fald også tilfaldet rettighedshaverne i ejendommen via § 87-regnskabet. Var der derimod meddelt udsættelse i henhold til Skfl. § 13, stk. 2, ville det let kunne tænkes, at den efterlevende ægtefælle havde oppebåret ejendommens indtægter og derefter anvendt dem til f.eks. begravelsen. Må det befrygtes, at afdøde er insolvent, og at hans aktiver i alt væsentligt alene består af f.eks. en landbrugsejendom, er det altså i høj grad betænkeligt at meddele udsættelse i henhold til Skfl. § 13, stk. 2.

14. Jfr. *Harbou*, s. 56, men se noget afvigende *Broman*, Fm. 1988.108.

15. Cfr. derimod 1872-konkurslovens § 38, smh. m. Skfl. § 44. Se herved Konkursbet. II (nr. 606:1971), s. 180-81, Adv. 1977.161-62 (Advokatrådsudtalelse), og *J. A. Andersen*, J 1981.257 f.

Udsættelsesperioden, jfr. Skfl. § 13

Er en disposition fra udsættelsesperioden af en sådan karakter, at boet ikke vil godkende den, kan det naturligvis komme på tale at gøre den, der har disponeret, erstatningsansvarlig overfor boet efter den almindelige culperegulering,¹⁶ ligesom der kan blive tale om et ansvar overfor den disponerendes medkontrahent. Har den, der disponerede, ikke tilkendegivet, at han handlede på boets vegne, kan det også tænkes, at medkontrahenten kan fastholde ham som kontraktspart.¹⁷ Erklæres dødsboet konkurs i henhold til KL § 19, kan de pågældende dispositioner også tænkes omstødt, jfr. *U 1988.712 V* om en enkes betalinger til et foderstoffirma.

Selv om det er lodtagerne i boet, der har foretaget de kritisable dispositioner, vil dette dog ikke kunne føre til, at de på grund af deres skalten og valten med boets aktiver betragtes som havende vedgået gældsansvaret i boet.¹⁸

16. Jfr. *Broman*, Fm. 1988.108 om en advokats erstatningsansvar.

17. Se herved *Ussing*, *Aftaler*, 3. udg., s. 281 ff., smh. m. s. 296 ff. Se også *Stig Jørgensen*, J 1968.414 ff.

18. Jfr. *J. A. Andersen*, Fm. 1986.18.

Summarisk behandling af dødsboer

Skifteretterne er bemandet således, at det af kapacitetsårsager er helt nødvendigt, at en stor del af de ca. 59.000 dødsfald, der indtræder årligt, berigtiges ved brug af meget beskedne ressourcer.

Mere end $\frac{1}{3}$ af alle boerne bliver derfor sluttet uden egentlig skiftebehandling. Berigtigelsen sker typisk allerede på det første møde i skifteretten, jfr. ovenfor afsnit 6.

Der er tale om boer, som slutes med påtegningen »intet efterladt« samt navnlig boer, der er så små, at de i henhold til Skfl. §§ 10 eller 43 kan udlægges for begravelsesomkostningerne. Herudover er der lidt større boer, som kan udlægges afdødes efterlevende ægtefælle efter 50.000 kr.'s reglen, jfr. Skfl. § 57, stk. 1, sammenholdt med § 62b, stk. 2.

Af de større boer, der ikke kan slutes summarisk, bliver langt de fleste – ca. $\frac{1}{4}$ af alle boerne – udleveret den efterlevende ægtefælle til hensidde i uskiftet bo, medens ca. $\frac{1}{3}$ af alle boer skiftes privat.

Uskiftet bo og privat skifte er også lidt belastende for skifteretterne.

Det, der belaster skifteretterne, er først og fremmest de offentligt skiftede boer, navnlig de boer, som skiftes offentligt af skifteretten, medens eksekutorboerne normalt giver mindre arbejde. Det er i alles interesse, at så få boer som muligt skiftes offentligt. I praksis er det da også kun ca. 6-7% af boerne, som skiftes offentligt. Eksekutorboerne udgør godt 25% af de offentligt skiftede boer.

Er betingelserne for en egentlig summarisk bobehandling opfyldt, er dette altid er foretrukket, også i relation til skatter og afgifter.

8. »Intet efterladt«

Det forekommer, at en person – typisk børn og landevejsriddere – dør efterladende sig så beskedne aktiver, at selv et begravelsesudlæg forekommer unaturligt. Der har derfor uden hjemmel i Skfl. udviklet sig en praksis, hvorefter sådanne boer slutes med påtegningen »intet efterladt« i selve skiftesaglisten.¹ Den, der giver møde i skifteretten i anledning af dødsfaldet, underskriver selve påtegningen eller en kortfattet blanket.

Skifteformen »intet efterladt« kan anvendes, selv om afdøde efterlader sig almindelige gangklæder og enkelte indbogenstande, da sådanne efterladenskaber typisk kun repræsenterer en ubetydelig salgsværdi.

Har et afdødt barns forældre eller andre udnyttet de skattebegunstigede muligheder for at indsætte midler på enten en børneopsparingskonto eller en uddannelseskonto,² kan boet ikke slutes med påtegningen »intet efterladt«, da indeståendet på disse konti tilhører barnet.

Skifteformen »intet efterladt« er nævnt i Ksl. § 14, stk. 9, der i skattemæssig henseende sidestiller formen med et begravelsesudlæg.

Det er imidlertid et spørgsmål, om grundlaget for skifteformen »intet efterladt« ikke stort set er blevet fjernet med loven om offentlig sygesikring,³ der trådte i kraft den 1. april 1973.

Efter denne lovs § 1, stk. 1, har enhver, der har bopæl her i landet, ret til lovens ydelser. Ifølge lovens § 20 kan regeringen derudover indgå overenskomst med andre stater om, at lovens ydelser også skal udbetales til personer, der midlertidigt har ophold her i landet.

Den offentlige sygesikring udbetaler derfor i anledning af næsten ethvert dødsfald en begravelseshjælp, der p.t. andrager godt 3.000 kr. for voksne.

I alle tilfælde, hvor der udbetales begravelseshjælp, synes det mest naturligt at bruge reglerne om begravelsesudlæg.⁴

Det er uden videre klart, at arvingerne både kan hindre, at boet slutes med

1. Jfr. Skiftelovsbet., s. 31-32, *Harbou*, s. 145-46, samt *Walbom & Engholm*, s. 37-38.

2. Jfr. L 727:1986 og Bkg. 243:1987.

3. Lbkg. 94:1976.

4. Jfr. *Svenné Schmidt*, s. 318, samt *Walbom & Engholm*, s. 38.

»Intet efterladt«

påtegningen »intet efterladt«, og udlægges for begravelsesomkostningerne ved at få boet udleveret til privat skifte.⁵ Dette forudsætter naturligvis, at betingelserne for at skifte privat er opfyldt, og at arvingerne er villige til at påtage sig besværet med et sådant skifte. Formålet hermed kan f.eks. være at få fordelt afdødes efterladte ting, der evt. kan have affektionsværdi for arvingerne. I den nævnte situation kan arvingerne derimod ikke forlange, at skifteretten skal påtage sig besværet – og evt. omkostningerne – ved et offentligt skifte.

5. Jfr. Skiftelovsbet., s. 32.

9. Begravelsesudlæg, jfr. Skfl. §§ 10 og 43

Ca. $\frac{1}{3}$ af alle boer er så små, at der ikke er midler til at dække andre udgifter end begravelsesudgifterne, hvorfor de i henhold til Skfl. § 10 kan udlægges til den, som har bekostet **eller vil bekoste** begravelsen.

Da begravelsesudlægget som regel sker på det første møde i skifteretten 2 uger efter dødsfaldet, er det klart, at kun få af begravelsesregningerne er betalt på dette tidspunkt.

Selv om de almindelige betingelser for et begravelsesudlæg er opfyldt, er der ingen, som har et egentligt krav på at få boet udlagt. Det kan derfor tænkes, at der er flere, som ønsker boet udlagt. Dette kan skyldes en ideel interesse i at kunne træffe bestemmelse vedr. begravelsen. Der kan også være en affektionsinteresse knyttet til afdødes efterladenskaber, ligesom det formentlig i nogle tilfælde kan tænkes, at den, der får boet udlagt for begravelsesomkostningerne, derved opnår et skatte- og afgiftsfrit overskud, fordi begravelsen koster mindre, end de udlagte aktiver er værd.

En strid om, hvem der skal have boet udlagt, kan evt. løses ved, at skifteretten udlægger boet til de stridende i forening.¹ Dette må dog forudsætte, at de pågældende er indforstået med fremgangsmåden.

Iøvrigt er det sædvane, at skifteretten primært udlægger boet til afdødes ægtefælle eller samleverske,² og hvis dette ikke er muligt til en af afdødes livsarvinger.

Har skifteretten f.eks. på grund af urigtige oplysninger overset, at afdøde har nærstående, kan begravelsesudlægget tænkes genoptaget med henblik på udlæg til den nærstående. Det må dog være en forudsætning, at omgørelsen af begravelsesudlægget kan ske temmelig hurtigt efter, at det har fundet sted.³

Er der ingen personer, der vil tage sig af begravelsen, bliver dette en opgave for socialudvalget, som så til gengæld kan forlange at få boets aktiver udlagt for begravelsesomkostningerne.⁴

1. Jfr. *P. Bruun Nielsen*, U 1972 B.213.

2. Se herved *Bill Andersen*, Fm. 1987.100. – Med ægteskab sidestilles registreret partnerskab med en person af samme køn, jfr. L 372:1989.

3. Jfr. *VLT 1950.125*, *J. A. Andersen*, J 1977.526, *Bill Andersen*, Fm. 1987.100, samt *Walbom & Engholm*, s. 41.

4. Jfr. *U 1954.343 V* (sogneråd), *Gomard*, s. 37, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 75.

Begravelsesudlæg

Boets aktiver vil i disse tilfælde ofte ikke kunne dække begravelsesomkostningerne. Se herved om **begravelse af ubemidlede** Bet. nr. 688:1973 om revision af Begravelsesloven og Ligbrændingsloven, s. 17, note 11. Socialudvalget kan i så fald rekvirere en række nærmere angivne gratisydelse fra kirken.

Dør en **sømand** i tjenesten, skal rederen ifølge Sømandslovens § 34 betale udgifterne ved begravelsen eller ligbrændingen samt ved hjemsendelse og gravsætning af asken. Et begravelsesudlæg er dermed udelukket.

Under begrebet **begravelsesudgifter** går typisk udgifter til annoncering, takkekort, bedemand, rustvogn, kiste, ligklæder, blomster, udsmykning af kirken, sang, bespisning af følget, køb og anlæg af gravsted, gravning og tilkastning af graven⁵ samt gravsten. Udgifter til sørgetøj til afdødes nærmeste vil muligvis også blive accepteret.⁶ Selv om vedligeholdelsen af gravstedet – i typisk 20 år – er en relativt meget stor post, accepteres den formentlig generelt idag, uanset om afdøde må antages at have været insolvent.⁷

Det er dog en forudsætning, at det godtgøres, at midlerne til gravstedets vedligeholdelse på sædvanlig vis indbetales til stiftsøvrigheden. Er afdøde blevet begravet i et familiegravsted, må det normalt accepteres, at vedligeholdelsesudgifterne går til vedligeholdelse af hele familiegravstedet.⁸

Med hensyn til hvor store aktiver, der kan udlægges for begravelsesomkostningerne, har man traditionelt lagt vægt på egnens sæd og skik, afdødes sociale status, og om han efterlod sig gæld.⁹

Afdødes alder og livsomstændigheder vil ofte bevirke, at man uden udstedelse af proklama vil kunne gøre sig temmelig sikre forestillinger om, hvorvidt han efterlader sig gæld.

Det anførte bevirker formentlig, at man i 1989 normalt vil acceptere, at aktiver op til ca. 20.000 kr. udlægges for begravelsesomkostningerne.¹⁰ En sådan mulig beløbsgrænse bør dog ikke overvurderes, idet dens betydning jo i

5. Det oplyses i TfS 1986.265, at der med virkning fra den 1. maj 1986 er indført momsfrihed for gravning og tilkastning af grav.

6. Jfr. *Harbou*, s. 148 f., og *Gomard*, *Skifteretten*, 1. udg., s. 117, n 70, men cfr. *Deuntzer*, *Skifteret* (1885), s. 654.

7. Jfr. *P. Bruun Nielsen*, U 1972 B.212, *Walbom & Engholm*, s. 39, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 70. Jfr. også *Skiftelovsbet.*, s. 32 »efter omstændighederne«. *Harbou*, s. 148, og *Tillæg*, s. 23, mener derimod kun, der kan sættes penge af til vedligeholdelse af gravstedet, hvis afdøde ikke havde gæld. Om begravelsesudgifternes størrelse, når de skal afholdes af et konkursbo, jfr. KL § 92, henvises til *Munch*, s. 540 »samt efter omstændighederne udgifter til gravstedets vedligeholdelse«.

8. Jfr. *P. Bruun Nielsen*, U 1972 B.212.

9. Jfr. *Deuntzer*, *Skifteret* (1885), s. 653 f., *Harbou*, s. 147 f., samt *Holkmann & Viltoft*, s. 70.

10. Jfr. *N. V. Larsen*, Fm. 1986.87.

høj grad afhænger af, hvordan værdiansættelsen af afdødes aktiver sker. Det må i denne forbindelse fremhæves, at der ikke foretages en formelig registrering og vurdering af afdødes aktiver. Man bygger alene på den fremmødtes oplysninger om afdødes aktiver, således at værdiansættelsen i vid udstrækning beror på dennes skøn. Det er i denne forbindelse ikke mindst usikkert, hvad man skal vurdere afdødes indbo til.

Var afdøde gift eller levede han i registreret partnerskab, skal fællesboet skiftes i anledning af dødsfaldet. Et begravelsesudlæg omfatter derfor hele fællesboet samt afdødes evt. særeje.

Skifteretten kræver ikke, at udlægsmotageren aflægger et egentligt regnskab vedr. begravelsen, idet man dog som nævnt efter omstændighederne vil forlange dokumentation for, at der er hensat midler til gravstedets vedligeholdelse.

Aktiver, der udlægges for begravelsesomkostningerne vil typisk være afdødes gangklæder, (uspecificeret) indbo, cykel, knallert eller ældre motorkøretøj. Begravelseshjælpen fra den offentlige sygesikring. Størelsen af begravelseshjælpen reguleres jævnlige. Pr. 1. juli 1988 androg begravelseshjælpen:¹¹

1. For voksne:	3041 kr.
2. For børn under 16 år:	
for dødfødte og ved barnets død inden det fyldte 1. år:	1215 kr.
ved barnets død i alderen 1-8 år:	1825 kr.
ved barnets død i alderen 9-15 år:	2585 kr.

Derudover kan der være begravelseshjælp¹² fra Fortsættelsessygekassen Danmark, ligesom der kan være begravelseshjælp fra helt private begravelseskasser, som normalt er knyttet til fagforeninger. Typisk vil der også være mindre kontantbeløb, præmieobligationer og mindre indeståender i pengeinstitutter. Hertil kommer ofte tilgodehavende løn og feriepenge, som forfalder i anledning af dødsfaldet, samt indestående i Lønmodtagernes Dyrtdsfond.¹³

Kan nogen gøres erstatningsansvarlig for dødsfaldet, omfatter erstatningskravet rimelige begravelsesudgifter, jfr. Erstatningsansvarslovens § 12 og § 2 i Lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser. Rimelige begravelsesudgifter – der ikke omfatter vedligeholdelse af gravstedet – vil efter

11. Jfr. Cirk. 40:1988.

12. I 1989 udgjorde begravelseshjælpen 1.000 kr.

13. Jfr. Adv. 1980.221-22. – Beløbet androg i 1989 efter betaling af afgift godt 11.000 kr. Da beløbet vokser relativt hurtigt, vil mulighederne for begravelsesudlæg beklageligvis snart blive reduceret i relation til ikke-pensionister.

Begravelsesudlæg

praksis normalt andrage op til ca. 10.000 kr.¹⁴ Et sådant erstatningsbeløb må evt. indgå i begravelsesudlægget.

Arbejdsskadeforsikringsloven indeholder derimod ikke regler om erstatning af begravelsesudgifter. Det samme gælder loven om erstatning til skadelidte værnepligtige m. fl. Det overgangsbeløb, der efter disse love kan udbetales en efterladt ægtefælle eller samlever, er et beløb, der udbetales udenom boet, hvorfor det er uden betydning for et evt. begravelsesudlæg.

Små ubehæftede, faste ejendomme eller ejendomsandele kan tænkes udlagt efter § 10.¹⁵

Efter praksis kan **behæftede løsøregenstande** udlægges efter § 10, men udlægsmotageren må naturligvis respektere de tinglige rettigheder, typisk ejendomsforbehold. I hvert fald hvis udlægsmotageren tilhørte afdødes husstand, vil han evt. kunne afvise en ejendomsforbeholdssælgers tilbagetageskrav under henvisning til Kreditkbl. § 24, sammenholdt med transgbeneficiet i Rpl. § 509, stk. 1, eller § 515, stk. 2.¹⁶ Er udlægsmotager nærstående i forhold til afdøde, vil han formentlig også kunne forlange helt at indtræde i afdødes rettigheder og pligter i henhold til købekontrakter med ejendomsforbehold, således at tilbagetagelse ikke kan finde sted, uden at der er sket misligholdelse.

Udlægsmotager legitimeres gennem en udskrift af skifteprotokollen, som angiver, hvilke aktiver udlægget omfatter. I virkeligheden er det ikke boet, som udlægges for begravelsesomkostningerne, men alene de konkret opregnede aktiver. Dette har afgørende betydning, hvis der efterfølgende dukker et nyt aktiv op, idet det da er nødvendigt at genoptage begravelsesudlægget. Kan det nye aktiv rummes indenfor den ovenfor angivne ramme for et begravelsesudlæg, kan der gennem en tilføjelse til skifteprotokollen ske et fornyet begravelsesudlæg. Det kan i denne forbindelse have stor betydning, at det nye aktiv skal vurderes til, hvad det var værd på tidspunktet for det oprindelige begravelsesudlæg, jfr. *U 1964.766 Ø*.

Kan det nye aktiv ikke rummes indenfor rammerne for et begravelsesudlæg, må der påbegyndes en egentlig bobehandling. Ifølge Skfl. § 10, stk. 3,¹⁷ skal begravelsesudlægget dog normalt – af hensyn til udlægsmotagerens gode tro – stå ved magt, således at bobehandlingen alene kommer til at angå det

14. Beløbets lidt lave størrelse skyldes bl.a., at erstatningskravet efter praksis nedsættes af begravelseshjælpen fra sygesikringen, jfr. *U 1976.781 Ø* og *U 1985.423 V*.

15. Jfr. *U 1964.766 Ø* og Skiftelovsbet., s. 32.

16. Se nærmere *J. A. Andersen*, *U 1987 B.428* og 432.

17. Som affattet ved L 170:1980. Se forarbejderne i FT 1979/80 (2. samling), Tillæg A, sp. 1816-17.

nye aktiv. Hensynet til udlægsmottageren er derimod ikke afgørende, hvis han har givet urigtige oplysninger, eller udlægsmottager f.eks. er socialkontoret. Er udlægsmottageren selv hovedarving, behøver hans situation heller ikke at blive væsentligt forandret ved, at de aktiver, der blev udlagt for begravelsesomkostningerne, medinddrages under bobehandlingen.

I ganske enkelte tilfælde sker begravelsesudlægget i henhold til **Skfl. § 43**. Efter § 43 kan boet udlægges, selv om dets aktiver overstiger, hvad der vil medgå til begravelsen, men det overskydende dog ikke er mere, end der skønnes at ville medgå til dækning af privilegerede fordringer.

Ifølge § 43 sker udbetalingen fra skifteretten direkte til den, som **har bекostet begravelsen** samt til de privilegerede kreditorer.

Ved »privilegerede fordringer« forstår i relation til § 43 alle tinglige krav, massekrav af både 1. og 2. klasse, jfr. **KL §§ 92-94**, samt de almindelige privilegerede kreditorer i henhold til **KL §§ 95-96**.¹⁸

Da § 43 er placeret i **Skfl. kap. 3** om gældsfragåelsesboer, forudsætter bestemmelsens anvendelse altid, at en offentlig gældsfragåelsesbehandling har været påbegyndt. Det kræves dog ikke, at der er foretaget en formelig registrering og vurdering efter Skiftelovens regler, ligesom proklama heller ikke behøver at være udstedt. Tilsvarende behøver der heller ikke at være afholdt skiftesamling til prøvelse af anmeldte fordringer.¹⁹

I praksis bruges § 43 formentlig navnlig i 3 situationer.

For det første bruges § 43 i de tilfælde, hvor det nærmest beror på en fejl, at en gældsfragåelsesbehandling blev påbegyndt, idet aktiverne herefter »smuldrede«.

For det andet bruges § 43 i de situationer, hvor der foreligger større aktiver, men disse på grund af behæftelse ikke rummer væsentlig friværdi. Jfr. f.eks. **Adv. 1970.203-06** om et bo med to renserier til en værdi af ialt ca. 190.000 kr. Boet blev udlagt til den tidligere ejer af renserierne, der både havde ejendomsforbehold og pant i disse og var indforstået med at bекoste begravelsen.

For det tredje anvendes § 43, hvis der i boet er en ikke helt lille behæftet ejendom, idet der da normalt vil være usikkerhed med hensyn til ejendommens værdiansættelse. En sådan ejendom vil typisk blive udlagt til sidsteprioriteten med de foranstående rettighedshaveres samtykke.

Efterlod afdøde sig aktiver af en vis størrelse, som er behæftet, vil både værdiansættelsen og forholdet til rettighedshaverne kunne give anledning til problemer. Man bør derfor være opmærksom på, at disse problemer i nogle tilfælde kan løses ret enkelt ved at kombinere begravelsesudlægget med fo-

18. Jfr. *Harbou*, s. 151 f., samt *Walbom & Engholm*, s. 47.

19. Jfr. *Harbou*, s. 152, og *Gomard*, Festskrift til Borum, s. 156 f.

Begravelsesudlæg

gedretlige tiltag. Er aktiverne behæftet med ejendomsforbehold eller håndpant, er de pågældende rettighedshavere separatister, hvorfor de uanset dødsfaldet kan tage det solgte tilbage ved umiddelbare fogedforretninger og afholde tvangsauktion over håndpantet.²⁰ Det kan da være hensigtsmæssigt, at eventuelle tilbagetagelsesforretninger og/eller håndpanthaverauktioner er afsluttet inden begravelsesudlægget. Slutningsformen bliver da reelt et begravelsesudlæg i kombination med tilbagetagelsesforretninger og/eller håndpanthaverauktioner.

Det er uden betydning for begravelsesudlægget, at afdøde efterlod sig **livsforsikringer, ratepensioner og kapitalpensioner**, idet disse rettigheder sædvanligvis tilfalder en begunstiget udenom boet.²¹

Var afdøde gift eller levede han i registreret partnerskab, kan det tænkes, at han efterlod sig både et **særeje** og et fælleseje. Har særejet en sådan størrelse, at det lige netop dækker begravelsesomkostningerne, kan det udlægges efter Skfl. § 10, medens fællesboet udleveres ægtefællen til hensidende i uskiftet bo. Denne fremgangsmåde forudsætter dog, at det fortsat er lovligt at debitere særejet for alle begravelsesomkostningerne, selv om DL 5-2-24 blev ophævet ved L 412:1963.²²

I nogle tilfælde har boet en sådan størrelse, at der er et mindre overskud, når begravelsesudgifterne er betalt. Som regel vil det være temmelig meningsløst, hvis et sådant mindre overskud skal nødvendiggøre et skifte, idet det, der kan udloddes til boets lodtagere, normalt vil være minimalt, når boomkostningerne tages i betragtning. Det anførte har naturligvis særlig vægt, hvis der er mange lodtagere, eller der ikke er klarhed over, hvem lodtagerne er, f.eks. fordi der er arvinger i udlandet.

Som ovenfor nævnt kan et begravelsesudlæg i henhold til Skfl. § 43 også omfatte fyldestgørelse af de privilegerede kreditorer.

I andre tilfælde består overskuddet af indbo o.lign. Et sådant overskud vil kunne udlægges ægtefællen i henhold til Rpl. § 509 og Skfl. §§ 62a-b. Boet sluttes da med et begravelsesudlæg kombineret med de nævnte bestemmelser. Transgbeneficiet i § 509 giver ægtefællen forrang til indboet i forhold til afdødes kreditorer. Skfl. §§ 62a-b giver ægtefællen forrang til indboet i forhold til afdødes øvrige arvinger.

20. Jfr. KL §§ 82 og 91 samt Rpl. § 538a.

21. Der er dog intet krav om, at der skal være indsat en begunstiget; heller ikke skattemæssigt, jfr. TFS 1989.361.

22. Se om dette spørgsmål *Harbou*, s. 156 f., *Holkmann & Viltoft*, s. 75 og 294, samt *Walbom & Engholm*, s. 48 f.

Ved L 170:1980 er der derudover indsat et nyt stk. 2²³ i Skfl. § 10, der er sålydende: »Aktiver, som ikke medgår til dækning af begravelsesudgifter, men som er af så ringe værdi, at de ikke kan dække omkostningerne ved en bobehandling, eller hvis værdi står i åbenbart misforhold til omfanget af det arbejde, som en bobehandling vil kræve, kan skifteretten udlægge til den eller dem, som bekoster eller vil bekoste begravelsen, til afdødes efterladte eller til statskassen.«

Det er tvivlsomt, om denne skifteteknisk begrundede regel i § 10, stk. 2, har ændret retstilstanden, idet forholdet snarere er det, at man har lovliggjort en hensigtsmæssig praksis. I de tilfælde, der omfattes af § 10, stk. 2, har man altid søgt at undgå et skifte ved at strække begravelsesudlægget, evt. ved at vurdere afdødes aktiver lavt.

Praksis synes at fortolke § 10, stk. 2, liberalt. Se herved *U 1983.440 V*,²⁴ hvor bestemmelsen blev anvendt i en situation, hvor aktiverne udgjorde 15.800 kr. og begravelsesudgifterne ca. 4.000 kr.

Ved anvendelsen af § 10, stk. 2, er det formentlig uden betydning, om afdøde efterlod sig gæld. Det er også uden betydning, at en anvendelse af § 10, stk. 2, bevirker, at statskassen går glip af arveafgift og evt. skifteafgift. Efter forarbejderne bør der derimod tages hensyn til afdødes arvinger, idet det angives, at skifteretten i tvivlstilfælde bør indkalde eller orientere de kendte arvinger, særlig livs- og testamentsarvinger, således at de får mulighed for at ytre sig, inden der træffes afgørelse. Dette hensyn kan evt. tilgodeses ved at bruge § 10, stk. 2, til fordel for en eller flere arvinger.

§ 10, stk. 2, kan også bruges til fordel for en samlever (»efterladt«), således at uheldige virkninger af, at en sådan ikke er arving efter loven, afbødes.

§ 10, stk. 2, kan ikke tænkes anvendt til fordel for statskassen, hvis afdøde efterlader sig nærstående personer.

Skifterettens afgørelse kan naturligvis kæres til landsretten. Det er klart, at der er et meget stort behov for, at de mange små boer kan berigtiges summarisk, typisk gennem et begravelsesudlæg. Det er derfor ud fra en skifteretlig synsvinkel uheldigt, at det navnlig i byerne er blevet mere og mere almindeligt med enkle, meget billige begravelsesformer. I nogle tilfælde foregår der overhovedet ikke nogen begraveshøjtidelighed, og afdøde begravnes i en anonym fællesgrav. De små omkostninger ved sådanne begravelser formindsker mulighederne for begravelsesudlæg.

23. Se Skiftelovsbet., s. 32 ff., og FT 1979/80 (2. samling), Tillæg A, sp. 1815-16.

24. Se også *P. Thestrup*, Fm. 1983.28-29, *Claus Rasmussen*, Fm. 1983.38-39 (vedr. ØLK af 28.5.1982), og *N.V. Larsen*, Fm. 1986.86 f.

Begravelsesudlæg

Den, der har fået et bo udlagt for begravelsesomkostningerne – evt. under anvendelse af Skfl. § 10, stk. 2 – hæfter ikke af denne grund for afdødes gæld. Udlægsmottager hæfter heller ikke for tilbagebetalingen af pensionsbeløb, som er udbetalt forud. Dette må gælde, selv om det kan godtgøres, at pensionsbeløbet er indgået i begravelsesudlægget.²⁵ Afdødes ægtefælle hæfter – uanset om han er udlægsmottager – heller ikke subsidiært for afdødes skattegæld i henhold til Ksl. § 72, stk. 2. Dette skyldes, at en af betingelserne for at anvende § 72, stk. 2, er, at ægtefællerne skal samleve på det tidspunkt, hæftelsen gøres gældende.

Man bør være opmærksom på, at udlægsmottager kan hæfte på et aftalegrundlag. Har udlægsmottager f.eks. foretaget indkøb til begravelsen uden at angive, at han ikke selv vil hæfte, er det klart, at kreditor kan rette sit krav mod ham.

Omfatter begravelsesudlægget behæftede aktiver, er det også ovenfor nævnt, at udlægsmottager skal respektere de tinglige rettigheder. Afskærer udlægshaver de tinglige kreditorer fra at gøre deres krav gældende, kan de evt. rette et berigelseskrav eller erstatningskrav mod ham. *Gomard* udtaler generelt i Festskrift til Borum, s. 157, at de privilegerede kreditorer formentlig har et berigelseskrav mod den, der i henhold til Skfl. § 10 har fået udlæg til dækning af deres krav.

Afdødes ansatte kan formentlig få deres lønkrav dækket af Lønmodtageres Garantifond, jfr. *Munch*, s. 569 f., idet et begravelsesudlæg i denne relation antagelig må sidestilles med en gældsfragåelsesbehandling.

Er boet udlagt for begravelsesomkostningerne, kan det ikke være part i retssager, og verserende retssager må følgelig hæves.

Kreditorer, der håber på, at der vil dukke nye aktiver op, som vil nødvendiggøre en egentlig bobehandling, kan derfor ikke afbryde de løbende forældelsesfrister gennem sagsanlæg. Dette rejser spørgsmålet, om de i stedet har krav på at anmelde deres krav overfor skifteretten for på den måde at få afbrudt forældelsen og være sikker på at blive taget i betragtning i et evt. genoptagelsesbo. På den ene side er det besværligt for skifteretten at skulle modtage kreditoranmeldelser. På den anden side har kreditorerne kun en beskeden interesse i at kunne anmelde, da chancen for genoptagelse er temmelig beskeden. Problemet med, at afdøde havde arv stående i et uskiftet bo fra tiden før Arveovens ikrafttræden den 1. april 1964, er efterhånden også ved at forsvinde.²⁶

25. Cfr. formentlig *Holkmann & Viltoft*, s. 74.

26. Et sådant arvekrav indgår ikke i begravelsesudlægget, men kan evt. senere begrunde genoptagelse.

Der er naturligvis intet til hinder for, at en skifteret følger den praksis at modtage kreditoranmeldelser,²⁷ men en skifteret er formentlig berettiget til at afvise at modtage kreditoranmeldelser efter begravelsesudlægget, ligesom de allerede modtagne kreditoranmeldelser kan returneres i forbindelse med dette.²⁸

Den, der får boet udlagt for begravelsesomkostningerne, herunder under anvendelse af § 10, stk. 2, kan ikke siges at have arvet. Dette indebærer, at AL § 7, stk. 2, ikke skal anvendes, når en udlægsmodtager, der var gift med afdøde, senere dør. Tilsvarende får et gensidigt testamente med bestemmelse om, hvordan der skal forholdes ved længstlevendes død, inden betydning, hvis førstafdødes bo udlægges for begravelsesomkostningerne.

Som omtalt ovenfor afsnit 8, s. 49 f, kan arvingerne hindre et begravelsesudlæg ved at begære afdødes bo skiftet privat. Offentligt skifte kan kun forlanges, hvis skiftet er nødvendigt, for at boet kan være part i en retssag. Den, der begærer skiftet, må i så fald stille sikkerhed for omkostningerne.

Udlægges et bo for begravelsesomkostningerne i henhold til Skfl. § 10, skal der ikke betales **skifteafgift**. Udlægges boet efter § 43, skal der derimod betales skifteafgift, idet en offentlig gældsfragælsesbehandling jo så har været påbegyndt. Det må dog herved tages i betragtning, at der ifølge RAL § 30 aldrig skal betales skifteafgift, hvis boets aktiver ikke overstiger 15.000 kr.

Udlægges boet for begravelsesomkostningerne, skal der ikke betales **arveafgift**. Dette gælder ifølge AAL § 3, stk. 2, også i relation til det overskud, som udlægges i henhold til Skfl. § 10, stk. 2. Livsforsikringer o.lign., der udbetales udenom boet, skal der naturligvis på normal vis betales arveafgift af.

I relation til **dødsbopbeskatningen** er det afgørende, om boet er udlagt for begravelsesomkostningerne i henhold til § 10 eller § 43. Er det § 43, der har været anvendt, har der været påbegyndt en egentlig bobehandling, hvorfor det er reglerne om beskatning af dødsboer, som skal anvendes.²⁹

Langt de fleste boer udlægges imidlertid efter Skfl. § 10. Skattereglerne for sådanne begravelsesudlæg, jfr. navnlig Ksl. § 14, stk. 9, er generelt gunstige. Da der ikke foreligger et bo, kan der ikke blive tale om en bobeskatning. Der skal ikke udarbejdes opgørelse i henhold til Ksl. § 14, da der ikke er nogen, som skattevæsnet kan rette et evt. restskattekrav imod. Afdødes efterlevende ægtefælle – der som regel er udlægsmodtager – sambeskattes ikke med afdøde i dødsåret. Har afdøde betalt mindst 1000 kr. for meget i à conto skat for

27. Jfr. *N.V. Larsen*, Fm. 1986.85, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 177 f. – Det er et uafklaret spørgsmål, om det er nødvendigt at gentage anmeldelsen hvert 5. år.

28. Jfr. *U 1939.218 Ø*. Se iøvrigt med henvisninger *Walbom & Engholm*, s. 41 f.

29. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 190, men cfr. *Walbom & Engholm*, s. 47.

Begravelsesudlæg

mellemprioden,³⁰ kan ægtefællen gøre krav på den overskydende skat udenom boet, som altså uanset beløbets størrelse ikke skal genoptages.³¹ Det er dog en betingelse, at ægtefællen inden 1 måned efter begravelsesudlægget begærer afsluttende ansættelse for mellemprioden ved at indsende en selvangivelse for denne periode. Det er kun ægtefællen, som kan gøre krav på den overskydende skat. Efterlader afdøde sig ikke en ægtefælle, og man ved, at han har betalt for meget i skat, taler dette imod et begravelsesudlæg, idet dette bevirker, at statskassen beholder den overskydende skat. Tilsvarende udbetales overskydende skat for det eller de forudgående indkomstår automatisk til ægtefællen udenom boet. Dette gælder uanset beløbets størrelse,³² og det forudsætter ingen begæring. Det er dog en forudsætning, at der – evt. af ægtefællen – er indleveret fyldestgørende selvangivelser for de pågældende indkomstår.

Ifølge Børnelovens § 15 kan der på begæring – inden 3 måneder efter udgiftens afholdelse – af statsamtet fastsættes et særligt begravelsesbidrag, når et barn dør. Der er ikke fastsat vejledende retningslinier for størrelsen af bidraget. Det fastsættes derfor konkret efter et skøn over de afholdte udgifter, og der tages ved fastsættelsen hensyn til begravelsesbidraget fra den offentlige sygesikring, jfr. *Hornslet og Sylvest Nielsen* i Festskrift til Ringgård s. 129.

30. 1. januar i dødsåret til og med dødsdagen.

31. A conto *formueskat* går derimod ind i boet.

32. Ved L 385:1989 er der dog indført en generel minimumsgrænse på 100 kr. inden for Kildeskattelovens område, jfr. Ksl. § 62C.

10. Halvtredstusindkroners reglen, jfr. Skfl. § 62b, stk. 2

Afdødes efterlevende ægtefælle er i mange henseender begunstiget i lovgivningen. Et eksempel herpå er Skfl. § 57, stk. 1, der udtaler: »Såfremt skifteretten skønner, at der under hensyn til den efterlevende ægtefælles særlige rettigheder intet bliver at udlodde til arvingerne, og ægtefællen erklærer at ville overtage ansvaret for afdødes gæld, kan såvel fællesboet som afdødes særeje uden skiftebehandling udlægges til ægtefællen.«

Fra den 1. oktober 1989 har et registreret partnerskab mellem to personer af samme køn generelt haft samme retsvirkninger som et ægteskab.

Formålet med § 62b, stk. 2, er dog ikke alene at begunstige ægtefællen, idet reglen også er skifteteknisk begrundet, da den fører til summarisk behandling af en lang række mindre boer. Ca. 4-5% af alle boer sluttet i medfør af § 57, stk. 1, smh. m. navnlig § 62b, stk. 2.

Begrebet »særlige rettigheder« omfatter navnlig Skfl. § 62b, stk. 2.¹ Ifølge denne bestemmelse har ægtefællen altid ret til af boet at udtage så meget, at værdien heraf sammenlagt med hans boslod og arvelod og hans særeje udgør indtil 50.000 kr. § 62b, stk. 2, kan også kaldes en regel om suppleringsarv, idet den fører til, at ægtefællen kan kræve sin boslod, arvelod og sit særeje suppleret op til 50.000 kr.

§ 62b, stk. 2, kan have betydning, selv om der er mere end 50.000 kr. i boet, idet den så giver ægtefællen krav på i hvert fald at få 50.000 kr., hvorfor § 62b, stk. 2, kan fungere som en arvedelingsregel. § 62b, stk. 2, rummer en **personlig ret**² for den efterlevende ægtefælle, som vedkommende både før og under skiftet kan give afkald på, på samme måde som der kan gives afkald på retten til at sidde i uskiftet bo.

1. Bestemmelsen trådte i kraft den 1. april 1964 sammen med Arveloven. Oprindelig var det en 12.000 kr.'s regel, som i 1969 blev forhøjet til 20.000 kr. Siden 1. juli 1989, jfr. L 170:1980, har det været en 50.000 kr.'s regel, jfr. Skiftelovsbet., s. 51 ff. Ægteskabsudvalgets Bet. 3 (nr. 716:1974) foreslog s. 14, 46 og 47 en forhøjelse på op mod 100.000 kr. I folketingssamlingen 1988/89 (19. april) foreslog justitsministeren en forhøjelse til 150.000 kr. Forslaget vil formentlig og forhåbentlig senere blive gennemført.
2. Retten kan derfor ikke udøves af ægtefællens kreditorer, herunder af ægtefællens konkursbo.

Skfl. § 62b, stk. 2

Også en **umyndig** ægtefælle kan med værgens og skifterettens samtykke bruge § 62b, stk. 2. Se herved tilsvarende AL § 11 om uskiftet bo.

§ 62b, stk. 2, jfr. § 57, Stk. 1, vil i de fleste tilfælde blive bragt i anvendelse allerede på det første møde³ i skifteretten, men den kan anvendes på et hvilket som helst tidspunkt under skiftet. Har et skifte været påbegyndt, kan boet dog kun udleveres til ægtefællen med de anmeldte kreditorens samtykke. Er der udstedt proklama, må proklamafristens udløb afventes, jfr. princippet i Skfl. § 9. Har et skifte ikke været påbegyndt, har kreditorer, der har nået at anmelde deres krav, ikke indflydelse på, om boet skal udleveres ægtefællen, jfr. princippet i Skfl. § 4.⁴

Den, der sidder i uskiftet bo, kan i henhold til AL § 17 når som helst kræve boet skiftet. Under et sådant skifte, jfr. Skfl. § 57, stk. 3, kan 50.000 kr.'s reglen anvendes, uanset om det uskiftede bo hidrører fra tiden før Arvelovens og § 62b, stk. 2's ikrafttræden den 1. april 1964.

De i § 62b, stk. 2, angivne betingelser skal som ved andre boformer være opfyldt på det tidspunkt, skifteretten evt. efter en udsættelse i henhold til § 13 tager stilling til ægtefællens begæring. Har ægtefællen i tiden efter dødsfaldet bevidst formindsket boet eller sit særeje, kan en anvendelse af § 62b, stk. 2, dog formentlig efter omstændighederne være udelukket.⁵

Ægtefællens ret i henhold til § 62b, stk. 2, er en meget stærk ret, idet den går forud for de legale arvingers arvekrav samt krav på forlodsret i henhold til AL §§ 27-29.

Ægtefællens ret består også uanset afdødes evt. testamentsoprettelse. Tredjemand kan derimod beskære længstlevendes ret i henhold til § 62b, stk. 2, ved at træffe bestemmelse om, hvem en gave eller en arv, der ikke er tvangsarv, skal tilfalde efter modtagerægtefællens død.⁶

Ægtefællens ret viger derimod for kreditorerne, idet der alene er tale om at udtage boets »overskud«. Dette modificeres dog i nogen grad ved, at ægtefællen vil kunne påberåbe sig transgbeneficiet i Rpl. § 509 overfor kreditorerne.

Et af formålene med § 62b, stk. 2, er at give ægtefællen mulighed for at bevare et eksisterende mindre hjem, hvilket iøvrigt også ofte vil være i afdødes børns interesse. Henset hertil er det klart, at ægtefællen ikke – hvis boet er un-

3. En mundtlig begæring og forklaring til skifteprotokollen er tilstrækkelig.

4. Jfr. *Gomard*, Festskrift til Borum, s. 152 f., samt *Walbom & Engholm*, s. 52, men cfr. *Svenné Schmidt*, s. 321, n 44, smh. m. s. 366, n 59.

5. Jfr. *Ernst Andersen*, Arveret, s. 32 f.

6. Jfr. *Gomard*, s. 171.

der 50.000 kr. – kan rette krav mod en tredjemand, der er indsat som begunstiget i en af afdøde tegnet livsforsikring.⁷

Anvendelsen af § 62b, stk. 2, kræver ikke, at der har fundet en formelig registrering og vurdering sted af boets aktiver, idet man sædvanligvis bygger på ægtefællens forklaring.

§ 62b, stk. 2, kan i princippet anvendes, selv om der foreligger store aktiver. Bestemmelsen kan således f.eks. anvendes, hvis aktiverne er på 1 mio. kr. og passiverne på 960.000 kr. Det er dog en forudsætning, at der ikke foreligger værdiansættelsesproblemer i relation til aktiverne. Foreligger der store aktiver, f.eks. en fast ejendom,⁸ vil der som regel være tvivl om værdiansættelsen. I praksis vil man i så fald indkalde arvingerne til et møde i skifteretten. Erklærer arvingerne sig her indforstået med, at § 62b, stk. 2, anvendes, er dette normalt ubetænkeligt.

Ifølge AL § 10 er uskiftet bo udelukket, hvis ægtefællen er under konkurs, eller det godtgøres, at han er insolvent. Denne bestemmelse kan formentlig anvendes analogt i relation til Skfl. § 62b, stk. 2. Hvis der undtagelsesvis foreligger oplysninger om ægtefællens insolvens, bør § 62b, stk. 2, derfor næppe anvendes.⁹

Førstafdødes livsarvinger kan i hvert fald påberåbe sig AL § 10, hvilket klart må føre til, at hensynet til disse arvinger udelukker, at en insolvent ægtefælle kan påberåbe sig § 62b, stk. 2, hvis førstafdødes bodel og særeje overstiger 50.000 kr. Er vi under 50.000 kr., er det kun afdødes kreditorer, som kan være interesseret i sagen. Det er tvivlsomt, om kreditorerne kan påberåbe sig AL § 10. Dette problem er dog ret fiktivt, idet en henvendelse fra kreditorerne til skifteretten om, at ægtefællen er insolvent, må antages at føre til, at skifteretten af egen drift iagttager § 10.

Det, ægtefællen modtager i kraft af § 62b, stk. 2, har karakter af en skiftefordel.¹⁰ Ægtefællen har derfor ikke arvet førstafdøde, hvorfor AL § 7, stk. 2, og bestemmelser i gensidige testamenter ikke får betydning, når ægtefællen senere afgår ved døden.

Der er i dag formentlig enighed om, at en efterlevende ægtefælle kan påberåbe sig § 62b, stk. 2, selv om der ikke var børn i ægteskabet, og ægtefællen

7. Se herved FAL § 104 og f.eks. Tillæg, s. 56.

8. Se herved *ØLK af 18.3.1987*, der har været refereret i Fm. 1987.92-93, og i Adv. 1987, Fagligt Nyt, s. 93.

9. Se særlig *Walbom & Engholm*, s. 52, n 54, *Svenné Schmidt*, s. 35, n 49, og *Jørgen Nørgaard*, U 1972 B.14, n 12.

10. Jfr. *Gomard*, Festskrift til Borum, s. 149 ff.

Skfl. § 62b, stk. 2

derfor er enearving.¹¹ Alternativet vil normalt være et privat skifte med ægtefællen som enearving. Ved ægtefællens valg mellem § 62b, stk. 2, og et privat skifte bør man være opmærksom på, at valget har betydning i 3 relationer. For det første er 50.000 kr.'s reglen skifteteknisk enklere end et privat skifte.¹²

For det andet bevirker 50.000 kr.'s reglen som ovenfor nævnt, at AL § 7, stk. 2, og et evt. gensidigt testamente herefter bliver uden betydning.

For det tredje er der skattemæssigt betydelige forskelle på et privat skifte og 50.000 kr.'s reglen. Skattemæssigt vil et privat skifte være at foretrække, jfr. nedenfor.

I relation til § 62b, stk. 2, er det meget afgørende, hvad der skal medregnes i de 50.000 kr. Bestemmelsen nævner selv, at længstlevendes **særeje** indgår i beløbet.

Tilsvarende må antages ad længstlevendes evt. **vederlagskrav**.

Det, som længstlevende i henhold til **Skfl. § 62a, stk. 1-2**, kan udtage til personligt brug og til børnenes brug, medregnes ikke i de 50.000 kr.

Det samme er formentlig tilfældet med den specielle bohave- og arbejdsredskabsregel i **Skfl. § 62b, stk. 1**, som navnlig på grund af 50.000 kr.'s reglen har meget ringe praktisk betydning. I praksis vil man antagelig starte med at anvende § 62b, stk. 2. Har ægtefællen herefter behov for et mere værdifuldt arbejdsredskab som f.eks. en lastvogn, vil man evt. anvende § 62b, stk.1.¹³

Efterløn i henhold til FUL § 8 medregnes ikke i de 50.000 kr. Det samme gælder **efterindtægt** i henhold til Tjenestemandspensionslovens § 20.

Livsforsikringer, kapitalpensioner og ratepensioner udbetales en evt. begunstiget – typisk ægtefællen – udenom boet og medregnes ikke i de 50.000 kr. Disse forsikrings- og opsparingsformer har iøvrigt fået en sådan udbredelse, at 50.000 kr.'s reglen næsten ville miste sin betydning, hvis de skulle medregnes. De fleste, der dør inden pensionsalderen, efterlader sig i dag mindst en gruppelivsforsikring.

Havde afdøde krav på **overskydende skat** fra de foregående indkomstår eller fra mellemprioriteten, tilfalder dette beløb ægtefællen, uden at det medregnes i de 50.000 kr., jfr. Ksl. § 13, stk. 2. Dette gælder uanset beløbets størrelse. Der bliver derfor ikke tale om at genoptage boet.

Har man på det tidspunkt, skifteretten tager stilling til begæringen i henhold til § 62b, stk. 2, kendskab til, at afdøde skylder **restskat** for de foregående

11. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 57 med henvisninger i n 76, navnlig til Skiftelovsbet., s. 10 og 51 ff.

12. Der kræves hverken opgørelse i henhold til Ksl. § 14 eller boopgørelse.

13. Se *Svenné Schmidt*, s. 34 f., og afvigende *Walbom & Engholm*, s. 54 f.

indkomstår eller mellemprioden, indgår dette formentlig i vurderingen af, om boet ligger over eller under 50.000 kr.'s grænsen.¹⁴

Rettigheder i henhold til Æ II § 15, stk. 2, skal normalt ikke medregnes i de 50.000 kr.¹⁵

Der skal aldrig betales **skifteafgift**, hvis 50.000 kr.'s reglen anvendes, jfr. RAL § 30. Dette gælder, selv om et offentligt skifte forinden har været påbegyndt.

Selv om 50.000 kr.'s reglen også rummer arv til den efterlevende ægtefælle, har Skattedepartementet, jfr. Adv. 1988, Fagligt Nyt om skat, s. 23, fastslået, at der ikke skal betales arveafgift af nogen del af det, der modtages i kraft af 50.000 kr.'s reglen. Modtager ægtefællen herudover en livsforsikring eller lignende, skal der naturligvis betales arveafgift af denne, hvis 100.000 kr.'s grænsen i AAL § 2A passerer.

I relation til **dødsbøbeskatningsreglerne** følges stort set de samme (ugunstige) regler, som gælder for uskiftet bo, jfr. Ksl. §§ 13, stk. 2, og 20C, stk. 3. Dette indebærer navnlig, at længstlevende bliver sambeskattet med afdøde i dødsåret og går glip af de fordele, som er knyttet til beskatningen af et dødsbo. Det anførte gælder dog formentlig kun, hvis § 62b, stk. 2, anvendes, uden at der forinden har været påbegyndt et skifte.¹⁶ Det bør derfor normalt anbefales den efterlevende ægtefælle at påbegynde et skifte, inden § 62b, stk. 2, anvendes. Skifteretten har næppe pligt – men ret – til at vejlede om denne skatte-tekniske finesse, jfr. *Viltoft*, Fm. 1988.126-27.

I grænseområdet mellem begravelsesudlæg og 50.000 kr.'s reglen er der ingen tvivl om, at man bør vælge begravelsesudlæg. For begravelsesudlæg taler:

1. Skattereglerne
2. Ingen hæftelse
3. Overskydende skat for mellemprioden og de foregående indkomstår tilfalder ægtefællen udenom begravelsesudlægget og **udenom kreditorerne**
4. Det er utvivlsomt, at AL § 7, stk. 2, og gensidige testamenter sættes ud af kraft.

14. Jfr. *Bill Andersen*, Fm. 1987.103, men cfr. *Walbom & Engholm*, s. 300.

15. Jfr. Bet. nr. 291:1961 om arvelovgivning, s. 142, der nævner enkepension og livrente som eksempler.

16. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 257 f. og 261 f., *Viltoft*, Fm. 1988.126-27, samt *Vedel*, s. 228, n 2.

Skfl. § 62b, stk. 2

Den eneste meget lille ting, der kan tale til fordel for 50.000 kr.'s reglen, er, at der ad denne regel aldrig skal betales skifteafgift, hvorimod skifteafgift kan komme på tale ved de meget sjældne begravelsesudlæg i henhold til Skfl. § 43.

I valget mellem 50.000 kr.'s reglen og uskiftet bo bør 50.000 kr.'s reglen altid foretrækkes. Dette skyldes, at der er gjort endeligt op med afdødes arvinger, hvis § 62b, stk. 2, anvendes. Da det kun er ved uskiftet bo, at der skal udarbejdes en fællesboopgørelse, er 50.000 kr.'s reglen også skifteteknisk at foretrække.

Skattehensyn kan som ovenfor nævnt tale imod at bruge 50.000 kr.'s reglen og i stedet vælge et privat skifte. Da der er tale om relativt små boer, har skattehensynene dog som regel ikke den store vægt.

11. Uskiftet bo¹

11a. Fordele og ulemper

Ca. 25% af alle dødsboer bliver udleveret afdødes ægtefælle til hensiddens i uskiftet bo efter reglerne i AL §§ 8-24. Dette høje tal viser i sig selv, at ægtefællerne praktisk talt altid vælger uskiftet bo, hvis dette er muligt. Valget sker som regel helt automatisk uden nærmere overvejelser, selv om forskellige forhold – jfr. nedenfor – i dag i adskillige tilfælde kan gøre det tvivlsomt at vælge uskiftet bo.

Ægtefællen kan kun sidde i uskiftet bo med afdødes **livsarvinger**, idet ægtefællen ifølge AL § 7, stk. 1, arver forud for afdødes udarvinger. Før ALs ikrafttræden den 1. april 1964 var der i L 120:1926 regler om uskiftet bo med udarvinger.² Sådanne uskiftede boer fra tiden før 1. april 1964 kan endnu forekomme.

At uskiftet bo er så populært et retsinstitut, skyldes bl.a. den indarbejdede tradition. Derudover kan nævnes, at der ikke skal betales **skifteafgift**, hvis der ikke forinden har været påbegyndt et offentligt skifte.³ Der skal heller ikke betales **arveafgift**, jfr. AAL § 14, idet der alene skal betales arveafgift af aktiver, der direkte er gjort til særeje for ægtefællen. Ifølge *U 1984.84 H* og Cirk. 103:1981 skal der således ikke betales arveafgift af løbende pensionsydelse o.l., selv om disse ikke er omfattet af det uskiftede bo.⁴ Hertil kommer, at ægtefællen i realiteten vil kunne fortsætte som før dødsfaldet med rådighed over hele fællesboet, idet intet skal udloddes til afdødes arvinger. Skifteteknisk er uskiftet bo særdeles enkelt.⁵ Begæringen om uskiftet bo kan fremsættes mundtligt til skifteprotokollen, typisk allerede på det første møde i skifteretten. Ellers kan begæringen fremsættes ved brug af en meget enkel blanket.

1. *Taksøe-Jensen*, J 1989.214, finder reglerne om uskiftet bo præget af en tiltagende forældelse.

2. Se f.eks. *Harbou* s. 121 ff.

3. Se herved også RAL § 29, stk. 1, om nedsættelse af retsafgiften til 400 kr., hvis boet senest på første skiftesamling udleveres til hensiddens i uskiftet bo.

4. Selvfølgelig forhold, at der tilfalder ægtefællen en større pension, taler altså for, at uskiftet bo bør vælges, jfr. *Poul Jørgensen*, Fm. 1980.116-18.

5. Der bliver hverken tale om at udarbejde opgørelse i h.t. Ksl. § 14 eller boopgørelse.

Uskiftet bo

Undlader ægtefællen at benytte sin ret til at sidde i uskiftet bo, kan dette få negative konsekvenser for størrelsen af hans førtidspension og betaling for ophold på plejehjem, jfr. § 28, stk. 2, nr. 7 i Lov om social pension og Bistandslovens § 85, stk. 5. Efter disse regler er det afgørende, om vedkommende har forringet sin økonomiske stilling ved bortgivelse eller lignende dispositioner i løbet af de seneste 10 år.

I en række tilfælde kan der imidlertid også være andre væsentlige hensyn, der taler mod uskiftet bo, jfr. generelt *Svend Danielsen*, U 1979B.265-74.

Som nævnt ovenfor s. 65 f bør begravelsesudlæg og 50.000 kr.s reglen også altid, hvor det er muligt, vælges frem for uskiftet bo.

Der advares som regel mod uskiftet bo med afdødes særbørn, idet erfaringerne viser, at der ofte senere opstår gnidninger mellem ægtefællen og særbørnene. Der er imidlertid intet til hinder for, at ægtefællen sidder i uskiftet bo med fællesbørnene og skifter med særbørnene. Skiftet med særbørnene vil meget ofte fremtræde som et arveafkald fra disse mod et vederlag, som svarer til deres arvelodder. Arveafkaldet kan f.eks. være påtegnet ægtefællens blanketbegæring om uskiftet bo. I praksis er der skifteretligt⁶ tale om et privat skifte med særbørnene, men dette private skifte er kamufleret som et arveafkald, hvilket formentlig bevirker, at det også kan praktiseres i forhold til umyndige særbørn. I relation til Ksl. § 20C betragtes et arveafkald mod vederlag dog ikke som et skifte. Der skal betales arveafgift af vederlaget. Se i det hele *J.A. Andersen*, U 1985B.418-23 sammenholdt med *J. Berg*, U 1987B.19-22 og *TfS 1988.453*.⁷ Har ægtefællen en sådan alder, at nyt ægteskab er en nærliggende mulighed, bør skifte sædvanligvis også vælges. Man bør i denne forbindelse være opmærksom på de for ægtefællen meget gunstige regler i Skfl. § 63, jfr. Bkg. 77:1986 om henstand med udbetaling af umyndige livsarvingers arv, til de bliver myndige.

Dødsboskattereglerne taler ofte – afhængigt af boets størrelse – med betydelig vægt imod uskiftet bo, jfr. navnlig Ksl. § 13. Ved uskiftet bo bliver ægtefællen sambeskattet med afdøde for hele dødsåret og går derudover glip af de ofte betydelige fordele, som skattemæssigt er knyttet til en egentlig bobehandling.

Ved store boer kan den progressive arveafgift være meget belastende. Progressiviteten kan naturligvis i nogen grad brydes ved at vælge skifte i stedet for uskiftet bo.

At der kommer store livsforsikringer til udbetaling i anledning af dødsfaldet, taler også mod uskiftet bo.⁸

6. Jfr. formentlig U 1987.390 Ø.

7. Se også *J. Nørgaard*, U 1986B.158-60 og U 1987B.140-42 samt *Viltoft*, U 1987B.260-61.

8. Jfr. *Danielsen*, U 1979B.268.

11b. Betingelser

Betingelserne for at sidde i uskiftet bo skal være til stede på det tidspunkt, skifteretten – eventuelt efter en udsættelse i h.t. Skfl. § 13 – tager stilling til ægtefællens begæring.

Ægtefællen kan på forhånd have givet **afkald** på retten til at sidde i uskiftet bo. Afkaldet, der formentlig skal være afgivet over for den anden ægtefælle, jfr. AL § 31, kræver ikke testamentsform. Et eventuelt afkald kan naturligvis anfægtes med ugyldighedsindsigelse og ud fra et forudsætningssynspunkt. Aftaler og løfter uden for formuerettens område er formentlig generelt lettere at anfægte end aftaler og løfter inden for formuerettens område.

Har ægtefællen givet afkald på arv og boslod, vil dette formentlig blive fortolket som også indebærende et afkald på retten til at sidde i uskiftet bo. Det samme kan efter omstændighederne blive tilfældet i relation til et rent arveafkald.⁹

Har ægtefællen været med til at begære boet udleveret til privat skifte, er dette udtryk for et afkald på retten til at sidde i uskiftet bo. Et privat skifte kan derfor kun overgå til uskiftet bo med arvingernes samtykke.

Ægtefællen kan derimod kræve et offentligt gældsfragåelsesbo udleveret til hensiddende i uskiftet bo uden arvingernes samtykke, jfr. Skfl. § 9, stk. 2. Skiftes gældsfragåelsesboet af en eksekutor, er det ham, som foretager udleveringen. Ved uskiftet bo med særbørn er det dog altid skifteretten, som er kompetent. Skfl. § 9, stk. 2, antages ikke at kunne anvendes på vedgåelsesboer.¹⁰

Det er ifølge AL § 8 kun en egentlig **ægtefælle**, der kan sidde i uskiftet bo, og altså ikke en samleverske. Derudover fastslår § 8, at det uskiftede bo kun kan angå **formuefællesskabet** og ikke afdødes særeje.¹¹ Fra den 1. oktober 1989 har registreret partnerskab imellem to personer af samme køn været si-destillet med ægteskab, jfr. L 372:1989.

Den væsentligste ulempe ved en særejeordning er netop, at den udelukker uskiftet bo. Det kan derfor tænkes, at ægtefællerne, når ægteskabet har vist sig at være stabilt, ophæver en eksisterende særejeordning.

Af det anførte følger også, at uskiftet bo er udelukket, hvis ægtefællerne var separeret eller skilt på død tidspunktet. Dette gælder, selv om separations- eller skilsmisdommen var appelleret, idet appellen bortfalder i og med dødsfaldet, jfr. Rpl. § 455. Er der afsagt bosondringsdekret, er

9. Se *Svenné Schmidt*, s. 44.

10. Jfr. *Harbou*, J 1949.153 ff.

11. Se *Danielsen*, U 1979B.273 f. og samme, Skilsmisssagen (1989) s. 262 f., der oplyser, at der formentlig er særeje i 5-10% af ægteskaberne.

Uskiftet bo

uskiftet bo også udelukket. Skifteretten skal eventuelt tage stilling til, om en separation er bortfaldet på grund af ægtefællernes genoptagelse af samlivet, jfr. **Bet. 1121:1987** om separations- og skilsmissebetingelser s. 23.

Dør den efterlevende ægtefælle, inden boet er udleveret til hensidde i uskiftet bo, får man i stedet – også arveafgiftsmæssigt – to boer. Da den ene ægtefælle har overlevet den anden, tager sidstafdøde arv i førstafdødes bo, jfr. *Ravnsholt Rasmussen*, Adv. 1984.316.

Også en **umyndig ægtefælle** kan sidde i uskiftet bo med værgens og skifterettens samtykke, jfr. AL § 11.

Lavværgemål hindrer heller ikke uskiftet bo, men lavværgen skal naturligvis tiltræde den lavværgedes begæring.

At ægtefællen mangler evnen til at **handle fornuftmæssigt** eller er **fraværende**, udelukker heller ikke uskiftet bo, idet en værge da med skifterettens samtykke kan få boet udleveret.¹²

Boet efter en **offentlig kassebetjent** – f.eks. en dommer eller toldforvalter – måtte indtil L. 131:1984 ikke udleveres til privat skifte eller hensidde i uskiftet bo uden samtykke fra den myndighed, hvorunder han hørte.¹³

Er ægtefællen under **konkurs**, eller godtgøres det, at han ikke har tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser, kan han ikke få boet udleveret til hensidde i uskiftet bo, jfr. AL § 10. Insolvensbegrebet i § 10 må fortolkes i overensstemmelse med insolvensbegrebet i KL § 17, stk. 2, således at det i hovedsagen er afgørende, om ægtefællen er illikvid. Ved insolvensvurderingen tages der alene hensyn til på den ene side ægtefællens bodel og særeje og på den anden side ægtefællens gæld. Der tages ikke hensyn til ægtefællens ud-sigt til arv efter førstafdøde.¹⁴

Skifteretten må have pligt til af egen drift at undersøge, om ægtefællen er under konkurs. Undersøgelsespligten må også omfatte konkursbegæringer, anmeldt betalingsstandsning samt forhandlinger om tvangsakkord eller gældssanering.¹⁵ Undersøgelsespligten omfatter antagelig kun, hvad der er registreret (i skiftesaglisten) hos skifteretten selv, idet den næppe har pligt til at rette henvendelse til andre skifteretter.¹⁶

Skifteretten har næppe heller pligt til at undersøge, om der ved retskredsens fogedret verserer foged- og auktionssager vedrørende ægtefællen, idet skifteretten dog må have pligt til at anvende den viden, som den faktisk sidder inde med.

12. Se *Harbou*, s. 111.

13. Jfr. Lbkg. 178:1937 om statens regnskabsvæsen og revision, § 38, smh.m. § 42. Reglerne foresloges i øvrigt ophævet i Skiftelovsbet. s. 44.

14. Jfr. *Svenné Schmidt*, s. 50.

15. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 64.

16. Se herved værnetingsreglen i KL § 3.

Om ægtefællen i øvrigt er insolvent, vil skifteretten normalt ikke have kendskab til, hvorfor det er afgørende, om nogen interesseret påberåber sig AL § 10. Det er givet, at afdødes arvinger kan påberåbe sig § 10. Det er også klart, at ægtefællens kreditorer ikke har tilstrækkelig interesse til at kunne påberåbe sig § 10. Det er derimod diskutabelt, om afdødes kreditorer kan påberåbe sig § 10. Besvarelsen af dette spørgsmål er dog næppe særlig væsentlig, da en henvendelse fra kreditorerne til skifteretten formentlig under alle omstændigheder vil bevirke, at skifteretten iværksætter en undersøgelse af ægtefællens solvens.¹⁷

Det er uden betydning, om ægtefællen, efter at boet er udleveret til hensidenden i uskiftet bo, erklæres konkurs.

Ægtefællen har ifølge AL § 8 et egentligt retskrav på at sidde i uskiftet bo med **fællesbørnene**. Afdødes testamente kan ikke fjerne denne ret, men afdøde kan gennem testamentsoprettelse begrænse det bo, som ægtefællen kan sidde i uskiftet bo med, til bosloddet og tvangsarven. Der er dog en formodning for, at afdødes testamente først skal have virkning, når ægtefællen dør.

En mand har heller ikke efter AL's ikrafttræden i sit testamente kunnet bestemme, at hustruen kun kan råde over det uskiftede bo med samtykke af en **tilsynsværge**. AL har dog ikke ophævet tidligere etablerede tilsynsværgemål.¹⁸

Er ægtefællen gravid, har **fosteret** arveret, forudsat at det senere bliver levende født, jfr. AL § 5. Ægtefællen må derfor kunne sidde i uskiftet bo med fosteret.

Ifølge AL § 9 kan ægtefællen også sidde i uskiftet bo med **afdødes særlige livsarvinger**. Er de særlige livsarvinger myndige, kræves dog, at de samtykker. Samtykket kan være givet på forhånd, eventuelt ved en påtegning på et testamente.¹⁹

Arvingen kan give samtykke, selv om han er under konkurs, jfr. KL § 34, stk. 3. En arving, der overvejer, om han skal give samtykke, bør navnlig være opmærksom på, at arven efter afdøde ikke efter AL's ikrafttræden betragtes som falden, jfr. AL § 19. Dør arvingen således uden livsarvinger inden skiftet af det uskiftede bo, arver arvingens ægtefælle ikke. Arvingen kan derfor betinge samtykket, f.eks. af testamentsoprettelse til fordel for sin ægtefælle. Den eneste betingelse, som arvingen ikke kan stille, er formentlig, at arven

17. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 64 f. – Da ægtefællen påtager sig hæftelsen for afdødes gæld ved at sidde i uskiftet bo, kan kreditorerne i øvrigt også i et vist omfang beskytte deres interesser ved at foretage fagedretlige skridt mod ægtefællen eller erklære denne konkurs.

18. Jfr. *Svenné Schmidt*, s. 47, n. 29.

19. Om efterfølgende anfægtelse af samtykket henvises til *U 1987.379 V*.

Uskiftet bo

som før 1. april 1964 betragtes som falden ved førstafdødes død. Den væsentlige ændring af retstilstanden, som AL § 19 har bevirket, fører formentlig også til, at et samtykke til hensiddens i uskiftet bo givet før AL ikke mere er bindende. Et samtykke kan også gøres tidsbegrænset, ligesom det kan begrænses til en del af arven. Et samtykke binder ikke alene arvingen men også arvingens arvinger, jfr. princippet i AL § 31.

Uskiftet bo med **afdødes umyndige særlige livsarvinger** forudsætter værgens samtykke, og at skifteretten under hensyn til arvingernes tarv og ægtefællens forhold finder det forsvarligt. Efter formuleringen skal der næppe udelukkende tages hensyn til arvingernes tarv, men også til ægtefællens. Det er skifteretten, som afdødes bo henhører under, som er kompetent. Er afdødes ægtefælle værge for de umyndige arvinger, må der beskikkes en ad hoc værge. I praksis vil man normalt beskikke en ad hoc værge fra afdødes slægt. Der kan eventuelt meddeles tilladelse til hensiddens i uskiftet bo med nogle særbørn, men ikke med andre. Statsamtets samtykke til etableringen af det uskiftede bo kræves ikke.

Udleveres boet til hensiddens i uskiftet bo med afdødes mindreårige særbørn, overtager ægtefællen afdødes **forsørgelsespligt** over for dem, jfr. AL § 9, stk. 2. Dette indebærer, at også afdødes eventuelle bidragspligt overtages af ægtefællen. I praksis giver skifteretten dog sædvanligvis kun samtykke til hensiddens i uskiftet bo, hvis særbørnene opholder sig i ægtefællens hjem.

Hvis afdøde ikke efterlader sig livsarvinger, kan ægtefællen ikke sidde i uskiftet bo. Dette problem for **barnløse ægtepar** er forsøgt løst på flere måder. Ved L 274:1972 blev der i arveafgiftslovens § 11, stk. 3, skabt hjemmel til at indrømme ægtefællen henstand med betalingen af den stipulerede arveafgift.

Ved L 256:1976 er man imidlertid gået langt videre, idet man har indsat §§ 14A-B og 26, stk. 2, i Arveafgiftsloven.²⁰ Efter disse bestemmelser kan ægtefællen **begære**²¹ **arveafgiftspligtens indtræden udsat**. Det kræves dog, at betingelserne – bortset fra de manglende børn – for uskiftet bo er opfyldt. §§ 14A-B kan altså ikke anvendes i gældsfragåelsesboer, medmindre en påbegyndt gældsfragåelsesbehandling er overgået til vedgåelsesbehandling.²² Bestemmelserne kan ikke anvendes, hvis den efterlevende ægtefælle er død, inden begæring er fremsat, jfr. Fm. 1987.93 (Skattedepartementets afgørelse). Er afgiftspligtens indtræden udsat, indtræder den, når ægtefællen fremsætter

20. Se generelt *J. Nørgaard*, U 1976B.230-35 og samme U 1977B.149-53. Se også Bet. nr. 1014:1984 om arve- og gaveafgift, s. 66 ff.

21. Begæringen skal i offentligt skiftede boer fremsættes, når boet optages til slutning. Ved privat skifte skal begæringen fremsættes ved ingivelse af boopgørelse, dog senest ved udløbet af fristen for indgivelse af boopgørelse.

22. Jfr. »Skat« 1986, s. 228.

begæring derom eller indgår nyt ægteskab. Er afgiftspligten herefter ikke indtrådt ved længstlevendes død, bortfalder den. Indtræder afgiftspligten i den efterlevende ægtefælles levende live, svares der arveafgift af så stor en del af ægtefællens nuværende formue, som hans arvelod udgjorde af hans sammenlagte bos- og arvelod.

§§ 14A-B kan også anvendes, hvis alle afdødes livsarvinger dør eller giver arveafkald uden vederlag, jfr. *U 1987.390 Ø*.

Hvis et uskiftet bo i øvrigt skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live, kan § 14A-B ikke anvendes, jfr. *Engberg*, Fm. 1987.7-8.

Det er imidlertid helt afgørende, at hvis den efterlevende ægtefælle anvender AL §§ 14A-B, får det den konsekvens, at så finder de ugunstige skatteregler for uskiftet bo også anvendelse, jfr. Ksl. § 20C, smh.m. Cirk. 74:1977. Ideen er altså, at den efterlevende ægtefælle i det hele skal have samme retsstilling, som hvis han sad i uskiftet bo. Den efterlevende ægtefælle bør derfor på den ene side beregne, hvor meget der spares i arveafgift, og på den anden side, hvor meget det koster i skat. Er ægtefællen oppe i årene, vil arveafgiftshensynet som regel være tungestvejende. Er ægtefællen yngre, vil skattehensynet omvendt som regel være det væsentligste.

11c. Hæftelsen

En ægtefælle, der vælger at sidde i uskiftet bo, påtager sig dermed – i forhold til kreditorerne – ansvaret for afdødes forpligtelser, jfr. AL § 16. Hæftelsen omfatter også gæld, der refererer sig til afdødes særeje,²³ selv om det uskiftede bo som nævnt kun kan angå formuefællesskabet. Ved siden af det uskiftede bo vil der altså eventuelt være et særbo. I det indbyrdes forhold mellem særboet og det uskiftede bo vil det ofte bevismæssigt være svært at fordele afdødes gæld. Er der ikke holdepunkter for andet, må gælden formentlig fordeles forholdsmæssigt i forhold til særboets og formuefællesskabets aktiver.²⁴

Ifølge AL § 16 har den, som sidder i uskiftet bo, ret til at indkalde afdødes kreditorer – men ikke sine egne – ved præklusivt proklama efter reglerne i Skfl. §§ 20 og 22. Der er ikke angivet nogen frist for, hvornår proklamaet skal udstedes. I praksis er det formentlig ret sjældent, at der udstedes proklama i henhold til AL § 16.²⁵ Er den efterlevende ægtefælle i tvivl om, hvorvidt af-

23. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 60, n. 4, samt *U 1982.880 V*, der tillige fastslog, at ægtefællen kunne påberåbe sig fristen i Statsskattelovens § 43, stk. 8, i relation til et skattekrav, der angik særboet.

24. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 60.

25. *Jens Jordahn* anbefaler dog i Adv. 1984.199, at der rutinemæssigt udstedes proklama.

Uskiftet bo

døde var solvent, anbefaler det sig at påbegynde en gældsfragåelsesbehandling. Proklamaet bliver da udstedt under gældsfragåelsesbehandlingen. Kan det så efter proklamafristens udløb konstateres, at boet er solvent, kan den efterlevende ægtefælle trygt forlange det udleveret til hensidde i uskiftet bo, jfr. Skfl. § 9, stk. 2. De arvinger, som den efterlevende ægtefælle sidder i uskiftet bo med, hæfter ikke i medfør af det uskiftede bo for afdødes gæld, men de kan naturligvis hæfte på andet grundlag, f.eks. kaution.

11d. Det uskiftede bos omfang

I det uskiftede bo indgår det fællesbo, som forelå på dødstidspunktet, forudsat at afdøde ikke har udnyttet sin testationskompetence til fordel for tredje mand. I det uskiftede bo indgår herudover, hvad den efterlevende ægtefælle erhverver, for så vidt det ikke f.eks. i kraft af en ægtepagt er gjort til særeje, jfr. AL § 14, stk. 1.

En efterlevende ægtefælles arv af førstafdødes særeje indgår i det uskiftede bo. Det samme gælder livsforsikringer, der kommer til udbetaling i anledning af dødsfaldet.

Den efterlevende ægtefælles rettigheder i forhold til Æ II § 15, stk. 2, indgår kun i det uskiftede bo i det omfang, det er foreneligt med de for disse rettigheder særligt gældende regler, jfr. AL § 14, stk. 2.

Nogle af afdødes § 15, stk. 2-rettigheder vil formentlig bortfalde i anledning af dødsfaldet. Ellers indgår de i princippet i det uskiftede bo.²⁶

Da det uskiftede bo ikke kan forvente at modtage arv og gaver fra afdødes slægt, er det i AL § 14, stk. 3, bestemt, at arv eller gave, som tilfalder den efterlevende ægtefælle, ikke indgår i det uskiftede bo, såfremt han begærer skifte inden tre måneder efter, at han har modtaget arven eller gaven. Bestemmelsen kan formentlig anvendes analogt på livsforsikringssummer, som tilfalder den efterlevende ægtefælle som begunstiget.²⁷

Med Erstatningsansvarslovens § 18, stk. 3, er der indført en væsentlig nydannelser. Reglen bestemmer, at erstatning og godtgørelse for personskade samt forsørgertabserstatning, der ikke må antages at være forbrugt,²⁸ ikke indgår i formuefællesskabet mellem ægtefæller ved skifte i anledning af ægteskabets ophør,²⁹ separation eller bosondring. Erstatningen eller godtgørelsen indgår dog i formuefællesskabet, når den, som erstatningen tilkommer,

26. Jfr. *Svenné Schmidt*, s. 45 med n. 24.

27. Jfr. *Svenné Schmidt*, s. 46 med n. 27.

28. Ægtefællen har bevisbyrden. Se herved *Svenné Schmidt*, s. 47.

29. Omfatter også skifte af et uskiftet bo i en længstlevende ægtefælles levende live, jfr. f.eks. *Møller og Vinding Kruse*, Erstatningsansvarsloven, s. 251.

afgår ved døden, medmindre erstatningen eller godtgørelsen ifølge ægtepagt er særeje. Det er i givet fald kun det beholdne erstatnings- og godtgørelsesbeløb som sådant, der kan holdes uden for det uskiftede bo. Derimod ikke renter og udbytter samt værditilvækst, f.eks. værdistigning på en fast ejendom, som er erhvervet for erstatningen.³⁰

§ 18, stk. 3, angår kun privatretlige erstatningskrav, men bestemmelsen kan formentlig anvendes analogt på livs- og ulykkesforsikringer,³¹ der har karakter af personskade- eller forsørgertabserstatning.³²

J. Nørgaard mener i J 1986.39, n. 10a, at § 18, stk. 3, med mulige analogier ikke kan medføre, at der skal betales arveafgift af de beløb, som herefter kan holdes uden for det formuefællesskab, som skiftes. Cfr. derimod *N.V. Larsen*, Fm. 1986-88.

Har den, der sidder i uskiftet bo, også et særeje, kan det være svært at holde det uskiftede bo og særejet ude fra hinanden. Det er derfor i AL § 24 af retstekniske årsager bestemt, at ved skifte formodes alt, hvad ægtefællen ejer, at høre til det uskiftede bo. Hertil kommer, at ægtefællen i henhold til AL § 13 inden 6 måneder efter dødsfaldet på en særlig blanket skal udarbejde en – dog ret summarisk – opgørelse over både fællesboet (**fællesboopgørelse**) og sit særeje. Hvis bobeholdningen overstiger 50.000 kr. – hvilket den stort set altid på grund af Skfl. § 62b, stk. 2, må formodes at gøre – skal opgørelsen indleveres i to eksemplarer, hvoraf skifteretten videresender den ene til skattevæsenet. Opgørelsens indlevering kan af skifteretten fremtvinges ved brug af tvangsbøder, jfr. AL § 13, stk. 2. De arvinger, som ægtefællen sidder i uskiftet bo med, har ret til at gøre sig bekendt med opgørelsen.

I øvrigt har ægtefællens fællesboopgørelse og eventuelle opgørelse af særejet betydning i tre relationer.

Opgørelsen har for det første betydning, hvis der opstår en sag om, hvorvidt ægtefællen har misbrugt sin ret til at råde over det uskiftede bo.

For det andet giver opgørelsen skattevæsenet en vis kontrolmulighed i relation til afdødes selvangivelser fra tiden før dødsfaldet.

For det tredje skal fællesboopgørelsen bruges i forbindelse med ægtefællens død, idet fællesboopgørelsen da skal bilægges ægtefællens bo. Er det uskiftede bo svundet stærkt ind i årenes løb, kan dette skabe mistanke om, at aktiverne er overgået til arvingerne, eventuelt uden den foreskrevne skatte- og

30. Jfr. *Svenné Schmidt*, s. 46.

31. *J. Nørgaard*, J 1986.39, n. 11, vil også anvende § 18, stk. 3, analogt på pensionsopsparingsordninger med pengeinstitutter.

32. Jfr. nærmere *Møller og Vinding Kruse*, Erstatningsansvarsloven, s. 251 f., *J. Nørgaard*, J 1986.34-39, *samme*, J 1987.218-19, *N.V. Larsen*, Fm. 1986.87-88, *Linda Nielsen*, U 1986B,1-10, *Svenné Schmidt*, s. 46, n. 26, *Irene Nørgaard*, Fm. 1988.137 f., samt *Walbom & Engholm*, s. 67 og 72.

Uskiftet bo

afgiftsberigtigelse. I forbindelse med ægtefællens død bliver disse forhold undersøgt.

11e. Ægtefællens rådighed i levende live

Ifølge AL § 15, stk. 1, udøver ægtefællen i levende live en ejers rådighed over boet. Ægtefællens legitimation i relation til det uskiftede bos aktiver kan godtgøres ved hjælp af en af skifteretten udstedt skifteretsattest. Skifteretsattesten, der koster 100 kr. i retsafgift, udstedes kun på ægtefællens begæring.

Ægtefællens rådighed over det uskiftede bo kan af hensyn til førstafdødes livsarvinger, der jo er lodtagere i boet, ikke være helt fri. Såfremt en arving godtgør, at ægtefællen ved misbrug af sin rådighed over boet væsentligt har formindsket det eller har fremkaldt nærliggende fare for en sådan formindskelse, er ægtefællen pligtig at skifte³³ med ham, jfr. AL § 20, stk. 1.³⁴

I AL § 20, stk. 2, angives, at »Som misbrug af rådighed over boet betragtes navnlig urimeligt forbrug, tegning af en uforholdsmæssigt høj livrente³⁵ samt ydelse af gaver eller andre begunstigelser, der står i misforhold til det uskiftede bos formue.«

I praksis skal der meget til, før skifteretten statuerer, at ægtefællen har gjort sig skyldig i et misbrug, som kan begrunde skifte.³⁶

Det er ikke misbrug, at ægtefællen efterhånden »spiser boet op«.

De forsørgelses- og plejeaftaler som ægtefællen indgår, må normalt også accepteres. Det afgørende er, om de var rimelige vurderet ud fra forholdene på det tidspunkt, hvor de blev indgået.

I relation til gaver og retshandler – typisk salg – med et gavemoment har det naturligvis betydning, hvor stor gaven er i forhold til det uskiftede bo. Det har imidlertid også betydning, hvem der begunstiges, og hvilke aktiver der disponeres over. Ved landbrugsejendomme er det således praksis, at salgsprisen ved »familiehandler« sættes lavt.

Ægtefællens overførelse af aktiver fra det uskiftede bo til sit særeje kan også betragtes som misbrug.

Ved vurderingen af længstlevendes dispositioner er det mest afgørende for-

33. For behandling af en begæring fra en eller flere arvinger om, at en ægtefælle, der hensidder i uskiftet bo, skal skifte, svares 250 kr. i skifteafgift, jfr. RAL § 38.

34. Der skiftes kun i forhold til den arving, som har fremsat skiftebegæringen, jfr. *Svenné Schmidt*, s. 63.

35. Se også FAL § 104, stk. 2.

36. Jfr. f.eks. *Ernst Andersen*, *Arveret*, s. 245 f., *Svenné Schmidt*, s. 58 f., samt *U 1962.551 Ø*, *U 1965.875 H*, *U 1970.412 Ø*, *U 1970.558 Ø*, *U 1975.937 H*, *U 1976.618 Ø* og *U 1981.552 V*.

mentlig, om dispositionerne set i sammenhæng med længstlevendes samlede situation kan anses for rimeligt begrundede og loyale i forhold til arvingerne. Har ægtefællen tilstræbt en ligestilling mellem arvingerne, vil der sædvanligvis ikke foreligge misbrug. Kan en gave betragtes som et rimeligt vederlag for tidligere tjenester og ydelser, vil misbrug også meget vanskeligt kunne statures.

Det er arvingerne, som har bevisbyrden for, at der foreligger misbrug.

Misbruget kan kun påberåbes af den eller de livsarvinger, med hvem ægtefællen sidder i uskiftet bo, og således ikke af arvingerne til en sådan livsarving.³⁷

Fører ægtefællens misbrug til et skifte af fællesboet, kan arvingerne under skiftet gøre et **vederlagskrav** gældende mod det beholdne fællesbo eller om fornødent kræve halvdelen af kravet betalt af ægtefællens særeje, jfr. AL § 21. Det er en betingelse, at ægtefællen gennem sit misbrug væsentligt har formindsket det uskiftede bo, og det er skifteretten, der tager stilling til vederlagskravet. Om beregningen af vederlagskravet henvises til *Svenné Schmidt*, s. 61 f.

Et vederlagskrav kan kun gøres gældende mod det beholdne bo og viger altså for kreditorernes krav. Et vederlagskrav kan kun gøres gældende på et skifte. På den anden side er det uden betydning, hvornår skiftet foretages, set i forhold til misbrugsdispositionen. Bliver der ikke dækning til vederlagskravet på skiftet, er det i princippet tabt.

Alle skifterettens afgørelser i henhold til reglerne om uskiftet bo træffes ved **kendelse**, jfr. AL § 24. Dette gælder efter praksis også materielretligt prægede afgørelser som f.eks. afgørelser vedrørende vederlagskrav, jfr. *U 1981.552 V* med n. 2.

Er der ikke dækning til vederlagskravet på skiftet, vil dette ofte skyldes, at ægtefællen har tømt boet gennem store gaver. Der er derfor i AL § 22 hjemmel til at omstøde gaver. Omstødsessagen behandles ikke af skifteretten, men af de almindelige domstole. Det er en betingelse, at der forinden er indgivet begæring til skifteretten om skifte af det uskiftede bo. I praksis vil skiftet sædvanligvis være udsat for at afvente udfaldet af omstødsessagen. Omstødelse kan kun ske, hvis gavemodtageren vidste eller burde vide, at giveren hensad i uskiftet bo, og at gaven stod i misforhold til boets formue. Endelig kræves det, at omstødsessagen er anlagt inden 1 år efter, at arvingen er blevet vidende om gaven, og inden 5 år efter gavens fuldbyrdelse. Det kan dog tænkes, at der efter fristudløbet kan gennemføres et almindeligt culpasøgsmål mod gavemodtageren, jfr. *Ernst Andersen, Arveret*, s. 250 f.

37. Jfr. *U 1986.357 H* samt *Walbom & Engholm*, s. 78.

Uskiftet bo

Vindes omstødsessagen, får dette virkning til fordel for alle arvingerne.³⁸

11f. Ægtefællens rådighed mortis causa

Ifølge AL § 15, stk. 2, kan den efterlevende ægtefælle ved testamente kun råde over en så stor del af det uskiftede bo, som ved hans død falder i arv efter ham. Er førstafdøde død efter ALs ikrafttræden den 1. april 1964, beregnes der ikke arv efter førstafdøde til den længstlevende, jfr. AL § 19. Ved den efterlevende ægtefælles død tilfalder derfor halvdelen af boet førstafdødes arvinger og den anden halvdel af boet den længstlevende ægtefælles arvinger.

Er førstafdøde død før den 1. april 1964, er arven faldet på dette tidspunkt. Den længstlevende ægtefælle arver derfor $\frac{1}{4}$ af førstafdødes bo, som følgelig fordeles med $\frac{3}{8}$ til førstafdødes arvinger og $\frac{5}{8}$ til længstlevendes arvinger.

De angivne arvebrøker ændres, hvis førstafdøde har oprettet testamente. Ofte vil førstafdøde have oprettet testamente til fordel for længstlevende. Der er dog formentlig en formodning for, at delingsforholdet ved længstlevendes død ikke er forrykket ved førstafdødes testation til fordel for længstlevende.³⁹

Den del af boet, som længstlevende kan testere over kvantitativt, kan han ifølge AL § 15, stk. 2, 2. pkt., også testere over kvalitativt efter reglerne i AL § 66.

Som en undtagelse fra AL § 15 bør nævnes Skfl. § 6, hvorefter den, der sidder i uskiftet bo, ved testamente kan bestemme, at hele fællesboet skal undergives eksekutorbehandling.

11g. Det uskiftede bos ophør

Det uskiftede bo kan ophøre automatisk ved, at alle arvingerne, som længstlevende sidder i uskiftet bo med, afgår ved døden. Det kan også tænkes, at arvingerne giver arveafkald, eller det foster, som der sidder i uskiftet bo med, ikke bliver levende født. I de nævnte tilfælde overtager ægtefællen hele boet som enearving. Længstlevende skal i forbindelse hermed betale arveafgift.⁴⁰ I praksis bliver forholdet dog formentlig ofte ikke berigtiget, idet man først

38. Jfr. *Svenné Schmidt*, s. 63.

39. Jfr. *Svenné Schmidt*, s. 54.

40. Jfr. *Svenné Schmidt*, s. 55, *Lynge Andersen*, U 1986B.111 og med henvisninger *Svend Danielsen*, U 1987B.94-95.

ved længstlevendes død bliver opmærksom på, at det uskiftede bo forlængst er ophørt.⁴¹ Problemet er imidlertid begrænset, efter at Skattedepartementet i 1986 har ændret praksis,⁴² således at den efterlevende ægtefælle i medfør af AAL §§ 14A-B kan få udsættelse med arveafgiftspligtens indtræden, også i de her angivne situationer, hvor et uskiftet bo automatisk bortfalder. §§ 14A-B kan dog ikke anvendes, efter at den længstlevende ægtefælle er afgået ved døden, jfr. *S. Trolle*, Adv. 1989.284.

Som nævnt ovenfor i afsnit 11e. kan ægtefællens misbrug af sin rådighedsret føre til skifte.

Har ægtefællen forsørgelsespligt over for arvingerne – jfr. herved særlig AL § 9, stk. 2, om at ægtefællen, som sidder i uskiftet bo med afdødes mindreårige særbørn, overtager afdødes forsørgelsespligt over for dem – kan en tilsidesættelse af forsørgelsespligten begrunde skifte, jfr. AL § 20, stk. 1.

Ved uskiftet bo med afdødes mindreårige særbørn er ægtefællen **på begæring** pligtig at skifte med dem, efterhånden som de blive myndige, jfr. AL § 18, stk. 1. Det er myndighedsalderen på det tidspunkt, førstafdøde afgik ved døden, som er afgørende.⁴³

Var der oprindelig flere umyndige særbørn, kan der altså tænkes en række successive skifter, der fører til en løbende ændring af arvebrøkerne.⁴⁴

Dør en umyndig særarving, er ægtefællen pligtig at skifte med hans livsarvinger, medmindre de samtykker i, at skifte undlades. For umyndige livsarvinger meddeles samtykket af værgen med skifterettens godkendelse, jfr. AL § 18, stk. 2.

Virkningen af, at en **myndig særarving dør**, beror på en fortolkning af den pågældende arvings samtykke til det uskiftede bo. Var den døde arving umyndig, da det uskiftede bo blev etableret, kan hans livsarvinger formentlig kræve skifte, hvis han blot forholdt sig passiv, da han blev myndig.⁴⁵

Den, der sidder i uskiftet bo, har ifølge AL § 17, stk. 1, **ret til at skifte når som helst**. Begrundelsen for skiftet kan f.eks. være, at boet er blevet mindre, således at ægtefællen kan overtage det fuldt ud i kraft af 50.000 kr.s reglen i Skfl. § 62b, stk. 2.

Den, der sidder i uskiftet bo, skal skifte, inden han indgår nyt **ægteskab**, jfr.

41. Dette rejser også spørgsmålet, om der i den længstlevendes bo ud over arveafgift tillige kan kræves renter af arveafgiften.

42. Jfr. *TJS 1986.336* og *S. Trolle*, Adv. 1989.284.

43. Jfr. *Svenné Schmidt*, s. 58, n. 59. Indtil 1. januar 1970 var myndighedsalderen 21 år. Fra 1. januar 1970 til 1. november 1976 var myndighedsalderen 20 år. Siden 1. november 1976 har myndighedsalderen været 18 år.

44. Se med henvisninger *Svenné Schmidt*, s. 67 f.

45. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 78.

Uskiftet bo

AL § 17, stk. 2. Førstafdødes arvinger kan imidlertid give afkald på skifte, ligesom de kan give arveafkald. Giver arvingerne afkald på skifte, kan der dog efterfølgende opstå en meget kompliceret skiftesituation, jfr. navnlig *J. Nørgaard*, J 1989.87-90, og *Taksøe-Jensen*, J 1989.214.⁴⁶ Med indgåelse af nyt ægteskab sidestilles registrering af partnerskab i h.t. L 372:1989.

Det må fremhæves, at kravet om skifte i anledning af nyt ægteskab let kan omgås, idet et samlivsforhold efter praksis ikke kan begrunde skifte. Et flertal i Ægteskabsudvalgets Bet. 8 (nr. 915:1980) foreslog dog s. 130, at en arving skulle kunne kræve skifte, når den efterlevende ægtefælle i 2 år havde samlevet med en anden.⁴⁷

Arvingerne vil heller ikke på noget tidspunkt kunne kræve **arveforsku**d.⁴⁸

Skiftes et uskiftet bo i den efterlevende ægtefælles levende live, kan boet skiftes privat, hvis betingelserne herfor er opfyldt.

Skiftes boet offentligt, skal det, jfr. Skfl. § 57, stk. 3, i det hele skiftes efter reglerne i Skfl. kap. 5. Kan boet optages til slutning på 1. skiftesamling – hvilket ofte vil være tilfældet – skal der kun betales 400 kr. i skifteafgift, jfr. RAL § 29, stk. 1, nr. 2.

I boet er det kun længstlevende, der hæfter over for kreditorerne, idet arvingerne ikke hæfter.

Der foreligger kun et skifte af det uskiftede bo i længstlevendes levende live, hvis begæringen om skifte er efterkommet inden længstlevendes død.⁴⁹

11h. Deling af det uskiftede bo⁵⁰

I relation til delingen af et uskiftet bo er det helt afgørende, om den førstafdøde ægtefælle er død før AL's ikrafttræden den 1. april 1964.

Før AL opererede man med det »dobbelte arvefald«, som indebar, at arven efter førstafdøde ansås for falden allerede ved dennes død. Dette var grundlaget for de såkaldte »mellemdøde arvinger«. En »mellemdød arving« er en livsarving efter førstafdøde, som er afgået ved døden i tiden mellem førstafdødes død og skiftet af det uskiftede bo. Den »mellemdøde arving« er arving

46. Se også *J. Nørgaard*, J 1975.410-18, *samme*, J 1976.375-81, *Trolle*, J 1976.105, *V. Dan Jensen*, J 1976.106-11, *Danielsen*, U 1979B.271-72, *Svenné Schmidt*, s. 56-57 og *E.M. Sørensen*, Fm. 1987.141. Se også Fm. 1988.130 (Skattedepartementets afgørelse).

47. Se dog mod forslaget *Taksøe-Jensen*, J 1989.213 f. med henvisninger.

48. Se derimod forslaget i 1941 – Arvelovsbet. s. 9 og 46 ff.

49. Jfr. *Danielsen*, U 1979B.272-73.

50. Se generelt *Svenné Schmidt*, s. 64 ff.

i dødsboet efter den længstlevende ægtefælle. Blev der i den »mellemdøde arving« bo ikke gjort op med kreditorerne, idet det behandlede som insolvent gældsfragåelsesbo og tilsvarende normalt ved »intet efterladt« og begravelsesudlæg, er det nødvendigt at genoptage den »mellemdøde arving« dødsbo af hensyn til kreditorerne. I så fald blokerer den »mellemdøde arving« bo for, at den længstlevende ægtefælles bo skiftes privat.

Med AL forlod man, jfr. AL § 75, det »dobbelte arvefald« og gik i stedet over til det »udskudte arvefald«. I AL § 19 er det bestemt, at livsarvinger efter den førstafdøde kun arver denne, såfremt de overlever den længstlevende ægtefælle, eller de lever på det tidspunkt, da skiftet begæres. Ved skifte efter den længstlevende ægtefælles død beregnes der ikke arv efter førstafdøde til den længstlevende ægtefælle.

Ved skifte af et uskiftet bo fra tiden før AL er arvebrøkerne $\frac{3}{8}$ til førstafdødes slægt og $\frac{5}{8}$ til længstlevendes slægt. Dette gælder, uanset om der er tale om skifte ved længstlevendes død, eller der skiftes i længstlevendes levende live. Brøkerne kan naturligvis være ændret gennem førstafdødes testamentsoprettelse.

Ved skifte af et uskiftet bo fra tiden efter AL er det afgørende, om der skiftes i længstlevendes levende live. Er dette tilfældet, går $\frac{1}{3}$ af boet til førstafdødes arvinger, og $\frac{2}{3}$ af boet tilfalder længstlevende til fyldestgørelse af arvelod og boslod. Skiftes det uskiftede bo først ved længstlevendes død, tilfalder halvdelen af boet førstafdødes arvinger og den anden halvdel tilfalder længstlevendes arvinger.

12. Privat skifte

12a. Fordele og ulemper

Privat skifte er en meget populær skifteform, hvilket allerede fremgår af, at ca. $\frac{1}{3}$ af alle boer skiftes privat. Kan et bo ikke skiftes summarisk, og er der ingen efterlevende ægtefælle, som ønsker at sidde i uskiftet bo, vælger arvingerne praktisk talt altid privat skifte, hvis betingelserne herfor er opfyldt.

Fordelene ved at skifte privat er først og fremmest, at arvingerne i hjemlige omgivelser kan ordne boet på den måde, som de kan blive enige om, uden indblanding fra myndighedernes side. Arvingerne skal dog naturligvis respektere lovgivningen og afdødes testamente.

Der er i øvrigt stadigvæk familier, hvor man lægger vægt på at kunne klare boerne selv inden for familiens rammer.

Ved at skifte privat spares selvfølgelig **skifteafgift**.

Om der i øvrigt spares omkostninger afhænger helt af, om arvingerne¹ selv kan klare skiftet, eller om de antager sagkyndig bistand i form af navnlig advokat eller revisor. Skal en advokat generelt tage sig af boet, har han – forudsat at der udarbejdes en egentlig boopgørelse – krav på samme salær,² som hvis han var medhjælper for skifteretten i et offentligt skiftet bo. Se nedenfor s. 174ff, samt s. 133f og 180 om skifterettens prøvelse af salæret.

I relation til **arveafgift** er det uden betydning, om der skiftes privat eller offentligt. Det samme gælder i princippet i relation til **dødsbøbeskatningen**, forudsat at boet sluttes inden 15 måneder efter dødsfaldet. Det forhold, at skatte- og afgiftsreglerne stort set tvinger til at slutte et privatskiftet bo inden 15 måneder, kan være en ulempe ved de store boer, hvor det er væsentligt, at så mange indtægter som muligt bliver omfattet af den billige dødsbøbeskatning.

I J 1986.224 udtaler *Viltoft*, at privat skifte kan være begrundet i den diskretion, som værdiansættelsen af løsøre er undergivet i det privatskiftede bo.

Inden arvingerne beslutter sig for et privat skifte, bør de gøre sig klart, at de herved påtager sig gældsansvaret efter afdøde. De bør også gøre sig klart,

1. Om honorar til den eller de arvinger, der ordner skiftet, henvises til *H. Broman*, Fm. 1985.6-7, og Skattedepartementudtalelsen i Fm. 1985.48-49.

2. Der kan dog kun beregnes repartitørsalær i eksekutorboer.

Privat skifte

at enhver af arvingerne når som helst under skiftet kan forlange, at dette overgår til offentligt skifte, jfr. Skfl. § 8. En sådan overgang til offentligt skifte vil typisk føles som et nederlag, hvortil kommer, at det kan have betydelige omkostningsmæssige konsekvenser. Privat skifte kan kun anbefales, hvis arvingerne regner med at kunne enes om skiftet. De bør i denne forbindelse være opmærksomme på, at en enkelt »vanskelig« arving i et privat skifte har ganske gode muligheder for at gennemtrumfe sin vilje ved hele tiden at true med at begære offentligt skifte i henhold til Skfl. § 8. Frygter nogen af arvingerne, at medarvinger vil udsætte dem for urimelig pression via § 8, kan løsningen være, at alle arvinger, inden skiftet påbegyndes, fraskriver sig retten til at bruge § 8.³ At en sådan fraskrivelse er lovlig, skyldes navnlig, at der er andre muligheder for at få tvister i privatskiftede boer afgjort. Der kan blive tale om søgsmål ved de almindelige domstole, ligesom de tvistende kan indbringe sagen for skifteretten i henhold til Skfl. § 76. Der vil også kunne aftales voldgift. Et partielt offentligt skifte kan derimod ikke komme på tale, da boet i sin helhed enten skal skiftes privat eller offentligt.

12b. Betingelser

Et privat skifte forudsætter, at alle arvingerne over for skifteretten fremsætter begæring om privat skifte og i denne forbindelse godtgør, at betingelserne for privat skifte er opfyldt, jfr. Skfl. § 71.

Betingelserne for privat skifte skal være opfyldt på det tidspunkt, hvor skifteretten – eventuelt efter udsættelser i henhold til § 13 – tager stilling til begæringen.

Der kræves en positiv begæring fra alle arvingerne, jfr. Skfl. § 4. Reglen i Skfl. § 73 om, at skifteretten kan forespørge en arving, om han begærer offentligt skifte med den virkning, at hvis han ingen erklæring afgiver, anses han for at ville skifte privat, anvendes ikke i praksis.⁴

Begæringen om privat skifte fremsættes i praksis som regel skriftligt ved brug af en særlig blanket. Er alle arvingerne til stede – eller repræsenteret via fuldmagt – i skifteretten, kan begæringen dog også fremsættes mundtligt.

Ifølge Skfl. § 4 er det kun arvingerne, som afgør, om boet skal skiftes privat, idet legatarerne er uden indflydelse på valget af bobehandlingsform, ligesom de heller ikke har stemmeret i boet. Det er således helt afgørende, hvordan begreberne arving og legatar defineres.

Alle, der arver i henhold til loven, er at betragte som arvinger.⁵ Sondringen

3. Jfr. *Harbou*, s. 140.

4. Jfr. Skiftelovsbet. s. 55-56.

5. Dette gælder også dem, der arver barnløse ægtefæller i henhold til AL § 7, stk. 2. Jfr. *J. Nørgaard*, U 1970B.210

mellem arvinger og legatarer har kun betydning i relation til de lodtagere, der støtter deres adkomst på afdødes testamente. Testator kan i sit testamente – forudsat den fornødne klarhed – bestemme, hvem der skifteretligt skal betragtes som arvinger, og hvem der skifteretligt skal betragtes som legatarer. En tvangsarving kan dog kun gøres til legatar, hvis han samtykker.⁶ Arvelader bør tilstræbe, at de lodtagere, der er bedst egnede til at forestå boet, får status som arvinger. Samtidig bør arvelader være opmærksom på, at det kan være hensigtsmæssigt at gøre de lodtagere, hvis forhold, jfr. Skfl. § 5, vil kunne være til hinder for privat skifte, til legatarer. Da legatarerne får deres legater udbetalt langt tidligere, end arvingerne får deres arvelodder, kan testator hjælpe lodtagere, der erfaringsmæssigt er i pengenød, ved at gøre dem til legatarer.

I de fleste testamenter har arvelader ikke taget stilling til, hvem der skifteretligt skal være arvinger og legatarer. Man falder i så fald tilbage på fortolkningsregler,⁷ der fører til, at den, der skal arve hele boet, en brøkdelt af boet, resten af boet eller en brøkdelt af resten, betragtes som **arving**, hvorimod den, der alene skal modtage en begrænset formuefordel – f.eks. et bestemt pengebeløb eller et maleri – betragtes som **legatar**.⁸ Den, der alene skal modtage en begrænset formuefordel, har ingen interesse i, hvordan boet administreres. En lodtager, der skal have f.eks. $\frac{1}{3}$ af boet, berøres derimod i høj grad af, hvordan boet administreres, idet administrationen er afgørende for, hvor stor hans arvepart faktisk bliver. Det er uafklaret, om de nævnte fortolkningsregler i grænsetilfælde skal korrigeres ud fra kvantitetshensyn.⁹ De nævnte fortolkningsregler kan jo føre til, at de lodtagere, som skal have hovedparten af boet, betragtes som legatarer, hvorimod den, der skal have en minimal rest af boet, får status som arving, hvilket efter omstændighederne kan være uhenigtsmæssigt.

En arving kan formentlig gøre sig og/eller sine livsarvinger til legatar(er) gennem et delvist arveafkald, f.eks. et afkald på arv over 100.000 kr.¹⁰

Skifteretten lægger normalt uden videre de fremmødte arvingers oplysninger om arveforholdene til grund. Foreligger der notartestamenter, bliver disse også uden videre lagt til grund. Foreligger der derimod et af de i praksis meget sjældent forekommende vidnetestamenter, lægges dette først til grund, når de legale arvinger har anerkendt det, eller vidnerne er ført. I *U 1965.791 V* blev

6. Jfr. *U 1957.866 Ø*.

7. Selve sprogbroget i testamentet behøver ikke at være afgørende.

8. Jfr. f.eks. *Ernst Andersen, Arveret*, s. 160-63, og *Svenné Schmidt*, s. 196 ff.

9. Se med henvisninger *Walbom & Engholm*, s. 83 med n. 6, samt *Viltoft*, J 1986.223.

10. Jfr. *Carstensen*, *U 1974B.18*, og *U 1989.604 Ø*, der er gengivet i *Adv. 1989, Fagligt Nyt* s. 49 og *Fm. 1989.53*, hvor afgørelsen dog kritiseres af *H. Broman*.

Privat skifte

det dog antaget, at et vidnetestamente uden videre kunne lægges til grund, da vidnerne i testamentet havde angivet, at forskrifterne i AL § 57 var overholdt.

Skifteretten kan pålægge arvingerne at fremskaffe oplysninger om arveforholdene,¹¹ men det må fastholdes, at skifteretten under alle omstændigheder har et selvstændigt ansvar for undersøgelsen af arveforholdene.¹² Skifterettens undersøgelsespligt er dog mindre, end den er ved offentligt skiftede boer i henhold til Skfl. § 14.¹³

Er der uenighed om, hvem der er arvinger i boet, må skifteretten ved dom tage stilling til denne strid, inden den kan tage stilling til, om boet kan udleveres til privat skifte.¹⁴ Kan tvisten undtagelsesvis ikke straks pådømmes, og findes boets berigtigelse ikke at burde udsættes, kan det dog blive nødvendigt at påbegynde et offentligt skifte, jfr. ØLK af 4/9-1987, der er refereret i Fm. 1988.66.

Er en af arvingerne – typisk ægtefællen – sigtet for at have myrdet afdøde, er det uvist, hvem der er arvinger i boet, da det da er sandsynligt, at den sigtede arving under en straffesag bliver fradømt arveretten i henhold til AL § 36. Indtil frakendelsesspørgsmålet er afklaret, er privat skifte udelukket, ligesom en sigtet ægtefælle heller ikke kan sidde i uskiftet bo.¹⁵ Bestod der formuefællesskab, kan en sigtet ægtefælle dog formentlig godt være med i et privat skifte, da der så kun er uklarehed med hensyn til størrelsen af ægtefællens lod i boet.

Også en arving, der har modtaget **arveforskud**, skal være med til at begære privat skifte. Dette gælder, uanset om arvingen må formodes i forskud at have modtaget mere end sin arvelod.¹⁶ Der skal derimod ikke tages hensyn til den, der har givet fuldstændigt **arveafkald**,¹⁷ f.eks. på grund af arveforskud.

Er det afdødes efterlevende ægtefælle, der har givet arveafkald, vil han dog normalt have krav på boslod, hvorfor han skal være med til at begære privat skifte.

Kun de **arvinger, hvis arveret er aktuel**, skal være med til at begære privat skifte.¹⁸ Dette har betydning, hvis en kapital ifølge afdødes testamente skal hensættes til rentenydelse for nogen, således at den først falder i arv, når ren-

11. Jfr. *U 1976.624 Ø* om en testamentsafskrift.

12. Jfr. *Skiftelovsbet.* s. 29.

13. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 47 f.

14. Jfr. *U 1971.537 Ø*, *U 1976.418 V*, *Gomard*, *Skifteret*, 2. udg., s. 36, Tillæg, s. 13 f., samt *Walbom & Engholm*, s. 83 med n. 8.

15. Se *U 1973.406 Ø* og *U 1973.988 V* samt *J.A. Andersen*, *Retsafgiftsloven*, s. 160.

16. Jfr. *Harbou*, s. 126.

17. Jfr. *Harbou*, s. 126.

18. Jfr. *U 1926.569 H*, *U 1964.683 Ø* samt *Gomard*, s. 22-23 og 59-60.

tenydelsesretten bortfalder. Ligger det nogenlunde klart, hvem der til sin tid bliver arvinger, skal de dog muligvis være med til at begære privat skifte, medmindre de aktuelle arvinger på grund af slægtskabsforholdet må antages fyldestgørende at ville varetage de ikke aktuelle arvingers interesser.

Er et **legat** (juridisk person), der skal oprettes i henhold til testamentet, arving, kan legatet kun tiltræde privat skifte, hvis der i testamentet er indsat en legatbestyrelse eller legatvæрге, der kan tage stilling på legatets vegne.¹⁹ Det er formentlig i denne relation uden betydning, at fonde efter fondslovgivningen nu først bliver retssubjekter fra registreringstidspunktet. Der kan i givet fald formentlig være tale om en enmandsbestyrelse.²⁰ Kan der ikke på grundlag af testamentet tilvejebringes en legatbestyrelse eller legatvæрге, bliver der normalt under bobehandlingen beskikket en væрге for legatet, indtil en legatbestyrelse – typisk ved boets afslutning – kan konstitueres. En **beskikket legatvæрге** antages ikke at kunne vedgå gældsansvaret eller begære privat skifte.²¹

En ad hoc væрге for en myndig person kan derimod formentlig med statsamtets tiltræden anmode om privat skifte og/eller vedgå gældsansvaret.

Sad afdøde i uskiftet bo efter reglerne fra tiden før Arvelovens ikrafttræden den 1. april 1964, er arven efter førstafdøde allerede falden ved dennes død. Førstafdødes livsarvinger, der er afgået ved døden under det uskiftede bo – **mellemdøde arvinger** – er derfor arveoverførende led. Den mellemdøde arvinges bo skal følgelig i princippet genoptages på grund af den arv, som nu kommer til udbetaling. Statskassens interesse i skifteafgift antages dog ikke at kunne begrunde en genoptagelse af den mellemdøde arvinges bo. Var der derimod udækket gæld i den mellemdøde arvinges bo, nødvendiggør hensynet til den mellemdøde arvinges kreditorer, at boet genoptages. Genoptagelse er altså nødvendig, hvis boet er sluttet som insolvent gældsfragåelsesbo. Det samme vil normalt være tilfældet, hvis boet er sluttet med påtegningen »intet efterladt«, eller det er blevet udlagt for begravelsesomkostningerne. Genoptagelsesboet vil på grund af dets behandlingsform udelukke, at det nu foreliggende hovedbo skiftes privat. Er det mellemdøde barn død i barnlig alder, er det ofte klart, at der ikke foreligger gæld, hvorfor man kan se væk fra den mellemdøde arving. Er den mellemdøde arvinges bo blevet udlagt for begravelsesomkostningerne, kan det tænkes, at den nye arv er så lille, at den mellemdøde arvinges bo påny – efter en genoptagelse – vil kunne udlægges for be-

19. Jfr. *U 1908.73 H* (smh.m. *U 1906.730 LOHS*), *U 1922.644 Ø* og *U 1945.788 H*.

20. Jfr. *U 1922.644 Ø*. Se også § 11 i lov om fonde og visse foreninger samt *U 1988.657 H*.

21. Jfr. *U 1922.406 Ø*, *Harbou*, s. 129 og 169, samt *Gomard*, s. 60-61. Se også *Lund Christensen*, Festskrift til Borum, s. 99 ff., særlig s. 109 ff.

Privat skifte

gravelsesomkostningerne. Er dette tilfældet, er den mellemdøde arvinges bo næppe til hinder for, at hovedboet skiftes privat. Hovedboet kan i så fald udleveres de levende arvinger til privat skifte på betingelse af, at de til den skifteret, som har behandlet den mellemdøde arvinges bo, indbetaler den mellemdøde arvinges arvelod med henblik på et fornyet begravelsesudlæg omfattende arvelodden. Samme fremgangsmåde kan anvendes, hvis den mellemdøde arvinges arvelod antages at kunne udlægges i hans bo efter reglerne i Skfl. § 10, stk. 2. Tilsvarende gælder, hvis den arvelod, der tilfalder en mellemdød arvinges insolvente gældsfragåelsesbo, er så beskeden, at den ikke behøver at blive udloddet jfr. Skfl. § 44, smh. m. KL §§ 153-54. Hovedboets udlevering til privat skifte kan da betinges af, at arvingerne indbetaler den mellemdøde arvinges arvelod til skifteretten med henblik på viderebetaling til statskassen.

I de tilfælde, hvor den mellemdøde arvinges bo efter det ovenfor anførte på grund af hensyn til kreditorerne skal genoptages, udelukker det, at hovedboet skiftes privat, idet genoptagelsesboet i de nævnte situationer ikke kan være med til at begære privat skifte. Arven, der tilfalder den mellemdøde arvinges bo, kan imidlertid tænkes at være større end den udækkede gæld. Er dette tilfældet, kan arvingerne i den mellemdøde arvinges bo begære dette genoptaget med henblik på at overtage gældsansvaret eller at få det udleveret til privat skifte. Sker dette, vil genoptagelsesboet kunne være med til at begære hovedboet skiftet privat.

Den mellemdøde arvinges bo kan være sluttet i medfør af 50.000 kr.s reglen i Skfl. § 62b, stk. 2, jfr. § 57, stk. 1. Den nytilkomne arv kan da bevirke, at den mellemdøde arvinges bo må genoptages, fordi 50.000 kr.s rammen sprænges. Overtages genoptagelsesboet til hensiddens uskiftet bo, eller skiftes det privat eller som offentligt vedgåelsesbo, udelukker det ikke, at hovedboet skiftes privat.

Bortset fra de ovenfor opregnede tilfælde er den mellemdøde arving ikke til hinder for, at hovedboet skiftes privat, idet den mellemdøde arvinges arvinger træder i hans sted, således at de får den mellemdøde arvinges arvelod udbetalt direkte fra hovedboet.

I øvrigt kan der om mellemdøde arvinger særlig henvises til *Harbou*, s. 81 og 170, *Kardel*, U 1969B.284 ff., *Claus Rasmussen*, Fm. 1982.1-3, samt *Walbom & Engholm*, s. 90-92.

Arvingernes forhånds aftale om at skifte privat er næppe bindende.

Arveladeren kan på grund af gældshæftelsen ikke ved testamente tvinge arvingerne til at skifte privat. Arvelader kan derimod i sit testamente forbyde privat skifte, jfr. Skfl. § 6. Dette sker normalt indirekte gennem indsættelse af en eksekutor. Det kan også ske ved, at hele formuen udstykkes i legater.²²

22. Jfr. *Harbou*, s. 128.

En **eksekutorindsættelse** hindrer ikke alene privat skifte fra først af, men også at boet senere udleveres til fortsat privat skifte og deling i henhold til Skfl. §§ 9 og 75.

Ofte gives testamenter med eksekutorindsættelse dog et sådant indhold, at de ikke hindrer privat skifte. Ved ægtefællers fælles testamenter er der tillige en formodning for, at eksekutorindsættelsen først skal træde i funktion ved længstlevendes død.²³

I mange testamenter er det som nævnt angivet, at eksekutorindsættelsen ikke skal være til hinder for privat skifte, hvis betingelserne herfor i øvrigt er opfyldt.²⁴ Det kan også – lovligt og i overensstemmelse med god advokatskik – være angivet, at eksekutorindsættelsen ikke skal være til hinder for privat skifte, hvis den indsatte eksekutor tiltræder dette.²⁵ Det kan også bestemmes, at privat skifte er tilladt, hvis en bestemt advokat medvirker, jfr. *U 1987.870 Ø* (dissens), der dog kritiseres af *H. Broman* i Fm. 1988.24 f., for derved at opstille en yderligere betingelse for privat skifte end angivet i loven. Jfr. også *U 1989.371 Ø*, hvor den indsatte eksekutor kun ville tiltræde et privat skifte, hvis han blev antaget til at berigtige boet, der havde en nettoformue på knap 1 mill. kr. Betingelserne for privat skifte fandtes herefter ikke opfyldt. Afgørelsen kritiseres af *Broman* i Fm. 1989.35-36.

Eksekutorbehandling har henblik på store boer, hvor aktiverne ikke foreligger i likvid form, typisk fordi hovedaktivet er en erhvervsvirksomhed. Eksekutorboer er derudover ofte karakteriseret ved, at der foreligger ret vidtløftige testamenter med bestemmelser om legater, båndlæggelse, særeje m.v., hvor testator kan have en betydelig interesse i, at testamentet ikke alene efterleves efter ordlyden, men også efter ånden.

Foreligger der et bo, som efter det anførte ikke egner sig til eksekutorbehandling – f.eks. fordi testators formue efter testamentsoprettelsen er svundet ind og/eller er blevet anbragt i likvide midler – er spørgsmålet, om arvingernes ønske om privat skifte kan efterkommes. Der kan også være tilfælde, hvor det forekommer tvivlsomt, om testator helt har været klar over, hvad eksekutorbehandling indebærer, ligesom der tidligere har været advokater, som har været tilbøjelige til at indsætte sig selv som eksekutorer i forbindelse med testamentskonciperingen. En eksekutorindsættelse kan også direkte bero på en fejl.²⁶

23. Jfr. *U 1945.1094 H*.

24. Sådanne bestemmelser er så almindelige, at det formentlig er mere nærliggende at slutte modsætningsvis end analogt ad testamenter, som ikke indeholder sådanne bestemmelser.

25. Se nærmere Advokatrådsudtalelsen i Adv. 1980.26, *H. Broman*, Fm. 1980.37-38 og 111-13, *F. Bang Olsen*, Fm. 1980.69-70, og *Aage Spang-Hanssen*, Fm. 1980.86-87.

26. Jfr. f.eks. *U 1969.574 Ø*.

Privat skifte

Fra ca. 1960 har der udviklet sig en praksis, hvorefter skifteretten i særlige tilfælde på arvingernes begæring har tilsidesat uhensigtsmæssige eksekutorindsættelser, når dette i øvrigt har været ubetænkeligt.²⁷ Skifterettens udlevering af boet til privat skifte kan betinges.²⁸ Der lægges generelt vægt på **testamentets alder**, således at det er lettest at få tilsidesat en ældre eksekutorindsættelse.²⁹ I *U 1985.267 Ø* blev en 12 år gammel eksekutorindsættelse dog opretholdt, da den byggede på forudsætninger, som måtte antages ikke at være blevet ændret. **Aktivernes art** er også et væsentligt moment, idet det forhold, at boets aktiver foreligger i likvid form, taler imod eksekutorbehandling. **Boets størrelse** spiller en vis rolle, idet det dog er forekommet, at eksekutorindsættelsen i ret store boer er blevet tilsidesat. **Den indsatte eksekutors holdning** er et væsentligt moment. At eksekutor anbefaler privat skifte, taler med betydelig vægt for, at der skal ses bort fra eksekutorindsættelsen. Dette gælder i særlig grad, hvis arvingerne har antaget eksekutor til at bistå dem med det private skifte. I øvrigt må skifteretten foretage en **konkret vurdering af risikoen ved at tilsidesætte eksekutorindsættelsen**. I denne forbindelse spiller det ind, om **arveforholdene er klare**, og der ikke er bestemmelser om legater, båndlæggelse o.l. At den indsatte eksekutor er forhindret i at overtage hvervet, kan også spille ind.³⁰ Af retspraksis kan der i øvrigt særlig henvises til *U 1959.262 Ø*, *U 1960.316 H*, *U 1963.940 Ø*, *U 1969.574 Ø* og *U 1973.228 Ø*.

I *ØLK af 16/11 1988*, der er gengivet i Fm. 1989.4, fandtes et mindre eksekutorbo ikke at kunne udleveres enearvingen til fortsat privat skifte, efter at Justitsministeriet i henhold til Eksekutorlovens § 12, stk. 1, nr. 2, havde bestemt, at boet skulle overgå til skifteretsbehandling.

Ifølge Skfl. § 4 har **kreditorerne** ingen indflydelse på, om boet skal skiftes privat. Dette gælder i hvert fald i relation til **afdødes kreditorer**. Det er i denne forbindelse uden betydning, om afdødes kreditorer har anmeldt deres krav over for skifteretten, inden der tages stilling til spørgsmålet om privat skifte, idet boet må kunne udleveres arvingerne til privat skifte, uden at det efter princippet i Skfl. §§ 9 og 75 er nødvendigt, at arvingerne forinden betaler de kreditorer, som har meldt sig.³¹ En **kassebetjents** bo måtte indtil L. 131.1984 ikke udleveres til privat skifte uden samtykke fra den myndighed, som kassebetjenten henhørte under, jfr. tilsvarende s. 70 om uskiftet bo. Afdødes kredi-

27. Se f.eks. *Walbom & Engholm*, s. 93 f. med henvisninger i n. 45.

28. Jfr. *U 1969.574 Ø*.

29. En eksekutorindsættelse fra før RALs ikrafttræden den 1. oktober 1969 kan i øvrigt være begrundet i et nu ikke realiserbart ønske om helt at undgå skifteafgift.

30. Jfr. *U 1984.440 Ø*.

31. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 52, 85 og 107, n. 89, men cfr. *Svenné Schmidt*, s. 366, n. 59 smh. m. s. 321, n. 44.

torer kan heller ikke hindre privat skifte ved at erklære boet konkurs, da en konkurs forudsætter, at boet behandles som gældsfragåelsesbo, jfr. KL § 19. Indgives der konkursbegæring, inden der er taget stilling til dødsboets behandlingsform, udsættes sædvanligvis stillingtagningen til konkursbegæringen, til det er afklaret, hvordan dødsboet bliver behandlet.³²

Arvingernes kreditorer har som udgangspunkt heller ikke indflydelse på, om dødsboet skal behandles privat. Er en af arvingerne erklæret konkurs på det tidspunkt, skifteretten skal tage stilling til begæringen om privat skifte, er privat skifte dog som udgangspunkt udelukket, hvis arven på grund af manglende båndlæggelse indgår i konkursmassen, jfr. KL § 35. Tanken er, at arvingens konkursbo ikke bør udsættes for yderligere økonomiske risici. Privat skifte er dog uanset arvingens konkurs mulig, hvis der er medarvinger, som vil forpligte sig solidarisk til at skadesløsholde konkursboet for ethvert tab³³ i anledning af det private skifte, og den skifteret, som behandler konkursboet, samtykker i det private skifte.

At en arving har anmeldt betalingsstandsning eller har foranlediget forhandlinger om tvangsakkord eller gældssanering, hindrer ikke, at der skiftes privat.

Erklæres en arving konkurs, efter at boet er udleveret til privat skifte, overtager konkursboet som hovedregel arvingens beføjelser – herunder stemmeretten i boet – jfr. KL § 34, og vil derfor også i medfør af Skfl. § 8 kunne forlange, at boet overgår til gældsvedgåelsesbehandling ved skifteretten.

Ifølge Skfl. § 5 kan særlige forhold hos arvingerne bevirke, at privat skifte fra først af er udelukket.³⁴

Privat skifte er således udelukket, hvis nogen arving er **umyndig (mindreårig)** efter de til enhver tid gældende myndighedsregler. Er et foster arving, jfr. AL § 5, er privat skifte følgelig også udelukket. Privat skifte er udelukket, uanset hvor lille den mindreårige arvings arvelod må formodes at være.³⁵ Selv om et arveafkald mod vederlag skifteretligt i realiteten er et privat skifte, antages Skfl. § 5 i praksis næppe at være til hinder for f.eks. uskiftet bo med fællesbørnene og arveafkald mod vederlag fra de umyndige særbørn. Statsamtet skal godkende arveafkaldet. Se nærmere *J.A. Andersen*, U 1985B.418-23.

Om en **udenlandsk arving** er myndig, afgøres på grundlag af lovgivningen

32. Jfr. Konkursbet. II (nr. 606/1971) s. 48. Se også *U 1986.609 Ø smh. m. Fm. 1986.193*.

33. Formentlig gældskrav, der går ud over den arv, som konkursboet har modtaget.

34. Boet kan eventuelt senere udleveres til fortsat privat skifte og deling, jfr. Skfl. §§ 9 og 75.

35. Se kritisk hertil *J.A. Andersen*, Fm. 1971.1-4 («Små boer og små arvelodder»).

Privat skifte

i arvingens domicilland. Om umyndige arvinger kan skifte privat i Danmark, afgøres derimod som andre processuelle spørgsmål efter dansk ret.³⁶

Er nogen af arvingerne **umyndiggjort**, er privat skifte som hovedregel udelukket, jfr. Skfl. § 5, litra b. Privat skifte er dog muligt, hvis den umyndiggjorte arving er gift, og ægtefællen – forudsat formuefællesskab og samliv – sammen med værgeren tiltræder privat skifte. Der kræves hverken godkendelse fra skifteretten eller statsamtet.³⁷ I de hyppigt forekommende tilfælde, hvor ægtefællen er værge, er det nødvendigt at beskikke en ad hoc værge. Skiftes der privat, selv om der er en umyndiggjort arving, skal kontrolreglerne i Skfl. §§ 77-80 iagttages.

En forudsætning for, at en arving kan begære privat skifte, må være, at han er i stand til at **handle fornuftsmæssigt**, jfr. ML § 65. Det må i denne forbindelse tages i betragtning, at det langt fra er alle, der mangler evnen til at handle fornuftsmæssigt, som er umyndiggjort. De fleste, der opholder sig på psykiatriske hospitaler og åndssvageanstalter, er således ikke umyndiggjorte, da de typisk ikke er ejer af nogen formue. At en arving er sindssyg, behøver i øvrigt ikke altid at indebære, at han ikke kan være med til at skifte privat. Det afgørende er, om han trods sindssygen vil være i stand til på betryggende vis at varetage sine interesser som arving. Der må herved navnlig lægges vægt på boets størrelse, aktivernes beskaffenhed og den konkrete risiko for en større gældsbyrde. Er en arving anbragt på statshospital eller åndssvageanstalt, er det korrekte, at skifteretten foranlediger vedkommende umyndiggjort af de almindelige domstole med den konsekvens, at privat skifte udelukkes. Udgifterne ved umyndiggørelsen skal betales af den pågældende arving selv, evt. via arvelodden. Arv må – uanset størrelsen – heller aldrig udbetales til en sindssyg eller åndssvag eller til personer, der tager sig af sådanne arvinger. Sker det alligevel, er det klart, at skifteretten løber en betydelig risiko for at pådrage sig et erstatningsansvar.³⁸ I *U 1988.669 H* påstod en arving forgæves skifteretten pålagt erstatningsansvar under henvisning til, at han ikke havde været i stand til at handle fornuftsmæssigt, hvorfor boet ikke burde være udleveret til privat skifte.

Er nogen af arvingerne **fraværende**, er privat skifte som udgangspunkt

36. Jfr. *U 1907.692 LOHS* og Tillæg, s. 15.

37. Reglen angår kun boers udlevering til privat skifte og kan næppe (så meget desto mere) anvendes på andre spørgsmål uden en lovændring. Se herved forslaget i Skiftelovsbet. s. 7 (§ 5, stk. 2) og 30.

38. Se generelt om sindssyge og åndssvage arvinger *U 1918.306 (Gældskommissionsdom)*, Tillæg, s. 16 og 32, *Kardel*, J 1972.326, *P. Bruun Nielsen*, U 1972B.214, *Svennè Schmidt*, s. 357, *Walbom & Engholm*, s. 87, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 45-46 og 445-46.

udelukket, jfr. Skfl. § 5, litra c, smh. m. § 14. Med nutidens kommunikationsmuligheder, kan en arving, der befinder sig i Danmark, meget vanskeligt være fraværende, i hvert fald ikke i længere tid. Fraværende arvinger vil derfor i praksis være udenlandske arvinger, som man har kendskab til, men som man ikke har kunnet få forbindelse med.³⁹ Har en arving givet tredjemand fuldmagt, kan han ikke betragtes som fraværende. I øvrigt kan den nærmere fastlæggelse af begrebet »fraværende« let volde tvivl. Begrebet må navnlig fastlægges gennem en afgrænsning over for andre begreber. Borteblevneloven opererer således med begrebet »borteblevne« samt kriteriet (§ 25) »ikke visshed for, at en arving har overlevet arveladeren«. Ovenfor i afsnit 2 er omtalt, at skifteretten kan afsige kendelse om, at »nogen bevisligt anses for død«. Begrebet »fraværende« må antages at være videre end disse begreber. Omvendt er det klart, at en arving ikke er fraværende, blot fordi han udebliver fra et møde i skifteretten.

I øvrigt er der grund til at påpege, at Skfl. § 5, litra c, og Borteblevneloven er meget dårligt koordinerede. Ved skiftets start kan en arving således blive betragtet som fraværende med den konsekvens, at boet ikke kan skiftes privat. Ved boets slutning kan Borteblevnelovens § 25 så alligevel føre til, at der ikke kan afsættes arv til den fraværende arving, fordi der ikke er visshed for, at han har overlevet arveladeren.

I to tilfælde kan der skiftes privat, uanset om der er fraværende arvinger. Dette er for det første tilfældet, hvis der er forløbet 5 år, siden man sidst havde underretning om den pågældende arving. For det andet kan der skiftes privat, hvis betingelserne for at afsige dødsformodningsdom efter Borteblevneloven er opfyldt. Det kræves altså ikke, at der er eller bliver afsagt dødsformodningsdom.

Skiftes der efter det ovenfor anførte undtagelsesvis privat, uanset at der er fraværende arvinger, ses der under skiftet helt bort fra disse.⁴⁰ Dette indebærer bl.a., at der ikke skal beskikkes værger for de fraværende arvinger. Kontrolreglerne i Skfl. §§ 77-80 skal heller ikke iagttages. Skifteretten skal dog ifølge Skfl. § 71 pålægge de privatskiftende arvinger at indkalde de fraværende arvinger ved et ikke præklusivt arveproklama efter reglerne i Skfl. § 21 smh. m. §§ 20 og 22. Efterlever arvingerne ikke skifterettens pålæg om at udstede arveproklama, må skifteretten kunne bestemme, at boet skal overgå til skifteretsbehandling efter reglerne i Skfl. kap. 4. Skiftes boet, inden proklamafristen er udløbet, bliver arvingerne solidarisk ansvarlige for det tab og den skade, som den fraværende arving derved måtte have lidt, jfr. Skfl. § 74.

39. Se nærmere *J.A. Andersen*, J 1982.41-46 (»Fraværende arvinger«).

40. Dukker de fraværende arvinger senere op, kan de, hvis skiftet ikke er sluttet, påberåbe sig Skfl. § 72, sidste pkt., og ellers Borteblevnelovens regler.

Privat skifte

Endelig er privat skifte ifølge **Ksl. § 20D, stk. 2**⁴¹ betinget af, at arvingerne og afdødes efterlevende ægtefælle udpeger en bestemt person, som skatte- og afgiftsmyndighederne kan rette henvendelse til på boets vegne, således at myndighederne bliver fri for at skulle rette henvendelse til måske et meget stort antal arvinger.

12c. Overgang fra privat til offentligt skifte

I visse tilfælde kan et privatskiftet bo overgå til offentligt skifte.

I Skfl. § 7 er det dog angivet, at et privatskiftet bo ikke behøver at overgå til offentligt skifte, fordi betingelserne for privat skifte bortfalder, efter at boet er blevet udleveret⁴² til privat skifte. Det er i princippet uden betydning, at en arving f.eks. bliver umyndiggjort eller erklæret konkurs. Bortfalder betingelserne for privat skifte, skal kontrolreglerne i Skfl. §§ 77-80 dog iagttages.

Ifølge Skfl. § 8 kan enhver arving i tilfælde af uenighed mellem arvingerne forlange, at boet overgår til offentlig behandling. § 8 kan kun anvendes, hvis der er flere arvinger i boet, idet der ellers ikke kan opstå uenighed. Det er en betingelse, at vedkommende ikke har givet afkald på at kunne påberåbe sig § 8. Er der flere arvinger i boet, kræver skifteretten næppe, at en begæring i henhold til § 8 begrundes. Der stilles altså ikke krav om, at det skal godtgøres, at der foreligger uenighed. I praksis forekommer det f.eks., at en begæring om offentligt skifte skyldes, at man er ved at overskride 15 måneders fristen i skatte- og afgiftslovgivningen. § 8 kan kun anvendes, indtil boet er sluttet. Anvendes § 8, bliver hele boet skiftet offentligt, idet der ikke er hjemmel til et partielt offentligt skifte.⁴³

Indleverer arvingerne ikke rettidigt den i Ksl. § 14 angivne opgørelse, **kan** skifteretten ifølge Ksl. § 14, stk. 5, bestemme, at boet skal overgå til offentligt skifte. Overskrides fristen med mere end 3 måneder, **skal** skifteretten træffe en sådan beslutning. Når opgørelsen herefter er blevet indleveret, vil der ikke være noget i vejen for, at boet udleveres til fortsat privat skifte og deling. Ud fra et skifteretligt synspunkt er det i øvrigt uheldigt, at skifteretten skal indtages i mellemværendet mellem arvingerne og skattemyndighederne, endda sådan at skifteretten eventuelt får besværet med et offentligt skifte. Se også Ksl. § 20B, stk. 2.

Tilsidesætter arvingerne skifterettens pålæg i henhold til Skfl. § 71 om at

41. Se også AAL § 28, stk. 2.

42. Det er altså tidspunktet for boets udlevering og ikke dødstidspunktet, som er afgørende, jfr. Skiftelovsbet. s. 55 med n. 17.

43. Se i øvrigt ovenfor afsnit 12a.

udstede et arveproklama i anledning af fraværende arvinger, må skifteretten kunne bestemme, at boet skal overgå til offentligt skifte.⁴⁴

Dukker en forbigået arving op, inden det private skifte er sluttet, kan han i medfør af Skfl. § 72, sidste pkt., forlange, at boet overgår til offentligt skifte. I *U 1935.843 Ø* blev § 72, sidste pkt., anvendt analogt i en situation, hvor den forbigåede arving meldte sig et par dage efter, at boet var blevet sluttet. Det spillede herved formentlig ind, at der var mistanke om svig fra medarvingernes side. Er boet sluttet, må den forbigåede arving ellers sagsøge medarvingerne eller eventuelt kræve boet genoptaget.

En tilsidesættelse af kontrolreglerne i Skfl. §§ 77-78 kan også begrunde, at skifteretten beslutter, at boet skal overgå til offentligt skifte, jfr. Skfl. §§ 79-80.

Overalt, hvor et bo overgår fra privat skifte til offentligt skifte, kan skifteretten i medfør af Skfl. § 80 og denne bestemmelses analogi⁴⁵ ved dom tilpligte arvingerne at tilbageføre, hvad der måtte være udloddet til dem, for så vidt en sådan tilbageføring er nødvendig til berigtigelse af boet. Der kan kun afsiges dom over arvingerne, men ikke over legatarer, kreditorer og aftaleerhververe.

Da et privat skifte indebærer en gældsvedgåelse, vil et privat skiftet bo, der overgår til offentlig behandling, altid blive behandlet som vedgåelsesbo i henhold til Skfl. kap. 4. Er overgangen til offentligt skifte foranlediget af en forbigået arving i henhold til Skfl. § 72, sidste pkt., vil der dog blive tale om et vedgåelsesbo, hvor den forbigåede arving ikke hæfter for gælden, medmindre han direkte påtager sig gældsansvaret.⁴⁶

12d. Overgang fra offentligt til privat skifte

Ifølge Skfl. § 9, stk. 1, kan arvingerne **forlange**, at et offentligt skiftet bo udleveres til fortsat privat skifte og deling, når betingelserne for privat skifte er opfyldt. Det kan f.eks. tænkes, at arvingerne fra først af ikke var enige, men nu er blevet enige om at skifte privat. Det kan også tænkes, at alle arvingerne er blevet myndige. § 9, stk. 1, kan anvendes, indtil boet er sluttet, og altså også efter at boet i henhold til Skfl. § 50 er optaget til slutning.⁴⁷ Boet kan dog kun udleveres, hvis arvingerne forinden ordner sig med de kreditorer, der har anmeldt sig. Det vil sige, at de anmeldte kreditorer skal samtykke i boets udle-

44. Jfr. nærmere ovenfor afsnit 12b.

45. Jfr. *Gomard*, s. 261, samt *Walbom & Engholm*, s. 105 med n. 84. – Se også Skfl. § 75, stk. 2

46. Jfr. *Harbou*, s. 142.

47. Jfr. *U 1909.529 LOHS*.

Privat skifte

vering. Samtykke er dog uforløbet, hvis kreditorerne fyldestgøres, eller sikkerhed stilles dem for, at de vil blive fyldestgjorte til forfaldstid. Er der udstedt proklama, jfr. Skfl. § 20, må boet først udleveres, når proklamafristen i Skfl. § 22 er udløbet.

Det er formentlig relativt få tilfælde, hvor § 9, stk. 1, bliver anvendt. Derimod har Skfl. § 75 langt større betydning, idet denne bestemmelse bliver anvendt i knap 1½ % af alle boerne.

Arvingerne har aldrig krav på at få et bo udleveret i henhold til § 75, idet dette beror på skifterettens skøn. Skifteretten kan derfor også gøre udleveringen af boet betinget. Da der er tale om en skønsmæssig afgørelse fra skifterettens side, kan den ikke appelleres, jfr. Rpl. § 663.

§ 75 kan først anvendes, når boet er behørigt registreret og vurderet, idet selve registreringen og vurderingen både giver overblik over boet og værner mod misligheder.

Arvingerne skal gøre op med de kreditorer, som har anmeldt sig, på samme måde som det ovenfor er beskrevet ad § 9.

§ 75 bliver i praksis anvendt i de situationer, hvor tilstedeværelsen af umyndige eller fraværende arvinger har nødvendiggjort påbegyndelsen af et offentligt skifte. § 75 kan imidlertid kun anvendes, hvis ikke alle arvinger er umyndige og fraværende.

§ 75 vil næppe blive anvendt på insolvente boer.⁴⁸

Har skifteretten ved et »enkeskifte« - til brug ved indgåelse af nyt ægteskab - udstedt attest om, at offentligt skifte er påbegyndt, kan boet ikke efterfølgende udleveres til fortsat privat skifte og deling i h.t. § 75, jfr. *Gomard*, s. 256.

Det er særlig nærliggende at anvende § 75 i de situationer, hvor et uskiftet bo ønskes skiftet i den længstlevende ægtefælles levende live, jfr. Skfl. § 57, stk. 3. Det særlige ved sådanne »enkemandsskifter« er, at arvingerne ikke hæfter for boets gæld, idet gældsansvaret fortsat alene påhviler ægtefællen. I praksis anvendes § 75 imidlertid også i andre situationer, typisk hvor et arveladerens børn er død, således at de umyndige børnebørn er arvinger i boet.⁴⁹

Som nævnt kan skifteretten stille betingelser for boets udlevering i henhold til § 75. Skifteretten vil typisk forlange, at arvingerne antager advokatbistand. Da der skal udarbejdes en boopgørelse, der helt svarer til boopgørelsen i offentligt skiftede boer, nødvendiggør allerede boopgørelseskravet i øvrigt advokatbistand. I ØLK af 28/1 1987, der er refereret i Fm. 1987.130, krævede skifteretten, at arvingerne som bistand skulle antage en bestemt advokat, der

48. Se herved *V. Bækgaard*, Fm. 1985.165-66.

49. Om anvendelsen af § 75 henvises i øvrigt til *Hvam*, J 1964.366-69. *P. Bruun Nielsen*, U 1972B.210-11, og *N.V. Larsen*, Fm. 1986.85.

var fast medhjælper ved skifteretten. Denne afgørelse kunne som andre afgørelser i relation til Skfl. § 75 ikke appelleres, jfr. Rpl. § 663.

Skifteretten forlanger normalt også, at de myndige tilstedeværende arvinger afgiver erklæringer om, at de som selvskyldnere vil friholde de umyndige og fraværende arvinger for ethvert ansvar i anledning af bobehandlingen, som går ud over den arv, som disse arvinger modtager.

Der kan eventuelt også blive tale om en egentlig sikkerhedsstillelse over for skifteretten, ligesom skifteretten vil kunne tilbageholde nogle af boets likvide aktiver.

Den virkelige grund til, at arvingerne anvender § 9 og i hvert fald § 75, er ønsket om at spare skifteafgift. Bliver boet senest på 1. skiftesamling udleveret til fortsat privat skifte og deling, nedsættes skifteafgiften fra 2% af aktivmassen til en fast afgift på 400 kr., jfr. RAL § 29, stk. 1, litra a. 1. skiftesamling er den skiftesamling, hvor arvingerne tager stilling til gældsansvaret, jfr. Skfl. §§ 17-18. Ved skifte af et uskiftet bo i den efterlevende ægtefælles levende live, jfr. Skfl. § 57, stk. 3, er 1. skiftesamling den skiftesamling, hvor ægtefællen i henhold til Skfl. § 60 fremlægger fortegnelser over sine aktiver og passiver. I praksis er det dog ikke usædvanligt, at reglerne omgås ved, at skiftesamlinger – for at bevare muligheden for at anvende § 75 – bliver betegnet som registrerings- og vurderingsforretninger. Da skifteafgiften ikke nedsættes, hvis 1. skiftesamling er passeret, forekommer det næppe i praksis, at § 75 anvendes efter dette tidspunkt.⁵⁰ Den advokat, som bistår arvingerne, vil i praksis stort set udføre samme arbejde, som hvis han var skifterettens medhjælper, og han har derfor også krav på samme salær.

Som nævnt ovenfor i afsnit 12b blev en eksekutorindsættelse i mange år fortolket således, at den udelukkede både privat skifte fra først af og boets senere udlevering til fortsat privat skifte og deling i henhold til Skfl. §§ 9 og 75. Der er derfor ikke i RAL § 29 hjemmel til at nedsætte skifteafgiften, hvis et eksekutorbo bliver udleveret til fortsat privat skifte og deling.⁵¹ RAL § 29 er altså uheldigvis ikke blevet afstemt efter den nyere praksis, hvorefter privat skifte i visse tilfælde tillades uanset en eksekutorindsættelse. Denne praksis må bevirke, at et eksekutorbo tilsvarende efter omstændighederne kan udleveres til fortsat privat skifte og deling. Udleveringen kan ikke foretages af eksekutor, men må henhøre under skifterettens kompetence.⁵²

50. Om den skattemæssige stilling, hvis udleveringen sker efter udløbet af 15 mdr.s fristen, henvises til Ksl. § 20C, stk. 4.

51. Jfr. *J.A. Andersen*, Retsafgiftsloven, s. 173-74 og 199 f. – Der skal dog naturligvis ikke betales skifteafgift, hvis boet udleveres til privat skifte, inden eksekutorbehandling er påbegyndt. Eksekutorbehandling er i denne relation ikke påbegyndt, blot fordi der er udstedt eksekutorbevilling.

52. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 98.

Privat skifte

Der gælder særlige kontrolregler i relation til boer, der er udleveret til fortsat privat skifte og deling i henhold til § 75.⁵³

For det første bør boet såvidt muligt være sluttet inden 1 år, jfr. Skfl. § 77, smh. m. § 79. 1-års fristen gælder fortsat ved siden af den senere indførte 15 mdr.s frist i skatte- og afgiftslovgivningen. Den manglende koordinering mellem fristerne har dog formentlig bevirket, at 1-års fristen som regel ikke håndhæves.⁵⁴ Det må i denne forbindelse tages i betragtning, at skattehensynene tilsiger, at et privat skifte løber så længe som muligt.

For det andet bør der sædvanligvis udstedes proklama, jfr. Skfl. § 77. I forbindelse med boets udlevering i henhold til § 75 bør der tages stilling til, om der undtagelsesvis foreligger en situation, hvor skifteretten kan godkende, at der ikke udstedes proklama.

For det tredje bør der ifølge Skfl. § 78 udarbejdes en boopgørelse, der svarer til boopgørelserne i offentligt skiftede boer.⁵⁵ Det er altså ikke tilstrækkeligt, at der udarbejdes en blanketboopgørelse som i almindelige privatskiftede boer.

For det fjerde må de umyndige og fraværende⁵⁶ arvingers arv ikke uden skifterettens samtykke udredes i andet end rede penge, jfr. § 78, idet der ved et arveudlæg på grund af usikkerheden vedrørende værdiansættelsen vil være særlige muligheder for at besvige de nævnte arvinger.

For det femte skal der præsteres bevis for (kvitteringer), at arven faktisk er blevet udloddet til de umyndige og fraværende arvinger.⁵⁷

For det sjette kan skifteretten af hensyn til de umyndige og fraværende arvinger i henhold til § 78 censurere boopgørelsen. I praksis bevirker dette, at man under bobehandlingen eller i forbindelse med boets udlevering i henhold til § 75 sikrer sig skifterettens accept af væsentlige dispositioner.

Overtrædes de nævnte kontrolregler væsentligt, kan skifteretten i henhold til Skfl. §§ 79-80 bestemme, at boet skal overgå til offentligt skifte efter reglerne i Skfl. kap. 4 om vedgåelsesboer.

53. Kontrolreglerne gælder også i relation til de privatskiftede boer, der er omfattet af Skfl. § 5, litra b, og § 7.

54. Jfr. *Svenné Schmidt*, s. 367, n. 67, *Holkmann & Viltoft*, s. 451, samt *N.V. Larsen*, Fm. 1986.85.

55. Jfr. *Harbou*, s. 138, og *Skiftelovsbet.* s. 58.

56. Borteblevnelovens § 25 vil dog ofte føre til, at der ikke skal afsættes arv til fraværende arvinger, fordi det ikke er bevisligt, at de har overlevet arvelader.

57. Se herved også Cirk. 20:1986 om indberetning vedrørende midler, der tilfalder umyndige og borteblevne, samt indberetning vedrørende værgebeskikkelse.

12e. Hæftelsen

I et privatskiftet bo må man vedrørende forholdet til afdødes og boets kreditorer anvende de regler, der i Skfl. kap. 4 er givet vedrørende offentlige vedgåelsesboer med fornøden lempelse, jfr. den almindelige henvisningsregel i Skfl. § 81. Der er dog enkelte hæftelsesregler i særlovgivningen, som udelukkende angår privat skifte.

Enhver af arvingerne kan forlange, at der udstedes **proklama**, jfr. Skfl. § 52 smh. m. §§ 8, 77 og 81.

I et dødsbo er der to grupper af kreditorer. Der er for det første boets kreditorer og for det andet arvingernes kreditorer. Boets kreditorer har fortrinsret til bomassen, således at en arvinges kreditorer i princippet alene kan foretage udlæg i arvingens ideelle nettoarvepart. Ved privat skifte med én arving smelter boets og arvingens formuemasser dog straks sammen med den følge, at boets og arvingernes kreditorer herefter er ligestillede.

Den **gæld, som boet ved aftale eller retsbrud selv stifter** – »massegæld« – hæfter arvingerne direkte, personligt og solidarisk for.

For så vidt angår **afdødes gæld** er hovedreglen efter Skfl. § 53, at arvingerne hæfter **pro rata, personligt og direkte**. Arvingerne hæfter i det forhold (pro rata), de var berettiget til at tage arv. For hæftelsen er det altså uden betydning, om arvingerne faktisk deler boet anderledes i kraft af arveafkald. Den efterlevende ægtefælles hæftelse bestemmes formentlig alene på grundlag af arvelodden, idet der ikke tages hensyn til, at vedkommende også har krav på boslod.⁵⁸ Tilsvarende er det formentlig også uden betydning for ægtefællens hæftelse, at han eventuelt har fået mere end sin arvelod i kraft af Skfl. § 62b, stk. 2. At en arving får mere end sin arvelod i kraft af reglerne i AL §§ 27-29 om forlodsret, har næppe heller betydning for gældshæftelsen. Arvingerne hæfter med hele deres formue (personligt) og altså ikke kun med den arv, de har modtaget. At arvingerne hæfter direkte, betyder at kreditorerne kan holde sig til arvingerne uden først at have forsøgt at opnå fyldestgørelse hos boet. I praksis vil kreditorerne dog sjældent påberåbe sig den direkte hæftelse, idet det navnlig på grund af pro rata hæftelsen er langt lettere at gøre kravet gældende over for boet.

I mange tilfælde er hovedreglen om pro rata, personlig og direkte hæftelse imidlertid blevet fraveget.

Ifølge Skfl. § 52, stk. 2, må arvingerne ikke dele⁵⁹ boet, medmindre de an-

58. Se med henvisninger *Walbom & Engholm*, s. 108 med n. 94. I Ksl. § 71 og Statsskatte-lovens § 43, stk. 7, har boslodden dog betydning for ægtefællens hæftelse.

59. Bestemmelsen kan ikke anvendes, hvis en enearving overtager boet til privat skifte.

Privat skifte

meldte kreditorer samtykker, hvis de ikke fyldestgøres, eller sikkerhed stilles dem for, at de bliver fyldestgjorte til forfaldstid,⁶⁰ og for så vidt proklama er udstedt først efter proklamafristens udløb. Deles boet i strid med § 52, stk. 2, bliver arvingerne ifølge Skfl. § 53 solidarisk ansvarlige for den gæld, der var anmeldt, inden boet blev delt.

Overstiger den anmeldte gæld boets aktiver, er spørgsmålet, om arvingerne kan blive ansvarlige, hvis de ikke fordeler arven ligeligt mellem kreditorerne. Arvingerne kan formentlig fordele aktiverne så vilkårligt og kritisabelt mellem kreditorerne, at de forfordelte kreditorer på et culpagrundlag kan gøre dem erstatningsansvarlige for det lidte tab.⁶¹

Arvingerne hæfter også solidarisk, hvis afdøde i den kontrakt, som kreditorerne støtter deres krav på, har forpligtet sine arvinger solidarisk. Sådanne kontrakter er efterhånden sjældent forekommende, idet de pantebrevsformularer, der anvendtes indtil den 1. januar 1974, dog indeholdt bestemmelse om solidarisk ansvar for pantedebitors arvinger. Arvingernes solidariske hæftelse forudsætter under alle omstændigheder, at arvingerne påtager sig gældsansvaret i boet.

Arvingerne er endvidere solidarisk ansvarlige, hvis afdøde har været »regnskabspligtig for kongens penge, børnepenge, fattiges penge eller kirkepenge«, jfr. Skfl. § 53. Bestemmelsen har formentlig navnlig betydning, hvis afdøde har været værge.

Skfl. § 74 indeholder en regel om solidarisk hæftelse over for en forbigået arving, hvis boet deles inden fristen i et arveproklama er udløbet.

I de boer, der udleveres til fortsat privat skifte og deling i henhold til Skfl. § 75, påtager de myndige og tilstedeværende arvinger sig ifølge § 75, stk. 2, et solidarisk ansvar for, at bestemmelserne i § 78 bliver efterlevet.

Privatskiftende arvinger er – til dels bortset fra afgift af arveforskud – solidarisk ansvarlige for betalingen af **arveafgift**,⁶² jfr. AAL § 34, stk. 2.

Har der været påbegyndt et offentligt skifte hæfter arvingerne solidarisk for **skifteafgiften**,⁶³ jfr. RAL § 36, stk. 3.

Ifølge Ksl. § 71 hæfter arvingerne solidarisk for **boets skatter**⁶⁴ og en eventuel **restskat for mellemprioden**⁶⁵. Hæftelsen er begrænset til den modtagne

60. Det følger heraf forudsætningsvis, at dødsfaldet som sådan ikke er forfaldsgrund, jfr. tilsvarende Skfl. §§ 9 og 75.

61. Se med henvisninger *Walbom & Engholm*, s. 109 med n. 99.

62. Om betalingen af den *gaveafgift*, der påhvilede afdøde, henvises til AAL §§ 46-47, der ikke indeholder et solidarisk ansvar for arvingerne.

63. Normalt 400 kr. i henhold til RAL § 29.

64. »Massekrav« og allerede af denne grund ikke omfattet af den almindelige hæftelsesregel i Skfl. § 53.

65. 1. januar i dødsåret til dødsdagen.

arv. For den efterlevende ægtefælles vedkommende er hæftelsen begrænset til den modtagne arv og bosloddet. En tilsvarende hæftelsesregel gælder ifølge Statsskattelovens § 43, stk. 7, i relation til krav om tillægsskat og efterbetaling i anledning af afdødes skatteunddragelser.⁶⁶ Afdødes skatteunddragelser kan altså føre til, at skattevæsenet tømmer boet, men slår boet ikke til, kan skattevæsenet ikke rette yderligere krav mod arvingerne.

Det må fremhæves, at den almindelige hæftelsesregel i Skfl. § 53 gælder i relation til alle skattekrav, som ikke er omfattet af Ksl. § 71 og Statsskattelovens § 43, stk. 7.

Privatskiftende arvinger hæfter solidarisk for udredelsen af **legater** i henhold til afdødes testamente.⁶⁷

Er en arving blevet forbigået på skiftet,⁶⁸ kan han ifølge Borteblevnelovens §§ 17, 18 og 25 i indtil 10 år fra dødsdagen gøre sit arvekrav gældende mod medarvingerne. Medarvingerne hæfter pro rata, men begrænset til det modtagne.

Har medarvingerne handlet svigagtigt, jfr. Borteblevnelovens §§ 22 og 25, gælder der ingen frist for, hvornår den forbigåede arving skal gøre sit arvekrav gældende. Medarvingerne hæfter i så fald solidarisk, men formentlig begrænset til det modtagne.

Skiftes et uskiftet bo i den efterlevende ægtefælles levende live, jfr. Skfl. § 57, stk. 3, er det alene ægtefællen, som hæfter over for kreditorerne.

I de tilfælde, hvor arvingerne hæfter solidarisk, kan en arving komme til at udrede mere end sin andel efter arveforholdene. Den pågældende arving vil derfor kunne gøre et regreskrav gældende mod medarvingerne, jfr. Gbl. § 2.

I offentligt skiftede boer må kreditorerne siges at være tilfredsstillende sikret gennem retsregler. Hertil kommer, at skifteretten, skifteretsmedhjælperen og eksekutoren har til opgave at påse, at kreditorernes interesser bliver tilgodeset. I privatskiftede boer er kreditorernes stilling derimod langt svagere, idet de risikerer at få en solid debitor erstattet af usolide arvinger, som ikke opfylder afdødes forpligtelser.⁶⁹ Skiftelovsbet., s. 15, foreslog dog ikke ændringer i retstilstanden, da der i praksis ikke synes at have vist sig noget stærkt behov for ændringer.

Usolide arvinger, der ikke vil betale afdødes gæld, vil givetvis foretrække at skifte privat. De vil herefter hurtigst muligt få boet sluttet, så kreditorerne vanskeligt kan nå at anmelde deres krav med solidarisk hæftelse til følge. Af-

66. Eventuelle bøder for overtrædelse af Ksl. bortfalder ved skatteyderens død, ligesom en eventuel sikkerhedsstillelse frigives, jfr. Cirk. 39:1974. Se også Strfl. § 97b.

67. Jfr. *Svenné Schmidt*, s. 369.

68. Tilsvarende gælder, hvis en arving er blevet forfordelt.

69. Jfr. *M. Munch*, U 1974B.94-97.

Privat skifte

dødes kreditorer har navnlig en svag stilling, hvor en enearving skifter privat, idet afdødes og arvingens formuemasser da straks smelter sammen ved boets udlevering til privat skifte. Afdødes kreditorer kan derfor ikke – i forhold til arvingens kreditorer – hævde nogen fortrinsstilling til afdødes aktiver.

Er afdødes aktiver overgået til en enearving, eller er de blevet arveudlagt fra boet, har modtagerarvingerne ikke pligt til at holde den modtagne arv adskilt fra deres øvrige formue (jus separationis), og afdødes kreditorer kan herefter ikke hævde nogen fortrinsret til arven.⁷⁰

12f. Behandlingsmåden

Hvordan et privat skiftet bo skal behandles, må udledes af Skfl. § 8 og navnlig den almindelige henvisningsregel i § 81.

I det indbyrdes forhold mellem arvingerne må boet behandles på den måde, som arvingerne kan blive enige om. Dette følger af bestemmelsen i Skfl. § 8 om, at enhver arving kan forlange offentligt skifte.

I forholdet til kreditorerne må i princippet anvendes de regler, der er fastsat i Skfl. kap. 4 om gældsvedgåelsesboer. Se herved også ovenfor afsnit 12 e.

I forholdet til afdødes efterlevende ægtefælle må i princippet anvendes reglerne i Skfl. kap. 5.

Dødsboer – herunder privatskiftede boer – er juridiske personer, som kan være bærere af rettigheder og pligter.

Havde afdøde både et særeje og andel i et formuefællesskab, kan der blive tale om både et »fællesbo« og et »særbo«. »Fællesboet« kan tænkes udleveret til hensiddet i uskiftet bo. I øvrigt vil »fællesboet« og »særboet« normalt blive skiftet efter samme regler. Det må formentlig antages, at de to boer kun kan behandles efter forskellige regler – navnlig afhængig af gældsvedgåelsen – hvis arvingerne i de to boer ikke er de samme.⁷¹ En gældsvedgåelse vil omfatte både fælleskreditorerne og særkreditorerne. Den, der sidder i uskiftet bo, hæfter også for afdødes gæld ad særejet. I det indbyrdes forhold mellem de to boer eller mellem boet og det uskiftede bo må der foretages en ofte meget vanskelig fordeling af gælden. Er der ikke holdepunkter for andet, må fordelingen formentlig ske i forhold til boernes aktivmasser.

12g. Skiftefuldmagter og skifteretsattester

I alle boer spiller skiftefuldmagter en rolle, men skiftefuldmagter er dog særlig hyppigt forekommende i privatskiftede boer. Der er oftest tale om, at der

70. Jfr. *Ernst Andersen*, *Arveret*, s. 267, og *M. Munch*, U 1974B.96.

71. Jfr. *Tillæg*, s. 18, samt *Walbom & Engholm*, s. 106.

gives fuldmagt til en medarving, men det forkommer naturligvis også, at der gives fuldmagt til en tredjemand, f.eks. en advokat. *Ditlev Nielsen* refererer i Fm. 1973.180-85 VLK af 25. oktober 1973, der ikke lod det få konsekvenser, at en skiftefuldmagt først var tilvejebragt, efter at boet på grundlag af den da ikke eksisterende fuldmagt var blevet udleveret til privat skifte.

Der anvendes normalt særlige fuldmagtsblanketter, som sædvanligvis er karakteriseret ved, at de giver fuldmagten et meget vidtgående og generelt indhold.

En fuldmagt behøver ikke at være forsynet med **vitterlighedsvidner**. Skal der i kraft af fuldmagten udstedes tinglysningsdokumenter, er det dog nødvendigt med vitterlighedsvidner, jfr. TL § 10, stk. 2.

Fuldmagter fra udenlandske arvinger er ofte underskrevet for en notar eller dansk konsul. I *U 1962.386 V*⁷² fandtes dette dog ikke at kunne kræves i den foreliggende sag.

En skiftefuldmagt må formodes at gælde, indtil skiftet er sluttet. Det har derfor ikke mening at tale om, at en skiftefuldmagt forældes under et langvarigt skifte.⁷³ Kun hvis det undtagelsesvis er særligt angivet, kan fuldmagten gælde, efter at boet er sluttet.⁷⁴ Ved sådanne fuldmagter kan der opstå tvivl om, hvor mange år efter boets slutning de kan anvendes.

Tilbageleveres fuldmagten ikke ved boets slutning, kan det tænkes, at fuldmægtigen kan forpligte fuldmagtsgiver, selv om fuldmagten kun havde henblik på skifteperioden.⁷⁵

Da skiftefuldmagtsblanketter som regel har et meget vidtgående og generelt indhold, bør de fortolkes indskrænkende, således at de i hvert fald ikke omfatter helt usædvanlige eller vidtgående dispositioner. Selvkontrahering bør heller ikke ske på grundlag af en skiftefuldmagt.⁷⁶

I *U 1979.637 V* blev en **generalfuldmagt** udstedt ca. 4½ år tidligere af en nu 80-årig person accepteret også som skiftefuldmagt.⁷⁷ Der synes i øvrigt at kunne rejses spørgsmål, om generalfuldmagter ikke er en omgåelse af reglerne om umyndiggørelse.

Om honorar til fuldmægtigen henvises til *U 1988.831 H*.

De privatskiftende arvinger legitimeres over for omverdenen ved hjælp af

72. Se også *Raaschou*, Fm. 1962.113.

73. Jfr. *P. Bruun Nielsen*, *U 1972B212*, men cfr. Tillæg, s. 17.

74. Se herved *U 1940.599 V*, *U 1941.1157 Ø* og *U 1964.848 V*

75. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 431.

76. Jfr. i det hele *U 1940.599 V*, *U 1954.886 V*, *U 1961.246 V*, *U 1969.993 Ø*, Tillæg, s. 17, *Svenné Schmidt*, s. 354, n. 9, samt *Walbom & Engholm*, s. 96, n. 53.

77. Se herved også *Holkmann & Viltoft*, s. 432 med referat af utrykt Østre landsretsafgørelse.

Privat skifte

en **skifteretsattest**. Skifteretsattester, der udfærdiges på særlige blanketter, udstedes på begæring af skifteretten mod betaling af et gebyr på 100 kr., jfr. RAL § 48. Er der faste ejendomme i det privatskiftede bo, skal skifteretsattesten – forsynet med ejendomsskyldpåtegning, jfr. *U 1974.918 H* – **tinglyses som adkomst for arvingerne, inden disse kan disponere over ejendommen.**⁷⁸

En skifteretsattest bør intet angive om eventuelle skiftefuldmagter, da disse når som helst kan tilbagekaldes. Indeholder en skifteretsattest alligevel oplysninger om skiftefuldmagter, er omverdenen formentlig berettiget til at se bort fra en sådan oplysning.⁷⁹ Den, der disponerer på boets vegne, er altså nødt til at legitimere sig både gennem skifteretsattesten og skiftefuldmagterne. Fotokopier af skiftefuldmagterne bør ikke accepteres, jfr. *U 1969.794 Ø*.

78. Jfr. *U 1971.169 V*. – Ved offentligt skiftede boer er skifterettens meddelelse til tinglysningskontoret om det offentlige skifte, jfr. TL § 13, tilstrækkelig. Det afgørende er, at der ikke må være huller i adkomstrækken.

79. Se i det hele *U 1974.805 V*, *U 1981.915 Ø*, *F. Dahl*, Adv. 1981.192-94, *J.A. Andersen*, Adv. 1981.234-35, *Ebbe Suenson*, Adv. 1981.236-37, samt *Walbom & Engholm*, s. 97.

13. Offentligt skifte

Ca. 6-7% af alle dødsboer skiftes offentligt.

Offentligt skifte af et dødsbo kan enten ske efter reglerne i Skfl. kap. 3 om gældsfragåelsesboer eller efter reglerne i kap. 4 om gældsvedgåelsesboer.

I praksis behandles langt de fleste offentligt skiftede dødsboer som gældsfragåelsesboer. Dette skyldes navnlig, at der næsten aldrig er fordele forbundet med at vedgå gældsansvaret, hvorimod en gældsvedgåelse naturligvis i mange tilfælde kan rumme en risiko, jfr. nærmere afsnit 16a smh. m. afsnit 16f.

Efterlader afdøde sig en ægtefælle, skal ægtefællens bodel inddrages i skiftet. I særlige tilfælde kan det endda på grund af vederlagskrav være nødvendigt også at inddrage den efterlevende ægtefælles særeje under skiftet.

Hensynet til navnlig den efterlevende ægtefælles rådighedsret gør imidlertid, at dennes bodel og eventuelt tillige særeje skal skiftes efter de særlige regler i Skfl. kap. 5, forudsat at afdødes bodel og særeje skiftes offentligt efter enten reglerne i kap. 3 om gældsfragåelsesboer eller reglerne i kap. 4 om gældsvedgåelsesboer. Reglerne i Skfl. kap. 5 har i øvrigt betydelig lighed med reglerne i Skfl. kap. 6 om separations og skilsmissekifter.

Skfl.s regler om gældsfragåelsesboer og gældsvedgåelsesboer er meget forskellige. Forskellen består navnlig i, at det ved gældsfragåelsesboer er hovedsigtet at få et opgør med afdødes kreditorer. Konkurslovens regler – dog ikke omstødsreglerne – finder derfor i vid udstrækning anvendelse på gældsfragåelsesboer i kraft af henvisningsreglerne i Skfl. § 44.

Ved gældsvedgåelsesboer er der lagt større vægt på det indbyrdes opgør mellem afdødes arvinger, idet hensynet til afdødes kreditorer er fundet mindre væsentligt på grund af arvingernes overtagelse af gældsansvaret.

I praksis fungerer reglerne væsentligt anderledes.¹ Dette skyldes navnlig, at langt de fleste gældsfragåelsesboer er solvente, idet årsagen til, at de behandles som gældsfragåelsesboer, typisk er, at der er umyndige arvinger i boet. I vedgåelsesboerne har det endvidere vist sig, at arvingerne næsten altid lægger vægt på, at der i forbindelse med bobehandlingen finder et endeligt opgør sted med kreditorerne, således at gældshæftelsen ikke, efter at boet er sluttet, kan give anledning til problemer arvingerne imellem.

1. Jfr. f.eks. *Harbou*, s. 38 ff.

Offentligt skifte

I praktisk skifteret er det derfor ikke særlig afgørende, om et bo behandles som gældsfragåelsesbo eller som vedgåelsesbo. Det er langt mere afgørende, om boet er solvent. De få insolvente dødsboer – der ikke bliver udlagt for begravelsesomkostningerne – bliver stort set behandlet på samme måde som konkursboer. Derimod bliver de solvente dødsboer, uanset om de formelt er gældsfragåelsesboer eller gældsvedgåelsesboer, i det væsentlige behandlet efter reglerne om vedgåelsesboer i Skfl. kap. 4.

I specielle tilfælde bliver dødsboer efter afsigelse af konkursdekret i det hele behandlet som konkursboer, jfr. herved KL § 19.

Et offentligt skiftet bo kan, uanset om det omfattes af kap. 3, 4 eller 5, behandles af enten skifteretten eller en eksekutor. Behandlingsreglerne er altså fælles for skifteretsboer og eksekutorboer. Ved eksekutorboer træder eksekutor i langt de fleste relationer i skifterettens sted, idet eksekutor dog ikke har dømmende myndighed. Den egentlige forskel på skifteretsboer og eksekutorboer refererer sig i det væsentlige til boernes forskellige karakter. Eksekutorboer er i praksis normalt store boer, hvor aktiverne i væsentlig grad foreligger i ikke-likvid form. Herudover er arveforholdene i eksekutorboer også ofte ret komplicerede.

14. Fællesregler for offentligt skiftede boer

14a. Begyndelses-, registrerings- og vurderingsforretninger m.v.

Når eventuelle udsættelsesperioder i henhold til Skfl. § 13 er udløbet, begynder den egentlige bobehandling med en såkaldt **begyndelsesforretning**, jfr. Skfl. § 12. Selve bobehandlingen er påbegyndt, når skifteforvalteren eller ekskutor sætter pennen til skifteprotokollen i forbindelse med begyndelsesforretningen. Dermed indtræder også skifteafgiftspligten, jfr. RAL § 34, stk. 1, nr. 4. De retsvirkninger, der er knyttet til dødsfaldet og bobehandlingen, må dog i princippet regnes tilbage til dødstidspunktet. Det er også aktiverne på dødstidspunktet, som skal registreres. Den i Skfl. §§ 15-16 nævnte vurdering skal også ske ud fra værdiforholdene på dødstidspunktet.

Begyndelsesforretningen er i praksis næsten altid sammenkoblet med **registreringen** og **vurderingen** af boets aktiver, jfr. Skfl. §§ 15-16, således at man under ét taler om begyndelses-, registrerings- og vurderingsforretningen.

Praksis har i meget vid udstrækning bevæget sig væk fra de meget gamle regler i Skfl. §§ 12 og 15-16. Skiftelovsbet. foreslog da også s. 9 og 43 f. nye regler. Skiftelovsbet.s forslag modsvarer formentlig i vid udstrækning den eksisterende praksis.

Ved begyndelsesforretningen skal skifteretten ved forsegling eller på anden hensigtsmæssig måde tage, hvad der findes i boet, under sin varetægt.¹ For så vidt angår aktiver i andre retskredse, vil skifteretten ofte anmode de derværende skifteretter om bistand (subsidiært skifte).² Der skal ved begyndelsesforretningen etableres både en faktisk og retlig sikring af boets aktiver. Hvad der i så henseende kræves, afhænger naturligvis af aktivernes karakter og omstændighederne i øvrigt. Se herved om opbevaringen af afdødes indbo, *U 1975.607 SH* og *U 1987.593 Ø*.

Begyndelsesforretningen skal også omfatte de aktiver, som må antages at tilhøre tredjemand,³ idet boet vil kunne pådrage sig et erstatningsansvar,

1. Indtil dette er sket, har alle i princippet pligt til at tage vare på afdødes aktiver, jfr. Skfl. § 3, stk. 2.

2. Se ovenfor afsnit 4.

3. Se herved KL § 82, jfr. Skfl. § 44, stk. 2.

Begyndelsesforretning m.v.

hvis det ikke tager sig af sådanne aktiver, som afdøde har haft besiddelsen af.⁴

Begyndelsesforretningen kan derimod ikke mod tredjemands protest omfatte aktiver, som er i tredjemands besiddelse. Dette gælder, selv om de pågældende aktiver må antages ulovligt at være fjernet efter dødsfaldet.⁵ I *U 1976.524 H* er det oplyst, at boet havde spærret tre bankbøger, som var i tredjemands besiddelse.⁶ Vil tredjemand ikke udlevere boets aktiver, må boet enten – hvis den fornødne klarhed foreligger – anvende umiddelbare fogedforretninger, jfr. Rpl. §§ 609-11, eller almindelige søgsmål.⁷ Boet og tredjemand kan enes om at lade skifteretten afgøre tvister vedrørende ejerforholdet. Dette vil i særlig grad være praktisk, hvis aktiverne er blevet sammenblandet, f.eks. på grund af et samlivsforhold. Skifterettens afgørelse vil i givet fald give sig det udtryk, at aktiver, som skifteretten mener tilhører boet, registreres, hvori- mod aktiver, der findes at tilhøre tredjemand, ikke registreres. Skifterettens afgørelse kan naturligvis appelleres.⁸ Et aktiv kan tilhøre boet, selv om det lyder på tredjemands navn, se herved *U 1982.936 Ø* om en bankbog, der lød på elskerindens navn.

Der kan være personlige og/eller uoverdragelige rettigheder, som bortfalder i anledning af dødsfaldet, jfr. f.eks. *U 1974.1070 Ø* om en tipsforhandlerkontrakt og *Preisler*, *U 1989 B.317* om FUL § 2a.

Begyndelses- og registreringsforretningen omfatter også genstande uden omsætningsværdi, idet sådanne genstande udmærket kan have erindringsværdi for arvingerne, hvortil kommer, at der så at sige skal ryddes op efter afdøde. Det bemærkes herved, at boet har pligt til at opbevare en bogføringspligtig afdøds regnskabsmateriale i 5 år, jfr. Bogføringslovens § 7.

I *NDS 1983.462* (Norge) blev arkivmateriale på afdødes kontor inddraget under begyndelsesforretningen.

I forbindelse med begyndelses- og registreringsforretningen bør det påses, at boets aktiver er behørigt forsikret.⁹ Har boet faste ejendomme, der henligger ubeboede, bør boet af hensyn til risikoforøgelsen underrette forsikrings- selskabet, jfr. *Werlauff & Lyhne*, s. 36.

4. Jfr. *Harbou*, s. 161.

5. Jfr. *Deuntzer* (1885), s. 582 f., *Harbou*, s. 161 f., samt *Holkmann & Viltoft*, s. 106 f.

6. Viser spærringen sig at være materielretligt uberettiget, må der gælde et strengt ansvar for boet, jfr. *Viggo Hagstrøm*, TfR 1989.213 f., og norsk Rt. 1930.761.

7. Se også *U 1971.862 Ø* om et kap. 6-skifte.

8. Se i det hele *J.A. Andersen*, J 1977.7-8, samt *Walbom & Engholm*, s. 125.

9. I *U 1987.593 Ø* fandtes eksekutor dog ikke at have haft pligt til at holde mindre værdifulde indbogenstande forsikret.

Boets aktiver må også retligt sikres. For så vidt angår boets faste ejendomme, skal der ske tinglysning, jfr. TL § 13. Der skal ikke betales tinglysningsafgift, jfr. RAL § 41d, nr. 3. Tilsvarende skal der ske registrering i relation til boets registrerede skibe, jfr. Skibsregistreringslovens § 23, og registrerede luftfartøjer, jfr. L 620:1986, § 11. Se nærmere *Werlauff & Lyhne*, s. 41-43.

For så vidt angår boets pantebreve, bør det uanset TL § 2 på den pantsatte ejendoms blad i tingbogen tinglyses, at pantebrevet tilhører dødsboet. Tinglysningen har navnlig væsentlig betydning i relation til auktionsindkaldelser, jfr. Rpl. §§ 563-64)¹⁰ og indkaldelser i anledning af ekspropriationsager.

Afdødes fondsaktiver (børsnoterede obligationer (bortset fra præmieobligationer), investeringsforeningsbeviser og aktier) skal via et kontoførende pengeinstitut registreres på boets navn i Værdipapircentralen.

Andre værdipapirer bør sikres ved, at de enten noteres på boets navn eller mere praktisk bliver lagt i åbent depot i et pengeinstitut, således at pengeinstituttet herefter administrerer værdipapirerne efter de retningslinier, som boet fastsætter.¹¹ For så vidt angår fordringer, skal boets debitorer underrettes om dødsfaldet og om, hvem de fremover skal betale til.

I relation til præmieobligationer bør trækningslister efterses for eventuelle gevinster.

Bank- og sparekassebøger på opsigelse bør af hensyn til opsigelsesvarslet opsiges. I forbindelse hermed er det praktisk at få de pågældende bøger opgjort pr. dødsdagen, da disse opgørelser skal bruges i boets opgørelse i henhold til Ksl. § 14.

Under bobehandlingen bør der af regnskabsmæssige årsager ikke foretages indsættelser på afdødes bank- og sparekassebøger.¹²

Boet anlægger i stedet en ny konto. På denne konto indsættes bl.a. de konstanter, som er fundet i boet. Renter af den af boet oprettede konto opføres til sin tid som sidste aktiv i boopgørelsen.

De forskellige pensionsopsparingskonti forfalder ved kontohavers død. Dette gælder indexkonti, selv pension, kapitalpension og ratepension. Indeståendet på en kapitalpensionskonto eller ratepensionskonto går dog normalt uden om boet til en indsat begunstiget. Tilsvarende gælder de forskellige former for livsforsikringer, jfr. FAL §§ 102-07. Er der undtagelsesvis ikke indsat

10. Se *U 1976.481 H* og *J.A. Andersen*, *Auktioner*, 2. udg., s. 248 og 252. Om indkaldelse til ny auktion henvises til Rpl. § 577.

11. Jfr. *Bet. nr. 558:1970* om dommerkontorernes kasse- og regnskabsvæsen, s. 26, og *Skiftelovsbet.* s. 44.

12. Jfr. *Harbou*, s. 164.

Begyndelsesforretning m.v.

en begunstiget, tilfalder forsikringssummen forsikringstagerens dødsbo, jfr. FAL § 104, stk. 1, hvorfor boet snarest bør indkræve denne.

Investeringsfonds og etableringskonti kan også kræves frigivet – mod skatteefterbetaling – når kontohaveren dør. I praksis vil man dog ofte af skattemæssige årsager lade afdødes efterlevende ægtefælle ansøge skattemyndighederne om overtagelse af disse konti.

Bunden opsparing (indtil 1992) i henhold til L 137:1985 frigives ved død. Det samme gælder indeståender på boligopsparingskonti, uddannelsesopsparingskonti og børneopsparingskonti.

Indeståender i Grundejernens Investeringsfond kan kræves frigivet ved indskyderens død, jfr. Boligreguleringslovens § 55b smh.m. Ligningslovens § 14C.

Begravelseshjælpen fra den offentlige sygesikring, Fortsættelsessygekassen Danmark og private begravelseskasser skal registreres med det udbetalte beløb, selv om dette eventuelt er blevet udbetalt direkte til bedemanden, således at det fragår i dennes regning til boet.

Skifteretsboer bør normalt ikke ligge inde med kontanter, der overstiger 5.000 kr., jfr. § 9 i Cirk. 55:1979. Ved eksekutorboer er beløbsgrænsen 10.000 kr., jfr. Eksekutorinstruksens § 5.

Har afdøde en **postgirokonto**, skal Postgirokontoet underrettes om dødsfaldet. Postgirokontoen kan på begæring opretholdes i op til 6 måneder efter dødsfaldet, jfr. §§ 11-12 i Bek. 657:1984.

Afdødes **feriepenge** skal indkræves, da de forfalder ved dødsfaldet, jfr. § 30 i Bek. 124:1984. Det samme gælder løntilgodehavender.

Indeståender i **Lønmodtagernes Dyrtidsfond**¹³ kan kræves udbetalt, når lønmodtageren dør. Dyrtidsfonden bør af boet underrettes om, hvem udbetalingen kan ske til, jfr. nærmere Justitsministeriets oversigt, der er gengivet i Adv. 1980.221-22.

Har afdøde **erstatningskrav**, må disse gøres gældende. Krav på erstatning for tingsskade falder i arv, uanset om kravet var gjort gældende før dødsfaldet. Det samme gælder krav på erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, helbredsudgifter og begravelsesudgifter.¹⁴

Krav om godtgørelse for personskade falder i arv, når det er anerkendt eller gjort gældende ved sagsanlæg eller under en straffesag ved kravets fremsættelse i retten eller et anklageskrift eller en stævning, der er indleveret til retten, jfr. Erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2.

13. Jfr. § 2, stk. 2, i Lbkg. 544:1982. I 1989 androg beløbet efter betaling af statsafgiften normalt godt 11.000 kr.

14. Jfr. *Jens Møller & Vinding Kruse*, Erstatningsansvarsloven, s. 247 f.

Er en erstatning i anledning af invaliditet (tab af erhvervsevne og mén) ikke endeligt fastsat på dødstidspunktet, påvirkes erstatningskravets størrelse af dødsfaldet, ligesom kravet i realiteten kan blive opdelt ved, at der herefter også kan blive tale om forsørgertabserstatning, som går uden om boet.¹⁵

Ydelser efter Arbejdsskadeforsikringsloven er personlige og overgår derfor ikke til skadelidtes efterladte, idet udbetalingerne ophører ved dødsfaldet.¹⁶

Afdødes **lejemål** bør opsiges. Både boet og udlejer kan opsiges med sædvanligt varsel, jfr. LL § 75, stk. 4. Dette gælder, selv om lejeforholdet måtte være indgået for en bestemt længere tid eller med længere opsigelsesfrist. I forbindelse med opsigelsen skal boets interesser varetages vedrørende ryddeliggørelsen og istandsættelsen af det lejede. Man bør herved bl.a. være opmærksom på boets krav i anledning af depositum eller forudbetaling af leje.

Afdødes ægtefælle har altid ret til at fortsætte et boliglejemål, jfr. LL § 75, stk. 1. Er der ingen ægtefælle, har personer, der har haft fælles husstand med afdøde i mindst 2 år, ret til at fortsætte lejemålet, jfr. LL § 75, stk. 2. Om erhvervslejemål henvises til LL § 75, stk. 3. Indtræder en arving i et lejemål, indtrædes der også i pligten til at istandsætte lejligheden ved fraflytning. Under særlige omstændigheder kan istandsættelsespligten dog tilsidesættes i henhold til Aftl. § 36, jfr. *U 1988.594 V*.

Private andelslejligheder skal også registreres som aktiver. Dette gælder, uanset om lejligheden kun kan overdrages med andelsboligforeningens samtykke, jfr. ØLK af 28/1 1987, der er refereret i Fm. 1987.75.

Afdødes **telefon** bør opsiges eller eventuelt overføres til en af afdødes nærmeste. Forretningstelefoner bliver sædvanligvis overdraget sammen med virksomheden. Det bemærkes herved, at et indarbejdet telefonnummer kan have økonomisk værdi.¹⁷

Afdødes **bil** bør for at undgå prisfald normalt sælges eller á conto arveudlægges snarest muligt. Ellers bør bilen af hensyn til vægtafgiften afmeldes over for Centralregistret for motorkøretøjer. Forsikringen bør også opsiges og eventuel ristorno indkræves hos forsikringsselskabet.

Drev afdøde erhvervsvirksomhed, må boet straks tage stilling til, om virksomheden skal fortsætte. Behandles boet som gældsfragåelsesbo, må man herved være opmærksom på, at KL kap. 7 om gensidigt bebyrdende kontrakter finder anvendelse. I gældsfragåelsesboer skal boet også tage stilling til, om

15. Se *Harbou*, s. 80, *Vinding Kruse & J. Møller*, Erstatningsansvarsloven, s. 83 og 207, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 106. Se også *U 1974.967 Ø*, *U 1976.453 H*, *U 1979.916 V* og *U 1988.432 Ø*.

16. Jfr. *Jens Møller & Vinding Kruse*, Erstatningsansvarsloven, s. 248.

17. Se nærmere *J.A. Andersen*, J 1984.296-301 og *U 1984.379 H*.

Begyndelsesforretning m.v.

det vil give samtykke til, at verserende tvangsauktionssager vedrørende boets aktiver fortsættes, jfr. KL §§ 85 og 90 smh. m. Skfl. § 44.

Er der **udlejningsejendomme** i boet, vil der typisk være en række tidsfrister, som boet som udlejer skal iagttage.

Sikringen af boets aktiver via begyndelsesforretningen er meget vigtig. Det samme gælder den registrering, der samtidig finder sted af aktiverne, idet en omhyggelig registrering er forudsætningen for, at boets rettigheder over aktiverne kan bevares og hævdes.

Registreringen og vurderingen kan ske direkte til skifteprotokollen, men den kan også ske til registrerings- og vurderingslister, som efterfølgende fremlægges til skifteprotokollen.

Arvingerne har oplysningspligt vedrørende afdødes aktiver, jfr. Rpl. § 298, som i givet fald kan gennemtvinges, jfr. *U 1972.643 V*. Se også Rpl. § 660, stk. 2, om arvingernes vidnepligt.

I relation til registreringen kan en genpart af afdødes sidste selvangivelse i øvrigt være en god hjælp. Skattemyndighederne har pligt til på begæring at udlevere en genpart af afdødes sidste selvangivelse, jfr. skattedepartementetsafgørelsen i TfS 1989.381.

Ifølge Skfl. § 15 er det ikke alene aktiverne, der skal registreres, men også **passiverne** (»udgæld«). En registrering af passiverne ved bobehandlings påbegyndelse er imidlertid ret ligegyldig og undlades da formentlig også som regel. En registrering af passiverne vil jo senere ske automatisk i forbindelse med udstedelse af proklama. En registrering af passiverne ved bobehandlings påbegyndelse vil formentlig kun have interesse i de få boer, hvor der er tvivl om solvensen. Det bemærkes herved, at skifteretten i henhold til Skfl. § 18 skal underrette arvingerne om boets formue tilstand, inden de tager stilling til gældsvedgåelsen. Det har naturligvis også betydning, at boet straks bliver bekendt med gæld, hvis misligholdelse kan udløse særligt alvorlige misligholdelsesvirkninger. Boet bør således f.eks. så vidt muligt sørge for at få terminsydelserne på pantebrevene i boets ejendomme betalt rettidigt.

Om gæld, som både afdøde og ægtefællen hæfter for, henvises til *Irene Nørgaard*, *U 1987B.102 ff.*

Om der findes et bestemt aktiv eller passiv i boet, henhører under domstolens kompetence. I Adv. 1982, *Fagligt Nyt*, s. 17, omtales da også en landskatteretskendelse, som fastslog, at det henhørte under skifterettens kompetence, om der i boet fandtes et aktiv bestående i goodwill. Skattemyndighederne kunne derfor ikke forhøje bobeholdningen med et goodwill-beløb.

I forbindelse med registreringen skal boets aktiver **vurderes**.¹⁸ Vurderingen

18. Se f.eks. *Harbou*, s. 162 ff., og *Ditlev Nielsen*, *Fm. 1967.119-24*.

af boets aktiver på dette tidspunkt har dog kun ringe betydning.¹⁹ Vurderingen kan dog bruges af skifteretten i de få tilfælde, hvor der er tvivl om boets solvens, og skifteretten i denne forbindelse skal vejlede arvingerne vedrørende gældsvedgåelsesspørgsmålet, jfr. Skfl. § 18. Vurderingen kan også have betydning i de sjældne tilfælde, hvor boet vil sælge nogle af boets aktiver, idet vurderingen da kan tjene som vejledning i relation til prisspørgsmålet. Vurderingsomkostningerne bør derfor eventuelt kunne betragtes som en del af salgskostningerne.²⁰ Vurderingerne kan endelig tænkes at have en vis betydning i relation til størrelsen af den sikkerhed, skifteretten vil afkræve eksekutor eller skifteretsmedhjælperen.

Da vurderingen som nævnt har meget ringe betydning, anvendes der normalt kun nominelle værdier. Det vil sige værdipapirer og fordringer opføres med deres pålydende, idet en eventuel rentesats og betalingsterminerne derudover ofte angives. Faste ejendomme opføres til ejendomsskylden. Bank- og sparekassebøger opføres med det beløb, der indestod på kontoen på dødsdagen, idet sidste bevægelsesdag inden dødsfaldet eventuelt angives. I øvrigt vil vurderingerne ofte alene bero på de fremmødte arvingers skøn.

De værdiansættelser, der anvendes i forbindelse med skiftets påbegyndelse, jfr. Skfl. §§ 15-16, binder ikke boet fremover. I den efterfølgende opgørelse i henhold til Ksl. § 14 kan boet altså anvende helt andre værdiansættelser. Ofte er det dog praktisk at samordne boets registrering og vurdering med udarbejdelsen af § 14-opgørelsen. Lødtagerne bør vejledes om, hvilken betydning – eller mangel på betydning – de forskellige værdiansættelser under bobehandlingen har.

Værdiansættelsesspørgsmålet har ført og fremmest betydning i relation til den boopgørelse, som udarbejdes ved boets slutning, idet man her skal bruge værdiansættelsen i relation til arvedelingen, jfr. Skfl. § 48, skifteafgiftsberegningsen, jfr. RAL § 31, arveafgiftsberegningsen, jfr. AAL § 17, og dødsbobe-skatningen, jfr. Ksl. § 16.

Værdiansættelsen i boopgørelsen er uafhængig af både værdiansættelsen ved boets påbegyndelse i henhold til Skfl. § 15-16 og værdiansættelsen i § 14-opgørelsen.

Registreringen og vurderingen kan ifølge Skfl. § 16 foretages af:

19. Se herved også Skiftelovsbet., der s. 9 (§ 19, stk. 1) og 45 foreslog: »Vurdering kan undlades eller udsættes, hvis skifteretten skønner, at vurdering er unødvendig eller mere hensigtsmæssigt kan foregå senere.«

20. Jfr. KL § 87, smh.m. Skfl. § 44, RAL § 31, stk. 3, nr. 1, samt *Werlauff & Lyhne*, s. 47.

Begyndelsesforretning m.v.

1. skifteretten + 2 vidner,
2. skifteretten + det faste retsbud,
3. skifteretten + vurderingsmænd,
4. sognefogeden + 2 vidner.

Praksis følger imidlertid ikke § 16. I praksis foretages registreringen og vurderingen enten af skifteretten eller af en eller flere vurderingsmænd udmeldt af skifteretten. Skifteretten registrerer og vurderer sædvanligvis selv de aktiver, der kan forevises i skifteretten. Det forekommer i så fald næppe, at der tilkaldes særlige retsvidner.²¹

Ad andre aktiver udmelder skifteretten en eller flere vurderingsmænd; eventuelt det faste retsbud i relation til afdødes indbo. De udmeldte vurderingsmænd foretager sædvanligvis registreringen og vurderingen uden at hverken skifteretten eller retsvidner er til stede.

Næsten alle sognefogeder blev afskaffet den 1. april 1973, idet der efter dette tidspunkt kun har været sognefogeder på nogle små øer.

Var afdøde erhvervsdrivende, er en sædvanlig registrering og vurdering af varelager, halvfabrikata, maskiner, værktøj o.l. meget vanskelig. Man lader derfor normalt virksomhedens ledelse – eventuelt i samarbejde med virksomhedens revisor – udarbejde en aktuel status, således at registreringen i boet kan ske på grundlag af denne nye status.

Skiftelovsbet. foreslog s. 9 (§ 19, stk. 2) og 45: »Registrering kan erstattes af en fortegnelse over boets aktiver, hvis arvingerne har godkendt den, og skifteretten finder det ubetænkeligt.« Muligvis vil en sådan praktisk fremgangsmåde efter omstændighederne være tilladelig, selv om Skiftelovsbet.s forslag endnu ikke er blevet til lovgivning.

Ifølge Skfl. § 16, stk. 2, skal arvinger og legatarer, »såvidt det kan ske uden ophold« underrettes om registrerings- og vurderingsforretningen. Heraf må kunne sluttes, at alle arvinger og legatarer har ret til at være til stede.²² I praksis er det ikke sædvanligt, at alle arvinger og legatarer bliver underrettet om registrerings- og vurderingsforretningen.²³ Af praktiske grunde er der dog næsten altid mindst en arving til stede, typisk den arving, som ved mest om, hvor afdødes aktiver befinder sig.

Skifteretten har naturligvis altid ret til at tilkalde retsvidner, jfr. Rpl. § 654, stk. 2.

21. Jfr. allerede *Albeck*, *Eksekutorboer*, 4. udg., s. 30, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 108 f.

22. Skiftelovsbet. foreslog derimod s. 9 (§ 18) og 45: »Arvinger har ret til at være til stede, hvis de ønsker det. Det samme har legatarer, som har en særlig interesse deri.«

23. Jfr. *Harbou*, s. 163.

Vurderingsmændene udmeldes ved beslutning.²⁴ Vurderingsmænd kan først udmeldes, når der foreligger et offentligt skifte, jfr. *U 1968.504 V*.

I Justitsministeriets skrivelse nr. 31. af 15. januar 1942²⁵ er det udtalt, at autorisation af taksatorer i henhold til Skfl. § 16 efter Justitsministeriets for-
 mening alene angår skiftebehandling. Endvidere udtalt, at autorisationerne kan meddeles uden Justitsministeriets godkendelse i de enkelte tilfælde, og at der, forinden autorisation finder sted, bør afæskes de pågældende en erklæring på tro og love om, at de med streng upartiskhed og opmærksomhed vil udføre de vurderingsforretninger, som de måtte blive anmodet om at foretage.

Vederlaget til vidner, retsbud og vurderingsmænd fastsættes af skifteretten og afholdes af boet som en boudgift, jfr. Skfl. § 16, stk. 1, sidste pkt.²⁶ Der skal ikke betales moms af vurderingshonorarer.²⁷

Ifølge Skfl. § 16, stk. 2, skal skifteretten under registrerings og vurderingsforretningen opfordre arvingerne til at erklære, om de vil overtage ansvaret for den afdødes gæld. Da der som nævnt normalt kun er en enkelt eller enkelte arvinger til stede, kan der allerede af denne grund ikke tages stilling til gældsvedgåelsesspørgsmålet under registrerings- og vurderingsforretningen.

Dør en **sømand** i tjenesten, skal skibsføreren i henhold til Sømandslovens § 32 lade optage en fortegnelse over, hvad den afdøde har efterladt sig ombord. Fortegnelsernes rigtighed skal bekræftes af 2 personer.

Det påhviler skifteretten eller eksekutor ved bobehandlingens påbegyndelse af give en række **meddelelser** m.v.

I henhold til Postlovens § 24 anmodes postvæsenet sædvanligvis om at omadressere post til afdøde, som ikke er mærket »personlig«, til skifteretten.

Ifølge Cirk. 236:1942 skal Centralregisteret for testamenter – hvis afdøde har oprettet testamente for en dansk notar – underrettes om dødsfaldet. I praksis sker underretningen indirekte ved, at skifteretten spørger, om der er registreret testamenter vedrørende afdøde.

Skifteretten skal underrette ligningskommissionen om dødsfaldet og senere tillige om boets behandlingsmåde.²⁸

Var afdøde folke- eller invalidepensionist, kan det tænkes, at han har oppebåret for store pensionsbeløb. Af hensyn til et eventuelt tilbagebetalingskrav

24. Jfr. *U 1968.504 V*. Vurderingsmænd i henhold til Skfl. § 48 og Ksl. § 16 skal derimod udmeldes ved kendelse, jfr. *U 1979.800 V*.

25. Se Ministerialtidende 1942, s. 31, og *Gomard*, s. 53.

26. Bestemmelsen er affattet ved L 207:1969. Se også Skiftelovsbet. s. 81.

27. Jfr. Adv. 1981.124-25.

28. Jfr. Bek. 602:1977, § 2, og Skattedepartementets vejledning i reglerne om dødsbobe-skatning (1985), s. 27-29.

Begyndelsesforretning m.v.

skal skifteretten derfor underrette socialudvalget om dødsfaldet, jfr. Cirk. 57:1944. Dette gælder dog ikke, hvis afdøde alene har oppebåret lovens minimumsbeløb, eller boet er blevet udlagt for begravelsesomkostningerne. Tilbagebetalingskravet prækluderes dog, selv om boet har tilsidesat underretningsspligten, jfr. *U 1972.793 V*. Det afgørende i denne forbindelse er, at underretningsspligten angår dødsfaldet og ikke proklamaudstedelsen.

Var afdøde **erhvervsdrivende**, skal hans »SE-registrering«²⁹ – der navnlig har betydning i relation til arbejdsgiveres indeholdelse af kildeskat, ATP og andre arbejdsgiverbidrag, der opkræves sammen med ATP-bidragene – ophæves, og boet skal i stedet registreres.

Drev afdøde en **momspligtig virksomhed**, skal han afregistreres hos toldvæsenet, og boet skal i stedet registreres, hvis det har en årlig erhvervsmæssig omsætning på over 10.000 kr. Det bemærkes herved, at der ikke skal betales moms af arveudlæg. Faktureringstidspunktet, jfr. *U 1986.369 V*, er afgørende for, om det er afdødes eller boets moms.

En lang række andre afgiftslove kræver også, at toldvæsenet underrettes om en erhvervsdrivendes død.³⁰

Havde afdøde **næringsbrev**, skal dette som hovedregel ikke tilbageleveres. Næringsbreve for auktionsholdere, vekselerere og ejendomshandlere skal dog tilbageleveres politimesteren, jfr. Næringslovens § 26. Et dødsbo har iøvrigt ifølge Næringslovens § 8 ret til at fortsætte afdødes virksomhed med henblik på afvikling, afhændelse el.lign. Adgangen hertil gælder kun indtil 1 år efter dødsfaldet. I særlige tilfælde kan skifteretten forlænge fristen.

En lang række bevillinger og beskikkelser skal ifølge lovgivningen tilbageleveres af boet.³¹

Var afdøde dekoreret, skal dekorationerne indsendes til Ordenskapitlet, jfr. Cirk. 72:1925.

Drev afdøde en virksomhed, der ifølge firmaloven var registreret i **Handelsregistret** – som føres af politimesteren – skal dødsfaldet anmeldes, ligesom virksomhedsophør på grund af dødsfaldet også skal anmeldes, jfr. Firmalovens § 26.³²

29. Statsskattedirektoratets stamregister over erhvervsdrivende, jfr. Adv. 1984.355.

30. Se *Walbom & Engholm*, s. 126.

31. Se *Walbom & Engholm*, s. 127, samt *Tillæg*, s. 28.

32. Om ægtefællens og arvingernes adgang til at benytte firmaet uforandret henvises til Firmalovens §§ 11-12.

14 b. Undersøgelse af arveforholdene og værgebesikkelse

Snarest muligt efter at det offentlige skifte er påbegyndt, skal skifteretten ifølge Skfl. § 14 anstille undersøgelse om arvingerne og legatarerne.

I boer, der skiftes summarisk eller privat, skal skifteretten også anstille undersøgelse vedrørende arveforholdene, men skifterettens undersøgelsespligt er i disse tilfælde givetvis ikke så vidtgående som i offentligt skiftede boer.

Afklaringen af arveforholdene rummer først og fremmest faktiske undersøgelsesproblemer, men der kan også være juridiske problemer i relation til fortolkningen af Arveloven og navnlig afdødes testamenter.

Der vil typisk være problemer i relation til afdøde mænds eventuelle **børn født uden for ægteskab**³³, idet sådanne børn formentlig ofte overses på skifterne.

Man bør også være opmærksom på **adoptionsforhold** og i denne forbindelse, hvilke adoptionsregler der finder anvendelse. Justitsministeriet kan i henhold til Adoptionslovens § 32, stk. 2, tillægge adoptioner stiftet før den 1. januar 1957 retsvirkninger efter den nugældende adoptionslov. Justitsministeriet fører et kartotek over de bevillinger, der har fået tillagt de nævnte retsvirkninger. Boerne bør derfor eventuelt rette henvendelse til Justitsministeriet om ældre adoptionsforhold, ligesom adoptionsbevillingen så vidt muligt bør tilvejebringes, da dens indhold kan være afgørende for den arveretlige stilling, hvis adoptionen er fra før den 1/1 1957.

Ellers er det navnlig **udenlandske arvinger**, som det kan være svært at opspore. Skifteretten, der er underkastet et culpaansvar, skal efter praksis udfolde ret vidtgående bestræbelser i relation til eftersporingen af arvinger. Det spiller herved en rolle, hvilke eftersporingsmuligheder skifteretten har.

I alle boer, hvor det teoretisk, jfr. AL § 39, kan tænkes, at afdøde har oprettet testamente, bør der rettes henvendelse til Centralregisteret for testamenter.³⁴ Centralregisteret har dels et navneregister og for testamenter oprettet efter den 1. januar 1977 tillige et register, der bygger på testatorernes CPR-numre. Unøjagtigheder i navneangivelsen kan altså let føre til, at notartestamenter fra før den 1. januar 1977 overses.³⁵

Skifteretten kan afhøre afdødes slægtninge og bekendte, idet bemærkes, at også arvingerne kan afhøres under vidneansvar, jfr. Rpl. § 660, stk. 2.

33. Se herved også *Svend Danielsen*, U 1980B.33-39 (»Hemmelig fødende kvinder, kuldlysning og legitimation«), *K.E. Jensen*, U 1980B.193-95 (»Om kuldlysning og lignende juridiske antikviteter«), og *Lego Andersen*, U 1980B.73-82 (»Insemination«). Se også Adv. 1988, Fagligt Nyt s. 137-38 om hemmelig fødende kvinder.

34. Jfr. Skiftelovsbet. s. 29 og *Gomard*, s. 46.

35. Jfr. *P. Bruun Nielsen*, U 1972B.213.

Arveforholdene

Oplysninger om arveforholdene vil ofte kunne fremskaffes ved undersøgelse af andre boer inden for slægten.

Skifteretten kan endvidere – hvis man har en tidligere adresse eller et CPR-nummer at gå ud fra – bruge Folkeregistret og CPR-Registret.³⁶

Rigspolitichefen har en særlig eftersøgningsafdeling.

I relation til familiens »sorte får« kan det være en idé at kontakte Direktoratet for Kriminalforsorgen.

For så vidt angår søfolk, er der flere registre, som kan anvendes. Disse registre føres af Sømandsskattekontoret, Direktoratet for søfarende og Danmarks Rederiforening.

Der bør under alle omstændigheder udstedes et arveproklama sammen med kreditorproklamaet jfr. Skfl. §§ 21-22 smh.m. §§ 71 og 74, selv om dette meget sjældent vil give resultater. Proklamafristen er den samme som ved kreditorproklamaer, d.v.s. 3 måneder og 6 måneder, hvis afdøde må antages at have arvinger uden for Europa eller på Island eller Færøerne. Et arveproklama er ikke præklusivt.

I relation til arvinger i udlandet kan der endvidere gøres brug af Udenrigsministeriet³⁷ og Frelsens Hær.

Om skifterettens culpaansvar i anledning af mangelfuld eftersøgning af arvinger og legatarer kan der særlig henvises til *U 1961.656 Ø*, der kritiseres af *Harbou* i *U 1962B.62 ff.* og *U 1970B.215*. Se også om dommen *Tillæg*, s. 29 f., samt *Fm. 1961.126* og 142.

Se endvidere *U 1964.109 H*, der er kommenteret af *Spleth*, *U 1964B.250 ff.*

Se endelig Skiftelovsbet. s. 29 og 56 samt *Svenné Schmidt*, s. 325 f.

I offentligt skiftede boer – men ikke private – skal skifteretten ifølge Skfl. §§ 14 og 59 snarest muligt underrette arvinger og legatarer om dødsfaldet, »for så vidt dette behøves«. Underretningen kan ske ved almindeligt brev, jfr. *Rpl. § 154*. Da arvinger og legatarer i praksis normalt allerede har kendskab til dødsfaldet, idet de typisk har deltaget i begravelsen, er det formentlig ret sjældent, at skifteretten underretter dem i henhold til Skfl. § 14. Er der tale om skifte af et uskiftet bo i den længstlevende ægtefælles levende live, jfr. Skfl. § 57, stk. 3, vil det dog ofte være relevant at underrette arvinger og legatarer, jfr. Skfl. § 59.

I *U 1929.733 H* fandtes skifteretten ikke ansvarlig i anledning af, at afdødes sindssyge mand ikke var blevet underrettet, idet der var beskikket en værge ad hoc for ham.

36. Se herved Adv. 1979.57 og 129. Se også Bek. 509:1978 og Cirk. 75:1979.

37. Se *Søgaard Madden & Lilje-Jensen*, Adv. 1982.45-48.

Skifteretten skal imidlertid ikke blot underrette arvinger og legatarer om dødsfaldet, idet skifteretten også skal sørge for, at alle lodtagere bliver lovligt repræsenteret under skiftet. Dette indebærer, at skifteretten skal sørge for, at der i fornødent omfang bliver beskikket værger for de lodtagere, der ikke selv kan varetage deres interesser. Er værger for en lodtager inhabil – typisk fordi han selv er arving i boet – skal der beskikkes en ad hoc værger, jfr. ML § 58.

Lodtagere, der mere varigt er ude af stand til at varetage deres anliggender, må skifteretten via slægtninge eller politimesteren foranledige umyndiggjort ved de almindelige domstole, jfr. Rpl. § 457 og ML § 2. Se herved også ovenfor s. 92. Udgifterne ved umyndiggørelsen bør betales af den pågældende lodtager selv og altså ikke opføres som en boudgift i boopgørelsen.

I praksis går man vistnok temmelig vidt med at bruge ad hoc værgemål, selv om den pågældendes sygdom eller tilstand ikke er midlertidig. Det er dog en forudsætning, at vedkommendes formue er ret beskeden (25-30.000 kr.), og at der kun er behov for en værger til enkeltstående dispositioner, jfr. *Trønning*, U 1988B.92 f.

I forbindelse med en umyndiggørelsesdom foretages der værgebeskikkelse af den ret, der afsiger dommen, jfr. ML § 33, stk. 2. I øvrigt har det siden den 1. januar 1986 været hovedreglen, at værgebeskikkelser skal foretages af statsamtet³⁸, jfr. ML § 33, som affattet ved L 230:1985. Dette indebærer det set ud fra en skiftesynsvinkel upraktiske, at skifteretten herefter alene kan beskikke ad hoc værger for umyndige arvinger, jfr. ML §§ 58 og 61. Skifterettens værgebeskikkelser er nu også gjort til judicielle handlinger.

Beskikkelse af ad hoc værger for myndige lodtagere i henhold til ML § 59 – på grund af sygdom eller fraværelse – henhører under statsamtet.

For så vidt angår **udenlandske lodtagere**, kan der her i landet alene blive tale om at beskikke ad hoc værger.³⁹ Dette må forudsætte, at den faste værger i udlandet ikke varetager den umyndiges interesser. Værgemålet skal udøves efter reglerne i det land, hvor værgemålet udøves, jfr. *Gomard*, s. 58.

Det antages, at der efter en analogi af ML § 58 kan beskikkes en ad hoc værger for et arveberettiget **foster**.⁴⁰

Ifølge Skfl. § 14 skal der også beskikkes værger for **fraværende arvinger**.⁴¹ § 14 nævner i modsætning til Skfl. § 59 ikke fraværende legatarer. Der kan

38. Værgesbeskikkelsen foregår ifølge ML § 60 på det sted, hvor hvervet udføres, eller, når værger skal beskikkes for en tid, på det sted, hvor denne bor.

39. Jfr. i det hele *Gomard*, s. 48-49, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 99 f.

40. Jfr. U 1926.563 H med note 1, *Danielsen & Black*, Myndighedsloven, Bind 1, s. 147, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 100.

41. Se ovenfor s. 92 f, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 98.

Værger

dog ikke være tvivl om, at der også skal beskikkes værger for fraværende legatarer.⁴² De regler, der gælder for værger for umyndige, finder også anvendelse på værger for fraværende, jfr. *Gomard*, s. 59.

Skal der ifølge afdødes testamente oprettes et **legat**, bør der sædvanligvis beskikkes en ad hoc værge for legatet, hvis der ikke i medfør af testamentet er en legatbestyrelse eller legatværge, som kan varetage legatets interesser under skiftet.⁴³

Såfremt der efter afdødes testamente foreligger »ubestemte arvinger«, som det f.eks. var tilfældet i *U 1972.763 H*, kan der beskikkes en ad hoc værge til at varetage de »ubestemte arvingers« interesser. Justitsministeriet kan imidlertid også varetage de »ubestemte arvingers« interesser.⁴⁴

En medarving bør af hensyn til mulige interessekonflikter sædvanligvis ikke beskikkes som værge.⁴⁵ Da værger bl.a. skal kontrollere skifteretsmedhjælperen eller eksekutor, synes det klart, at disse personer ikke kan beskikkes som værger.⁴⁶ Det samme bør gælde i relation til en advokat, der behandler et privat skiftet bo.

Skal der under et skifte, hvor der er en efterlevende ægtefælle, beskikkes en ad hoc værge for afdødes børn, fordi den efterlevende ægtefælle er inhabil, vil man ofte vælge en værge fra førstafdødes slægt.

Det er i princippet borgerligt ombud at være værge, jfr. ML § 15.

Da det som regel er ret nære slægtninge, der beskikkes som værger, bliver der i praksis meget sjældent rejst spørgsmål om **honorar** til værger. Statsamtet kan dog i særlige tilfælde tillægge værger et vederlag, jfr. Vægebekendtgørelsens § 7. Er det en ikke-slægtning – f.eks. en advokat – der er blevet beskikket som værge, er det normalt rimeligt, at der fastsættes et honorar. I dødsboer er spørgsmålet herefter, om det er boet eller arvingen selv, der skal betale honoraret til værger. I praksis er det afgørende, i hvis interesse værgebeskikkelsen er sket, selv om dette ofte er et meget usikkert kriterium. Var værgebeskikkelsen i boets interesse, skal boet altså betale værgens honorar som en boudgift.⁴⁷

42. Jfr. *Deuntzer*, *Skifteret* (1885), s. 587, *J.A. Andersen*, J 1982.41, *Walbom & Engholm*, s. 128, n. 26, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 100.

43. Se *Lund Christiansen*, *Festskrift til Borum*, s. 99 ff., *Tillæg*, s. 32, *Walbom & Engholm*, s. 128, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 101.

44. Se nærmere *J.A. Andersen*, Fm. 1973.102-04, og *Borum*, U 1972B.306-07.

45. Jfr. *Gomard*, s. 50, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 100.

46. Jfr. *Gomard*, s. 49, og *Broman*, Fm. 1988.21 og 108, men cfr. *Werlauff & Lyhne*, s. 60 samt *M. Spangenberg*, Fm. 1988.60.

47. Se nærmere *Lund Christiansen*, *Festskrift til Borum*, s. 118-19, *Gomard*, s. 118, og *Tillæg*, s. 32.

En ad hoc værger funktionstid ophører, medmindre andet udtrykkelig er bestemt ved boets slutning.⁴⁸ En legatværger ophører dog formentlig allerede med at fungere, når legatets bestyrelse er konstitueret, hvilket udmærket kan ske, inden boet er sluttet. Det er i så fald legatbestyrelsen, der skal godkende boopgørelsen, selv om dette efter omstændighederne kan være mindre hensigtsmæssigt.⁴⁹

14 c. Begravelsen og begravelsesomkostningerne

De forskellige problemer i relation til begravelsen og begravelsesomkostningerne er i vidt omfang behandlet ovenfor i afsnit 2 om Anmeldelse af dødsfald m.v. og i afsnit 9 om Begravelsesudlæg. Her skal derfor alene behandles nogle yderligere problemer, som knytter sig til begravelsen og begravelsesomkostningerne i boer, der ikke udlægges for begravelsesomkostningerne.

I boopgørelsen vil der sædvanligvis være indarbejdet et særligt begravelsesregnskab. Den begraveshjælp, der kommer til udbetaling, skal under alle omstændigheder af hensyn til skifteafgiften (og advokatsalæret) opføres som et aktiv. Dette gælder, selv om den er blevet udbetalt til bedemanden og derfor fratrukket i dennes regning til boet.

I Forbrugerombudsmandens beretning 1984, s. 39-40, er det udtalt, at det forhold, at afdøde har givet udtryk for ønske om, at bisættelsen skal ordnes gennem den ligbrændingsforening, som han var medlem af, ikke er retligt bindende for hans bo.

I praksis har skifteretten normalt ikke noget at gøre med selve begravelsen, idet denne ordnes af de efterladte på eget initiativ i § 13-udsættelsesperioden, jfr. nærmere ovenfor afsnit 7. Efterfølgende bør de foretagne dispositioner vedrørende begravelsen m.v. snarest godkendes på en skiftesamling. I arvingsløse boer, hvor afdødes formue tilfalder staten i henhold til AL § 71, kan skifteretten dog blive nødt til at spille en mere aktiv rolle, fordi der eventuelt ikke er andre, der tager sig af begravelsen. I Cirk. 253:1968, § 1, stk. 2, er det da også om sådanne boer bestemt:

»Skifteretten sørger for begravelsen og kan af boets midler afholde alle rimelige begravelsesudgifter, herunder til anlæg og vedligeholdelse af gravsted.«

Boet bør naturligvis sørge for, at afdødes gravsted bliver vedligeholdt i en passende årrække, typisk 20 år. I et offentligt skiftet bo bør skifteretten sikre,

48. Jfr. *Gomard*, s. 50.

49. Se *Gomard*, s. 148 og *Lund Christiansen*, Festskrift til Borum, s. 115 ff.

Begravelsesomkostningerne

at der sættes midler af til en sådan vedligeholdelse, uanset om dette er bestemt i afdødes testamente.

Det forekommer, at afdøde i sit testamente har bestemt, at hans gravsted skal vedligeholdes i en meget lang årrække, f.eks. 100 år. Dette giver anledning til problemer, fordi der sædvanligvis kun kan indgås vedligeholdelsesaftaler med stiftsmyndighederne for 20 år ad gangen (nogle steder dog 30 år). Justitsministeriet har alligevel nægtet at tilsidesætte sådanne testamentsbestemmelser via permutationsretten.⁵⁰ Boet bør derfor indgå en vedligeholdelsesaftale for de 20 år, som det er muligt, og derudover indsætte et passende beløb i et pengeinstitut, således at dette forpligter sig til til sin tid at indgå forlængelsesaftaler.

Begravelsesudgifterne kan naturligvis ikke fratrækkes i boets skattepligtige indkomst. De faktisk afholdte begravelsesudgifter kan derimod sædvanligvis – uanset størrelsen – opføres som passiver i boet med den virkning, at arvebeholdningen og dermed arveafgiften reduceres.⁵¹ Der gælder dog visse begrænsninger i relation til udgifterne til vedligeholdelse af gravstedet. Det kræves, at midlerne til vedligeholdelsen af gravstedet enten indbetales (én gangsydelse) til stiftsmyndighederne i henhold til en gravstedsvedligeholdelseskontrakt⁵² eller er indbetalt til et pengeinstitut med en båndlæggelsesbestemmelse, således at der kun kan udbetales fra kontoen til dækning af dokumenterede vedligeholdelsesudgifter.⁵³ Hvis kontoen i pengeinstituttet indeholder en klausul om, at et eventuelt restbeløb efter et vist åremål tilfalder en af arvingerne eller et veldædigt formål, skal der i princippet betales arveafgift af det beløb, der indsættes på kontoen.⁵⁴ En aftale med stiftsmyndighederne via kirkegårdskontoret – der angiver vedligeholdelsens omfang – er formentlig den sikreste fremgangsmåde, medens båndlæggelse af et beløb i et pengeinstitut antagelig er den billigste. Det spiller herved ind, at renterne af kontoen i pengeinstituttet ikke beskattes. Problemet er imidlertid, at man ikke kan være sikker på, at der er nogen, der faktisk sørger for vedligeholdelsen af gravstedet, selv om de kan få vedligeholdelsesudgifterne godtgjort i pengeinstituttet.

Udbetales i stedet et beløb til en arving, mod at denne forpligter sig til at vedligeholde gravstedet, bliver beløbet betragtet som almindelig arv.

50. Jfr. *Albeck*, s. 124 f.

51. Jfr. pkt. 47 i Værdiansættelsescirkulæret (Cirk. 185:1982).

52. En kontraktsformular er gengivet hos *J.A. Andersen*, *Dødsfald og dødsboer*, 3. udg., s. 47-48.

53. Jfr. Adv. 1985, *Fagligt Nyt*, s. 22, og *Arveafgiftsloven*, s. 146.

54. Jfr. *Werlauff & Lyhne*, s. 26.

Begraves afdøde i et familiegravsted, accepteres alle udgifterne til vedligeholdelsen af familiegravstedet sædvanligvis som boudgifter. Udgifter til vedligeholdelse af ægtefællens gravsted accepteres også. Tilsvarende gælder, hvis afdøde retligt har forpligtet sig til at vedligeholde en andens gravsted. Det kan f.eks. tænkes, at to personer har aftalt, at den længstlevende af dem skal vedligeholde førstafdødes gravsted. Har afdøde ellers ved testamente truffet bestemmelse om, at andres gravsteder skal vedligeholdes, betragtes dette som **gravstedslegater**⁵⁵ med den konsekvens, at der i henhold til AAL § 2, stk. 3, skal betales 35% i arveafgift. Har afdøde f.eks. bestemt, at der skal hensættes 25.000 kr. til vedligeholdelse af en onkels gravsted, må en sådan bestemmelse formentlig fortolkes således, at de 25.000 kr. skal udredes fri for arveafgift, jfr. AAL § 2I, stk. 3.

Om **gravstedsfonde** henvises i øvrigt til *Lynge Andersen m.fl.*, Fonde og foreninger, 2. udg., s. 82. I praksis dispenseres der fra kravet i Fondslovens § 8 om, at en fond ved oprettelsen skal have en egenkapital på mindst 200.000 kr.

Der kan generelt rejses spørgsmål om, hvor store begravelsesudgifterne må være. Det er ovenfor i afsnit 9 antaget, at man i 1989 formentlig er villig til at udlægge op til ca. 20.000 kr. for begravelsesomkostningerne i henhold til Skfl. §§ 10 og 43.

I visse tilfælde kan et konkursbo være pligtig at betale fallentens begravelse. Dette gælder, hvis den pågældende var død, inden han blev erklæret konkurs, jfr. herved KL § 19. Dør en fallent under konkursbehandlingen, opstår der derimod et selvstændigt dødsbo ved siden af konkursboet.⁵⁶ I konkursboer, hvor boet skal betale begravelsen, og tilsvarende i insolvente gældsfragåelsesboer er boet pligtig at betale »rimelige begravelsesudgifter«, som massekrav, jfr. KL § 92 smh.m. Skfl. § 44. »Rimelige begravelsesudgifter« udgør formentlig et mindre beløb, end man er villig til at acceptere i relation til et begravelsesudlæg. Der kan således være tvivl om, hvorvidt udgifter til vedligeholdelse af gravstedet accepteres. At man er ret liberal i relation til størrelsen af et begravelsesudlæg, skyldes bl.a. det skiftetekniske hensyn, at man herved opnår en summarisk bobehandling, hvilket jo ikke er tilfældet, når man er i gang med en konkurs eller gældsfragåelsesbehandling, som under alle omstændigheder skal fortsættes.

Den, der er ansvarlig for en andens død, skal bl.a. erstatte »rimelige begravelsesudgifter«, jfr. Erstatningsansvarslovens § 12. I praksis er maksimum for

55. Jfr. *Albeck*, s. 124 f.

56. Typisk bliver dødsboet udlagt for begravelsesomkostningerne, men der kan navnlig være båndlagte midler, som frigives, således at en egentlig bobehandling bliver nødvendig.

Begravelsesomkostningerne

erstatningsbeløbet i 1989 formentlig i underkanten af 10.000 kr.⁵⁷ Dette skyldes bl.a., at erstatningen ikke omfatter vedligeholdelse af gravstedet, og at begravelseshjælpen fra den offentlige sygesikring skal fratrækkes i erstatningen.⁵⁸

I **solvente dødsboer** er der i princippet ingen grænse for, hvor kostbar begravelsen må være. Udgangspunktet er, at afdødes ønsker i så henseende skal følges, selv om staten derved får mindre i arveafgift. Et ønske fra afdøde om at blive hensat i et mausolæum svarende til Lenins vil dog næppe blive fulgt.⁵⁹

Foreligger der både et fællesbo og et særbo, er det formentlig lovligt at debitere særboet alle begravelsesudgifterne, jfr. ovenfor s. 56. Foreligger der et fællesbo, må begravelsesudgifterne ikke alene debiteres afdødes boslod, jfr. Fagligt Nyt, 1975, nr. 4.

Om hvem et **gravstedsskøde** tilkommer, henvises til *U 1979.802 Ø*, *U 1987.886 H* og *J.R. Andersen*, *U 1979B.371-74* («Gravstedsskøder»).

57. Jfr. *Jens Møller & Vinding Kruse*, Erstatningsansvarsloven, s. 192.

58. Jfr. *U 1976.876 Ø* og *U 1985.423 V*.

59. Jfr. *Ernst Andersen*, Arveret, s. 82.

15. Gældsfragåelsesboer

Som nævnt og begrundet ovenfor i afsnit 13 behandles langt de fleste offentlig skiftede boer som gældsfragåelsesboer, jfr. Skfl. kap. 3.

Der er i virkeligheden ikke tale om, at arvingerne fragår gældsansvaret, idet det afgørende er, at ikke **alle** arvinger vedgår gældsansvaret efter afdøde. Gældsfragåelsesboer burde derfor mere korrekt betegnes gælds-ikke-vedgælsesboer.

At arvingerne ikke vedgår gældsansvaret, er uden betydning for deres arveret.

Er bobehandlingen påbegyndt som gældsfragåelsesbehandling, ændres behandlingsformen ikke, fordi arvingerne senere vedgår gældsansvaret.¹ Vedgår arvingerne efterfølgende gældsansvaret, vil de dog ofte begære boet udleveret til fortsat privat skifte og deling i henhold til Skfl. §§ 9 eller 75.

15a. Bomassen

Ovenfor i afsnit 14a om Begyndelses-, registrerings- og vurderingsforretninger er i vidt omfang omtalt, hvilke aktiver der indgår i bomassen.

Bomassens størrelse er naturligvis afgørende for både lodtagerne og kreditorerne. Begrebet bomasse – forstået som aktivmassen – er imidlertid også afgørende for beregningen af skifteafgift, jfr. RAL §§ 28 og 31, samt advokatsalærer.

Ved afgrænsningen af bomassen kan det være naturligt at sammenligne med begrebet »bomassen i et konkursbo« og det fogedretlige begreb »genstanden for udlæg«, der ifølge KL § 36 som udgangspunkt er sammenfaldende, idet der dog i et vist omfang kan inddrages mere under en konkursbehandling, end der kan gøres udlæg i.

Det er et særkende ved bomassen i et dødsbo, at den, jfr. ovenfor s. 108, også omfatter genstande, som ikke har omsætningsværdi.

Det må også fremhæves, at de forskellige »båndlæggelsesformer«, som et

1. Jfr. *U 1894.192* (Gældskommissionsdom), *Deuntzer*, *Skifteret* (1885), s. 590, *Harbou*, s. 172, *Albeck*, s. 27, *Walbom & Engholm*, s. 178 samt *Holkmann & Vilstoft*, s. 231. Det anførte synes oversat i »Skat« 1986.228 (Skattedepartementets udtalelse).

Gældsfragåelsesboer

konkursbo og udlægssøgende kreditorer må respektere, sædvanligvis falder bort, når rettighedshaveren dør. Dette gælder f.eks. i relation til de forskellige skattebegünstigede opsparingsformer, pensionsopsparinger og forsikringer i pensionsøjemed. Udbetalinger fra sådanne konti og forsikringer vil dog ofte gå til en indsat begunstiget uden om boet.

Båndlagte medarbejderaktier og medarbejderobligationer frigives ved medarbejderens død.

Også en række bestemmelser om fritagelse for kreditorforfølgning er uden betydning i relation til et dødsbo. F.eks. indgår feriepengekrav og lønkrav altid i dødsboet.

Trangsbeneficiet i Rpl. § 509 gælder formentlig også i relation til dødsboer. Dette er dog antagelig kun tilfældet i det omfang, det er nødvendigt for at beskytte lodtagere i boet, som på dødstidspunktet var medlemmer af afdødes husstand.²

Der kan i et dødsbo indgå rettigheder, som er opstået i og med dødsfaldet. Det vil navnlig dreje sig om erstatningskrav, forsikringskrav og krav på begravelseshjælp. Ved dødsfaldet opstår også krav på efterløn og efterindtægt, jfr. FUL § 8 og Tjenestemandspensionslovens § 20, men disse krav tilfalder ægtefællen eller de umyndige børn uden om boet.

Omvendt kan der også være personlige og/eller uoverdragelige rettigheder, som bortfalder i anledning af dødsfaldet. Jfr. f.eks. § 3, stk. 3, i Bkg. 607:1987 om biblioteksafgift. Kun biblioteksafgiften for dødsåret udbetales til boet.

I bomassen indgår også de behæftede, herunder overbehæftede aktiver. I gældsfragåelsesboer bestyrer boet dog kun de behæftede aktiver for rettighedshavernes regning og risiko, indtil disse realiseres, jfr. KL § 87, smh.m. Skfl. § 44.

Et gældsfragåelsesbo kan på samme måde som et konkursbo drage fordel af, at det selv bestemmer, hvilke af afdødes gensidigt bebyrdende kontrakter det vil indtræde i, jfr. KL kap. 7, smh.m. Skfl. § 44. Boets stilling kan altså styrkes ved, at det sorterer de gensidigt bebyrdende kontrakter og i denne forbindelse så at sige »skummer fløden«.

Det kan bevirke en væsentlig forskel på dødsboer og konkursboer, at der kun kan **omstødes** i konkursboer, jfr. herved KL § 19 om konkursbehandling af dødsboer. **Arrestrettigheder** bortfalder (omstødes) dog også automatisk i gældsfragåelsesboer, jfr. Skfl. § 35 og § 44, smh.m. KL § 31.

I et konkursbo sker der **kreditoreksstinktion** af usikrede – f.eks. utinglyste – rettigheder. Tilsvarende bør antages i relation til **insolvente** gældsfragåelses-

2. Jfr. nærmere *J.A. Andersen*, U 1987B.432.

boer, da en modsat antagelse blot vil føre til en række i øvrigt overflødige konkursbehandlinger af dødsboer.³

15b. Bostyret og dets erstatningsansvar

Bostyret består af skiftesamlingen, skifteretten og skifteretsmedhjælperen.

Skiftesamlingen er det øverste organ i et dødsbo og svarer i mange henseender til generalforsamlingen i et selskab eller en forening.

Som udgangspunkt må skiftesamlingen være kompetent i alle boanliggender. Boets vedkommende kan dog have en selvstændig kompetence. Dette er f.eks. tilfældet i relation til fremsættelse af indsigelser mod et anmeldt kreditorkrav⁴ i henhold til Skfl. § 38.

Ifølge Skfl. § 48 har den enkelte lodtager også ret til at forlange omvurdering af boets aktiver i relation til selve arvedelingen.

Der skal ifølge Skfl. § 23 afholdes skiftesamlinger i boet, efterhånden som det findes fornødent. Enhver af boets vedkommende kan over for skifteretten fremsætte anmodning om afholdelse af skiftesamling.⁵ Det samme gælder skifteretsmedhjælperen. Det er skifteretten, der indkalder til og eventuelt bekendtgør skiftesamlingerne. Varslet, tiden og stedet bestemmes af skifteretten. Varslet bør næppe være kortere end 1 uge.⁶

Er det ikke fuldt ud afklaret, hvem der er stemmeberettigede, må skiftesamlingen bekendtgøres i Statstidende. Dette er således altid tilfældet, indtil proklamafristen er udløbet. I øvrigt vil de stemmeberettigede og eventuelle andre blive indkaldt ved anbefalede eller almindelige breve.⁷ Selv om en skiftesamling bekendtgøres i Statstidende, bør de af boets vedkommende, som kendes, også indkaldes ved almindelige breve.

I et gældsfragåelsesbo tilkommer **stemmeretten** som udgangspunkt boets kreditorer, jfr. Skfl. § 19. Er der tvivl om, hvem der er kreditorer, må skifteretten afsige kendelse om, hvorvidt den pågældende har stemmeret. Der er tale om en såkaldt foreløbig kendelse, der ikke har retskraft i relation til den efterfølgende bobehandling, navnlig prøvelsen af de anmeldte fordringer.

I solvente gældsfragåelsesboer ville det være urimeligt, om stemmeretten tilkom kreditorerne. Det er derfor i § 19 bestemt, at stemmeretten går over til arvingerne, når kreditorerne er fyldestgjorte, eller behørig fyldestgørelse sikres dem.

3. Se f.eks. *J.A. Andersen*, U 1974B.22 med n. 3.

4. Jfr. *U 1908.238 V* og *Harbou*, s. 287 f. Se også *U 1977.981 SH*, og *U 1989.518 V*.

5. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 138.

6. Jfr. *Harbou*, s. 188.

7. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 138.

Gældsfragåelsesboer

Det er klart, at stemmeretten ikke kan gå over til arvingerne, før prokla-
mafristen er udløbet.

I relation til sikkerhedsstillelse for kreditorernes krav må der kræves en
konkret sikkerhedsstillelse. Skifteretten afgør, om sikkerhedsstillelsen er fyl-
destgørende.

Stemmeretten går ikke over til arvingerne, fordi skifteretten erklærer, at bo-
et er solvent, idet der i hvert fald teoretisk kan være tvivl om solvensen, indtil
boets aktiver er realiseret. Stemmeretten må dog gå over til arvingerne, hvis
skifteretten erklærer, at boet er solvent, og at der foreligger tilstrækkelige li-
kvide midler til at dække de anmeldte kreditor krav.

En i øvrigt stemmeberettiget person kan blive afskåret fra at stemme på
grund af inhabilitet.⁸ Der skal dog formentlig temmelig meget til, for at en
stemmeberettiget kan betragtes som inhabil. Inhabilitet kan navnlig komme
på tale, hvis en stemmeberettiget ved sin stemmeafgivning vil hindre en retlig
prøvelse af et krav mod sig selv, jfr. *Munch*, s. 837.

En arving bevarer sin stemmeret, selv om der foretages udlæg i hans arve-
lod. Indgår arvelodden derimod i arvingens konkursbo, overgår stemmeret-
ten som hovedregel til konkursboet, jfr. nærmere KL § 34.

En stemmeberettiget kan give møde på skiftesamlingen ved fuldmægtig,
jfr. Rpl. § 260, stk. 5, smh.m. § 261.

En stemmeberettiget kan formentlig også på forhånd fremsende sin skrift-
lige stemme til skifteretten.⁹ Stemme kan formentlig også afgives telegra-
fisk.¹⁰ En skriftlig eller telegrafisk stemmeafgivning må dog forudsætte, at
der foreligger en konkret dagsorden, som der ved stemmeafgivningen kan ta-
ges stilling til. Det synes dog under alle omstændigheder tvivlsomt, om en ar-
ving skriftligt kan meddele, at han enten generelt stemmer for alt eller imod
alt eller generelt stemmer som f.eks. arving x.

Er der umyndige eller fraværende arvinger, udøves stemmeretten af vær-
gen. Er der en legatværg, er det også denne, der har stemmeretten på legatets
vegne.

Der må formentlig ses bort fra en betinget stemme, hvis det ikke er klart,
at betingelsen er opfyldt.¹¹

Tilkommer en fordring flere i forening, kan de pågældende kreditorer til-
sammen formentlig kun afgive én stemme, jfr. KL § 124, stk. 2. Det er dog for-
mentlig tvivlsomt, hvordan stemmeretten skal udøves. *Munch*, s. 624 f., anta-

8. Se *U 1978.421 Ø*.

9. Jfr. *Harbou*, s. 188. Se også KL § 124, stk. 3.

10. Jfr. *Munch*, s. 636.

11. Jfr. *Munch*, s. 636.

ger, at spørgsmålet må bero på retsforhold mellem de berettigede, idet en stemmeafgivning dog formentlig som hovedregel forudsætter enighed mellem de pågældende kreditorer.

Den, der **udebliver** fra en skiftesamling, kan ikke efterfølgende rette indvendinger mod hensigtsmæssigheden af de beslutninger, der er truffet på skiftesamlingen. Den udeblevne kan derimod naturligvis anfægte lovligheden af de trufne beslutninger, jfr. Skfl. § 25.

Søger den enkelte arving – og ikke boet som sådant – **advokatbistand** for at få varetaget sine interesser over for medarvingerne, må han selv bære omkostningerne herved. Arvingerne må normalt også selv bære deres **rejseomkostninger** i anledning af bobehandlingen.

Antages et gældsfragåelsesbo at være solvent, vil kreditorerne i praksis ikke give møde på skiftesamlingerne, selv om de har stemmeretten. I hvert fald indtil proklamafristen er udløbet, vil man derfor let komme i den situation, at der ingen stemmeberettiget er mødt på skiftesamlingerne. Bestemmelsesretten tilkommer i så fald skifteretten, jfr. Skfl. § 26. I praksis vil arvingerne sædvanligvis være mødt, hvorfor skifteretten normalt vil følge arvingernes opfattelse, selv om disse formelt endnu ikke har stemmeret. Skifteretten har også hjemmel til at indkalde til en ny skiftesamling, hvis ingen stemmeberettiget har givet møde.

Er de fremmødte stemmeberettigede enige, skal denne enighed lægges til grund for boets dispositioner.

Er der nogen som helst uenighed mellem de mødende stemmeberettigede, tilfalder det skifteretten at tage beslutninger om de omhandlede punkter, jfr. Skfl. § 24. Selv om der foreligger enighed, kan skifteretten fremkalde uenighed, således at den herefter har kompetencen. Dette er tilfældet i relation til værgers stemmeafgivning, idet skifteretten altid – inappellabelt, jfr. Rpl. § 663 – kan nægte at godkende en værges stemmeafgivning. I boer, hvor der er en stemmeberettiget, som er repræsenteret ved værge, er det altså altid¹² skifteretten, som har beslutningskompetencen.

Skiftesamlingerne ledes af skifteretten, der i denne forbindelse bl.a. har en slags dirigentrolle. Skifteretten skal derfor påse, at der på skiftesamlingerne ikke træffes ulovlige beslutninger (»de stemmende gør indgreb i nogens ret«), jfr. Skfl. § 24, stk. 1. Skiftelovsbet. fremhæver s. 87 f., at dette ikke giver skifteretten mulighed for at betrykke legatarernes retsstilling, idet § 24, stk. 1, kun har henblik på egentlige retskrav.¹³

12. Jfr. derimod forslaget i Skiftelovsbet. s. 7 (§ 5, stk. 2) og 30, hvorefter ægtefællen og værgeren i forening skal kunne handle på en umyndiggjort eller fraværende arvinges vegne.

13. Se også *Deuntzer, Skifteret* (1885), s. 625 smh.m. s. 432 ff.

Gældsfragåelsesboer

Det angives også i § 24, stk. 1, at så længe proklamafristen ikke er udløbet, bør skifteretten dog ikke tage beslutninger til følge, som strider mod endnu ikke anmeldte kreditorers interesse. Tilsvarende må gælde i relation til arvinger og legatarer, som man endnu ikke har fået kontakt med. Det er således klart, at skifterettens pligter i relation til skiftesamlingerne er særlig store i begyndelsen af bobehandlingen, og at de i høj grad påvirkes af tilstedeværelsen af umyndige eller fraværende arvinger. *Holkmann & Viltoft*, s. 233, fremhæver dog, at skifteretten ikke har pligt til at sikre de umyndige og fraværende arvinger en særlig fordelagtig behandling.

Det kan tænkes, at arvelader formløst har givet forskrifter vedrørende bobehandlingen. Dette er særlig praktisk i relation til begravelsen og fordelingen af indboet (indbofordelingslister). Arvingerne vil allerede af venerationshensyn som regel respektere sådanne forskrifter, der normalt også er rimelige, hvortil kommer, at der er tale om forskrifter, som vanskeligt med mening kan gives i testamentsform. Forskrifter vedrørende begravelse m.v. kræver i øvrigt slet ikke testamentsform.

I *U 1966.671 Ø*¹⁴ blev arveladerens mundtlige pålæg til den ene af eksekutorerne om at udleje en lejlighed til husholdersken anset for bindende for boet, idet lejeretten ikke var et aktiv, som faldt i arv og derfor kunne disponeres over i et testamente.

Ifølge Ophavsretslovens § 30, stk. 2, kan ophavsmanden ved testamente med bindende virkning også for ægtefælle og livsarvinger give forskrifter om udøvelse af ophavsretten eller overlade det til en anden at give sådanne forskrifter.

I øvrigt er det omdiskuteret, om arvelader i sit testamente bindende kan give forskrifter om, hvordan hans bo skal bestyres. Da skattereglerne meget hyppigt ændres, er det særlig uheldigt, hvis arvelader giver forskrifter om, hvordan boet skal forholde sig i skattespørgsmål.¹⁵ Der vil under alle omstændigheder være en stærk tendens til at fortolke arveladers forskrifter indskrænkende og eventuelt blot betragte dem som henstillinger. Spørgsmålet sættes dog på spidsen, hvis arvelader i sit testamente har givet helt klare forskrifter vedrørende bobehandlingen og kombineret dette med klare tilkendegivelser om, at personer, der ikke vil følge disse forskrifter, ikke skal være arvinger. Det synes i så fald meget vanskeligt at komme uden om arveladers forskrifter.¹⁶

14. Afgørelsen kritiseres i *Tillæg*, s. 36, samt af *Walbom & Engholm*, s. 133, n. 41.

15. Jfr. *Tillæg*, s. 143, og *Polack*, U 1973B.60. Se også *Holkmann & Viltoft*, s. 235 f.

16. Se i øvrigt *Svenné Schmidt*, s. 117-18 og 148, *Viltoft*, J 1986.222, *Walbom & Engholm*, s. 133, *Holkmann & Viltoft*, s. 235 f., samt *Svend Danielsen*, U 1987B.96.

Skiftesamlinger er ikke offentlige, jfr. forudsætningsvis *U 1953.182 Ø*.¹⁷ I det omfang der behandles **tvister**, skal dørene dog være åbne, jfr. det almindelige offentlighedsprincip i Grl. § 65 og Rpl. § 29. De i Rpl. angivne undtagelser fra offentlighedsprincippet vil dog ofte foreligge. At dørene som udgangspunkt skal være åbne, når der under en skiftesamling behandles tvister, er næsten uden praktisk betydning. Dette skyldes, at man på forhånd ofte ikke ved, om der opstår tvister, og i bekræftende fald på hvilket tidspunkt. Som regel er skiftesamlingerne heller ikke bekendtgjort i dagspressen, ligesom der ikke foretages opslag om skiftesamlinger på dommerkontoret. Journalister kan næppe kære afgørelser vedrørende offentlighedsspørgsmål, jfr. *U 1978.76 H* og *U 1987.200 Ø*, men cfr. *U 1988.848 H* (jfr. *U 1988.202 V*), hvor der ikke blev fremsat indsigelser imod, at et dagblad kærede.

Selv om skiftesamlingerne ikke er offentlige, er det klart, at de stemmeberettigede og bostyret har adgang. Det må antages, at arvingerne – uanset om de har stemmeret i boet – har adgang til skiftesamlingerne.¹⁸ I det omfang legatarerne har den fornødne retlige interesse, har de formentlig også adgang til skiftesamlingerne.¹⁹ Ofte vil andre være tilsagt til skiftesamlingerne, f.eks. kreditorerne til de skiftesamlinger, hvor de anmeldte krav skal prøves. Endelig kan det tænkes, at der er enighed om at give bestemte personer adgang til skiftesamlingerne.

Skifteretten skal selv lede skiftesamlingerne og afgøre eventuelle tvister. Andet arbejde²⁰ i forbindelse med bobehandlingen kan overlades til andre.

Ifølge Skfl. §§ 30-32 kan der antages **inkassatorer** og **kuratorer** i dødsboerne. I praksis anvendes disse regler dog ikke,²¹ idet skifteretten i stedet bruger § 33, der giver adgang til at antage en advokat som medhjælper,²² ligesom bestemmelsen også giver hjemmel til antagelse af anden bistand, f.eks. fra revisorer²³ og ejendomsmæglere. Se også KL §§ 114 og 126.

17. Jfr. også med henvisninger *Walbom & Engholm*, s. 131 f. med n. 38, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 118, 139 og 327. Se også *U 1988.202 V*, der er stadfæstet ved *U 1988.848 H*. Afgørelsen kan begrundes med, at der ud fra en vid fortolkning af begrebet tvister var tale om tvistbehandling, jfr. *Munch*, s. 93 f.

18. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 118, 139 og 327.

19. Se herved Skiftelovsbet. s. 9 (§ 18, stk. 2) og s. 45.

20. Se herved *P. Bruun Nielsens* opregning af 40 skifteretlige standardekspeditioner i Fm. 1968.11-12.

21. Jfr. Skiftelovsbet. s. 38. At skifteretterne foretrækker at antage en medhjælper, skyldes formentlig bl.a., at lodtagerne har indflydelse på valget af inkassatorer og kuratorer.

22. Se *Hvam*, J 1964.366 f., *Høy-Hansen*, J 1967.89-99, og Skiftelovsbet. s. 38 f.

23. Se *Kaj Nielsen*, Adv. 1985.333-34 (»Spørgsmålet om revisorassistance under bobehandling«), og Skiftelovsbet. s. 10 (§ 33) og s. 48. I *ØLK af 16/11 1988*, der er refereret i Fm. 1989.4, godkendtes skifterettens antagelse af revisorbistand til afklaring af forholdene vedrørende boets udlejningsejendomme.

Gældsfragåelsesboer

Retshjælpsforsikringen dækker ikke boomkostninger.

Boomkostningernes størrelse afhænger i høj grad af, om der antages en medhjælper, ligesom selve bobehandlingen naturligvis også påvirkes. Alligevel er det i retspraksis antaget, at skifterettens antagelse eller afskedigelse af medhjælperen er inappellabel.²⁴

I praksis er det kun i helt små enkle boer, at der ikke antages medhjælper.²⁵

Skifteretten afgør selv, hvem der i givet fald skal antages som medhjælper, men skifteretten vil dog normalt tage betydeligt hensyn til arvingernes ønsker i så henseende.²⁶

Nogle skifteretter har en kreds af **faste medhjælpere**, medens hvervet som medhjælper i andre retskredse går på omgang blandt de af retskredsens advokater, som er interesserede.²⁷ Systemet med faste medhjælpere antaget blandt egnede og interesserede advokater er at foretrække. De faste medhjælpere opnår i tidens løb en særlig erfaring og ekspertise.

Det varierer i nogen grad fra skifteret til skifteret, hvordan arbejdet fordeles mellem skifteretten og medhjælperen.

Ifølge Justitsministeriets skrivelse nr. 289 af 5. december 1933 (Ministerialtidende 1933.351) skal skifteretten påse, at medhjælperen stiller betryggende **sikkerhed** for erstatningsansvar i anledning af besvigelser og ansvarspådragende handlinger. Undlader skifteretten at kræve sikkerhedsstillelse, bliver skifteforvalteren erstatningsansvarlig.²⁸

Lodtagerne i boet kan ikke vedtage, at medhjælperen skal fritages for sikkerhedsstillelse.

Skifteretten kan kun undlade at kræve sikkerhedsstillelse, hvis det undtagesvis må anses for givet, at medhjælperen ikke vil få boet tilhørende midler i sin varetægt.²⁹ Deponering af boets aktiver, tinglysning af spærredeklARATION på boets faste ejendomme eller lignende begrænsninger i medhjælperens rådighed over boets aktiver bør ikke godkendes som hel eller delvis erstatning

24. Jfr. *U 1943.413 Ø*, *U 1955.327 Ø* og *U 1959.401 Ø*.

25. Jfr. Skiftelovsbet. s. 38 f., *Tillæg*, s. 37 f., *Kardel*, J 1972.326, *Holkmann & Viltoft*, s. 158 ff., *Riis*, U 1987B.238, og *Bill Andersen*, Fm. 1987.100, men afvigende *Walbom & Engholm*, s. 134.

26. Jfr. Skiftelovsbet. s. 38, og *Tillæg*, s. 38.

27. Nogle steder går en del af medhjælperesalæret ind i en pulje, som årligt fordeles af den lokale advokatforening, se i øvrigt *P. Bruun Nielsen*, Fm. 1963.151-53, og *samme*, U 1972B.214.

28. Jfr. *U 1886.1071 LOHS*.

29. Jfr. Justitsministeriets Cirk. nr. 248 af 29. juli 1943, Justitsministeriets Skrivelse af 2. juli 1987 (j.nr. 1987-4450-53) og skrivelse af 4/12 1987, der er gengivet i Fm. 1988.129f. Se også *L. Wedel*, Adv. 1987.211.

for sikkerhedsstillelse, jfr. Justitsministeriets skrivelse af 4/12 1987, der er gengivet i Fm. 1988.129-30.

I praksis bliver sikkerheden som regel sat til boets samlede aktiver minus behæftelserne. I Justitsministeriets skrivelse af 4/12 1987, der er gengivet i Fm. 1988.129-30, fremhæves, at ministeriet vil være tilbageholdende med at tilråde, at der foretages fradrag i sikkerhedens størrelse, fordi bestemte aktiver er behæftet med ejendomsforbehold. Se også s. 167 ff om eksekutors sikkerhedsstillelse.

Sikkerheden stilles sædvanligvis i form af en kautionforsikring.

Er der tale om en fast medhjælper ved skifteretten, stiller denne dog en gang for alle en kautionforsikring, som dækker alle boer, der behandles.³⁰

Medhjælperen skal selv afholde de omkostninger, der er forbundet med sikkerhedsstillelsen. Sikkerhedsstillelsesomkostningerne må altså ikke opføres som boudgift.³¹

Medhjælperen får samme **salær** som en eksekutor, idet dog kun eksekutorboer kan belastes med repartitørsalær. Medhjælperen vil næppe heller som en eksekutor kunne få sine udgifter til renskrivning og mangfoldiggørelse – ude i byen – af boregnskab m.v. særskilt godtgjort.³²

Medhjælperens salærkrav kan kun rettes mod boets aktiver. Er boets aktivmasse utilstrækkelig, kan Justitsministeriet dog efter omstændighederne bevilge medhjælperen et honorar.³³

Om boets eventuelle fradragsret for **moms af medhjælperesalæret** henvises til Adv. 1982.42 og Adv. 1983.117-18 smh.m. Adv. 1980.208-09.

Skifteretten kan kun nedsætte medhjælperens salærkrav, hvis der af en lodtager fremsættes indsigelser mod dette.³⁴ Denne begrænsning af skifterettens kompetence spiller dog næppe den store rolle, da skifteretten må have ret og pligt til at vejlede lodtagerne om salærspørgsmålet – i praksis når landssalærtaksten er fraveget – hvilket sædvanligvis vil fremprovokere en indsigelse. Er der umyndige eller fraværende arvinger, må skifteretten også af egen drift kunne gribe ind over for medhjælperesalæret.³⁵ Skifteretten kan formentlig også af egen drift indbringe salærspørgsmålet for advokatmyndighederne.³⁶

Ordlyden af Rpl. § 660, stk. 1 (»anmeldte fordringer eller fremsatte krav«)

30. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 160, samt *Werlauff & Lyhne*, s. 13.

31. Jfr. *Gomard*, s. 89, og Justitsministeriets udtalelse i Adv. 1984.268 og Fm. 1984.93.

32. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 163, samt *L. Christensen & Broman*, Fm. 1987.26.

33. Jfr. *Axel H. Petersen*, *Sagførersalærer*, s. 203, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 164.

34. Jfr. Skfl. § 33, stk. 2, Skiftelovsbet. s. 39 og *U 1965.150 V*. Se Fm. 1988.130 om privat-skiftede boer.

35. Jfr. *N.V. Larsen*, Fm. 1986.85.

36. Se i det hele *Holkmann & Viltoft*, s. 163 f. og s. 431.

Gældsfragøelsesboer

taler for, at skifteretten i givet fald skal tage stilling til salærspørgsmål ved dom.³⁷ Da det synes mere hensigtsmæssigt at bruge kendelsesformen, er det et spørgsmål, om dette ikke er tilladeligt.³⁸

Medhjælperen handler i det hele på skifterettens vegne og under dennes tilsyn.³⁹ Medhjælperen skal således altid følge skifterettens forskrifter. Skifteretten har ret til at afskedige medhjælperen. Advokatmyndighederne kan kun behandle klager over medhjælperen i det omfang, de ikke angår medhjælperens forvaltning af boet, jfr. Adv. 1989 Kendelser s. 10.

Både skifteretten og medhjælperen er undergivet et **culpaansvar**.

Der bør i princippet gælde samme culpastandard, uanset hvem der handler på skifterettens vegne. Der bør således heller ikke accepteres en mildere culpastandard, hvis skifteretten har været beklædt af en § 17a, stk. 2-fuldmægtig.⁴⁰

Da der ikke foreligger et kontraktforhold mellem medhjælperen og lodtagerne, vil et erstatningskrav fra lodtagerne mod medhjælperen altså kun kunne være et erstatningskrav uden for kontrakt. Da der er et kontraktforhold mellem skifteretten og medhjælperen, må skifteretten derimod kunne gøre et kontraktsansvar gældende mod medhjælperen.⁴¹

Skifterettens og dermed statskassens ansvar over for lodtagerne har store lighedspunkter med et kontraktsansvar, selv om der ikke foreligger et egentligt kontraktforhold. Skifteretten kan derfor tænkes gjort ansvarlig, selv om skadelidte ikke kan gennemføre sit erstatningskrav mod nogen bestemt person, f.eks. medhjælperen.⁴²

I praksis vil et erstatningskrav i anledning af en mangelfuld bobehandling sædvanligvis under henvisning til DL 3-19-2 blive rettet mod skifteretten på statskassens vegne. Der kan herefter eventuelt blive tale om et regreskrav mod den, der har begået⁴³ de ansvarspådragende fejl, typisk medhjælperen.

37. Jfr. da også *U 1943.970 Ø*, som dog kan forklares ved, at tvisten var indbragt for skifteretten i henhold til Skfl. § 76.

38. Jfr. *Harbou*, s. 194, samt *Walbom & Engholm*, s. 136, men cfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 163. I *U 1965.150 V* brugte skifteretten kendelsesformen. Se også *Munch*, s. 848 om honorarer i henhold til KL § 239.

39. Jfr. Skiftelovsbet. s. 39, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 161.

40. Se nærmere *J.A. Andersen*, Fm. 1974.97-99, og *samme U 1986B.244 ff.*

41. Jfr. *M. Munch*, Tillæg til Konkursloven, s. 194 f.

42. Jfr. *M. Munch*, Tillæg til Konkursloven, s. 194 f., og *Palle Bo Madsen*, TFR 1986.616, der taler om »kontraktsanalogi«.

43. I Dommerforeningens Årsberetning 1982-83, s. 17, oplyses, at Justitsministeriet ikke stiller krav om, at dommere og dommerfuldmægtige skal tegne ansvarsforsikring.

Ifølge L 138:1937 hæfter **dommeren** kun for de ansattes skadegørende handlinger eller undladelser, hvis han har udvist forsømmelighed ved personalets antagelse, ved tilrettelægningen af dets arbejde eller ved tilsynet med dettes udførelse.

Ifølge Rpl. § 1020a og Skfl. § 92 hæfter **statskassen** kun subsidiært for de ansattes skadegørende handlinger. I praksis her statskassen dog ikke i mange år påberåbt sig det subsidiære ansvar.⁴⁴ Reglerne i Rpl. § 1020a og Skfl. § 92 må i øvrigt nu anses for fortrængt af erstatningsansvarslovens §§ 19, stk. 3, og 23,⁴⁵ der regulerer arbejdstageres ansvar over for både skadelidte og arbejdsgiveren.

Om ansvar i anledning af fejl under en bobehandling kan i øvrigt – ud over det i afsnit 14 b anførte – henvises til *Harbou*, s. 22, 30-32, 41-42, 254-55 og 280, *Tillæg*, s. 29 ff. og 39 f., *Holkmann & Viltoft*, s. 161 f., *A. Vinding Kruse*, *Advokatansvaret*, 5. udg., s. 23 og 122, samt *U 1931.390 Ø*, *U 1932.1118 Ø* og *U 1954.868 Ø*. I *U 1940.386 Ø* blev en af arvingerne antaget genealog erstatningsansvarlig over for en forbigået arving. Om eksekutors ansvar for, at værdiansættelserne er korrekte i relation til arvedelingen, henvises til Gentofte rets dom af 16/10 1988, der er refereret i Adv. 1989, *Fagligt Nyt* s. 2. Anken blev hævet efter landsrettens tilkendegivelse, jfr. anførte sted s. 82.

Om ansvar for undladt »**skattetænkning**« henvises til *U 1985.489 H*, *Finn Thomsen*, Adv. 1985.277-78, *A. Vinding Kruse*, *Advokatansvaret*, 5. udg., s. 80 ff., *Fischer-Møller*, Adv. 1985.173 f., *Strobel*, TfS 1986.630-32, og *samme*, Adv. 1986.245-46.

Om (eksekutors) ansvar for overskridelse af 15 måneders fristen henvises til *U 1983.35 H*.

Se Adv. 1989 *Kendelser* s. 13 om, hvorvidt en eksekutor havde fået nogle af boets effekter som en gave fra arvingen.

Undladelse af at få boets midler forrentet på rimelig vis kan udløse et erstatningsansvar, jfr. kredsbestyrelseskendelsen i Adv. 1978.214 f.

I Arveret, s. 293 f. og 297 påpeger *Ernst Andersen*, at skifteretten (eller eksekutor) og dermed efter omstændighederne også medhjælperen er legitimeret til at afslutte retshandler vedrørende boets aktiver. Denne legitimation kan gå ud over bemyndigelsen. Er dette tilfældet, kan et salg af boets aktiver eventuelt udløse et erstatningskrav fra arvingerne, idet bemærkes, at en godtroende omsætnings erhverver eksstingverer arvingernes rettigheder over det købte.

Ved skønsmæssige afgørelser indrømmes der den handlende en rimelig margin, jfr. *U 1977.981 SH*.

44. Jfr. f.eks. Skiftelovsbet. s. 72 ff.

45. Jfr. *Vinding Kruse & Jens Møller*, *Erstatningsansvarsloven*, s. 273 og 286.

Gældsfragåelsesboer

Fejl ved bobehandlingen vil ofte kunne begrunde genoptagelse af denne. Genoptagelsen vil eventuelt kunne føre til, at fejlen berigtiges, og tab undgås.

15c. Boer, der skal behandles som gældsfragåelsesboer, jfr. KL § 35 og AL § 71

Er en af arvingerne under konkurs på det tidspunkt, der tages stilling til dødsboets behandlingsform, og indgår arven på grund af manglende båndlæggelse i konkursmassen, skal dødsboet som udgangspunkt behandles som gældsfragåelsesbo, jfr. KL § 35. Dødsboet kan dog undtagelsesvis behandles som privatskiftet bo eller som vedgåelsesbo, hvis fallentens medarvinger forpligter sig solidarisk til at skadesløsholde konkursboet for ethvert heraf flydende tab, og den skifteret, som behandler konkursboet, giver sit samtykke.

Har arvingens konkursbo overtaget gældsansvaret, er heraf flydende krav mod konkursboet massekrav, jfr. KL 35, stk. 2.

Er der ingen arvinger efter loven eller testamente, tilfalder afdødes ejendele staten, jfr. AL § 71. Justitsministeren kan dog i henhold til AL § 71, stk. 2, bestemme, at der ikke skal rejses indsigelse mod et i øvrigt anfægteligt testamente. Justitsministeren kan også afstå arven til afdødes slægtninge eller andre, der har stået ham nær. Om skifte af **arvingsløse boer** er der af Justitsministeren givet regler ved Cirk. 253:1968, som ændret ved Cirk. 32:1973.

Arvingsløse boer skal herefter behandles som gældsfragåelsesboer.

Både kreditorer og eventuelle arvinger skal indkaldes ved proklama, som bør angive, at der ikke kendes arvinger i boet.

Skifteretten skal sørge for afdødes begravelse samt anlæg og vedligeholdelse af gravstedet.

Skifteretten behandler sædvanligvis helt på egen hånd disse boer, idet Justitsministeriet ikke skal indkaldes til skiftesamlingerne, men særlige tvivls spørgsmål kan dog forelægges ministeriet.

Det kan være svært for skifteretten at finde frem til afdødes aktiver. Afdødes sidste selvangivelse bør derfor rekvireres hos skattevæsenet, ligesom der bør rettes henvendelse til alle lokale pengeinstitutter.

Boets aktiver skal »realiseres« bedst muligt efter annoncering i dagblade.⁴⁶ For så vidt angår faste ejendomme, skal skifteretten dog være opmærksom på, om staten kan være interesseret i ejendommene til rekreativt formål. Af løsørengenstande kan der tilsvarende være genstande, som kan have interesse for museerne.

46. Skifteretten har ikke pligt til at antage ejendomsmægler, jfr. Dommerforeningens Årsberetning 1969-70, s. 20-22.

Boets pantebreve i fast ejendom skal ikke sælges, men i stedet med en transportpåtegning indsendes til Hypotekbanken.

Der skal betales sædvanlig skifteafgift i arvingssløse boer, men ikke arveafgift. I øvrigt må afgiftsspørgsmålet betragtes som et rent konterings-spørgsmål.

I arvingssløse boer er der meget ofte spørgsmål om, hvorvidt staten skal godkende et anfægteligt testamente eller afstå arven til andre, f.eks. afdødes samleverske.⁴⁷ Skifteretten skal oplyse disse spørgsmål og herefter afgive indstilling til Justitsministeriet. Skifteretten bør derfor normalt indkalde afdødes »nærmeste« slægtninge eller andre, der har haft særlig forbindelse med afdøde for derved at fremskaffe oplysninger om arveforholdene og eventuelle mundtlige testamenter.

Har afdøde oprettet et gyldigt testamente, fortolkes dette i øvrigt så vidt muligt således, at der bliver arvinger.⁴⁸

Den, der har indgivet andragende om at få arven tillagt i henhold til AL § 71, stk. 2, har muligvis ret til at anfægte afdødes testamente.⁴⁹

Om behandlingen af arvingssløse boer kan i øvrigt særlig henvises til *P. Bruun Nielsen*, Fm. 1967.21-26, *P. Holm Christiansen*, Fm. 1967.38, *Ernst Andersen*, Arveret, s. 41-42 og 116, *Tillæg*, s. 44-45, *Svenné Schmidt*, s. 24 og 422-23, samt *Walbom & Engholm*, s. 162-64.

47. Se herved Ægteskabsudvalgets Bet. 8 (nr. 915:1980), s. 126 ff., og *I. Lund-Andersen*, U 1982B.50.

48. Se *U 1973.129 H*, *U 1975.1057 H*, *U 1985.27 H* og *U 1985.83 Ø*.

49. Jfr. *U 1970.747 H* med fortsættelse i *U 1971.688 Ø*. Se også *Borum*, U 1973B.149.

16. Gældsvedgåelsesboer

Gældsvedgåelsesboer er offentligt behandlede boer. Reglerne om vedgåelsesboer findes i Skfl. kap. 4 (§§ 51-56). Reglerne har på grund af arvingernes gældsvedgåelse primært sigte på arvedelingen og mindre på forholdet til afdødes kreditorer.

I praksis er det meget få boer, der behandles som gældsvedgåelsesboer. Er arvingerne villige til at påtage sig gældsansvaret, vælger de normalt at skifte privat.

Ved vurderingen af gældsvedgåelsesreglernes betydning bør det dog tages i betragtning, at de via henvisningsreglen i Skfl. § 81 har væsentlig betydning for de privatskiftede boer.

16a. Fordele og ulemper ved gældsvedgåelsesbehandling

Det er uden videre klart, at der er risici forbundet med at vedgå gældsansvaret. Dette gælder i særlig grad, hvis afdøde var erhvervsdrivende. Man bør også altid være opmærksom på kautions- og andre eventualforpligtelser.

Vedgås gældsansvaret ikke, er det ifølge Skfl. § 19 kreditorerne, som i begyndelsen af bobehandlingen har stemmeretten. Er boet faktisk solvent, vil dette dog normalt ingen betydning have i praksis, idet kreditorerne så ikke giver møde på skiftesamlingerne.

Det kan efter omstændighederne – navnlig hvis boet har likviditetsproblemer – være en ulempe, at et vedgåelsesbo helt indtræder i afdødes retsstilling over for kreditorerne, jfr. nærmere nedenfor, afsnit 16 f.

Da skifterettens arbejde næppe påvirkes af, om boet behandles som vedgåelses- eller fragåelsesbo, er skifteafgiften efter den nugældende retsafgiftslov den samme ved de to boformer. Tilsvarende gælder i relation til skat, arveafgift og advokatsalærer.

At gældsansvaret ikke vedgås, har ingen betydning for arvingernes arveret.

Den manglende gældsvedgåelse er heller ikke forfaldsgrund i relation til afdødes skyldforhold, jfr. forudsætningsvis Skfl. § 52, stk. 2. Forfaldstiden kan dog indtræde, fordi det er aftalt, eller fordi det følger af et forudsætnings-synspunkt.¹

1. *Svend Danielsen* nævner i U 1979B.267, at proklamaet i et gældsfragåelsesbo måske kan bevirke, at gæld bliver krævet indfriet, ligesom det kan påvirke en forretnings kreditværdighed og få indflydelse på prisen for afdødes virksomhed.

Gældsvedgåelsesboer

Med TL § 42b² blev 6 forfaldsgrunde – herunder gældsfragåelsesbehandling – i pantebreve med pant i fast ejendom dog præceptivt forbudt som forfaldsgrunde med tilbagevirkende kraft. Det kan dog formentlig fortsat gyldigt aftales, at pantedebitors død som sådan skal være forfaldsgrund.³ Aftaler om, at pantegælden forfalder, når pantet sælges af dødsboet, skal muligvis også respekteres.⁴

I enkelte andre sammenhænge kan afdødes arvinger, herunder ægtefællen, fortsat få en dårligere retsstilling, hvis gældsansvaret ikke vedgås.

Afdødes ægtefælle – i et barnløst ægteskab – kan således ikke få udsættelse med arveafgiftspligtens indtræden i henhold til AAL §§ 14A-B, hvis gældsansvaret ikke vedgås. Ifølge »Skat« 1986.228 har Skattedepartementet dog antaget, at de nævnte bestemmelser kan anvendes, selv om et bo har været behandlet som fragåelsesbo, når boet senere er overgået til behandling som vedgåelsesbo. Skattedepartementet har herved overset, at en efterfølgende gældsvedgåelse ikke skifteteknisk gør et fragåelsesbo til et vedgåelsesbo, jfr. ovenfor s. 125. Det afgørende må derfor i den her omtalte relation formodes at være, at arvingerne faktisk efterfølgende vedgår gældsansvaret.

Dør bygherren i et entrepriseforhold, bestemmer hans gældsfragåelsesbo selv, om det vil indtræde i entreprisekontrakten, jfr. KL kap. 7, smh.m. Skfl. § 44.

Er det entreprenøren, som dør, bestemmes det i Almindelige betingelser for arbejder og leverancer § 24:

»Ved entreprenørens død er dødsboet, hvis gælden i dette vedgås, eller hans ægtefælle, hvis denne hensidder i uskiftet bo, og ved entreprenørens umyndiggørelse hans værge berettiget til ved en af bygherren godkendt person som leder, at fortsætte og færdiggøre arbejdet. Bygherren kan dog, dersom der ikke af entreprenøren er stillet sikkerhed i henhold til § 25, nu kræve forholdsmæssig sikkerhedsstillelse.«

Modsætningsvis fremgår, at bygherren kan hæve entreprisekontrakten, hvis entreprenørens dødsbo behandles som gældsfragåelsesbo. Det er imidlertid i høj grad tvivlsomt, om § 24 – der er fra 1972 – er forenelig med KL kap. 7, der via henvisningen i Skfl. § 44 også finder anvendelse i gældsfragåelsesboer. Se herved med henvisninger **Munch**, s. 356 f., der er tilbøjelig til at ville overføre den gengivne regel for gældsvedgåelsesboer til fragåelsesboer.

Om ægtefællens ret til at indtræde i afdødes rettigheder og pligter henvises generelt til opregningen s. 69-71 i Ægteskabsudvalgets Bet. nr. 720:1974.

2. Indsat ved L 291:1978.

3. Jfr. *J.A. Andersen*, Fm. 1987.72.

4. Jfr. nærmere *Munch*, s. 522 f., samt *Holkmann & Viltoft*, s. 231.

16b. Gældsvedgåelsen

I praksis tages der ikke som angivet i Skfl. § 16, stk. 2, stilling til gældsvedgåelsesspørgsmålet under begyndelses-, registrerings- og vurderingsforretningen. Dette skyldes, at det er uhyre sjældent forekommende, at alle arvinger er til stede på dette tidspunkt.

Det er derfor under den i Skfl. §§ 17-18 angive skiftesamling at arvingerne tager stilling til, om de vil vedgå gældsansvaret. Den pågældende skiftesamling betegnes 1. skiftesamling.⁵

Skifteretten skal på 1. skiftesamling så vidt muligt underrette arvingerne om boets formue tilstand.

Gældsvedgåelsen skal være udtrykkelig. Arvingernes skalten og valten med boet i § 13 udsættelsesperioden kan således ikke føre til, at de betragtes som havende vedgået gældsansvaret,⁶ men der kan naturligvis blive tale om et erstatningsansvar for arvingerne.

En gældsvedgåelse skal være ubetinget, idet den alene kan betinges af, at medarvingerne også vedgår gældsansvaret. En sådan betingelse vil i øvrigt ofte foreligge stiltiende.

En gældsvedgåelse kan ikke senere tilbagekaldes. Dette gælder, selv om boets behandlingsform ændres.

Alle arvinger skal vedgå gældsansvaret, for at boet kan behandles som vedgåelsesbo. Da det nøjagtigt er de samme, der skal vedgå gældsansvaret, som skal begære privat skifte, hvis denne skifteform ønskes anvendt, kan der i det hele henvises til afsnit 12 b, s. 84 f ovenfor.

Foreligger der både et fællesbo og et særbo, må gældsvedgåelsesspørgsmålet behandles ens i de to boer, medmindre der ikke er sammenfald mellem arvingerne i de to boer.⁷

En væрге kan aldrig vedgå gældsansvaret uden skifterettens samtykke, jfr. Skfl. §§ 16, stk. 2, og 51, stk. 1, samt Vægebekendtgørelsens § 27. Da der sædvanligvis ikke er fordele forbundet med at vedgå gældsansvaret, bør skifteretten normalt ikke godkende en værges gældsvedgåelse.⁸

Har nogle men ikke alle arvinger vedgået gældsansvaret, skal boet behandles som gældsfragåelsesbo, men materielretligt hæfter de arvinger, der af den ene eller anden grund har vedgået gældsansvaret.

5. Se herved RAL § 29 om de skifteafgiftsmæssige konsekvenser, der er knyttet til begrebet 1. skiftesamling.

6. Jfr. *Augdahl*, Skifteloven, 3. udg., s. 130, og *J.A. Andersen*, Fm. 1986.17 f.

7. Jfr. *Tillæg*, s. 18, og *Albeck*, s. 27.

8. Se *Lund Christiansen*, Festskrift til Borum, s. 106 ff., der mener, at skifteretten altid bør foretage en konkret vurdering.

Gældsvedgælsesboer

Ifølge Skfl. § 72, sidste pkt., kan en forbigået arving forlange, at et privatskiftet bo overgår til offentligt skifte. Boet må herefter behandles som gældsvedgælsesbo, men den forbigåede arving hæfter dog kun for gælden, hvis han direkte påtager sig gældsansvaret.⁹ I den nævnte situation kan man altså have et gældsvedgælsesbo, hvor ikke alle arvinger hæfter for gælden.

En efterfølgende gældsvedgæelse ændrer ikke boets behandlingsform, medmindre den kombineres med en begæring om privat skifte.¹⁰

16c. Hæftelsen

Ifølge Skfl. § 53, jfr. § 52, hæfter arvingerne i et vedgælsesbo som hovedregel **pro rata, personligt og direkte**. De pågældende hæftelsesregler gælder i kraft af henvisningsreglen i Skfl. § 81 også for privatskiftede boer. Der kan derfor vedrørende hæftelsen generelt henvises til afsnit 12 e, idet enkelte af de der behandlede hæftelsesregler dog kun gælder for privatskiftede boer.¹¹

16d. Hvilke boer behandles som gældsvedgælsesboer?

Som nævnt ovenfor i afsnit 16 a, er der sjældent fordele forbundet med at vedgå gældsansvaret. Er der undtagelsesvis fordele forbundet med en gældsvedgæelse – eller snarere ulemper forbundet med ikke at vedgå gældsansvaret – taler dette naturligvis i sig selv for at lade boet behandle som vedgælsesbo. Ellers bør stort set kun de boer, der er overgået fra privat skifte til offentligt skifte,¹² behandles som vedgælsesboer.

Da den gældsvedgæelse, som er forbundet med et privat skifte, ikke senere kan tilbagekaldes, **skal** alle boer, der overgår fra privat skifte til offentligt skifte, behandles som vedgælsesboer.

16e. Arvedelingsboer

Er der i et dødsbo – af boets beholdne formue – hensat en kapital til rentenydelse for en bestemt person, således at rentenydelseskapitalen først falder i arv, når rentenydelsesretten ophører,¹³ skal dødsboet på dette tidspunkt genoptages.

9. Jfr. *Harbou*, s. 142.

10. Jfr. ovenfor afsnit 15. (s. 125).

11. Se AAL § 34, stk. 2, RAL § 36, stk. 3, og Ksl. § 71.

12. Se herved ovenfor afsnit 12c samt navnlig Skfl. §§ 8 og 72, sidste pkt., og Ksl. § 14, stk. 5.

13. Vår arven derimod falden ved dødsfaldet, bliver der ved rentenydelsesrettens ophør alene tale om betaling af kapital-arveafgift, jfr. AAL §§ 15 og 26, stk. 2.

I *U 1973.129 H* gik der ca. 75 år inden genoptagelsen.

Det særlige ved et sådant genoptagelsesbo er, at der nødvendigvis må være gjort op med kreditorerne i hovedboet. De pågældende genoptagelsesboer betegnes derfor **arvedelingsboer**.

Arvedelingsboets behandlingsform må afhænge af forholdene på genoptagelsestidspunktet.¹⁴ Behandles et arvedelingsbo offentligt, må det dog altid være reglerne om gældsvedgåelsesboer, som skal anvendes. En eksekutorbestemmelse i afdødes testamente vil kunne hindre privat skifte af arvedelingsboet, jfr. Skfl. § 6. Det er diskutabelt, om et arvedelingsbo består af alle arvingerne i det oprindelige bo, eller om det kun består af de arvinger, som skal arve den rentenydelseskapital, som er genstand for arvedelingsboet. Den sidste løsning forekommer mest rimelig.¹⁵

Såfremt et forsikringsselskab finder det uklart, hvem der skal betragtes som begunstiget i henhold til en **livsforsikring**, og derfor indbetaler forsikringssummen til skifteretten, foreligger der en slags arvedelingsbo.¹⁶ Det er i denne forbindelse uden betydning, om den eller de, der gør krav på forsikringssummen, er lodtagere i dødsboet. Tvisten om, hvem der er begunstiget, må dog også kunne afgøres af de almindelige domstole, således at der er alternativ kompetence mellem skifteretten og de almindelige domstole.¹⁷

16f. Behandlingsmåden

Gældsvedgåelsesboer behandles som hovedregel på samme måde som gældsfragåelsesboer. Dette fremgår af henvisningsreglen i Skfl. § 56:

»Ved de heromhandlede boer bliver der iøvrigt at forholde efter de i forangående kapitel givne regler, for så vidt ikke denne lovs bestemmelser medfører andet.«

I det følgende vil der derfor kun blive angivet de punkter, hvor der er forskel på fragåelsesboer og vedgåelsesboer.

I et vedgåelsesbo er det arvingerne, der har **stemmeretten**, jfr. Skfl. § 51. Ellers gælder der samme regler om stemmeret og skiftesamlinger som i fragåelsesboer.

14. Jfr. *Harbou*, s. 295, og *J.A. Andersen*, J 1977.516.

15. Se om spørgsmålet *Harbou*, s. 295, samt *Walbom & Engholm*, s. 176 med n. 3. Se også *U 1930.181 Ø*.

16. Se f.eks. *U 1974.836 Ø*, *U 1976.716 (Kbh. byrets skifteåfd.)*, *U 1980.436 V*, *Harbou*, s. 296, samt *Walbom & Engholm*, s. 177.

17. Jfr. *J.A. Andersen*, J 1977.5.

Gældsvedgælsesboer

Bomassen i et vedgælsesbo kan blive mindre end i et fragåelsesbo, fordi der ikke kan ske **kreditorekstinktion** i et vedgælsesbo. Det kan i denne forbindelse også spille en rolle, at et vedgælsesbo automatisk indtræder i alle afdødes **gensidigt bebyrdende kontrakter** uden at kunne sortere disse som et gældsfragåelsesbo kan i henhold til KL kap. 7, jfr. Skfl. § 44.

Der skal kun udstedes **proklama**, hvis nogen arving forlanger det, jfr. Skfl. § 52, stk. 1. Er der umyndige eller fraværende arvinger, bør proklama dog udstedes, medmindre skifteretten efter de foreliggende omstændigheder anser det for unødvendigt.

Der er **fri adgang til at sagsøge boet**, eventuelt ved dødsboværnetinget, jfr. Skfl. § 55, stk. 1. Som følge heraf må retssager, der er anlagt før dødsfaldet også kunne fortsætte efter dette.¹⁸ Stævningen kan i givet fald forkyndes over for skifteretten. Da boets kreditorer også kan anmelde deres krav over for skifteretten, bestemmer de altså selv, om de vil gå til de almindelige domstole eller skifteretten (alternativ kompetence). I praksis vælger kreditorerne næsten altid at anmelde deres krav og derefter om nødvendigt få skifterettens afgørelse.

Kreditorerne har også fri adgang til at foretage **kreditorforfølgningsskridt** – herunder at lade afholde tvangsauktioner over for et vedgælsesbo, jfr. Skfl. § 54. I praksis vil kreditorerne dog normalt nøjes med at anmelde deres krav over for skifteretten. De nævnte beføjelser kan dog have betydning, hvis arvingerne på en skiftesamling i enighed vedtager ikke at betale en kreditor.¹⁹

Et vedgælsesbo kan ikke standse en på dødstidspunktet **verserende tvangsauktion** i medfør af KL § 85.

For så vidt angår **arrester**, bemærkes, at disse suspenderes ved dødsfaldet, da boet fra dette tidspunkt betragtes som stående under gældsfragåelsesbehandling, jfr. Skfl. § 35. Påbegyndes der efter § 13 udsættelsesperioden en gældsvedgælsesbehandling, træder arresten påny i kraft, jfr. Skfl. § 54.

Da kreditorerne som nævnt kan sagsøge boet og foretage kreditorforfølgningsskridt mod dette, kan de få indflydelse på **realisationen af boets aktiver**, hvis boet misligholder.

I det omfang, et vedgælsesbo selv vælger at begære auktion over sine aktiver, har auktionen altid karakter af **frivillig auktion**, jfr. Rpl. § 538 b.

Ingen af **KL's regler** kan overføres til gældsvedgælsesboerne.

I relation til **retsstillingen over for kreditorerne** må det generelt fremhæves, at boet helt indtræder i afdødes retsstilling.²⁰ Kreditorkrav skal altså opfyl-

18. Jfr. *J.A. Andersen*, J 1977.9, samt *Walbom & Engholm*, s. 211, n. 11.

19. Jfr. *Augdahl*, Festskrift til Arnholm, s. 598 og 604, n. 23.

20. Jfr. *Harbou*, s. 202-03.

des til forfaldstid. Dette gælder, uanset om proklamafristen ikke er udløbet, og uanset om boet endnu ikke har taget stilling til kravene på en skiftesamling. Reglerne i Skfl. kap. 3 om fordringshaverliste og prøvelse af anmeldte fordringer finder ikke anvendelse. Likviditetshensyn kan altså i høj grad tale imod en gældsvedgåelse. Kreditorkravene skal opfyldes efter deres indhold. Et vedgåelsesbo kan altså ikke som angivet i KL § 40, jfr. Skfl. § 44, forlange naturkrav omsat til pengekrav. Et vedgåelsesbo kan heller ikke som angivet i KL § 41, jfr. Skfl. § 44, frigøre sig for kreditorkravene før forfaldstid.²¹

Alle kreditorerne er ligestillede, idet **konkursordenen** ikke finder anvendelse.

KL § 153 om, at der kan ses bort fra helt små fordringer, kan næppe anvendes. Men man kan formentlig nå til samme resultat ved brug af Skfl. § 45, stk. 2. Når man kan se bort fra små arvelodder, må det så meget desto mere være tilladeligt at se bort fra små kreditorkrav.

KL § 154, stk. 2, om at man kan undlade genoptagelse, hvis et nyopdukket aktiv ikke kan dække udgifterne ved en genoptagelsesbehandling, er formentlig udtryk for et almindeligt skifteretligt princip, hvorfor det også kan anvendes i gældsvedgåelsesboer.

Et vedgåelsesbo kan ikke erklæres konkurs i henhold til KL § 19. Et vedgåelsesbo kan dog formentlig erklæres konkurs, hvis alle arvingerne er under konkurs. Var afdøde solvent, kan der dog ikke blive tale om omstødelse. En konkursbehandling af et vedgåelsesbo vil stort set kun kunne tjene praktiske opgørelsesformål, idet bemærkes, at afdødes kreditorer har forrang for arvingernes kreditorer. Dette kan tale for en skarp adskillelse mellem afdødes bo og arvingernes konkursboer.

21. Se herved *J.A. Andersen*, J 1987.173-75 (»Kan et konkurs- eller gældsfragåelsesbo i henhold til KL § 41, jfr. Skfl. § 44, indfri »pensionskasselån« til parikurs?«). Det antages, at KL § 41 alene er skifteteknisk begrundet, således at et bo aldrig kan indfri en forpligtelse til en kurs, der er lavere end dens faktiske værdi.

17. Dødsboer, hvor der er en efterlevende ægtefælle

Det giver anledning til særlige skifteproblemer, hvis afdøde efterlader sig en ægtefælle. Der er i så fald behov for nogle fortrinsrettigheder for ægtefællen, ligesom der ikke mindst er behov for at sikre, at ægtefællen bevarer rådigheden over sin bodel og sit særeje under skiftet.

I Skfl. kap. 5 (§§ 57-63) er der givet regler om behandlingen af dødsboer, hvor der er en efterlevende ægtefælle. Reglerne blev i forbindelse med indførelsen af 1963-arveloven i væsentlig grad ændret ved L 412:1963, jfr. *O. Unmack Larsen*, J 1964.125 ff.

Med ægteskab må sidestilles **registreret partnerskab** mellem personer af samme køn, jfr. L 372:1989.

Reglerne i Skfl. kap. 5 har betydelige lighedspunkter med reglerne i Skfl. kap. 6 om skifte ved separation og skilsmisse m.v.

Skfl. kap. 5 har alene henblik på opgøret mellem afdødes arvinger og den efterlevende ægtefælle og altså ikke på forholdet mellem ægtefællen og dennes kreditorer.

17a. Området for Skfl. kap. 5

Kap. 5 finder anvendelse, uanset om der bestod formuefællesskab eller særeje mellem ægtefællerne. Det er også uden betydning, om samlivet var ophævet på dødstidspunktet.

I mindre boer kan det tænkes, at ægtefællens særlige rettigheder, jfr. Skfl. §§ 61a, 62a-b og Æ II § 23 kan udtømme hele boet. Erklærer ægtefællen i disse tilfælde at ville overtage ansvaret for afdødes gæld, kan såvel fællesboet som afdødes særeje uden skiftebehandling udlægges til ægtefællen, jfr. Skfl. § 57, stk.1. Langt det mest praktiske i denne forbindelse er, at boet slutes summarisk i kraft af Skfl. § 57, stk. 1, jfr. 50.000 kr.s reglen i Skfl. § 62b, stk. 2. Se herved ovenfor afsnit 10.

Reglerne i Skfl. kap. 5 får altså kun betydning, hvis boet har en sådan størrelse, at det ikke kan slutes summarisk efter reglerne om begravningsudlæg eller efter 50.000 kr.s reglen. I disse tilfælde vil ægtefællen i øvrigt som regel vælge at sidde i uskiftet bo. Behandlingsreglerne i kap. 5 har altså kun betydning i de ret få tilfælde, hvor der finder et egentligt skifte sted efter afdøde.

Boer med efterlevende ægtefælle

Kap. 5 finder endda kun anvendelse, hvis afdødes bo (bodel og særeje¹) skiftes offentligt efter enten Skfl. kap. 3 om fragåelsesboer eller kap. 4 om vedgåelsesboer. Er afdødes bodel tom, men havde han et lille særeje, som netop kan dække begravelsesomkostningerne, kan afdødes særeje dog også tænkes udlagt for begravelsesomkostningerne.

Skfl. kap. 5 finder kun anvendelse på ægtefællens bodel. Inddrages ægtefællens særeje på grund af vederlagskrav, anvendes kap. 5 også på særejet, jfr. i det hele Skfl. § 57.

Der bliver altså normalt tale om to bobehandlinger; én efter kap. 3 eller 4 af afdødes bodel og særeje, og én efter kap. 5 af den efterlevende ægtefælles bodel og eventuelt tillige særejet.

Skiftes afdødes bo privat, omfatter det private skifte også ægtefællens bodel og om nødvendigt tillige særejet. Ægtefællens rettigheder – navnlig rådighedsret – kan ikke krænkes herved, idet ægtefællen i kraft af Skfl. § 8 har varetoret i alle boets anliggender.

Skiftes et uskiftet bo i den efterlevende ægtefælles levende live, sker skiftet ifølge Skfl. § 57, stk. 3, fuldt ud efter reglerne i Skfl. kap. 5. Det er dog stadigvæk forudsat, at skiftet ikke sker privat.

Dør ægtefællen under kap. 5-skiftet, er det et problem, om kap. 5-skiftet kan fortsætte, eller om der skal etableres et selvstændigt bo i relation til den sidst afdøde af ægtefællerne. Et selvstændigt bo kan navnlig være begrundet, hvis den længstlevende af ægtefællerne i tiden efter førstafdødes død i væsentlig grad har erhvervet nye aktiver. Som regel vil det dog formentlig være både praktisk og ubetænkeligt at fortsætte med kap. 5-skiftet.²

Er der tale om offentligt skifte af et uskiftet bo i længstlevendes levende live, jfr. Skfl. § 57, stk. 3, finder kap. 5 formentlig anvendelse, blot længstlevendes begæring om skifte er efterkommet inden længstlevendes død.³

17b. Bomassen

Som nævnt i afsnit 17 a indgår længstlevendes bodel og i særlige tilfælde tillige særejet i kap. 5-boet.

Som **skæringsdag** må anvendes førstafdødes dødsdag.

1. Afdødes særeje kan næppe isoleret skiftes efter reglerne i kap. 5, jfr. nærmere *Walbom & Engholm*, s. 60, n. 4.

2. Jfr. muligvis forudsætningsvis *Svend Danielsen*, U 1979B.272 f., men til dels afvigende *Harbou*, s. 37 f. samt *Walbom & Engholm*, s. 182.

3. Jfr. *Svend Danielsen*, U 1979B.272 f.

Ved skifte af et uskiftet bo i længstlevendes levende live er datoen for skiftebegæringens indgivelse skæringsdag.⁴

Det er altså afgørende, hvilke aktiver og passiver der forelå på skæringsdagen. De indtægter og udgifter, der under bobehandlingen flyder af boets aktiver, skal dog også indgå i boregnskabet.

Den længstlevende ægtefælles erhvervelser efter skæringsdagen indgår ikke i bomassen. Dette gælder navnlig lønindtægter, arv og gaver. Erhvervelser, der i væsentlig grad bygger på brug af boets aktiver, indgår dog i bomassen.

Passiver, der efter skæringsdagen stiftes uden relation til boets aktiver, indgår tilsvarende heller ikke i boet.

Skæringsdagen i boopgørelsen er afgørende for værdiansættelsen af aktiverne.

Der skal ikke foregå en formelig **registrering** og **vurdering** af længstlevendes aktiver og passiver. Ifølge Skfl. § 60 bør skiftet i stedet grundes på den længstlevendes egen opgørelse af indgæld og udgæld, for så vidt denne erkendes af de tilstedeværende arvinger eller disses værger, og skifteretten ikke på de umyndiges eller fraværendes vegne finder nogen særdeles anledning til at betvivle dens rigtighed.

Den manglende formelle registrering og vurdering må ses i lyset af, at længstlevende i henhold til § 58 bevarer rådigheden over boet.

I praksis vil ægtefællerne dog meget ofte have sammenblandet bodelene således, at det er meget svært at afgrænse kap. 5-boet over for afdødes kap. 3- eller 4-bo. Hyppigt vil den længstlevende derfor frafalde sin ret i henhold til Skfl. § 60, således at registreringen og vurderingen i afdødes bo udstrækkes til at omfatte hele fællesboet.⁵

Afdødes arvinger har naturligvis ret til at fremsætte indsigelser vedrørende længstlevendes opgørelse af aktiver og passiver. Skifteretten skal i givet fald tage stilling til indsigelserne.

Der vil sjældent være knyttet problemer til passiverne, idet disse let kan kontrolleres ved henvendelse til de opgivne kreditorer. Passiverne vil – bortset fra »kontantlån« og »pensionskasselån« – næsten altid blive opført til pari kurs.

Gældsposter, der muligvis er forældede, skal formentlig alligevel tages i betragtning, når det dog ikke er endelig afklaret, om de er forældede.⁶

Om gæld, som begge ægtefæller hæfter for, henvises til *Irene Nørgaard*, U 1987B.102 ff.

4. Jfr. *Svenné Schmidt*, s. 374 med n. 11, samt *Walbom & Engholm*, s. 183.

5. Jfr. *Ernst Andersen*, *Arveret*, s. 289 f.

6. Jfr. NDS 1978.302.

Boer med efterlevende ægtefælle

Der er en langt større risiko for uregelmæssigheder i relation til aktiverne. Det kan i denne forbindelse tænkes, at længstlevende »glemmer« visse aktiver, ligesom nogle aktiver eventuelt opføres til en for lav værdi. Hertil kommer, at der i en række henseender er tvivl om, hvorvidt visse aktiver – jfr. Æ II § 15 – indgår i et kap. 5-bo. Der kan således forekomme aktiver, som skal indgå i et kap. 6-skifte, men ikke i et kap. 5-skifte.⁷

Patent-, mønster- og varemærkerettigheder indgår i boet.⁸

Goodwill i relation til længstlevendes virksomhed må indgå som et aktiv i kap. 5-boet. Goodwill, der udelukkende er knyttet til længstlevendes person, må dog kunne holdes uden for boet.⁹

Indtægter af en **ophavsret**, som ophavsmanden har udnyttet økonomisk inden skæringsdagen, må indgå i boet.¹⁰

Biblioteksafgift, som under bobehandlingen¹¹ udbetales til længstlevende, indgår næppe i kap. 5-boet, men beskattes naturligvis som almindelig indkomst. Ifølge § 3 i Bek. 607:1987 om biblioteksafgift udbetales afdødes biblioteksafgift til ægtefællen, subsidiært børn under 21 år.

Ifølge Erstatningsansvarslovens § 18, stk. 3, indgår længstlevendes **erstatning eller godtgørelse for personskade** ikke i kap. 5-boet. Det samme gælder en eventuel **forsørgertabserstatning**. Det er en generel betingelse, at erstatnings- eller godtgørelsesbeløbet er i behold. Renter og udbytte samt værditilvækst indgår derimod i boet. I et vist omfang kan § 18, stk. 3, formentlig anvendes analogt på forsikringsbeløb.¹²

Længstlevendes krav på **feriepenge** og **krav mod Lønmodtagernes Dyrtidsfond** skal ikke inddrages i boet.¹³

Længstlevendes indestående på **investeringsfondskonti** og **etableringskonti** skal opføres som aktiver i boet, idet der dog kan fastsættes en passiveringspost på 25 % af hensyn til den latente skattebyrde.¹⁴

Længstlevendes **almindelige pensionsordninger** i forbindelse med et ansættelsesforhold indgår ikke i boet.

7. Jfr. *Svenné Schmidt*, s. 376.

8. Jfr. *Werlauff & Lyhne*, s. 51, samt *Graversen m.fl.*, *Familieret*, 2. udg., s. 556, n. 55.

9. Se nærmere med henvisninger *Werlauff & Lyhne*, s. 47 f. Se også *Adv. 1989*, *Fagligt Nyt*, s. 82-83.

10. Jfr. *Werlauff & Lyhne*, s. 51 f.

11. Udbetales den 1. oktober hvert år.

12. Se *Linda Nielsen*, U 1986B.1-10, *Jørgen Nørgaard*, J 1986.34-39, og *samme*, J 1987.218-19.

13. Jfr. *Werlauff & Lyhne*, s. 50.

14. Jfr. *Werlauff & Lyhne*, s. 50 og *Værdiansættelsescirculærets* pkt. 47.

Længstlevendes **almindelige livsforsikringer** indgår i boet med genkøbsværdien.¹⁵ Cfr. derimod **livrenter**, som ikke har en genkøbsværdi, jfr. *Linda Nielsen*, U 1988B.162.

Forsikrings- og pensionsordninger oprettet i henhold til Pensionsbeskatningsloven kan sædvanligvis holdes uden for kap. 5-boet.¹⁶

Tilsvarende gælder længstlevendes **selvpensioneringskonto**.¹⁷

Indexkontrakter indgår i kap. 5-boet med det beløb, de kan hæves med.¹⁸

En **børneopsparingskonto** tilhører barnet og kan derfor alene indgå i barnets dødsbo.¹⁹ Tilsvarende gælder **uddannelseskonti**.

Indgår der en erhvervsvirksomhed i boet, vil denne ofte mere eller mindre blive drevet af længstlevende. Længstlevende har i så fald krav på vederlag (**driftshervederlag**) for sin indsats. I Ksl. § 20E er det endda bestemt:

»Hvis længstlevende eller en arving eller legatar udfører arbejde for boet, skal han indkomstbeskattes af et arbejdsvederlag, der svarer til den betaling, som det ville være muligt at opnå ved arbejde af samme art og omfang, udført for andre.«

Ofte vil længstlevende og de andre arvinger under bobehandlingen gøre brug af boets aktiver. Dette rejser spørgsmålet, om der skal betales **leje** i anledning af brugen, hvilket kan være rimeligt af hensyn til det indbyrdes forhold mellem lodtagerne. I praksis er det formentlig ret sjældent, at et dødsbo kræver leje af lodtagerne. Allerede af denne grund forudsætter et lejekrav formentlig, at brugeren af boet på forhånd eller for fremtiden er gjort bekendt med, at der skal betales leje. Brugen skal også under alle omstændigheder have et vist omfang, for at der kan blive tale om lejebetaling, jfr. *U 1989.417 V*. Ksl. § 28 kan formentlig anvendes analogt på lejebetalingen, således at denne betragtes som en del af brugerens arv, som der derfor alene skal betales arveafgift af. Som følge heraf indkomstbeskattes boet ikke af lejen. Ved erhvervslejemål bør det dog være muligt at betragte lejen som en driftsudgift for lejeren og modsvarende som en skattepligtig indtægt for boet.²⁰

15. Jfr. *Svenné Schmidt*, s. 377 med n. 27, samt *Werlauff & Lyhne*, s. 55.

16. Jfr. *Svenné Schmidt*, s. 377, *Linda Nielsen*, U 1988B.161-69, samt *Werlauff & Lyhne*, s. 54-55. Se også *U 1961.23 H*, der er kommenteret af *Gjerulff* i TfR 1961.285, og *U 1962.870 H*, der er kommenteret af *Trolle* i TfR 1963.48.

17. Jfr. *Svenné Schmidt*, s. 377, og *Arveafgiftsloven*, s. 36.

18. Jfr. *J. Nørgaard*, Fm. 1970.72 ff., særlig s. 79 f., *Svenné Schmidt*, s. 377, og *Arveafgiftsloven*, s. 36 og 90. Jfr. også *U 1989.417 V* om et Kap. 6 skifte. Afgiften af kontoen skal formentlig opføres i boopgørelsen som en særlig passiveringspost, idet *U 1989.417 V* dog ikke har taget stilling til dette problem.

19. Jfr. *Arveafgiftsloven*, s. 145, og *Irene Nørgaard*, Fm. 1988.137. En børneopsparingskonto kan bestå indtil barnets 21. år.

20. Jfr. *J.A. Andersen*, J 1978.487 f., samt *Werlauff & Lyhne*, s. 38 f.

Boer med efterlevende ægtefælle

Bebor længstlevende, en arving eller en legatar under bobehandlingen boets faste ejendom, skal boet i sin selvangivelse indtægtsføre sædvanlig lejeværdi af ejendommen. Dette taler for, at boet modsvarende bør kræve leje af den pågældende lodtager. Lejen kan som nævnt betragtes som en del af arven.²¹

17c. Længstlevendes rådighed over boet

Det er karakteristisk for et kap. 5-skifte, at længstlevende bevarer rådigheden over boet, medens skiftet står på, jfr. Skfl. § 58. Dette gælder, selv om kap. 5-boet inddrages under dødsbopeskatningen. Længstlevende kan i øvrigt gennem salg af boets aktiver gøre skattemæssige beslutninger i boet meningsløse.

§ 58 må indebære, at der ikke kan tinglyses offentligt skifte på længstlevendes ejendomme i henhold til TL § 13.

Er der særlig grund til at befrygte, at længstlevende utilbørligt vil forrykke bodelens stilling, kan skifteretten dog helt eller delvis fratage ham rådigheden over bodelen under skiftet. Rådighedsfratagelsen skal tinglyses efter reglerne i TL § 48 om umyndiggørelse og lavværgemål. Det er uhyre sjældent, at der sker rådighedsfratagelse i praksis.²² I givet fald vil det formentlig oftest ske i de tilfælde, hvor et uskiftet bo skiftes i længstlevendes levende live på begæring af arvinger, der påberåber sig rådighedsmisbrug.

Skifteretterne er formentlig mere tilbageholdende med at foretage rådighedsfratagelse i et kap. 5-bo, end de er i kap. 6-boer.

En rådighedsfratagelse vil som regel kun angå de likvide midler i boet.

Sker der rådighedsfratagelse, går rådigheden over til skifteretten.

Har længstlevende misbrugt sin rådighed over boet, må der kunne blive tale om et vederlags- eller erstatningskrav.²³

17d. Realisation af boets aktiver

I konsekvens af, at længstlevende ifølge Skfl. § 58 bevarer rådigheden over boets aktiver, er det i § 60 angivet, at længstlevende selv bestemmer, om der skal ske realisation af boets aktiver.

Auktionssalg vil i givet fald have karakter af frivillige auktioner, jfr. Rpl. § 538b, stk. 2.

21. Jfr. *J.A. Andersen*, J 1978.488, *Vedel*, s. 120 f., samt *Walbom & Engholm*, s. 305 og 345 f.

22. Se dog ØLD af 27. maj 1987, der er refereret i Fm. 1987.131-32.

23. Se ØLD af 27. maj 1987, der er gengivet i Fm. 1987.131-32.

I et kap. 5-bo – navnlig de i Skfl. § 57, stk. 3, nævnte boer vil skiftet ofte resultere i, at længstlevende skal betale større beløb til førstafdødes arvinger. Dette kan give anledning til problemer, hvis længstlevende ikke har de nødvendige likvide midler og i kraft af § 60 afslår at foretage realisationer. Skiftet må i så fald gennemføres på den måde, at det i boopgørelsen angives, hvor store beløb afdødes arvinger har krav på i arv. Arvingerne vil så efter boets slutning under henvisning til boopgørelsen kunne sagsøge længstlevende. Arvingerne vil imidlertid også kunne gå direkte til fogedretten og foretage udlæg på grundlag af boopgørelsen. Er boopgørelsen godkendt og underskrevet af alle lodtagerne, har den karakter af et retsforlig. Har alle lodtagere ikke godkendt boopgørelsen, men denne dog er stadfæstet af skifteretten, vil den eksekutionsmæssigt kunne sidestilles med en kendelse.²⁴ Cfr. dog *U 1989.761V* om et konkursbo.

17e. Arvinger og legatarer

Som nævnt ovenfor i afsnit 14b skal skifteretten i henhold til Skfl. § 14 undersøge arveforholdene og om nødvendigt underrette arvingerne og legatarerne samt sørge for, at de bliver lovligt repræsenteret, eventuelt gennem beskikkelse af værger.

Der er i Skfl. § 59 vedrørende kap. 5-boer henvist til Skfl. § 14.

For så vidt angår skifte af et uskiftet bo i længstlevendes levende live, jfr. Skfl. § 57, stk. 3, er en underretning af arvingerne og legatarerne særlig relevant.

Spørgsmål om værgebeskikkelse vil særlig ofte foreligge i kap. 5-boer, fordi den efterlevende ægtefælle normalt er værge for førstafdødes børn. Det er så nødvendigt at beskikke en ad hoc værge, jfr. ML § 58. Ofte vil man som værge vælge en person fra afdødes slægt. Værgens vigtigste opgave vil ofte være at tage stilling til længstlevendes begæring om henstand med arvens udbetaling til de umyndige arvinger i henhold til Skfl. § 63.

17f. Skifte af et uskiftet bo, jfr. Skfl. § 57 stk. 3

Om hvornår den, der sidder i uskiftet bo, har ret eller pligt til at skifte, henvises til afsnit 11 g ovenfor.

Skiftes boet offentligt skal det, jfr. Skfl. § 57, stk. 3, i det hele behandles efter reglerne i Skfl. kap. 5.

Da skifteretten i disse tilfælde ikke skal træde i funktion af egen drift, kan

24. Jfr. *Harbou*, s. 209, samt *J.A. Andersen*, *Tvangsfuldbyrdelse*, 2. udg., s. 86 og 88. Se også *J.A. Andersen*, J 1990. (»Kan boopgørelser eksekveres?«)

Boer med efterlevende ægtefælle

den betinge efterkommelsen af en skiftebegæring, der er omfattet af § 57, stk. 3, af, at der stilles **sikkerhed** for skifteomkostningerne.²⁵

Da der imidlertid ikke kan kræves sikkerhedsstillelse, hvis der i boet er utvivlsomt tilstrækkelige likvide midler til at dække boomkostningerne, er det i praksis sjældent, at der kræves sikkerhedsstillelse.

Om boets **beskatning** henvises til Ksl. § 20B.

Det må fremhæves, at boet inden 2 måneder efter, at skiftebegæringen er efterkommet, til ligningskommissionen skal indsende en opgørelse over de aktiver og passiver, der er inddraget under skiftet jfr. Ksl. § 20B stk 2.²⁶

Længstlevendes skatteforhold bliver i høj grad påvirket af skiftet, idet indtægter og udgifter af boets aktiver beskattes hos boet. Af- og nedskrivninger sker også hos boet, idet det er afgørende, hvem der har aktiverne ved indkomstårets udløb. Da det er meget afgørende for længstlevende at have af- og nedskrivningsretten, vil et uskiftet bo ofte blive begæret skiftet i begyndelsen af året, således at det kan være sluttet inden årets udløb. Ellers vil det være tilrådeligt at arveudlægge de aktiver, der kan af- og nedskrives på á conto til længstlevende inden årets udløb. Underskudsgivende aktiver bør under alle omstændigheder snarest udlægges á conto, da længstlevende har større skattemæssig glæde af underskuddet end boet.²⁷

Om hæftelsen henvises til afsnit 17g nedenfor.

17g. Kreditorernes retsstilling

Er der ikke tale om skifte af et uskiftet bo i længstlevendes levende live, afhænger **afdødes kreditorers** stilling helt af, om afdødes bodel og særeje skiftes efter Skfl. kap. 3 om fragåelsesboer eller kap. 4 om vedgåelsesboer.

Et kap. 5-skifte har overhovedet ikke henblik på **længstlevendes kreditorer**.

I Skfl. § 62 er det angivet, at kap. 5-skiftebehandlingen ikke indskrænker den længstlevendes kreditorer i at forfølge deres ret mod ham ganske på samme måde, som om ingen skiftebehandling fandt sted. Der er altså fri adgang til kreditorforfølgning, herunder afholdelse af tvangsauktioner.

Længstlevendes kreditorer kan ikke anmelde deres krav i boet, og skifteretten kan følgelig heller ikke tage stilling til tvister mellem kreditorerne og boet og/eller længstlevende. Sådanne tvister må afgøres gennem søgsmål ved de almindelige domstole, idet Skfl. § 76 næppe kan anvendes.

Forholdet mellem længstlevende og dennes kreditorer påvirkes ikke af kap.

25. Jfr. *J.A. Andersen*, Retsafgiftsloven, s. 214, *Holkmann & Viltoft*, s. 284, samt *Walbom & Engholm*, s. 219.

26. § 20B-opgørelsen modsvarer § 14-opgørelsen i andre boer.

27. Jfr. i det hele *J.A. Andersen*, J 1978.483-88 («A conto udbetaling af arv«).

5-skiftet. Forfaldsdagen bliver altså heller ikke påvirket. Længstlevende og boet må aftale, hvordan forfaldne kreditorkrav skal opfyldes. Der kan i denne forbindelse blive tale om å conto arveudlæg til længstlevende, således at den kan opfylde sine forpligtelser.

Kap. 5-skiftet kan formentlig tænkes at forbedre retsstillingen for længstlevendes kreditorer. Før skiftet kunne kreditorerne alene holde sig til længstlevendes bodel og særeje. Efter at skiftet er påbegyndt, har kreditorerne formentlig også mulighed for at gøre udlæg i længstlevendes boslodskrav, som jo nu er aktuelt.

Længstlevende kan ikke indkalde sine kreditorer gennem proklamaudstedelse.²⁸

Har længstlevende siddet i uskiftet bo, kunne der i henhold til AL § 16 være udstedt proklama i relation til førstafdødes kreditorer. Der er imidlertid ikke fastsat nogen frist for denne proklamaudstedelse. Vælger længstlevende at skifte det uskiftede bo i levende live, kan det derfor tænkes, at længstlevende under dette skifte – der som nævnt i det hele foregår efter Skfl. kap. 5 – kan indkalde afdødes kreditorer i henhold til AL § 16.²⁹

Afdødes arvinger påtager sig ikke gennem kap. 5-skiftet noget ansvar for længstlevendes gæld, jfr. Skfl. § 61. Dette gælder, selv om der er blevet udbetalt arv eller vederlag for arveafkald. Udbetalinger fra længstlevende til førstafdødes arvinger må i øvrigt forudsætte, at længstlevende opgør sin bodel som værende positiv. Viser dette sig efterfølgende at være urigtigt, idet længstlevende i virkeligheden var insolvent, må længstlevendes udbetalinger betragtes som gaver, der kan omstødes af længstlevendes konkursbo, jfr. navnlig KL §§ 64 og 74.

Skiftes et uskiftet bo i længstlevendes levende live, jfr. Skfl. § 57, stk. 3, påtager førstafdødes arvinger sig heller ikke noget ansvar for længstlevendes gæld. Dette gælder formentlig, selv om boet skiftes privat, og arvingerne i forbindelse hermed har underskrevet en sædvanlig blanketbegæring om privat skifte.³⁰

Om der hæftes for **førstafdødes gæld**, afhænger i øvrigt af, om førstafdødes bodel og særeje skiftes som gældsfragåelsesbo eller vedgåelsesbo.

17h. Længstlevendes skiftefordele – Vederlagskrav

Ovenfor i afsnit 10 er omtalt 50.000 kr.s reglen i Skfl. § 62b, stk. 2, der også er en arvedelingsregel, som kan få betydning, hvis boet er større end 50.000 kr.

28. Jfr. *Gomard*, s. 165.

29. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 283.

30. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 283.

Boer med efterlevende ægtefælle

I afsnit 10 er også omtalt den på grund af 50.000 kr.s reglen meget sjældent anvendte regel i Skfl. § 62b, stk. 1, hvorefter den efterlevende ægtefælle, hvis boet er af ringe værdi, kan udtage bohavet, arbejdsredskaber, og andet løsøre i det omfang, hvori det skønnes nødvendigt, for at han kan opretholde hjemmet eller sit erhverv, selv om der derved tilfalder ham mere end hans boslod og arvelod.

Rettighederne i henhold til § 62b, stk. 1-2, er personlige rettigheder for længstlevende, som ikke kan udøves af andre.

Ifølge Skfl. § 62a har den efterlevende ægtefælle ret til forlods at udtage **genstande, som udelukkende tjener til hans personlige brug**, for så vidt deres værdi ikke står i misforhold til ægtefællernes formueforhold. Hvilke genstande der kan udtages, afhænger af ægtefællernes formueforhold og sociale status. § 62a, stk. 1, kan anvendes i alle boer, herunder de helt store boer. § 62a, stk. 1, kan også anvendes i relation til genstande, der har tilhørt afdødes særlige eller bodel. Længstlevendes ret viger for afdødes kreditorer, som først skal fyldestgøres. I det omfang vi er inden for rammerne af transbeneficiet i Rpl. § 509, går den længstlevendes krav i henhold til Skfl. § 62a, stk. 1, dog forud for kreditorernes krav.

Ifølge Skfl. § 62a, stk. 2, har den efterlevende ægtefælle (og altså ikke børnene) også ret til forlods at udtage **genstande, der er erhvervet til børnenes brug**. Reglen finder kun anvendelse, hvis børnene er under 18 år. Med genstande, der er erhvervet til børnenes brug, må formentlig sidestilles genstande, som senere er overgået til børnenes brug.

§ 62a, stk. 2, har ikke betydning ad genstande, som børnene er ejer af.

De genstande, som længstlevende udtager **forlods** i henhold til Skfl. § 62a, stk. 1-2, vil som regel overhovedet ikke blive nævnt i boopgørelsen. Allerede som følge heraf vil der ikke blive betalt skifteafgift og arveafgift af disse genstande.

Længstlevendes rettigheder i henhold til Skfl. § 62a-b kan ikke indskrænkes ved førstafdødes testamente, jfr. Skfl. § 62e modsætningsvis.

I forbindelse med et kap. 5-skifte kan der tænkes fremsat et **vederlagskrav** af både den efterlevende ægtefælle og førstafdødes arvinger.

Et vederlagskrav er karakteriseret ved, at det kun kan gøres gældende på et skifte. Opnår kravet ikke dækning på skiftet, er det tabt, jfr. Æ II § 24. Der kan dog eventuelt blive tale om at genoptage skiftet af hensyn til fremsættelsen af et vederlagskrav.³¹

Ifølge Skfl. § 61a kan den efterlevende ægtefælle fremsætte et vederlags-

31. Jfr. *J.A. Andersen*, J 1977.424 og *Graversen m.fl.*, *Familieret*, 2. udg., s. 614.

krav, hvis han har anvendt midler af sit særeje til bedste for sin bodel (»**særejebeskyttelseskrav**«). Kravet kan kun rettes mod den efterlevende ægtefælles egen bodel. Under samme betingelser kan førstafdødes arvinger gøre et vederlagskrav gældende mod førstafdødes beholdne bodel.

I henhold til Æ II § 23, stk. 1, kan der blive tale om »**misbrugsvederlagskrav**«.³²

Ifølge Æ II § 23, stk. 2, kan der blive tale om et vederlagskrav (»**særrettighedskrav**«), hvis en af ægtefællerne har anvendt midler af fællesboet til erhvervelse eller forbedring af sit særeje eller af sådanne rettigheder, som omhandles i Æ II § 15, stk. 2.

Vederlagskrav i henhold til Æ II § 23 kan rettes mod det beholdne fællesbo eller i fornødent fald for halvdelen af det manglende beløb mod særejet. Om beregningen henvises til *Svenné Schmidt*, s. 372, og *Graversen m.fl.*, Familie-ret, 2. udg., s. 441 f. med n. 28 og s. 613.

Tvistigheder vedrørende vederlagskrav afgøres af skifteretten ved dom.

Der kan dog også blive tale om vederlagskrav i henhold til AL § 21 om misbrug af rådigheden over et uskiftet bo. Tvistigheder vedrørende AL § 21 afgøres af skifteretten ved kendelse, jfr. AL § 24.

Ifølge Skfl. § 62c har den efterlevende ægtefælle ret til at overtage hele fællesboet (**udløsningsret**) mod at udbetale arven til førstafdødes arvinger kontant. Det har i denne forbindelse stor betydning, at den efterlevende ægtefælle i henhold til Skfl. § 63, jfr. Bek. 77:1986, af skifteretten kan få henstand med at udbetale arven til afdødes umyndige livsarvinger, til de bliver myndige.

Ifølge Skfl. § 62d har den efterlevende ægtefælle kun **udlægsret** i relation til arv af afdødes særeje. Ægtefællen har imidlertid altid fortrin til arveudlæg, hvis de øvrige arvinger ønsker udlæg i samme ting. Ægtefællen har derudover også ret til at få fast ejendom arveudlagt.

Ægtefællens rettigheder i henhold til Skfl. §§ 62c-d viger ifølge Skfl. § 62e for afdødes testamentariske bestemmelser i henhold til AL § 66 (kvalitativ testationskompetence).

Ægtefællens skiftetofordele kan ikke anvendes analogt på **samlivsforhold**.³³ Domstolene vil dog kunne tillægge den efterlevende i et samlivsforhold en slags berigelseskrav, jfr. navnlig *Jørgen Nørgaard*, Højesteret 1661-1986, s. 97 ff. Fra den 1. okt. 1989 har registreret partnerskab mellem to personer af samme køn været sidestillet med ægteskab, jfr. L 372:1989.

32. Se f.eks. *ØLD af 27. maj 1987*, der er refereret i Fm. 1987.131-32 (umådeholdent forbrug).

33. Jfr. *U 1974.1033 V* om Skfl. § 63, og *I. Lund Andersen*, U 1982B.41 med n. 1 og 2.

Boer med efterlevende ægtefælle

17i. Længstlevendes ret til pension, forsikringer, erstatninger, lejlighed m.v.

Beklædte afdøde en stilling med tilknyttet offentlig eller privat pensionsret, vil der normalt blive udbetalt både ægtefællepension og børnepension.³⁴

Havde afdøde været omfattet af Arbejdsmarkedets Tillægspensionsordning (ATP) i mindst 10 år, udbetales der på begæring pension til ægtefællen (ikke blot enken) på betingelse af, at denne er fyldt 62 år, og ægteskabet har været mindst 10 år. Det er ikke muligt at opnå tillæg til ægtefællepensionen ved at udskyde pensionstidspunktet.

Der kan udbetales **folkepension** til personer, der er fyldt 67 år, jfr. § 12 i Lov om social pension.

Førtidspension,³⁵ der kendes i flere former, kan udbetales personer i alderen fra 18 til 67 år, jfr. §§ 13-15 i Lov om social pension. Det kræves sædvanligvis, at erhvervsevnen er varigt nedsat i væsentligt omfang. Erhvervsevnen skal normalt være nedsat på grund af fysisk eller psykisk invaliditet. Der kan dog også lægges vægt på andre omstændigheder, ligesom der i helt ekstraordinære tilfælde kan tilkendes førtidspension, uden at nedsættelsen af erhvervsevnen skyldes helbredsmæssige forhold. For så vidt angår personer i alderen fra 50 til 67 år, kan disse tilkendes førtidspension, når sociale og helbredsmæssige årsager taler for det.

Ansøgning om folkepension eller førtidspension skal indgives til kommunens socialudvalg.

Pensionens størrelse afhænger bl.a. af pensionistens indtægtsforhold, erhvervsevne og alder.

Modtog både afdøde og den efterlevende ægtefælle på dødstidspunktet folke- eller førtidspension, oppebærer den efterlevende ægtefælle i 3 måneder fra udgangen af den måned, hvor dødsfaldet fandt sted, samme pension («efterlevelsespension»), som ægtefællerne tilsammen oppebar på dette tidspunkt, jfr. § 48 i Lov om social pension.

Pensionsydelseerne erhverves af den berettigede uden om boet og beskattes som almindelig A-indkomst. Der skal ikke betales arveafgift af almindelige pensionsydelse.

Var afdøde funktionær, udbetales der op til 3 måneders **efterløn** til ægtefællen, subsidiært børn under 18 år, jfr. FUL § 8.

Se tilsvarende regler i Sømandslovens § 33 om sømænd, der dør under tjenesten. Var afdøde tjenestemand, findes der beslægtede bestemmelser om ef-

34. Se f.eks. Tjenestemandspensionslovens §§ 11-16.

35. Begrebet førtidspension har afløst begreberne invalidepension og enkepension.

terindtægt i Tjenestemandspensionslovens §§ 20-23. Efterlader tjenestemanden sig hverken ægtefælle eller pensionsberettigede børn, er hans bo berettiget til efterindtægten.

Efterløn og efterindtægt modtages af den berettigede uden om boet og beskattes som almindelig A-indkomst. Der skal ikke betales arveafgift.

Den efterlevende ægtefælle vil som regel som indsat begunstiget³⁶ modtage **livsforsikringer** (herunder gruppelevsforsikringer), **ratepension** og **kapitalpension** uden om dødsboet.³⁷ Forsikringsselskabet eller pengeinstituttet kan ikke modregne med forfaldne krav mod afdøde.³⁸ Der skal betales arveafgift af udbetalingerne. Er det ikke et engangsbeløb, der udbetales, men løbende ydelser (f.eks. i henhold til rateforsikringer og ratepensioner), skal disse kapitaliseres i forbindelse med beregningen af arveafgiften, og modtageren skal tillige betale indkomstskat af de løbende ydelser.³⁹

Afdødes indestående på **selvpensionskonti** og **indexkonti** tilfalder ikke ægtefællen, men indgår i dødsboet. Tilsvarende gælder afdødes indestående i **Lønmodtagernes Dyrtdisfond**, som i 1989 efter betaling af statsafgift normalt androg godt 11.000 kr.

Skyldes afdødes død en arbejdsulykke, udbetales der i henhold til § 30 i Lov om **arbejdsskedeforsikring** ægtefællen et **overgangsbeløb**, der ifølge Bkg. 1:1989 den 1. april 1989 androg 81.500 kr. Ægtefællen og afdødes børn under 18 år får derudover i henhold til lovens §§ 31-32 udbetalt **forsørgertabserstatning**. Forsørgertabserstatningen ydes i form af en tidsbestemt, løbende ydelse, der størrelsesmæssigt er sat i forhold til afdødes årsløn. Der skal ikke betales arveafgift af udbetalinger i henhold til arbejdsskedeforsikringsloven. De løbende ydelser indkomstbeskattes.

Udgifterne til afdødes begravelse erstattes ikke af arbejdsskedeforsikringen.

Den som er erstatningsansvarlig for afdødes død, skal ifølge Erstatningsansvarslovens §§ 12-14 betale **forsørgertabserstatning** til afdødes ægtefælle og

36. Se herved *J. Nørgaard* i Festskrift til L. Ringgård (1989) s. 137-49 (»Indsættelse af begunstigede i kapital- og ratepensionsordninger«). Lovgivningen stiller ikke krav om, at der skal indsættes en begunstiget. Indsættelsen sker i givet fald ved skriftlig meddelelse til pengeinstituttet eller forsikringsselskabet, idet en testamentsbestemmelse ikke er fyldestgørende.

37. Ved andre særlige opsparingsformer kan der ikke indsættes en begunstiget, hvorfor indestændet må udbetales til dødsboet, jfr. *Lyng Andersen*, Pengeinstitutters modregning i særlige indlån, s. 17, 22, 24, 38, 40, 45, 53, 57, 65 og 70.

38. Jfr. *Lyng Andersen*, Pengeinstitutters modregning i særlige indlån, s. 46.

39. Omvendt har afdøde fratrukket præmiebetalingerne i sine indkomstopgørelser. Der kan opnås en afdragsordning i relation til arveafgiften, jfr. AAL § 11.

Boer med efterlevende ægtefælle

børn. Erstatningen indgår ikke i dødsboet, jfr. Erstatningsansvarslovens § 18, stk. 3. Der betales hverken skat eller arveafgift af erstatningen.

Den erstatningsansvarlige skal endvidere ifølge Erstatningsansvarslovens § 12 betale **rimelige begravelsesudgifter**, hvilket normalt vil sige op til ca. 10.000 kr.

Efter Erstatningsansvarslovens ikrafttræden kan der ikke mere tilkendes erstatning for forstyrrelse af stilling og forhold, jfr. *U 1988.728 Ø* og *733 Ø*.

Skifteomkostningerne kan derimod ikke kræves erstattet af skadevolderen, jfr. *U 1963.672 Ø* og *U 1988.432 Ø*.

Den efterlevende ægtefælle har ret til at overtage afdødes **lejemål**, jfr. LL § 75.

Den efterlevende ægtefælle har også ret til at overtage afdødes **telefon**.⁴⁰

Ægtefællen vil normalt kunne få skattemyndighedernes tilladelse til at overtage afdødes **etableringskonti og investeringsfondshenlæggelser**.

I øvrigt vil længstlevende ofte kunne indtræde i afdødes rettigheder og pligter, f.eks. i relation til offentlige låne- og tilskudsordninger. Der henvises generelt til opregningen i Ægteskabsudvalgets Bet. 5 (nr. 720:1974), s. 69-71.

40. Se *J.A. Andersen*, J 1984.296 ff.

18. Eksekutorboer

Eksekutorer var oprindelig personer, der i afdødes testamente var indsat til at føre tilsyn med skiftet og herunder påse, at afdødes sidste vilje blev opfyldt. Eksekutorerne havde oprindelig intet at gøre med selve udførelsen af skiftebehandlingen. I løbet af det 18. århundrede blev det imidlertid almindeligt, at testatorer indsatte eksekutorer til at udføre skiftet. Om den historiske udvikling kan der i det hele henvises til Skiftelovsbet. s. 35 ff.

For tiden er det ca. 1 ½ % af alle dødsboer, der behandles som eksekutorboer.

Et eksekutorbo er et offentligt skiftet bo. Det vil sige, at boet skiftes efter reglerne i Skfl. kap. 3 om fragåelsesboer eller kap. 4 om vedgåelsesboer. Er der en efterlevende ægtefælle, skal reglerne i Skfl. kap. 5 tillige anvendes. Da en eksekutorbestemmelse i et testamente oprettet af ægtefæller normalt først skal træde i funktion, når begge ægtefæller er døde, er det meget sjældent, at Skfl. kap. 5 får betydning for eksekutorboer.

I et eksekutorbo træder eksekutor i skifterettens sted og dermed også i skifteretsmedhjælperens sted. Eksekutor har dog ikke som skifteretten dømmende myndighed, jfr. Skfl. § 83. Se nærmere nedenfor s. 217 ff om tvister i eksekutorboer.

Skifteretten fører dog tilsyn med eksekutorboerne, og i provinsen er det også skifteretten, som er revisionsmyndighed. Hertil kommer, at der også i eksekutorboer er en række funktioner, som henhører under skifteretten.

Det er alene skifteretten, der kan udlevere et eksekutorbo til hensiddent i **uskiftet bo med særkuldbørn**, jfr. AL § 9 og Skfl. § 9, stk. 2.

Om et bo kan udleveres til **privat skifte** fra først af eller senere i henhold til Skfl. §§ 9, stk. 1 eller 75 til trods for, at der er en eksekutorbestemmelse i afdødes testamente,¹ må afgøres af skifteretten.

Twistigheder om **forlodsretten** henhører også under skifteretten, jfr. AL § 29. Det samme gælder spørgsmål om **tilsidesættelse af båndlæggelsesbestemmelser**, jfr. AL § 60.

Beskikkelse af ad hoc værger i henhold til ML § 58 kan kun foretages af skifteretten. Det samme gælder udmeldelse af **vurderingsmænd** i henhold til Skfl. § 48 eller Ksl. § 16.

1. Se ovenfor afsnit 12b.

Eksekutorboer

Eksekutor kan ikke **godkende, at en værge vedgår gældsansvaret**, idet også dette spørgsmål henhører under skifterettens kompetence, jfr. Værgbekendtgørelsens § 27.

Der vil normalt blive søgt om eksekutorbevilling straks efter dødsfaldet, således at § 13-udsættelsesperioden, jfr. ovenfor afsnit 7, som regel er ret kort i eksekutorboer.

Se iøvrigt generelt *C.H. Rasmussen og H. Lyhne, Eksekutorboer* (1989).

18a. Området for eksekutorboer

Eksekutorbehandling har henblik på de store boer. Dette fremgår bl.a. af, at der har været år, hvor op mod halvdelen af al arveafgift er kommet fra eksekutorboerne, selv om disse udgør mindre end 2 % af alle dødsboer.

I eksekutorboer vil aktiverne typisk i betydelig grad foreligge i ikke-likvid form. Efterlader afdøde sig en erhvervsvirksomhed, vil han ofte indsætte en eksekutor i sit testamente for at sikre, at bobehandlingen bliver forestået af personer, der efter hans opfattelse har de fornødne kvalifikationer til at tage vare på virksomheden.

Testamenter, der indeholder eksekutorindsættelser, er ofte ret omfattende, ligesom de typisk også er blevet ændret i årenes løb. Ofte er der bestemmelser om oprettelse af legater, der skal tilgodese særlige formål. Bestemmelser om, at arvelodder skal båndlægges eller være særeje for modtageren, er heller ikke ualmindelige. Testator kan da netop ved at indsætte en person, som han har tillid til, og som kender hans forhold, sikre, at testamentet efterleves både efter dets bogstav og ånd.

Har boet ikke den ovenfor beskrevne karakter, f.eks. fordi forholdene har ændret sig efter testamentsoprettelsen, rejser dette spørgsmålet, om det alligevel, jfr. Skfl. § 6, kan udleveres til privat skifte. Se om dette spørgsmål ovenfor afsnit 12 b.

18b. Hvem kan være eksekutor?

Ifølge Skfl. § 83, stk. 2, skal eksekutor være **myndig, pålidelig og vederhæftig**. Om disse betingelser er opfyldt, beror på et skøn. Som følge heraf kan spørgsmålet næppe forelægges domstolene.²

Justitsministeriet udsender løbende lister til statsamtterne og skifteretterne over personer – navnlig advokater – som der ikke må udstedes eksekutorbevilling til på grund af deres indsats eller mangel på samme i andre boer.

2. Jfr. *U 1897.739 V, ØLK af 22. april 1985*, der er refereret i *Fm. 1986.89, Gomard, s. 294* og *Skiftelovsbet. s. 36*.

I cirkulære 49:1964, § 1, stilles der af praktiske grunde den yderligere betingelse, at eksekutor er **bosat i Danmark**. Justitsministeriet – men ikke statsamtterne – kan dog efter omstændighederne meddele eksekutorbevilling til en dansk statsborger, der opholder sig i Danmark en væsentlig del af den tid, der medgår til behandling af boet. Det kræves dog, at der er en medeksekutor, som er bosat i Danmark.³

Eksekutor behøver ikke at være jurist. De fleste eksekutorer er dog formentlig advokater, idet det typisk er afdødes advokat, der er indsat som eksekutor. At den pågældende eksekutor som regel har konciperet testamentet, gør ham ikke inhabil. Set med testators øjne er der tværtimod tale om en kvalifikation hos eksekutor.

En advokat kan være eksekutor, selv om han var identitetsvidne i forbindelse med oprettelsen af afdødes notartestamente.

En eksekutorbehandling kan næppe gennemføres uden juridisk bistand. Er eksekutor ikke jurist, er han derfor nødt til at søge juridisk bistand, normalt hos en advokat. Den pågældende advokat vil blive betegnet som **kurator** i eksekutorboet.

En arving kan udmærket være eksekutor.

Oftest er der flere eksekutorer. Navnlig kan afdødes advokat og den mest forretningskyndige af arvingerne udgøre en praktisk kombination.

En person kan være eksekutor, selv om han var vidne i det af afdøde oprettede vidnetestamente.

Hvervene som eksekutor og værge for en arving er uforenelige, jfr. Vægebekendtgørelsens § 29.

Dommere og dommerfuldmægtige kan være eksekutorer. Ofte vil dette dog være upraktisk, fordi det er klart, at de så ikke kan have med tilsyn og revision af boet at gøre.⁴

En **statsautoriseret revisor** kan kun med dispensation fra Industriministeriet opnå eksekutorbevilling, jfr. § 10, stk. 2 i Lbkg. 56:1989 om statsautoriserede revisorer. Jfr. tilsvarende § 8 i Lbkg. 57:1989 om **registrerede revisorer** smh.m. Bkg. 463:1976, § 4. Efter praksis gives der dispensation, hvis bobehandlingen ikke omfatter fortsættelse af en væsentlig erhvervsmæssig virksomhed.⁵

De særlige krav, der stilles til eksekutors person, må bevirke, at eksekutor kun i begrænset omfang, på afgrænsede områder, kan give **fuldmagt** til an-

3. Jfr. *Gomard*, s. 295.

4. Se Justitsministeriets skrivelse nr. 137 af 19. august 1936 og Justitsministeriets cirkulære 68:1933 samt *Gomard*, s. 295 og 340.

5. Jfr. Cirk. 98:1970, Tillæg s. 74, *Gomard*, »Revisors stilling i retlig belysning«, s. 94, og *H. Fischer Møller*, U 1980B.91.

Eksekutorbevillinger

dre.⁶ Der må dog i vidt omfang kunne gives fuldmagt til en medeksekutor. Er en advokat kurator i et bo, hvor eksekutor ikke er jurist, er det formentlig også nødvendigt med ret vidtgående fuldmagter.

18c. Grundlaget for en eksekutorbehandling – Eksekutorbevillingen

Grundlaget for en eksekutorbehandling er som regel en eksekutorindsættelse i afdødes testamente,⁷ jfr. Skfl. § 6.

Et bo kan endvidere behandles som eksekutorbo, hvis samtlige arvinger⁸ anmoder derom.⁹ En sådan begæring kan dog ikke efterkommes af statsamtet, hvis en af arvingerne er umyndig eller er en stiftelse, et legat eller lignende, som ikke bestod på tidspunktet for dødsfaldet, eller det oplyste giver grund til at antage, at boet er insolvent. Sagen må i så fald forelægges Justitsministeriet. Er et legat arving, kræves det, at legatbestyrelsen eller en legatværgе tiltræder begæringen om eksekutorbehandling.¹⁰ Gomard oplyser s. 306 f., at Justitsministeriet kræver, at de myndige og tilstedeværende arvinger skal være lodtagne i boet med mere end halvdelen. Ved beregningen af, om et flertal efter vægt foreligger, tæller en efterlevende ægtefælle både med bos- og arvelod.

Er boet insolvent, meddeles der normalt kun eksekutorbevilling, hvis mindst 67% af de simple kreditorer efter vægt samtykker heri.

Det er vistnok ret sjældent forekommende, at arvinger anmoder om eksekutorbehandling. I Juristen 1986 s. 224 påpeger Viltoft dog, at arvinger i større privatskiftede boer ofte ville stå sig ved at begære eksekutorbehandling. De ville derved få mulighed for at være omfattet af den billige dødsbøbeskatning i mere end 15 måneder. Skattebesparelsen vil normalt langt overstige de skifteomkostninger – navnlig skifteafgift – der er forbundet med en eksekutorbehandling. I øvrigt er skifteafgiften kun det halve af skifteafgiften i skifteretsboerne.

Er den i testamentet indsatte eksekutor forhindret i at behandle boet som eksekutor, kan boet kun behandles som eksekutorbo i kraft af arvingernes begæring herom, jfr. § 3 i Cirk. 49:1964. I praksis er det dog næsten altid angit-

6. Jfr. Gomard s. 316 f. Det er klart, at eksekutor ikke kan give andre generalfuldmagt, jfr. U 1980.838 Ø.

7. Se Marianne Sørensen, Adv. 1986.348 om eksekutorbestemmelser i vidnetestamenter. Se også § 2, stk. 2 i Cirk. 49:1964.

8. Der kræves ikke samtykke fra legatarerne, jfr. Gomard s. 305.

9. Jfr. § 3 i Cirk. 49:1964.

10. Jfr. Gomard s. 305.

vet i testamenterne, hvem der i stedet skal være eksekutor, hvis den indsatte eksekutor bliver forhindret. Er en advokat indsat som eksekutor, er der typisk en **substitutionsret**, således at advokatens kompagnon i givet fald kan overtage eksekutorhvervet.

Afdøde kan i sit testamente forbyde, at hans bo behandles som eksekutorbo, jfr. § 3, stk. 2, i Cirk. 49:1964.

Er et testamente gjort uigenkaldeligt, omfatter uigenkaldelighedsbestemmelsen sædvanligvis ikke eksekutorindsættelsen.

Det er ofte **fællestestamenter** oprettet af ægtefæller, som indeholder eksekutorbestemmelser. Der er en formodning for, at eksekutorbestemmelsen først skal træde i funktion, når begge ægtefæller er døde,¹¹ idet længstlevende normalt vælger at sidde i uskiftet bo.¹² Ved fællestestamenter er det et generelt problem, om den længstlevende efter førstafdødes død kan ændre eksekutorbestemmelsen. Hvis ikke andet er bestemt, antages længstlevende at kunne indsætte en ny eksekutor, uanset om den oprindeligt indsatte er blevet forhindret i at overtage hvervet.¹³ Længstlevende antages derimod ikke uden særlig hjemmel at kunne ophæve eksekutorbestemmelsen.¹⁴

Ifølge Skfl. § 6 kan den, der sidder i uskiftet bo, med virkning for hele fællesboet (og sit særeje) i testamentsform træffe bestemmelse om eksekutorbehandling.

Ifølge Skfl. § 83 er det justitsministeren, der meddeler eksekutorbevillinger. I Cirk. 49:1964 har justitsministeren bemyndiget statsamterne til at meddele eksekutorbevilling under nærmere angivne betingelser. I praksis indebærer dette, at langt de fleste eksekutorbevillinger bliver meddelt af statsamterne. Er betingelserne i det nævnte cirkulære ikke opfyldt, må sagen forelægges Justitsministeriet, som så tager stilling til, om der alligevel skal meddeles eksekutorbevilling.

Det tidligere gældende 40 kroners gebyr for udstedelse af eksekutorbevilling blev ophævet ved L 501:1980.

Den, der ansøger om eksekutorbevilling, skal godtgøre, at dødsfaldet har fundet sted, jfr. § 5 i Cirk. 49:1964. Som følge heraf bliver ansøgninger om eksekutorbevilling næsten altid indgivet til den skifteret, som dødsfaldet hen-

11. Jfr. *U 1945.1094 H*, men cfr. den i Fm. 1981.41-43 gengivne Vestre landsretskendelse.

12. Bevilling til behandling af fællesboet efter afdøde og efterlevende ægtefælle må ifølge § 4 i Cirk. 49:1964 kun meddeles, hvis ægtefællen ved underskrift på afdødes testamente eller på anden måde har samtykket i bevillingens meddelelse. Selv om samtykke tidligere er givet, bør bevilling ikke meddeles, hvis den længstlevende ægtefælle protesterer derimod. Boet vil i så fald blive behandlet som offentligt skifteretsbo.

13. Jfr. *Gomard* s. 299 f.

14. Jfr. *Gomard* s. 27 f.

Eksekutorboer

hører under. Skifteretten videresender ansøgningen til statsamtet med en bemærkning dels om, at dødsfaldet er anmeldt, dels om, hvilket nummer i skiftesaglisten boet har fået.

Eksekutorbevillingen udfærdiges kun i ét eksemplar, selv om eksekutor, hvis der f.eks. skal foretages en række tinglysningsdispositioner, kan have behov for flere eksemplarer.¹⁵ Statsamtet underretter skifteretten om udstedelsen af eksekutorbevilling.

18d. Behandlingsmåden.

Som nærmere beskrevet ovenfor i afsnit 18 behandles eksekutorboer i princippet på samme måde som skifteretsboer, idet eksekutor dog i langt de fleste henseender træder i stedet for skifteretten.

I det følgende vil derfor kun særreglerne vedrørende eksekutorboer blive fremhævet.

Selv om eksekutorboer er offentligt skiftede boer, betragtes **forlig** indgået for eksekutor ikke som retsforlig. Tinglysningsdokumenter, der er underskrevet af eksekutor, skal også være forsynet med **vitterlighedsvidner**.¹⁶

Efter praksis har eksekutor heller ikke samme **legitimation** til at disponere over boet, som skifteretten har i et skifteretsbo.¹⁷ I *U 1930.1096 Ø* blev to af eksekutor udstedte pantebreve afvist fra tinglysning, da eksekutor ikke havde godtgjort, at boets vedkommende havde samtykket i pantsætningen. I *U 1905B.136 H* blev det antaget, at eksekutors optagelse af lån mod håndpant i værdipapirer ikke var bindende for boet. Se også *S. Schleimann*, Adv. 1986.186, der kritiserer, at eksekutor ikke kan optage lån, herunder ejerskiftelån, i forbindelse med salg af boets faste ejendomme. Ifølge *U 1984.622 V* kan eksekutor heller ikke på egen hånd anlægge retssager. *Harbou* s. 243 hævder dog formentlig med rette, at det kun er ved mere ekstraordinære dispositioner, at det kan kræves, at eksekutor godtgør sin bemyndigelse.¹⁸

Reglerne om eksekutorboer findes navnlig i L 119:1926 – der med senere ændringer er bekendtgjort i Lbkg. 601:1986 om tilsyn med de af eksekutorer

15. Jfr. *K. Lundgren*, Adv. 1985.72. Advokatrådet har ifølge Adv. 1988.434 og Adv. 1989, Fagligt Nyt s. 81, forgæves rettet henvendelse til Justitsministeriet om spørgsmålet. Der kan i stedet anvendes bekræftede genparter af den originale eksekutorbevilling.

16. Jfr. *U 1960.869 Ø*.

17. Jfr. *Holkmann & Viltoft* s. 233, der fremhæver, at skifteretten kan få tinglyst dokumenter vedrørende boet uden at godtgøre, at dokumenterne udspringer af en lovlig beslutning på en skiftesamling. Se også *Albeck* s. 19 f. og *Gomard* s. 314 f.

18. Jfr. *U 1894.1280 V* om vedtagelse af auktionsvilkår, hvor der ikke fandtes at kunne kræves en udskrift af skifteprotokollen.

behandlede dødsboer (**Eksekutorloven**) – samt i den såkaldte **Eksekutorinstruks**.¹⁹

Når eksekutorbevillingen er udleveret, begærer eksekutor boet udleveret af skifteretten, jfr. Eksekutorlovens § 1. I forbindelse med boets udlevering autoriserer skifteretten boets skifteprotokol og kassebog.²⁰ Eksekutor kan dog i stedet vælge at benytte løtblads-skifteprotokol og et særligt kontokort, jfr. Eksekutorinstruksens § 2, stk. 2, smh.m. §§ 2a-b.

Skifteretten underretter Justitsministeriet og Rigsrevisionen om boets udlevering.

Ifølge Bkg. 39:1904 skal eksekutor bekendtgøre i Statstidende, at han har overtaget boet. Denne regel er dog formentlig bortfaldet ved desvetudo.²¹

Både ved afslutningen af begyndelses- og registreringsforretningen og ved boets slutning skal eksekutor lade hver især af de mødende arvinger og øvrige vedkommende afgive en skriftlig erklæring på tro og love om, at der dem bekendt ikke findes yderligere at registrere. Eksekutor skal for sit eget vedkommende afgive en tilsvarende erklæring, jfr. Eksekutorlovens § 2. I *U 1978.421 Ø* fik eksekutor to arvinger dømt til at afgive erklæring.

Eksekutor må ikke ligge inde med en kassebeholdning på over 10.000 kr., jfr. Eksekutorinstruksens § 5.

Ifølge Eksekutorlovens § 4, jfr. Eksekutorinstruksens § 3, skal eksekutor senest 6 uger efter, at bevillingen er meddelt, til skifteretten indsende:

- 1) Bekræftet genpart af afdødes testamentariske dispositioner.
- 2) Udskrift af begyndelses- og registreringsforretningen.
- 3) Fortegnelse over arvinger og legatarer, indeholdende oplysning om, hvorvidt de har givet møde på skiftet, og om nogle af dem er umyndige eller fraværende, jfr. Skfl. § 14, i hvilket fald det tillige skal oplyses, hvem der er værge for dem, og med hvilken hjemmel værgeren fungerer.
- 4) Fortegnelse over boets aktiver og – i det omfang oplysning derom haves – over dets passiver. Af fortegnelsen skal fremgå, hvordan boets kontante midler er anbragt, og på hvis navn boets værdipapirer lyder.
- 5) Forslag om sikkerhedsstillelsens størrelse og art.

19. Bkg. 94:1933 som senere ændret ved Bkg. 278:1959, Bkg. 355:1969, Bkg. 83:1971, Bkg. 325:1974, Bkg. 101:1979, Bkg. 480:1981, Bkg. 342:1982 og Bkg. 512:1983.

20. Det kan være samme protokol, som blot opdeles. I praksis skal det være en protokol med nummererede, gennemdragne sider, således at gennemdragningen kan forsegles med den virkning, at sider ikke kan fjernes.

21. Jfr. allerede *Albeck* s. 22, note 11.

Eksekutorboer

Nr. 2) og 4) vil normalt være sammenfaldende, men der kan være kommet aktiver til efter begyndelses- og registreringsforretningen.

På grundlag af nr. 3) kan skifteretten tage stilling til spørgsmål om værgebeskikkelse.

I henhold til Eksekutorlovens § 4, stk. 2, jfr. Eksekutorinstruksens § 3, stk. 2, kan skifteretten forlange, at der beskikkes værger for legater eller stiftelser, som skal oprettes i henhold til afdødes testamente.

Senest 2 måneder efter, at eksekutorbevillingen er meddelt, skal eksekutor stille en af skifteretten fastsat **sikkerhed**, jfr. Eksekutorlovens § 7 og Eksekutorinstruksens § 4. Der kan ikke dispenseres fra fristen. Overskrides fristen, skal boet overgå til behandling ved skifteretten, jfr. Eksekutorlovens § 12, stk. 1, nr. 1, litra b.

Arvingerne kan ikke fritage eksekutor for at stille sikkerhed.²²

Sikkerheden stilles som regel i form af en forsikring.²³

I praksis betales der i forbindelse med tegningen en engangspræmie, således at der ikke kan opstå problemer med manglende præmiebetaling fra eksekutors side. Forsikringen har tilbagevirkende kraft til det tidspunkt, boet blev udleveret eksekutor.²⁴ Forsikringspoliceen bliver deponeret i skifteretten.

Sikkerhedsstillelse over for en ret er altid stempelfri, jfr. Stempelovens § 62, stk. 1, nr. 6.

Sikkerhedsstillelsen skal dække ethvert ansvar, som eksekutor måtte pådrage sig over for lodtagerne i boet og det offentlige. Sikkerheden dækker altså ikke alene eksekutors besvigelser (underslæb), men også eksekutors ansvarspådragende handlinger og undladelser.²⁵

Forsikringen må formentlig betragtes som en slags kautionsforsikring, hvilket bevirker, at forsikringsselskabet i givet fald har regres mod eksekutor.²⁶

Har en ikke-jurist som eksekutor antaget en advokat som kurator, er denne omfattet af eksekutors sikkerhedsstillelse.²⁷

For så vidt angår sikkerhedens størrelse, vil skifteretten normalt kræve en sikkerhed, der svarer til værdien af boets aktiver minus pantehæftelserne på

22. Jfr. Justitsministeriets skrivelse nr. 183 af 15. oktober 1927.

23. Se Bkg. 489:1974 om, hvilke forsikringsselskaber der er godkendt til at tegne sådanne forsikringer.

24. Jfr. Justitsministeriets skrivelse nr. 16 af 29. januar 1934.

25. Jfr. Justitsministeriets skrivelse nr. 16 af 29. januar 1934 og *Steffen Juul* U 1982B.301 ff.

26. Jfr. *Steffen Juul* U 1982B.301 ff.

27. Jfr. Dommerforeningens Årsberetning 1961-62, s. 7, og *Gomard* s. 311 f.

boets faste ejendomme. Er der allerede foretaget udbetalinger fra boet, må disse udbetalinger nedsætte sikkerheden.²⁸

Skal eksekutorboet eller en del af dette behandles efter reglerne i Skfl. kap. 5, har den efterlevende ægtefælle ifølge Skfl. § 58 rådigheden over de aktiver, som omfattes af kap. 5-boet. I relation til kap. 5-boet kan der derfor kræves en mindre sikkerhed end i relation til et bo, i hvilket eksekutor ligger inde med aktiverne.²⁹

Det anførte bevirker, at værdiansættelserne i forbindelse med begyndelses- og registreringsforretningen kan få betydning for sikkerhedens størrelse.

Skifteretten vil efterfølgende på grund af nye omstændigheder eller nye oplysninger kunne kræve sikkerheden forhøjet, ligesom sikkerheden også kan nedsættes, jfr. Eksekutorinstruksens § 4.

Se i øvrigt ovenfor s. 132 f om de helt analoge problemer i relation til den sikkerhed, som skifteretsmedhjælperen skal stille, samt navnlig Justitsministeriets skrivelse af 4/12 1987, der er gengivet i Fm. 1988.129-30.

Undlader skifteretten at kræve behørig sikkerhed af eksekutor, kan der blive tale om et personligt ansvar for skifteforvalteren.³⁰

Eksekutors udgifter til sikkerhedsstillelse³¹ skal som udgangspunkt afholdes af eksekutor selv, jfr. Justitsministeriets Cirk. 146:1930 smh.m. Eksekutorinstruksens § 4, sidste stk., der dog angiver, at udgifterne kan belastes boet, når samtlige arvinger eller de i boet berettigede er myndige, og har samtykket heri, samt når der i afdødes testamente er truffet udtrykkelig bestemmelse om, hvilket salær der skal tillægges eksekutor.

En del af eksekutorsalæret går altså i praksis til forsikringspræmier. Det bemærkes herved, at der også skal betales moms af denne del af eksekutorsalæret.³²

Hvis boet ikke er sluttet inden 1 år efter, at eksekutorbevillingen er meddelt, skal eksekutor give en skematisk efterretning til skifteretten. Derefter skal, så længe boet henstår usluttet, sådan indberetning afgives, når der er forløbet ½ år siden fristen for afgivelsen af den sidste indberetning. Har boets behandling henstået længere end 2 år, er skifteretten derhos berettiget til at forlange indberetning afgivet oftere, jfr. Eksekutorlovens § 5.

Skifteretten fører en særlig protokol i relation til eksekutorboerne.

28. Jfr. *Gomard* s. 311.

29. Jfr. Justitsministeriets skrivelse nr. 108 af 18. juni 1931.

30. Jfr. *Gomard* s. 313 f.

31. Se herved Skiftelovsbet. s. 43 om forsikringspræmiernes størrelse.

32. Jfr. Adv. 1983.286.

Eksekutorborevisionen

Med udløbet af 3. indkomstår³³ skal eksekutor i henhold til AAL § 24, stk. 3 indsende en **foreløbig boopgørelse** til skifteretten. På grundlag af den foreløbige boopgørelse betales der foreløbige skifte- og arveafgifter. Da udarbejdelse af både en foreløbig og endelig boopgørelse stort set er dobbelt arbejde, vil eksekutorboer i praksis næsten altid blive afsluttet inden udløbet af 3. indkomstår. Da dødsbøbeskatningen er relativt lav, er den nævnte tidsgrænse en ulempe i store boer med store skattepligtige indtægter.

Den endelige boopgørelse skal som i andre boer indsendes til ligningskommissionen til efterprøvelse af værdiansættelserne. Revisionsmyndigheden underrettes om indsendelsen.

Når værdiansættelserne er endelige, jfr. Ksl. § 16, indsendes boet til revision.

Samtidig med, at boet indsendes til revision, indsender eksekutor til Rigsrevisionen en afskrift af de testamentariske bestemmelser. Endvidere indsendes på et af Skatteministeriet udarbejdet skema en indberetning om boets indgæld og udgæld, om fordelingen af arvebeholdningen, om beregning af afgifter, samt om hvor og hvornår disse er indbetalt. Indberetningen skal endvidere indeholde oplysning om, hvorvidt der ved afdødes død er indtrådt afgiftspligt for eventuelle erhvervelser, der ikke er inddraget under skiftet, og om de i AAL § 47 nævnte gaver. Såfremt skiftet finder sted efter hensidten i uskiftet bo, skal indberetningen indeholde oplysning om den beholdne formue ved ægtefællens død, jfr. § 5 i Bkg. 505:1983.

Det er noget specielt for eksekutorboer, at skifte- og arveafgifter ikke skal indbetales til skifteretten men ved boets slutning til Statskattedirektoratet, Regnskabs- og opkrævningsafdelingen. Indbetalingen sker på grundlag af en særlig indberetning, jfr. § 14 i Bkg. 505:1983. En kvittering for afgifternes indbetaling skal medfølge boet som bilag, når dette indsendes til revision.

Det er også noget specielt for eksekutorboer, at skifterettens virksomhed i relation til skifteafgift er af administrativ karakter på samme måde som skifterettens virksomhed i relation til arveafgift, jfr. RAL § 65.

Såfremt der er sket udbetalinger til umyndige arvinger og legatarer, og disse midler ikke skal bestyres af en godkendt forvaltningsafdeling, skal eksekutor senest samtidig med boets indsendelse til revision underrette Civilretsdirektoratet, jfr. Eksekutorinstruksens § 8, stk. 2.

Vedrørende arv, der tilfalder legater og stiftelser, underrettes den tilsynsførende myndighed, jfr. Cirk. 11:1960.

33. Første indkomstår går fra udløbet af dødsdagen til den 31. december. Derefter følger indkomstårene kalenderårene.

Når et bo er modtaget til revision, tilstilles der straks Justitsministeriet og i København tillige præsidenten i byretten meddelelse herom.

Om boets **revision** og kvittance til eksekutor bestemmer Eksekutorinstruksens § 9:

»Revisionsmyndigheden bør påse, at umyndiges og borteblevnes midler, der efter § 3 i Lov om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler m.v. skal bestyres i en godkendt forvaltningsafdeling, er indbetalt til en sådan forvaltningsafdeling, jfr. § 3 i justitsministeriets bekendtgørelse om bestyrelse af umyndiges midler m.v. i godkendte forvaltningsafdelinger, og at testamentariske bestemmelser om båndlæggelse af midler er overholdt. Endvidere bør den reviderende myndighed særlig have opmærksomheden henvendt på bobehandlingens forsvarlighed, navnlig forsåvidt angår umyndiges og fraværendes tarv, og på afgiftens rigtige beregning, derunder at afgift er berigtiget af udenfor boet værende afgiftspligtige erhvervelser. Det bør derhos ved revisionen påses, at eksekutor har givet skifteretten meddelelse, forsåvidt der i et bo er afgiftspligtige erhvervelser, af hvilke afgifter ikke på det foreliggende skifte kan endeligt berigtiges, og med hensyn til hvilke boet efter de derom gældende regler skal optages på skifterettens årlige fortegnelse over sluttede boer, i hvilke kapitalarveafgift endnu ikke er endeligt berigtiget, samt at eksekutor har givet skifteretten underretning om afgiftspligtige erhvervelser, der er trådt i kraft ved afdødes død, men som ikke hidrører fra afdøde, jfr. herved Finansministeriets Cirkulære Nr. 377 af 21. december 1908, Afsnit B.I., stk. 1 og 2. Revisionsmyndigheden bør endelig påse, at eksekutorerne behørigt har afgivet de dem påhvilende indberetninger m.v., såsom til skattevæsenet.

Stk. 2. Revisionsmyndigheden meddeler eksekutor eventuelle antegnelser til bobehandlingen, herunder også vedrørende afgifterne, og påser, at disse berigtiges uden unødigt forsinkelse. Når meddelte antegnelser er berigtiget, eller hvis revisionsmyndigheden ingen antegnelser har, giver revisionsmyndigheden indberetning på særlig formular til rigsrevisionen. Revisionsmyndigheden må ikke meddele eksekutor kvittance, før rigsrevisionen har givet meddelelse om, at den ikke ønsker videre foretaget. Rigsrevisionens svar skal foreligge inden 1 måned fra indberetningens modtagelse.

Stk. 3. Revisionen skal tilendebringes snarest muligt. Har revisionen givet anledning til antegnelser af væsentlig betydning, foranlediger revisionsmyndigheden, at den i anledning af revisionen stedfundne brevveksling og den eventuelle tillægsopgørelse m.v. fremlægges til skifteprotokollen. Når revisionen er afsluttet, forsynes såvel skifteprotokollen som eksekutorbevillingen med revisionsmyndighedens påtegning herom. Om revisionens afslutning sendes der straks meddelelse til eksekutor, i København tillige til skifteretten.«

Revisionen af eksekutorboer er i praksis meget indgående. Revisionsmyndighedens afgørelser er inappellable, jfr. Fm. 1989.103 (ØLK af 29/5-1989). Der skal selvfølgelig være bilag på alle udgifter, der er afholdt i boet.

I modsætning til tidligere – jfr. *Gomard* s. 340 f. – må skifteretten nu forelægge eksekutor antegnelser af afgiftsmæssig karakter, inden disse er tiltrådt af Rigsrevisionen.

Revisionen afsluttes med, at der meddeles eksekutor **kvittance**.³⁴ Kvittan-

34. Se *P. Jantzen*, Adv. 1985.334 om de problemer, der opstår, hvis eksekutor dør i tiden mellem boets indlevering til revision og meddelelse af kvittance.

Eksekutorboer

cen indebærer, at skifteretten og andre offentlige myndigheder ikke vil rejse krav mod eksekutor i anledning af bobehandlingen. Kvittancen påtegnes eksekutorbevillingen, og i forbindelse hermed frigives den af eksekutor stillede sikkerhed.

Efter revisionen skal boets akter opbevares i skifterettens arkiv, jfr. Eksekutorinstruksens § 10. Kommer der forespørgsler vedrørende boet, vil dette altså let give skifteretten arbejde med at fremskaffe boet fra arkivet.

18e. Revisions- og tilsynsmyndighederne

Skifteretten er **tilsynsmyndighed** i relation til eksekutorboer, jfr. Eksekutorlovens § 3, stk. 1, smh.m. Eksekutorinstruksens § 1.

Skifteretten skal påse, at boerne fremmes mest muligt. Skifteretten er berettiget til når som helst at forlange sig boets dokumenter og værdipapirer forelagt, jfr. Eksekutorlovens § 5, stk. 2, og Eksekutorinstruksens § 6.

I provinsen er skifteretten også **revisionsmyndighed**, medens det i København er Civilretsdirektoratet, som er revisionsmyndighed, jfr. Eksekutorlovens § 3, stk. 2.

Eksekutorboerne står endvidere under tilsyn af **Justitsministeriets kasseinspektører**, jfr. eksekutorlovens § 3, stk. 1, og Eksekutorinstruksens § 5. Kasseinspektørerne besøger uanmeldt dommerkontorerne med et par års mellemrum. Eksekutorerne bliver da straks pålagt at give møde på skifterettens kontor medbringende boets værdipapirer, bøger og akter. Før boets regnskab på en særlig konto i eksekutors bogholderi, skal eksekutor desuden medbringe kontokortet eller regnskabsbogen, hvor boets konto er ført.

Kasseinspektøren påser, at boets værdipapirer samt bank- og sparekassebøger er til stede,³⁵ jfr. herved udskriften af begyndelses- og registreringsforretningen. Det påses, at eksekutor ikke ligger inde med en kassebeholdning på over 10.000 kr. Det påses, at boets værdipapirer, der ikke er noteret på afdødes navn, er noteret på boets navn, forsåvidt sådan notering kan ske. Er boets værdipapirer bevisligt lagt i åbent depot i et pengeinstitut, må dette dog betragtes som en fyldestgørende sikringsforanstaltning.

Får kasseinspektøren en grundet formodning om, at der forligger misligheder, kan han – indtil Justitsministeriet kan træffe bestemmelse i henhold til Eksekutorlovens § 12 – træffe foranstaltninger til at hindre en forrykkelse af boets tilstand.

Smøleri fra eksekutors side vil formentlig også blive bemærket af kasseinspektøren, jfr. Eksekutorlovens 12, stk. 1, nr. 2b.

35. I relation til skifteretten kontrolleres, at eksekutorerne har stillet sikkerhed, og at sikkerhederne er til stede.

Kasseinspektøren afgiver indberetning til skifteretten og Justitsministeriet om det foretagne eftersyn.

Der er i eksekutorlovens § 12 givet regler om fjernelse af eksekutor med den virkning, at boet overgår til skifteretsbehandling.

Skifteretten **skal** træffe bestemmelse om boets overgang til skifteretsbehandling, hvis det behandles som gældsfragåelsesbo, faktisk er insolvent og kreditorerne på en skiftesamling med en flerhed af stemmer, der både efter tal og vægt svarer til mindst halvdelen af samtlige bekendte fordringshaveres krav, vedtager det.

En tilsvarende bestemmelse **skal** skifteretten træffe, hvis eksekutor ikke stiller sikkerhed inden 2 måneder efter, at eksekutorbevillingen er meddelt.

Skifteretten er kun kompetent i disse to helt klare tilfælde. Skal der derimod udøves et skøn, er det justitsministeren der har kompetencen til at træffe bestemmelse om boets overgang til skifteretsbehandling.

En sådan bestemmelse kan justitsministeren træffe i følgende tilfælde:

- a. Når eksekutor eller en af eksekutorerne ikke længere er i besiddelse af de til at beskikkes som sådan fornødne egenskaber.
- b. Når det skønnes, at boets behandling ikke behørigt fremmes af eksekutor.
- c. Når eksekutor har gjort sig skyldig i misligheder med hensyn til behandlingen af boets midler, eller eksekutor undlader på forlangende at meddele den tilsynsførende myndighed de for dennes virksomhed nødvendige oplysninger, eller der i øvrigt foreligger væsentlige mangler ved skiftebehandling.

I praksis vil det normalt være skifteretten, der – eventuelt på grundlag af henvendelser eller klager fra arvingerne – rejser sagen over for Justitsministeriet. Skifterettens beslutning om at rejse sagen og skifterettens indstilling i denne forbindelse er naturligvis meget afgørende.

I *ØLK af 16/11 1988*, der er gengivet i Fm. 1989.4, fandtes et mindre eksekutorbo ikke at kunne udleveres enearvingen til fortsat privat skifte, efter at Justitsministeriet i henhold til Eksekutorlovens § 12, stk. 1, nr. 2, havde bestemt, at boet skulle overgå til skifteretsbehandling.

Træffer justitsministeren bestemmelse om fjernelse af en eksekutor, vil dette sædvanligvis resultere i, at den pågældende bliver »sortlistet« i relation til fremtidige eksekutorboer.

Bliver eksekutor forhindret i at udføre eksekutorhvervet, f.eks. fordi han dør, kan arvingerne i forening ansøge statsamtet om, at der meddeles eksekutorbevilling til en anden, jfr. Cirk. 49:1964, §§ 2, stk. 3, 3 og 6.

Rigsrevisionen efterreviderer eksekutorboerne i relation til beregningen af skifte- og arveafgift, jfr. Eksekutorinstruksens § 9, stk. 2-3. Det må fremhæ-

Eksekutorsalæret

ves, at Rigsrevisionen ikke er kompetent i relation til de for afgiftsberegningen meget vigtige værdiansættelser af boets aktiver. Værdiansættelserne i relation til skat og afgifter henhører under **skattemyndighederne** (ligningskommissionen), jfr. Ksl. § 16, AAL § 17 og RAL § 65.

Skifterettens revision af et eksekutorbo omfatter dog også værdiansættelserne i relation til selve arvedelingen, jfr. Skfl. § 48. Dette har særlig betydning, hvis der er umyndige eller fraværende arvinger i boet.

Er der umyndige eller fraværende arvinger, kan der være dispositioner, som skal forelægges **statsamtet** til godkendelse. *Gomard* nævner s. 317, at værgens anerkendelse af et formløst testamente ikke skal godkendes af statsamtet. Dette skal imidlertid sammenholdes med § 17 i værgebekendtgørelsen, hvorefter værgeren ikke uden statsamtets samtykke må give afkald på arv eller legat, der tilkommer den umyndige.

18f. Eksekutorsalærer og andre bosalærer samt prøvelsen af disse

De fra den 1. juni 1987 gældende landssalærtakster³⁶ – som har været gengivet i Adv. 1987.297-301 med rettelse s. 335 – er sålydende vedrørende boer:

»IV. BOER

A. Dødsboer (og bodeling mellem ægtefæller).

a. Eksekutorboer.

Grundtakst 3000 kr.

Herudover beregnes af aktivmassen:

af de første 20.200	8 ‰
af de næste 20.200	6 ‰
af de næste 40.500	4 ‰
af de næste 54.000	2 ‰
af resten	1 ½ ‰

Stk. 2. Af den behæftede del af boets faste ejendomme beregnes dog kun 1 ‰.

Stk. 3. Hvor to eller flere advokater er eksekutor sammen, er satserne 50 ‰ højere. Advokater, der driver virksomhed i fællesskab, regnes i denne forbindelse kun som én advokat.

36. Da de nugældende salærtakster ikke afviger ret meget fra de gamle, har litteraturen om disse stadigvæk interesse. Der kan derfor henvises til *Axel H. Pedersen, Sagførersalærer* (1958), s. 163-82, *Albeck* s. 128-39, *Gomard* s. 318-33 samt *H. Stakemann Spang-Hanssen, Advokatsalærer* (1985), s. 139-151.

Stk. 4. Når eksekutors virksomhed på grund af boets insolvens eller tvivl om dets solvens er af lignende beskaffenhed som kurators i et konkursbo, beregnes et højere salær, dog ikke over, hvad der ville kunne beregnes som kuratorsalær i et tilsvarende konkursbo.

Stk. 5. For virksomhed som kurator i boer, hvor ingen advokat er eksekutor, beregnes almindeligt eksekutorsalær.

Stk. 6. I reassumptionsboer beregnes honoraret efter foranstående regler af de nye aktiver, der indgår i boet. Sker reassumptionsbehandlingen, uden at der indgår nye aktiver, beregnes normalt halvt salær af de aktiver, der omfattes af reassumptionen.

Stk. 7. For afholdte udgifter til medhjælp ved affattelse af repartitioner i dødsboer kan der foruden eksekutorsalæret debiteres boet 10 % af salæret.

De 10 % beregnes, når der er flere eksekutorer, af det salærbeløb, der ville have været at beregne, såfremt der kun havde været én eksekutor.

Stk. 8. De salærer, hvormed eksekutor belaster boet ud over det almindelige eksekutorsalær, f.eks. for udførelse af retssager og skattesager, affattelse af overdragelsesdokumenter, administration af udlejnings- og erhvervsjendomme, prioritering og lignende særlige forhold, der ligger uden for selve eksekutorhvervet, skal fremgå særligt af boregnskabet.

b. Skifteretsboer.

For virksomhed som skifterettens medhjælper beregnes samme salær som for eksekutorbehandling.

c. Privat skifte, herunder ægtefælleskifte, samt uskiftet bo.

Stk. 1. For behandling af et bo, der er overtaget til privat skifte, beregnes samme salær som for eksekutorbehandling.

Stk. 2. For bistand ved bobehandling, hvor denne ikke har været af lignende omfang som eksekutorbehandling, beregnes et efter bistandens karakter og omfang afpasset mindre salær, dog ikke under halvt eksekutorsalær.

Stk. 3. For bistand ved privat skifte uden at forholdet falder ind under stk. 1 eller 2, og for bistand til hensiddens i uskiftet bo, beregnes et efter arbejdets omfang og boets størrelse afpasset salær.

d. Repræsentation af arvinger og ægtefæller.

Salæret beregnes efter arbejdets omfang og arveloddens og/eller bosloddens størrelse, dog mindst ½ % og normalt ikke over 2 %. I tilfælde af tvist kan proceduretakst anvendes for den omtvistede del.

Eksekutorsalæret

Note.

1. Salærberegning i dødsboer.

Under henvisning til hidtil gældende praksis bemærkes, at det takstmæssige eksekutorsalær i boer med væsentlige skatteproblemer vil kunne forhøjes med indtil 15 % i boer med en aktivmasse under 405.000 kr. og indtil 10 % i boer med en større aktivmasse. Endvidere bemærkes, at de procentvise takster for bobehandling er udtryk for et rimeligt salær i ikke særligt komplicerede boer. Ved mere vanskelige boer kan beregnes et tillæg hertil.«

Om kuratorsalæret i konkursboer henvises til KL § 239, stk. 1, som affattet ved L 384:1987.

Det bemærkes, at de **vejledende** landssalærtakster kun gælder for advokaters salærer.

Det må fremhæves, at salæret til en skifteretsmedhjælper og en advokat, der forestår hele bobehandlingen i et privatskiftet bo,³⁷ i princippet er det samme som eksekutorsalæret. Der er dog den forskel, at der kun i eksekutorboer kan beregnes repartitørsalær.³⁸

Eksekutorboer bliver praktisk talt altid belastet med repartitørsalær. Det bemærkes herved, at boet kan belastes med repartitørsalær, selv om salæret går til en person – f.eks. advokatfuldmægtig – der er ansat hos eksekutor. Det er dog en betingelse, at repartitørsalæret ikke nedsætter den ansattes løn. Er repartitøren i kompagniskab med eksekutor, kan boet ikke belastes med repartitørsalær.³⁹ Dommerfuldmægtige må også oppebære honorar for udarbejdelse af boopgørelser og repartitioner.⁴⁰ Der kan også beregnes repartitørsalær i eksekutorboer, hvor eksekutor har antaget en advokat som kurator.⁴¹

Der skal betales A-skat af repartitørsalæret. Det er eksekutor og ikke boet, der skal indeholde den foreløbige A-skat.⁴²

Var der ved bobehandlingens start tvivl om, hvorvidt boet var solvent, kan

37. *Holkmann og Viltoft* s. 431 mener formentlig med rette, at en advokat i et privatskiftet bo kun kan kræve samme salær som en eksekutor, hvis han udarbejder en boopgørelse efter samme retningslinier som i et eksekutorbo.

38. Jfr. Advokatrådsudtalelsen i Adv. 1983.155-56.

39. Se i det hele Advokatrådsudtalelserne i Adv. 1979.321-22 og Adv. 1987.7.

40. Jfr. Justitsministeriets cirkulære af 5. januar 1971, J 1971 F s. 67, samt *Ditlev Nielsen*, Fm. 1970.102 f.

41. Jfr. Advokatrådsudtalelsen i Adv. 1980.98-99.

42. Jfr. Adv. 1972.24-25 (Skrivelse af 26. maj 1971 fra Finansministeriet).

dette efter omstændighederne begrunde en væsentlig forhøjelse af salæret, jfr. VLD af 14/12 1987, der er gengivet i Fm. 1988.80 f.

I RAL §§ 28 og 31 er det angivet, hvordan det beløb, som skifteafgiften beregnes af, fastsættes. Som udgangspunkt beregnes advokatsalæret af samme beløb som skifteafgiften. Der er dog den forskel, at der altid skal beregnes advokatsalær af boets behæftede aktiver,⁴³ medens dette ikke er tilfældet i relation til skifteafgift.

Af den behæftede del af boets faste ejendomme beregnes der dog kun et eksekutorsalær på 1 %. Det må i denne forbindelse fremhæves, at der ikke sker salærnedsættelse i relation til de behæftede dele af boets løsøreaktiver.⁴⁴

Bistår f.eks. arvingerne i boet eksekutor, skal eksekutorsalæret efter omstændighederne nedsættes.⁴⁵

Er der både et særbo og et fællesbo, kan der beregnes fuldt takstmæssigt salær i de to boer hver for sig.⁴⁶ Det kræves næppe, at de to boer er blevet behandlet adskilt.

I Fagligt Nyt 1981 nr. 4 refereres Københavns byrets dom af 3. september 1980, hvorefter der blev nægtet salær til en advokat for arbejde udført i tillid til, at eksekutorbevilling ville blive meddelt. Det foretagne arbejde måtte endda anses for godkendt af arvingerne, som ønskede, at der tillagdes advokaten det krævede salær på 1.000 kr.

Har boet blot en vis størrelse, vil eksekutorsalæret som regel blive forhøjet med 10 eller 15 % under henvisning til skatteproblemer i boet, jfr. den ovenfor gengivne note til salærtaksterne.⁴⁷

I mange boer antages der **revisorbistand**.⁴⁸ Antagelse af revisor vil ofte have henblik på boets skatteproblemer. Det er klart, at hvis boet belastes med en revisorregning på grund af skatteproblemer, kan eksekutors salær ikke også forhøjes under henvisning til skatteproblemer.⁴⁹

Eksekutors udgifter til **skrivning af boopgørelsen** m.m. kan kræves særskilt godtgjort, for så vidt der er tale om en ekstern renskrivning af boopgørel-

43. Jfr. *U 1985.58 H* om et konkursbo og Advokatrådsudtalelsen i Adv. 1980.137. Cfr. dog *U 1943.463 H* om et eksekutorbo.

44. Se om et konkursbo *U 1986.62 V*.

45. Jfr. om et konkursbo *U 1985.58 H*.

46. Jfr. Advokatrådsudtalelsen i Adv. 1980.183 og *Albeck*, s. 133.

47. Skatteproblemer kan formentlig bestå i, at det er nødvendigt at udarbejde selvangivelse for tiden før dødsfaldet, jfr. *Werlauff & Lyhne* s. 91.

48. Jfr. Skfl. § 33, *Gomard* s. 319, *Kaj Nielsen*, Adv. 1985.333-34, samt *Walbom & Engholm* s. 207-08.

49. Jfr. *Holkmann & Viltoft* s. 163.

Eksekutorsalæret

sen m.m. uden for eksekutors eget kontor. **Transportudgifter**, herunder udgifter ved kørsel i egen bil, kan også kræves godtgjort. Muligvis er det kun eksekutor og ikke også skifteretsmedhjælperen, der kan få de nævnte positive udgifter godtgjort.⁵⁰

Det største problem i relation til salærreglerne er formentlig, om der ud over det almindelige eksekutorsalær kan kræves **særlige salærer**⁵¹ for bestemte arbejder. I salærtaksterne (Eksekutorboer stk. 8) angives, at såfremt der beregnes særlige salærer, skal disse fremgå særligt af boregnskabet. Som eksempler på forhold, der kan begrunde særlige salærer, nævnes »udførelse af retssager og skattesager, affattelse af overdragelsesdokumenter, administration af udlejnings- og erhvervsejendomme,⁵² prioritering⁵³ og lignende særlige forhold, der ligger uden for selve eksekutorhvervet.«

Der kan ikke beregnes salær for udfærdigelse af **arveudlægsskøde**.⁵⁴ Der kan kræves pantebrevssalær af arvinger, der udsteder pantebreve i forbindelse med arveudlægget.⁵⁵

Af **almindelige skøder** inden for a meta området kan der i solvente boer kræves halvt skødesalær. Uden for a meta området kan der formentlig kræves et rimeligt arbejdsvederlag.⁵⁶

Eksekutor kan ikke uden særlig aftale kræve **mæglersalær** ved salg af boets faste ejendomme.⁵⁷

Sælger boet sine ejendomme ved **tvangsauktion**, tilfalder rekvirentsalæret boet og ikke eksekutor. Bomassen, som eksekutorsalæret beregnes af, vokser dog naturligvis med rekvirentsalæret.⁵⁸ Rekvirentsalæret kan dog i stedet

50. Se Adv. 1985.375 og Adv. 1986.98, Justitsministeriets cirkulære af 9. januar 1986, *Holkmann & Viltoft* s. 163, samt *L. Christensen* og *H. Broman*, Fm. 1987.26.

51. Om konkursboer henvises til *Munch* s. 840 ff. og Bet. nr. 1086:1986 om kuratorsalærer m.v., særlig s. 19.

52. Jfr. *Gomard* s. 330 og Advokatrådsudtalelsen i Adv. 1980.98-99, hvor salæret også refererede sig til en huslejeophøjelsessag. Cfr. dog den ældre afgørelse i *U 1909.337* (Skiftekommissionsafgørelse).

53. Jfr. om omprioritering *Werlauff & Lyhne* s. 92 samt *U 1909.337* (Skiftekommissionsafgørelse).

54. Jfr. *Harbou* s. 245, *Gomard* s. 332 samt *Werlauff & Lyhne* s. 91.

55. Jfr. Advokatrådsudtalelsen i Adv. 1976.163-64.

56. Se *Werlauff & Lyhne* s. 91-92. Se også *U 1984.854 V* og diskussionen i Adv. 1985.221-22 og 269.

57. Jfr. *Gomard* s. 331 og *Frost*, Ejendomsmæglerens og ejendomshandlerens retlige stilling, s. 41, note 3.

58. Jfr. *Gomard* s. 332, Advokatrådsudtalelsen i Adv. 1980.137 samt *Albeck* s. 135 og 258-59.

oppebæres af eksekutor som en à conto betaling i relation til det egentlige eksekutorsalær.⁵⁹

Salær for **inkassation** af boets udestående fordringer tilfalder tilsvarende boet.⁶⁰

Mortifikationssager kan begrunde et særligt salær.⁶¹

Der kan ikke kræves særligt salær for udarbejdelse af en **legatfundats**.⁶²

Honoraret for administration af et gældsfragåelsesbos behæftede aktiver, jfr. KL § 87 smh.m. Skfl. § 44 tilfalder boet, og der kan sædvanligvis ikke blive tale om et særligt salær til eksekutor.⁶³

Der kan kræves særligt salær for førelse af **retssager**,⁶⁴ herunder sager for skattemyndighederne.

Eksekutor må sædvanligvis først hæve sit salær, når boet er sluttet. I Justitsministeriets Skrivelse Nr. 62 af 24/3 1928 udtales, at à conto udbetaling af eksekutorsalærer kun bør ske rent undtagelsesvis og kun, såfremt der foreligger gyldig vedtagelse derom på skiftet samt, såfremt der er umyndige arvinger i boet, tillige samtykke fra Justitsministeriet.⁶⁵ Faren ved à conto udbetalinger består bl.a. i, at eksekutor mister incitamentet til at få boet afsluttet. Se også *Smedegaard Andersen*, U 1988B.202-05: »Advokaters salærdebitering – nogle strafferetlige aspekter.«

Oppebærer eksekutor salærer fra tredjemand i anledning af udførelsen af særlige arbejder, har han dog formentlig – uanset om de tilkommer boet – ret til at beholde dem som à conto udbetalinger i relation til det samlede eksekutorsalær. Dette bevirker, at salærerne ikke indgår i bomassen med den følge, at det samlede eksekutorsalær derved reduceres.⁶⁶

Helt undtagelsesvis kan det forekomme, at eksekutorsalærets størrelse er fastsat i afdødes testamente. Testamentsbestemmelsen skal i så fald respektere-

59. Jfr. Advokatrådsudtalelsen i Adv. 1980.137.

60. Jfr. *Axel H. Pedersen*, Sagførersalærer, s. 197-99, *Albeck* s. 134 og *Gomard* s. 332-333.

61. Jfr. *Gomard* s. 331.

62. Jfr. *Gomard* s. 333 samt *Werlauff & Lyhne* s. 60, der dog mener, at der kan forekomme undtagelsessituationer.

63. Jfr. *J.A. Andersen*, U 1984B.302.

64. Jfr. *Gomard* s. 333 samt *Holkmann & Viltoft* s. 163. I visse tilfælde må det almindelige proceduresalær reduceres på grund af eksekutors forkundskab til sagen. Se herved også U 1985.58 H (s. 60). *Harbou* s. 245 mener kun der kan kræves særligt salær for førelse af retssager ved højere instanser.

65. Jfr. også *Axel H. Pedersen*, Sagførersalærer, s. 173-75, *Gomard* s. 328-29, *Harbou* s. 246 og *Albeck* s. 139 og 236. Se *Munch*, s. 842 og Adv. 1989, Kendelser, s. 25 f. om kuratorsalær. Om tilbagebetaling se U 1989.761 V

66. Jfr. U 1984.854 V og *Munch* s. 841.

Eksekutorsalæret

res. Der kan dog formentlig beregnes et højere salær – svarende til landssalærtaksten – hvis alle arvinger er myndige og samtykker heri.⁶⁷

Om boets eventuelle fradragsret i relation til **moms** af advokatsalærer henvises til Adv. 1982.42 og Adv. 1983.117-18 smh.m. Adv. 1980.208 f. om konkursboer.

Eksekutorsalæret kan kun rettes mod boets aktiver, idet boet ikke bør påføres administrationsomkostninger, som overstiger aktivmassen.⁶⁸

Om salær til en afskediget eksekutor henvises til Eksekutorlovens § 12, stk. 3, og *U 1913.805 LOHS*.

I forbindelse med revisionen af et eksekutorbo skal revisionsmyndigheden **af egen drift** skride ind over for et for højt eksekutorsalær.⁶⁹ Det kræves altså ikke, at arvingerne har fremsat indsigelser.⁷⁰

Spørgsmål om advokatsalærer kan altid indbringes⁷¹ for advokatmyndighederne, jfr. Rpl. §§ 146-147a. Advokatmyndighedernes afgørelse kan indbringes for domstolene, jfr. Rpl. § 147a.

Endelig kan salærspørgsmål også straks indbringes for domstolene.⁷² I *U 1931.441 H* antoges arvingerne i et eksekutorbo at kunne sagsøge eksekutor til tilbagebetaling af for meget beregnet eksekutorsalær uden at være bundet af nogen »ankefrist« i relation til søgsmålet.

Om skifterettens prøvelse af en skifteretsmedhjælperes salær henvises til Skfl. § 33, stk. 2, og ovenfor afsnit 15 b.

Forsåvidt angår advokatsalærer i privatskiftede boer mener *Holkmann & Viltoft* s. 431, at skifteretten i medfør af AAL § 31 er både berettiget og forpligtet til at stille spørgsmål om salæret, hvis det findes for højt ansat. Et for højt salær vil jo formindske den arveafgift, der skal betales til staten. Skatte departementsafgørelsen i Fm. 1988.130 er på linie hermed. Det udtaltes, at den del af salæruddgiften, der oversteg salærtaksterne, var en privatudgift, der ikke vedrørte boopgørelsen.

Om salær til en generalfuldmægtig henvises til *U 1988.831 H*.

67. Jfr. *Gomard* s. 324-25 samt *Walbom & Engholm* s. 207.

68. Jfr. *Axel H. Pedersen, Sagførersalærer*, s. 203, samt *Holkmann & Viltoft* s. 164.

69. Jfr. Justitsministeriets Skrivelse Nr. 43 af 28. Februar 1940, *Harbou* s. 246, *Albeck* s. 137-39, *Gomard* s. 329 samt *Walbom & Engholm* s. 208.

70. Fastholder eksekutor med samtlige arvingers tiltræden salærberegningen, mener *Axel H. Pedersen, Sagførersalærer*, s. 207, ikke, at revisionsmyndigheden eller Justitsministeriet råder over beføjelser.

71. *Holkmann og Viltoft* antager s. 164, at også skifteretten kan indbringe salærspørgsmål for advokatmyndighederne.

72. Se herved Rpl. § 361a.

19. Kreditorernes retsstilling

I et dødsbo er der sædvanligvis to kreditorgrupper. Der er dels **afdødes kreditorer**, dels **lodtagernes kreditorer**. I relation til lodtagernes kreditorer kan der herudover gælde særlige regler, for såvidt angår afdødes efterlevende ægtefælle.

Det er væsentligt at sondre mellem de to kreditorgrupper, fordi afdødes kreditorer har fortrinsret til aktiverne i afdødes bo.

I relation til kreditorernes stilling er det et væsentligt spørgsmål, om arvingerne i boet **hæfter** for boets gæld. Besvarelsen af dette spørgsmål afhænger først og fremmest af, om arvingerne har vedgået gældsansvaret. Om arvingerne hæfter, er der i øvrigt redegjort for foran i relation til de foreskellige bo-behandlingsformer.

19 a. Proklamaudstedelse¹

I dødsboer kan der som regel udstedes et præklusivt proklama i relation til afdødes kreditorer.² Et bo kan herved på kort tid få overblik over gældsforholdene. Der kan også gennem et proklama skabes »fred« til at udarbejde bo-opgørelsen, idet der i princippet ikke efter proklamafristens udløb kan komme nye kreditoranmeldelser. Endelig kan boet håbe på at få en gevinst ved, at visse kreditorkrav bortfalder som prækluderede.

Der kan først udstedes proklama, når der er taget stilling til boets behandlingsform. Dette bevirker, at § 13-udsættelsesperioden ikke kan benyttes til udstedelse af proklama.

Ifølge Skfl. § 20 skal det i proklamaet angives, om gældsansvaret er vedgået. Da der normalt først tages stilling til gældsvedgåelsen på første skiftesamling, tyder dette på, at proklama først kan udstedes, når der har været afholdt første skiftesamling.³ Som regel er der da heller ikke behov for at udstede

1. Se i det hele til afsnittene 19 a-f *J.A. Andersen*, J 1981.323-34 (»Prækusion af krav mod boer«) samt *Walbom & Engholm*, s. 138 ff.

2. Ved samme proklama kan også arvinger og legatarer indkaldes, jfr. Skfl. §§ 21, 71 og 74. I boer, der tilfalder staten i henhold til AL § 71 skal der udstedes arveproklama, jfr. § 1 i Cirk. 253:1968. Et *arveproklama* er ikke præklusivt.

3. Jfr. formentlig *ØLK af 7. april 1985*, der er gengivet i Fm. 1986.89-90, samt *Svend Danielsen*s tidligere opfattelse i U 1979B.267.

Kreditorerne

proklama på et tidligere tidspunkt. Alligevel er det næppe udelukket at udstede proklama før afholdelsen af første skiftesamling.⁴ Det må herved tages i betragtning, at det f.eks. på grund af umyndige arvinger udmærket kan være helt klart – før første skiftesamling – at boet skal behandles som gældsfragåelsesbo. Under alle omstændigheder synes det udelukket, at et proklama skulle være ugyldigt, fordi det var udstedt før første skiftesamling.

I **gældsfragåelsesboer skal** der udstedes proklama. Proklamaet skal ifølge Skfl. § 20 udstedes »straks«, hvilket som nævnt normalt vil sige umiddelbart efter første skiftesamling.

I **gældsvedgåelsesboer kan** enhver af arvingerne forlange, at der udstedes proklama, jfr. Skfl. § 52, stk. 1. Er der umyndige eller fraværende arvinger, bør skifteretten sædvanligvis forlange, at der udstedes proklama, jfr. Skfl. § 52, stk. 1, 2. pkt.

I **privatskiftede boer kan** enhver af arvingerne forlange, at der udstedes proklama, jfr. Skfl. § 52, stk. 1, smh.m. § 81. Resultatet følger også af Skfl. § 8.

I boer, der skiftes privat, selv om der enten er en umyndiggjort arving, jfr. Skfl. § 5, litra b, eller de oprindelige betingelser for privat skifte ikke længere er til stede, jfr. Skfl. § 7, bør skifteretten normalt forlange proklama udstedt. Det samme gælder i de tilfælde, hvor et bo, uanset at der er umyndige eller fraværende arvinger, udleveres til fortsat privat skifte og deling i henhold til Skfl. § 75. Se i det hele Skfl. § 77.

I et **kapitel-5 bo** kan den efterlevende ægtefælle ikke indkalde sine egne kreditorer ved et proklama. Drejer det sig imidlertid om skifte af et uskiftet bo i ægtefællens levende live, jfr. Skfl. § 57, stk. 3, kan **afdødes** kreditorer indkaldes ved et proklama i henhold til AL § 16, da der ikke er fastsat nogen frist for udstedelse af et sådant proklama.

Som nævnt kan den, der sidder i **uskiftet bo**, indkalde **afdødes** kreditorer ved et præklusivt proklama i henhold til AL § 16. Dette har dog ikke større betydning, idet man normalt, hvis der er tvivl om solvensen⁵, vil starte med en gældsfragåelsesbehandling, således at proklamaet bliver udstedt i henhold til Skfl. § 20. Når proklamafristen er udløbet, og boet har vist sig at være solvent, kan det fordres udleveret til til hensiden i uskiftet bo i henhold til Skfl. § 9, stk. 2.

Anvendes **50.000 kroners reglen** i Skfl. § 62 b, stk. 2, uden en forudgående skiftebehandling, kan der ikke udstedes proklama.

4. Jfr. *Harbou* s. 301, *J.A. Andersen*, Retsafgiftsloven s. 169, *Viltoft J* 1986.221, *Holkmann & Viltoft* s. 66, 120 f., 442 f. og 444 samt *Svend Danielsen U* 1987B.94.

5. Proklama kan dog også tænkes udstedt af hensyn til afdødes eventuelle kautions- og andre eventualforpligtelser.

Tilsvarende gælder, hvis boet **udlægges for begravelsesomkostningerne** i henhold til Skfl. § 10 eller slutes med påtegningen »**intet efterladt**«.

Udlægges boet for begravelsesomkostningerne i henhold til Skfl. § 43, kan der under den påbegyndte gældsfragåelsesbehandling være udstedt proklama. § 43 kan dog anvendes, selv om der ikke forinden har været udstedt proklama.

Skiftes et dødsbo i udlandet, således at der foregår et **subsidiært skifte** i Danmark, kan der formentlig i denne forbindelse udstedes et ikke præklusivt proklama i Danmark.⁶

Justitsministeriet kan i øvrigt i henhold til Grl. § 25 give bevilling til udstedelse af præklusivt proklama. Et sådant proklama kan dog ikke omfatte umyndiges krav.

19b. Proklamaets indhold

Proklamaet indeholder en opfordring til kreditorerne om at anmelde deres krav. Proklamafristen er 3 måneder. Skønnes afdøde at have stået i gældsforpligtelser uden for Europa⁷ eller på Island eller Færøerne, er fristen dog 6 måneder, jfr. Skfl. § 22.

Proklamaet skal i skematisk form bekendtgøres 3 gange i Statstidende. Proklamafristen regnes fra den sidste bekendtgørelse. Derudover bekendtgøres proklamaet i dagspressen, hvor boet behandles.

Proklamaet angiver, hvem kravene skal anmeldes overfor, hvilket i praksis normalt vil være den, der har udstedt proklamaet. I skifteretsboer er det skifteretten, som udsteder proklamaet. I eksekutorboer udstedes proklamaet af eksekutor, medens det i privatskiftede boer er de privatskiftende arvinger – typisk ved en af dem antaget advokat – som udsteder proklamaet.

Som nævnt s. 181 skal proklamaet angive, om gældsansvaret er vedgået.

Ifølge Justitsministeriets Skrivelse nr. 212 af 29 Juli 1922 bør proklamaet foruden **afdødes navn** og **stilling** tillige angive hans **sidste bopæl** og eventuelt tillige **kontor- og forretningslokale**. Navnet på afdødes virksomhed bør også angives.⁸ I *U 1973.988 V* var et proklama blevet indrykket uden angivelse af afdødes stilling som adjunkt. Dette bevirkede, at Statens Uddannelsesstøtte overså proklamaet. Ved dommen blev det statueret, at stillingsangivelsen i det foreliggende tilfælde var af væsentlig betydning for kreditorernes mulighed

6. Se *J.A. Andersen*, J 1981.324 med note 5.

7. Bemærk, at *Grønland* ligger uden for Europa.

8. Jfr. *L. Christensen* og *H. Broman*, Fm. 1987.26.

Proklama

for at identificere afdøde som deres debitor. Som følge heraf fandtes proklamaet så utilstrækkeligt, at det ikke kunne bevirke præklusion. På baggrund af dommen udsendte Justitsministeriet den 1. juli 1974 (jfr. Fagligt Nyt 1974 nr. 4) en cirkulæreskrivelse, hvori skifteretterne anmodes om for fremtiden at anføre **CPR-nummer** foruden navn, stilling og bopæl i proklamaer. Dette er senere blevet gentaget i Cirk. 89:1979.

Sad afdøde i uskiftet bo, hæftede han for førstafdødes gæld. Et proklama vil derfor indirekte også omfatte førstafdødes kreditorer. Hvis det uskiftede bo har været af kortere varighed, bør proklamat derfor også angive førstafdødes navn m.v. (»i døds- og fællesboet efter x og y«).

Det er formentlig meget sjældent forekommende, at der sker fejl i forbindelse med udstedelse af proklamaer. Er der fejlagtigt udstedt et 3-månedes proklama i stedet for et 6-måneders proklama, bestemmer Skfl. § 22, stk. 2, at kreditorer uden for Europa eller på Island eller Færøerne alligevel skal tages i betragtning, hvis de anmelder deres krav inden udløbet af den korrekte frist på 6 måneder. De kan i så fald om fornødent forlange genoptagelse af de skiftehandlinger, som allerede er foretaget. Er boet helt undtagelsesvis blevet sluttet, kan de pågældende kreditorer anke boopgørelsen, eventuelt i kraft af en oprejsningsbevilling. Har arvingerne påtaget sig gældsansvaret, kan kreditorerne naturligvis også gøre deres krav gældende direkte mod arvingerne. F.eks. danske kreditorer kan derimod aldrig påberåbe sig, at en proklamafrist på 3 måneder er for kort.

Er der i proklamaet angivet en for lang frist, er det tilstrækkeligt, at kreditorerne anmelder deres krav inden for den angivne frist.

Er der i øvrigt fejl og mangler ved proklamaet, vil dette formentlig normalt bevirke, at der ikke sker præklusion.⁹

19c. Underretning om proklamaet eller bobehandlingen

Der kan endnu forekomme gamle forskrifter om, at skifteretten har pligt til at underrette bestemte kreditorer og myndigheder om proklamaudstedelsen¹⁰, jfr. Skfl. § 20, stk. 2. Har boet tilsidesat en sådan underretningspligt, bliver de pågældende kreditors krav næppe prækluderet.¹¹

At boet har tilsidesat en pligt til at give underretning om selve dødsfaldet eller bobehandlingen, er derimod uden betydning for proklamaets retsvirk-

9. Jfr. *J.A. Andersen J 1981.325* samt *Walbom & Engholm s. 139*.

10. Jfr. *J.A. Andersen J 1981.325* samt *Walbom & Engholm s. 140* med note 66.

11. Jfr. *J.A. Andersen J 1981.326* med note 18 samt *Walbom & Engholm s. 141*.

ninger, jfr. *U 1972.793 V* vedrørende Cirk. 57:1944 om pligten til at underrette de sociale udvalg i dødsboer efter folke- og invalidepensionister.

Ifølge § 18 i Den nordiske dødsbokonvention¹² får et præklusivt proklama kun virkning i relation til kendte kreditorer i de andre nordiske lande, hvis disse har fået særskilt underretning om proklamaet og dets virkning eller på anden måde er blevet bekendt dermed. Reglen skyldes, at proklamer i Sverige og Finland kun omfatter ubekendte kreditorer. En kreditor i et andet nordisk land betragtes som bekendt, hvis han er kendt af arvingerne eller nogen af disse.¹³

Skifteretten har formentlig altid ret til uden arvingernes samtykke at underrette bekendte kreditorer om dødsfaldet og proklamaet.¹⁴

Skifteretten har kun en underretningspligt, hvor dette direkte er foreskrevet. Der er således heller ikke underretningspligt i relation til panthaverne i boets faste ejendomme, hvorved bemærkes, at underpanterettigheder i fast ejendom ikke prækluderes. Panthavernes personlige fordring kan derimod prækluderes. I Dommerforeningens årsberetning 1965-66 udtales det s. 9: »Hvor en panthavers interesser undtagelsesvis berøres, må det påregnes, at skifteretten eller dens medhjælper underretter panthaveren.«¹⁵

19d. Hvilke krav prækluderes?

Som udgangspunkt prækluderes alle kreditor krav. Dette gælder også uforfaldne krav, fremtidige, betingede og eventuelle krav.

Krav, der først stiftes efter proklamafristens udløb, prækluderes ikke, jfr. *U 1986.69 Ø* om et konfiskationskrav.

Massekrav af 1. klasse, jfr. KL §§ 92-93 smh.m. Skfl. § 44, prækluderes ikke. Dette har f.eks. betydning for dødsboskatten og arveafgiften. Krav på arveafgift i **andre** boer kan f.eks. udmærket prækluderes, jfr. *S. Trolle*, Adv. 1989.284.

Massekrav af 2. klasse, jfr. KL § 94, prækluderes – bortset fra skifteafgiften – da de stammer fra tiden før bobehandlingens start.

Tinglige krav prækluderes som hovedregel ikke. Dog prækluderes **skadesløsbreve, ejerpantebreve og ejendomsforbehold** sammen med de underlig-

12. Jfr. Bkg. 348:1976.

13. Jfr. *J.A. Andersen J 1981.325* med note 14 og *Svenné Schmidt* s. 435.

14. Jfr. *J.A. Andersen J 1981.325* med note 17, *Holkmann & Viltoft* s. 121 og 127, *Walbom & Engholm* s. 140 f. og *Riis U 1987B.239*, men cfr. Tillæg s. 35 og *Høgdaahl Jensen, Dødsbobehandling*, 1. udg., s. 229 f.

15. Se herved også Skfl. §§ 19 og 24 om kreditorernes stemmeret i gældsfragåelsesboer og skifterettens pligt til at påse ikke-anmeldte kreditorers interesser.

Proklama

gende skyldforhold, som de sikrer. Formentlig prækluderes også **underpant** i løsøre.¹⁶

Lejeres krav i henhold til LL § 7 prækluderes formentlig, jfr. Adv. 1986, Fagligt Nyt s. 9 (Frederiksberg rets dom af 19. december 1985). Hertil kommer, at kravet under alle omstændigheder skal være gjort gældende inden 1 år efter lejeforholdets ophør.

Lejeres krav på tilbagebetaling af for meget erlagt leje prækluderes, jfr. Adv. 1986, Fagligt Nyt s. 123 (ØLD af 26.9.1986). Kravet er i øvrigt uden tidsbegrænsning sikret i ejendommen i medfør af LL § 7, jfr. *U 1985.667 V*.

Skattekrav prækluderes kun i det omfang, der er tale om egentlige restancer, hvorimod proklamaet ikke rammer krav, der er knyttet til eller betinget af selve dødsfaldet. Restskat i henhold til slutligningen for årene før dødsåret prækluderes således. Restskat for mellempærioden – der ikke kan betragtes som massekrav – prækluderes derimod ikke.¹⁷

Krav på efterbetaling og tillægsskat prækluderes ikke, jfr. Statsskattelovens § 43, stk. 7. Det synes tvivlsomt, når *Walbom & Engholm* s. 276 og 278 f. antager, at det kun er et proklama udstedt af boet, som ikke kan prækludere de nævnte krav, hvorimod et proklama udstedt af den efterlevende ægtefælle i henhold til AL § 16 skulle bevirke præklusion.

Arvingernes og legatarernes krav på at få andel i boet kan ikke prækluderes. Jfr. tilsvarende *U 1927.1024 Ø* om et krav af arveretlig oprindelse.¹⁸

Ifølge *U 1986.631 H* (jfr. *U 1984.667 Ø* og *J.A. Andersen* Fm. 1984.88-90) prækluderes derimod en papirløs ægtefælles berigelses- eller kompensationskrav. Et krav støttet på, at der foreligger sameje, prækluderes ikke.

Et krav i h.t. Ægteskabslovens § 56 (»urimeligt ringe reglen«) prækluderes formentlig.

Hæftelser og indbetalingspligter i h.t. **kommanditanparter** prækluderes.

Forhåndsaftaler om, at et krav ikke kan prækluderes, må antages at være ugyldige, medmindre de har henblik på et konkret, nært forestående proklama.¹⁹

Kreditor har bevisbyrden for, at hans krav er stiftet under sådanne omstændigheder, at det ikke prækluderes.

Der sker præklusion, selv om boet kendte det pågældende krav.²⁰ Præklusion

16. Jfr. *J.A. Andersen*, J 1981.326 med n. 24, *Werlauff & Lyhne*, s. 21. *Walbom & Engholm*, s. 145, *Holkmann & Viltoft*, s. 132, *Rørdam & Carstensen*, Pant, 3. udg., s. 119, men cfr. v. *Eyben*, Panterettigheder, 8. udg., s. 154 f.

17. Jfr. *J.A. Andersen* J 1981.327 samt *Walbom & Engholm* s. 146 og 278.

18. Jfr. *Holkmann & Viltoft* s. 132.

19. Jfr. *J.A. Andersen* J 1981.328 f. samt *Walbom & Engholm* s. 143.

20. Jfr. *J.A. Andersen* J 1981.327 og forudsætningsvis *U 1986.69 Ø*.

sionen sker, uanset om kreditor er i utilregnelig uvidenhed om sit krav. Det er også uden betydning, om kreditor har været forhindret i at anmelde sit krav, når det dog ikke er boets retsstridige forhold, som bevirker, at kravet ikke er blevet anmeldt. Proklamafristen kan ikke suspenderes. At kreditor er umyndig, hindrer heller ikke præklusion, medmindre proklamaet er udstedt i henhold til en særlig proklamabevilling i henhold til Grl. § 25.

Det er uden betydning for proklamaets retsvirkninger, at det eventuelt er udstedt unormalt sent under bobehandlingen og eventuelt efter, at der er disponeret over væsentlige dele af boet.

19e. Afbrydelse af proklamafristen²¹

Proklamafristen afbrydes ved, at der sker rettidig anmeldelse i overensstemmelse med angivelsen i proklamaet.

I skifteretsboerne²² kan anmeldelse ske over for skifteretten, jfr. Skfl. § 37.

Anmeldelsen sker normalt skriftligt. Anmeldelsen skal af skifteretten indføres i gældbogen, og skifteretten skal på forlangende meddele tilståelse for anmeldelsen. I praksis forholdes der på den måde, at skifteretten kvitterer for anmeldelsen på en genpart af anmeldelsen, idet fordringens nummer i gældbogen samtidig angives.

Anmeldelsen kan ifølge Skfl. § 37, stk. 1, også ske mundtligt under en skiftesamling. I praksis accepteres formentlig også mundtlig anmeldelse over for skifteretten uden for skiftesamlinger, når det blot kan bevises, at anmeldelse har fundet sted.²³

Anmeldelse kan foretages af kreditor selv eller af en person – typisk en advokat – som han har bemyndiget dertil, eller som har en særlig anledning til at varetage kreditors interesser, idet der næppe stilles særlig strenge krav i denne henseende.²⁴

En anmeldelse har generelt samme retsvirkninger med hensyn til renter, afbrydelse af hævd eller forældelse²⁵ og desl. som et sagsanlæg, jfr. Skfl. § 37, stk. 2.

21. Jfr. i det hele *J.A. Andersen J 1981.327 ff.*

22. Er boet udlagt for begravelsesomkostningerne, har skifteretten næppe pligt til at modtage kreditoranmeldelser. Se f.eks. *J.A. Andersen J 1977.525 f.*

23. Jfr. *J.A. Andersen J 1981.327* med note 38.

24. Jfr. *J.A. Andersen J 1981.327.*

25. Se herved *N. Elmelund J 1978.145 ff.* om boanmeldelsers forældelsesretlige betydning.

Proklama

Anmeldelse kan også ske over for **skifterettens medhjælper**²⁶

Anmeldelse kan endvidere ske over for **afdødes virksomhed**, som fortsættes af boet.²⁷

Prækclusion undgås tillige ved at **kravet anmeldes over for alle arvinger, der hæfter** for afdødes gæld.

Med anmeldelse over for alle arvingerne må sidestilles, at kreditor har **anlagt retssag mod disse**.

Et **søgsmaal, der er anlagt** – og om nødvendigt tingfæstet, jfr. Skfl. § 34 – **mod debitor inden dennes død** må også være til hinder for prækclusion.²⁸

Anmeldelse er unødvendig, hvis boet inden proklamafristens udløb har **anerkendt** kravet. Anerkendelse kan ske, inden proklamaet er udstedt. Anerkendelse kan ske indirekte ved, at boet betaler renter af fordringen. Tilsvarende blev i *U 1923.479 H* og *U 1924.969 H* efter omstændighederne antaget i relation til boets betaling af afdrag på afdødes forpligtelser ifølge aktionærforordninger. At boet har oppebåret ydelser, der modsvarer det krav, der kan rettes mod boet, kan også udelukke prækclusion.²⁹ Boet kan endvidere have indladt sig i forhandlinger om kravet på en sådan måde, at dette indebærer enten en anerkendelse af fordringen eller et afkald på at påberåbe sig prækclusion.

Har boet forhandlet med kreditor om henstand, vil dette normalt udelukke prækclusion.³⁰

I *U 1899.213 LOHS* fandtes boet at have anerkendt en fordring ved, at kreditor var blevet accepteret som deltager i forhandlingerne og afstemningerne under en skiftesamling. En anerkendelse kan også ligge i, at den pågældende fordring optages i en af boet udarbejdet eller godkendt status, kreditorfortegnelse el.lign.³¹

Boets indgivelse af selvangivelse indebærer næppe en anerkendelse af krav på skat, herunder særlig indkomstskat, som udspringer af selvangivelsen.³²

26. Jfr. *U 1964.755 V* og *ØLD af 19.9.1986*, der har været gengivet i Adv. 1986, Fagligt Nyt s. 117 f. og Fm. 1987.47-48 smh.m. s. 26-27. Jfr. også *J.A. Andersen J 1981.327*, *Walbom & Engholm* s. 141 og *Riis U 1987B.239*, men cfr. *Holkmann & Viltoft* s. 139 samt *P. Bruun Nielsen U 1972B.214*, der navnlig fremhæver den konfliktsituation, som kan opstå, hvis medhjælperen selv på en klients vegne skal anmelde krav i boet.

27. Jfr. *U 1970.883 Ø*, *U 1974.1048 V*, *J.A. Andersen J 1981.327 f.* samt *Walbom & Engholm* s. 141.

28. Jfr. *J.A. Andersen J 1981.328* samt *Walbom & Engholm* s. 142.

29. Jfr. *J.A. Andersen J 1981.328* med note 46.

30. Jfr. *J.A. Andersen J 1981.328* med note 48 og *U 1987.181 V*.

31. Jfr. *J.A. Andersen J 1981.328* med note 49. Se også *U 1987.181 V* om en kreditorfortegnelse og *U 1982.66 H* om et af et konkursbo udarbejdet regnskab.

32. Se *VLD af 15. juni 1987*, der f.eks. har været gengivet i TfS 1987.373, »Skat« 1987.574-76 og Fm. 1987.133.

Holdes der på begæring af boet tvangsauktion over dettes faste ejendomme, jfr. Rpl. § 538b smh.m. KL §§ 85-86 og Skfl. § 44, kan det forhold, at boet medtager en pantefordring i salgsopstillingen, betragtes som en anerkendelse af fordringen.³³

Boet kan give afkald på virkningerne af en indtrådt præklusion. En anerkendelse af en fordring er normalt gyldig, selv om boet var uvidende om, at fordringen var prækluderet.

Har kreditor i de tilfælde, hvor dette efter boets behandlingsform er muligt, foretaget **kreditorforfølgningsskridt** mod boet, afværger disse præklusion.

Kreditor har bevisbyrden for, at proklamafristen er afbrudt gennem anmeldelse m.v. eller gennem boets anerkendelse.

Proklamafristen kan ikke suspenderes.

I offentligt skiftede boer og boer, hvor offentligt skifte har været påbegyndt, kan anmeldelse ske, inden proklamaet er udstedt.³⁴ Dette er derimod næppe tilfældet i privatskiftede boer og ved hensidde i uskiftet bo.³⁵ Det bemærkes herved, at der ikke er fastsat nogen frist for, hvornår den, der sidder i uskiftet bo, senest kan udstede proklama i henhold til AL § 16.

I praksis stilles der kun meget beskedne krav til anmeldelsen. Det er tilstrækkeligt, at kreditor anmelder, at han har et krav. Det forlanges ikke, at kravet begæres betalt. Anmeldelsen kan altså ske udelukkende for at forhindre præklusion. Anmeldelsen behøver ikke at angive kravets størrelse. Kan kravet ikke på indeværende tidspunkt gøres op – som det f.eks. hyppigt er tilfældet ved skatte- og afgiftskrav samt ATP-krav – kan kravet anmeldes foreløbigt. Det er uden betydning, at den endelige anmeldelse først sker efter proklamafristens udløb.

Det kræves næppe, at anmeldelsen er på dansk.³⁶

Anmeldelsen forhindrer præklusion, selv om kravet anmeldes under påberåbelse af en forkert konkursretlig stilling.³⁷

Anmeldelse hindrer præklusion, selv om den ikke er bilagt nogen dokumentation for kravet. En angivelse af kravets grundlag og oprindelse kræves formentlig heller ikke, medmindre det er nødvendigt for at individualisere det anmeldte krav. Hensynet til boets slutning gør dog, at dokumentation må

33. Jfr. *J.A. Andersen J 1981.328*. Se også *U 1982.1197 Ø*, der fandt, at kravets opgørelse over for kurator med henblik på tvangsauktion måtte ligestilles med en egentlig anmeldelse i boet.

34. Jfr. *J.A. Andersen J 1981.329*.

35. Jfr. *J.A. Andersen J 1981.329*.

36. Jfr. *J.A. Andersen J 1981.329*.

37. Jfr. *U 1899.661 LOHS*.

Proklama

kunne kræves inden en vis rimelig tid, hvis anmeldelsen overhovedet skal tages i betragtning.

I *U 1982.1197 Ø* blev en auktionsopgørelse til brug for en af boet begæret tvangsauktion sidestillet med en anmeldelse.

I *U 1964.755 V* blev en til den afdøde forretningsindehavers adresse sendt rykkerskrivelse vedlagt kontoudtog betragtet som en anmeldelse. Se også *U 1970.883 Ø* om en skrivelse til afdødes grossistfirma og *U 1974.1048 V* om et kontoudtog til afdødes apotek.

Der kan foreligge en behørig anmeldelse, selv om den ikke er rettet til rette vedkommende, når den dog er kommet denne rettidigt i hænde, jfr. *ØLD af 19.9.1986*³⁸, hvor et kontoudtog fra en sparekasse fremsendt til afdødes adresse til brug for en selvangivelse på tilfældig måde kom skifteretten i hænde. Jfr. også *U 1987.181 V*, hvor en rykkerskrivelse til afdøde blev fundet af en kontorfunktionær ved skifteretten.

Forkyndelse af vekselpøttest afværger ikke præklusion.³⁹

I *U 1922.628 H* fandtes et aktieselskabs cirkulæreskrivelse med anmodning om at indbetale 10% af aktieforskrivningernes beløb ikke at være en behørig anmeldelse.

I *U 1923.817 H* fandtes en tredjemands lejlighedsvis omtale af kravet over for boets medhjælper ikke at kunne betragtes som en anmeldelse.

I *U 1936.166 Ø* fandtes en bebudelse af at ville fremkomme med et krav heller ikke at kunne betragtes som en anmeldelse.

I *U 1976.598 V* hævdede forpagteren af en landbrugsejendom at have et krav mod ejendommens ejer i anledning af sygdom i besætningen. Det blev antaget, at forpagterens omtale af sygdommen i besætningen under en tidligere voldgiftsag mellem parterne ikke kunne sidestilles med en anmeldelse af kravet.

Anmeldelsen bør naturligvis være så præcis som muligt.⁴⁰

Vil kreditor gøre krav på **renter**, skal dette fremgå af anmeldelsen. Angives det i anmeldelsen, at den angivne fordring er rentebærende, eller fremgår dette af de dokumenter, der er bilagt anmeldelsen, vil dette dog normalt være tilstrækkeligt. Tilsvarende skal krav på **morarenter** også fremgå af anmeldelsen. I *U 1952.633 Ø* fandtes en anmeldelse, der udtrykkeligt omfattede renter af kravet, ikke også at omfatte krav på **renters rente**. Krav på **inkassoomkostninger m.v.** må også direkte fremgå af anmeldelsen. Tilsvarende må gælde krav på **privilegium eller anden fortrinsret** for kravet.

38. Gengivet i Adv. 1986, Fagligt Nyt s. 117 f. og Fm. 1987.47-48, jfr. s. 26-27.

39. Jfr. *J.A. Andersen J* 1981.329.

40. Jfr. i det hele *J.A. Andersen J* 1981.330 f. samt *Walbom & Engholm* s. 144.

I *TfS 1987.373* (jfr. *Fm. 1987.133*) fandtes en anmeldelse af krav på restskat at omfatte særlig indkomstskat, som udsprang af en af boet senere indgivet selvangivelse.

Spørgsmålet om, hvad der kan betragtes som anmeldt, har naturligvis sammenhæng med spørgsmålet om anmelderen senere kan ændre sin anmeldelse eller direkte foretage **efteranmeldelse**. Da proklamaer i dødsboer er præklusive, må egentlige efteranmeldelser efter proklamafristens udløb i princippet være udelukket. Dette må dog sammenholdes med, at man accepterer foreløbige anmeldelser, som kan følges op og præciseres efter proklamafristens udløb. Man er formentlig også liberal i relation til at acceptere berigtigelser af stedfundne anmeldelser.

I det hele taget er praksis meget opfindsom i relation til på forskellig vis at modificere de efter deres indhold meget strenge præklusionsregler, idet en præklusion ofte, når den er aktuel, vil føles mindre rimelig.

19f. Proklamaets retsvirkninger – Ikke-prækluderede krav

Krav, der ikke behørigt anmeldes, jfr. afsnit 19 e, inden proklamafristens udløb, prækluderes med de undtagelser, som er angivet ovenfor i afsnit 19 d.

At et krav prækluderes, vil sige, at det bortfalder. Præklusionen antages at have samme retsvirkninger som forældelse.

Selv om et krav er prækluderet, kan det dog anvendes til **konneks** modregning.⁴¹

Boet beskattes ikke af den gevinst, det opnår ved, at forskellige gældsposter prækluderes.

Er der udstedt proklama i et offentligt skiftet bo, må dette ikke inden proklamafristens udløb udleveres arvingerne til fortsat privat skifte og deling eller til afdødes ægtefælle til hensidde i uskiftet bo i henhold til Skfl. § 9. Tilsvarende må boet heller ikke udleveres arvingerne til fortsat privat skifte og deling i henhold til Skfl. § 75.

I et gældsfragåelsesbo har kreditorerne i hvert fald stemmeretten, indtil proklamafristen er udløbet, jfr. Skfl. § 19.

Er der udstedt proklama, må boet ikke deles mellem arvingerne, før proklamafristen er udløbet, jfr. Skfl. § 52, stk. 2 smh.m. § 81. Boet kan heller ikke optages til slutning eller slutes, før proklamafristen er udløbet.

41. Jfr. *U 1906.643 LOHS*, *U 1976.598 V* og »Skat« 1986.521. Jfr. også *TfS 1989.39* om »præklusion« gennem en frivillig akkord.

Proklama

I et offentligt skiftet bo har boet i hvert fald ikke pligt til at udrede sumlegater, før proklamafristen er udløbet.⁴²

For så vidt angår udlodningerne til kreditorerne i gældsfragåelsesboer henviser Skfl. § 44 til udlodningsreglerne i KL kap. 18. Dette bevirker, at krav, der ikke har stilling som massekrav af første klasse, i hvert fald ikke kan udloddes, før proklamafristen er udløbet.

Udstedelse af proklama bevirker ikke, at krav mod boet forfalder.

I Frederiksberg fogedrets kendelse af 20/9 1988, der er gengivet i Fm. 1988.142, blev det antaget, at proklamaudstedelsen måtte betragtes som en meddelt adresseændring, således at en panthavers påkrav og opsigelse ikke gyldigt var afgivet til afdødes tidligere bopæl.

Et dødsbo kan formelt optages til slutning i henhold til Skfl. § 50, jfr. §§ 56 og 81. Der er i realiteten også knyttet en præklusiv virkning til boets optagelse til slutning, idet krav, der ikke er prækluderet, efter optagelsen sædvanligvis ikke kan gøres gældende mod selve boet. Efter at boet er optaget til slutning, kan efteranmeldelse og ændringer af tidligere skete anmeldelser heller ikke tillægges betydning, medmindre der senere sker genoptagelse af boet.

Har der været udstedt proklama i et dødsbo, vil man ofte føle, at der ikke er behov for en yderligere præklusiv virkning i form af en formelig optagelse af boet til slutning.

Spørgsmålet er generelt, hvordan krav, der ikke er blevet prækluderet gennem et udstedt proklama, er stillet, efter at boet er optaget til slutning eller faktisk sluttet.

Skattekrav, der ikke er prækluderet, jfr. ovenfor, afsnit 19 d, kan ikke gøres gældende mod boet efter det nævnte tidspunkt.

Ikke-prækluderede krav – der heller ikke er forældede – kan naturligvis gøres gældende, hvis boet senere af anden grund genoptages.

Har arvingerne overtaget gældsansvaret, kan kravene naturligvis også rettes mod disse.

Enkelte ikke-prækluderede krav kan gøres gældende, efter at boet er optaget til slutning eller faktisk sluttet.

Ikke-prækluderede krav tilhørende bekendte kreditorer i andre nordiske lande kan gøres gældende mod boet, efter at dette er sluttet, jfr. Den nordiske dødsbokonventions art. 18. Dette vil i praksis bevirke, at boet genoptages.⁴³

Ikke-prækluderede tinglige krav kan rettes mod de aktiver, som de angår.

Massekreditorer af første klasse vil i hvert fald kunne kræve erstatning hos

42. Jfr. *Ernst Andersen*, Arveret s. 164.

43. Jfr. *Svenné Schmidt* s. 435.

bomyndighederne, men de vil muligvis også kunne kræve boet genoptaget, idet det er en grov fejl at slutte et bo uden at have betalt den gæld, som boet selv har stiftet.

19 g. Fordringernes prøvelse

Når proklamafristen er udløbet, skal skifteretten – i praksis skifterettens medhjælper – inden en måned derefter på grundlag af tilførslerne til skifterettens gældsbog forfatte en liste over de anmeldte fordringer, om fornødent med angivelse af deres indbyrdes orden, idet konkursordenen finder anvendelse i gældsfragåelsesboer, jfr. Skfl. § 44. Denne **fordringshaverliste** forelægges derpå bilagt anmeldelserne på en skiftesamling til prøvelse af de anmeldte fordringer. I større boer er det ofte nødvendigt at afholde flere skiftesamlinger.

Fordringshaverlisten behøver ikke at omfatte massekrav af første klasse og separatistkrav.⁴⁴

Indsigelser (antegnelser) mod de anmeldte krav kan fremsættes af skifteretsmedhjælperen eller skifteretten. I praksis sker dette ved, at medhjælperen i fordringshaverlisten giver antegnelser til de anmeldte krav. Der er næppe pligt til at underrette de pågældende kreditorer om antegnelserne⁴⁵, men i praksis sker dette formentlig altid, idet de pågældende kreditorer samtidig indkaldes til den skiftesamling, hvor deres fordringer skal prøves.

De enkelte kreditorer, arvinger og legatarer kan også fremsætte indsigelser mod de anmeldte kreditorkrav. Det er dog en betingelse, at de pågældende har den fornødne retlige interesse.⁴⁶ En kreditor har kun retlig interesse i prøvelsen, hvis der er tvivl om boets solvens. Arvinger og legatarer har kun retlig interesse i fordringernes prøvelse, hvis der er mulighed for, at de vil få noget i boet.

Der er tale om en selvstændig beføjelse for de enkelte kreditorer, arvinger og legatarer, som ikke er omfattet af den almindelige bestemmelsesret i boerne. At boet som sådant ikke vil anfægte et kreditorkrav, afskærer altså f.eks. ikke den enkelte arving fra at fremsætte indsigelser.⁴⁷ Dette gælder endda, selv om boet indgår forlig med den pågældende kreditor.⁴⁸

Egentlige tvistigheder om anmeldte krav afgøres om nødvendigt af skifte-

44. Jfr. *U 1915.736 LOHS*.

45. Jfr. *Harbou* s. 197, *Gomard*, *Skifteret*, 2. udg. s. 292, *Walbom & Engholm*, s. 148 n. 102, samt *Holkmann & Viltoft* s. 181, men cfr. KL § 131, stk. 3, om konkursboer.

46. Jfr. *Deuntzer*, *Skifteret* (1885) s. 651 og *Harbou* s. 287.

47. Jfr. *U 1908.238 V* og *Harbou* s. 287 f. Se også *U 1977.981 SH* og *U 1989.518 V*.

48. Jfr. *U 1977.981 SH*.

Kreditorerne

retten ved dom, hvis det drejer sig om et skifteretsbo, jfr. Rpl. § 660, stk. 1. Se Skfl. § 76 om privatskiftede boer.

Skifterettens afgørelse kan ankes inden 4 uger af bl.a. boets vedkommende. Anken kan også iværksættes af personer, der ikke var til stede på skiftesamlingen.⁴⁹ Der må gennem anken kunne opnås ændringer, uanset om der kan påvises formelle fejl ved boets behandling af den anmeldte fordring.⁵⁰ Dette synes særlig klart i relation til en anmelder af kreditorkravet, som ikke har været underrettet om skiftesamlingen.

Fremsættes der ikke på skiftesamlingen indsigelser mod en fordring, eller bliver fordringens godkendelse – evt. ved dom – ikke anket inden 4 uger, er fordringen endelig godkendt.⁵¹ Kreditor, der har anmeldt kravet, er også bundet af en afgørelse i boet, der mere eller mindre går ham imod. Dette gælder i hvert fald, hvis han ved brev har været indkaldt til skiftesamlingen.⁵² At skiftesamlingen har været bekendtgjort, er derimod næppe tilstrækkeligt.

På den skiftesamling, der afholdes til prøvelse af de anmeldte fordringer, bør der ifølge Skfl. § 38, sidste pkt., så vidt muligt forelægges en oversigt over boets status.⁵³

Den i Skfl. § 38 foreskrevne prøvelse af anmeldte fordringer ligner den prøvelse, der finder sted i konkursboer. I praksis iagttages § 38 formentlig kun i insolvente gældsfragåelsesboer.⁵⁴ I solvente boer – ikke mindst privatskiftede boer – går man normalt langt mere uformelt til værks. Ofte bliver fordringerne i disse boer forelagt på en skiftesamling uden forudgående udarbejdelse af fordringshaverliste. Hyppigt betales fordringerne simpelthen blot efter samråd med enkelte arvinger. For så vidt angår gældsvedgåelsesboer og privatskiftede boer, spiller det også ind, at boet automatisk er indtrådt i afdødes retsstilling over for kreditorerne.⁵⁵ Boet skal altså opfylde kreditorkravene til

49. Jfr. *Harbou* s. 197, *E. Munch-Petersen*, Skifteretten, s. 309 f. og *U 1988.944 V smh.m. U 1983.863 SH*.

50. Jfr. *Harbou*, s. 197 og *E. Munch-Petersen*, Skifteretten, s. 309 f., men cfr. dog om *konkursboer Gomard*, Skifteret, 2. udg. s. 292, og i det væsentlige *U 1988.944 V*, der antog, at landsretten kun kunne prøve, om skifterettens afgørelse på grund af fejl ved sagsbehandling eller af andre grunde burde ophæves.

51. Om efterfølgende omgørelse på grund af urigtige eller vildledende oplysninger henvises til *Gældsordningsudkastet* (1941) s. 239 og *Gomard*, Skifteret, 2. udg. s. 292 med note 17.

52. Jfr. *Holkmann & Viltoft* s. 182 samt *Walbom & Engholm* s. 148, note 105. Se også *U 1905A.184* (Skiftekommissionsdecision). I *VLD af 2/11 1987*, der er gengivet i *Fm. 1988.97 f.*, blev en boopgørelse ophævet, da boet havde overset en af kreditor fremsendt dokumentation for den anmeldte fordring. Se også n. 50.

53. Dette overholdes dog næsten aldrig, jfr. *Harbou* s. 198.

54. Jfr. *Harbou* s. 198.

55. Jfr. *Harbou* s. 202 f.

forfaldstid, uanset om proklamafristen er udløbet, og uanset om man har nået at prøve fordringerne på en skiftesamling.

19 h. Afdødes kreditorer

UNIVERSALFORFØLGNING (konkurs)

Afdødes kreditorer kan få dødsboet erklæret konkurs, hvis det behandles som **gældsfragåelsesbo**, jfr. KL § 19 og *Munch*, s. 209 ff. Det er derudover en betingelse, at boet er insolvent, og at der er den fornødne retlige interesse i en konkursbehandling.⁵⁶ Det er naturligvis uden betydning, om gældsfragåelsesboet behandles af eksekutor eller af skifteretten.

Der kræves ikke en egentlig konkursbegæring, men blot en opfordring (»ønsker«) til konkursbehandling fra en af kreditorerne. At der ikke er tale om en egentlig konkursbegæring, bevirker, at den, der har fremsat opfordringen, ikke har stilling som konkursrekvisitent. Vedkommende er derfor ikke omfattet af reglerne i KL § 28 om ansvar for ulovlige konkursbegæring, ligesom vedkommende heller ikke skal stille sikkerhed for omkostningerne ved konkursbehandlingen, idet statskassen jo allerede via gældsfragåelsesbehandlingen er ude i en omkostningsrisiko.

I relation til **proklamaet** foreligger der et særligt problem, fordi proklamaer i konkursboer – i modsætning til dødsboer – ikke er præklusive. Det er derfor i KL § 19, stk. 2, bestemt, at et proklama i dødsboet beholder sin præklusive virkning, hvis det er udløbet, inden der afsiges konkursdekret. Heraf følger, at et dødsbo ikke bør erklæres konkurs, før proklamafristen er udløbet. Da dødsdagen under alle omstændigheder er **fristdag**, jfr. KL § 1, stk. 1, nr. 2, er der ingen risici forbundet med at vente med konkursbehandlingen.

Formålet med at erklære et gældsfragåelsesbo konkurs er normalt at kunne anvende Konkurslovens omstødsregler.⁵⁷ Et andet og mindre væsentligt formål kan bero på, at man i konkursboer har et mere handlekraftigt og måske derfor mere effektivt bostyre. Dette viser sig ved, at en kurator i et konkursbo er tillagt større beføjelser end medhjælperen i et dødsbo.

Selv om fysiske personers konkursboer ikke er selvstændige skattesubjekter, kan man næppe komme uden om dødsboskattereglerne ved at erklære dødsboet konkurs.⁵⁸

56. Jfr. *U 1888.253 LOHS*.

57. Se f.eks. *U 1988.712 V*.

58. Jfr. *Vedel* s. 112, note 3, *Polack*, Skattepolitisk Oversigt 1976.247, men cfr. *Hoffmeyer*, *U 1976B.223*.

Kreditorerne

Der kan indgives konkursbegæring i § 13-udsættelsesperioden, idet boet jo i udsættelsesperioden formelt betragtes som stående under gældsfragåelsesbehandling. Der bør dog normalt ikke tages stilling til konkursbegæringen, før man har valgt dødsboets behandlingsform.⁵⁹

Gældsvedgåelsesboer og privatskiftede boer kan kun erklæres konkurs, hvis alle arvingerne er under konkurs. Er dødsboet solvent, kan der dog ikke blive tale om omstødelse. En konkursbehandling af et solvent dødsbo har derfor stort set kun en boteknisk funktion, idet den bevirker en helt klar adskillelse mellem det konkursbehandlede dødsbo og arvingernes konkursboer. Denne adskillelse er navnlig relevant, fordi afdødes kreditorer har fortrinsret til afdødes formue.

Er »boet« udlagt for begravelsesomkostningerne i henhold til Skfl. §§ 10 eller 43, kan der næppe blive tale om en konkursbehandling.⁶⁰ Resultatet følger allerede af, at der slet ikke foreligger et bo, idet det ikke er dødsboet, der er udlagt for begravelsesomkostningerne, men alene konkret opregnede aktiver. Det må dog erkendes, at der er behov for en konkursbehandling, hvis der er omstødemuligheder.

Om afdødes kreditorer kan få afdødes efterlevende ægtefælle og/eller arvingerne erklæret konkurs, afhænger af, om de er insolvente og hæfter for afdødes gæld. Hæftelsen afhænger af dødsboets behandlingsform, idet enkelte arvinger dog kan have påtaget sig en gældshæftelse, selv om boet f.eks. behandles som gældsfragåelsesbo.

Legatarer hæfter ikke for afdødes gæld.

Dør en fallent, bliver der et dødsbo – typisk et begravelsesudlæg – ved siden af konkursboet.

INDIVIDUALFORFØLGNING

Afdødes kreditorer – der ikke har separatiststilling – kan ikke foretage individualforfølgning (navnlig arrest, udlæg og brugeligt pant) mod afdødes bo, hvis dette behandles som gældsfragåelsesbo, jfr. Skfl. § 35 samt KL § 31, jfr. Skfl. § 44.⁶¹ Dette gælder også i relation til gældsfragåelsesboer fra de andre

59. Jfr. Konkursbetænkning II (nr. 606:1971) s. 48, *Walbom & Engholm* s. 85 og 150 samt *U 1986.609 Ø* – med fortsættelse i *Fm. 1986.193* – der udtrykkelig fastslog, at KL § 19 kunne anvendes, selv om der var mulighed for begravelsesudlæg.

60. Jfr. *Munch* s. 210, men cfr. *Mette Christensen*, *Fm. 1983.69 f.*, der fremhæver, at der kan forekomme tilfælde, hvor der er behov for en undersøgelse af afdødes økonomiske transaktioner.

61. Om afholdelse af *tvangsauktion* henvises der til KL §§ 85-86 og 90 smh.m. Skfl. § 44.

nordiske lande, men ikke gældsfragåelsesboer, der ikke er omfattet af Den nordiske Dødsbokonvention.

Afdødes kreditorer kan frit foretage individualforfølgning mod gældsvedgåelsesboer og privatskiftede boer, jfr. Skfl. § 54 smh.m. § 81.

Det er næppe udelukket at nedlægge fogedforbud mod et bo.⁶²

Er boet sluttet med påtegningen »intet efterladt« eller er det udlagt for begravelsesomkostningerne, er der ingen, som en kreditorforfølgning kan rettes imod.

Om afdødes kreditorer kan foretage individualforfølgning mod afdødes efterlevende ægtefælle og/eller arvingerne, beror på, om disse – navnlig på grund af boets behandlingsform – hæfter for afdødes gæld. Foreligger der et bo, vil kreditorerne dog næsten altid foretrække at anmelde deres krav over for boet.

19i. Arvingernes kreditorer⁶³

Hvad enten det drejer sig om individualforfølgning eller universalforfølgning, kan en arvinges kreditorer alene rette kreditorforfølgningen mod arvingen.

Da afdødes kreditorer har fortrinsret til afdødes aktiver, og arvingen som regel heller ikke har ret til bestemte af afdødes aktiver, kan der sædvanligvis alene foretages f.eks. udlæg i **arvingens ideelle nettoarvelod**. Der er tale om et såkaldt foreløbigt udlæg, som i øvrigt må betragtes som udlæg i en simpel fordring. Der kræves derfor ikke foretagelse af sikringsakt, men af hensyn til legitimationsvirkningen, jfr. Rpl. § 524, bør udlægget anmeldes over for boet. Arvingen bevarer stemmeretten i dødsboet, selv om der er foretaget udlæg i arvelodden. Det er klart, at udlægget er til hinder for, at arvingen giver afkald på arven. Erklæres arvingen konkurs, og indgår arven i konkursboet, går stemmeretten over til dette.⁶⁴

Der kan ikke uden arvingens samtykke afholdes **tvangsauktion** over en udlagt arvelod, før arven – ved boet slutning – kan kræves udbetalt fra boet, jfr. Rpl. § 542, stk. 4. Dette skyldes, at det før dette tidspunkt vil være meget svært at vurdere, hvad arvelodden er værd, hvorfor det må befrygtes, at auktionsbudene vil blive alt for lave.

62. Jfr. *J.A. Andersen m.fl.*, Fogedsager s. 518 og Bet. nr. 1107:1987 om arrest og forbud s. 65 f. Se også *U 1988.849 H*.

63. Se generelt *Bitsch*, Festskrift til Borum s. 81-98, og *J.A. Andersen*, Tvangsfuldbyrdelse, 2. udg., s. 148 f.

64. Se dog modifikationer i KL § 34.

Kreditorerne

Ofte undgås auktion dog ved, at arven bliver udbetalt kontant til udlægshaver. I *U 1960.447 V* er det imidlertid i modsætning til *U 1890.1060 LOHS* antaget, at en arving kan kræve arveudlæg i henhold til Skfl. §§ 47-48, selv om der er foretaget udlæg i hans arvelod. Jfr. også forudsætningsvis *U 1987.958 V*. At arveudlæg er muligt trods udlægget er i særlig grad begrundet, hvis der er tale om en enearving.

Bliver der tale om at afholde tvangsauktion, vil det som regel være uhenigtsmæssigt at holde tvangsauktionen over selve den ideelle arvelod. Udlægshaver vil derfor normalt – under bevarelse af den oprindelige prioritet⁶⁵ – følge det foreløbige udlæg op med et udlæg i de af boets aktiver, der arveudlægges arvingen.

Det må fremhæves, at der er tilfælde, hvor en arvinges kreditorer ikke behøver at nøjes med at foretage udlæg i arvingens ideelle arvelod, idet de – dog med respekt af afdødes kreditors rettigheder – kan foretage udlæg i konkrete aktiver i dødsboet. Dette er således tilfældet, hvis bestemte aktiver er tillagt arvingen ved testamente, eller det under bobehandlingen bindende er aftalt mellem arvingerne, hvem der skal have de forskellige aktiver. Hæfter alle arvingerne solidarisk over for den pågældende kreditor, kan denne også gøre udlæg i de konkrete aktiver i dødsboet. Selv om privatskiftende arvinger trækker bobehandlingen i langdrag, kan der næppe af denne grund foretages udlæg i konkrete aktiver i boet, idet muligheden herfor dog er holdt åben i *U 1932.67 H*, der er kommenteret i TfR 1932.413. 15-måneders fristen i skatte- og afgiftsreglerne har nu formentlig også stort set fjernet dette problem.

Ved et privat skifte med én arving smelter boets og arvingens formue sammen ved boets udlevering til privat skifte. Dette bevirker, at afdødes kreditorer ikke kan hævde nogen fortrinsret til de aktiver, der hidrører fra afdøde, og at arvingens kreditorer frit kan foretage udlæg i disse. Hvis dødsboet er solvent, omfatter sammensmeltningen dog ikke de aktiver, hvorover afdøde gyldigt har testeret til fordel for en (genstands)legatar. Arvingens kreditorer vil derfor ikke kunne foretage udlæg i sådanne aktiver.⁶⁶

Fra det tidspunkt, arven er udbetalt, er den åben for kreditorforfølgning fra arvingens kreditors side. Dette gælder dog ikke, hvis arven er **båndlagt** i henhold til AL §§ 58-65.⁶⁷ Der kan i så fald alene blive tale om udlæg i renter af den båndlagte arv, hvis renterne har været uhævet i mere end 6 måneder efter forfaldsdagen, jfr. AL § 62, stk. 2.

65. Foretages der f.eks. udlæg i en fast ejendom, er det dog klart, at udlægget først får prioritet i ejendommen fra tinglysningstidspunktet, jfr. TL § 1.

66. Jfr. *Svenné Schmidt* s. 366, note 62.

67. Se dog AL § 62, stk. 4, om udlæg for erstatningskrav.

Skal en anden end arvingen oppebære renterne af arven, bliver denne normalt »båndlagt« til sikkerhed for **rentenydelsesretten**. I relation til spørgsmålet, om rentenyderens kreditorer kan gøre udlæg i rentenyderens krav på renter, bør det formentlig antages, at Arvelovens regler om båndlagt arv kan anvendes analogt, hvilket indebærer, at udlæg først kan foretages, når renterne ikke er hævet 6 måneder efter forfaldsdagen.⁶⁸

Hvis arven er falden, antages det i praksis⁶⁹, at arvingens kreditorer kan foretage udlæg i kapitalen med respekt af rentenydelsesretten, selv om der kan gå årtier, inden denne ret ophører. Der kan ikke afholdes tvangsauktion, så længe rentenydelsesretten består.

Er arven ikke falden, er det i *U 1926.685 H* antaget, at de eventuelle arvingers kreditorer ikke kan gøre udlæg i rentenydelseskapitalen.

Der kan i det hele taget aldrig foretages udlæg i **ventendes arv**, jfr. **AL § 30**, idet kun falden arv kan gøres til genstand for kreditorforfølgning. Arvekrav mod et uskiftet bo fra tiden før Arvelovens ikrafttræden den 1. april 1964 kan dog ikke gøres til genstand for kreditorforfølgning, selv om der er tale om falden arv.⁷⁰

Der kan heller ikke foretages kreditorforfølgning mod et **boslodskrav**, før det på grund af en skiftesituation er aktuelt.

19j. Kreditorernes indflydelse på bobehandlingen

VALGET AF BOETS BEHANDLINGSFORM

Afdødes kreditorer har som altovervejende hovedregel ikke indflydelse på, hvilken behandlingsform der skal vælges i relation til dødsboet.

I Skfl. § 4 er det udtrykkelig angivet, at kreditorerne ikke har indflydelse på, om boet skal skiftes privat. Dette må gælde, selv om kreditorerne har anmeldt deres krav over for skifteretten, inden der tages stilling til boets behandlingsform.⁷¹

Er et offentligt skifte påbegyndt, kan boet dog ikke udleveres til fortsat privat skifte og deling i henhold til Skfl. §§ 9 og 75, uden at der forinden er gjort op med de kreditorer, som har anmeldt sig. Er der udstedt proklama, skal proklamafristen endvidere være udløbet.

Er et eksekutorbo insolvent, og behandles det som gældsfragåelsesbo, kan

68. Se *U 1964.348 Ø* samt *Walbom & Engholm* s. 153 med note 124.

69. Jfr. *U 1938.824 Ø* og *U 1951.645 Ø*.

70. Jfr. § 13 i L 120:1926 smh.m. AL § 75, stk. 1.

71. Cfr. dog *Svenné Schmidt* s. 366, note 59 smh.m. s. 321, note 44.

Kreditorerne

kreditorerne i medfør af eksekutorlovens § 12 vedtage, at boet skal overgå til skifteretsbehandling.

I medfør af KL § 19 kan kreditorerne få et insolvent gældsfragåelsesbo erklæret konkurs.

En kassebetjents bo måtte tidligere ikke udleveres til hensidden i uskiftet bo eller privat skifte uden samtykke fra den myndighed, hvorunder han henhørte, jfr. § 38 i Lbkg. 178:1937 om statens regnskabsvæsen. Tanken var, at myndigheden kunne have et større krav mod kassebetjenten på grund af dennes forhold i tjenesten.⁷² De nævnte regler er nu bortfaldet ved L. 131:1984.

I medfør af AL § 10 kan afdødes kreditorer forhindre, at en efterlevende insolvent ægtefælle overtager boet til hensidden i uskiftet bo. AL § 10 kan formentlig anvendes analogt på 50.000 kroners reglen i Skfl. § 62b, stk. 2.

I barnløse ægteskaber kan den efterlevende ægtefælle i øvrigt ikke få udsættelse med arveafgiftspligtens indtræden i henhold til AAL §§ 14A-B, hvis boet behandles som gældsfragåelsesbo. Indirekte har kreditorerne og valget af bobehandlingsform således betydning i denne relation.

Arvingernes kreditorer har naturligvis endnu mindre indflydelse på valget af boets behandlingsform end afdødes kreditorer.

Erklæres en arving konkurs, inden der er taget stilling til boets behandlingsform, er privat skifte sædvanligvis udelukket, jfr. KL § 35.

Erklæres en arving konkurs, efter at boet er udleveret til privat skifte, overgår stemmeretten i dødsboet til arvingens konkursbo, og konkursboet vil i medfør af Skfl. § 8 kunne forlange, at boet overgår til offentligt skifte som gældsvedgåelsesbo.

Den efterlevende ægtefælles kreditorer kan kun hindre, at han får boet udleveret til hensidden i uskiftet bo ved at erklære ham konkurs, inden boet er udleveret, idet de i øvrigt ikke kan påberåbe sig AL § 10.

INDFLYDELSE PÅ SELVE BOBEHANDLINGEN, EFTER AT BEHANDLINGSFORMEN ER VALGT

I et vist omfang kan kreditorerne øve indflydelse på, hvordan et dødsbo behandles. Er boet solvent, vil kreditorerne dog ikke i praksis blande sig i boets forhold.

Afdødes kreditorer har som udgangspunkt stemmeretten i **gældsfragåelsesboer**, jfr. Skfl. § 19. Kreditorer, der har separatiststilling, kan på samme

72. Se Skiftelovsbet. s. 44 samt Folketingets Ombudsmands Beretninger 1971 s. 138 f. og 1972 s. 21 f.

måde som før dødsfaldet foretage kreditorforfølgningsskridt. En ejendomsforbeholdssælger kan f.eks. tage det solgte tilbage ved en umiddelbar fogedforretning rettet mod boet, ligesom en håndpanthaver kan lade afholde tvangsauktion over pantet, jfr. KL § 91 smh.m. Skfl. § 44 og Rpl. § 538a.

Kreditorer, der ikke har separatiststilling, kan derimod ikke foretage kreditorforfølgningsskridt mod et gældsfragåelsesbo, ligesom verserende tvangsauktionssager kun kan fortsættes med boets samtykke, jfr. Skfl. § 35 samt KL §§ 31, 85 og 90 smh.m. Skfl. § 44. I et vist omfang har pant- og udlægshavere, hvis krav er forfaldne, dog indflydelse på, hvornår boets behæftede aktiver realiseres, jfr. KL §§ 86 og 90 smh.m. Skfl. § 44. Det bemærkes herved, at pant- og udlægshaverne fyldestgøres gennem realisationerne. Indtil realisationen finder sted, administrerer dødsboet de behæftede aktiver for rettighedshaverens regning og risiko, jfr. KL § 87 smh.m. Skfl. § 44.

I gældsvedgåelsesboer og privatskiftede boer kan kreditorerne øve indflydelse på realisationen af boernes aktiver, idet der er fri adgang til at sagsøge disse boer og foretage kreditorforfølgningsskridt, jfr. Skfl. §§ 54-55 smh.m. § 81. Disse boer må endvidere ikke deles, uden at der er gjort op med de kreditorer, som har anmeldt deres krav. Er der udstedt proklama, må boet ikke deles, før proklamafristen er udløbet, jfr. Skfl. § 52, stk. 2, smh.m. § 81.

I et vist omfang kan forbigåede ikke-prækluderede kreditorer kræve et dødsbo genoptaget. Se herved Skfl. § 22 om den situation, at der fejlagtigt er udstedt et 3-måneders proklama i stedet for et 6-måneders proklama.

Bekendte kreditorer i andre nordiske lande prækluderes kun, hvis de har fået særskilt meddelelse om proklamaet, jfr. art. 18 i Den nordiske Dødsbokonvention. Sådanne kreditorer vil om nødvendigt kunne forlange Dødsboet genoptaget. I øvrigt henvises der generelt til bogens afsnit om genoptagelse og retskraft.

Arvingernes kreditorer har kun indflydelse på dødsboets behandling, hvis arvingen er erklæret konkurs, og arven indgår i konkursmassen. Stemmeretten overgår da i princippet til konkursboet, jfr. nærmere KL § 34. Behandles dødsboet privat, vil arvingens konkursbo da også i medfør af Skfl. § 8 kunne forlange, at boet overgår til skifteretsbehandling som gældsvedgåelsesbo. Kreditorer, der har gjort udlæg i en arvings arvelod, har ingen indflydelse (stemmeret) på dødsboets behandling.

Et kap. 5-bo kan frit sagsøges af den efterlevende ægtefælles kreditorer, som også kan foretage kreditorforfølgningsskridt og derigennem påvirke realisationen af boets aktiver, jfr. Skfl. § 62. Det samme gælder naturligvis ved uskiftet bo og 50.000 kroners reglen.

Kreditorerne

19k. Anvendelse af Konkurslovens regler

Ifølge henvisningsbestemmelsen i Skfl. § 44 finder en lang række af Konkurslovens regler anvendelse på **gældsfragåelsesboer**. Dette gælder navnlig KL kap. 6 (§§ 38-52) om krav mod boet, der også indeholder regler om modregning og solidariske skyldforhold. Der er også grund til at fremhæve KL § 40 om, at boet kan fordre krav mod boet omsat til penge, ligesom boet i henhold til KL § 41 altid kan hævde, at frigørelsestiden er kommet. Det er klart, at §§ 40-41 ikke omfatter massekrav af 1. klasse. § 41, men næppe § 40, omfatter også tinglige krav.

Endvidere finder KL kap. 7 (§§ 53-63) om gensidigt bebyrdende aftaler anvendelse. Det samme gælder reglerne om tinglige krav i KL §§ 31, 82 og 85-91. Endelig finder også reglerne i KL kap. 10 (§§ 92-99) om konkursordnen anvendelse. For så vidt angår henvisningen i Skfl. § 44 til KL kap. 18 om slutning og udlodning, må fremhæves, at henvisningen alene angår udlodningsreglerne, idet Skifteloven selv indeholder slutningsregler.

Det bør også fremhæves, at Skfl. § 44 ikke henviser til Konkurslovens omstødsregler, idet der kun kan blive tale om omstødelse, hvis dødsboet direkte erklæres konkurs.

Konkurslovens regler kan kun anvendes på dødsboer, der behandles som **gældsfragåelsesboer**. I princippet er det uden betydning, om gældsfragåelsesboet er insolvent. I praksis vil Konkurslovens regler dog normalt ikke blive påberåbt i solvente gældsfragåelsesboer.

I relation til spørgsmålet om **kreditorekstinktion** er det afgørende, om boet er insolvent, idet kreditorekstinktion kun kan finde sted i insolvente gældsfragåelsesboer.⁷³

Da et dødsbo betragtes som stående under gældsfragåelsesbehandling fra død tidspunktet, finder de ovennævnte konkursregler i kraft af henvisningen i Skfl. § 44 også anvendelse i § 13-udsættelsesperioden, jfr. nærmere ovenfor afsnit 7 om de problemer, dette kan give anledning til.

73. Jfr. f.eks. *J.A. Andersen*, U 1974B.21-22 med note 3.

20. Realisation af boets aktiver¹

En lang række forhold bevirker, at der temmelig sjældent sker realisationer af dødsboers aktiver.

Udlægges boet for begravelsesomkostningerne i henhold til Skfl. §§ 10 eller 43, sker der naturligvis ikke realisationer. Det samme er tilfældet, hvis boet udleveres den efterlevende ægtefælle til hendsiden i uskiftet bo eller efter 50.000 kr.'s reglen i Skfl. § 62b, stk. 2.

I det omfang den efterlevende ægtefælle anvender Skfl. §§ 62a, stk. 1-2, og 62b, stk. 1, undgås realisationer også.

Ved skifter, der er omfattet af Skiftelovens kap. 5, bestemmer den efterlevende ægtefælle altid selv, om der skal ske realisationer, jfr. Skfl. § 60. Den efterlevende ægtefælle kan også overflødig gøre realisationer ved at gøre brug af sin udlægs- eller udløsningsret i henhold til Skfl. §§ 62c-e, smh. m. hendsstandsreglen i § 63.

De øvrige arvinger foretrækker normalt også arveudlæg i henhold til Skfl. §§ 47-48, således at realisationer af boets aktiver tilsvarende undgås.

En arving, der ønsker et bestemt aktiv arveudlagt, kan modsætte sig, at aktivet realiseres. Bomyndighederne – herunder skifteretten – må altså aldrig realisere aktiver, der begæres arveudlagt.² Inden boets aktiver realiseres, bør bomyndighederne derfor sædvanligvis undersøge, om nogen af arvingerne er interesseret i arveudlæg. Dette gælder i særlig grad ved realisationer, som finder sted på et tidligt tidspunkt under bobehandlingen. Som regel foretages der ikke realisationer, før der både har været afholdt 1. skiftesamling og en evt. proklamafrist er udløbet.³ Det er dog klart, at der kan være letfordærlige varer i boet, som nødvendigvis må realiseres snarest muligt, ligesom det bør tages i betragtning, at mange løsøreaktiver er udsat for en løbende værdiforringelse.

Skifteretten eller eksekutor er under alle omstændigheder overfor omverdenen legitimeret til at sælge boets aktiver. Boets lodtagere vil derfor ikke kunne vindicere aktiverne fra en godtroende køber.⁴

1. Jfr. generelt *Walbom & Engholm*, s. 154 ff., *Holkman & Viltoft*, s. 143, 147-51 og 169 f., samt *J. A. Andersen*, Adv. 1978.165-68 (»Auktionssalg i dødsboer«).

2. Jfr. *Holkman & Viltoft*, s. 143 og 148.

3. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 155, smh. m. *Bill Andersen*, Fm. 1987.100.

4. Jfr. *Ernst Andersen*, Arveret, s. 293 f., *Albeck*, s. 19 f., samt *Holkman & Viltoft*, s. 149.

Realisationer

Realisationer kan også være afskåret ved, at afdøde gennem testamente har fordelt sine aktiver mellem lodtagerne i henhold til AL §§ 26 og 66.

Realisationer i dødsboer finder først og fremmest sted i de ret få insolvente gældsfragælsesboer. I solvente dødsboer kan der dog også blive tale om at realisere aktiver for at kunne betale afdødes gæld og skifteomkostningerne, ligesom aktiver, som ingen er interesseret i at få arveudlagt, naturligvis også må realiseres.

20a. Auktionssalg eller underhåndssalg mv.

I de tilfælde, hvor der skal ske realisationer i dødsboer, vælges normalt underhåndssalg fremfor auktionssalg.⁵ Dette skyldes navnlig, at der er en almindelig forventning om, at der ved underhåndssalg kan opnås højere priser end ved auktionssalg. Ved visse aktiver som malerier o.lign. vil salg gennem en relevant kunstauktion dog som regel være den bedste salgsform.

Det er bemærkelsesværdigt, at det i Cirk. 253:1968 om arvingsløse boer, der i kraft af AL § 71 tilfalder staten, i vidt omfang er bestemt, at aktiverne skal realiseres ved underhåndssalg.

Ved tvangsauktionssalg af en fast ejendom kræves der i modsætning til underhåndssalg ikke **varmesynsrapport**.⁶

Dødsboer skal betale **moms** efter de almindelige regler. Dvs. at der skal betales moms af egentlige salg, forudsat at boets årlige erhvervsmæssige omsætning overstiger 10.000 kr. Det er uden betydning, om salget sker ved auktion eller underhåndssalg.

Adgangen til underhåndssalg i dødsboer⁷ blev stærkt udvidet ved L 170:1980,⁸ der har ændret Skfl. §§ 27-28.⁹

Der vil normalt på en skiftesamling blive taget stilling til, om boets aktiver skal realiseres, og om realisationerne skal ske gennem underhåndssalg. Om eventuelle købstilbud skal accepteres, vil sædvanligvis også blive afgjort på en skiftesamling.

5. Se herved *J. A. Andersen*, J 1982.229-33 (»Underhåndssalg ctr. tvangsauktionssalg«), og *samme*, Fm. 1987.35-36, der bl.a. behandler spørgsmålet om visse »tvangssalg«, der sker underhånden mere eller mindre kan tillægges samme retsvirkninger som tvangsauktionssalg. Se herved TL § 40, stk. 1, om oprykning ved underhåndssalg fra konkurs- eller gældsfragælsesboer og KL § 87, stk. 4, jfr. Skfl. § 44 om de samme boers administration af behæftede aktiver op til tvangsauktion eller underhåndssalg.

6. Jfr. *J. A. Andersen*, Fm. 1985.3-5, Bkg. 187:1985 og Adv. 1985, Fagligt Nyt, s. 80-81.

7. Om konkursboer henvises til KL § 115.

8. Jfr. forslaget i Skiftelovsbet., s. 46-48.

9. Via en henvisning i Skfl. § 70a, stk. 3, gælder §§ 27-28 også under separations- og skilsmisse-skifter i henhold til Skfl. kap. 6.

Ifølge Skfl. § 27 kan skifteretten dog på egen hånd i offentligt behandlede skifteretsboer beslutte, at realisationer skal ske ved underhåndssalg, når den antager, at der ved underhåndssalg kan opnås et bedre resultat for boet end ved auktionssalg. Det er dog klart, at skifteretten ikke kan ændre gyldige¹⁰ realisationsbeslutninger truffet på en skiftesamling.

Skifteretten kan også tilsvarende på egen hånd – uden forelæggelse for en skiftesamling – godkende et købstilbud.¹¹ Sælges boets aktiver underhånden til en klart for lav pris, kan skifteretten pådrage sig et culpaansvar, jfr. *U 1948.820 H* om et eksekutorbo.

I et eksekutorbo kan eksekutor udøve de beføjelser, som i Skfl. § 27 er tillagt skifteretten.

Overbehæftede aktiver kan ikke sælges underhånden, idet et underhåndssalg i hvert fald må kræve samtykke fra de rettighedshavere, der ikke opnår dækning gennem salget. Et underhåndssalg kan aldrig føre til sletning af udækkede rettigheder, som det kendes ved tvangsauktionssalg i henhold til Rpl. § 581.

Salg af behæftede aktiver underhånden forudsætter, at de forfaldne hæftelser enten betales eller samtykker i gældsovertagelse.

Indhenter boet et købstilbud, er det aftaleretligt klart, at boet ikke har pligt til at acceptere tilbudet. Indhentes der flere tilbud, har boet som udgangspunkt ikke pligt til at acceptere det bedste eller overhovedet nogen af tilbudene.¹²

Bomyndighederne og lodtagerne vil som regel kun have ringe kendskab til, om boets aktiver lider af faktiske eller retlige mangler. Ved salg bør boet sædvanligvis indsætte en **ansvarsfraskrivelsesklause**l i salgsdokumenterne. I hvert fald ved salg af fast ejendom er det helt sædvanligt, at boet udtrykkeligt fraskriver sig ansvaret for **faktiske mangler** ved ejendommen. En sådan ansvarsfraskrivelse bør sædvanligvis respekteres af domstolene. Dette skyldes dels, at boet som nævnt normalt ikke har større kendskab til de solgte aktiver, dels de store besværligheder der er forbundet med en genoptagelse af en bo-behandling. Det bør også tages i betragtning, at boet formentlig har fået mindre for ejendommen på grund af ansvarsfraskrivelsen, og at køber har mulighed for ved salgsaftalens indgåelse at udhule ansvarsfraskrivelsen ved at fremhæve bestemte forhold, som han som køber lægger afgørende vægt på. Er der tale om en virkelig stor mangel, vil en ansvarsfraskrivelse næppe blive

10. Se Skfl. §§ 19, 24 og 51.

11. Jfr. Skiftelovsbet., s. 47, *Walbom & Engholm*, s. 155 og 156, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 149.

12. Jfr. *U 1976.749 V* og *Lynge Andersen m.fl.*, Aftaler og mellemmand, s. 51. – Der er altså ikke i den auktionsretlige terminologi tale om et »absolut bortsalg«.

Realisationer

respekteret. Er der tale om mangler, som er opstået i boperioden, eller mangler, som dog påberåbes af køber, inden boet er afsluttet, er der under alle omstændigheder mindre grund til at lægge vægt på anvarsfraskrivelsen. En anvarsfraskrivelse bør i givet fald ikke alene kunne påberåbes af boet, men også af arvingerne, der hæfter personligt.¹³ I et gældsfragåelsesbo kan der iøvrigt generelt næppe efter boets afslutning rettes krav mod hverken boets arvinger eller kreditorer, der har modtaget udlodninger fra boet.¹⁴

Ved auktionssalg følger det allerede af auktionsreglerne, at auktionsskøber kun har meget beskedne muligheder for at påberåbe sig mangler.¹⁵

Ifølge Skfl. § 28, stk. 1, må **børsnoterede værdipapirer**, herunder registrerede fondsaktiver – der ikke arveudlægges – kun sælges ved et medlem af fondsbørsen eller en bank eller sparekasse.¹⁶ Auktionssalg er altså forbudt. Dette skyldes, at det vil være udelukket på en auktion at opnå en højere pris end børskursen. Ved afholdelse af en auktion ville der altså ikke være nogen gevinstmulighed – i forhold til børskursen – men alene en tabsrisiko. Det kan naturligvis tænkes, at boet under bobehandlingen kan indkræve obligationer, som f.eks. på grund af udtrækning er forfaldne.

For så vidt angår boets **udestående (ikke-børsnoterede) fordringer**, herunder mundtlige fordringer, er der flere muligheder, jfr. navnlig Skfl. § 28, stk. 2. De udestående fordringer kan naturligvis arveudlægges. § 28, stk. 2, nævner også, at udestående fordringer kan udlægges til boets kreditorer. Dette forekommer dog ikke i praksis.¹⁷ Det, der hyppigst sker, er, at de udestående fordringer bliver inddrevet af boet.¹⁸ De inkassoomkostninger mv., som betales af debitor, skal opføres som aktiver i boet, idet de f.eks. ikke tilfalder skifteretsmedhjælperen. Kun udestående fordringer, som først forfalder efter boets slutning, og som ingen arvinger ønsker arveudlagt, sælges. Udestående fordringer kan sælges på auktion, men da auktionssalg af fordringer som regel vil give helt utilfredsstillende priser, foretrækkes underhåndssalg i henhold til § 27 normalt.

I relation til boets fordringer mod lodtagerne (**arvingssgæld**) kan der naturligvis blive tale om modregning overfor arvekravene, hvis de almindelige

13. Se iøvrigt om boets anvarsfraskrivelser *U 1978.299 SH, U 1979.1035 SH, U 1986.228 Ø, J. A. Andersen*, Fm. 1984.11-13 og 62-64, Adv. 1983.347 f. (Advokatrådsudtalelse), *K. Ulrich*, Adv. 1983.190 f., *samme*, Fm. 1984.105 f., *Svenné Schmidt*, s. 334 f., *Munch*, s. 543, *Walbom & Engholm*, s. 157, *Holkmann & Viltoft*, s. 149 f. og 243, samt *Werlauff & Lyhne*, s. 37 f.

14. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 231 f. med n 105-06.

15. Jfr. *J. A. Andersen*, *Auktioner*, 2. udg., s. 124 ff. og 449 ff.

16. Jfr. tilsvarende Rpl. §§ 538a og 557.

17. Jfr. *Skiftelovsbet.*, s. 47.

18. Jfr. tilsvarende Rpl. §§ 538a, stk. 3, og 558.

modregningsbetingelser er opfyldt. Det er i denne forbindelse navnlig afgørende om boets krav er forfaldent. Modregning kan dog også aftales. Modregning kan ske til pari kurs, men boet har også ret til ved modregningen at operere med en kursfastsættelse af boets fordring, idet kursen kan fastsættes efter forholdene ved boets slutning under hensyntagen til den arv, som tilfalder boets debitor.¹⁹

De af boets fordringer, som ikke kan inddrives under bobehandlingen på grund af debitorernes manglende betalingsevne, bør arveudlægges eller sælges for symbolske beløb. De uerholdelige fordringer bør altså aldrig blot henlægges i bomappen som værdiløse, idet dette vil nødvendiggøre en genoptagelse af boet, hvis der efter boets afslutning fremkommer penge på fordringerne, f.eks. fordi der var foretaget formodet værdiløse udlæg for disse.

Det er i strid med god advokatskik at sælge boets aktiver til eksekutor, herunder eksekutor nærtstående personer eller ansatte i eksekutors advokatfirma, jfr. princippet i KL § 238, stk. 4, og Advokatrådsudtalelsen i Adv. 1988.309. Tilsvarende må gælde i relation til skifteretsmedhjælperen og en advokat, der forestår et privatskiftet bo.

I Adv 1989, Kendelser, s. 13, fandtes eksekutor at have tilsidesat god advokatskik ved at modtage effekter fra boet, uden at der forelå utvivlsom dokumentation for arvingens (klagerens) ønske om at forære effekterne til eksekutor.

20b. Auktionssalg

Efter 1977-konkurslovgivningens ikrafttræden har skifteretten ikke kunnet afholde offentlige auktioner.²⁰ Offentlige auktioner i dødsboer skal nu på normal vis afholdes af enten fogedretten eller en auktionsleder.²¹ Ifølge Auktionslederlovens § 2 kan auktionslederen dog kun afholde auktion over »almindeligt løsøre«. En auktionsleder kan altså ikke afholde auktion over fast ejendom, registrerede skibe og luftfartøjer, værdipapirer, registrerede fondsaktiver og mundtlige fordringer.

Auktionssalg af et dødsbos aktiver ved auktionsleder kræver ikke henvisning (»autorisation«) fra fogedretten, idet skifteretten eller eksekutor selv kan henvise sagen til auktionsleder, jfr. Auktionslederlovens § 2, stk. 2. Ved privatskiftede boer må arvingerne selv kunne henvise sagen til auktionsleder.

19. Jfr. *U 1980.118 H* og *U 1985.131 H*.

20. Cfr. tidligere Rpl. § 679, der dog efterhånden ikke havde nævneværdig praktisk betydning, jfr. Konkursbet. II (nr. 606:1971), s. 183 og 293.

21. Se KL § 89, smh. m. Skfl. § 44.

Auktionssalg

Skal auktionssummen efter de almindelige auktionsregler helt eller delvis indbetales til fogedretten, sker indbetalingen i stedet til skifteretten, som derefter foretager en evt. fordeling, jfr. KL § 89, smh. m. Skfl. § 44, Rpl. §§ 553-55, 559, 570 og 579.

Twister under en auktion over fast ejendom afgøres af fogedretten. Udskydes tvisten til afgørelse efter auktionen, jfr. Rpl. § 570, smh. m. § 579, afgøres tvisten dog af skifteretten.²² Fogedretten kan ikke gøres kompetent ved parternes aftale, jfr. *ØLK af 21.12.1987* (3. afd. – nr. 255/1987). Det er altså for kompetencen helt afgørende, om fogedretten vælger selv at afgøre tvisten under auktionen, eller om tvisten udskydes til senere afgørelse (ved skifteretten).

Om hvem, der er kompetent til at afgøre tvister vedr. regnskaber i henhold til KL § 87, smh. m. Skfl. § 44, henvises til *U 1984.45 H* og *J. A. Andersen*, *U 1984 B.302*.

Det er kun offentlige auktioner, hvortil almenheden har adgang, der skal afholdes af fogedretten eller en auktionsleder. **Frivillige, private auktioner** kan altså udmærket afholdes af andre, herunder bomyndighederne.²³ Der skal ikke betales retsafgift i anledning af private auktioner, som ikke afholdes af fogedretten.²⁴ En privat auktion er karakteriseret ved, at kun en begrænset personkreds har adgang til auktionen.²⁵ Det kan f.eks. tænkes, at kun arvingerne i et dødsbo har adgang til auktionen. Er der i et dødsbo uenighed om, hvem der skal have de forskellige aktiver i boet og til hvilken pris, jfr. Skfl. §§ 47-48, kan det tænkes, at der indgås aftale om, at aktiverne skal fordeles gennem en privat auktion, hvor kun arvingerne har adgang til at byde. Det kan også tænkes, at boet lader afholde en privat auktion med deltagelse af de tredjemænd, som f.eks. gennem skriftlige tilbud har givet udtryk for ønske om at købe et bestemt af boets aktiver.²⁶

Et dødsbo kan sælge sine aktiver ved auktion uden forudgående udlæg, jfr. Rpl. § 538b. I relation til frivillige auktioner er ejerforholdet naturligvis tilstrækkeligt auktionsgrundlag. I relation til tvangsauktioner er dødsboehandlingen som gældsfragåelsesbo tilstrækkeligt auktionsgrundlag.

Sælges et dødsbos aktiver gennem auktioner på begæring af boet eller efter aftale med boet, er der som udgangspunkt tale om frivillige auktioner. Salg af behæftede aktiver fra gældsfragåelsesboer har dog karakter af tvangsauktioner, jfr. Rpl. § 538b. Boet har status som auktionsrekvirent, men må som

22. Se *J. A. Andersen*, *Auktioner*, 2. udg., s. 150 f., og *Munch*, s. 532 f.

23. Se formentlig afvigende *Holkmann & Viltoft*, s. 149.

24. Jfr. *J. A. Andersen*, *Retsafgiftsloven*, s. 137.

25. Jfr. *J. A. Andersen*, *Auktioner*, 2. udg., s. 52 f., og *Ravnsholt Rasmussen*, *Auktionslederloven*, 2. udg. s. 19.

26. Se herved *Holkmann & Viltoft*, s. 149.

angivet i KL § 85, jfr. Skfl. § 44, kunne samtykke i, at andre begærer auktion afholdt.

Netop fordi et bo kan have pligt til at realisere sine aktiver, er det i auktionsvilkårene (fast ejendom), pkt. 6B, bestemt, at der, når et dødsbo har begæret auktion over sin egen faste ejendom, af auktionskøber skal betales fuldt auktionsrekvirentsaler, uanset om boet får andel i auktionsbudet. Auktionsrekvirentsaleret er et aktiv i dødsboet, idet det ikke tilfalder f.eks. skifteretsmedhjælperen.

Med hensyn til **auktionsværnetinget** følger det af Rpl. § 539, at auktion over fast ejendom skal afholdes, hvor ejendommen er beliggende.²⁷ Rpl. § 539 kan imidlertid efter sit indhold (forudsætter udlæg til forauktionering) ikke anvendes på boets løsøreauktioner. Dette må bevirke, at boet selv kan bestemme, hvor løsøreauktioner skal afholdes.

20c. Realisationer i gældsfragåelsesboer

I gældsfragåelsesboer gælder naturligvis de ovenfor omtalte regler i Skfl. §§ 27-28 om, at realisationer i givet fald skal ske gennem auktionssalg eller underhåndssalg mv. Endvidere gælder de ovenfor omtalte regler i Rpl. § 538b om auktionsgrundlaget, og om auktionerne har karakter af frivillige auktioner eller tvangsauktioner, ligesom § 539 om auktionsværnetinget finder anvendelse.

De aktiver, der kan blive tale om at realisere, vil ofte være behæftet med tinglige krav.

Nogle tinglige krav bortfalder på grund af gældsfragåelsesbehandlingen, jfr. herved Skfl. § 35 om arrester. I insolvente gældsfragåelsesboer kan ikke sikrede tinglige krav endvidere bortfalde gennem kreditoreksstinktion.

Nogle tinglige krav kan have **separatiststilling**, således at de kan forfølges i dødsboet uafhængigt af bobehandlingen.

En håndpanthaver har således separatiststilling, jfr. KL § 91, smh. m. Skfl. § 44 og Rpl. § 538a. En håndpanthaver kan derfor under gældsfragåelsesbehandlingen uden forudgående udlæg lade afholde tvangsauktion over håndpantet. Da et ejerpantebrev ikke kan sælges på tvangsauktion jfr. 1973.785 Ø, kan den, der har håndpant i et ejerpantebrev, ikke have separatiststilling.

Den, der har tilbageholdsret, har også separatiststilling, jfr. KL § 31, stk. 2, smh. m. Skfl. § 44.

Ejerseparatister, jfr. KL § 82, smh. m. Skfl. § 44, kan forlange deres ting udleveret af boet gennem umiddelbare fogeforretninger; forudsat at retsfor-

27. Se nærmere *J. A. Andersen*, *Auktioner*, 2. udg., s. 80 ff.

Realisationer

holdet har den fornødne klarhed. Det har navnlig praktisk betydning, at ejendomsforbeholdssælgere kan tage det solgte tilbage fra et gældsfragåelsesbo ved umiddelbare fogedforretninger.

Servitutter og andre byrder, der har prioritet forud for al pantegæld, jfr. Rpl. § 573, stk. 1, har også separatiststilling. De pågældende servitutter kan altså udøves under bobehandlingen. Da de ikke bliver berørt af en evt. tvangsauktion, har de ikke indflydelse på, om og hvornår en sådan skal afholdes. Sekundært prioriterede servitutter og andre byrder, jfr. Rpl. § 573, stk. 2, risikerer at bortfalde på en tvangsauktion gennem alternativt opråb. De kan under alle omstændigheder udøves, indtil tvangsauktionen er afholdt. Da en tvangsauktion alene indebærer en risiko for de sekundært prioriterede byrder, kan de ikke være interesseret i dens afholdelse, og de har derfor ingen indflydelse på auktionstidspunktet.²⁸

Langt de fleste tinglige krav har stilling som **almindelige konkurskreditorer**. Dette gælder navnlig alle underpanterrettigheder og udlægsrettigheder. Panterrettigheder og udlægsrettigheder fyldestgøres, når det aktiv, de angår, realiseres under bobehandlingen. De pågældende rettighedshavere har derfor normalt stor interesse i realisationstidspunktet.

For så vidt angår de tinglige krav henviser Skfl. § 44 som ovenfor nævnt til KL §§ 31 og 91 samt til §§ 85-90. § 90 bevirker, at der gælder samme regler for underpanterrettigheder og udlægsrettigheder.

Er der tale om tinglige krav, der ikke bortfalder eller har separatiststilling, bevirker KL §§ 85 og 90, at alle realisationer skal foretages af boet eller med dettes samtykke. Tredjemand kan dog kun begære auktion afholdt med boets samtykke, hvis han inden dødsfaldet har foretaget udlæg i det pågældende aktiv.²⁹

KL §§ 85 og 90 bevirker formentlig, at alle verserende auktionssager må standses, når auktionsgenstandens ejer dør, idet en fortsættelse forudsætter boets samtykke.³⁰ Boet vil dog ofte give et sådant samtykke, da de påløbne auktionsomkostninger under alle omstændigheder kan gøres gældende mod det pågældende aktiv. Har der været meddelt hammerslag på en første auktion inden dødstidspunktet, indebærer dette et betinget salg, hvorfor auktionssagen må kunne fortsætte med henblik på afholdelse af anden auktion.³¹

Da auktionstidspunktet som nævnt er afgørende for, hvornår rettigheds-

28. Jfr. *J. A. Andersen*, Adv. 1978.168.

29. Jfr. *U 1982.497 Ø*.

30. Reglen er meget vidtgående, når det tages i betragtning, at meget få boer er insolvente. Det var rimeligere, hvis reglen først fandt anvendelse, når boet faktisk var taget under behandling som gældsfragåelsesbo, jfr. *J. A. Andersen*, J 1978.138 ff., og *samme*, Adv. 1980.96 med n 8.

31. Jfr. også *Walbom & Engholm*, s. 37 med n 46.

haverne opnår fyldestgørelse, er det i KL § 86 bestemt, at enhver panthaver,³² hvis fordring er forfalden, når der er forløbet 6 måneder, kan forlange, at boet uden ophold gennemfører tvangsauktion. Da påbegyndelsen af bobehandlingen i henhold til Skfl. § 13 kan have været udsat i mere end et halvt år, må det antages, at 6 måneders fristen i § 86 ikke skal regnes fra dødstidspunktet, men først fra det tidspunkt, bobehandlingen faktisk blev påbegyndt.³³ § 86 kan kun påberåbes af panthavere, hvis fordringer er forfaldne. Det må i denne forbindelse fremhæves, at gældsfragåelsesbehandling i TL § 42b er blevet forbudt som forfaldsgrund i pantebreve i fast ejendom med tilbagevirkende kraft.³⁴ Der er derimod – modsætningsvis – næppe noget til hinder for, at pantdebitors død som sådan ved aftale gøres til forfaldsgrund. I hvert fald hvis ejerskifte iøvrigt er aftalt som forfaldsgrund, må en aftale om, at pantegælden forfalder, når pantet sælges af et gældsfragåelsesbo, være gyldig.³⁵

Ifølge KL § 87 skal boet administrere de behæftede aktiver for rettighedshavernes³⁶ regning og risiko, indtil tvangsauktion eller underhåndssalg har fundet sted. Et evt. overskud tilfalder altså rettighedshaverne, som til gengæld også må bære de langt hyppigere forekommende underskud.³⁷ § 87 kan næppe finde anvendelse allerede fra dødstidspunktet, men først fra det tidspunkt bobehandlingen faktisk påbegyndes efter eventuelle udsættelser i henhold til Skfl. § 13. Om KL § 87 henvises der særligt til *Munch*, s. 526 ff., *J. A. Andersen*, J 1981.254 ff., og *samme*, U 1984 B.300 ff., samt *U 1986.549 SH* og *U 1988.267 SH*. Boet har krav på et passende skønsmæssigt fastsat salær for administrationen. Salæret er et aktiv i boet.

20d. Realisationer i gældsvedgåelsesboer

I kraft af den almindelige henvisningsregel i Skfl. § 56 overføres i vidt omfang de for gældsfragåelsesboer gældende regler (jfr. afsnit 20c) til gældsvedgåelsesboerne.

Det er derfor klart, at Skfl. §§ 27 og 28 også finder anvendelse på gældsvedgåelsesboer.

32. Det er klart, at alle udlæg, jfr. KL § 90, er forfaldne.

33. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 155, n 131.

34. Jfr. L 291:1978.

35. Se *Munch*, s. 523, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 231.

36. Først og fremmest pant- og udlægshaverne, men også byrder, der kapitaliseres i henhold til Rpl. § 573, stk. 2.

37. Rettighedshaverne bærer underskuddet indirekte ved, at dette skal betales af auktionskøber ud over auktionsbudet. Auktionsbudet bliver herved naturligvis påvirket i nedadgående retning til skade for rettighedshaverne.

Realisationer

Kreditorerne kan – hvis boet misligholder – generelt tiltage sig afgørende indflydelse på realisationerne og realisationstidspunktet. Dette følger af Skfl. §§ 54-55, hvorefter kreditorerne kan sagsøge et gældsvedgåelsesbo og foretages kreditorforfølgningsskridt mod dette, herunder lade afholde tvangsauktioner.

Alle auktioner over et gældsvedgåelsesbos aktiver, som er begæret af boet selv, har karakter af frivillige auktioner, jfr. Rpl. § 538b.

Ingen af Konkurslovens regler finder anvendelse på gældsvedgåelsesboer, idet henvisningsbestemmelsen i Skfl. § 44 kun angår gældsfragåelsesboer, og henvisningsbestemmelsen i Skfl. § 56 må antages ikke også at omfatte Konkurslovens regler.

20e. Realisationer i boer, hvor der er en efterlevende ægtefælle

For så vidt angår realisationer i boer, der er omfattet af Skiftelovens kap. 5 er Skfl. § 60 helt afgørende. § 60 fastslår, at den efterlevende ægtefælle selv bestemmer, om der skal ske realisationer.

Et kap. 5-skifte har overhovedet ikke henblik på den efterlevende ægtefælles kreditorer, men bobehandlingen indskrænker ikke disse kreditorers adgang til at foretage kreditorforfølgningsskridt mod ægtefællen, jfr. Skfl. § 62, og i forbindelse hermed lade afholde tvangsauktioner.

De af kap. 5-boet begærede auktioner vil have karakter af frivillige auktioner, jfr. Rpl. § 538b, stk. 2. Iøvrigt vil Skfl. §§ 27 og 28 også finde anvendelse.

20f. Realisationer i privatskiftede boer

Der gælder i privatskiftede boer helt samme regler som i gældsvedgåelsesboer, jfr. ovenfor afsnit 20d. Dette følger af den almindelige henvisning i Skfl. § 81 og Rpl. § 538b, stk. 2.

21. Tvister

21a. Kompetencen til at afgøre tvister i dødsboer¹

Det vigtigste spørgsmål i relation til de mange forskelligartede tvister, der kan opstå i relation til dødsboer, er, hvilken ret der er kompetent til at afgøre tvisterne. Dette er først og fremmest et spørgsmål, om det er skifteretten eller andre retter, som har kompetencen. Kompetencen varierer med de forskellige bobehandlingsformer. Skifterettens kompetence er naturligvis størst i de skifteretsbehandlede, offentlige boer.

Uanset boets behandlingsform skal tvister om uskiftet bo med særkuld-børn, jfr. AL § 9, altid afgøres af skifteretten. Det samme gælder tvister om forlodsret og tilsidesættelse af båndlæggelsesbestemmelser vedr. tvangsarv, jfr. AL §§ 29 og 60. I *U 1977.770 Ø* blev der ved afgørelsen af et kæremål vedr. AL § 60 i et eksekutorbo tillige taget stilling til visse testamentsfortolknings-spørgsmål under henvisning til disses nære sammenhæng med båndlæggel-sesspørgsmålet.

Er skifteretten kompetent, gælder dette uanset sagsgenstandens størrelse.²

I procesretten er det en almindelig grundsætning, at reglerne for en rets kompetence bør være temmelig faste. Dette gælder imidlertid kun delvis i relation til skifteretten.

Grænsen for skifterettens kompetence er mere flydende, end det er tilfældet ved andre retter.

Ikke sjældent består der alternativ kompetence mellem skifteretten og andre retter, således at den, der tager initiativet til en retlig afgørelse, kan vælge.³

Der har i længere tid været en ret klar tendens i retning af udvidelse af skifterettens kompetence.⁴

1. Jfr. navnlig *J. A. Andersen*, J 1977.1 ff., samt *Walbom & Engholm*, s. 209 ff. Skifterettens kompetence foreslås stærkt udvidet i Skiftelovsbet., s. 12 f. og 66 ff.

2. I Adv. 1980.75 mener Advokatrådet dog, at det burde overvejes at afgrænse skifterettens kompetence på samme måde som byrettens.

3. I genoptagelsessituationer kan der også ofte vælges mellem en genoptagelse af boet eller et almindeligt søgsmål, jfr. nærmere *J. A. Andersen*, J 1977.509 ff., særlig s. 514 ff.

4. Tilsvarende har gjort sig gældende i relation til fogedrettens kompetence.

Tvister

Indenfor det kompetencemæssige grænseområde forekommer der tilfælde, hvor en part ensidigt kan vælge, om han vil gå til skifteretten eller en anden ret, ligesom der forekommer tilfælde, hvor parternes aftale eller samstemmende ønsker accepteres som afgørende for kompetencen. I andre tilfælde kan en parts dispositioner eller parternes fælles ønsker være momenter blandt andre, når der træffes afgørelse om kompetencen.⁵

Meget taler for, at der bør være fælles kompetenceregler i skifteretsbehandlede, offentlige dødsboer og konkursboer.

Reglerne om skifterettens kompetence i skifteretsbehandlede, offentlige dødsboer findes først og fremmest i Skifteloven fra 1874, navnlig §§ 34 og 36. Da 1872-konkursloven ikke indeholdt tilsvarende kompetenceregler, anvendte man i praksis stort set også Skiftelovens regler i relation til konkursboer. 1977-konkursloven indeholder derimod kompetenceregler i kap. 17 og 31, der på flere punkter klart har ændret retstilstanden. Da der imidlertid ikke ses at være hjemmel til at overføre de nævnte kompetenceregler i Konkursloven til dødsboskifteretten, er der altså idag beklageligvis på en række punkter forskel på skifterettens kompetence i relation til konkursboer og skifteretsbehandlede, offentlige dødsboer, idet skifterettens kompetence er mindst i relation til dødsboerne.⁶

Da der som nævnt ikke sjældent kan være tvivl om afgrænsningen af skifterettens kompetence, bør der udvises varsomhed med at ophæve retsafgørelser på grund af kompetencemangel. Erkendes en kompetencemangel under behandlingen af en tvist, kan selve det forhold, at kompetencemanglen først erkendes på et sent tidspunkt, også tale imod reaktioner i anledning af manglen.⁷

Det er klart, at spørgsmålene om tvister og kompetencen til at afgøre tvister er meget enkle ved nogle bobehandlingsformer. Sluttes boet med påtegningen »intet efterladt« eller **udleveres afdødes aktiver til dækning af begravelsesomkostningerne**, foreligger der intet bo, som kan være part i tvister. Var afdøde part i retssager på dødstidspunktet, bortfalder disse sager i relation til afdøde.

Udleveres boet til afdødes ægtefælle efter **50.000 kr.'s reglen** i Skfl. § 62b, stk. 2, eller til hensiddens **uskiftet bo**, må eventuelle tvister mellem ægtefællen og andre afgøres af de almindelige domstole.

5. Jfr. i det hele *J. A. Andersen*, J 1977.1. *Walbom & Engholm*, s. 216 mener derimod, at »parternes aftale om skifteretskompetencen næppe – bortset fra grænsetilfælde og tilfælde, hvor loven som i Skiftelovens § 76 lægger vægt herpå – tillægges afgørende betydning«. Men se herimod *Riis*, U 1987 B.239 samt *Holkmann & Viltoft*, s. 171 ff.

6. Jfr. nærmere *J. A. Andersen* J 1987.112, samt *Walbom og Engholm*, s. 216.

7. Se *J. A. Andersen*, J 1977.19, og *Gomard*, Studier i den danske straffeprocess, s. 47 f., samt Rpl. § 232, stk. 2.

21a. – 1. Skattemyndighedernes kompetence

Da spørgsmålet om skatter og afgifter spiller en stadig større rolle i dødsboerne, rejser dette spørgsmålet om, hvilken kompetence skattemyndighederne har i relation til dødsboer. Det må fastholdes, at skattemyndighederne alene er kompetente i relation til værdiansættelserne vedr. skatter og arveafgift samt retsafgift i eksekutorboer.⁸ Skattemyndighederne er naturligvis også kompetente i relation til afdødes, den efterlevende ægtefælles og boets selvangivelser.⁹

I Revision & Regnskabsvæsen 1986, nr. 5, SM 97, fastslog Skattedepartementet da også, at det var skifteretten, som skulle afgøre, hvornår et å conto arveudlæg var sket.

Det er også skifteretten, som afgør, hvilke aktiver og passiver der skal medtages i boopgørelsen.¹⁰ Se herved s. 112 om goodwill.

I U 1979.785 V blev det antaget, at skifteretten var kompetent til at afgøre, om 3 måneders fristen i KSL § 16, stk. 3, for begæring om vurdering var overholdt.

I ØLD af 4.6.1987, der har været refereret i Fm. 1988.9., blev det antaget, at skifteretten var kompetent til at afgøre passivpostens størrelse i relation til en investeringsfond.¹¹ Afgørelsen er senere stadfæstet af Højesteret, jfr. TfS 1989.438 og U 1989.835 H.

Reglerne i Skattestyrelsesloven om tvungen rekurs, inden sagen kan indbringes for domstolene, gælder næppe i relation til dødsboer. I skifteretsbehandlede, offentlige dødsboer kan skifteretten derfor formentlig tage stilling til anmeldte skattekrav, selv om disse ikke har været prøvet af Landsskatteretten, jfr. VLK af 5.3.1984,¹² der har været omtalt af J. A. Andersen, i U 1986 B.244. I modsat fald ville behandlingen af dødsboer i urimeligt omfang kunne trækkes i langdrag.

8. Se Ksl. § 16, AAL § 17, RAL § 65, Vedel, U 1979 B.52-54 («Afgrensningen mellem skifteretternes og skattemyndighedernes kompetence»), samt Walbom & Engholm, s. 242 og 255.

9. Se også KSL § 33A om beregning af passivposter og indhentelse af forhåndsbesked.

10. Jfr. Fagligt Nyt 1979, nr. 1, om hvorvidt renter af boets udlån til arvingerne skulle opføres som et aktiv i boopgørelsen.

11. Ikke omfattet af passiveringsreglerne i KSL § 33A.

12. Der blev dog afgivet dissens i sagen. Se på linje med dissensen O. Fentz, »Højesteret 1661-1986«, s. 84.

Tvister

21a. – 2. Tvister inden der er taget stilling til bobehandlingsformen

Uanset at det i Rpl. § 660, stk. 1, er angivet, at tvistigheder, der opstår **under** skiftebehandlingen, foregår ved skifteretten, er der en række tvister, som skifteretten kan tage stilling til, inden bobehandlingen er påbegyndt.¹³

Skifteretten kan ved kendelse tage stilling til, om der foreligger det fornødne bevis for, at en person er død, selv om der ikke foreligger et lig og en dødsattest.

Skifteretten kan tage stilling til tvister om det nøjagtige dødstidspunkt.

Begravelsesmyndighedens afgørelser vedr. begravelse eller ligbrænding kan indbringes for skifteretten, der tillige kan afgøre tvister mellem de efterladte om valg af gravsted. Skifterettens afgørelser træffes ved en ikke-appellabel kendelse, jfr. § 9 i Lov om begravelse og ligbrænding.

Skifteretten er generelt enekompetent i relation til afgørelsen af, om betingelserne for et skifte er til stede. Skifteretten afgør tilsvarende, hvilken skifteform der skal anvendes. Ønsker arvingerne at skifte privat, kan skifteretten, inden der er taget stilling til begæringen om privat skifte, blive nødt til at tage stilling til tvister om, hvem der er arvinger i boet, jfr. ovenfor s. 86.

21a. – 3. Tvister i privatskiftede boer

Som nævnt ovenfor i afsnit 21a. skal tvister vedr. AL §§ 9, 29 og 60 altid afgøres af skifteretten.

Opstår der tvister mellem arvingerne i et privatskiftet bo, vil dette ofte resultere i, at der bliver begæret offentligt skifte i henhold til Skfl. § 8, således at tvisten herefter bliver afgjort under behandlingen af et offentligt gældsvedgælsesbo.

Bliver der ikke begæret offentligt skifte, er skifteretten kun kompetent til at afgøre tvisten, hvis tvistens parter er enige om at ønske skifterettens afgørelse, jfr. Skfl. § 76.¹⁴ § 76 kan naturligvis anvendes på tvister mellem arvingerne, men efter praksis¹⁵ også på tvister mellem arvingerne og legatarerne samt på tvister mellem arvingerne og kreditorerne. Det afgørende er, at tvistens parter er enige om at ønske skifterettens afgørelse.

§ 76 kan kun anvendes **under** skiftet, og altså ikke efter at boet er sluttet.

§ 76 kan ikke anvendes på tvister, der henhører under specialretterne.

Nogle tvister, f.eks. om skattespørgsmål, kan være så integreret med bobehandlingen iøvrigt, at de ikke kan afgøres særskilt efter § 76.

13. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1977.4, samt *Walbom & Engholm*, s. 209.

14. Se generelt *J. A. Andersen*, J 1977.3 f., og *O. Dam*, Fm. 1977.20.f.

15. Jfr. *U 1943.970 Ø*.

Alle afgørelser i henhold til § 76 træffes formentlig ved dom. Afgørelserne er eksigible.¹⁶

For afgørelse af tvister i henhold til Skfl. § 76 skal der betales samme retsafgift som for almindelige retssager, jfr. RAL § 39. Selv om stort set hele boet splittes op i afgørelser efter Skfl. § 76, bliver dette retsafgiftsmæssigt billigere end offentlig skiftebehandling, idet bemærkes, at et partielt, offentligt skifte er udelukket. Bruges § 76 så flittigt i et bo, at det nærmer sig et fuldstændigt skifte, må skifteretten dog på et eller andet tidspunkt ud fra en omgælsesbetragtning¹⁷ kunne afvise at træffe yderligere afgørelser i henhold til § 76.

Anvendes Skfl. § 76 ikke, må tvister i privatskiftede boer afgøres ved søgsmål ved de almindelige domstole. Skifterettens særlige indsigt i bobehandlingssspørgsmål taler dog for at anvende Skfl. § 76. Det vil formentlig også som regel være muligt hurtigere at få en afgørelse ved skifteretten end ved de almindelige domstole.

Tvister i privatskiftede boer kan endelig også tænkes afgjort ved voldgift. Afdødes voldgiftsaftaler skal boet i princippet respektere, men boet kan også selv indgå voldgiftsaftaler, jfr. nærmere nedenfor afsnit 21a. – 6.

21a. – 4. Tvister i eksekutorboer

Som nævnt ovenfor i afsnit 21a. skal tvister vedr. AL §§ 9, 29 og 60 altid afgøres af skifteretten.

Eksekutor har ingen dømmende myndighed, jfr. Skfl. § 83.

Det antages, at skifteretten ikke gennem parternes aftale kan gøres kompetent til at afgøre tvister i eksekutorboer, idet Skfl. § 76 ikke kan anvendes analogt.¹⁸

Tvister i eksekutorboer må derfor afgøres ved søgsmål ved de almindelige domstole, jfr. Rpl. § 660, stk. 3.

I tvister repræsenteres boet af eksekutor. Eksekutor kan dog ikke på egen hånd – uden en skiftesamlings tiltræden – anlægge retssager.¹⁹ Skal eksekutor afhøres under en retssag, må han afhøres som vidne.²⁰ Den enkelte arving kan biintervenere til støtte for boet.²¹

Er der tale om tvister mellem lodtagerne, kan disse sagsøge hinanden. Har eksekutor taget stilling til tvisten, f.eks. vedr. fortolkningen af afdødes testa-

16. Cfr. dog til dels *Harbou*, Adv. 1968.174 f.

17. Der kan være tale om både omgælse af skiftereglerne og retsafgiftsreglerne.

18. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1977.3 med n 18.

19. Jfr. *U 1984.622 V*.

20. I *U 1976.524 H* blev eksekutor dog formentlig afhørt som part.

21. Jfr. f.eks. *U 1975.1144 Ø*, hvor arvingen endda fik tilkendt sagsomkostninger.

Tvister

mente, kan de lodtagere, der ikke er enige med eksekutor, anlægge sag mod ham på boets vegne. I praksis tager eksekutor normalt stilling til de foreliggende tvister, således at eventuelle retssager bliver anlagt mod ham på boets vegne, idet denne fremgangsmåde som regel er den mest hensigtsmæssige.²² Der gælder i princippet ingen frist for anfægtelsen af eksekutors (ikke-retlige) afgørelse gennem søgsmål, idet almindelige passivitetsbetragtninger dog må kunne finde anvendelse. Er det den afsluttede bobehandling, som ønskes anfægtet, skal Retsplejelovens almindelige ankefrist til landsretten dog efter praksis iagttages.²³ Cfr. dog *U 1978.689* (Frederiksberg Birkeret) om en situation, hvor sagsøger ikke havde været tilvarslet til den afsluttende skiftesamling.

I sager om testamentsfortolkning bør betydningen af, at eksekutor ikke kan træffe en retlig afgørelse, næppe overvurderes. I de typiske situationer, hvor eksekutor har konciperet testamentet og i mange år været afdødes advokat, er det klart, at eksekutors forklaring om, hvad der har været meningen med testamentet, vil veje meget tungt under en retssag.²⁴ Det spiller herved ind, at det grundlæggende princip ved testamentsfortolkning er i videst muligt omfang at efterkomme testators vilje.²⁵

Ved tvister i eksekutorboer kan det såkaldte **dødsboværneting**²⁶ anvendes, jfr. Rpl. § 660, stk. 3. Dvs. at sager kan anlægges i den retskreds, hvor afdøde på død tidspunktet havde sit hjemting. Dødsboet hører også under skifteretten i denne retskreds. Dødsboværnetinget kan anvendes ved søgsmål mod boet eller samtlige arvinger i boet. Dødsboværnetinget kan derudover anvendes ved søgsmål mellem lodtagerne indbyrdes angående bospørgsmål samt ved lodtagernes søgsmål mod eksekutor på boets vegne. Dødsboværnetinget kan derimod ikke anvendes ved boets søgsmål mod tredjemand.

Selv om eksekutor ifølge Skfl. § 83 ikke har dømmende myndighed, er det et traditionelt spørgsmål, om arvelader ikke ved testamentet kan tillægge eksekutor en vis dømmende myndighed, f.eks. ved at bestemme at eksekutor i et eller andet omfang endeligt fortolker testamentet. Analogt hermed kan rejses spørgsmålet, om testator kan delegere sin testationskompetence til eksekutor eller andre.

22. I *U 1989.385 H* fastholdt de medsagsøgte eksekutorer, at de ikke havde pligt til at tage stilling til en tvist mellem arvingerne, og erklærede, at de ville lægge en endelig dom til grund for boets fortsatte behandling.

23. Jfr. *U 1978.415 Ø* og *U 1982.890 V*. I den førstnævnte sag havde sagsøger endda lavet fejl i relation til både de saglige og stedlige kompetenceregler.

24. Jfr. f.eks. *U 1980.232 V*.

25. Jfr. f.eks. *Svenné Schmidt*, s. 152.

26. Se tilsvarende Skfl. § 55, jfr. § 81 samt §§ 84-85 om gældsvedgåelsesboer og privatskiftede boer.

I Ophavsretslovens § 30 er det positivt bestemt, at ophavsmanden ved testamente med bindende virkning også for ægtefællen og livsarvingerne kan give forskrifter om udøvelse af ophavsretten eller overlade det til en anden at give sådanne forskrifter.

Iøvrigt antages det, at testator kan overlade mindre væsentlige afgørelser til eksekutor. Det kan f.eks. overlades til eksekutor at udfylde en bestemmelse om oprettelse af et legat med et bestemt formål.²⁷ Det kan også overlades til eksekutor at fordele afdødes almindelige indbo og at fordele mindre beløb mellem hans medarbejdere. Afdødes testamentariske bestemmelser i så henseende vil dog altid blive fortolket indskrænkende, og domstolene må antages under alle omstændigheder at kunne censurere eksekutors afgørelser.²⁸

Eksekutor kan næppe tillægges en større kompetence end ovenfor beskrevet gennem en voldgiftsbestemmelse i arveladers testamente.²⁹ Voldgiftsloven gælder direkte kun for voldgift på grundlag af en voldgiftsaftale. Er grundlaget for en voldgift derimod en ensidig bestemmelse i et testamente, kan Voldgiftsloven dog formentlig i vidt omfang anvendes analogt.³⁰

Afdødes eksekutorbo skal på normal vis respektere afdødes voldgiftsaftaler, ligesom eksekutorboer selv kan indgå voldgiftsaftaler, jfr. nedenfor afsnit 21a. – 6.

21.a. – 5. Tvister i skifteretsbehandlede, offentlige boer³¹

Det er klart, at skifteretten er enekompetent til at tage stilling til tvister angående **boets behandling, opgørelse og udlodning**, jfr. Skfl. § 36.

Det er også klart, at skifteretten er enekompetent til at afgøre tvister vedr. **materielle arvekrav**. Det er i denne forbindelse uden betydning, om den, der gør kravet gældende, skifteretligt har stilling som arving eller legatar. En mulig lodtager i et dødsbo vil næppe kunne sikre sit krav ved at foretage arrest i boets aktiver.³²

27. Jfr. *U 1885.418 H*.

28. Om delegation af kompetence til eksekutor henvises generelt til *Ernst Andersen*, *Arveret*, s. 83-84, *Svenné Schmidt*, s. 141 f., *Gomard*, s. 334 f., *samme*, *Skifteret*, 2. udg., s. 15, n 34, *Tillæg*, s. 76, *Albeck*, s. 18 f., *Harbou*, s. 244, samt *Walbom & Engholm*, s. 200 f. Se også *U 1972.763 H*, der er omtalt af *Borum*, *U 1972 B. 306 f.*, og *J. A. Andersen*, *Fm. 1973.102-04*, samt *U 1980.531 H*.

29. Cfr. muligvis forudsætningsvis *Hjejle*, *Voldgift*, 3. udg. (1987), s. 18.

30. Jfr. *Hjejle*, *Voldgift*, 3. udg., s. 18. Se også *U 1984.1045 Ø*.

31. Jfr. generelt *J. A. Andersen*, *J 1977.5 ff.*, samt *Walbom & Engholm*, s. 209 ff.

32. Under et samlivsskifte i henhold til Skfl. § 82 vil arrest derimod formentlig være mulig. Se *U 1974.943 Ø*, smh. m. *U 1986.765 H*.

Tvister

Under et dødsboskifte kan skifteretten blive nødt til præjudicielt at tage stilling til faderskabsspørgsmål. Den særlige procesmåde i Rpl. kap. 42a for faderskabssager skal dog ikke iagttages af skifteretten. I det omfang, en faderskabssag kan anlægges, ankes eller fås genoptaget ved de almindelige danske domstole, kan det dog ikke være skifterettens opgave at tage stilling til faderskabsspørgsmål.³³ Se herved Rpl. § 456b om de danske domstoles meget vide internationale kompetence i faderskabssager samt § 456r om de vidtgående anke- og genoptagelsesmuligheder. En faderskabssag kan gennemføres, selv om den opgivne far er død, jfr. Rpl. § 456g.

Spørgsmål om arveretsfortabelse i henhold til AL § 36 kan også tænkes afgjort af skifteretten, jfr. nærmere *E.M. Sørensen*, Fm. 1989.73-76.

I relation til **livsforsikringer, kapitalpensioner og ratepensioner** er der normalt indsat en begunstiget, således at beløbene tilfalder den begunstigede udenom boet. Det er klart, at den begunstigede ikke behøver at være lodtager i boet. Er der tvivl om, hvem der er begunstiget, kan forsikringsselskabet eller pengeinstituttet indbetale det omtvistede beløb til skifteretten, som herefter ved dom tager stilling til fordelingen. Tvister om, hvem der er begunstiget, må dog også kunne afgøres af de almindelige domstole, således at der er alternativ kompetence.³⁴

Udgangspunktet i Skfl. §§ 34 og 36 er iøvrigt, at tvister vedr. krav mod boet skal afgøres af skifteretten, medens boets krav mod andre henhører under de almindelige domstole. Der er imidlertid en lang række undtagelser fra udgangspunktet.

Det bør også tages i betragtning, at det ofte er diskutabelt, om der er tale om boets krav mod andre eller krav mod boet. Dette er i særlig grad tilfældet, hvis afdødes aktiver har været sammenblandet med andres, f.eks. fordi der har foreligget et samlivsforhold.³⁵ Det kan da for kompetencen blive afgørende, hvem af parterne der »sikrer« sig aktiverne. Kommer boet først, må tredjemand gøre sit krav gældende mod boet ved skifteretten. Omvendt må boet anlægge en almindelig retssag, hvis tredjemand »sikrer« sig aktivet før boet. Ved sammenblandede aktiver er det som regel praktisk, at parterne ved aftale gør skifteretten kompetent. Skifterettens afgørelse vil så normalt blive truffet i forbindelse med registrering af boets aktiver. Mener skifteretten f.eks., at aktivet tilhører boet, bliver dette registreret. Skifteretten må generelt

33. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1977.10, *E. Lego Andersen*, U 1980 B.78, samt *Walbom & Engholm*, s. 212. Se også Adv. 1988, Fagligt Nyt, s. 137-38, om hemmeligfødende kvinder. Se endelig NDS 1979.209 og 234.

34. Jfr. i det hele *J. A. Andersen*, J 1977.5, *Walbom & Engholm*, s. 177 og 209, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 175. Se også U 1980.436 V.

35. I så fald er der også mulighed for, at der foreligger et samejeforhold.

siges at være kompetent vedr. aktiver, der forefindes, således at skifteretten uden videre kan overtage besiddelsen, samt i de tilfælde, hvor parterne er enige om at ønske skifterettens afgørelse.³⁶

I de tilfælde, hvor de almindelige domstole er kompetente, kan disse formentlig også efter påstand tage stilling til, hvorledes det pågældende krav er placeret i konkursordenen, der ifølge Skfl. § 44 også gælder for gældsfragåelsesboer. Normalt overlades dette spørgsmål dog til skifteretten.³⁷

Som undtagelser fra **hovedreglen** om, at kreditorkrav mod boet henhører under skifterettens kompetence, kan nævnes:

Retssager, der er **tingfæstet** før dødsfaldet, kan fortsætte, jfr. Skfl. § 34, stk. 2, idet boet succederer i sagerne. Der kan i denne forbindelse også blive tale om appel, idet det naturligvis ikke kan kræves, at ankestævning er forkyndt før dødsfaldet.³⁸ I relation til gældsvedgåelsesboer må det, i betragtning af at sådanne boer frit kan sagsøges, være tilstrækkeligt, at sagen er **anlagt** inden dødsfaldet.³⁹ Dødsboet har ikke krav på at blive underrettet om verserende retssager.⁴⁰ Dødsboer vil derfor ofte blive dømt som udeblevne. Der er dog i Rpl. § 367 en vid adgang til genoptagelse af sager, hvori der er afsagt udeblivelsesdomme.

Om dødsboets **succession** i afdødes retssager henvises generelt til **Gomard**, Civilprocessen, 2. udg., s. 244 ff.

Der kan ikke afsiges fuldbyrdelsesdom over et gældsfragåelsesbo. I udsættelsesperioden i henhold til Skfl. § 13 kan der derfor alene afsiges domme, som holder det åbent, om dommene er anerkendelses- eller fuldbyrdelsesdomme.⁴¹

Er der under bobehandlingen indgået forlig om et krav, er skifteretten ikke kompetent vedr. tvister om forliget, hvis skifteretten må siges at have medvirket ved forligets indgåelse.

Hæfter arvingerne personligt, er det under alle omstændigheder klart, at de kan sagsøges ved de almindelige domstole.

For så vidt angår sager, der skal behandles efter de **straffeprocessuelle regler** i Retsplejeloven, er skifteretten inkompetent. Dette har betydning i relation til sager om konfiskation og mortifikation. Borgerlige krav – navnlig erstatningskrav – bliver meget ofte pådømt under straffesager efter de særlige

36. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1977.7 f.

37. Se *J. A. Andersen*, J 1977.13., U 1978.458 H og U 1986.761 H.

38. Jfr. U 1982.896 V, der tillige fastslog, at en dom afsagt før dødsfaldet alene kan anfægtes gennennem appel.

39. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1977.9, samt *Walbom & Engholm*, s. 211, n 11.

40. Cfr. derimod KL § 141, stk. 2, om konkursboer og forslaget i Skiftelovsbet., s. 48.

41. Sagsøger kendes berettiget til at få udlæg i boet efter dettes beskaffenhed og fordringens natur.

Twister

regler om **adhæsiionsproces**. Dør tiltalte under straffesagen, kan reglerne i Rpl. kap. 89 dog ikke anvendes på grund af »ensretningsprincippet« i Rpl. § 992.⁴² Reglerne i Færdselsloven og Hundeloven om adhæsiionsproces kan derimod udmærket anvendes af de almindelige domstole efter dødsfaldet, forudsat at tiltalte var rejst inden dødsfaldet.

Skifterettens kompetence viger generelt for **specialretternes kompetence**.

At der for visse sagskategorier er fastsat en **særlig procesmåde** er ikke til hinder for, at sagerne behandles af skifteretten, selv om den særlige procesmåde ikke finder anvendelse ved skifteretten. Det må dog bemærkes, at Rpl. kap. 41 om veksler- og checksager blev ophævet ved L 320:1986. Ægteskabssager kan meget vanskeligt tænkes ved skifteretten, da sådanne sager bortfalder, når en af parterne dør, jfr. Rpl. § 455, stk. 2. Det kan dog forekomme, at skifteretten præjudicielt må tage stilling til, om en separation består eller er bortfaldet, da dette er afgørende for, om ægtefællen (eller den tidligere ægtefælle) har arveret.⁴³ Om faderskabssager henvises der til ovenfor s. 220 og *U 1989.737 H.*.

Er det en erhvervsdrivende, der er død, har det betydning, at skifterettens kompetence på samme måde som de almindelige domstoles skal respektere den kompetence, som er tillagt **Forbrugerklagenævnet** og andre godkendte klagenævn. Se herved Rpl. § 361 samt Forbrugerklagenævnslovens §§ 8 og 12, stk. 5. Tilsvarende gælder i relation til **advokatmyndighedernes kompetence** vedr. salærtwister, jfr. Rpl. §§ 147a og 361a.

Har boet anlagt en retssag ved de almindelige domstole, kan sagsøgte gøre **modkrav** gældende til compensation, men ikke til selvstændig dom. Var modkravet til selvstændig dom tingfæstet inden dødsfaldet, kan det dog pådømmes. Det kan formentlig også aftales, at de almindelige domstole skal pådømme et modkrav til selvstændig dom. Muligvis kan det generelt – indenfor dødsboskifteretten – aftales, at de almindelige domstole skal afgøre en tvist, som ellers henhører under skifteretten.⁴⁴ De almindelige domstole bliver i hvert fald kompetente, hvis boet anlægger et **negativt fastsættelsessøgsmål**.⁴⁵

Ved **massekrav af 1. klasse** er der formentlig alternativ kompetence mellem skifteretten og de almindelige domstole.⁴⁶

42. Afgørelsen vedr. straffespørgsmålet og det borgerlige krav skal falde ud i samme retning.

43. Jfr. Bet. nr. 1121:1987 om separations- og skilsmissebetingelser, s. 23.

44. Se ovenfor afsnit 21a. om kompetenceaftaler samt *J. A. Andersen*, J 1977.11, og *samme*, J 1987.111.

45. Jfr. *U 1913.136 H*, *J. A. Andersen*, J 1977.11, *Munch*, s. 859, samt *Walbom & Engholm*, s. 213.

46. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1977.12, *Walbom & Engholm*, s. 213 f., samt *Holkmann & Viltoft*, s. 173.

Det er klart, at skifteretten er kompetent for så vidt angår de **tinglige krav**, der bliver gjort gældende mod boet. Har det tinglige krav separatiststilling, er der dog formentlig alternativ kompetence mellem skifteretten og de almindelige domstole.⁴⁷ Der kan være tilfælde, hvor en separatist kan opnå fyldestgørelse uden medvirken fra nogen ret, f.eks. i kraft af en aftale om at et håndpant kan overtages efter vurdering. Ofte vil separatisten kunne søge sig fyldestgjort direkte gennem fogedretten, typisk gennem indsættelsesforretninger eller håndpanthaverauktioner.

Har boets kreditor – f.eks. ved solidariske skyldforhold – mulighed for at foretage **subjektiv kumulation** efter reglerne i Rpl. § 250, kan den subjektive kumulation foregå ved en almindelig ret, således at dødsboet derved »trækkes« til den almindelige ret. Tilsvarende kan tænkes, hvis der foreligger **nødvendigt procesfællesskab**, jfr. Rpl. § 256. En tredjemand vil derimod næppe via kumulationsreglerne kunne medinddrages under skifterettens kompetence.⁴⁸

Som nævnt ovenfor i afsnit 21a. – 1. kan skifteretten formentlig tage stilling til tvister vedr. anmeldte **skattekrav**, selv om disse ikke har været prøvet af Landsskatteretten.

Fra **hovedreglen** i Skfl. § 36 om, at det er de almindelige domstole⁴⁹ (evt. specialretterne), som pådømmer boets krav mod andre, kan nævnes følgende undtagelser:

Er der anmeldt et krav i boet, kan skifteretten tage stilling til boets modkrav til kompensation, jfr. Skfl. § 36.⁵⁰ I insolvente gældsfragåelsesboer vil man først ved boets afslutning være klar over, hvor stor dividenden bliver. Det bør derfor ikke være en betingelse, at der bliver en dividende, der svarer til modkravet. Det afgørende bør være, at modkravet alene er gjort gældende til kompensation og ikke til selvstændig dom.

Skifteretten er tilsvarende kompetent i relation til tvister angående boets påståede **tilbageholdsrettigheder**, jfr. § 36.

Ifølge Skfl. § 36 er skifteretten også kompetent i relation til boets krav i henhold til udbetalinger mod **skadesløs kvittering**. A conto udlæg af arv sker i praksis f.eks. altid mod skadesløs kvittering.

47. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1977.12 f., *samme*, J 1987.110-12, *Walbom & Engholm*, s. 214 f., men se hertil *Munch*, s. 859, og *U 1986.416 Ø* om et konkursbo.

48. Se i det hele *U 1979.410 V*, *U 1981.1043 V*, *U 1984.308 SH*, *J. A. Andersen*, J 1977.11 f., *Munch*, s. 869, samt *Walbom & Engholm*, s. 213.

49. Boet kan succedere i de retssager, som afdøde havde anlagt inden sin død, jfr. *Gomard*, *Civilprocessen*, 2. udg., s. 244 ff.

50. *Holkmann & Viltoft*, s. 171, antager, at parterne kan aftale, at skifteretten kan tage stilling til modkrav til selvstændig dom. Jfr. også *J. A. Andersen*, J 1977.6.

Tvister

Kreditoranmeldelser har altså ifølge Skfl § 36 afgørende betydning for skifterettens kompetence i 3 opregnede situationer. En kreditoranmeldelse har formentlig endnu videre betydning for kompetencen. Er et krav blevet anmeldt overfor boet, bliver skifteretten formentlig derved kompetent til at afgøre alle tvister⁵¹ vedr. sikkerhedsrettigheder, der er knyttet til fordringen. Dette gælder, selv om sikkerheden ikke er i boets besiddelse.⁵²

Overgår et privatskiftet bo til offentligt skifte, kan skifteretten formentlig generelt pålægge arvingerne at tilbageføre, hvad der måtte være udbetalt til dem, for så vidt en sådan tilbageførelse anses for nødvendig til berigtigelse af skiftet, jfr. Skfl. § 80 og denne bestemmelses analogi. Tilbagesøgningskrav vil dog også kunne indtales ved de almindelige domstole.⁵³

I relation til, hvilke arveregler der skal anvendes, bestemmer Den nordiske Dødsbokonventions artikel 1, at det er arvereglerne i det land, afdøde i de sidste 5 år har været bosat, som skal anvendes. Enhver arving eller legatar, der har retlig interesse deri, kan dog begære afdødes statsborgerlov anvendt i stedet. Begæringen skal fremsættes inden 6 måneder efter dødsfaldet. Foregår skiftet efter denne frist, kan begæring dog fremsættes indtil skiftets slutning. En begæring om anvendelse af statsborgerloven kan nødvendiggøre, at skifteretten pålægger den, der har modtaget aktiver fra boet, at tilbageføre disse. Tilsvarende gælder, hvis der er bekendte kreditorer i andre nordiske lande, som ikke er blevet prækluderet, fordi de ikke har fået underretning om proklamaet, jfr. Dødsbokonventionens artikel 18.⁵⁴

I konkursretten kan parterne vedtage, at tvister, der henhører under de almindelige domstole, i stedet skal afgøres af skifteretten, jfr. KL §§ 135 og 242. Et tilsvarende forslag blev fremsat i Skiftelovsbet., s. 13 (Rpl. § 660, stk. 5) og 66 ff., særlig s. 71. Da forslaget ikke er blevet gennemført, består der i hvert fald ikke nogen fri adgang for parterne til at vedtage, at tvister skal behandles af skifteretten.⁵⁵

21a. – 6. Værnetings- og voldgiftsaftaler

En værnetingsaftale er ofte for parterne en meget væsentlig del af deres medlemværende. Dette gælder i særlig grad i internationale retsforhold. Skal en

51. Herunder omstødelsestvister i konkursboer.

52. Jfr. *U 1965.346 V*, *J. A. Andersen*, J 1977.6, *Walbom & Engholm*, s. 210, *Holkmann og Viltoft*, s. 172, men cfr. *Munch*, s. 859. I *U 1978.790 SH* fandtes en anmeldelse i boet uden betydning for kompetencen, da den var trukket tilbage.

53. Jfr. generelt *J. A. Andersen*, J 1977.7, samt *Walbom & Engholm*, s. 210 med n 6.

54. Se *J. A. Andersen*, J 1977.7, 521 og 523, samt *Svenné Schmidt*, s. 434 ff.

55. Se ovenfor afsnit 21a. samt *Walbom & Engholm*, s. 215 f.

parts dødsbo respektere en værnetingsaftale, får dette betydning for både den saglige og stedlige kompetence, idet sagen så bliver afgjort af en anden ret end skifteretten og typisk af retten i en anden retskreds, end hvor dødsboet behandles.

Det er givet, at en værnetingsaftale ikke binder boet i relation til tvister, der direkte angør forholdet til tredjemand, typisk tvister om hvorvidt ejendomsforbehold er gyldige.⁵⁶

Der synes at være enighed om, at **internationale værnetingsaftaler** iøvrigt skal respekteres⁵⁷ af parternes dødsboer (og konkursboer).

Det synes også at være den dominerende opfattelse, at **nationale værnetingsaftaler** skal respekteres af parternes dødsboer (og konkursboer).⁵⁸ Det bør næppe kræves, at parterne ved værnetingsaftalens indgåelse har haft dødsbosituationen for øje.⁵⁹

Voldgiftsaftaler bør i samme⁶⁰ omfang som værnetingsaftaler respekteres af parternes dødsboer⁶¹ (og konkursboer).

Et bo må kunne indgå både værnetings- og voldgiftsaftaler i relation til tvister på områder, hvor skifteretten ikke har en udelukkende kompetence.⁶²

Der kan ikke indgås værnetingsaftaler om selve bobehandlingen.

Om voldgiftsaftaler i testamenter henvises til afsnit 21a. – 4 ovenfor.

21b. Procesmåden i skifteretten⁶³

Skal en tvist efter de ovenfor omtalte kompetenceregler afgøres af skiftetretten, er det den skifteret, der behandler dødsboet, som er kompetent. Det må i denne forbindelse fremhæves, at der er forskellige værnetingsregler for skifteretten og andre retter. Dødsboer behandles ved afdødes hjemting, idet undtagelsesværnetingene og godsværnetinget ikke kan anvendes, ligesom der heller ikke kan indgås værnetingsaftaler ad selve dødsbobehandlingen.

56. Tilsvarende gælder i konkursretten tvister om omstødelse. Se iøvrigt med henvisninger *Munch*, s. 864 f., samt *Walbom & Engholm*, s. 215.

57. Jfr. *Munch*, s. 864 f., og *Svenné Schmidt*, *International Formueret*, s. 111.

58. Jfr. med henvisninger *J. A. Andersen*, J 1977.14 f., *Walbom & Engholm*, s. 215, men cfr. *Munch*, s. 862 f.

59. Jfr. *Munch*, U 1981 B.167.

60. *Munch*, s. 864 ff., vil dog respektere voldgiftsaftaler i videre omfang end værnetingsaftaler.

61. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1977.14 f., *Walbom & Engholm*, s. 215, *Gomard*, *Voldgift*, s. 24 f., og *Hjejle*, *Voldgift*, 3. udg., s. 72. *Munch*, s. 864 ff., mener også, at boer skal respektere voldgiftsaftaler.

62. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1977.14 og 15. Se også *U 1986.416 Ø* om et konkursbo.

63. Se generelt *E. Munch-Petersen*, *Skifteretten* (1956), s. 306 ff., *J. A. Andersen*, *Fm.* 1976.94-96, *samme*, J 1977.17-19, samt *Walbom & Engholm*, s. 216 ff.

Tvister

I relation til tvister, der skal behandles ved de almindelige domstole, er det derimod værnetingsreglerne i Rpl. kap. 22 (§§ 235-48), der finder anvendelse, idet det særlige dødsboværneting dog også kan anvendes. **Dødsboværneting** er retten, hvor afdøde havde hjemting. Som ovenfor nævnt er det også der, dødsboet behandles. Dødsboværneting kan anvendes ved søgsmål mod boet eller samtlige arvinger. Dødsboværneting kan også anvendes ved lodtagernes søgsmål mod hinanden eller eksekutor i boanliggender, men ikke ved boets søgsmål mod tredjemand. Endelig gælder dødsboværneting ifølge Skfl. § 85 ved boets tilbagesøgning af, hvad der fejlagtigt er udloddet. Dette har dog ikke større betydning, da skifteretten normalt er kompetent ad sådanne tilbagesøgninger, jfr. Skfl. § 36 (skadesløs kvittering) og § 80. Dødsboværneting gælder i relation til eksekutorboer, jfr. Rpl. § 660, stk. 3, gældsvedgåelsesboer og privatskiftede boer, jfr. Skfl. §§ 55, 81 og 84-85. Kan de nævnte søgsmål i gældsfragåelsesboer undtagelsesvis anlægges ved de almindelige domstole, må dødsboværneting formentlig kunne anvendes.

I *U 1985.709 Ø* blev det antaget, at det i Aktieselskabslovens § 146 angivne værneting for bestyrelsesmedlemmerne ikke også omfatter et dødsbo efter sådanne.

Selv i sager, hvor værneting er det samme for skifteretten og de almindelige domstole, bør det fremhæves, at det ofte vil være forskellige personer, der beklæder den almindelige ret og skifteretten. Som regel beklædes skifteretten af retsassessorer.

Som udgangspunkt behandles tvister ved skifteretten på samme måde som tvister ved de almindelige domstole.⁶⁴ Efter de nugældende regler i Retsplejeloven gælder der fælles regler for byrets- og landsretssager. I det omfang, der måtte være forskel på behandlingen af byretssager og landsretssager, er det klart, at det er reglerne for byretsbehandling, som skal anvendes af skifteretten. Under alle omstændigheder må det dog antages, at de almindelige behandlingsregler i Retsplejeloven kun kan overføres til skifteretten med de lempelser, der følger af forholdets natur.⁶⁵ Selve de ydre rammer⁶⁶ for skifteretsbehandlingen vil også under alle omstændigheder påvirke sagsbehandlingen. Der er således i praksis som regel ikke ubetydelige forskelle på skifteretsbehandlingen og behandlingen ved de almindelige domstole. Dette bør tages i betragtning ved diskussionen angående afgrænsningen af skifterettens kompetence overfor andre domstole.

64. Se også KL § 243.

65. Jfr. *E. Munch-Petersen*, *Skifteretten* (1956), s. 306, *J. A. Andersen*, *Fm.* 1976.95, samt *Walbom & Engholm*, s. 216. Se også KL § 243.

66. Tvister vil ofte blive behandlet på et kontor og ikke i en almindelig retssal.

Der skal ikke betales **retsafgift** for skifterettens behandling af tvister i offentligt skiftede boer, idet afgiften er indeholdt i den almindelige afgift for bobehandlingen. For skifterettens behandling af tvister i privatskiftede boer i henhold til Skfl. § 76 skal der derimod betales samme retsafgift som for retssager ved de almindelige domstole, jfr. RAL § 39.

Der anvendes som regel ikke **stævning** i skiftesager.⁶⁷ Skifteretten kan dog formentlig forlange, at der udfærdiges stævning.

Allerede det forhold, at der ikke foreligger en stævning, som angiver, hvem der er sagsøger og sagsøgt, kan skabe usikkerhed om, hvem der er parter i tvisten. Partsbegrebet i skiftesager er formentlig videre og mere uafklaret, end tilfældet er i almindelige borgerlige retssager.⁶⁸

Den manglende brug af stævning, smh. m. det forhold at en række tvister kan tænkes afgjort af både skifteretten og de almindelige domstole, skaber også let usikkerhed om, fra hvilket tidspunkt **litispændensvirkningen** skal regnes. Litispændensvirkningen må formentlig regnes fra det tidspunkt, der overfor skifteretten direkte eller indirekte er fremsat begæring om en retlig afgørelse.⁶⁹ Tidspunktet bør fremgå af skifteprotokollen og vil normalt være forbundet med en protokollering af parternes modstående påstande.

Forhandlings- og dispositionsmaksimen gælder i princippet også for skifteretsbehandlingen, men der praktiseres formentlig navnlig gennem skifterettens procesledelse større lempelser end ved de almindelige domstole.

Det er tvivlsomt, om **eventualmaksimen** finder anvendelse.⁷⁰ Det spiller herved ind, at der – jfr. afsnit 21c. – udover en mere summarisk behandlingsform er fri adgang til nova for landsretten.

Retsplejelovens **udeblivelsesregler** kan næppe anvendes i skifteretten, idet udeblivelse kun fører til faktisk præklusion i den forstand, at den udeblevne derved afskæres fra at varetage sine interesser.

Som udgangspunkt gælder der samme **bevisregler** for de almindelige domstole og skifteretten. Der er dog den vigtige forskel, at alle – også lodtagere og parter – kan afhøres som vidner i skifteretten, jfr. Rpl. § 660, stk. 2.⁷¹ Det er dog klart, at det kan være betænkeligt at anvende vidnereglerne på en part, hvis det kan tænkes, at den samme eller en beslægtet sag kan komme for de almindelige domstole, hvor en part jo ikke har pligt til at afgive forklaring.⁷²

67. Jfr. *E. Munch-Petersen*, Skifteretten (1956), s. 306, *J. A. Andersen*, Fm. 1976.95, Skiftelovsbet., s. 68 f., samt *Walbom & Engholm*, s. 217. Se også *U 1969.604 SH*.

68. Se *Gomard*, Skifteret, 2. udg., s. 39, og *J. A. Andersen*, Fm. 1976.95. Se f.eks. *U 1970.747 H*, *U 1972.764 H* og *U 1974.731 H*.

69. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1977.19, *Munch*, s. 867, samt *Walbom & Engholm*, s. 217.

70. Se *J. A. Andersen*, Fm. 1976.95, samt *Walbom & Engholm*, s. 217.

71. Se tilsvarende KL § 240.

72. Se *Munch*, s. 849 f.

Twister

Skifteretten kan også i medfør af Rpl. § 660, stk. 2, smh. m. § 298, pålægge lodtagerne at fremkomme med relevante dokumenter mv.⁷³

Det almindelige **offentlighedsprincip**, jfr. Rpl. §§ 29-32, gælder også i relation til skifterettens behandling af tvister. I *U 1988.848 H* (jfr. *U 1988.202 V*) er der lagt et vidt tvistbegreb til grund.

Der er intet krav om brug af **retsvidner**, jfr. Rpl. § 654, stk. 2.

Der gælder særlige regler for, hvornår skifteretten skal anvende domsformen, kendelsesformen eller beslutningsformen. Dette får dog først og fremmest betydning i relation til, om afgørelserne skal ankes eller kæres og dermed for, hvordan appelbehandlingen skal foregå. I *1976.418 V* hjemviste landsretten en sag, fordi skifteretten fejlagtigt havde taget stilling til et arvekrav ved kendelse i stedet for ved dom.

Twister angående anmeldte fordringer eller fremsatte krav⁷⁴ afgøres ved **dom**. Andre tvister afgøres ved **kendelse**, jfr. Rpl. § 660. En af skifteretten stadfæstet boopgørelse kan i relation til reglerne i Rpl. § 478 om udlægsgrundlag sidestilles med en kendelse, cfr. dog *U 1989.761 V*. Domme og kendelser skal i modsætning til beslutninger begrundes. I praksis forekommer beslutningsformen også ved skifteretterne.⁷⁵ Fremsættes der indsigelser mod anmeldte kreditorkrav, og anmelderen udebliver fra den skiftesamling, hvor den anmeldte fordring skal prøves, tager skifteretten i praksis ved beslutning stilling til anmeldelsen.⁷⁶ Da anmelderen er udeblevet, går man normalt ud fra, at han er enig i indsigelserne, således at der ikke foreligger en tvist.

I praksis træffes skifterettens afgørelser i privatskiftede boer i henhold til Skfl. § 76 vistnok altid ved dom.⁷⁷

I offentligt skiftede boer træffes afgørelser vedr. salærspørgsmål vist nok altid ved kendelse, selv om der er tale om et krav mod boet.⁷⁸ Afgørelser vedr. skattespørgsmål træffes også altid ved kendelse.⁷⁹

I AL § 24 er det bestemt, at skifterettens afgørelser vedr. uskiftet bo skal træffes ved kendelse. I praksis er det antaget, at dette også gælder i relation til tvister vedr. materielretlige krav.⁸⁰

73. Se *U 1966.614 V*, *U 1972.643 V*, *U 1983.55 H*, *J. A. Andersen*, J 1977.7, *Munch*, s. 850 f samt *Walbom & Engholm*, s. 211.

74. Jfr. f.eks. *U 1968.693 Ø* vedr. en tvist om forlodsret og *U 1976.418 V* om et arvekrav.

75. Jfr. forudsætningsvis Rpl. § 661, stk. 1 («kendelser eller beslutninger»), samt *Kardel*, J 1972.327.

76. Jfr. *E. Munch-Petersen*, *Skifteretten* (1956), s. 309 f.

77. Jfr. *Harbou*, *Adv.* 1968.174.

78. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 136 med n 50.

79. Jfr. Tillæg, s. 140, *Kardel*, J 1972.328, *Skiftelovsbt.*, s. 86, samt *Walbom & Engholm*, s. 218.

80. Jfr. *1981.552 V* om et vederlagskrav, *Gomard*, *Skifteret*, 2. udg., s. 35, n 81, samt *Walbom & Engholm*, s. 218, n 49.

Tvister om tilsidesættelse af båndlæggelsesbestemmelser skal ifølge AL § 60, stk. 3, afgøres ved kendelse.

Skifterettens afgørelser er **eksigible** i samme omfang som andre retsafgørelser, jfr. Rpl. §§ 478 og 660, stk. 1. Dette gælder generelt også i relation til skifterettens domme i henhold til Skfl. § 76, uanset at en arving, der er domhaver, også har den mulighed at begære offentligt skifte i henhold til Skfl. § 8.⁸¹

Ofte er der ikke noget fuldbyrdesproblem i relation til skifterettens afgørelser, fordi skifteretten er i stand til uden videre at fuldbyrde afgørelserne, fordi den ligger inde med boets midler. Er det en tredjemand, som er blevet domfældt, kan der dog være behov for særlige tvangsfuldbyrdeskridt.

Der gælder til dels særlige **omkostningsregler** i relation til skifterettens afgørelser.⁸² For så vidt angår afgørelser, der træffes ved dom, gælder der samme omkostningsregler som ved almindelige borgerlige sager, jfr. Rpl. kap. 30 (§§ 311 ff.). I praksis er der dog stadigvæk i skifteretten en større tilbøjelighed til at ophæve sagens omkostninger,⁸³ navnlig når det drejer sig om tvister mellem lodtagerne indbyrdes.

I sager, der afgøres ved beslutning eller kendelse, kan der ifølge Rpl. § 660, stk. 1, kun pålægges den part, der skønnes uden tilstrækkelig grund at have givet anledning til eller unødigt at have vidtløftiggjort proceduren, at udrede sagsomkostninger.⁸⁴

Reglerne om **fri proces** gælder også i relation til dødsboer. Der kan blive tale om fri proces til selve bobehandlingen samt om fri proces til lodtagernes indbyrdes tvister og til tvister mellem boet og tredjemand. Fri proces spiller imidlertid i praksis en meget beskeden rolle i relation til dødsboer.⁸⁵

Fri proces til selve dødsbobehandlingen har i særlig grad ringe praktisk betydning. Dette skyldes, at det af Rpl. § 332, stk. 1, nr. 5, følger, at fri proces alene medfører »fritagelse for sikkerhedsstillelse for skifteomkostninger og, for så vidt udgifterne ikke kan dækkes af boets midler, fritagelse for betaling af vederlag til eventuel medhjælper i boet og andre udgifter ved foranstaltninger, der iværksættes med skifterettens godkendelse«. I praksis vil et bo naturligvis normalt ikke blive påført boudgifter (massekraft), som ikke kan dækkes af boets aktiver. Fritagelsen for sikkerhedsstillelse er næsten uden betydning,

81. Se hertil *Harbou*, Adv. 1968.175.

82. Se om konkursretten KL §§ 246-47, smh. m. § 243.

83. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 219 med n 54.

84. Jfr. tilsvarende Rpl. § 527 om fogedafgørelser, der ved L 258:1976 blev afløst af den nu-gældende § 503 i Rpl.

85. Se generelt *Kallehauge*, U 1973 B.157-60, Bet. nr. 1113:1987 om advokatretshjælp, fri proces og retshjælpsforsikring m.v., s. 58-60, og *J. A. Andersen*, Retsafgiftsloven, s. 211 ff.

Tvister

da skifteretten kun kan kræve sikkerhed for boomkostningerne i genoptagelsesboer og i boer, hvor et uskiftet bo skiftes i længstlevendes levende live, jfr. Skfl. § 57, stk. 3. Sikkerhed kan dog også kræves, hvis et bo ønskes skiftet offentligt, for at det kan være part i en retssag, selv om betingelserne for begravelsesudlæg er opfyldt.⁸⁶ Er der i boet tilstrækkelige likvide midler til at dække boomkostningerne, kan der naturligvis aldrig kræves sikkerhedsstillelse. Det er tvivlsomt, om en stillet sikkerhed af boet må anvendes som driftskapital.⁸⁷ Er dette tilfældet, får det den konsekvens, at skifteretten kan forlange, at sikkerheden stilles i kontanter.

En person, der er part i en tvist under et dødsboskifte, kan få fri proces efter de almindelige regler. Dette gælder også i relation til tvister, der i et privatskiftet bo afgøres af skifteretten i henhold til Skfl. § 76. Hvis den, der har fri proces, gennem sagen vinder et større beløb, kan han i henhold til Rpl. § 335 pålægges at erstatte statskassen dennes udgifter ved den fri proces.

Boet kan som juridisk person i princippet også få fri proces til de tvister, boet er indblandet i, jfr. Rpl. § 331. I praksis er det dog meget svært for boet at få fri proces, idet der ved vurderingen af, om der skal meddeles fri proces, tages hensyn til både, hvilke midler boet råder over og de enkelte arvingers økonomiske stilling.

Retshjælpsforsikringer dækker ikke tvister i forbindelse med dødsbehandling, ligesom de iøvrigt heller ikke dækker skifteomkostninger.⁸⁸

Skifterettens afgørelser er i et vist omfang mindre retskraftige end de almindelige domstoles afgørelser, jfr. nedenfor s. 279 ff.

21c. Appel af skifteretsafgørelser

Alle skifterettens afgørelser kan som udgangspunkt appelleres til landsretten. En række afgørelser er dog ifølge Rpl. § 663 og § 9 i Lov om begravelse og ligbrænding gjort inappellable. Efter praksis kan skifterettens antagelse og afskedigelse af medhjælper i henhold til Skfl. § 33 heller ikke appelleres.⁸⁹

Det er kun, hvad skifteretten har taget stilling til, som kan appelleres eller inddrages under en appel.⁹⁰

Appel kan ske i form af enten anke eller kære. Ifølge Rpl. § 664 foregår både anke og kære i overensstemmelse med de om anke og kære fra byret til

86. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 219 f. – Som regel vil der dog være tale om en genoptagelsessituation.

87. Se *J. A. Andersen*, Fm. 1983.103-07, og *Munch*, s. 239 f.

88. Jfr. Bet. nr. 1113:1987, s. 111.

89. Jfr. *Gomard*, s. 91.

90. Jfr. *U 1980.749 H* og *U 1980.829 Ø*.

landsret givne regler med de lempelser, som følger af forholdets natur eller positive regler. Dvs. at de almindelige regler om anke i Rpl. kap. 36 og om kære i Rpl. kap. 37 finder anvendelse. En ankebehandling er normalt mundtlig, hvorimod en kærebehandling som udgangspunkt er skriftlig.

Afgørelser angående anmeldte fordringer eller fremsatte krav kan **ankes**. Det samme gælder den afsluttede bobehandling, jfr. Rpl. § 662, stk. 1. Afgørelser vedr. anmeldte fordringer eller fremsatte krav skal ifølge Rpl. § 660 træffes ved dom. § 662, stk. 1, er imidlertid ikke formuleret, således at det kun er domme, der skal ankes, idet ankekriteriet som nævnt er »afgørelser angående anmeldte fordringer eller fremsatte krav«. ⁹¹ Har skifteretten derfor på grund af kreditors udeblivelse taget stilling til et anmeldt krav ved beslutning – jfr. ovenfor afsnit 21b. – skal appel af beslutningen ske gennem anke.

Andre afgørelser – hvilket, med den netop nævnte modifikation, vil sige skifterettens **kendelser og beslutninger** – kan **kæres**, jfr. Rpl. § 661, stk. 1. Der tænkes herved på særskilt kære af skifterettens kendelser og beslutninger. I Rpl. § 662, stk. 1, er det nemlig angivet, at anke af den afsluttede bobehandling kan omfatte de under skiftebehandlingen afsagte kendelser og tagne beslutninger, ⁹² for så vidt som disse ikke har været gjort til genstand for kære. ⁹³ Dette skyldes først og fremmest, at en anke af den afsluttede bobehandling mere eller mindre kunne være meningsløs, hvis de nævnte kendelser og beslutninger skulle stå ved magt. Domme kan aldrig inddrages under anke af den afsluttede bobehandling.

Kærefristen er 2 uger, jfr. Rpl. § 661, stk. 2. Justitsministeren kan undtagelsesvis meddele oprejsningsbevilling i indtil 6 måneder efter, at afgørelsen er truffet, jfr. Rpl. § 661, stk. 3.

Ankefristen er 4 uger, jfr. Rpl. § 662, stk. 2. Justitsministeren kan undtagelsesvis meddele oprejsningsbevilling i indtil 1 år efter, at afgørelsen er truffet eller skiftet afsluttet. ⁹⁴ Dette gælder selv om boet senere genoptages, jfr. Fm. 1989.103.

Anke eller kære til **Højesteret** forudsætter altid en tredjeinstansbevilling fra Justitsministeriet, jfr. Rpl. § 665, der bl.a. henviser til de almindelige regler om tredjeinstansbevilling i Rpl. §§ 371 og 392. Tredjeinstansbevilling til kære kan meddeles i indtil 6 måneder, medens fristen i relation til anke er 1 år.

91. Dette overses af *Walbom & Engholm*, s. 220.

92. Jfr. tilsvarende Rpl. § 368, stk. 3.

93. Det er formentlig uheldigt, at anken ikke kan omfatte afgørelser, der har været gjort til genstand for kære, jfr. Bet. nr. 698:1973 om behandling af borgerlige sager, s. 177, der har ført til en anden retstilstand indenfor den almindelige borgerlige retspleje.

94. Fristerne i relation til anke af den afsluttede bobehandling løber fra datoen for den afsluttende skiftesamling, forudsat at den ankende har været tilsagt til denne, jfr. *U 1982.1101 H* Se også Fm. 1989.103-04.

Appel

I relation til både oprejsningsbevilling og tredjeinstansbevilling er fristen overholdt, hvis ansøgningen er indgivet til Justitsministeriet inden fristens udløb, idet det ikke tillige kræves, at bevillingen er meddelt inden dette tidspunkt.⁹⁵

Efter de nugældende regler gælder der samme kriterier for meddelelse af oprejsnings- og tredjeinstansbevilling som i almindelige borgerlige retssager.⁹⁶ Det er imidlertid et spørgsmål, om reglerne ikke – med de tidligere gældende regler i erindring – bør administreres noget anderledes indenfor skifteretsområdet. De besværligheder mv., der er knyttet til en genoptagelse af et bo, taler for, at der udvises betydelig varsomhed med meddelelse af oprejsningsbevilling. Omvendt taler det forhold, at alle skiftesager skal starte på byretsplan, for, at der bør være en lettere adgang end ellers til at opnå tredjeinstansbevilling.

I de tilfælde, hvor Justitsministeriet er part i skiftetvister kan ministeriet meddele sig selv oprejsnings og/eller tredjeinstansbevilling.⁹⁷

Kære kan iværksættes af enhver, overfor hvem kendelsen eller beslutningen indeholder en afgørelse og skal altid iværksættes overfor den ret, som har truffet afgørelsen, jfr. nærmere Rpl. § 393, idet kære betragtes som en klage over den pågældende ret.

Anke iværksættes ved at indlevere ankestævning⁹⁸ til appelretten. Anke kan som udgangspunkt kun iværksættes af sagens parter.⁹⁹ Se dog nedenfor afsnit 21d. om den enkelte lodtagers subsidiære adgang til at appellere. Det er klart, at enhver lodtager kan anke den afsluttede bobehandling.

Ifølge Rpl. § 664, stk. 2, skal ankestævningen forkyndes såvel for den ankendes modpart som for skifteretten, der på boets bekostning har at drage omsorg for, at der i fornødent fald tages til genmæle.

I *U 1981.601 Ø* ankede to arvinger rettidigt alene den afsluttede bobehandling overfor skifteretten. Efter ankefristens udløb blev ankestævningen dog også forkyndt overfor medarvingerne, der havde været repræsenteret på den afsluttende skiftesamling og var bekendt med appellanternes indsigelser. Anken ansås behørigt iværksat.

At anke i givet fald også skal ske overfor skifteretten, indebærer at skifteretten – i modsætning til hvad der ellers gælder indenfor retsplejen – for landsretten får mulighed for at forsvare sin afgørelse på samme måde, som det er tilfældet ved kæremål. Dette gælder, selv om det drejer sig om en tvist mellem forskellige arvinger, der alle giver møde for landsretten.

95. Jfr. f.eks. *U 1982.890 V*.

96. Se derimod *Harbou*, s. 291 f., om de tidligere gældende regler.

97. Jfr. *U 1967.925 Ø*.

98. Jfr. Rpl. §§ 373-75.

99. Se *E. Munch-Petersen*, *Skifteretten* (1956), s. 315 f.

Ifølge Rpl. § 664, stk. 3, er der i ankesager fri adgang til at fremgøre nova for landsretten.¹⁰⁰ Dette skyldes en antagelse af, at skifteretsbehandlingen ofte har en ret summarisk karakter. Det må dog antages, at der ikke kan fremføres nova i et sådant omfang, at sagens identitet ændres.¹⁰¹

Ved anke til Højesteret gælder de almindelige novaregler, jfr. Rpl. § 665, stk. 2.

Der er intet forbud mod nova under kærebehandling, jfr. Rpl. § 393, stk. 4.

Kære af skifteafgørelser har altid en vis opsættende virkning,¹⁰² idet det i Rpl. § 661, stk. 1, er angivet, at skifteretten – selv om boets behandling fortsættes – har at drage omsorg for, at den kærendes ret ikke foregribes ved behandlingen, medens kæremålet står på.

Anke inden eksekutionsfristens udløb har opsættende virkning. Anke inden ankefristens udløb af den afsluttede bobehandling har altid opsættende virkning i den forstand, at den udelukker udlodninger i henhold til boopgørelsen, jfr. Skfl. § 50, stk. 3.

Får den, der har anket den afsluttede bobehandling, medhold, vil dette meget ofte nødvendiggøre, at sagen hjemvises til skifteretten, idet appelretten normalt ikke selv vil kunne ændre boopgørelsen.¹⁰³

Er det kun nogle af boets lodtagere, som har appelleret, kan den appellerede boopgørelse kun ændres i forhold til appellanterne. Appellanterne kan heller ikke ud fra en arveafkaldsbetragtning gøre krav på de ikke appellerende lodtageres andele.¹⁰⁴

21d. Den enkelte lodtagers procesbeføjelser¹⁰⁵

Om boet skal anlægge en retssag eller foretage andre processkridt, herunder appellere evt. retsafgørelser, som boet eller afdøde har været part i, må afgøres på en skiftesamling. Uenighed i et privatskiftet bo vil normalt føre til, at der begæres offentligt skifte i henhold til Skfl. § 8. Problemerne vedrørende den enkelte lodtagers procesbeføjelser er derfor i alt væsentligt knyttet til de offentligt behandlede boer.

100. Indenfor konkursretten gælder derimod nu de almindelige novaregler, jfr. KL § 255.

Se derimod stadigvæk Rpl. § 587, stk. 1 og 4, om appel af fogedafgørelser.

101. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 221, n 64.

102. Se derimod den almindelige regel om opsættende virkning i Rpl. § 395, som via en henvisning i KL § 255 også gælder indenfor konkursrettens område.

103. Se *U 1976.752 V*.

104. Jfr. *U 1986.806 V*, hvor 19 ud af 24 arvinger havde appelleret boopgørelsen.

105. Se generelt *J. A. Andersen*, Fm. 1983.61-65, Skiftelovsbet., s. 49-50, samt *Walbom & Engholm*, s. 223-25. Om konkursboer henvises der til KL §§ 137-38.

Tvister

Er der i et offentligt behandlet bo uenighed, må afgørelsen træffes af skifteretten eller eksekutor.¹⁰⁶ Den lodtager,¹⁰⁷ der er utilfreds med skifterettens afgørelse, kan kære denne til landsretten. Eksekutors afgørelse kan anfægtes gennem et almindeligt søgsmål.

I boets retssager repræsenteres boet af bomyndighederne, hvilket normalt vil sige skifteretsmedhjælperen eller eksekutor. Den enkelte lodtager vil ofte kunne biintervenere i sagerne i henhold til Rpl. § 252.

Vil boet ikke anlægge f.eks. en retssag, er det utvivlsomt, at den enkelte lodtager kan anlægge sagen for så vidt angår sin del af boet. Den enkelte lodtager kan formentlig også, hvis han stiller sikkerhed for boets omkostninger ved sagen, forlange, at boet enten selv anlægger sagen eller giver ham fuldmagt til i boets navn at anlægge denne.¹⁰⁸ Det er uden betydning, om lodtageren har undladt at anfægte boets afgørelse om ikke at anlægge retssag. At boets afgørelse om ikke at anlægge retssag er blevet stadfæstet af landsretten, er også uden betydning.

Den enkelte lodtagers adgang til at anlægge retssag er subsidiær i forhold til boets adgang. Det skal altså altid være afklaret, om boet selv ønsker at anlægge sag.

Den enkelte lodtagers procesbeføjelser er også altid betinget af, at han har den fornødne retlige interesse. En arving eller legatar kan således ikke have procesbeføjelser, hvis det under alle omstændigheder er klart, at boet er insolvent. Tilsvarende kan en kreditor ikke have procesbeføjelser, hvis det under alle omstændigheder er klart, at boet er solvent.

Tvivl om, hvorvidt vedkommende er lodtager i boet kan udelukke ham fra at foretage subsidiær processkridt.¹⁰⁹

Spørgsmålet om den enkelte lodtagers mulighed for at appellere afgørelser, som boet eller afdøde har været part i, er reguleret i Skfl. §§ 41-42. Reglerne finder også anvendelse på afgørelser i sager, som var anlagt eller tingfæstet før død tidspunktet, men som boet er succederet i.

Har en lodtager selv været part i sagen – evt. ved siden af boet – er det klart, at han frit kan appellere.

Det er også klart, at en dom, der alene er overgået boet, ikke er retskraftig overfor boets vedkommende, hvis domhaver retter krav mod denne personligt.

Vil boet ikke appellere, kan boets vedkommende subsidiært appellere. Er

106. Jfr. Skfl. §§ 19, 24-26, 51 og 83.

107. Skfl. §§ 41-42 bruger terminologien »boets vedkommende«.

108. Jfr. *J. A. Andersen*, Fm. 1983.62 f., samt *Walbom & Engholm*, s. 224. Jfr. formentlig også *ØLD af 13. december 1983* (12. afd. nr. 155/1982).

109. Jfr. *U 1885.314 LOHS*.

der flere af boets vedkommende, der således subsidiært vil appellere, må det være afgørende, hvem af dem der først iværksætter appellen.

Boets vedkommende kan dog ikke appellere, hvis boet har indgået forlig med modparten. Da boets vedkommende i henhold til Skfl. § 38 imidlertid har en selvstændig ret til at fremsætte indsigelser mod anmeldte kreditor krav, kan boets forlig med den pågældende kreditor ikke afskære boets vedkommende fra en retlig prøvelse af indsigelser mod den anmeldte fordring.¹¹⁰

Ifølge Skfl. § 41 er den enkelte lodtagers subsidiære appel betinget af, at appellen ikke udsætter boet for tab af rettigheder, som ved kendelsen eller dommen måtte være det tilkendt. Dette beror imidlertid på en misforståelse, idet den enkelte lodtagers appel ikke kan påføre boet tab. Den appellerede afgørelse kan jo kun ændres i forhold til dem, der er parter for appelretten. Noget andet er, at en appel iværksat af en lodtager kan tilskynde modparten til også at appellere overfor boet, men dette kan ikke være den appellerende lodtagers ansvar.

Vinder boets vedkommende appellen, tilfalder det vundne boet, jfr. Skfl. § 42, der skal anføres som domhaver. Dette indebærer også det praktiske, at appelafgørelsen får virkning for alle boets vedkommende og ikke blot for den, der har iværksat appellen. I det omfang bomassen således forøges, kan den lodtager, som har iværksat appellen, dog forlange, at boet erstatter ham hans sagsomkostninger. Det er altså i denne henseende ikke nok, at lodtageren vinder appellen, idet han har risikoen for, at modparten opfylder appelafgørelsen.

Af Skfl. § 42, 2. pkt., fremgår forudsætningsvis, at dødsboet kan tænkes sluttet, selv om den af boets vedkommende iværksatte appel endnu ikke er afsluttet. § 42, 2. pkt., er altså en bestemmelse vedrørende dødsboers slutning. Sluttes dødsboet inden den af boets vedkommende iværksatte appel er afsluttet, kan dødsboet ikke blive domhaver ifølge ankedommen, idet det i stedet må være den lodtager, som har iværksat anken, der bliver domhaver. Lodtagerens overskud, efter at sagsomkostningerne er dækket, skal imidlertid indbetales til skifteretten, som herefter må genoptage boet, jfr. Skfl. § 42, 2. pkt., der derfor også kan siges at være en regel om retskraft og genoptagelse.

Tabes appellen, er det alene den lodtager, som har iværksat appellen, som hæfter for sagsomkostningerne.

110. Jfr. *U 1908.238 V*, *U 1977.981 SH*, *U 1989.518 V* og *J. A. Andersen*, Fm. 1983.63 f.

22. Boets opgørelse og udlodning

22a. Boets slutning – Slutningstidspunktet¹

Skifteloven indeholder kun temmelig vage bestemmelser om, hvornår et dødsbo bør eller skal slutes.

I offentligt skiftede boer har skifteretten, skifterettens medhjælper og ekssekutor en generel pligt til at påse, at bobehandlingen behørigt fremmes, jfr. Skfl. § 89 og Eksekutorlovens § 12. Det må dog antages, at justitsministeren ikke mere – når bobehandlingen ikke tilbørligt fremmes – i medfør af Skfl. § 89 kan beskikke en anden skifteret til at behandle boet.²

I Skfl. § 45, stk. 1, er det angivet: »Befindes der at være overskud at arve, efter at kreditorerne er fyldestgjorte, har skifteretten at skride til udlodning af boet til arvinger og legatarer, såsnart iøvrigt boets formue er samlet og indkommet.«³

Den normale formulering er, at boet bør slutes, når det er modent dertil, jfr. Skfl. § 50, stk. 2. Boet er først modent til slutning, når der er overblik over boets aktiver og passiver, det er afklaret, hvem der er lodtagere i boet, eventuelle tvister er endelig afgjort, og boets aktiver er realiseret i fornødent omfang. Af Skfl. § 42 følger, at et bo kan slutes, selv om en af boets vedkommende subsidiært har anket en sag, som boet har været part i, og denne ankesag endnu ikke er sluttet. Af Skfl. § 46, stk. 1, følger, at et bo kan slutes, selv om der påhviler det uafklarede, betingede forpligtelser, som navnlig kautions- og andre eventualforpligtelser. Det bør dog i denne forbindelse nævnes, at eventualforpligtelser kan være så fjerne og hypotetiske, at de slet ikke kan anmeldes i boet.⁴

Vedvarende retsforhold behøver ikke at forsinke et gældsfragåelsesbos afslutning, idet et sådant bo kan opsiges med sædvanligt eller rimeligt varsel efter reglerne i KL § 61 om konkursregulering, som der er henvist til i Skfl. § 44.

1. Jfr. generelt *J. A. Andersen*, J 1980.443-57 (»Dødsboers slutning«), samt *Walbom & Engholm*, s. 164 ff.

2. Jfr. *Gomard*, s. 352, og Skiftelovsbet., s. 62.

3. Se om konkursboer KL §§ 147-49.

4. Se f.eks. *Munch*, s. 679 f., samt *Walbom & Engholm*, s. 164, n 162.

Boets slutning

Skfl. § 46, stk. 2, bestemmer, at et bo kan sluttes, selv om det har et uafklaret aktiv⁵ som f.eks. arv indestående i et uskiftet bo fra før Arvelovens ikrafttræden den 1. april 1964.

Et bo kan sluttes, selv om det er uvist, om en arving har overlevet arveladeren, jfr. Borteblevnelovens § 25.

Reglerne i KL kap 18 (§§ 143 ff.) om konkursboers slutning kan aldrig anvendes på dødsboer, da henvisningen i Skfl. § 44, stk. 1, til KL kap. 18 alene – for så vidt angår gældsfragåelsesboer – angår reglerne om udlodning, idet Skifteloven selv indeholder regler om dødsboers slutning.⁶ Det er således klart, at et dødsbo ikke som et konkursbo i henhold til KL § 149 kan sluttes, så længe det er indblandet i verserende retssager.⁷

Statsskattelovens § 43, stk. 8,⁸ indeholder frister for skattemyndighedernes anmeldelse af krav om efterbetaling eller tillægsskat. Inden udløbet af disse frister må boet ikke sluttes uden skattemyndighedernes godkendelse.⁹ Anmelder skattemyndighederne ikke et – evt. foreløbigt – krav inden fristudløbet i § 43, stk. 8, er kravet bortfaldet. Det er ikke tilstrækkeligt, at der inden fristens udløb anmeldes et generelt formuleret forbehold om eventuelle skattekrav.¹⁰

Ifølge Skfl. § 52, stk.2, smh. m. §§ 53 og 81, må boet ikke deles mellem arvingerne, medmindre de anmeldte kreditorer samtykker, hvis de ikke fyldestgøres, eller sikkerhed stilles dem for, at de vil blive fyldestgjort til forfaldstid. Er der udstedt proklama, må boet ikke sluttes, før proklamafristen er udløbet. Se herved Skfl. §§ 9, 75 og 52-53, smh. m. § 81.

For så vidt angår **privatskiftede boer** er der i skatte- og afgiftslovgivningen¹¹ fastsat en række ubehageligheder, hvis boet ikke sluttes inden 15 måneder efter dødsfaldet. Fristen er kun overholdt, hvis skæringsdagen i boopgørelsen er placeret indenfor fristen, og boopgørelsen er indleveret til skifteretten inden fristens udløb. I praksis vil privatskiftende arvinger derfor næsten altid vælge at slutte boet inden udløbet af 15 måneders fristen.

5. Se også *U 1975.163 H* om et eksekutorbos køberet til en aktieejlighed.

6. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1980.444.

7. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1977.518, samt *Walbom & Engholm*, s. 165. Se derimod ovenfor vedrørende Skfl. § 42 om den situation, at boets vedkommende har anket en dom, som boet ikke selv har villet anke.

8. § 43, stk. 8, kan ikke anvendes ved uskiftet bo, jfr. *U 1978.373 H* og *J. A. Andersen*, J 1980.457, n 11. Bestemmelsen finder heller ikke anvendelse på udenlandske dødsboer, jfr. *U 1988.968 Ø*

9. Om tilsidesættelse af disse regler henvises til *U 1974.732 H* og *J. A. Andersen*, J 1977.525.

10. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1980.446 med n 12.

11. Se AAL § 26, Stpl. § 77 samt KSL §§ 16, stk. 2, og 20, stk. 4.

Efter indførelsen af 15 måneders fristen overholdes den ét års frist, som ifølge Skfl. § 77 gælder for visse privatskiftede boer formentlig ikke længere.

Hvis et **eksekutorbo** ikke er sluttet inden udløbet af tredje indkomstår,¹² skal der ifølge AAL § 24, stk. 3, og RAL § 35, nr. 2, udarbejdes en foreløbig boopgørelse. Der skal på grundlag af den foreløbige boopgørelse betales foreløbige arve- og skifteafgifter. Da udarbejdelsen af en foreløbig boopgørelse normalt vil blive opfattet som dobbeltarbejde, vil eksekutorboer som regel blive afsluttet inden udløbet af tredje indkomstår.

Det forhold, at der således i praksis er frister for, hvor længe privatskiftede boer og eksekutorboer kan versere, må betragtes som minusser ved disse behandlingsformer, da de lempelige dødsboskatteregler isoleret set gør arvingerne interesseret i, at bobehandlingen udstrækkes så længe som muligt. Heroverfor står dog naturligvis ofte arvingernes ønske om snarest muligt at få rådighed over arven, ligesom de også af ordensmæssige grunde kan ønske at få boet sluttet så hurtigt som muligt. Arvingernes ønske om hurtigt at få rådighed over arven kan dog ofte tilgodeses gennem à conto-udlødninger. Ud fra en skifteretlig betragtning er det iøvrigt uheldigt, at skattereglerne i vid udstrækning tilskynder til at udskyde boernes slutning.

Det gælder for alle boer – også skifteretsbehandlede boer – at deres eventuelle skattefrihed er betinget af, at de er afsluttet inden 15 måneder efter dødsfaldet, jfr. KSL § 16, stk. 2. Overholdes fristen ikke, bliver boet skattepligtigt fra dødsdagen. Dette er dog på grund af det store bofradrag,¹³ som boerne har, ofte mindre væsentligt.

Et dødsbo er et selvstændigt retssubjekt. Allerede af denne grund er det væsentligt at få fastslået, hvornår et dødsbo er sluttet.

Et dødsbo kan være sluttet på forskellige tidspunkter i de forskellige relationer.

I relation til skatter og afgifter er både privat- og offentligt skiftede dødsboer sluttet på skæringsdagen i boopgørelsen.

Der skal som led i bobehandlingen ofte oprettes en fond. Ifølge Fondslovens § 4 skal en fond af bestyrelsen anmeldes til registrering i Fondsregistret senest 3 måneder efter boets afslutning. *Lynge Andersen m.fl.*, *Fonde og Foreninger*, 2. udg., s. 64 f., antager, at fristen i eksekutorboer skal regnes fra det tidspunkt, der er meddelt eksekutor kvittance. I privatskiftede boer antages det, at fristen skal regnes fra det tidspunkt, skifteretten har givet arvingerne underretning om arveafgiftsberetningen, medmindre denne indbringes for

12. Første indkomstår løber fra dagen efter dødsdagen til 31. december i dødsåret.

13. I 1988 skulle et dødsbo ikke betale skat af en indkomst på op til 88.800 kr.

Boets slutning

Skattedepartementet. I offentlige skifteretsboer må fristen formentlig regnes fra det tidspunkt, der foreligger en endelig, upåankelig boopgørelse.

Øvrigt er **offentligt skiftede boer** sluttet, når der foreligger en endelig, upåankelig boopgørelse.

Et **privatskiftet bo** er øvrigt sluttet, når arvingerne har aftalt boets opgørelse og deling, og de herudover er enige om at betragte boet som sluttet.¹⁴ At der er indleveret boopgørelse til skifteretten er alene et vægtigt indicium for, at det privatskiftede bo er sluttet.¹⁵

Det må fremhæves, at det forhold, at et aktiv ikke er blevet delt under et privat skifte, kan føre til solidarisk hæftelse for arvingerne, jfr. *U 1976.74 H* om hæftelsen overfor kreditorerne i en maskinfabrik, der ikke var blevet skiftet.

I en lang række relationer er det afgørende, om et bo er sluttet. Dette gælder i særlig grad i relation til privatskiftede boer. Adgangen for den enkelte arving til i henhold til Skfl. § 8 at begære offentligt skifte bortfalder med boets slutning. Tilsvarende kan en forbigået arving heller ikke efter dette tidspunkt¹⁶ i henhold til Skfl. § 72, sidste pkt., forlange, at boet overgår til offentligt skifte. Endelig kan tvister ikke efter boets slutning indbringes for skifteretten i henhold til Skfl. § 76.

Efter at boet er sluttet – eller optaget til slutning i henhold til Skfl. § 50, stk. 2 – kan kreditorerne som hovedregel ikke rette krav mod boet.¹⁷

I gældsfragåelsesboer bliver de simple og efterstillede kreditorer først fyldestgjort ved boets slutning.¹⁸

I privatskiftede boer og gældsvedgåelsesboer er det kun de uforfaldne kreditorer, som først bliver fyldestgjort ved boets slutning.

Salærer til advokater, der er medhjælpere, kuratorer, eksekutorer o.lign. udbetales normalt først ved boets slutning.

Arvelodder udbetales i modsætning til legater normalt først ved boets slutning.¹⁹ Det er som regel også på dette tidspunkt, der tages stilling til, om arvelodderne skal udloddes kontant, eller der skal ske arveudlæg. Det er endvidere på dette tidspunkt, der tages stilling til, om afdødes efterlevende ægte-

14. Boets slutning er altså som andre spørgsmål i et privatskiftet bo et aftalespørgsmål.

15. Se med henvisninger *J. A. Andersen*, J 1980.446, samt *Walbom & Engholm*, s. 114 ff., særlig s. 117.

16. Se dog om en udvidende fortolkning *U 1935.843 Ø* og *J. A. Andersen*, J 1977.522.

17. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1980.444, og *samme*, J 1981.331. – Se også Skfl. §§ 52-53 om mulighederne for at fremkalde solidarisk hæftelse ved at anmelde krav, inden boet er sluttet.

18. Jfr. Skfl. § 44, der henviser til KL kap. 18 (særlig § 145), samt §§ 31 og 85-91 om tinglige krav. Se også *J. A. Andersen*, J 1980.445.

19. Se dog *J. A. Andersen*, J 1978.483 ff., om »A conto udbetaling af arv«.

fælle i henhold til Skfl. § 63 skal have henstand med udbetalingen af arv til afdødes umyndige livsarvinger.

Om afdøde har overskredet sin kvantitative testationskompetence afgøres efter forholdene ved boets slutning (skæringsdagen), og altså ikke efter forholdene på dødsdagen. Det er klart, at værdiansættelserne herved kan spille en afgørende rolle.

I barnløse ægteskaber kan den efterlevende ægtefælle i henhold til AAL §§ 14A-B, smh. m. KSL § 20C anmode om, at arveafgiftspligtens indtræden udskydes. En sådan begæring skal i givet fald fremsættes ved boets slutning, jfr. nærmere AAL § 14A, stk. 3.

Skiftefuldmagter ophører med boets slutning, medmindre andet undtagelsesvist direkte følger af deres indhold.

Er der foretaget udlæg i en arvelod, kan der normalt først afholdes tvangsauktion over arvelodden, når boet slutes, jfr. Rpl. § 542, stk. 4.

Har boet været registreret i relation til skat mv.²⁰ og moms, skal det naturligvis afregistreres ved dets slutning.

I Tinglysningsbkg. § 40 er det bestemt, at såfremt der i offentligt skiftede boer findes en **ægtepagt** mellem afdøde og dennes tidligere, afdøde ægtefælle, eller var afdøde **umyndiggjort** eller sat under **lavværgemål** eller indskrænket i sin råden ifølge **tinglyst skifteekstrakt**, skal skifteretten eller eksekutoren sende tinglysningsdommeren meddelelse herom ved boets slutning. I privat skiftede boer bør de nævnte dokumenter også foranlediges afløst.

Skfl. § 50 anviser 2 forskellige fremgangsmåder vedrørende boets slutning. Ifølge 50, stk. 1, kan boet på en skiftesamling direkte opgøres til skifteprotokollen, således at udlodningerne straks sker til de fremmødte arvinger, der godkender opgørelsen. Det er klart, at denne fremgangsmåde kun kan praktiseres i meget små og enkle boer. Den nævnte fremgangsmåde anvendes vistnok ikke mere i praksis.²¹

Den anden fremgangsmåde, jfr. § 50, stk. 2, går ud på, at boet optages til slutning. Når boopgørelsen er udarbejdet, bekendtgøres en afsluttende skiftesamling med angivelse af, at udkast til boopgørelse ligger til eftersyn på skifterettens kontor. Udlodningerne sker, når ankefristen i forhold til den afsluttende skiftesamling er udløbet, eller alle vedkommende har frafaldet anke. Denne meget formelle fremgangsmåde, der i det væsentlige svarer til fremgangsmåden i konkursboer, egner sig imidlertid kun til insolvente gældsfrågælsesboer. KL § 150 angiver, at bekendtgørelsen i konkursboer skal

20. SE-registrering.

21. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 221.

Boets slutning

indeholde oplysning om dividendens størrelse. Det synes tvivlsomt, om det samme er tilfældet i insolvente gældsfragælsesboer.²²

Den tredje fremgangsmåde, der er den almindelige, selv om den ikke fremgår af Skifteloven, går ud på, at man som regel ikke starter med at optage boet til slutning, idet dette findes overflødig, fordi der har været udstedt præklusivt proklama.²³ Når et udkast til boopgørelse er udarbejdet, tilsendes det arvingerne sammen med en indkaldelse til afsluttende skiftesamling. Bekendtgørelse af den afsluttende skiftesamling er således overflødig. Det samme gælder muligheden for at efterse udkastet til boopgørelse på skifterettens kontor. Fremgangsmåden er i det hele langt mere servicevenlig overfor arvingerne end den i Skifteloven beskrevne fremgangsmåde.

Skiftelovens regler om boets slutning er slet ikke koordineret med skatte- og afgiftsreglerne.²⁴ Værdiansættelserne i boopgørelsen kan i relation til skat og arveafgift kun betragtes som boets forslag i så henseende. Ligningskommissionen kan indenfor 3 måneder efter modtagelsen af den endelige, upåankelige boopgørelse ændre værdiansættelserne, jfr. nærmere KSL § 16 og AAL § 17. For så vidt angår eksekutorboer gælder tilsvarende i relation til værdiansættelserne ad skifteafgift, jfr. RAL §§ 31 og 65. Ændrer skattemyndighederne værdiansættelserne, kan dette føre til meget store efterbetalinger i relation til skat og arveafgift. I praksis vil boet derudover normalt føle sig mere eller mindre tvunget til også at ændre værdiansættelserne i relation til bodelingen og skifteafgiftsberegningsen, således at der let bliver tale om at udarbejde en helt ny boopgørelse. Det bemærkes særligt, at ændrede (i praksis forhøjede) værdiansættelser kan gøre et bo, som man troede var skattefrit, skattepligtigt, jfr. de i KSL § 16, stk. 1-2, nævnte beløbsgrænser. De ændrede værdiansættelser får naturligvis betydning for avancebeskatningen og genvundne afskrivninger samt for formuebeskatningen.

Endelig bør det tages i betragtning, at **boets selvangivelse** for boets sidste indkomstår tidligst indgives sammen med boopgørelsen. Det er naturligvis ikke givet, at skattemyndighederne godkender selvangivelsen. En tilsidesættelse af selvangivelsen kan selvfølgelig også få ubehagelige konsekvenser for det i skifteretlig henseende afsluttede bo.

Boet bør i videst muligt omfang søge at undgå, at de ofte katastrofale konsekvenser af ændrede værdiansættelser indtræffer. Dette kan ske ved, at boet i vid udstrækning lader aktiverne vurdere. Boet kan også anvende værdian-

22. *Harbou*, s. 227, *Walbom & Engholm*, s. 166, n 168, og formentlig *Gomard*, s. 148, mener dog, at dividenden skal angives i bekendtgørelsen.

23. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 221.

sættelser, der er i overkanten, da dette ofte kun får mindre væsentlige konsekvenser for arveafgiften. Hertil kommer at man i mange retskredse har aftalt ordninger med de lokale skattemyndigheder, hvorefter disse under hånden forhåndsgodkender udkastet til boopgørelsen.²⁵ Det må dog fremhæves, at Ligningskommissionen efter reglerne har ret til at indtage det standpunkt, at det skal være den endelige, upåankelige boopgørelse, som skal forelægges. I relation til boets sidste selvangivelse bør underhåndsforhandlinger med skattemyndighederne også ofte tilrådes.

Under alle omstændigheder bør der på den afsluttende skiftesamling overfor lodtagerne klart tages forbehold med hensyn til eventuelle efterbetalinger. Bomyndighederne må herved – uden at arvingernes samtykke er nødvendigt – kunne tilbageholde et passende beløb af bomassen til imødegåelse af eventuelle efterbetalingskrav.²⁶

22b. Valg af skæringsdag²⁷

I relation til skatter og afgifter er boet sluttet på den dag, der er valgt som skæringsdag i boopgørelsen. Boets aktiver skal værdiansættes pr. skæringsdagen.²⁸ Boets indtægter og udgifter skal medtages indtil skæringsdagen. Da dødsbøbeskatningen er lav, er det en fordel, at så mange indtægter som muligt bliver omfattet af denne fremfor af personbeskatningen. Skattehensyn taler derfor for, at man placerer skæringsdagen på så sent et tidspunkt som muligt.

Skæringsdagen kan aldrig placeres før dødsdagen. Der er intet til hinder for, at dødsdagen vælges som skæringsdag. Dødsdagen vælges ofte som skæringsdag i små boer, idet man derved får mulighed for at udfærdige boopgørelsen på grundlag af opgørelsen i henhold til KSL § 14.

AAL § 26 indeholder 3 tidsfrister i relation til valget af skæringsdag i **privatskiftede boer**. Som nævnt ovenfor i afsnit 22a. skal skæringsdagen ligge inden 15 måneder efter dødsfaldet. Indenfor de første 9 måneder efter dødsfaldet kan skæringsdagen vælges frit, forudsat at boopgørelsen også indleveres til skifteretten inden 9 måneders fristens udløb. Placeres skæringsdagen efter de 9 måneder, skal boopgørelsen indleveres til skifteretten inden 3 måne-

24. Se generelt *J. A. Andersen*, J 1980.443 ff., og f.eks. *U 1980.266 Ø*.

25. Jfr. *Bill Andersen*, Fm. 1987.100 f.

26. Se herved *U 1980.266 Ø* og *J. A. Andersen*, J 1980.454, samt *Walbom & Engholm*, s. 169.

27. Jfr. generelt *J. A. Andersen*, J 1980.451 f., samt *Walbom & Engholm*, s. 357 f.

28. Dette gælder dog ikke aktiver, der arveudlægges à conto eller er givet som arvefor-skud.

Skæringsdag

der efter den valgte skæringsdag. Indenfor rammerne af de nævnte frister vælges i praksis i små boer normalt dødsdagen som skæringsdag. I lidt større boer vælges som regel datoen for udfærdigelsen af boopgørelsen, som placeres så tæt på udløbet af 15 måneders fristen som muligt. Skattemyndighederne accepterer ikke en skæringsdag, der ligger senere end skifterettens fremsendelse af boopgørelsen til Ligningskommissionen. Dette skyldes, at boet ikke kan vide noget om f.eks. kurserne på boets værdipapirer ud i fremtiden. Det er derimod tilladeligt at vælge en skæringsdag, der ligger før tidspunktet for boopgørelsens udfærdigelse, idet dette ikke giver problemer i relation til værdiansættelsen af boets aktiver på skæringsdagen.

For så vidt angår **offentligt skiftede boer** fører AAL § 24, stk. 3 – som omtalt ovenfor i afsnit 22a. – for så vidt angår **eksekutorboer** normalt til, at skæringsdagen placeres inden udløbet af boets 3. indkomstår. I små boer vælges normalt dødsdagen som skæringsdag. I lidt større boer vælges som regel enten datoen for den afsluttende skiftesamling som skæringsdag eller ankefristens udløb i forhold til den afsluttende skiftesamling.²⁹ Forventes det, at alle på den afsluttende skiftesamling vil godkende boopgørelsen og frafalde anke, vælges datoen for den afsluttende skiftesamling som skæringsdag. I boopgørelsen har man været nødt til at operere med kurserne mv. på opgørelsesdagen. Forudsat at boet afsluttes rimeligt hurtigt efter boopgørelsens udarbejdelse, må skattemyndighederne dog formentlig acceptere den nævnte unøjagtighed. Er der værdipapirer i boet, kan man dog naturligvis vælge datoen for udarbejdelsen af boopgørelsen³⁰ (eller en i forhold hertil tidligere dato). Er alle boets aktiver realiseret, er der iøvrigt ikke noget værdiansættelsesproblem. At man gerne vil have en senere skæringsdag, skyldes at det er skattemæssigt fordelagtigt.³¹ Hertil kommer at der – hvis man vælger opgørelsesdagen som skæringsdag – bliver problemer med de indtægter, typisk renteindtægter, som indvindes i tiden mellem skæringsdagen og udlodningsdagen. Det bliver derfor nødvendigt med et særligt regnskab – ved siden af boopgørelsen – angående disse indtægter. Overlades det til et pengeinstitut at forestå udlodningerne, er dette problem dog beskedent, navnlig når boets midler foreligger i form af indeståender i et pengeinstitut.

Bank- og sparekassebøger skal i boopgørelsen under alle omstændigheder være opgjort pr. skæringsdagen. Nogle pengeinstitutter forlanger et gebyr for at foretage opgørelsen til et fremtidigt tidspunkt (skæringsdagen), jfr. *Lars Jacobsen*, Adv. 1989.160.

29. Jfr. *Werlauff og Lyhne*, s. 82, og *Spangenberg*, Fm. 1988.60.

30. Jfr. *Viltoft*, J 1986.224.

31. Jfr. *Spangenberg*, Fm. 1988.60.

Boet kan ikke omgøre sit valg af skæringsdag i den endelige boopgørelse.³²

I **genoptagelsesboer** kan der ikke vælges en skæringsdag, der ligger forud for begæringen om genoptagelse, jfr. **K. Lynæs**, Adv. 1988.265. **N. Viltoft** synes derimod i Adv. 1988.387 at være af den opfattelse, at man slet ikke kan operere med en selvstændig skæringsdag i et genoptagelsesbo, idet man skal anvende den skæringsdag, som blev brugt i den oprindelige boopgørelse. Spørgsmålet har sammenhæng med spørgsmålet, om genoptagelsesboer er skattepligtige.³³ Genoptages et offentligt skiftet bo, er genoptagelsesboet skattepligtigt, jfr. KSL § 20A, stk. 1. Genoptagelsesboet er endda skattepligtigt, uanset om det sluttede bo var skattefrit og uden hensyn til genoptagelsesboets økonomiske situation. Ved genoptagelse af et privatskiftet bo påhviler skattepligten de berettigede i boet, hvorfor genoptagelsesboet ikke er skattepligtigt, jfr. KSL § 20A, stk. 2. Genoptages et bo, der har været skiftet summarisk, er det formentlig skattepligtigt, hvis genoptagelsesboet behandles offentligt.³⁴ Når et genoptagelsesbo kan være skattepligtigt, må man også i genoptagelsesboet operere med en skæringsdag, der er forskellig fra skæringsdagen i det afsluttede bo. Der skabes derved mulighed for, at nogle af indtægterne fra de aktiver, der begrundede genoptagelsen, kan blive omfattet af dødsbobskatningen, hvilket normalt vil betyde, at de ikke beskattes. Bruger man derimod i genoptagelsesboet skæringsdagen i det afsluttede bo, går man glip af denne skattefordel. Tilsvarende gælder, hvis man ikke genoptager boet, men i stedet indleverer en tillægsboopgørelse til den oprindelige boopgørelse.

22c. Værdiansættelser

I et dødsbo skal boets aktiver værdiansættes på 3 forskellige tidspunkter.

Boets aktiver skal værdiansættes i forbindelse med begyndelses- og registreringsforretningen, jfr. Skfl. §§ 15-16 samt ovenfor afsnit 14a. Denne værdiansættelse har meget ringe betydning, idet den dog kan tjene til vejledning i relation til spørgsmålet, om boet er solvent. Værdiansættelsen kan også have vejledende betydning i relation til, hvor stor sikkerhed skifteretten skal afkræve medhjælperen eller eksekutor, ligesom den endelig kan have vejledende betydning i relation til, hvilken pris boet bør forlange ad aktiver, der skal sælges.

Boet skal normalt inden 6 måneder efter dødsfaldet indlevere en særlig op-

32. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 92.

33. Se herved *Walbom & Engholm*, s. 381 ff., og *Vedel*, s. 258 ff.

34. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1977.513, og *Vedel*, s. 260.

Værdiansættelser

gørelse til Ligningskommissionen i henhold til KSL § 14. I denne opgørelse angiver boet bl.a., hvad det skønner, at boets aktiver var værd på dødstidspunktet. Denne værdiansættelse har heller ikke større betydning, da den kun i enkelte tilfælde kan blive afgørende for, om boet – på grund af dets størrelse – er skattepligtigt, jfr. KSL § 16, stk. 1-2.

Værdiansættelserne i boopgørelsen har derimod meget stor betydning. Værdiansættelserne i boopgørelsen er ubundne af de værdiansættelser, der blev foretaget ved boets begyndelse og i § 14-opgørelsen. Arvingerne bør vejledes om dette i forbindelse med de forskellige værdiansættelser.

Værdiansættelserne i boopgørelsen har væsentlig betydning i 4 forskellige relationer.

Værdiansættelserne har *for det første* betydning for *arvedelingen*, jfr. Skfl. § 48. Det er naturligvis meget afgørende, til hvilken pris de forskellige aktiver i boet skal arveudlægges.

For det andet har værdiansættelserne *skattemæssig betydning*, jfr. KSL § 16.

For det tredje er værdiansættelserne afgørende for, hvor meget der skal betales i *arveafgift*, jfr. AAL § 17.

Endelig er værdiansættelserne *for det fjerde* afgørende for, hvor meget der skal betales i *skifteafgift*, jfr. RAL § 31.

Da AAL § 17 henviser til KSL § 16, skal der altid opereres med samme værdiansættelser i relation til skat og arveafgift.

RAL § 31 henviser til AAL § 17, der som nævnt viderehenviser til KSL § 16. Alligevel kan man få særlige værdiansættelser i relation til skifteafgiften, fordi det er skifteretten, der er kompetent vedr. skifteafgift, medens det er skattemyndighederne, som har kompetencen ad skat og arveafgift. For så vidt angår eksekutorboer skal der dog anvendes samme værdiansættelse i relation til skifteafgift som i relation til skat og arveafgift, jfr. RAL § 65.

Endelig kan man som nævnt have en tredje værdiansættelse i relation til arvedelingen, jfr. Skfl. § 48.

Det vil naturligvis være særdeles upraktisk og uhensigtsmæssigt at operere med 3 forskellige værdiansættelser i en boopgørelse. I praksis sikrer man sig, at der opereres med samme værdiansættelser i alle relationer ved under ét at udmelde evt. vurderingsmænd i henhold til alle de ovennævnte bestemmelser.

I relation til mange aktiver er der intet værdiansættelsesproblem. Dette gælder således afdødes kontante midler, bank- og sparekasseindeståender samt begravelseshjælpen.

Det er også klart, at værdien af børsnoterede værdipapirer må fastsættes til den noterede køberkurs.³⁵

35. Jfr. Værdiansættelsescirkulærets (nr. 185:1982) pkt. 17.

Det er også klart, at aktiver, der sælges til tredjemand, under alle omstændigheder – uanset om det var et meget ugunstigt salg for boet – skal værdiansættes til salgsprisen minus salgsomkostninger og tab på sælgerpantebreve.³⁶ Eventuelle vurderingsudgifter kan formentlig betragtes som en del af salgsomkostningerne.³⁷

Værdiansættelsesproblemet foreligger derimod i relation til arveudlæg samt salg til arvingerne eller disses nære pårørende.³⁸ Værdiansættelsen bør i disse tilfælde kontrolleres af hensyn til skatter og afgifter. Er der umyndige eller fraværende arvinger, er det klart, at skifteretten også bør kontrollere værdiansættelsen af hensyn til disse arvinger.

For så vidt angår værdiansættelserne i relation til arvedelingen bestemmer Skfl. § 48, at **hver enkelt lodtager** kan kræve omvurdering af den værdiansættelse, der er blevet lagt til grund ved begyndelses- og registreringsforretningen. Dette er naturligt, fordi der normalt går temmelig lang tid mellem begyndelses- og registreringsforretningen og skæringsdagen i boopgørelsen. Hertil kommer at værdiansættelsen under begyndelses- og registreringsforretningen som regel er temmelig lemfældig. Det må derfor antages, at der kan kræves omvurdering i henhold til Skfl. § 48, selv om dødsdagen anvendes som skæringsdag.³⁹

Der må antages at være en fri adgang til at kræve omvurdering i henhold til Skfl. § 48.⁴⁰ En vurdering i henhold til § 48 er bindende, medmindre det godtgøres, at der er anvendt forkerte vurderingsprincipper, eller vurderingen iøvrigt lider af væsentlige mangler.⁴¹ At der i forbindelse med begyndelses- og registreringsforretningen – meget unaturligt – er foretaget vurderinger i henhold til Skfl. § 48, kan ikke afskære lodtagerne fra senere at begære omvurdering i relation til værdiansættelserne i boopgørelsen.⁴²

Er der tvist om udmeldelsen af vurderingsmænd i henhold til Skfl. § 48, skal udmeldelsen ske ved kendelse.⁴³ De interesserede skal have mulighed for at udtale sig om, hvem der bør udmeldes som vurderingsmænd.

I KL § 238 er der fastsat **inhabilitetsbestemmelser** mv. vedr. vurderingsmænd i konkursboer. KL § 238, stk. 3, fastslår endvidere, at vurderingsmænd ikke må medvirke ved afhændelsen af aktiverne eller have økonomisk interes-

36. Jfr. Værdiansættelsescirkulærets pkt. 3.

37. Jfr. *Werlauff og Lyhne*, s. 47.

38. I TFS 1988.16 fandtes salg af en del af boets faste ejendom til arvingens morbroder at være sket til en »nær pårørende«.

39. Jfr. *Werlauff & Lyhne*, s. 82.

40. Jfr. *U 1975.639 V*, men cfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 207 og 344.

41. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 207 f.

42. Cfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 207 og 344.

Værdiansættelser

se hos aftager. Se også § 238, stk. 4, om vurderingsmændenes nærstående og ansatte, som heller ikke må erhverve nogen del af boets aktiver. Disse inhabilitetskrav mv. bør formentlig også iagttages i dødsboer. Rpl. § 197 bestemmer, at syns- og skønsmænd skal opfylde samme habilitetskrav som dommere.

Der skal ikke betales moms af vurderingshonorarer, når vurderingsmændene er udmeldt af retten.

Den foretagne vurdering kan kræves afhjemlet i skifteretten, jfr. *U 1972.160 V*.

Arveladeren kan ikke på forhånd med bindende virkning, f.eks. i sit testamente, træffe bestemmelse om værdiansættelserne i boet. Det er en speciel undtagelse herfra, når en arvelader både kan bestemme, hvem af arvingerne der skal have hans landbrugsejendom og til hvilken pris.⁴⁴ Arveladerens prisfastsættelse af landbrugsejendommen lægges imidlertid kun til grund i relation til arvedelingen, men ikke i relation til skatter og afgifter.

I relation til skatter og arveafgift samt skifteafgift i eksekutorboer – jfr. KSL § 16, AAL § 17 og RAL § 65 – er Cirk. nr. 185 af 17. november 1982 om værdiansættelsen af aktiver og passiver i dødsboer m.m. og ved gaveafgiftsberegning afgørende.⁴⁵ Ifølge Værdiansættelsescirkulæret skal aktiver, der ikke sælges til en virkelig tredjemand, sættes til deres værdi i handel ogandel på det tidspunkt, der er afgørende for afgiftsberegningen, dvs. skæringsdagen, tidspunktet for meddelelse af arveforskud eller tidspunktet for å conto-arveudlodninger. Værdiansættelsen i boets meddelelse i henhold til KSL § 17, stk. 2, om å conto-arveudlodning er dog ikke mere bindende, end at den kan ændres i boopgørelsen. Skattemyndighederne kan i så fald udøve sædvanlig værdikontrol af den nye værdiansættelse.⁴⁶

Ved **værdien i handel og andel** forstås det beløb, som aktivet vil kunne indbringe ved et salg i det åbne marked. Der skal næppe tages hensyn til, at der i relation til visse aktiver gælder gunstigere skatteregler for en arveudlægsmodtager end for en køber. Se herved L 388:1989 om indgreb over for kommanditistanparter o.lign., som ikke gælder i relation til arveudlæg.

43. Jfr. *U 1979.800 V* samt *Holkmann & Viltoft*, s. 344. Se herved også Rpl. § 200, stk.

2. Udmeldelse af vurderingsmænd i henhold til Skfl. § 16 sker derimod altid ved beslutning, jfr. *U 1968.504 V*.

44. Se f.eks. *Ernst Andersen*, *Arveret*, s. 100 ff., og *Svenné Schmidt*, s. 179 ff. og 419. Se også Bkg. 547:1973 om statshusmandsbrug m.m.

45. Jfr. generelt *Walbom & Engholm*, s. 248 ff.

46. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 249.

Ved **fast ejendom**⁴⁷ kan skattemyndighederne ikke anfægte værdiansættelsen, hvis den omregnet til kontantværdi højst er 15% højere eller lavere end den sidste for boet eller parterne bekendtgjorte almindelige vurdering, årsvurdering, vurdering efter Vurderingslovens § 4 eller § 4A eller årsregulering i henhold til Vurderingslovens § 2A. Ved ændringer af ejendomsværdien er det formentlig afgørende, om boopgørelsen er indleveret til skifteretten, inden vurderingsmeddelelsen modtages af boet. Skæringsdagen er altså næppe afgørende.⁴⁸ Der sker ikke efterregulering, fordi arvingerne **efter** indlevering af boopgørelsen videresælger ejendommen til en noget højere pris. 15%'s reglen kan fraviges, hvis der oplyses særlige omstændigheder, f.eks. en stærkt faldende prisudvikling. Værdiansættelsescirk. pkt. 9 angiver også, at ejendomsværdien ikke er et brugbart sammenligningsgrundlag ved **ejerlejligheder**, hvis ejerlejligheden ved den seneste ejendomsvurdering er ansat som en udlejet ejerlejlighed.

Har boet foranlediget en fast ejendom vurderet, skal det anvende vurderingen, idet det så ikke er berettiget til at anvende 15%'s reglen.⁴⁹ Er der umyndige eller fraværende arvinger i boet, bør skifteretten praktisk talt altid kræve vurdering.⁵⁰

Er ejendommen behæftet med en aktuel **køberet**, kan ejendommen værdifastsættes til den ved køberetsaftalen fastsatte købesum. At ejendommen er behæftet med en **forkøbsret** eller **tilbagekøbsret**, tages der derimod normalt ikke hensyn til ved værdiansættelsen, jfr. Værdiansættelsescirk. pkt. 14.

Ved **unoterede aktier** og **anparters**⁵¹ kan der ofte ikke oplyses en egentlig handelsværdi. Værdiansættelsen må i så fald tage sit udgangspunkt i formueskattekursen. Der tages ikke hensyn til vedtægtsmæssige begrænsninger i aktiernes omsættelighed. Ved værdiansættelsen tages der normalt heller ikke hensyn til, om det er majoritets- eller minoritetsaktier.

Om **andelsrettigheder** henvises til *Hørlyck*, Dansk Andelsret, s. 145 f., samt *Werlauff og Lyhne*, s. 32.

Private **pantebreve** og **gældsbreve** kan ansættes til kursværdien. Kursværdien bør normalt udfindes gennem en vurdering foretaget af et pengeinstitut, vekselerer eller ejendomsmægler.

47. Jfr. *Vedel*, Revision & Regnskabsvæsen 1984, s. 445-47, og Adv. 1984, nr. 15, Fagligt Nyt om skat, s. 7-8. – Indførelsen af procentreglen ved fast ejendom har vistnok ført til, at skattemyndighederne også er blevet mere tilbageholdende med at kritisere dødsboers værdiansættelse af andre aktiver.

48. Jfr. *Bill Andersen*, Fm. 1987.102.

49. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 251 med n 6.

50. Jfr. *Bill Andersen*, Fm. 1987.102.

51. Se *Werlauff & Lyhne*, s. 28 ff.

Værdiansættelser

Siden *U 1980.118 H* har det været antaget, at **arvingsgæld** (en fordring, som afdøde havde mod en arving) kan ansættes til kursværdi. Er de materielretlige betingelser for modregning opfyldt, vil boet ofte i videst muligt omfang modregne arvingsgælden i den pågældende arvings krav på arv. I det omfang der sker modregning, vil denne ofte ske til pari kurs, men selv om der sker modregning, har boet ret til at kursfastsætte arvingsgælden. Ifølge *U 1985.131 H* skal kursfastsættelsen imidlertid ske under hensyntagen til arvingens betalingssevne på skæringsdagen, hvilket bevirker, at arven tages i betragtning, således at kursen ofte må blive pari.

Udestående fordringer bliver normalt inddrevet under bobehandlingen, hvorfor de må opføres med det inddrevne beløb. Uerholdelige udestående fordringer bliver som regel arveudlagt for symbolske beløb for at undgå den genoptagelsesrisiko, der er forbundet med at henlægge dem i bomappen som værdiløse.

Prisen på **kommanditanparter** er ofte meget tvivlsom og kan i visse selskaber være klart negativ. »Brugte« kommanditanparter handles i et vist omfang gennem de selskaber, der har udstedt dem, særlig DIFKO og DMK. Herudover handles »brugte« kommanditanparter navnlig gennem Dansk Anparts Investering i Horsens. Boet bør søge oplyst, hvad boets anparter handles til de nævnte steder, idet denne handelsværdi må forventes at blive accepteret af skattemyndighederne. Er eventuelle indbetalingsforpligtelser blevet prækluderet i forbindelse med bobehandlingen, må dette tages i betragtning ved værdiansættelsen. Der er ved L 388:1989 indført ugunstigere skatteregler for kommanditistanparter o.lign., som erhverves den 12. maj 1989 eller senere. Loven, der også gælder for »brugte« anparter, omfatter ikke skibsanparter, ligesom den heller ikke gælder for arveudlæg. Anparter kan dog, uanset om de arveudlægges, formentlig i boopgørelsen opføres til, hvad de kan sælges for til en egentlig tredjemand.

Interessentskabsanparter skal opføres med deres salgsværdi. Det er imidlertid en meget almindelig bestemmelse i interessentskabskontrakter, at boet, når en af interessenterne afgår ved døden, ikke kan kræve afdødes anpart i interessentskabets formue inddraget under bobehandlingen.⁵² Boet kan da alene kræve afdødes kapitalkonto efter sidste status udbetalt. Dette skal ofte ske på en måde, der er lempelig for interessentskabet, jfr. i det hele Værdiansættelsescirk. pkt. 31. Bestemmelser i interessentskabskontrakter om salg af anpart og udtræden af interessentskabet skal altså respekteres af en interessents dødsbo, selv om de er ugunstige for boet, idet det jo i princippet lige så godt kunne være blevet afdøde, som havde fået fordel af bestemmelserne.

52. Se *Werlauff & Lyhne*, s. 49 f.

Før det nugældende Værdiansættelsescirk. blev **goodwill** normalt ansat til gennemsnittet af de sidste 3 års nettooverskud efter fradrag af normalt driftsherrevederlag. Ved L 248:1982 blev beskatningen af fortjeneste og tab ved afståelse af goodwill imidlertid som hovedregel afskaffet, ligesom der heller ikke mere kan afskrives på goodwill. Denne ophævelse af beskatningen og afskrivningsadgangen må antages at ville føre til lavere handelsværdier for goodwill end tidligere. Værdiansættelsescirk. pkt. 30 angiver derfor kun, at goodwill skal opføres til et passende beløb. *Werlauff & Lyhne* udtaler s. 48: »En grov tommelfingerregel vil – med respekt af branchekutymen, skatteafgørelser i lignende sager mv. – være en goodwill på 60% af gennemsnittet af 3 års nettoresultater, dog med mulighed for hensyntagen til fremtidsforventninger med rimelig basis i virksomhedens udvikling.« Se nu også *Niels Lausen*, TfS 1988.170 om nye regler fra Ligningsrådet om værdiansættelse af goodwill.

Det må fremhæves, at der i visse brancher er en ret fast praksis for, hvad goodwill handles til.⁵³

En goodwill er normalt knyttet til en bestemt virksomhed. Er goodwill'en imidlertid knyttet til afdødes person eller den efterlevende ægtefælles person, skal den ikke medtages som et aktiv i dødsboet.⁵⁴

Forfatter- og kunstnerrettigheder, ophavs- og patentrettigheder⁵⁵ kan normalt værdiansættes til $\frac{2}{3}$ af de samlede indtægter, som ophavsretten har givet i afkast i de 3 sidste år før dødsfaldet, jfr. Værdiansættelsescirk. pkt. 29.

Biblioteksafgift udbetales til dødsboet for dødsåret og overgår derefter til den efterlevende ægtefælle, subsidiært afdødes børn under 21 år, jfr. Bkg. 607:1987 om biblioteksafgift.

Brugs-, rente- og indtægtsnydelser skal kapitaliseres, jfr. nærmere Værdiansættelsescirk. pkt. 33-43, Bkg. 773 af 13. december 1988 om tabeller til fastsættelse af værdien af brugs-, rente- eller indtægtsnydelser ved beregning af arve- og gaveafgift. Se også Cirk. 144:1970.

Landbrugsbesætninger bør vurderes, idet de af Ligningsrådet fastsatte normalhandelsværdier dog kan være vejledende, jfr. Værdiansættelsescirk. pkt. 22.⁵⁶

53. Se *U 1986.586 V*, *U 1986.673 V* og Adv. 1989, Fagligt Nyt, s. 82-83, om goodwill i relation til en lægepraksis.

54. Se *Holkmann & Viltoft*, s. 356, samt *Werlauff & Lyhne*, s. 48.

55. Se generelt om enerettigheder *Werlauff & Lyhne*, s. 51 f.

56. Se også Cirk. 13:1982 og Cirk. 205:1982 om henholdsvis den skattemæssige behandling af husdyrbesætninger og den skattemæssige behandling af husdyrbesætninger i dødsboer.

Værdiansættelser

De for en landbrugsejendom nødvendige beholdninger af **avl og afgrøder**⁵⁷ anses som omfattet af ejendommens værdiansættelse. Det er alene beholdninger herudover, der – normalt på grundlag af en vurdering – skal opføres med en særlig værdi, jfr. Værdiansættelsescirk. pkt. 23.

Maskiner, inventar og lignende driftsmidler kan normalt ikke ansættes til den skattemæssige værdi. Værdien skal altså ansættes – normalt efter en vurdering – uafhængigt af foretagne afskrivninger, jfr. Værdiansættelsescirk. pkt. 24.

Varelagre skal ifølge Værdiansættelsescirk. pkt. 26 principielt ansættes til salgsværdien ved **samlet salg**, men i almindelighed accepteres en vis nedskrivning i forhold til dags-, indkøbs- eller fremstillingsprisen. Denne pris kan normalt ikke opnås ved et samlet salg af et større varelager, og myndighederne er ofte afskåret fra en efterfølgende vurdering af lageret på grundlag af stedfundne bevægelser. Der må her anlægges et skøn.

Indbo skal ansættes til værdien ved **enkeltvis salg** af indbogenstandene, jfr. Værdiansættelsescirk. pkt. 27. I praksis accepteres dog normalt, at indboet ansættes til et samlet, skønsmæssigt fastsat beløb. I praksis ansættes indboet ofte meget lavt, da ældre indbos værdi er højst tvivlsom. Ikke sjældent påfører indboet arvingerne direkte udgifter til bortfjernelse. Det kan derfor i visse boer tænkes, at indboet alene figurerer som en passivpost i boopgørelsen. Vurderingen af almindeligt indbo foretages ofte af vurderingsmænd, som ikke er udmeldt af skifteretten, jfr. Værdiansættelsescirk. pkt. 27.

Kunstgenstande, malerier, antikviteter eller andre værdifulde effekter som f.eks. **plattesamlinger, frimærke- og møntsamlinger** bør vurderes af særligt sagkyndige, udmeldt af skifteretten.

I Gentofte rets dom af 16. oktober 1988, der er refereret i Adv. 1989, Fagligt Nyt, s. 2, blev et eksekutorbos indbo vurderet til 122.000 kr. af Bruun Rasmussens Kunstauktioner. Ca. 5 måneder senere og ca. 2 måneder efter arveudlægget solgte arveudlægsmotageren det pågældende indbo gennem Bruun Rasmussens Kunstauktioner for 283.000 kr. Eksekutor blev frifundet for erstatningsansvar, fordi der var sket en vis prisudvikling efter vurderingen og arveudlægget. Hertil kom at der ikke var påvist fejl ved vurderingen eller rejst krav om omvurdering. Anke af dommen blev hævet efter landsrettens tilkendegivelse, jfr. Adv. 1989, Fagligt Nyt, s. 82.

Ifølge Investeringsfondslovens § 10, stk. 4, kan en enearving få tilladelse til at overtage afdødes **investeringsfonds**. Investeringsfonds er ikke omfattet af passiveringsreglerne i KSL § 33A. Alligevel accepteres det i praksis, at der i

57. Se også TL § 37 og Rpl. § 518, stk. 2, om »tilbehørspantet« og omfanget af udlæg i fast ejendom.

boopgørelsen blandt passiverne anføres en skattepassiveringspost på 25% af den samlede henlæggelse.⁵⁸ Tilsvarende må formentlig antages i relation til afdødes **etableringskonti**, som den efterlevende ægtefælle i henhold til Etableringskontolovens § 11 får tilladelse til at overtage.⁵⁹ Skifteretten kan dog både ved investeringsfonds og etableringskonti anvende en anden passivpost end 25%, idet det er skifteretten og ikke skattemyndighederne, der har kompetencen, jfr. *U 1989.835 H* Ved **indekskontrakter** tilhørende den efterlevende ægtefælle må den afgift, der skal betales, hvis kontrakterne ophæves, også kunne opføres som en passiveringspost, jfr. *U 1989.417 V* om et Kap. 6-skifte.

Om boet skal lade aktiver vurdere i relation til skatter og afgifter, afgøres af boet, idet den enkelte arving ikke kan kræve vurdering. Cfr. derimod Skfl. § 48 ad arvedelingen.

Boets **passiver**, jfr. Værdiansættelsescirk. pkt. 44-47, bliver næsten altid opført til pari kurs i boopgørelsen. Der kan dog undtagelsesvis være mindre tyngende forpligtelser, som værdiansættes til en lavere kurs, ligesom der kan være gæld – f.eks. pensionskasselån og kontantlån – som må sættes til en højere kurs.

Er boets faste ejendom blevet belånt under bobehandlingen, evt. ved til-lægslån, kan det faktiske kurstab og omkostningsbeløb opføres blandt boets passiver, jfr. Værdiansættelsescirk. pkt. 47.

Undertiden kan der være tvivl om, hvorvidt der overhovedet er tale om et reelt skyldforhold.⁶⁰ Eventualforpligtelser – f.eks. garantiforpligtelser – kan være så fjerne og usandsynlige, at de overhovedet ikke kan gøres gældende mod boet. Om eventualforpligtelser, der kan gøres gældende mod boet, henvises til Skfl. § 46, stk. 1.

Skatte- og afgiftsmyndighederne må acceptere størrelsen af de faktisk afholdte begravelsesomkostninger, jfr. Værdiansættelsescirk. pkt. 47 og ovenfor afsnit 14c.

Skatte- og afgiftsmyndighederne må også acceptere de faktisk afholdte **bo-omkostninger**. Advokatsalærer udover de takstmæssige behøver myndighederne og skifteretten dog ikke at godkende. På grund af arveafgiften kan skifteretten også i privatskiftede boer gribe ind overfor for store advokatsalærer.⁶¹ Salærudgifter, der overstiger salærtaksterne, er en privat udgift, der ikke vedrører boopgørelsen.

58. Jfr. Værdiansættelsescirk. pkt. 47, *Walbom & Engholm*, s. 257, samt Skat 1987.507 ff. og TfS 1987.350.

59. Jfr. *Werlauff & Lyhne*, s. 53.

60. Jfr. f.eks. *U 1986.648 H*.

61. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 431, samt Skattedepartementets afgørelse i Fm. 1988.130.

Værdiansættelser

Der kan kun beregnes **repartitørsalær** i eksekutorboer.

Arveudlægsomkostninger kan ikke opføres som passiver i boopgørelsen, idet de skal betales af arveudlægsmodtageren.

Værdiansættelserne i boopgørelsen er i relation til skatter og arveafgift samt skifteafgift i eksekutorboer kun at betragte som boets forslag i så henseende. Ligningskommissionen kan i 3 måneder efter, at den fra skifteretten har modtaget den endelige, upåankelige boopgørelse, ændre værdiansættelserne, jfr. KSL § 16, stk. 4. 3 måneders fristen begynder ikke at løbe, fordi boet sender ligningskommissionen en genpart af boopgørelsen, men først når ligningskommissionen modtager den endelige boopgørelse fra skifteretten. Ændringer kan ske uden vurdering. Ligningskommissionen kan også inden for den angivne frist begære aktiverne vurderet, jfr. KSL § 16, stk. 3-4. Hvis ligningskommissionen vil ændre boets værdiansættelser, efter at vurdering er foretaget, skal den give boet meddelelse om ændringen inden 4 uger efter, at de udmeldte vurderingsmænd har afgivet deres erklæring. Skattemyndighederne er altså ikke bundet af en vurdering, som de selv har foranlediget. I Værdiansættelsescirk. pkt. 12, sidste stk., er det dog angivet, at der skal foreligge ganske særlige omstændigheder, for at vurderinger skal kunne fraviges. Dette må gælde, uanset om vurderingerne er foranlediget af boet eller Ligningskommissionen.

Omkostningerne ved en vurdering, som boet har foranlediget, må boet selv afholde som en boudgift, hvis aktivet arveudlægges. Sælges aktivet til en tredjemand, må vurderingsomkostningerne kunne betragtes som en salgskostning, der reducerer aktivets værdi.

Udgifterne ved en vurdering, der er foranlediget af skattemyndighederne, betales af boet, hvis vurderingssummen er mindst 10% større eller mindre end den værdi, boet har angivet, jfr. KSL § 16, stk. 3.

Skattemyndighederne er naturligvis først og fremmest opmærksomme på, om værdiansættelserne er for lave. I inflationstider kan arvingerne imidlertid være interesseret i for høje værdiansættelser ad skattemæssige aktiver. En for høj værdiansættelse fører til, at arvingerne kommer til at betale for meget i arveafgift, men det kan tænkes, at de senere sparer endnu mere i avancebeskatning, når aktivet videresælges.⁶² Skifteretten og skattemyndighederne bør derfor evt. også gribe ind overfor for høje værdiansættelser.⁶³

Ligningskommissionens ændringer af boopgørelsens værdiansættelser kan af boet – men ikke af den enkelte arving – påklages til skatterådet og videre til Landsskatteretten. Herefter kan spørgsmålet indbringes for de alminde-

62. Se *Ernst Andersen, Arveret*, s. 298, og *U 1971.564 Ø*.

63. Jfr. Cirk. 138:1983.

lige domstole, hvilket vil sige landsretten med mulighed for anke til Højesteret. De almindelige domstoles kompetence gælder også i relation til fast ejendom, jfr. *Walbom & Engholm*, s. 240.

22d. Boopgørelsen⁶⁴

I **privatskiftede boer** skal der udarbejdes en boopgørelse på en særlig blanket. I blanketboopgørelsen redegøres der for boets aktiver og passiver. Derudover redegøres der navnlig for, hvilke beløb der tilfalder de enkelte lodtagere. Der redegøres derimod ikke for, om lodtagerne får de angivne beløb kontant eller gennem arveudlæg. Der kræves heller ikke kvitteringer for, at arvelodder og legater faktisk er udloddet. I praksis kan det udmærket tænkes, at boopgørelsen indleveres til skifteretten, inden boet er afsluttet, og inden arvelodderne er udredet. Skifteretten beregner – når Ligningskommissionen har godkendt værdiansættelserne – arveafgiften på blanketboopgørelsens sidste side. Bistås de privatskiftende arvinger af en advokat, vil denne normalt ikke nøjes med at udarbejde den foreskrevne blanketboopgørelse, idet han tillige vil udarbejde en egentlig boopgørelse som i offentligt skiftede boer. Det er ikke nødvendigt at indlevere den egentlige boopgørelse til skifteretten sammen med blanketboopgørelsen, selv om det ikke er usædvanligt, at dette sker. Den egentlige boopgørelse tjener først og fremmest som forklaring og vejledning for lodtagerne i boet. Advokaten kan formentlig kun kræve samme salær som en skifteretsmedhjælper, hvis han udarbejder en egentlig boopgørelse.⁶⁵

I de privatskiftede boer, der er omfattet af Skfl. §§ 5b, 7 og 75, skal der ifølge § 78 udarbejdes en særlig boopgørelse. I praksis udarbejdes en § 78-boopgørelse idag altid helt svarende til boopgørelsen i offentligt skiftede boer.⁶⁶ En § 78-boopgørelse skal være bilagt kvitteringer for, at arvelodder og legater til umyndige og fraværende⁶⁷ lodtagere er udbetalt på korrekt vis.

I offentligt skiftede boer – herunder eksekutorboer – kan man aldrig nøjes med at udarbejde en blanketboopgørelse, idet der (på blankt papir) skal udarbejdes en egentlig boopgørelse.

Boopgørelser er i praksis temmelig forskellige. Forskellighederne beror bl.a. på, om det er en jurist eller revisor, som har forestået udarbejdelsen. Alligevel kan der angives visse hovedpunkter i relation til udarbejdelsen af boopgørelser.

64. Jfr. generelt *Deuntzer*, Skifteret (1885), s. 657 ff., *Harbou*, s. 226 ff. og 336 ff., *Albeck*, s. 113 ff., *Walbom & Engholm*, s. 166 ff., samt *Werlauff & Lyhne*, s. 81 ff.

65. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 431.

66. Jfr. *Harbou*, s. 138, og *Skiftelovsbet.*, s. 58.

67. Se dog Borteblevnelovens § 25 om, hvorvidt arv skal afsættes til fraværende arvinger.

Boopgørelsen

En boopgørelse kan inddeles i 3 hoveddele:

1. Boberetningen.
2. Boregnskabet.
3. Repartitionen.

Boopgørelsen indledes med en **boberetning**. I boberetningen bør der redegøres for de væsentligste forhold vedrørende boet. Derved gøres boregnskabet og repartitionen mere forståelig for navnlig lodtagerne. Skal boet senere genoptages, eller kommer der forespørgsler vedrørende det afsluttede bo, letter en god boberetning også i høj grad arbejdet.

I boberetningen bør der navnlig redegøres for:

1. Afdødes navn og data.
2. Dødstidspunktet.
3. Boets nummer i skiftesaglisten.
4. Er afdødes ægtefælle tidligere afgået ved døden, bør der redegøres for dette bo.
5. Arveforholdene, herunder om der foreligger testamente.
6. Eventuelle arveforskud.
7. Boets behandlingsmåde.
8. Hvem der er skifteretsmedhjælper eller eksekutor.
9. Proklamaudstedelse.
10. Boets skatteforhold, herunder spørgsmål om § 14-opgørelsen, boets skattepligt og selvangivelser.
11. Tvister og andre væsentlige forhold under bobehandlingen, f.eks. vedrørende realisation af boets aktiver.
12. Arveafgiftsloven kræver, at der redegøres for, om afdøde har givet eller modtaget afgiftspligtige gaver, jfr. AAL § 47, om der foreligger dispositioner og erhvervelser som beskrevet i AAL §§ 4-5 og 23, stk. 2. Endelig skal det angives, om afdøde har haft henstand med udredelse af arveafgift, jfr. AAL § 11.
13. Boets skæringsdag.

Boregnskabet indeholder et driftsregnskab fra dagen efter dødsdagen til den valgte skæringsdag. Det må i denne forbindelse fremhæves, at indtægter, der i boperioden flyder af boets aktiver, er indtægter for boet og ikke for de arvinger, som ved boets slutning får de pågældende aktiver arveudlagt.⁶⁸

Boregnskabet indeholder også en status pr. skæringsdagen.

68. Cfr. delvis om legater nedenfor afsnit 22g.

I boregnskabet opregnes dels boets **aktiver** og dels boets **passiver**.

Som sidste aktiv opføres traditionelt renter af den bank- eller sparekassebog, som boet har anlagt, idet afdødes konti ikke bør anvendes til boets dispositioner.

Begravelsesudgifterne samles normalt således, at de i boopgørelsen udgør et samlet begravelsesregnskab.

Begravelseshjælpen skal opføres blandt boets aktiver.

Boomkostningerne samles normalt også blandt passiverne.

For så vidt angår boets **behæftede aktiver** kan der være problemer forbundet med, hvordan de skal opføres i boregnskabet. Se herved RAL §§ 28 og 31 samt nedenfor i kap. 26 om skifteafgift.

Som hovedregel anvendes der bruttopostering, således at aktivet fuldt ud opføres blandt boets aktiver, medens gælden anføres blandt passiverne. Er aktivet behæftet med en separatistsret – eller mødes boets udestående fordringer med modregning – som faktisk gøres gældende, anvendes der dog nettopostering, således at alene aktivets »friværddi« bliver opført på aktivsiden.

Har der været indtægter og udgifter knyttet til boets forskellige aktiver, bliver overskuddet for hver enkelt aktiv opført på aktivsiden, medens underskuddet opføres blandt passiverne, jfr. RAL § 31, stk. 3.

Arveudlægsomkostninger må ikke opføres blandt passiverne, idet de skal afholdes af arveudlægsmodtagerne. Tilsvarende gælder den enkelte lodtagers udgifter til advokatbistand og rejser.

Sælges boets aktiver til en egentlig tredjemand, kan **salgsomkostningerne** fratrækkes de pågældende aktivers værdi på aktivsiden, jfr. RAL § 31, stk. 3, nr. 1. Tilsvarende gælder i så fald formentlig evt. vurderingsomkostninger.

Boets aktiver fratrækkes passiverne.

Herefter beregnes skifteafgiften.

Har afdøde ydet **arveforskud**,⁶⁹ tillægges disse, jfr. AL § 35, sammen med evt. **mellemrenter** af å conto arveudlodninger og **beløb i henhold til FAL § 104, stk. 2**, hvorefter **arvebeholdningen** fremkommer.

I **repartitionen** redegøres der for, hvem arvebeholdningen tilfalder. Det angives ikke alene, hvilke beløb der tilfalder de forskellige lodtagere, men også hvordan lodderne udredes (kontant eller gennem konkret angivne arveudlæg). Der tages i denne forbindelse hensyn til eventuelle **arveudlægsomkostninger**, som jo skal betales af lodtagerne selv. Er der under bobehandlingen sket **å conto udlodninger**, bør dette oplyses.

I repartitionen redegøres der også for **arveafgiftsberegningen**. Normalt

69. Se tilsvarende FAL § 104, stk. 2, om krav mod kapitalforsikringer.

Udlodninger

skal arveafgiften betales af lodtagerne selv, men arvelader kan i sit testamente have bestemt, at legater skal udredes fri for arveafgift, jfr. AAL § 21, stk. 3, således at boet skal betale arveafgiften.

Der skal også betales arveafgift af livsforsikringer, kapitalpensioner og ratensioner, som tilfalder en begunstiget udenom boet. Er den begunstigede arving i boet, skal arvelodden f.eks. sammenlægges med livsforsikringssummen, inden arveafgiften beregnes. Der skal derfor i repartitionen redegøres for livsforsikringer mv.

Der er derimod ingen grund til at nævne pensionsudbetalinger til de efterladte samt udbetalinger af efterløn og efterindtægt, idet der alene skal betales indkomstskat af disse udbetalinger.

I offentligt skiftede boer er det boet selv, der både beregner skifteafgiften og arveafgiften, men afgiftsberegningen kontrolleres naturligvis af skifteretten og Rigsrevisionen.

Af kontrolhensyn afsluttes boopgørelsen med en **kontantafstemning**⁷⁰ (kasseafstemning). Ved kontantafstemningen sammenholdes boets kontantbeholdning med de endnu ikke opfyldte betalingsforpligtelser. De to beløb skal naturligvis svare til hinanden. Der kan være knyttet *udlodningslister* til boopgørelsen.

22e. Udlodning til kreditorer⁷¹

I **privatskiftede boer** og i **gældsvedgåelsesboer** indtræder boet helt i af dødes forpligtelser overfor kreditorerne. De forskellige kreditorers krav skal fyldestgøres til forfaldstid med det oprindeligt aftalte indhold.⁷² Forfaldstiden skal iagttages, uanset om proklamafristen ikke er udløbet på dette tidspunkt, og de forskellige krav følgelig heller ikke er prøvet på skiftesamlinger.

I **gældsfragåelsesboer** gælder der samme regler som i konkursboer, jfr. Skfl. § 44, der henviser til udlodningsreglerne i KL kap. 18 (§§ 143 ff.). Dette skal sammenholdes med, at Skfl. § 44 også henviser til Konkurslovens regler om konkursordenen. Dette indebærer, at KL § 145 bliver afgørende for, hvornår udlodningerne til kreditorerne skal finde sted. Massekrav af 1. klasse, jfr. KL § § 92-93, skal herefter betales snarest muligt, hvilket sædvanligvis vil sige til forfaldstid. Massekrav af 2. klasse, jfr. KL § 94, og privilegerede krav, jfr. KL §§ 95-96, betales, når de pågældende krav efter proklamafristens udløb er endeligt prøvet, og der foreligger tilstrækkelige likvide midler i boet. Simple

70. Ofte foretages der også en *aktivafstemning* i boopgørelsen, jfr. *Walbom & Engholm*, s. 167 f., samt *Werlauff & Lyhne*, s. 86 f.

71. Jfr. generelt *J. A. Andersen*, J 1980.445 og 450, samt *Walbom & Engholm*, s. 169 f.

72. KL §§ 40-41 kan ikke anvendes.

og efterstillede krav, jfr. KL §§ 97-98, betales i praksis først ved boets slutning, idet muligheden for å conto udlodninger stort set ikke udnyttes.

Da Skfl. § 44 også henviser til KL §§ 40-41, har et konkursbo ret til at betale før forfaldstid.⁷³ Højt forrentede »pensionskasselån« kan boet dog næppe kræve at indfri til pari kurs, hvis markedskursen er højere, jfr. nærmere *J. A. Andersen*, J 1987.173-75. Et gældsfragåelsesbo kan i medfør af KL § 40, jfr. Skfl. § 44, fordre alle krav omsat til penge. Dette gælder dog ikke i relation til massekrav af 1. klasse.

Boet kan ikke fratække en mellemrente, fordi en fordring fyldestgøres før forfaldstid.⁷⁴

Tinglige krav fyldestgøres, når det aktiv, de angår, realiseres efter reglerne i KL §§ 31 og 85-91, som Skfl. § 44 henviser til.

I **solvente gældsfragåelsesboer** vil boet normalt ikke påberåbe sig Konkurslovens udlodningsregler, men i stedet følge de regler, som gælder for gældsvedgåelsesboer.

I § 153, stk. 1, er det angivet, at skifteretten kan bestemme, at der ved opgørelse og udlodning kan bortses fra fordringer, som kun vil afkaste en ubetydelig dividende. Skifteretten vil altså inden udarbejdelsen af boopgørelsen kunne bestemme, at der ikke skal ske udlodninger til kreditor krav under en vis størrelse. *Munch* antager s. 686, at man næppe kan bortse fra kreditor krav på over 50 kr., måske 100 kr. Træffer skifteretten en sådan bestemmelse, tilfalder de dermed bortskårne kreditor krav i stedet boets øvrige lodtagere.

Skifteretten kan imidlertid også **efterfølgende** i henhold til KL § 153, stk. 2, bestemme, at dividendebeløb, hvis udbetaling - f.eks. fordi vedkommende kreditorer bor i udlandet - vil medføre uforholdsmæssige omkostninger, skal tilfalde statskassen.

Endelig er det i KL § 153, stk. 3, bestemt, at dividendebeløb, som ikke inden et år efter udlodning har kunnet udbetales, tilfalder statskassen.

KL § 153 kan på grund af henvisningen i Skfl. § 44 anvendes i gældsfragåelsesboer.

Det synes derimod tvivlsomt, om KL § 153 også kan anvendes i gældsvedgåelsesboer og privatskiftede boer.⁷⁵ Dette er kun tilladeligt, hvis KL § 153 betragtes som udtryk for almindelige skifteretlige grundsætninger. Under alle omstændigheder kan man formentlig nå samme resultat ved at anvende Skfl. § 45, stk. 2, analogt eller så meget desto mere. Skfl. § 45, stk. 2 - der er

73. KL § 41 omfatter ikke massekrav af 1. klasse, men muligvis tinglige krav, jfr. *Munch*, s. 302, og *J. A. Andersen*, J 1987.173.

74. Se KL § 147, *Munch*, s. 678 f., og Konkursbet. II (nr. 606:1971), s. 107.

75. Se *Walbom & Engholm*, s. 169 f. med n 177, samt *J. A. Andersen*, J 1980.450.

Udlodninger

affattet ved L 170:1980 – angiver, at skifteretten kan bestemme, at der ved opgørelse og udlodning i boet skal bortses fra **arvelodder**, hvis udbetaling vil medføre uforholdsmæssige ulemper eller omkostninger, eller at sådanne arvelodder skal indbetales til statskassen.

22f. Udlodning til arvinger⁷⁶

Udlodningerne til arvingerne sker først ved boets slutning, og der er ikke spørgsmål om forrentning af arvelodder. Ofte foretages der dog å conto udlodninger under bobehandlingen, jfr. afsnit 22h.

Boet må ikke udloddes til arvingerne, medmindre der forinden er gjort op med de anmeldte kreditorer. Er der udstedt proklama, må boet ikke udloddes til arvingerne, før proklamafristen er udløbet, jfr. Skfl. §§ 52-53, der via henvisningen i § 81 også gælder for privatskiftede boer.

I medfør af Skfl. § 45, stk. 2 – der er refereret ovenfor i afsnit 22e – kan der til fordel for de øvrige arvinger eller statskassen bortses fra små arvelodder. § 45, stk. 2 – der er affattet ved L 170:1980 – bygger på et forslag i Skiftelovsbet., s. 10 og 50-51.⁷⁷ I Skiftelovsbet. (fra 1973) var det foreslået, at der skulle ses bort fra arvelodder, der ikke oversteg 200 kr. Justitsministeren og Folketinget fandt imidlertid ikke, at der burde fastsættes en bestemt beløbsgrænse.

§ 45, stk. 2, finder også anvendelse på efterudlodninger.

§ 45, stk. 2, finder også anvendelse i eksekutorboer, idet det i disse boer er eksekutor, der udøver kompetencen efter bestemmelsen. Arvingerne i et privatskiftet bo kan derimod næppe beslutte at anvende bestemmelsen, men de små arvinger kan naturligvis give arveafkald.

Efter forarbejderne bør § 45, stk. 2, ikke anvendes i tilfælde, hvor dette vil medføre en tilsidesættelse af afdødes **testamentariske** bestemmelser om tilde-ling af et beskedent beløb eller en genstand, som måske har affektionsværdi.

Spørgsmålet om anvendelse af § 45, stk. 2, bør sædvanligvis tages op, inden boopgørelsen udarbejdes. Besluttes det på dette tidspunkt at anvende § 45, stk. 2, tilfalder de bortskårne arvelodder i stedet de øvrige arvinger. Ved en efterfølgende anvendelse af § 45, stk. 2, vil de bortskårne arvelodder derimod normalt tilfalde statskassen.

Udloddes der arv til en **fond**, skal den myndighed, der i henhold til Fonde-lovens §§ 36-38 fører tilsyn med fonden, underrettes.⁷⁸ Hvis der er tale om en

76. Afsnittet bør sammenholdes med afsnit 22g-j.

77. Se også justitsministerens bemærkninger i FT 1979/80, 2. samling, Tillæg A, sp. 1819-20.

78. Jfr. Cirk. 11:1960 samt *Walbom & Engholm*, s. 175.

fond, som skal oprettes i forbindelse med boets afslutning, skal den efter Fondslovens § 4 registreres i Fondsregistret senest 3 måneder efter oprettelsen.⁷⁹

Om udlodning af arv, der tilfalder **staten**, jfr. AL § 71, henvises til Cirk. 253:1968, som ændret ved Cirk. 32:1973.

Afdødes testamentariske bestemmelser om **båndlæggelse** af arv skal naturligvis iagttages i forbindelse med udlodningen af arv. Tilsvarende gælder bestemmelser om, at arven skal være **særeje** for en arving.

22g. Udlodning til legatarer⁸⁰

Tidspunktet for, hvornår legater skal udredes, afhænger af, om det drejer sig om et offentligt skiftet bo eller et privatskiftet bo. Desuden spiller det en rolle, om der er tale om et sumlegat eller et genstandslegat.

I **privatskiftede boer** kan arvingerne alene kræve en kort udsættelse (på nogle få dage) til at undersøge, om boet er solvent og testamentets legatbestemmelse iøvrigt lovlig, f.eks. i relation til tvangsarvereglerne. Arvingerne kan ikke i relation til sumlegater kræve udsættelse med henblik på fremskaffelse af likvide midler gennem realisation af boets aktiver. At både sumlegater og genstandslegater kan kræves udredet næsten straks i privatskiftede boer, har sammenhæng med, at legatarerne ingen indflydelse har på et privat skifte og dermed kun har en beskedent retsbeskyttelse.

Det må fremhæves, at det forhold, at legater skal udredes så hurtigt i privatskiftede boer, kan tale imod at vælge privat skifte.

I **offentligt skiftede boer** er legatarernes retsstilling naturligvis betryggende sikret. Et offentligt skiftet bo kan derfor forlange en passende udsættelse med udredelsen af legater for derved på betryggende vis at få fastslået, om boet er solvent og legatet iøvrigt lovligt efter Arvelovens regler. Udstedes der proklama, har boet ikke pligt til at udrede legaterne, før proklamafristen er udløbet. For så vidt angår **sumlegater** kan boet kræve en rimelig frist til gennem realisation af boets aktiver at fremskaffe de nødvendige likvide midler.

Udredes et sumlegat ikke rettidigt, rejser dette spørgsmålet, om legatøren kan kræve **renter**. Om der kan kræves renter må primært bero på en fortolkning af afdødes testamente.⁸¹ Som regel er der dog ingen fortolkningsdata i testamentet, hvorfor man må følge de udfyldningsregler, som har dannet sig

79. Jfr. nærmere *Lyng Andersen m.fl.*, *Fonde og Foreninger*, 2. udg., s. 63 f., og ovenfor afsnit 22a.

80. Jfr. *Ernst Andersen*, *Arveret*, s. 164 ff., og *Svenné Schmidt*, s. 198 ff.

81. Jfr. *Svenné Schmidt*, s. 198.

A conto arveudlodninger

i praksis. I privatskiftede boer kan sumlegatøren alene kræve procesrenter, jfr. Rentelovens § 8.⁸² Dvs. at der kan kræves renter (diskontoen plus 6%) fra sagsanlægget.

I offentligt skiftede boer kan en sumlegatar formentlig kræve renter fra det tidspunkt, han overfor skifteretten har fremsat **påkrav** om legatets udbetaling, idet et sådant påkrav må sidestilles med et sagsanlæg.⁸³

Det anførte bevirker, at arvelader i høj grad kan hjælpe en lodtager, der er i pengeforlegenhed, ved at gøre ham til legatar i testamentet.

Ved **genstandslegater** betragtes dødsdagen som skæringsdag, medmindre andet er bestemt i testamentet. Legatøren har altså fra dødstidspunktet krav på de indtægter, der er knyttet til legatet mod at modsvare eventuelle udgifter. Tilsvarende antages i relation til legater, der består i en rentenydelsesret, livrente eller anden lignende forsørgelse.

Består legatet i en **fast ejendom**, går udfyldningsreglen ud på, at tilhører til ejendommen medfølger i sædvanligt omfang, og at legatøren må overtage eller indfri hæftelserne på ejendommen.

Består legatet i en **løsøregenstand**, antages det tilsvarende, at legatøren skal overtage eller indfri en evt. restkøbesum, som er sikret gennem ejendomsforbehold.⁸⁴

22h. A conto udlodning af arv⁸⁵

Arveladeren vil ofte inden sin død have foretaget å conto udlodninger af arven i form af **arveforskud**, jfr. AL §§ 31-35. Arveforskud er naturligvis først og fremmest begrundet i arvingernes behov for penge. Arveafgiftsmæssige hensyn kan imidlertid også spille ind. Af arveforskud til den i AAL § 44 angivne personkreds skal der betales gaveafgift ved årets udløb. Dette indebærer, at progressiviteten i arveafgiftsreglerne herved brydes, idet der til sin tid i arveladerens dødsbo alene skal beregnes og betales arveafgift af den del af arven, som der ikke tidligere er betalt gaveafgift af. Arveforskud er også ofte begrundet i, at arveladeren hvert år kan overføre 8.000 kr. til hver af sine livsarvinger, uden at der skal betales skat eller afgift, jfr. AAL § 44 og s. 381 ff.

Beslægtet med arveforskud er lån (**arvingsgæld**). Et lån skal dog tilbagebetales, uanset om det ved långivers død kan modregnes i låntagers arvelod. Der

82. Jfr. også *Svenné Schmidt*, s. 199. *Ernst Andersen*, Arveret, s. 164 f., vil formentlig tillade renter fra det tidspunkt, der er fremsat *påkrav* om legatets udredelse.

83. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 195, samt *U 1890.575 H* (jfr. *U 1889.707 LOHS*). Se også Skfl. § 37, stk. 2, om, at anmeldelser overfor skifteretten sidestilles med sagsanlæg.

84. Jfr. *Ernst Andersen*, Arveret, s. 166, *Svenné Schmidt*, s. 200 f., og *Illum*, U 1953 B.75.

85. Jfr. generelt *J. A. Andersen*, J 1978.483-88 (»A conto udbetaling af arv«), samt *Holkmann & Viltoft*, s. 236-38, 269, 272-73 og 290. Se også nedenfor s. 321 f.

skal ikke betales skat eller afgift af lånet. Renter af lånet skal dog naturligvis medtages i både långivers og låntagers selvangivelser.

Navnlig i boer, hvor arvelader har ydet arveforskud eller lån til lodtagerne, vil der ofte blive rejst spørgsmål om å conto udbetaling af arven. De nugældende dødsbobe-katningsregler, der trådte i kraft den 1. januar 1970, har accentueret spørgsmålet om å conto udbetalinger. Dette skyldes, at dødsbobe-katningsreglerne tilskynder til at udstrække bobehandlingen længst muligt. Det spiller også en rolle, at arvingerne i praksis kun har beskedne muligheder for at rejse penge ved at sælge eller pantsætte deres arvekrav.

En arving har ikke krav på å conto udlodninger.⁸⁶

Afgørelsen af, om der skal ske å conto udbetaling af arv, må træffes efter de almindelige regler om beslutningsmyndigheden i dødsboer, hvilket vil sige, at arvingerne (hvis de har stemmeretten) kan træffe afgørelsen, hvis de er enige. Er arvingerne ikke enige i et offentligt skiftet bo, træffes afgørelsen af skifteretten. Dette gælder under alle omstændigheder, hvis der er umyndige eller fraværende arvinger i boet.

Det er skifteretten – og ikke skattemyndighederne – som afgør, om og hvornår der er sket å conto udlodninger.⁸⁷

Bruges dødsdagen som skæringsdag i boopgørelsen, må å conto udlodninger logisk være udelukket.

Bestemmelsen i Skfl. § 52, stk. 2, jfr. § 81, om, at boet ikke må deles inden der er gjort op med de kreditorer, der har anmeldt deres krav, er næppe betinget til hinder for, at der i utvivlsomt solvente boer foretages å conto udlodninger. Der bør dog udvises stor varsomhed, og i offentligt skiftede boer må skifterettens tiltræden kræves.⁸⁸ Tilsvarende kan der blive tale om å conto udlodninger, inden proklamafristen er udløbet.⁸⁹ Det må også bemærkes, at det i gældsfragåelsesboer er kreditorerne, som har bestemmelsesretten, indtil der er stillet sikkerhed for deres krav, jfr. Skfl. §§ 19 og 24.

At den i Statsskattelovens § 43, stk. 8, angivne frist for skattevæsenets anmeldelse af krav om efterbetaling eller tillægsskat ikke er udløbet, kan næppe være til hinder for å conto udlodninger.

A conto udlodninger bør i givet fald altid ske mod skadesløs kvittering.

86. Jfr. med henvisninger *J. A. Andersen*, J 1978.484, *Walbom & Engholm*, s. 171, *Holkmann & Viltoft*, s. 136, samt *Svenné Schmidt*, s. 349. Jfr. også *ØLK af 5. oktober 1988*, der er gengivet i Fm. 1988.142 f.

87. Jfr. Skat 1986.228 samt *Revision & Regnskabsvæsen* 1986, nr. 5, SM 97.

88. Jfr. *ØLK af 5. oktober 1988*, der er gengivet i Fm. 1988.142 f. Om et evt. ansvar for uberettigede å conto udlodninger henvises til *J. A. Andersen*, J 1978.486 f.

89. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1978.484, samt *Walbom & Engholm*, s. 171 f.

A conto arveudlodninger

Skifteretten har i så fald kompetence til at pålægge arvingerne at tilbagebetale det modtagne, jfr. Skfl. § 36.

Får ikke alle arvingerne à conto udbetalinger – evt. ikke i samme omfang – giver dette de arvinger, der modtager à conto udbetalinger, en fordel i forhold til de andre. For at udligne denne forskel, bør der sædvanligvis i boopgørelsen, for tiden mellem à conto udbetalingen og skæringsdagen i boopgørelsen, beregnes en **mellemrente** af den del af arven, der er udbetalt à conto. Der er dog ikke nogen pligt til at beregne en mellemrente.⁹⁰

Fastsættes der en mellemrente, skal denne ikke medregnes i arvingernes eller boets selvangivelser. Mellemrenten skal heller ikke tages i betragtning i relation til beregning af arveafgift og skifteafgift.⁹¹

Om beregningen af mellemrente henvises til eksemplet hos *Holkmann & Viltoft*, s. 237 f.

A conto udbetalinger til arvingerne er altid kun belagt med arveafgift, som først skal betales ved boets slutning sammen med den øvrige arveafgift i boet. Dette gælder, selv om udbetalingerne betegnes som renter eller udbytte af boslod, arvelod eller legat, jfr. KSL § 28.

Beslutningen om à conto udlodninger kan boet træffe efterfølgende, dvs. senere end den dag, der anvendes som udlodningsdag. Der gælder principielt ingen begrænsninger heri. A conto udlodninger kan således besluttes i forbindelse med udarbejdelsen af boopgørelsen. I privatskiftede boer skal beslutningen om à conto arveudlodninger dog senest være truffet på 15 måneders dagen.⁹²

Foretages der à conto udlodninger af arv, går skattepligten vedrørende det udbetalte i relation til både indkomst og formue fra udbetalingstidspunktet over til arvingerne, jfr. KSL § 17, stk. 2. Boet skal derfor inden 4 uger efter **beslutningen** om udbetalingen på særlige skemaer⁹³ (i 2 eksemplarer) underrette skattemyndighederne. De nærmere regler om denne underretning findes i § 19 i Bkg. 602:1977 om beskatning af dødsboer mv. Underretningen skal dog ikke gives ved à conto udlæg af kontanter, bankindeståender, indbo o.lign. Indgives den foreskrevne meddelelse ikke – hvilket vistnok ofte er tilfældet – bevirker dette dog ikke, at der i skattemæssig henseende kan ses bort fra à conto arveudlodningen.⁹⁴ Skattemyndighederne skal efterprøve udlægsvær-

90. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1978.486, *Svenné Schmidt*, s. 350 med n 105, samt *Walbom & Engholm*, s. 172, n 187. *Holkmann & Viltoft* mener derimod s. 236, at der skal beregnes en mellemrente, medmindre arvingerne er enige om det modsatte.

91. Jfr. nærmere Skattedepartementets skrivelse af 4. oktober 1982, der er gengivet i Adv. 1982.332. Se også *K. Lynæs*, Adv. 1985.52-53.

92. Jfr. Dødsboskatvejledningen (1985), s. 92, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 272 f.

93. Skemaet er gengivet hos *Walbom & Engholm*, s. 538 f.

94. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 356.

dien efter de almindelige regler i KSL § 16, stk. 3-4. Fristen for efterprøvelsen må regnes fra det tidspunkt, skattemyndighederne har fået underretning om à conto udlodningen. I denne relation er det altså klart, at en tilsidesættelse af boets underretningspligt får betydning. Se også s. 321 f.

Den værdiansættelse, boet anvender ved à conto udlodningen, kan det senere ændre i boopgørelsen. Skattemyndighederne kan i så fald udøve sædvanlig værdikritik af den nye værdiansættelse.⁹⁵

Da dødsbøbeskatningen er meget lempelig, er à conto udlodninger, set ud fra en skattemæssig synsvinkel, som hovedregel ugunstige, da de indebærer, at man går fra dødsbøbeskatning til personbeskatning. **Underskudsgivende aktiver** bør dog snarest udlægges à conto.

A conto udlodninger til arvinger, der af den ene eller anden grund er fritaget for skat, er også anbefalelsesværdige.

I relation til boets skattemæssige aktiver kan à conto udlodninger også bruges til at fordele beskatningen af avancer mv. over flere indkomstår, således at bofradraget kan udnyttes fuldt ud. Det bemærkes herved, at der i dødsbøbeskatningen ikke sondres mellem almindelig indkomst og særlig indkomst, idet boets samlede indkomst udover bofradraget beskattes med en proportional skat på 50%.

Boet skal i forbindelse med à conto udlodningen af skattemæssige aktiver tage stilling til, om konstaterede avancer mv. skal beskattes i boet, eller om modtagerne skattemæssigt skal succedere, jfr. KSL §§ 33-33A.

Kan et privatskiftet bo ikke overholde 15 måneders fristen, kan nogle af de værste konsekvenser, der er forbundet med en overskridelse, undgås ved at à conto udlodde de skattemæssige aktiver inden fristens udløb, jfr. KSL § 20, stk. 4, og Stpl. § 77.

Som ovenfor nævnt er begrundelsen for à conto arveudlodninger ofte et ønske om at hjælpe arvinger, der har økonomiske problemer. Man bør i denne forbindelse være opmærksom på, at boet også kan hjælpe disse arvinger på anden vis.⁹⁶

Boet kan således lade arvingerne udføre lønnet **arbejde** for boet. Arvingerne **skal** have et vederlag for deres arbejde, som beskattes på normal vis, jfr. KSL § 20E. Lønudbetalingerne kan derimod kun fratrækkes i boets indkomstopgørelse i det omfang, de har været nødvendige for erhvervelsen af boets indkomst.

Boet kan også yde arvingerne **lån**. Renter af boets lån – i modsætning til renter af lån ydet af arveladeren – må ikke medtages i boets og arvingernes

95. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 249 med n 3.

96. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1978.487 f.

Udlodninger

selvangivelser. Der kan formentlig tænkes tilfælde, hvor det er lovligt at yde arvingerne lån, evt. mod sikkerhed, selv om betingelserne for á conto arveudlodninger ikke foreligger.

Ofte understøttes boets lodtagere ved, at de får lov til at **bruge boets aktiver**, f.eks. afdødes parcelhus og bil. I praksis er det kun i få tilfælde, at boerne afkræver lodtagerne leje.⁹⁷ Allerede af den grund kan boet formentlig kun kræve leje, hvis de pågældende lodtagere på forhånd er gjort bekendt med, at boet vil kræve leje, evt. for fremtiden. Lejen betragtes i givet fald som en del af brugerens arv, som der skal betales arveafgift af. Boet beskattes ikke af lejeindtægten.

Ved egentlige **erhvervslejemål** bør der fastsættes en leje, som brugerarvingen må kunne fratække som en driftsudgift i sin indkomstopgørelse, og som modsvarende er en skattepligtig indtægt for boet.

Bebos boets parcelhus, sommerhus eller ejerlejlighed af en lodtager, f.eks. ægtefællen, bliver boet på normal vis indkomstbeskattet af den skattemæssige lejeværdi. Dette taler for, at boet afkræver brugeren en leje, der mindst modsvarende den skattemæssige lejeværdi.

22i. Udlodning til umyndige,⁹⁸ fraværende og udenlandske lodtagere – Henstand i henhold til Skfl. § 63

Under skiftebehandlingen af dødsboer optræder værger for den umyndige arving og afgiver erklæring på dennes vegne. Skifteretten afgør, om værgens erklæringer kan godkendes. Statsamtets godkendelse skal dog også indhentes, hvis der under skiftet foretages usædvanlige dispositioner, som kan medføre gældsforpligtelser for den umyndige. Et arveafkald kræver også statsamtets godkendelse, jfr. i det hele Værgelov, § 27, som ændret ved Bkg. 24:1988. Godkendelse af et formløst testamente kræver statsamtets godkendelse, hvis dispositionen indebærer et arveafkald.⁹⁹

Skifteretten skal altid påse, at der foreligger kvitteringer for, at arven til umyndige og fraværende arvinger er udbetalt forskriftsmæssigt, jfr. Skfl. § 78 og cirk. 158:1981.

På grund af misbrugsmuligheden skal et arveudlæg til umyndige og fraværende arvinger altid godkendes af skifteretten, jfr. Skfl. §§ 47 og 78.

97. Se generelt *J. A. Andersen*, J 1978.487 f., samt *Werlauff & Lyhne*, s. 38-39. Se også *U 1989.417 V*.

98. Jfr. *Lyng Andersen m.fl.*, *Umyndiges Formue*, s. 86 ff., *Danielsen & Black*, *Myndighedsloven I*, s. 246-55, *Holkmann & Viltoft*, s. 213 ff., samt *Walbom & Engholm*, s. 161 og 173.

99. Jfr. *Danielsen & Black*, *Myndighedsloven I*, s. 248.

Navnlig i inflationstider bør man være opmærksom på, at arveudlæg i værdifaste aktiver kan være mere fordelagtige end arv i form af kontanter.

Såfremt der er spørgsmål om udlæg til arvingerne i løsøre, som den umyndige har brug for eller formodes at ville få brug for, eller som kan antages at have særlig værdi for ham eller hans familie, skal værgeren have sin opmærksomhed henledt på, at den umyndige får sin part deraf, jfr. Værgelov § 28.

Ved arveudlæg i fast ejendom eller i aktiver, som medfører, at den umyndige pådrager sig gældsforpligtelser, skal statsamtets godkendelse indhentes. Allerede ejendomsskatterne fører til, at ethvert arveudlæg af fast ejendom til en umyndig skal godkendes af statsamtet.

Umyndiges midler skal bestyres i en godkendt forvaltningsafdeling. Der er dog flere undtagelser herfra. Dette gælder navnlig, hvis midlerne ikke er over 10.000 kr., og den umyndige ikke i forvejen har midler, der bestyres i en forvaltningsafdeling. Ved friarv kan arveladeren også i sit testamente have foreskrevet en anden bestyrelsesform, jfr. Værgelov § 8.

Værgeren bestemmer i givet fald, i hvilken forvaltningsafdeling den umyndiges midler skal bestyres, jfr. cirk. 158:1981.

Lov om anbringelse af umyndiges midler regulerer, hvad umyndiges midler må anbringes i. I lovens § 1, stk. 2, er det bestemt, at midler, der tilfalder en umyndig ved arv, kan bevares i den form, hvori de udlægges på skiftet. I princippet kan det altså tænkes, at en umyndig får udlagt rene spekulationspapirer.

Umyndige arvinger har ikke fortrinsret til at få deres arv udlagt i rede penge eller godkendte værdipapirer.¹⁰⁰ Udgangspunktet bør dog være, at værgeren forsøger at få den umyndiges arv udlagt i kontanter og godkendte værdipapirer. Den umyndige bør næppe uden statsamtets godkendelse stilles væsentligt ringere end de andre arvinger i relation til fordelingen af boets kontanter og godkendte værdipapirer.

Renter af en umyndigs arvelod kan først udbetales til dennes underhold, når arven er udloddet, og der kan kun blive tale om at udbetale renter, der er tilskrevet efter skæringsdagen i boopgørelsen.¹⁰¹ Problemet kan evt. løses gennem à conto arveudlodninger.

Der er normalt ikke udlodningsproblemer i relation til **fraværende arvinger**, selv om disse udmærket kan have forhindret et privat skifte, jfr. Skfl. § 5. Dette skyldes, at der ifølge Borteblevelovens § 25 kun skal afsættes arv, hvis der er vished for, at arvingen har overlevet arveladeren. Er der nogen sandsynlighed for, at en arving har overlevet arveladeren, kan skifteretten

100. Jfr. f.eks. *Danielsen & Black*, Myndighedsloven I, s. 249.

101. Jfr. *Lida Hulgaard*, Adv. 1984.75.

Henstand

dog, når særlige forhold taler derfor, i stedet bestemme, at den arv, som evt. kan tilfalde denne arving, foreløbig bestyres i en godkendt forvaltningsafdeling, som tilhørende boet, medens dette iøvrigt sluttet. Når de fornødne undersøgelser er foretaget, dog senest 1 år efter arvens indsættelse i forvaltningsafdelingen, optager skifteretten spørgsmålet om udlodning af arven til endelig behandling. Reglerne i Borteblevnelovens § 25 om arvinger må også kunne anvendes på legatarer, men derimod næppe på den efterlevende ægtefælles boslods krav.¹⁰²

I det omfang, der undtagelsesvis foretages udlodninger til fraværende lodtagere, bør reglerne for umyndige formentlig anvendes analogt, jfr. *Gomard*, s. 124.

Er en arving bevisligt død eller bortebleven, ses der helt væk fra ham under skiftet. Der skal endda ikke beskikkes værg for ham.

Af Borteblevnelovens §§ 26-27 fremgår, at det er uden betydning, at en arvinges opholdssted ikke er kendt, eller det f.eks. på grund af krig eller valutarestriktioner p.t. er umuligt at udbetale arven. I begge tilfælde skal arven blot indsættes i en godkendt forvaltningsafdeling.

Udlodninger til **udenlandske lodtagere** giver normalt ikke anledning til problemer. Se herved Justitsministeriets Cirk. nr. 156 af 1. september 1964.¹⁰³ Udbetalingerne kan ske gennem et pengeinstitut (kronekontofører) på grundlag af boopgørelsen.

Udenrigsministeriet yder også mod gebyr bistand ved udbetalinger af arv til udenlandske arvinger.

Endelig kan udbetalingerne ske gennem girering til udlandet, jfr. Dommerforeningens Årsberetning 1969-70, s. 21.

Ifølge Industriministeriets Bkg. af 31. august 1988, der er omtalt i Adv. 1988, Fagligt Nyt, s. 127 f., har valutaindlændinge fra den 1. oktober 1988 frit kunnet foretage alle kapitaltransaktioner. Der skal dog afgives betalingsanmeldelse til Nationalbanken for transaktioner på over 60.000 kr.

Skifteretten kan i medfør af Skfl. § 63 meddele den efterlevende ægtefælle **henstand**¹⁰⁴ med udredelse af arven til afdødes umyndige livsarvinger. Begrebet livsarvinger omfatter også afdødes særbørn, adoptivbørn og børnebørn. § 63 kan ikke anvendes på umyndiggjorte arvinger, ligesom bestemmelsen heller ikke kan anvendes, hvis afdøde ikke var gift, jfr. *U 1974.1033 V* om samlevsforhold. Registreret partnerskab mellem to personer af samme køn sidestilles dog med ægteskab, jfr. L 372:1989.

102. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1982.43, samt *Walbom & Engholm*, s. 174, n 196.

103. Gengivet i Tillæg, s. 45 f., og hos *Holkmann & Viltoft*, s. 197.

104. Jfr. *Gomard*, s. 182 ff., *Holkmann & Viltoft*, s. 317 ff., samt *Walbom & Engholm*, s. 186 ff.

Der kan gives henstand, indtil afdødes livsarvinger bliver myndige, idet de herefter selv må tage stilling til en evt. yderligere henstand. Det er myndighedsalderen på dødstidspunktet, som er afgørende.¹⁰⁵

Henstand kan kun meddeles, hvis en henstandsordning er påkrævet af hensyn til opretholdelsen af længstlevendes hjem eller erhverv. Kan længstlevende uden større vanskeligheder udrede arven, f.eks. gennem låneoptagelse, kan der ikke blive tale om at meddele henstand.

Det er klart, at behovet for henstandsordninger også i nogen grad har sammenhæng med spørgsmålet, om umyndiges arvelodder skal udbetales kontant. I det omfang de umyndige arvinger får deres arv gennem arveudlæg i henhold til Skfl. § 47, formindskes behovet for henstandsordninger naturligvis.

§ 63 kan også anvendes på forlodsretskrav i henhold til AL §§ 27-29.

En henstandsordning er betinget af, at længstlevende stiller den efter forholdene bedst mulige sikkerhed. I praksis er der næsten altid tale om sikkerhed i fast ejendom gennem et af længstlevende udstedt pantebrev.¹⁰⁶ Sikkerhed i værdipapirer er mindre praktisk, da det som regel vil være mere naturligt at realisere værdipapirerne og derigennem skabe basis for udredelse af arvelodderne. Sikkerhed i løsøre vil på grund af løsørets beskaffenhed og korte levetid normalt ikke være fyldestgørende. Sikkerhed alene i form af kaution kan kun accepteres i ganske særlige tilfælde.

Øvrigt må der generelt henvises til Bkg. 77 af 25. februar 1986¹⁰⁷ om ydelse af henstand med udbetaling af umyndige livsarvingers arv.

Det er altid skifteretten – også i ekseskutorboer – som har kompetencen til at træffe afgørelse om henstand. Inden skifteretten træffer sin afgørelse, skal der indhentes en erklæring fra den umyndige arvings værge, og hvis den umyndige er fyldt 15 år tillige fra denne selv. Den efterlevende ægtefælle er som regel værge for de umyndige arvinger. Det er i så fald nødvendigt at beskikke en ad hoc værge, hvis hovedopgave da typisk vil være at tage stilling til henstandsspørgsmålet. I praksis beskikkes normalt en ad hoc værge fra afdødes slægt.

Skifterettens afgørelse om henstand kan kæres til landsretten.

I *U 1980.269 Ø* blev et bo, der skiftedes privat i henhold til Skfl. § 75, genoptaget med henblik på anvendelse af Skfl. § 63.

105. Jfr. § 3 i L 312:1976. Cfr. dog *Walbom & Engholm*, s. 187, n 30, der mener, at det er myndighedsalderen på henstandstidspunktet, som er afgørende.

106. Jfr. *Black*, J 1986.209, samt *Danielsen & Black*, Myndighedsloven I, s. 306.

107. Se generelt om Henstandsbg. *Danielsen & Black*, Myndighedsloven I, s. 304-12.

Henstand

Udviklingen er vistnok gået i retning af, at skifteretterne er blevet mere og mere liberale med hensyn til at meddele henstand.¹⁰⁸

Det pantebrev, som længstlevende udsteder til sikkerhed, skal angive, at det er udstedt i medfør af Bkg. 77:1986. Ifølge Bkg. skal pantebrevet forfalde ved ejerskifte, herunder tvangsauktion. Selv om henstandspantebrevet forfalder ved ejerskifte, vil statsamtet dog kunne tillade, at sikkerheden flyttes til en anden ejendom. Ifølge Bkg. § 9 bortfalder henstanden, hvis den efterlevende ægtefælle (pantedebitor) afgår ved døden, eller hans bo tages under konkursbehandling. Det er dog et spørgsmål, om dette er i overensstemmelse med den præceptive bestemmelse i TL § 42b, hvorefter bl.a. konkurs- og gældsfragåelsesbehandling ikke kan være forfaldsgrunde i pantebreve i fast ejendom.¹⁰⁹ Det kan derimod godt aftales, at pantedebitors død er forfaldsgrund, hvilket naturligvis kan udhule bestemmelsen om, at gældsfragåelsesbehandling ikke kan være forfaldsgrund.

Ifølge Bkg. § 6 skal pantebrevet forrentes med mindst 8% p.a.¹¹⁰ Så længe den efterlevende ægtefælle bekoster den umyndiges underhold eller uddannelse svares ikke rente, medmindre skifteretten skønner, at renten vil overstige rimelige udgifter til disse formål.¹¹¹ Det anførte bevirker, at det er ret sjældent, at henstandspantebreve forrentes. Skal henstandspantebreve undtagesvis på grund af deres størrelse forrentes, opnås dog en skattefordel, idet den efterlevende ægtefælle kan fratække renterne i sin indkomstopgørelse, selv om disse helt eller delvis undgår beskatning hos arvingerne, fordi disse ikke har andre indtægter.

Meddeles der henstand med hele arven, sættes pantebrevets pålydende normalt til arven minus arveafgiften.¹¹² Pantebrevets pålydende skal ikke forhøjes, fordi pantebrevet ikke kan sælges til pari kurs.¹¹³

Et henstandspantebrev er stempelfrit, jfr. Stpl. § 77. I privatskiftede boer er denne stempelfrihed dog betinget af, at pantebrevet er udstedt inden 15 måneder efter dødsfaldet.¹¹⁴

Er der iøvrigt udgifter – f.eks. advokatudgifter – forbundet med udstedel-

108. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 318, samt *Walbom & Engholm*, s. 187.

109. Jfr. *J. A. Andersen*, Fm. 1987.71-72, men se hertil *N. Viltoft*, Fm. 1987.82.

110. Rentesaftalen skal udtrykkeligt fremgå af pantebrevet, jfr. *Danielsen & Black*, Myndighedsloven I, s. 307.

111. Se herved også Værgelov. § 25, stk. 3, hvorefter den fødte værge for et hjemmeboende barn kan modtage indtil 25.000 kr. årligt i renter mv. for barnet uden at skulle aflægge regnskab.

112. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 320 f.

113. Jfr. *J. Nørgaard*, U 1970 B.201, *Walbom & Engholm*, s. 187, n 28, og *ØLK af 8. marts 1982*, der er gengivet i Fm. 1982.60.

114. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 321.

sen af henstandspantebrevet, må disse afholdes af den efterlevende ægtefælle. Det bemærkes herved, at der skal betales 500 kr. i tinglysningsafgift.

Henstandspantebrevet skal bestyres af en godkendt forvaltningsafdeling.

Ændringer i henstandspantebrevets sikkerhed kan tillades af statsamtet.¹¹⁵ Der kan f.eks. være tale om, at pantebrevet skal respektere nye lån eller overflyttes til en anden ejendom.

Skfl. § 63 om henstand skal ses i sammenhæng med Skfl. § 62c, der giver den efterlevende ægtefælle ret til at overtage hele fællesboet (udløsningsret, jfr. nedenfor afsnit 22j) mod at udbetale de øvrige arvingers lodder kontant.

Skfl. § 63 skal også sammenholdes med reglerne om uskiftet bo, idet en henstandsordning i henhold til § 63 ofte er det mest nærliggende alternativ til at sidde i uskiftet bo. Dette gælder navnlig, når den efterlevende ægtefælle på grund af ung alder må forventes at ville indgå nyt ægteskab. Erfaringsmæssigt er det som regel lettere at skifte straks fremfor at vente til skifte nødvendigøres af nyt ægteskab. En henstandsordning er navnlig i inflationstider meget gunstig for den efterlevende ægtefælle, der jo som nævnt normalt ikke skal betale renter af henstandsbeløbet. Det må dog herved tages i betragtning, at der som regel er et betydeligt interessefællesskab mellem den efterlevende ægtefælle og afdødes livsarvinger.

Skfl. § 63 om henstand mod en konkret sikkerhedsstillelse er affattet ved L 412:1963 og trådte i kraft den 1. april 1964 sammen med Arveloven. Indtil den 1. april 1964 anvendtes i stedet henstand mod sikkerhed gennem en **tinglyst skifteekstrakt**.¹¹⁶ Ved en tinglyst skifteekstrakt stiftedes der en almindelig lovbestemt panteret i alt, hvad den efterlevende ægtefælle ejede og senere erhvervede («ejede og ejendes vorder»). I den konkursorden – med 6 konkursklasser – som kunne opstilles på grundlag af 1872-konkursloven, var en tinglyst skifteekstrakt, i det omfang den angik fast ejendom, placeret i 3. konkursklasse sammen med andre panterrettigheder, medens den, i det omfang den angik løsøre, var placeret i 5. konkursklasse.

Tinglyst skifteekstrakt viste sig at være et meget upraktisk retsinstitut, fordi det gav pant i hele den efterlevende ægtefælles formue. Derved indskrænktes ægtefællens dispositionsfrihed i urimelig grad, ligesom det affødte mange sager om rykning og relaksation mv.

Tinglyste skifteekstrakter har fortsat betydning, idet de stadigvæk er gældende i de tilfælde, hvor arvingerne ikke, da de blev myndige, krævede deres arv udbetalt.¹¹⁷ Det følger dog af KL § 262¹¹⁸, at de tinglyste skifteekstrakter,

115. Se om praksis *Danielsen & Black*, Myndighedsloven I, s. 309 ff.

116. Se f.eks. *Gomard*, s. 183 ff.

117. Arvekravet forældes ikke, jfr. *Munch*, 5. udg., s. 870.

118. Se herved *Munch*, s. 889.

Arveudlæg

der fortsat eksisterer, ikke længere kan have sikkerhed i løsøre, men alene i fast ejendom.

22j. Udlægsret¹¹⁹

Arvingerne har som hovedregel krav på at få deres arv udbetalt kontant. I praksis foretrækker arvingerne dog som regel at få boets aktiver arveudlagt i henhold til Skfl. § 47. Man sparer herved de omkostninger og det besvær, som er forbundet med realisationer. Hertil kommer at de værdiansættelser, der i henhold til Skfl. § 48 lægges til grund ved arveudlæg, formentlig stadigvæk er ret forsigtige. Endelig vil boets aktiver ofte have en særlig erindringsværdi for arvingerne. Navnlig for den efterlevende ægtefælle vil der herudover ofte være tale om aktiver, som vedkommende har brug for og plejer at bruge.

I to tilfælde kan en arving direkte påtvinges et arveudlæg. Det gælder for det første, hvis der foreligger arvingsgæld og de almindelige betingelser for modregning er opfyldt. Modregningen behøver ikke at ske til pari kurs, jfr. nærmere *U 1980.118 H* og *U 1985.131 H*. I relation til friarv kan arveladeren også have udnyttet sin kvalitative testationskompetence i henhold til AL § 66, således at arvingen kun kan få det testerede, og hvis han ikke vil have dette, er han ikke arving i boet.

Det er kun arvinger og ikke tillige sumlegatarer, der kan kræve arveudlæg. Kreditorerne kan i princippet fyldestgøres gennem udlæg af boets aktiver, jfr. Skfl. § 28, stk. 2, om boets udestående fordringer. I praksis forekommer udlæg til boets kreditorer dog ikke.¹²⁰

Retten til arveudlæg er prioriteret højt. Dette fremgår af, at en arving kan kræve arveudlæg, selv om der er foretaget udlæg i hans arvelod.¹²¹ Det kan i denne forbindelse også bemærkes, at arvingen bevarer sin stemmeret i boet, selv om der er foretaget udlæg i hans arvelod.

En arving kan ifølge Skfl. § 47 fordre udlæg i alle boets aktiver, bortset fra **fast ejendom**. Begrebet fast ejendom omfatter også ejerlejligheder og andelslejligheder, men næppe private andelslejligheder, aktielejligheder og obligationslejligheder. At fast ejendom er undtaget skyldes formentlig, at en evt. fast ejendom normalt udgør en meget stor del af boet, og at det er forudsat, at der er fordele forbundet med et arveudlæg. Undtagelsesbestemmelsen

119. Jfr. generelt *J. A. Andersen*, Fm. 1987.114-19 (»Arveudlæg – lodtræknings- og skatteproblemer«), *Gomard*, s. 136 ff., Tillæg s. 47 ff., *Walbom & Engholm*, s. 160 ff., samt *Holkmann & Viltoft*, s. 201 ff.

120. Jfr. *Skiftelovsbet.*, s. 47.

121. Jfr. *U 1960.447 V* og forudsætningsvis *U 1987.958 V*, men cfr. *U 1890.1060 LOHS* og *Bitsch*, Festskrift til Borum, s. 91 f.

om fast ejendom er blevet fortolket snævert i praksis. Den anvendes således ikke analogt på registrerede skibe og luftfartøjer eller andre store aktiver, ligesom den heller ikke anvendes på aktierne i ejendomsaktieselskaber. Undtagelsesbestemmelsen gælder heller ikke i relation til den efterlevende ægtefælle, jfr. Skfl. §§ 62c-d.

Der er intet til hinder for, at et arveudlæg i fast ejendom aftales, hvilket meget ofte sker.

Der kræves ikke varmesynsrapport i relation til arveudlæg af fast ejendom.

Begæres et aktiv arveudlagt i et solvent bo, må det ikke realiseres af boet. Allerede af praktiske grunde bør en begæring om arveudlæg fremsættes inden rimelig tid under bobehandlingen.¹²²

En à conto arveudlodning kan også ske i form af arveudlæg.¹²³

Et arveudlæg må naturligvis i princippet foregå således, at man ikke derved med tab til følge adskiller, hvad der udgør et naturligt hele.¹²⁴

Om arveudlæg til **umyndige** henvises i det hele til ovenfor afsnit 22i.

Om arveudlæg til **staten** i henhold til AL § 71 henvises til Cirk. 253:1968, som ændret ved Cirk. 32:1973.

Der bliver normalt ikke spørgsmål om arveudlæg til **fraværende arvinger**, da Borteblevnelovens § 25 bestemmer, at der kun skal afsættes arv, hvis der er vished for, at arvingen har overlevet arveladeren.

Aktiver, der arveudlægges, må **værdiansættes** til deres værdi på skæringsdagen i boopgørelsen.¹²⁵ Ved à conto arveudlodninger er udlægstidspunktet dog afgørende. Reglerne om værdiansættelse findes i Skfl. § 48, som er nærmere omtalt ovenfor i afsnit 22c. Der kan ikke – som tidligere praktiseret – fastsættes et tillæg til vurderingspriserne.¹²⁶

Også genstande uden økonomisk værdi kan arveudlægges.

Erfaringsmæssigt er det ofte sådan, at det er de samme aktiver, som arvingerne er interesseret i at få arveudlagt. Arveudlægsspørgsmålet kan derfor let give anledning til stridigheder mellem arvingerne. Arveladeren kan i vid udstrækning undgå sådanne stridigheder ved selv så vidt muligt at fordele aktiverne mellem arvingerne. Se herved AL § 66 om den kvalitative testationskompetence¹²⁷ og AL § 26, stk. 2, om en livsarvings fortrinsret til at få sin arv

122. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 205, samt *U 1919.398 LOHS* og *U 1944.923 Ø*.

123. Jfr. ovenfor afsnit 22h.

124. Jfr. nærmere *U 1966.235 H* (kommenteret af *Spleth*, *U 1966 B.248-51*) og *U 1966.421 H* (kommenteret af *Schaumburg*, *U 1966 B.264-66*). Se også *Sysette Vinding Kruse*, *U 1978 B.193-96*, og *Poul H. Lauritsen*, *Adv. 1985.80*.

125. Se om norsk ret *NDS 1982.413* og *NDS 1983.50*.

126. Jfr. *U 1968.871 Ø* og *Fm. 1964.71*.

127. Om fortolkningen af AL § 66 henvises der til *Svenné Schmidt*, s. 168 ff., samt *Irene Nørgaard*, *U 1988 B.108 ff.* og *431 ff.*

Arveudlæg

udlagt i bestemte ejendele.¹²⁸ For så vidt angår landbrugsejendomme har arveladeren en særlig vid testationskompetence, jfr. AL § 79.¹²⁹

For så vidt angår **fællesboet** har den efterlevende **ægtefælle**¹³⁰ fortrinsret til at få sin boslod og arvelod arveudlagt. Ægtefællen kan i denne forbindelse også kræve fast ejendom arveudlagt. Ægtefællen kan imidlertid kræve at overtage hele fællesboet (**udløsningsret**) mod at udløse de øvrige arvinger kontant, jfr. Skfl. § 62c. Det har i relation til udløsningsretten væsentlig betydning, at ægtefællen i henhold til Skfl. § 63, jfr. Bkg. 77:1986, kan få henhoud med at udrede arven til afdødes umyndige livsarvinger, indtil de bliver myndige, jfr. nærmere ovenfor afsnit 22i. Det har også betydning, at der gælder særlig lave arveafgiftssatser for ægtefællen, jfr. kap. 27.

For så vidt angår afdødes **særeje** har den efterlevende ægtefælle alene ret til arveudlæg, herunder arveudlæg i fast ejendom, jfr. Skfl. § 62d.

Ægtefællens rettigheder viger dog i det omfang, afdøde lovligt har gjort brug af sin kvalitative testationskompetence i henhold til AL § 66. Afdødes bestemmelser i henhold til AL § 26, stk. 2, skal ægtefællen derimod ikke vige for, jfr. Skfl. § 62e.

Ægtefællens ret til at udtage genstande, som udelukkende tjener til hans personlige brug, og genstande, som er erhvervet til børnenes brug, jfr. Skfl. § 62a, består, uanset om de strider mod afdødes testamente. Det er også uden betydning, om de pågældende genstande tilhørte afdødes bodel eller særeje.

Ønsker ægtefællen indenfor de ovenfor angivne rammer at udtage genstande, som arvingerne også ønsker arveudlagt, har ægtefællen altid fortrinsret. Skfl. §§ 62c-e, jfr. § 63, er eksempler på den meget stærke stilling, som den efterlevende ægtefælle i næsten alle relationer har i dansk ret. Det må fremhæves, at § 62c indebærer, at afdødes særbørn kan afskæres fra overhovedet at få genstande af erindringsværdi efter afdøde. Dette gælder endda, selv om samlivet mellem afdøde og ægtefællen var ophørt på dødstidspunktet.

Ønsker flere arvinger arveudlæg i samme løsøregenstand, som arveladeren ikke har testeret over i henhold til AL §§ 26 og 66, bliver det som hovedregel ved **lodtrækning** at afgøre, hvem der skal have fortrinsret, jfr. Skfl. § 47.¹³¹ Ting, der har særlig erindringsværdi for familien, skal den arving, fra hvis slægt eller slægtsgren tingen stammer, dog være fortrinsberettiget til at få arveudlagt.

128. Se f.eks. *Svenné Schmidt*, s. 176 f.

129. Se f.eks. *Svenné Schmidt*, s. 179 ff., og *U 1989.385 H*.

130. Se *Ingrid Lund-Andersen*, *U 1982 B.41 ff.* om samlivsforhold.

131. I separations- og skilsmisseboer i henhold til Skfl. kap. 6 kan der derimod kun afholdes lodtrækning på grundlag af en aftale mellem ægtefællerne, jfr. Skfl. § 70a.

Skal der foretages lodtrækning, er det ikke foreskrevet, at den skal forestås af notarius publicus, men der er naturligvis intet til hinder for at anvende notarius publicus.¹³² Der skal i så fald betales retsafgift efter reglerne i RAL § 44.

Afholdes der lodtrækning, kan der opstå forskellige problemer med hensyn til fremgangsmåden. Skal der f.eks. afholdes lodtrækning mellem 2 arvinger, hvoraf den ene skal arve 9/10 af boet og den anden 1/10, er problemet, om der skal afholdes en lige lodtrækning, hvor begge arvinger har lige store chancer, eller der skal afholdes en »vægtet« lodtrækning under hensyntagen til arvebrøkerne. Aflyses en tipskamp, udfindes tipstegnet ved en særlig »vægtet« lodtrækning, men en »vægtet« lodtrækning kræver formentlig altid en særlig hjemmel. Det må derfor antages, at en lodtrækning i henhold til Skfl. § 47 skal være en lige lodtrækning. Strides der f.eks. om 10 genstande – som ikke udgør et naturligt hele – skal der afholdes lodtrækning om hver enkelt genstand, jfr. *U 1962.202 Ø*. Teoretisk kan det altså tænkes, at den ene arving – måske endda arvingen med den mindste arvebrøk – vinder alle 10 lodtrækninger. En arving kan dog ikke være med i lodtrækningen efter det tidspunkt, hvor han er fyldestgjort for hele sin arvelod. Dette kan i sig selv forårsage problemer i relation til, hvilken rækkefølge der skal afholdes lodtrækning om de omtvistede genstande.

Det kan således næppe bestrides, at en lodtrækning i henhold til Skfl. § 47 kan fungere således, at resultatet bliver mindre godt stemmende med de på grundlag af Arveloven eller afdødes testamente fastsatte arvebrøker. Tilsvarende kan bevirkes af de nedenfor omtalte skatteregler.

En arving har som nævnt alene krav på at få arveudlæg svarende til arvelodden. Det er formentlig arvelodden som sådan, der er afgørende og altså ikke arvelodden minus arveafgift, forudsat at arvingen er villig til og evner at betale arveafgiften.

Strides der om en kostbar genstand, hvis værdi overstiger nogle af arvelodderne, kan disse arvinger formentlig i relation til lodtrækningen lægge deres lodder sammen, således at de på denne måde i forening kommer med i lodtrækningen. En stor lodtager kan derimod næppe, hvis ikke alle er enige, ad lodtrækningen overlade en »overskydende« del af sin arvelod til mindre lodtagere, således at disse på denne måde kommer med i lodtrækningen.

Der er iøvrigt næppe noget til hinder for, at arvingerne aftaler en anden fremgangsmåde end lodtrækning. Arvingerne kan f.eks. vedtage at sælge aktiverne ved en auktion, hvortil kun arvingerne har adgang. Der er i givet fald

132. Jfr. Beretning om notarialvæsenet (1981), s. 90 f., og *J. A. Andersen*, Retsafgiftsloven, s. 264.

Arveudlæg

tale om et såkaldt »privat auktion«, som kan afholdes uden medvirken af hverken fogedret eller auktionsleder. Medvirker fogedretten ikke, skal der ikke betales auktionsafgift. En sådan auktionsfremgangsmåde må forventes at føre til, at afdødes aktiver havner hos de arvinger, som værdsætter dem mest. Derudover medfører fremgangsmåden, at værdiansættelsesproblemet automatisk løses.

Et arveudlæg kan ske til flere arvinger i forening.

Arvingernes aftaler inden dødsfaldet om arveudlæg er næppe bindende.¹³³

De andre arvinger kan ikke betinge arveudlægget af, at arveudlægsmodtageren til dem helt eller delvis afstår fremtidige værdistigninger på aktivet.¹³⁴ Noget sådant kan dog aftales, men aftalen kan næppe tinglyses.¹³⁵

Den i LL §§ 100-05 omhandlede **tilbudspflicht** ad udlejningsejendomme gælder ved arveudlæg kun, hvis der er tale om arveudlæg til en juridisk person.¹³⁶

Et arveudlæg af aktier kan næppe være i strid med reglerne om insider trading, jfr. *H. Philip*, Adv. 1989.252.

Arveudlæg er særlig kompliceret i relation til **skattemæssige aktiver**, hvor en overdragelse eller et arveudlæg kan udløse beskatning af en konstateret avance og/eller genvundne afskrivninger. Ifølge KSL §§ 33-33A kan et skattepligtigt bo som hovedregel selv bestemme, om der i forbindelse med et arveudlæg skal ske beskatning i boet, eller arvingen skatteretligt skal succedere i afdødes og boets sted. Vælges der succession, fastsættes der normalt en passiveringspost i henhold til KSL § 33A, som skal modsvare den latente skattebyrde, det arveudlagte aktiv er behæftet med. Passiveringsposterne har kun betydning i relation til arvedelingen og arveafgiftsberegningen, og navnlig ikke i relation til boets beskatning og skifteafgiftsberegningen. Når boet er sluttet, har passiveringsposterne iøvrigt udspillet deres virkning.

Det bemærkes, at der aldrig kan ske succession i relation til et tabsaktiv, idet tabet skal konstateres i boet.

Er der tale om arveudlæg af et skattemæssigt aktiv, er der naturligvis spørgsmål om, hvem af arvingerne der skal have aktivet arveudlagt, jfr. navnlig Skfl. § 47, og til hvilken pris, jfr. Skfl. § 48. Der vil derudover være spørgsmål, om man skal vælge beskatning i boet eller succession, idet bemærkes at

133. Se i relation til kap. 6-skifter *U 1972.202 Ø*, *Vagn Carstensen*, Fm. 1972.81-85, *Thomas Rørdam*, U 1980 B.122 ff., og *Graversen m.fl.*, Familieret, 2. udg., s. 374 f.

134. Afdødes bo skal endeligt skiftes gennem bobehandlingen.

135. Se i det hele *U 1953.381 Ø*, *U 1971.872 Ø*, *U 1971.902 V*, *U 1973.227 Ø*, *U 1973.765 Ø*, *U 1980.227 V*, *U 1988.245 Ø*, *Wehner*, Fm. 1973.5-10, *J. A. Andersen*, J 1977.527, *Graversen m.fl.*, Familieret, 2. udg., s. 611, n 1, *Lyng Andersen*, Fm. 1986.167 f., *H. Willumsen*, Fm. 1987.77 f., og *L. Pagter Kristensen*, Tinglysningsloven, s. 56.

136. Jfr. LL § 102 og *U 1978.689* (Frederiksberg Birkeret).

der er en tendens til, at arveudlægsmodtageren vil foretrække beskatning i boet, medens de øvrige arvinger vil foretrække succession, som bevirker den mindste reduktion af bomassen. Vælges succession er det ret afgørende, hvilken passiveringsprocent der i henhold til KSL § 33A aftales, ligesom det for arveudlægsmodtagerens fremtidige afskrivningsmuligheder kan være meget afgørende, hvordan boet afskrives på aktivet, dels i mellemprioriteten, dels i boperioden.

Det kan for arvingen også have stor betydning – herunder i skattemæssig henseende – om han kan få aktivet arveudlagt à conto inden boets slutning.

Ved privatskiftede boer spiller det herudover ind, at arvingerne skal være enige om alt i relation til bobehandlingen, jfr. Skfl. § 8, der giver enhver arving ret til når som helst at begære offentligt skifte.

Situationen bliver yderligere kompliceret, hvis afdøde – normalt meget uhensigtsmæssigt – i sit testamente har truffet bestemmelse om, hvordan boet skal forholde sig i de forskellige skattemæssige relationer.¹³⁷

Det kan også nævnes, at der kan indtræffe den komplikation, at arveudlægsmodtageren handler med de øvrige arvinger om, hvorvidt der skal ske beskatning i boet. Det kan således tænkes, at arveudlægsmodtageren betaler boet et beløb for at få boet til at vælge beskatning i boet. Arveudlægsmodtageren må i så fald kunne trække det betalte beløb fra arvelodden, når der skal beregnes arveafgift.

Et arveudlæg af et skattemæssigt aktiv kan altså være en kompliceret affære. Koordineringen, mellem på den ene side de arve- og skifteretlige regler og på den anden side skatte- og afgiftsreglerne, er i denne forbindelse, som i mange andre, langt fra slående. Det bør herved også nævnes, at skattemyndighederne kan anfægte boets værdiansættelse af det arveudlagte aktiv i relation til skat og arveafgift, jfr. KSL § 16 og AAL § 17, hvorimod det er skifteretten, der har kompetencen i relation til arvedelingen og skifteafgiftsberegningen.

For så vidt angår fast ejendom og aktier mv. må det bemærkes, at skattemæssig succession ved arveudlæg nu som hovedregel er blevet udelukket, jfr. Lov om beskatning af fortjeneste ved afståelse af fast ejendom og Lov om beskatning af fortjeneste ved afståelse af aktier mv. For så vidt angår fast ejendom kan succession kun vælges i relation til de såkaldte næringsejendomme og genvundne afskrivninger. Se kap. 24i.

Om afgift og beskatning ved arveudlæg af **ejerlejligheder** henvises endvidere til afsnit 25 nedenfor.

I relation til aktier mv. kan succession alene vælges i relation til næringsak-

137. Se herved Tillæg, s. 141 f., samt *Holkmann & Viltoft*, s. 235 f.

Arveudlæg

tier og omdannelsesaktier samt i relation til værnsaktier, som afdøde og boet har haft i mere end 3 år.

Ved udlæg af aktier fra et dødsbo til en ægtefælle, arving eller legatar, der er hjemmehørende i en fremmed stat, Færøerne eller Grønland, beskattes dødsboet sædvanligvis af fortjenesten i samme omfang, som hvis de pågældende aktier var blevet solgt af boet, jfr. nærmere § 13c i Lov om beskatning af fortjeneste ved afståelse af aktier mv.

Hvis en virksomhed udlægges, og udlægsmodtageren overtager virksomhedens konto for opsparet overskud, jfr. Virksomhedsskattelovens § 18, skal boet give Ligningskommissionen nærmere meddelelse herom, jfr. Bkg. 333:1987.

Der skal sædvanligvis ikke betales **stempelafgift** af et arveudlæg. Dette gælder endda også i relation til pantebreve, som arvingen udsteder i anledning af arveudlægget, jfr. Stpl. § 77. Er der iøvrigt forbundet omkostninger – f.eks. transportomkostninger og tinglysningsafgift – med et arveudlæg, skal disse afholdes af udlægsmodtageren, idet de ikke må opføres som passiver i boopgørelsen.

I forbindelse med arveudlægget har boet pligt til at skaffe arvingen den nødvendige **legitimation** i relation til det arveudlagte aktiv. Er dette ikke sket, kan det blive nødvendigt at genoptage bobehandlingen.

Om overtagelse af afdødes **lejerettigheder** findes der regler i LL § 75. I de fleste tilfælde fører Lejelovens regler til samme resultat som Skifteloven. I tilfælde af uoverensstemmelser må Lejelovens regler have forrang for Skiftelovens.

Om retten til **erhvervslejemål** henvises der til *Strange Beck & Peter Vesterdorf*, U 1978 B.354 ff.

Om overtagelse af afdødes **telefonabonnement** henvises til *J. A. Andersen*, J 1984.163 ff.

Boets faste ejendomme kan arveudlægges til udlandske arvinger uden tilladelse fra Justitsministeriet, jfr. § 2 i Lovbkg. 566:1986 om erhvervelse af fast ejendom.

23. Retskraft og genoptagelse¹

Lovgivningen indeholder ikke egentlige regler om retskraft, idet det dog i navnlig de forskellige regler om genoptagelse er forudsat, at der eksisterer en retskraftlære. Retskraftlæren beror derfor på teori og retspraksis.

At en retsafgørelse er retskraftig, vil sige, at den er endelig. Når en afgørelse ikke længere kan ændres gennem ordinære retsmidler – d.v.s. at appelfristen er udløbet – foreligger der **formel retskraft**. Fra samme tidspunkt opnår afgørelsen **materiel retskraft**, hvilket vil sige, at afgørelsen er bindende for andre sager mellem de pågældende parter. Dette betyder dels, at søgsmål, der er identiske med den allerede afgjorte sag, afvises (**negativ retskraft**), dels at afgørelsen efter omstændighederne lægges uprøvet til grund i andre sager, for hvilke den har præjudiciel betydning (**positiv retskraft**). I tiden mellem sagsanlægget og udløbet af den ordinære appelfrist fører litispændensvirkningen stort set til samme resultat som den negative retskraft.

Kan en afgørelse underkastes en fornyet prøvelse via genoptagelse eller almindeligt søgsmål, er den ikke retskraftig. At en afgørelse f.eks. kan kræves genoptaget, betyder dog naturligvis ikke, at genoptagelsen vil resultere i afgørelsens omgørelse.

23a. Retskraftens generelle omfang

Væsentlige hensyn tilsiger, at retsafgørelser fra et vist tidspunkt skal være endelige. På den anden side er der også væsentlige hensyn, der taler for, at der skal være mulighed for at få urigtige retsafgørelser korrigeret. Retskraftlæren afvejer de forskellige mere eller mindre modstående hensyn og fremtræder som et produkt af disse. Det anførte bevirker, at retskraftlæren har forskelligt indhold i de forskellige dele af procesretten. Da alternativet til skifterettens kompetence sædvanligvis er de almindelige domstole, har det særlig interesse at sammenholde retskraften i skifteretten med retskraften vedrørende almindelige borgerlige retsafgørelser.

Der er ingen tvivl om, at skifterettens afgørelser betragtet under ét er betydeligt mindre retskraftige end afgørelser i almindelige civile sager. Dette skyldes flere forhold:

1. Jfr. generelt *J.A. Andersen*, *Juristen* 1977, s. 509-32, samt *Walbom & Engholm*, s. 225-34.

Retskraft

Det spiller en betydelig rolle, at skifterettens afgørelser ofte er og nødvendigvis må være truffet på et ret summarisk grundlag. Om en konkret skifteretsafgørelse har retskraft, afhænger altså bl.a. af, hvor indgående den forudgående behandling har været, herunder navnlig om der har været tale om en egentlig procedure.

Det har også stor betydning, at de faktiske forhold vedrørende skiftesager sædvanligvis afviger meget fra, hvad der er tilfældet ved almindelige retssager, således at der er langt større risiko for, at der indtræffer omstændigheder, som skaber behov for ændringer i de foreliggende afgørelser. De hensyn, der taler mod retskraft, vil således som regel være særligt stærke i skifteretten.

Det må også fremhæves, at de særligt komplicerede forhold ved skifter let kan resultere i egentlige fejl, hvilket har betydning, da det sædvanligvis antages, at det forhold, at der er begået fejl, som kan bebrejdes bomyndighederne, i sig selv kan begrunde genoptagelse. Muligheden for, at der begås fejl, øges ved, at skifteretten ofte beklædes af ikke-jurister, jfr. Rpl. § 17a, stk. 2.

At skifterettens afgørelser er mindre retskraftige, fremgår endvidere af, at der inden for skifteretsområdet i særligt vidt omfang i lovgivningen er angivet tilfælde, hvor der kan ske ændringer via genoptagelse og/eller almindelig retssag.

Retskraften får også mindre betydning i skifteretten, fordi der altid bag den formelle part, boet, vil være arvinger, legatarer og kreditorer, der sædvanligvis er de »egentlige parter«, som normalt ikke er bundet af afgørelser i sager, hvor boet har været part (**retskraftens subjektive begrænsning**).

23b. Regler, der formindsker behovet for genoptagelse af dødsboer

Genoptagelse af et dødsbo er en særdeles vanskelig og besværlig sag. Der er et stort arbejde – og omkostninger – forbundet med genoptagelsesbehandlingen og udarbejdelsen af en ny boopgørelse. Ikke mindst er der i praksis store problemer, hvis boets vedkommende i forbindelse med genoptagelsen mere eller mindre skal tilbagelevere, hvad de har modtaget.²

Det er på denne baggrund forståeligt, at man i lovgivningen har forsøgt at hindre, at der opstår genoptagelsessituationer.

Reglerne i Skfl. §§ 20-22 om præklusivt proklama samt reglerne i Skfl. § 50 om boets optagelse til slutning bevirker, at der meget sjældent foreligger kreditor krav, efter at boet er sluttet. I denne forbindelse kan også nævnes Statskattelovens § 43, stk. 8, der angiver en frist, inden for hvilken skattemyndighederne skal gøre eventuelle krav på efterbetaling og tillægsskat gældende. Overskrides fristen, er kravet bortfaldet.

2. Se herved også ovenfor afsnit 22a om boets slutning.

Omstødes en arvinges arveafkald på falden arv, efter at dødsboet er sluttet, rettes omstødelseskravet mod den, der som følge af arveafkaldet har modtaget arv, eller hvis arvelod derved er blevet forøget, jfr. KL § 65. Dødsboet skal altså ikke genoptages, og der skal ikke foretages omberegning af arveafgiften.³ Omstødelseskravet andrager nettoarven, d.v.s. arvelodden minus den betalte arveafgift.

Mange skattemæssige dispositioner skal ifølge skattelovgivningen foretages inden udløbet af bestemte frister. Disse frister kan gøre både en genoptagelse og en appel meningsløs.

Reglerne om bindende forhåndsbesked vedrørende skattemæssige aktiver, jfr. Ksl. § 33A, formindsker formentlig også behovet for genoptagelse.

I Ksl. §§ 13, stk. 2, og 14, stk. 9, er det vedrørende 50.000 kr.s reglen i Skfl. § 62b, stk. 2, og begravelsesudlæg bestemt, at afdødes overskydende skat for mellemprioden og de forudgående indkomstår tilfalder den efterlevende ægtefælle uden om »boet«, således at der ikke opstår en genoptagelsessituation.

Forbigående arvinger kan normalt gøre deres krav gældende, selv om boet er sluttet. Borteblevnelovens § 25 indeholder dog en 10 års frist regnet fra dødstidspunktet. Har medarvingerne gjort sig skyldige i svig, gælder der ingen frist.

Reglerne i Rpl. §§ 456f, stk. 3, og 456g er udformet således, at det ikke er nødvendigt at genoptage et dødsbo, fordi afdøde opgives som fader i en faderskabssag.

Har afdøde gjort sig skyldig i en skadevoldende handling, som er omfattet af en af ham tegnet ansvarsforsikring, kan skadelidte gøre sit erstatningskrav gældende direkte mod ansvarsforsikreren, hvis der er tale om en lovpligtig ansvarsforsikring i henhold til enten Færdselsloven eller Hundeloven, jfr. Færdselslovens §§ 110-12 og Hundelovens §§ 9-10.⁴

23c. Retskraftens genstand

Retskraften kan tænkes knyttet til skifterettens:

1. Beslutninger,
2. kendelser,
3. domme eller
4. den afsluttede bobehandling.

3. Jfr. Konkursbet. II (nr. 606:1971), s. 147, og *Munch*, s. 434 f.

4. Cfr. derimod FAL § 95 om almindelige ansvarsforsikringer, hvor det er nødvendigt, at dødsboet genoptages, for at det kan være part i erstatningssagen.

Retskraft

Beslutninger kan i medfør af Rpl. § 222, jfr. § 660, stk. 1, »omgøres, når nye oplysninger foreligger, samt når retten i øvrigt finder det hensigtsmæssigt.«⁵ Kravet om nye oplysninger fortolkes meget lempeligt i praksis, således at det stort set generelt kan fastslås, at beslutninger ikke er retskraftige. Beslutninger om sagsomkostninger kan dog ikke omgøres.⁶

Skifterettens **domme**, jfr. Rpl. § 660, stk. 1, må antages at være retskraftige i samme omfang som almindelige civile domme. Da skifterettens afgørelser som nævnt i afsnit 23a under ét er mindre retskraftige end afgørelser i almindelige civile sager, betyder dette, at forskellen må referere sig til skifterettens kendelser og den afsluttede bobehandling.

I det omfang, **kendelser** afsagt under en almindelig civil sag ikke er retskraftige, er tilsvarende kendelser afsagt af en skifteret det heller ikke, jfr. Rpl. § 660, stk. 1. Dette har særlig betydning i relation til **procesledende kendelser**, jfr. Rpl. § 222, samt **faldsmålskendelser**, jfr. Rpl. §§ 178, stk. 2, 209, 299, stk. 2, og 660, stk. 2. De skifteretskendelser, der herudover kan blive tale om at omgøre, er navnlig kendelser vedrørende boets behandlingsmåde. Disse kendelser, der som regel træffes på et ret summarisk grundlag, afsiges under den forudsætning, at de for skifteretten foreliggende oplysninger om navnlig formueforhold og arveforhold er korrekte. Er dette ikke tilfældet, kan skifteretten omgøre kendelsen,⁷ hvilket den sædvanligvis kan gøre ex officio, selv om der er hengået et længere tidsrum. Kendelser, der efter deres eget indhold er foreløbige, jfr. Skfl. § 19, er naturligvis ikke retskraftige.

Efter at bobehandlingen er afsluttet, kan skifterettens beslutninger, kendelser og domme kun anfægtes gennem en anfægtelse af den afsluttede bobehandling. De nævnte afgørelser er altså lettest at få ændret, før boet er sluttet.

I tilslutning til spørgsmålet om skifterettens afgørelser vedrørende boets behandlingsform bør også nævnes, at en begæring om en bestemt behandlingsform i hvert fald kan tilbagekaldes, indtil skifteretten har taget stilling til den. Hertil kommer, at lovgivningen indeholder flere regler, der muliggør overgang fra én behandlingsform til en anden.⁸ I øvrigt har arvingerne kun meget små muligheder for at fortryde en valgt behandlingsform.⁹ Arvingerne kan kun få behandlingsformen ændret, hvis:

5. Jfr. Cirk. nr. 6:1979. I *U 1978.925 H* fandtes skifterettens afvisning af, at der forelå et bo i relation til Skfl. § 82, ikke at hindre et almindeligt søgsmål om, hvorvidt der forelå et sameje.

6. Jfr. *U 1987.186 V*.

7. Jfr. *J.A. Andersen*, *Juristen* 1977.511 med n. 7, samt *Walbom & Engholm*, s. 226. Se også Cirk. nr. 6: 1979.

8. Se Skfl. §§ 8, 9 og 75 samt Eksekutorlovens § 12.

9. Jfr. *J.A. Andersen*, *Juristen* 1977.512, samt *Walbom & Engholm*, s. 226 f.

- a) skifterettens afgørelse er truffet uden forudgående procedure,
- b) begæringen om ændring fremkommer hurtigt efter skifterettens afgørelse,¹⁰ og
- c) det må antages, at der ikke på grundlag af skifterettens oprindelige afgørelse er foretaget noget, der har indvirket på tredjemands retsstilling.

Det kan have betydning, om skifteretten har opfyldt sin vejledningspligt i henhold til Rpl. § 14, stk. 3.

Den gældsvedgåelse, som en valgt behandlingsform, f.eks. privat skifte, indebærer, kan arvingerne næppe komme ud af.

Om retskraft i relation til den afsluttede bobehandling henvises der til de følgende afsnit.

23d. Genoptagelsesboer¹¹

Det er ofte svært at afgøre, om det er nødvendigt at genoptage et dødsbo, jfr. nedenfor afsnit 23e. Tilsvarende kan det være svært at afgøre, om der faktisk foreligger et genoptagelsesbo. Det er imidlertid i flere relationer nødvendigt at fastlægge begrebet genoptagelsesboer.

I RAL § 32 er det angivet, at der skal beregnes skifteafgift af et genoptagelsesbos aktiver. Der skal dog ikke betales afgift, hvis formuemassen ikke overstiger 15.000 kr., jfr. RAL § 30, hvilket ofte kan have betydning i genoptagelsesboer.

Ksl. § 20A bestemmer, at genoptagelsesboer er skattepligtige, hvis det er et offentligt skiftet bo, som genoptages. Ved genoptagelse af et privat skiftet bo påhviler skattepligten de berettigede i boet. Blev boet oprindeligt skiftet summarisk, bliver genoptagelsesboet skattepligtigt, hvis det skiftes offentligt, jfr. i det hele om genoptagelsesboers skattepligt og valg af skæringsdag i genoptagelsesboer ovenfor afsnit 22b. Skattemæssigt kan det være en fordel at operere med et egentligt genoptagelsesbo.

Et genoptagelsesbo forudsætter, at boet tidligere har været formelt sluttet.¹² Det kræves næppe, at boet har været sluttet efter en egentlig bobehandling, idet det også kan være sluttet efter en summarisk bobehandling. Et privat skiftet bo kan i den her nævnte relation næppe bestragtes som afsluttet, før værdiansættelserne i boopgørelsen er godkendt af ligningskommissionen, jfr. Ksl. § 16 og AAL § 17, og boopgørelsen tillige er godkendt af skifteretten. Et eksekutorbo er i den her nævnte relation næppe afsluttet, før skifteretten har meddelt kvittance.

10. Jfr. ØLK af 30/8-1988, der er gengivet i Fm. 1988.142.

11. Jfr. generelt *J.A. Andersen*, Juristen 1977.512-14, samt *Walbom & Engholm*, s. 227 f.

12. Se herved også afsnit 22a.

Genoptagelsesboer

Det bør formentlig generelt antages, at det forhold, at der efter at et bo er sluttet opstår problemer med skatte- og afgiftsmyndighederne, som udgangspunkt ikke bør betragtes som genoptagelsessituationer. Dette gælder, selv om skattemyndighedernes tilsidesættelse af dels værdiansættelserne i boopgørelsen, dels boets sidste selvangivelse udløser betydelige efterbetalingskrav. Det bør i denne forbindelse også nævnes, at der ved boets afslutning ofte over for arvingerne tages forbehold om sådanne eventuelle efterbetalingskrav. Er der tale om store efterbetalingskrav, som måske tillige foranlediger boet til også at ændre værdiansættelserne i relation til arvedelingen og skifteafgiftsberegningen¹³, jfr. Skfl. § 48 og RAL § 31, må en egentlig genoptagelse af bobehandlingen dog kunne beslattes, således at der udarbejdes en helt ny boopgørelse i genoptagelsesboet.

I VLK af 8. november 1983 (4. afd. – V.L.B. 1859/1983) var en ekspropriationserstatning på 1.5 mill. kr. ikke medtaget i boopgørelsen i et privatskiftet bo, selv om den faktisk var delt mellem arvingerne. Da der efter reglerne i AAL er hjemmel til ved tvangsbøder at gennemtvinge, at arvingerne meddeler de fornødne oplysninger til brug for beregningen af eventuel yderligere arveafgift, fandtes der ikke at have været tilstrækkelig anledning for skifteretten til at genoptage det afsluttede private skifte og træffe beslutning om offentlig skiftebehandling.

Betaling af skifteafgift, jfr. RAL § 32, og skat, jfr. Ksl. § 20A, i genoptagelsesboer må forudsætte, at der foreligger en egentlig bobehandling. Der kan kun blive tale om at betale skifteafgift og skat, hvis der indgår aktiver i genoptagelsesboet. Det behøver næppe at være nye aktiver, som ikke indgik i det oprindelige bo. Ofte vil det være svært at fastlægge, hvilke aktiver der indgår i genoptagelsesboet.

At der efter at et dødsbo er sluttet indtræder omstændigheder, som udløser ny¹⁴ arveafgift, bør ikke føre til boets genoptagelse. Se herved AAL § 13 om betinget erhvervelse af arv samt §§ 14A-B smh.m. § 26, stk. 2, om udskydelse af arveafgiftspligtens indtræden i barnløse ægteskaber. Se også AAL § 15 om arveafgift af kapitalværdien, når en rentenydelsesret bortfalder.¹⁵ Endelig kan det nævnes, at der i princippet skal betales arveafgift, når et uskiftet bo bortfalder, fordi afdødes livsarvinger dør.¹⁶

Har boet oprindeligt været skiftet privat, rejser spørgsmålet sig, om et even-

13. Jfr. ovenfor afsnit 22c.

14. Se Adv. 1980.296-98 om omberegning og tilbagebetaling af arveafgift på grund af *U 1980.118H* (kursfastsættelse af arvings gæld).

15. Det er dog nødvendigt med et genoptagelsesbo (*arvedelingsbo*), hvis kapitalen ikke under den oprindelige bobehandling blev udlagt til bestemte arvinger, jfr. s. 142.

16. Længstlevende kan dog anvende AAL §§ 14A-B.

tuelt genoptagelsesbo skal behandles privat eller offentligt. Dette må afgøres efter forholdene på det tidspunkt, boet skal genoptages.¹⁷ Der er således intet i vejen for, at f.eks. et privatskiftet bo genoptages som offentligt skifte, f.eks. fordi arvingerne ikke er enige om privat skifte. De oprindeligt privatskiftende arvinger må kunne dømmes til at genoptage boet. En sådan dom kan dog ikke eksekveres ved fogedrettens hjælp, men er domhaveren arving, må han i medfør af Skfl. § 8 kunne kræve, at genoptagelsesboet overgår til skifteretsbehandling. I øvrigt må domhaveren – hvis betingelserne herfor er opfyldt – overfor skifteretten kunne fremsætte begæring om boets genoptagelse ved skifteretten. Dommen vil i så fald i hvert fald godtgøre hans retlige interesse.

I medfør af Skfl. § 76 kan skifteretten afgøre tvister i privatskiftede boer, når parterne er enige om at ønske skifterettens afgørelse. Denne bestemmelse kan imidlertid ikke anvendes, efter at boet er sluttet. Skiftes et genoptagelsesbo privat, må tvister dog kunne indbringes for skifteretten i medfør af § 76. Anvendelsen af § 76 forudsætter altså, at der verserer et privatskiftet bo (evt. et genoptagelsesbo). Problemet illustreres af Grenå skifterets dom af 22. november 1976. I denne sag blev skifteretten, efter at det privatskiftede bo (med 6 arvinger) var sluttet, opmærksom på, at en korrekt fortolkning af AL § 7 formentlig førte til, at 2 af de privatskiftende arvinger slet ikke var arvinger. Skifteretten indkaldte de implicerede til et møde i skifteretten, hvor de to arvingegrupper var uenige om arvespørgsmålet, men enige om at ønske sagen afgjort af skifteretten. Om dette spørgsmål udtaler dommen: »Under de således foreliggende omstændigheder har skifteretten anset sig kompetent i henhold til retsplejelovens § 660, sammenholdt med skiftelovens § 76.« Strengt formelt er dommen næppe helt korrekt vedrørende dette kompetencespørgsmål. Det var korrekt af skifteretten ex officio at indkalde arvingerne. Det må også være klart, at skifteretten ex officio kunne genoptage boet som offentligt skifte, medmindre de oprindelige 6 arvinger ønskede boet genoptaget som privat skifte og aktuelt opfyldte betingelserne herfor, hvilket formentlig måtte være tilfældet, selv om der nu var tvist om, hvorvidt de alle var arvinger. Når de 6 oprindelige arvinger herefter formelt havde genoptaget det privatskiftede bo, kunne de i medfør af Skfl. § 76 vedtage, at skifteretten skulle afgøre den foreliggende tvist. Skifteretten var således givetvis under alle omstændigheder kompetent, og spørgsmålet, om kompetencen beroede på Skfl. § 76, ville i realiteten stort set kun have (uvæsentlig) betydning i relation til, om beregningen af skifteafgiften skulle ske på grundlag af RAL § 32 eller § 39, stk. 1.

17. Jfr. *J.A. Andersen*, J 1977.516, samt *Walbom & Engholm*, s. 229 smh.m. s. 176 n. 3.

Genoptagelse

23e. Genoptagelse, almindelig retssag eller anden berigtigelse

Hvis der efter at et bo er sluttet viser sig omstændigheder, der taler for at ændre eller korrigere den afsluttede bobehandling, rejser dette spørgsmålet om, hvordan dette kan ske.

Der kan på grundlag af den almindelige culparegel tænkes anlagt **erstatnings**sag mod de ansvarlige bomyndigheder eller eventuelt staten.

I specielle tilfælde kan det tænkes, at manglerne ved en afsluttet bobehandling mere eller mindre kan korrigeres i forbindelse med et senere skifte, som har relation til det mangelfulde. I *U 1870.682 LOHS* fik enkemanden under opgivende af, at fællesboet kun havde en værdi af 14 rdl., dette udleveret for begravelsesomkostningerne. Ved enkemandens død ca. 17 år senere blev det konstateret, at boet ved hustruens død i virkeligheden havde haft en værdi på over 1100 rdl. Retten fastslog herefter, at det skete begravelsesudlæg ikke kunne tillægges nogen retlig betydning som et efter hustruens død afholdt lovligt skifte, men enkemanden måtte betragtes som havende hensiddet i uskiftet bo. Boet måtte derfor nu deles mellem begge ægtefællers arvinger, som om længstlevende havde siddet i uskiftet bo. I *U 1951.435 Ø* hensad længstlevende i uskiftet bo med fællesbørn, idet der intet var oplyst om afdødes særbarn. Det blev antaget, at fællesboet ved længstlevendes død også i relation til særbarnet måtte skiftes efter formueforholdene på dette tidspunkt (og altså ikke efter forholdene ved førstafdødes død), således at retsstillingen blev den samme, som hvis længstlevende havde hensiddet i uskiftet bo også med særbarnet. I *U 1975.772 H* var forholdet det, at der i 1946 i forbindelse med en separation mellem M og H var indgået en mindre klar aftale om undladelse af skifte (separationsoverenskomst) og oprettelse af et nærmere angivet testamente. M døde i 1969 og H i 1972. Begges boer blev behandlet som eksekutorboer. I forbindelse med behandlingen af H's dødsbo blev der fremsat krav vedrørende arvedelingen, som i realiteten indebar en anfægtelse af den fortolkning af separationsoverenskomsten og testamentet, som boopgørelsen i M's dødsbo havde lagt til grund. Kravet blev prøvet i realiteten.

I øvrigt vil valget stå mellem **genoptagelse** af boet eller et **almindeligt søgsmål**. Ved dette valg må der lægges afgørende vægt på, hvad der er den mest praktiske og hensigtsmæssige behandlingsform.¹⁸ Er der tale om komplicerede spørgsmål eller større beløb, peger dette i retning af genoptagelse. Tidsfaktoren har også betydning i den forstand, at jo længere tid der er gået efter boets afslutning, jo mere taler dette for en almindelig retssag. Er der begået egentlige fejl i forbindelse med bobehandlingen, taler dette for at tillade gen-

18. Jfr. *U 1988.961 Ø*.

optagelse. Dette gælder i særlig grad, hvis der har foreligget svig. Parternes enighed om valg af »retsmiddel« tillægges også betydelig vægt.

I nogle tilfælde – navnlig hvor der er tale om en ny arving eller et nyt aktiv – består der alternativ kompetence, således at den, der tager initiativet, kan vælge mellem at begære genoptagelse eller anlægge en almindelig retssag. Det må herved også bemærkes, at den måde, parterne formulerer deres påstande på, kan have afgørende betydning. Kræver en part f.eks. alene et pengebeløb, trækker dette i retning af, at det er de almindelige domstole, der er kompetente. Ønsker han derimod f.eks. at få arveudlagt forskellige aktiver i boet, nærmer man sig en egentlig skiftesituation, hvor det ofte er mest hensigtsmæssigt med en skifteretsbehandling.

Er det i lovgivningen direkte foreskrevet, at boet skal genoptages i bestemt angivne situationer, udelukker dette formentlig almindelige søgsmål. Dette er således tilfældet i den Nordiske Dødsbokonvention, hvor artikel 1 bestemmer, at en arving i visse tilfælde, efter at dødsboet er sluttet, kan forlange, at arvedelingen sker efter afdødes statsborgerlov i stedet for domicilloven. Artikel 18 bestemmer, at et præklusivt proklama ikke får virkning over for bekendte kreditorer i andre nordiske lande, hvis disse ikke har fået særskilt underretning om proklamaet. I udkastet til konventionen (1933) hedder det side 27 vedrørende artikel 1: »Den hensigtsmæssigste fremgangsmåde ved begæringens fremsættelse efter skiftets slutning vil, hvor offentlig skiftebehandling har fundet sted, være, at boet reassumeres, uden at anke kan være fornøden dertil, jfr. den nedenfor p. 67 foreslåede ordning.« Tilsvarende hedder det i udkastets p. 50 vedrørende artikel 18: »Skulle efter et skiftes slutning uprækluderede fordringer komme frem, bliver der spørgsmål om en reassumption af skiftet, jfr. ovenfor ad artikel 1.« I Anordning nr. 273 af 4.10.1935¹⁹ om gennemførelse af dødsbokonventionen (jfr. udkastet til dødsbokonventionen p. 67-73) blev det da også i § 3, stk. 2, og § 16, stk. 2, vedrørende de nævnte artikler i konventionen bestemt, at skiftebehandlingen ville være at genoptage, uden at anke til højere ret var nødvendig, og at skifteretten i tilfælde af offentligt skifte ved eksigibel dom i så fald kunne pålægge rette vedkommende at tilbagebetale, hvad han måtte have modtaget for meget i boet. Borteblevnelovens § 25, stk. 4, om afsætning af arv til en fraværende arving, når der er nogen sandsynlighed for, at han har overlevet arveladeren, må også forstås således, at det er skifteretten der skal genoptage sagen senest efter 1 års forløb. Det samme gælder formentlig de i Skfl. §§ 42, 2. pkt., og 46 omhandlede situationer.

19. Anordningen blev ophævet ved Bkg. nr. 348 af 24. juni 1976. Se også *Svenné Schmidt* s. 435 med n. 9.

Genoptagelse

Er det omvendt i lovgivningen – som det er tilfældet i Borteblevnelovens § 25 – angivet, at der kan anlægges en almindelig retssag, er dette næppe ubetinget til hinder for genoptagelse af boet. Dette følger allerede af, at de almindelige domstole ikke er kompetente til at gennemføre egentlige skifter.

Endelig kan boopgørelsen tænkes **appelleret**. At der er mulighed for appel, er næppe i sig selv til hinder for hverken genoptagelse eller almindelig retssag, når betingelserne for disse retsskridt er til stede.²⁰ Genoptagelsesmuligheden er altså ikke subsidær i forhold til appellmuligheden. Det må herved tages i betragtning, at en person, der ikke har været inddraget i 1. instansbehandlingen, reelt kan miste muligheden for en 2-instansprøvelse, hvis han vælger at appellere. Endvidere må det betones, at appel, genoptagelse og almindelig retssag er selvstændige »retsmidler«, der hver for sig kræver særlige betingelser opfyldt. Selv om de nævnte »retsmidler« således har hver sit anvendelsesområde, er der naturligvis en sammenhæng mellem dem, men der er ingen grund til at foretage en streng indbyrdes prioritering gående ud på, at f.eks. muligheden for appel i sig selv udelukker anvendelsen af de andre.

Skifteretten tager ved kendelse stilling til, om en begæring om genoptagelse skal efterkommes eller afvises. Anlægges der et almindeligt søgsmål, afvises dette i givet fald ved dom. Admitteres søgsmålet trods sagsøgtets afvisningspåstand, anvendes kendelsesformen. Fremmes sagen, efter at retten ex officio har overvejet spørgsmålet om eventuel afvisning, er beslutningsformen tilstrækkelig.

Skifterettens efterkommelse af en begæring om genoptagelse må kunne betinges af, at den, der fremsætter begæringen, stiller sikkerhed for omkostningerne ved boets genoptagelse, hvis der ikke foreligger tilstrækkelige likvide aktiver i genoptagelsesboet til at dække omkostningerne.

23f. Nyt aktiv

Fremkommer der efter at boet er sluttet nye aktiver, nødvendiggør dette hyppigt en genoptagelse af boet. En eventuel tvist om fordelingen af det nye aktiv, vil dog sædvanligvis også kunne afgøres gennem et almindeligt søgsmål, således at der normalt er alternativ kompetence.

Det nye aktiv²¹ kan bero på, at det oprindelig blev overset. Der kan være

20. Jfr. *J.A. Andersen*, J 1977.516, samt *Walbom & Engholm*, s. 228.

21. Se herved Bkg. nr. 556:1980 og Adv. 1980.221-22 om udbetaling af midler fra Lønmodtagernes Dyrtdsfond til allerede afsluttede dødsboer. I *U 1985.1104 V* blev et kap. 6-bo genoptaget, da en kapitalforsikring ikke var taget i betragtning. *U 1987.351 H* om større personfradrag til efterlevende pensionistægtefæller nødvendiggjorde genoptagelse af et meget stort antal dødsboer og kostede de offentlige kasser ca. 1 milliard i mindre skat. Se også *D. Grønvald*, Fm. 1988.61-62.

tale om en fysisk overseelse, men der kan også være tale om en retlig overseelse i den forstand, at man, først efter at boet er sluttet, bliver klar over, at visse overdragelser, som er foretaget af afdøde, kan anfægtes. Det nye aktiv kan også skyldes, at der har været udøvet svig i form af forstikkelse af aktivet eller meddelelse af urigtige oplysninger under bobehandlingen. Et nyt aktiv foreligger også, hvis aktivet oprindeligt var registreret og henlagt som værdiløst, og det nu viser sig at have værdi. Det kan f.eks. være tilfældet ved en udestående fordring, hvor debitor nu kan betale. Ved udestående fordringer forekommer det også, at et oprindeligt håbløst udlæg til sikkerhed for fordringen efterhånden – navnlig hvis det er foretaget i fast ejendom – på grund af inflationen får værdi. I praksis undlader bomyndighederne dog sædvanligvis at henlægge formodet værdiløse aktiver, idet disse i stedet ved boets slutning sælges eller udlægges for symbolske beløb, netop for at undgå, at der opstår besværlige genoptagelsessituationer. Det nye aktiv kan også skyldes, at aktivet har befundet sig i udlandet, og at det først efter boets slutning har vist sig muligt at inddrage det i boet.

Et nyt aktiv kan endvidere bero på Skfl. § 42, 2. pkt., om boets vedkommendes appel af retsafgørelser, ved hvilke boet har villet lade det bero. Er boet sluttet, når den endelige dom falder, tilfalder det ved påanken vundne den eller dem, som har iværksat anken, indtil deres omkostninger er dækket.

Tilkommer der et bo betingede, fremtidige eller uvisse aktiver, kan det være umuligt eller i hvert fald uhensigtsmæssigt at lade boets slutning afvente en afklaring vedrørende disse. Boet kan derfor slutes med adgang til senere genoptagelse, jfr. Skfl. § 46, stk. 2. Har afdøde på et separations- eller skilsmissekifte fået andel i en tidligere ægtefælles pensionskonti, kan andelen først frigives, når den tidligere ægtefælle kan få kontoen udbetalt, f.eks. ved 60 års alderens indtræden. Der kan derfor - hvis der ikke er indsat en begunstiget – blive tale om til sin tid at genoptage dødsboet, jfr. nærmere *Lynge Andersen*, U 1989 B.144 ff., og TfS 1989.289.

Vanskeligheder med at udlodde arv eller legater kan ikke føre til, at de pågældende midler falder tilbage til boet med genoptagelse til følge.²² Se herved Borteblevneloven §§ 25-27 og 30. Vil boets udlodninger være forbundet med uforholdsmæssige ulemper eller omkostninger, kan skifteretten også i medfør af Skfl. § 45, stk. 2, bestemme, at der i stedet skal ske indbetaling til statskassen.

Er der nogen sandsynlighed for, at en arving har overlevet arveladeren, kan skifteretten i henhold til Borteblevnelovens § 25, stk. 4, bestemme, at ved-

22. Jfr. *J.A. Andersen*, J 1977.518 f.

Genoptagelse

kommendes arvelod skal indbetales til en godkendt forvaltningsafdeling. Boet skal i så fald genoptages inden 1 år.

Der opstår heller ikke en genoptagelsessituation, fordi det viser sig umuligt at udbetale beløb til kreditorerne. De pågældende beløb kan i gældsfragælsesboer i så fald indbetales til statskassen, jfr. KL § 153, stk. 3, smh.m. Skfl. § 44. I andre boer kan disse regler muligvis anvendes analogt eller også kan Skfl. § 45, stk. 2, om arv anvendes analogt eller så meget desto mere.

De før 1. april 1964 gældende regler om uskiftet bo kan nødvendiggøre, at en mellemdød arvinges dødsbo genoptages, når arven kommer til udbetaling ved det uskiftede bos ophør. Det bemærkes herved, at arven var falden allerede ved førstafdødes død. Den mellemdøde arvinges dødsbo må genoptages, hvis der ikke i dette bo er gjort fuldstændigt op med kreditorerne.²³

Ved dødsboer, der er sluttet med begravelsesudlæg, jfr. Skfl. §§ 10 og 43, eller efter 50.000 kr.s reglen i Skfl. § 62b, stk. 2, jfr. § 57, stk. 1, kan det få særlig indgribende betydning, at der fremkommer et nyt aktiv, idet beløbsgrænserne for anvendelsen af disse summariske boslutningsformer (ved begravelsesudlæg ca. 20.000 kr.) derved let kan overskrides, således at en egentlig bobehandling bliver nødvendig. Se herved også Skfl. § 10, stk. 2. Ksl. § 13, stk. 2, og § 14, stk. 9, indeholder dog den praktiske regel, at den efterlevende ægtefælle uden om boet modtager afdødes overskydende skat både for det kalenderår, der ligger forud for dødsåret, og for mellempærioden.

Er det nye aktiv ikke større, end at der er plads inden for de angivne beløbsrammer for begravelsesudlæg (incl. § 10, stk. 2) og 50.000 kr.s reglen, kan boet genoptages og påny udlægges efter de nævnte regler, således at udlægget nu omfatter det nytilkomne aktiv. Som regel vil det nye aktivs værdi være afhængig af, hvilket tidspunkt der skal lægges til grund ved værdiansættelsen. Det korrekte er, at det er værdien ved boets udlæg for begravelsesomkostningerne, jfr. *U 1964.766 Ø*, eller udleveringen efter 50.000 kr.s reglen, der skal lægges til grund. Har der fundet et egentligt skifte sted, er det skæringsdagen i den oprindelige boopgørelse, der må tages som udgangspunkt for værdiansættelsen. I relation til arvedelingen har spørgsmålet betydning, hvis aktivet skal arveudlægges.

Er det nye aktiv af ringe værdi, kan det tænkes, at de omkostninger, der er forbundet med en genoptagelse og efterudlodning, vil overstige værdien af aktivet. Skifteretten kan i så fald bestemme, at aktivet skal tilfalde statskassen, jfr. KL § 154, stk. 2, der via henvisningen i Skfl. § 44 også finder anvendelse i gældsfragælsesboer. Da KL § 154, stk. 2, formentlig er udtryk for en

23. Se nærmere ovenfor afsnit 12b.

almindelig skifteretlig grundsætning, kan bestemmelsen antagelig anvendes i alle dødsboer uanset behandlingsformen.

Uanset hvordan der forholdes med et nyt aktiv, skal skifteretten af hensyn til arveafgiftsberegningen underrettes. Der kan være tale om en simpel underretning, en tillægsboopgørelse eller en boopgørelse i et genoptagelsesbo.

23g. Nyt passiv

I navnlig offentligt behandlede dødsboer indkaldes kreditorerne som regel ved præklusivt proklama. Har afdøde kreditorer uden for Europa eller på Island eller Færøerne, kan det imidlertid tænkes, at proklamaet udstedes med for kort varsel. Skfl. § 22 bestemmer da, at kreditorerne uden for Europa eller på Island eller Færøerne alligevel kan anmelde deres krav inden for den 6-måneders frist, som proklamaet rettelig skulle have lydt på. »Sker slig anmeldelse, forinden endelig opgørelse er affattet, kan skifteretten, når den erkender, at den udstedte indkaldelse har givet for kort varsel, om fornødent, genoptage de allerede afsluttede dele af skiftebehandlingen. Dersom anmeldelsen først sker, efter at boet er sluttet, må den stedfundne skiftebehandling påankes til omgørelse, hvorefter der da under den fornyede behandling bliver at tage behørigt hensyn til de inden forløbet af 6 måneder fra den sidste bekendtgørelse af indkaldelsen lovlig anmeldte fordringer.« Det bemærkes, at såfremt ankefristen er udløbet, vil der være al mulig grund til i medfør af Rpl. § 662, stk. 3, at meddele oprejsningsbevilling.

Fra det tidspunkt, et bo efter reglerne i Skfl. § 50 er optaget til slutning, kan kreditorerne dog under alle omstændigheder ikke rette krav mod selve boet, medmindre dette senere af anden grund genoptages.

Det må bemærkes, at bekendte kreditorer i de andre nordiske lande, der er omfattet af den Nordiske Dødsbokonvention, og som ikke har fået særskilt underretning om proklamaet, ikke prækluderes; heller ikke af boets optagelse til slutning, jfr. Dødsbokonventionens artikel 18.

De fleste tinglige krav prækluderes ikke. Det samme gælder muligvis massekraft af første klasse, hvorved bemærkes, at disses manglende betaling i hvert fald kan begrunde et erstatningskrav mod bostyret. Se i øvrigt ovenfor afsnit 19d.

I *U 1980.829 Ø* og *U 1982.266 H* var korrekt anmeldte krav fejlagtigt blevet overset under bobehandlingen.

Fremkommer der efter boets slutning en gældspost, som boet må respektere, nødvendiggør dette på samme måde som ved nye aktiver, at boopgørelsen korrigeres.

Det bemærkes, at nye gældsposter kan bero på, at skattemyndighederne tilsidesætter værdiansættelserne i boopgørelsen, jfr. ovenfor afsnit 22a og 22c.

Genoptagelse

Nye gældsposter kan også skyldes, at skattemyndighederne ikke godkender boets sidste selvangivelse.

Der er formentlig intet til hinder for, at det, selv efter at boet er sluttet, vedtages at respektere prækluderede kreditorer, f.eks. fordi bomyndighederne – som ved massekrav af første klasse – ellers personligt kan tænkes gjort ansvarlige. Skatte- og afgiftsmyndighederne må, hvis der i tilfælde af, at boet er sluttet, indleveres en tillægsboopgørelse, acceptere sådanne dispositioner fra boets side, selv om arveafgiften i dødsboet derved kan formindskes.

Påhviler der boet betingede forpligtelser, f.eks. kautionsforpligtelser, er der i Skfl. § 46, stk. 1, hjemmel til at slutte boet, selv om betingelsen endnu ikke er afklaret. Der må da afsættes det fornødne til den betingede fordring, hvorefter boet må genoptages, når det senere afklares, om betingelsen opfyldes.

Kan en uprækludert fordring, fordi boet er optaget til slutning, ikke gøres gældende mod boet, har den pågældende kreditor ikke andre muligheder end at holde sig til lodtagerne i boet, for så vidt disse hæfter personligt. Om og i hvilket omfang arvingerne hæfter, afhænger helt af, hvilken behandlingsform der er tale om. Spørgsmålet har vistnok kun givet anledning til problemer ved gældsfragåelsesboer. Ved gældsfragåelsesboer har arvingerne intet gældsansvar. Dette gælder formentlig, selv om arvingerne har modtaget arv fra boet. Under alle omstændigheder kan der højst blive tale om at tilbagelevere det modtagne, men selv dette kan næppe kræves.²⁴

Indtil boopgørelsen er blevet endelig, må det uanset boets behandlingsform være klart, at arvingerne og legatarerne kan tilpligtes at tilbagebetale, hvad de har modtaget à conto. 'A conto udbetalinger af arv eller legater sker formentlig også altid mod skadesløs kvittering, jfr. herved Skfl. § 36.

Særlig ved insolvente gældsfragåelsesboer kan der rejses spørgsmål, om kreditorerne har noget ansvar over for kreditorer, der ikke er blevet fyldestgjort for deres retmæssige krav mod boet. I dødsboer, hvor arvingerne på grund af skifteformen hæfter, må det være klart, at der ikke også kan rejses krav mod kreditorerne, efter at boet er sluttet. I andre boer kan kreditorerne formentlig også kun pålægges at tilbagebetale, hvis der er sket à conto udlodninger, jfr. KL § 145, stk. 3, smh.m. Skfl. § 44, og det inden boets endelige slutning konstateres, at de pågældende kreditorer har modtaget mere à conto, end der samlet tilkommer dem efter den endelige boopgørelse, jfr. NDS 1975.61. *Harbou* s. 294 går noget videre, idet han mener, at det må afgøres efter de almindelige regler om tilbagesøgning (*condictio indebiti*), om der kan rettes krav mod kreditorerne i anledning af skete udlodninger.²⁵ Formentlig

24. Jfr. *J.A. Andersen*, J 1977.521 med n. 47, samt *Walbom & Engholm*, s. 231.

25. Jfr. herved *U 1986.683 V* om et konkursbos tilbagesøgning.

må dog den ændrede opfattelse, som *Harbou* i U 1949B.304 gav udtryk for vedrørende krav mod arvinger i gældsfragåelsesboer, overføres analogt.²⁶

23h. Ny arving

Hverken arvingers eller legatarers rettigheder kan prækluderes, idet et arveproklama ikke er præklusivt, jfr. Skfl. § 21.

Skiftes et bo privat, bestemmer Skfl. § 72, at arvinger, der senere melder sig, er beføjede til at fordrø boet overtaget til offentligt skifte. Boet skal i så fald behandles af skifteretten som gældsvedgåelsesbo, idet de nytilkomne arvinger dog ikke har noget gældsansvar, medmindre de direkte påtager sig dette. Der bliver således tale om et ret specielt vedgåelsesbo, hvor kun nogle af arvingerne hæfter. Legatarer kan ikke påberåbe sig Skfl. § 72, men må i stedet holde sig direkte til de privatskiftende arvinger, der hæfter solidarisk for udrødelser af legater.

En arving kan anlægge almindeligt søgsmål, selv om han har mulighed for at påberåbe sig Skfl. § 72.

Efter ordlyden af § 72 er det klart, at bestemmelsen kun kan anvendes, indtil boet er sluttet. Uanset dette blev det dog i U 1935.843 Ø antaget, at bestemmelsen også kunne anvendes nogle få dage efter, at et privatskiftet bo med én arving var sluttet. Der blev herved dels lagt vægt på, at den nye arvings begæring var fremkommet hurtigt efter boets slutning, dels at der forelå en ikke ugrundet mistanke om svig. Hvor § 72 ikke kan anvendes i et privatskiftet bo, kan den nye arving søge de andre arvinger, der uretmæssigt har oppebåret hans arvepart.

Efter Borteblevnelovens § 25 kan en forbigået arving i indtil 10 år fra dødsfaldet kræve arven fra den, der har fået den udlagt. Foreligger der svig, gælder fristen ikke. Det er uden betydning for kravet, om boet har været skiftet privat eller offentligt. Kravet må – hvis Skfl. § 72 ikke kan anvendes, jfr. ovenfor – gennemtvinges ved søgsmål ved de almindelige domstole. I visse tilfælde vil arvingen dog i stedet kunne kræve boet genoptaget. Dette ville være tilfældet, hvis arvingen kan godtgøre, at det beror på en fejl fra bomyndighedernes side, at han ikke blev inddraget i bobehandlingen. Der må herved også tages hensyn til, om det i øvrigt vil være det mest hensigtsmæssige at genoptage boet.²⁷ Praksis har pålagt skifteretten en temmelig streng undersøgelses- og un-

26. Jfr. *Walbom & Engholm* s. 231 f. Problemet blev berørt i U 1980.829 Ø.

27. Jfr. U 1988.961 Ø og ovenfor afsnit 23e.

Genoptagelse

derretningspligt i relation til mulige arvinger i boet, som gør, at det ofte vil bero på en fejl, når en arving ikke er blevet inddraget i bobehandlingen.²⁸

En ny arving kan fremkomme på grundlag af Borteblevnelovens § 25, stk. 4. Efter Borteblevnelovens § 25, stk. 1, skal der kun afsættes arv til en arving, hvis der er vished for, at han har overlevet arveladeren. Dette modificeres ved stk. 4, hvorefter arv, hvor der dog er nogen sandsynlighed for, at arvingen har overlevet arveladeren, kan indsættes i en godkendt forvaltningsafdeling som tilhørende boet, medens dette i øvrigt slutes. Når de fornødne undersøgelser er foretaget, dog senest 1 år efter arvens indsættelse i en godkendt forvaltningsafdeling, optager skifteretten spørgsmålet om udlodning af arven til endelig behandling. § 25, stk. 4, kan kun tænkes anvendt i offentligt behandlede boer, da den pågældende arving må betragtes som »fraværende« i Skfl. § 5's forstand med den følge, at privat skifte er udelukket.

Er en del af boet hensat til rentenydelse for en bestemt person uden at være arveudlagt til nogen, er denne del af boet i realiteten udsat. Det er klart, at der, når rentenydelsesretten bortfalder, fremkommer én eller flere nye arvinger. Der bliver på dette tidspunkt tale om et »arvedelingsbo«, hvor det skal afklares, hvem kapitalen skal tilfalde. Om »arvedelingsboet« skal behandles som offentligt gældsvedgælsesbo eller kan skiftes privat, må afgøres efter forholdene på det tidspunkt, da arvedelingsboet kommer til behandling. Det er altså uden betydning, hvordan det oprindelige bo blev behandlet. En eksekutorindsættelse fører dog formentlig til, at også arvedelingsboet må behandles af eksekutor.²⁹

En ny arving kan endelig fremkomme ved, at et afkald på falden arv omstødes i den pågældende arvings konkursbo, jfr. KL § 65. KL § 65 fører dog ikke til genoptagelse af dødsboet, idet det i stedet er bestemt, at omstødelseskravet kan rettes mod den, der som følge af afkaldet har modtaget arv, eller hvis arvelod derved er blevet forøget, jfr. s. 281.

23i. »Urigtig arvedeling«³⁰

Borteblevneloven omhandler kun den situation, at en arving er blevet helt forbigået. Der foreligger en anden situation, hvis alle arvinger har modtaget arv,

28. Jfr. *J.A. Andersen*, J 1977.522 med n. 48. – I Adv. 1978.21 (kredsbestyrelseskendelse) omtales en sag, hvor et notartestamente med en universalarving urigtigt var blevet lagt til grund under bobehandlingen, idet det var tilbagekaldt på et advokatkontor, uden at tilbagekaldelsen var meddelt notaren.

29. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 176 n. 3.

30. Se *U 1986.683 V* om urigtig fordeling mellem kreditorerne i et konkursbo.

men det senere viser sig, at arvedelingen, f.eks. på grund af en urigtig fortolkning af testamentet eller Arveloven, er urigtig. I *U 1945.898 Ø* blev en privatskiftende arving, der havde modtaget for meget i arv, ved et almindeligt søgsmål tilpligtet at tilbagebetale det omhandlede beløb til den advokat, der havde forestået bobehandlingen, og som på grund af fejlen havde skadesløsholdt den forfordelte arving.

I *U 1972.1025 H*, der er kommenteret af *Urne* i *U 1973B.180-81*, havde man i et privatskiftet bo overset, at 1963-arveloven afskaffede de »mellemdøde arvinger«. Arveladerens afdøde datters ægtefælle havde derfor med urette oppebåret arv. Den pågældende blev ved et almindeligt søgsmål tilpligtet at tilbagebetale det omhandlede beløb. Flertallet i landsretten begrundede resultatet med, at »den stedfundne udbetaling til sagsøgte må antages begrundet i en vildfarelse med hensyn til klare og simple retsregler, hvorfor det er åbenbart, at sagsøgte ikke havde krav på nogen arv i boet, og der er intet grundlag for at antage, at udbetalingen er en bevidst disposition fra sagsøgerens side til fordel for sagsøgte.« Højesteret stadfæstede i henhold til de i landsrætsdommen anførte grunde og tilføjede, at resultatet tillige støttedes af bestemmelsen i § 25 i Lov om borteblevne. Det sidste må formentlig forstås på den måde, at Borteblevneloven kan anvendes analogt på situationer med »urigtig arvedeling«. Dette må indebære, at pligten til tilbagebetaling vil kunne lempes efter Borteblevnelovens § 18, ligesom 10 års-fristen i § 25 for fremsættelse af krav må iagttages.

Borum udtaler i Arvefaldet, s. 137-38, vedrørende »urigtig arvedeling« i privatskiftede boer: »For så vidt angår de selvskiftende arvinger må det betones, at arveskiftet har karakter af en aftale, en overenskomst mellem de arvinger, der har overtaget boet til privat skifte. Om repartitionen kan anfægtes af en af disse på grund af urigtig lov- eller testamentsfortolkning, må afgøres efter almindelige regler om aftalers ugyldighed, særlig på grund af urigtige forudsætninger.« Højesterets anvendelse af Borteblevneloven analogt må føre til, at *Borum*'s udtalelse må modificeres til gunst for den forfordelte arving.

Situationer, hvor arvedelingen er blevet urigtig på grund af **regnefejl** eller lignende i boopgørelsen, må formentlig sidestilles med andre tilfælde af urigtig arvedeling. Ved mindre fejl må skifteretten dog i medfør af Rpl. § 221 kunne berigtige fejlen, så længe udlodning ikke er sket.³¹

At den skete arvedeling er forkert, kan bero på Den nordiske Dødsbokonventions artikel 1, der bestemmer, at arvedelingen som hovedregel skal ske efter domicillandets arveregler. Har opholdet i domicillandet været kortere end 5 år, kan enhver arving eller legatar imidlertid inden 6 måneder efter dødsfal-

31. Jfr. *Borum*, Arvefaldet, s. 138.

Genoptagelse

det eller inden boets slutning forlange, at arvedelingen i stedet skal ske efter loven i det land, hvor afdøde var statsborger. Er boet sluttet på begæringens tidspunkt, må det genoptages, forudsat at begæringen overholder 6 måneders fristen.

23j. Fejl ved bobehandlingen³²

Det hævdes sædvanligvis, at et bo kan forlanges genoptaget, hvis der har været fejl ved bobehandlingen. Det er i princippet ligegyldigt, hvad fejlen refererer sig til.³³

Kun fejl, der kan føre til en ændret repartition, kan begrunde genoptagelse.

Der må i offentligt skiftede boer være tale om fejl begået af bomyndighederne. Fejl, der alene må tilskrives de enkelte lodtagere i sådanne boer, kan ikke begrunde genoptagelse, idet dog svigagtigt forhold sædvanligvis kan føre til genoptagelse. I privatskiftede boer må de privatskiftende arvinger betragtes som udgørende bomyndigheden.

Det er næppe tilstrækkeligt, at der objektivt set foreligger en fejl. Det må formentlig tillige kræves, at fejlen kan bebrejdes bomyndighederne, således at der er tale om en »subjektiv fejl«. Har der i boet været tvist om et spørgsmål, som skifteretten derefter har taget stilling til, kan skifterettens afgørelse, hvis den er fejlagtig, dog kun anfægtes ved appel. Foreligger der ikke en egentlig afgørelse fra skifterettens side, men vedkommende dog har haft anledning til og mulighed for at gøre sine indsigelser gældende og derved fremtvinge en egentlig retsafgørelse, kan den pågældende næppe heller hverken forlange boet genoptaget eller anlægge et almindeligt søgsmål. Afskæringen af disse muligheder er betinget af, at vedkommende har givet møde på skiftet. *Borum*, Arvefaldet s. 136-37, går dog formentlig for vidt, når han hævder, at arvinger og legatarer, der har givet møde under et offentligt skifte, på grund af bobehandlingens judicielle karakter generelt er afskåret fra efter boets slutning at anfægte testamentets gyldighed, dets fortolkning og lovanvendelsen. En arving i et offentligt skiftet bo bør kunne forlade sig på, at bobehandlingen udføres korrekt af skifteretten, skifterettens medhjælper eller eksekutor. Han bør kun afskæres fra at påberåbe sig fejl, hvis disse refererer sig til nærmere angivne spørgsmål, der har været præsenteret eller lagt op for ham på en måde, så han havde anledning til at tage stilling til disse, således at hans undladen af at kræve en formel retlig afgørelse fra skifteretten kan fortolkes,

32. Jfr. generelt *J.A. Andersen*, J 1977.523-25, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 124.

33. I *U 1982.66 H* og *U 1986.683 V* blev konkursboer genoptaget, fordi kreditorkrav var blevet overset under bobehandlingen.

som om han tiltrådte den løsning, der blev foreslået eller accepteret af bomyndighederne.

Har en arving eller legatar ikke givet møde på skiftet, må han i hvert fald kunne anlægge et almindeligt søgsmål, men han må formentlig også kunne kræve boet genoptaget, når der foreligger en »subjektiv fejl« fra bomyndighedernes side, og genoptagelse er en hensigtsmæssig måde at få fejlen berigtiget på, jfr. nærmere ovenfor afsnit 23e.

Den nordiske Dødsbokonventions artikel 18³⁴ omtaler fejl bestående i, at bekendte kreditorer i andre nordiske lande ikke underrettes om et udstedt præklusivt proklama. Fejl i denne forbindelse er endda et ret vidt begreb. Det afgørende er, om den pågældende kreditor er bekendt. I udkastet til konventionen (1933) hedder det s. 49, at en fordring er kendt, hvis den kendes af arvingerne eller nogen af disse. Genoptagelse kan altså tænkes, selv om fordringen hverken er kendt af skifteretten eller skifterettens medhjælper, og der således ikke foreligger nogen fejl fra deres side, men alene fra én eller flere af arvingerne, ved at disse ikke har oplyst om fordringen.

Skifteretten har en almindelig **vejledningspligt** i medfør af Rpl. § 339, stk. 4, smh.m. § 660, stk. 1, ligesom den i et vist omfang skal yde retshjælp i henhold til Rpl. § 14, stk. 3.³⁵ Tilsidesættelse af vejledningspligten eller mangelfuld vejledning er en fejl, som kan begrunde genoptagelse.³⁶ Da skifteretten i medfør af Rpl. § 17a, stk. 2, i vidt omfang beklædes af ikke-jurister, kan der let tænkes begået fejl i relation til vejledningspligten. Formentlig bør der være en særlig vid adgang til omgørelse i de tilfælde, hvor skifteretten har været beklædt af en ikke-jurist, da det ofte ikke er rimeligt at forlange, at skifterettens publikum skal gå den besværlige appelvej, fordi der er begået fejl som følge af, at staten har villet spare personaleudgifter ved at anvende § 17a, stk. 2-fuldmægtige.³⁷ Det bemærkes, at en § 17a, stk. 2-fuldmægtig ikke kan afgøre tvister. Der kan således kun blive tale om at omgøre faktiske handlinger, undladelser og beslutninger, der ikke afgør tvister. Accepteres det, at der er en særlig vid adgang for skifteretten til at omgøre, når skifteretten har været beklædt af en § 17a, stk. 2-fuldmægtig, kan dette også udlægges som en særlig liberal fortolkning af omgørelsesreglen i Rpl. § 222 i den her nævnte situation.

34. Jfr. *Svenné Schmidt* s. 435 med n. 9.

35. Jfr. generelt *J.A. Andersen*, Fm. 1974.89 ff., der s. 96-97 behandler forholdet mellem reglerne om vejledningspligt og retshjælpsreglen. Se også *ØLK af 30/8-1988*, der er gengivet i Fm. 1988.142.

36. Jfr. *U 1980.269 Ø*, hvor et bo, der skiftedes privat i henhold til Skfl. § 75, blev genoptaget med henblik på anvendelse af henstandsreglen i Skfl. § 63.

Genoptagelse

23k. Andre genoptagelsessituationer³⁸

Sluttes et dødsbo inden udløbet af den i Statsskattelovens § 43, stk. 8, angivne frist for skattevæsenets anmeldelse af krav om efterbetaling eller tillægsskat, må dette kunne nødvendiggøre en genoptagelse af boet.³⁹

Den, der overdrager et aktiv, har pligt til som led i overdragelsen at skaffe erhververen fornøden **legitimation** vedrørende aktivet. Dør overdrageren, går pligten over på boet, og er dette sluttet, uden at spørgsmålet er blevet rejst, kan boet genoptages, således at genoptagelsesboet kan skaffe erhververen den pågældende legitimation. Dette gælder, selv om boet har været udlagt for begravelsesomkostningerne. Tilsvarende må antages i relation til aktiver, der er solgt eller udlagt af boet.

Har afdøde forvoldt skade, som er omfattet af hans **ansvarsforsikring**, og det ikke drejer sig om en lovpligtig ansvarsforsikring efter Færdselsloven eller Hundeloven, kan der ikke rettes krav mod ansvarsforsikreren, før den sikredes erstatningspligt er fastslået, og erstatningens størrelse er bestemt, jfr. FAL § 95. Er skadevolderen død, og hans bo sluttet – herunder ved begravelsesudlæg – kan det genoptages, for at boet kan være part i erstatningssagen.

Ved boer, der har været underkastet en egentlig bobehandling, er det klart, at uprækluderede kreditorer ikke kan kræve boet genoptaget for at kunne anmelde deres krav i boet af hensyn til dettes eventuelle senere genoptagelse og forældelsesfristerne. Blev boet udlagt for begravelsesomkostningerne, har kreditorerne ikke haft mulighed for at anmelde deres krav og afbryde forældelsesfristerne gennem anmeldelsen. Alligevel har skifteretten næppe pligt til, efter at boet er udlagt for begravelsesomkostningerne, at genoptage bobehandlingen med henblik på modtagelse af kreditoranmeldelser.⁴⁰

Er et bo blevet udlagt for begravelsesomkostningerne, men dette ikke er sket til afdødes nærmeste, typisk ægtefællen, kan denne formentlig få begravelsesudlægget omgjort, hvis begæringen herom fremsættes hurtigt, efter at begravelsesudlægget har fundet sted.⁴¹

Vederlagskrav i henhold til Æ II §§ 23-24, Skfl. § 61a og AL § 21 kan alene gøres gældende på et skifte. Det kan derfor tænkes, at et dødsbo bliver genoptaget med henblik på fremsættelse af vederlagskrav.⁴²

38. Jfr. generelt *J.A. Andersen*, J 1977.525-28.

39. Se *U 1974.732 H* og *J.A. Andersen*, J 1977.525.

40. Se herved *U 1939.218 Ø*, *J.A. Andersen*, J 1977.525-26, *Elmelund*, J 1978.149, *Holkmann & Viltoft*, s. 178 f., samt *Walbom & Engholm*, s. 41 f.

41. Jfr. *VLT 1950.125* og *J.A. Andersen*, J 1977.526.

42. Jfr. *J.A. Andersen*, J 1977.526, *Graversen m.fl.*, *Familieret*, 2. udg., s. 614, og *U 1979.409 V*.

I privatskiftede boer kan lodtagerne altid vedtage at genoptage boet. Tilsvarende må de fra først af kunne aftale, at boet skal genoptages under nærmere angivne betingelser. En aftale om genoptagelse kan forekomme i den form, at det i forbindelse med udlæg af et aktiv til en af lodtagerne aftales, at de værdistigninger, der senere måtte blive konstateret, skal deles på nærmere angiven vis.⁴³ Da formålet med et skifte er endeligt at få delt en formuemasse, er det klart, at det ville være i strid med skiftets formål, hvis en lodtager ensidigt kunne tage forbehold om anpart i fremtidige værdistigninger. Noget sådant kan kun ske på grundlag af en aftale mellem de implicerede.

En arvings godkendelse af boopgørelsen kan formentlig gøres **betinget**, således at boet kan genoptages (eventuelt almindelig retssag), hvis betingelsen ikke bliver opfyldt. Tilsvarende kan det tænkes, at en arvings godkendelse af boopgørelsen er knyttet til bestemte **forudsætninger**, som gør, at boet kan begæres genoptaget, hvis forudsætningerne brister eller viser sig urigtige. Spørgsmålet om betingelser, vilkår og forudsætninger i relation til godkendelse af boopgørelser har dog i praksis først og fremmest betydning ad separations- og skilsmissexifter i henhold til Skiftelovens kapitel 6.

I øvrigt må der med retsvirkning i et vist omfang under en bobehandling kunne tages **forbehold** om almindeligt søgsmål eller genoptagelse. I *U 1970.171 H* blev der i et offentligt behandlet dødsbo af en arving taget forbehold om anlæg af omstødelingssag mod medarvingerne. Efter at boet var sluttet, blev sagen anlagt og admitteret. I *U 1975.886 Ø* skulle tre børns arv båndlægges i henhold til afdødes testamente. Ifølge AL § 60 kan skifteretten imidlertid i et vist omfang tilsidesætte båndlæggelsesbestemmelser. Begæring om tilsidesættelse skal fremsættes snarest muligt under skiftebehandlingen, og, hvis arvingen ikke er fyldt 25 år, snarest muligt efter, at denne alder er opnået. I den pågældende sag fyldte de to ældste af arvingerne 25 år under bobehandlingen, men fremsatte ikke begæring efter AL § 60, idet de alene på en skiftesamling tog forbehold om deres fremtidige stilling til båndlæggelsen. Da den yngste af de tre arvinger godt 1 år efter boets slutning fyldte 25 år, fremsatte de alle tre begæring om tilsidesættelse af båndlæggelsesbestemmelsen. Landsretten (cfr. skifteretten) efterkom begæringen, idet det udtaltes: »Under hensyn til, at de kærende ... på skiftet har forbeholdt sig deres fremtidige stilling til båndlæggelsen af deres tvangsarv, og da der ikke findes rimelig anledning til i dette spørgsmål at stille arvingerne forskelligt, findes bestemmelsen i AL § 60, stk. 1, ikke til hinder for, at den af de kærende nedlagte påstand ... tages til følge.« Se også *Svend Danielsen*, U 1979B.386 f.

43. Se *P. Herler*, Beskatning ved familieoverdragelser, 2. udg., s. 78.

Retskraft

I *U 1981.908 Ø* var der taget forbehold om efter skiftet at anlægge sag vedrørende FAL § 104, stk. 2. Søgsmålet blev admitteret.

Retsplejelovens almindelige regler i § 367 om genoptagelse kan ikke anvendes på den afsluttede bobehandling. Tilsvarende gælder formentlig Rpl. § 399 om ekstraordinær genoptagelse.⁴⁴

En genoptagelse må altid være betinget af **retlig interesse**, men det forhold, at der foreligger retlig interesse, er ikke i sig selv en tilstrækkelig genoptagelsesgrund.

231. Retskraftens subjektive begrænsning

En retsafgørelse har sædvanligvis kun retskraft for sagens parter. Dette gælder også inden for skifteretsområdet, hvad enten der er tale om afgørelser truffet af skifteretten eller de almindelige domstole. Det er en undtagelse herfra, når skifterettens afgørelser vedrørende anmeldte fordringer er bindende for Lønmodtagernes Garantifond.⁴⁵ Det afgørende er således sædvanligvis, hvem der betragtes som parter. Har et bo været part i en retssag, betragtes kun boet og boets modpart som parter, og ikke også lodtagerne i boet. I nogle tilfælde må det dog formentlig accepteres, at en lodtager kan udfolde en sådan aktivitet under sagen, at han må betragtes som part med den følge, at han bliver omfattet af afgørelsens retskraft.⁴⁶

Lodtagerne må naturligvis respektere, at afgørelsen bindende har afgjort retsforholdet mellem boet og dettes modpart.

Selvom lodtagerne i boet ikke er bundet af en afgørelse, hvor boet har været part, vil den pågældende afgørelse naturligvis have en betydelig bevismæssig kraft i senere sager, hvor et personligt gældsansvar gøres gældende mod lodtagerne. Det er formentlig herved et spørgsmål, om den bevismæssige kraft ikke vil være særlig stor netop på grund af lodtagernes faktiske stilling i boet. *Bratholm & Hov*, Sivil Rettergang (1973), s. 147, er inde på en lignende tankegang i relation til tredjemand, der biintervenerer i en retssag, idet det udtales: »Hvis dommen ikke binder tredjemann etter de vanlige regler om rettskraftens subjektive grenser, blir ikke intervenienten noe mer bundet fordi han intervenerer. Men dommens bevisverdi i en senere sak kan kanskje være sterkere, når en av partene har vært hjelpeintervenient.« I en speciel sag i *U 1976.682 H* fandtes en biintervenient at være bundet af en voldgiftsafgørelse. Det spillede bl.a. ind, at biintervenienten havde haft mulighed for at indtræde

44. Jfr. *J.A. Andersen*, J 1977.528, og *Gomard*, Skifteret, 2. udg., s. 37 n. 87.

45. Jfr. *J.A. Andersen*, J 1977.528 med n. 72. og *samme*, Adv. 1989.263-65.

46. Jfr. *J.A. Andersen*, J 1977.9 og 528.

som part. Dette synspunkt har betydning i skiftesager, hvis det som ovenfor antages, at en lodtager i et bo har visse muligheder for at gøre sig til part i boets tvistigheder.

At en retsafgørelse kun har retskraft for sagens parter, har i almindelige retssager som regel ikke den store betydning, da afgørelsen sædvanligvis ikke får direkte betydning for andre end parterne. I skiftesager er forholdet imidlertid anderledes, da der her praktisk talt altid bag den formelle part – boet – er én eller flere lodtagere, som er de »reelle« parter, som i høj grad er interesserede i boets retsforhold og ofte hæfter personligt for de krav, der kan gøres gældende mod boet. Når således princippet om, at retsafgørelser kun har retskraft for sagens parter, overføres til skifteretten, får dette altså en noget anden faktisk virkning, end tilfældet er ved almindelige retsafgørelser. Dette gælder i særlig grad, fordi de »reelle parter« har en række procesbeføjelser.⁴⁷

I dødsboer kan boets vedkommende, hvis han stiller sikkerhed for sagsomkostningerne (i insolvente gældsfragåelsesboer den enkelte kreditor, jfr. Skfl. § 19), forlange, at boet enten selv anlægger sag eller giver fuldmagt til på boets vegne at anlægge sag.

Ønsker dødsboet ikke at anlægge en retssag, er det utvivlsomt, at boets vedkommende – forudsat fornøden retlig interesse – kan anlægge sagen, for så vidt angår hans egen anpart.

Boets vedkommende har endvidere i henhold til Skfl. §§ 41-42 subsidiær appelbeføjelse i relation til retsafgørelser, ved hvilke boet vil lade det bero.

Endelig kan boets vedkommende biintervenere i henhold til Rpl. § 252.

47. Se generelt ovenfor afsnit 21d.

24. Dødsbøbeskatningen

24a. Indledning

De nugældende regler om dødsbøbeskatningen har i det væsentlige været gældende siden Kildeskattelovens ikrafttræden den 1. januar 1970.

Reglerne om dødsbøbeskatning findes hovedsagelig i Kildeskatteloven, Personskatteloven, Virksomhedsskatteloven, Aktieavancebeskatningsloven og Lovbkg. 558:1988 om beskatning af fortjeneste ved afståelse af fast ejendom. Der findes derudover væsentlige regler om værdiansættelsen i Cirk. 185:1982. Se også Bkg. 602:1977 som ændret ved Bkg. 333:1987 om beskatning af dødsboer mv.

Reglerne om dødsbøbeskatningen er ret indgående behandlet i Skattedepartementets vejledning i reglerne om dødsbøbeskatning (189 sider, udgivet oktober 1985).¹

Dødsbøbeskatningsreglerne er uhyre komplicerede og har i høj grad besværliggjort behandlingen af dødsboer. Reglerne har herved bl.a. haft den uheldige virkning, at mange privatskiftende arvinger ser sig nødsaget til at søge professionel bistand hos advokater og revisorer, hvorimod det før Kildeskattelovens ikrafttræden normalt ikke voldte arvingerne større problemer at ordne et privatskiftet bo.

Skifterettens almindelige **vejledningspligt** i Rpl. § 14, stk. 3, omfatter i princippet også dødsbøbeskatningen.² Vejledningspligten må dog antages kun at omfatte hovedprincipperne for dødsbøbeskatningen. I øvrigt vil skifteretten sædvanligvis, navnlig i de lidt større boer, blot henvise (evt. anbefale) lodtagerne til at søge sagkyndig bistand hos skattemyndighederne eller hos en advokat eller revisor. Se også s. 38 f og 65.

Dødsbøbeskatningsreglerne har først og fremmest henblik på nogle få store boer, der efter de indtil den 1. januar 1970 gældende regler nød godt af urimelige skattefordele. For at få fat på disse ret få, store boer er der imidlertid tilvejebragt et meget indviklet og tungt system, der indebærer, at så at sige alle dødsboer skal »måles og vejes«, inden de slippes gennem systemet. Systemet

1. I øvrigt henvises der særlig til Tillæg, s. 90 ff., *Vedel, Dødsbøbeskatningen* (5. udg.), *Holkmann & Viltoft*, s. 256-81, *O. Bjørn m.fl.*, Lærebog om indkomstskat, 6. udg., s. 671-707, samt *Walbom & Engholm*, s. 235-386.

2. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 36, med henvisninger i n 44.

Skat

virker i særlig grad tungt, fordi reglernes indhold iøvrigt fører til, at kun relativt få dødsboer er skattepligtige og af de skattepligtige boer er det kun en begrænset del, der faktisk betaler skat på grund af et temmelig stort bofradrag.

I U 1985 B.201 ff. anslog *Erik Overgaard*, at kun ca. 5500 boer betalte skat, og at dødsbobeskatningen årligt gav et bruttoprovenu på ca. 100 mio. kr. Det må dog herved tages i betragtning, at dødsbobeskatningen reducerer det afgiftsgrundlag, som arveafgiften beregnes af. Skattereformen, der trådte i kraft den 1. januar 1987, har utvivlsomt i meget væsentlig grad reduceret antallet af boer, der betaler skat og dermed også det samlede dødsboskatteprovenu. Det spiller herved navnlig en stor rolle, at bofradraget blev væsentligt forhøjet. I 1990 er bofradraget, der hvert år pristalsreguleres, pr. påbegyndt måned på 3.900 kr. i selve skatten, hvilket betyder, at et dødsbo kun skal betale skat i det omfang, dets årlige indtægter overstiger 93.600 kr. Bofradragets størrelse og det forhold, at boerne ikke har lønindtægter, bevirker, at kun større erhvervsdrivendes boer kan tænkes at skulle betale indkomstskat.

Det forekommer således tvivlsomt, i hvilket omfang dødsbobeskatningen indbringer de offentlige kasser et nettoprovenu. Dette må sammenholdes med, at dødsbobeskatningen i hvert fald påfører boerne både et stort besvær og store omkostninger.

Det bør dog bemærkes, at skattemyndighederne ikke alene er interesseret i dødsboerne på grund af dødsbobeskatningen, men også fordi de i dødsboerne har særlige muligheder for at konstatere, om afdøde har gjort sig skyldig i skattesnyderi. Et evt. skattesnyderi vil ofte allerede kunne konstateres ved at sammenholde afdødes sidste selvangivelser med, hvad der er registreret i dødsboet af aktiver og passiver.

24b. Dødsbobeskatningens hovedprincipper

Hovedprincipperne i de nugældende dødsboskatningsregler er udtryk for en reaktion mod den ud fra skattemyndighedernes synsvinkel mangelfulde retstilstand, som var gældende indtil den 1. januar 1970.

Efter de tidligere gældende regler blev der pr. 1. april hvert år taget stilling til, om de ikke afsluttede boer skulle betale skat til staten. Offentligt behandlede boer skulle kun betale statsskat, hvis dødsfaldet var sket før den foregående 1. januar. Dvs. at boet, afhængig af dødsdagen, var skattefrit i 15-27 måneder. Der skulle derimod betales indkomstskat til kommunen ved passagen af den 1. i et kvartal, ligesom der skulle betales formueskat, hvis boet var under behandling den 1. april. Kommuneskatten og formueskatten, var imidlertid før 1970 af ret underordnet betydning. Da afdøde før Kildeskatteloven betalte skat bagud, blev der aldrig pålignet skat for dødsåret, ligesom den pålignede skat for året før dødsåret delvis bortfaldt, idet kun skatten for det

kvartal, hvori dødsfaldet fandt sted, skulle betales. Der var altså en meget lang periode, som unddrog sig beskatning, ligesom skattereglerne klart tilskyndede til at vælge offentligt skifte. Der kunne være store fordele forbundet med at ændre boets behandlingsform, f.eks. kunne den, der sad i uskiftet bo, begære offentligt skifte og derved blive skattefri, medens det offentlige skifte stod på. Dette gjaldt, selv om det offentlige skifte aldrig blev gennemført, idet boet igen blev udleveret til hensidden i uskiftet bo. Skattemæssige aktiver³ kunne gratis opskrives til deres faktiske værdi i dødsboer, således at afdødes udnyttelse af gunstige af- og nedskrivningsregler ikke som forudsat blot blev en udskydelse af skattebetalingen. Den, der sad i uskiftet bo, kunne tilsvarende undgå beskatning ved at sælge de skattemæssige aktiver i umiddelbar tilknytning til dødsfaldet.⁴

De nævnte mangler ved de gamle dødsbobskatningsregler har bevirket, at de nugældende regler navnlig er karakteriseret af 4 hovedprincipper.

For det første er det et hovedprincip, at ingen periode må unddrage sig beskatning (»kontinuitetsprincippet«).

For det andet må ingen avance mv. i relation til skattemæssige aktiver unddrage sig beskatning.

For det tredje er dødsbobskatningsreglerne neutrale i relation til arvingernes valg mellem privat og offentligt skifte.

For det fjerde påvirkes boets beskatning ikke af en efterfølgende ændring af boets behandlingsform.

De nævnte 4 hovedprincipper er dog ikke gennemført 100%. Ad det tredje princip kan f.eks. bemærkes, at dødsbobskatningen kun er ens for offentlige og privatskiftede boer i de første 15 måneder efter dødsfaldet.

24c. Uskiftet bo, Skfl. § 62b, stk. 2, og AAL §§ 14A-B

Efterlader afdøde sig en ægtefælle, vil denne, hvis boet ikke udlægges for begravelsesomkostningerne, normalt vælge at sidde i uskiftet bo. Er boet af mindre størrelse, kan det evt. overtages af ægtefællen i henhold til Skfl. § 57, jfr. § 62b, stk. 2.

Skattereglerne for uskiftet bo og boer, der overtages i henhold til Skfl. § 62b, stk. 2, er ens, jfr. Ksl. § 13. Den efterlevende ægtefælle bliver sambeskattet med afdøde i hele dødsåret og får 2 personfradrag, hvis han ikke har indgået nyt ægteskab inden årets udløb, jfr. Personskattelovens § 10. Da der dels foretages en ansættelse af afdødes indkomst og dels en ansættelse af den ef-

3. Dvs. aktiver, der ved overdragelse udløser beskatning af avancer og genvundne af- og nedskrivninger.

4. Den såkaldte »enkepraksis«.

Skat

terlevende ægtefælles indkomst undgås dog den progressive virkning af sam-beskatningen.

Ved uskiftet bo succederer den efterlevende ægtefælle i afdødes formue-skattepligt vedr. **formuefællesskabet**. Er der tillige et særbo, er dette formue-skattepligtigt af særejemidlerne fra **dødsdagen**, jfr. Ksl. § 18, stk. 3. Der bliver ikke betalt formueskat af særejemidlerne i mellemprioroden (1. januar til dødsdagen).

Er boet overtaget af ægtefællen i henhold til Skfl. § 62b, stk. 2, er ægtefæl-len også formueskattepligtig af afdødes af udlægget evt. omfattede særeje.

I barnløse ægteskaber kan den efterlevende ægtefælle ikke sidde i uskiftet bo, men kan i stedet i henhold til AAL §§ 14A-B få udsættelse med arveaf-giftspligtens indtræden. I så fald bliver ægtefællen omfattet af de skattereg-ler, som gælder for uskiftet bo, jfr. Ksl. § 20C.

Der gælder således i princippet samme skatteregler for uskiftet bo og boer, der omfattes af henholdsvis Skfl. § 62b, stk. 2, og AAL §§ 14A-B.

For så vidt angår de **skattemæssige aktiver** succederer ægtefællen automa-tisk i afdødes skattemæssige stilling, jfr. Ksl. § 29. Dette gælder både i relati-on til gevinst- og tabsaktiver samt i relation til aktiver, hvor succession i for-bindelse med arveudlæg i dødsboer ellers ikke er mulig.

Anvendte afdøde virksomhedsskatteordningen, succederer ægtefællen i afdødes stilling vedr. indeståendet på konto for opsparet overskud og ind-skudskontoen, jfr. Virksomhedsskattelovens § 17.

Sammenholdt med de skatteregler, der gælder for skifte og begravelsesud-læg i henhold til Skfl. § 10, er skattereglerne for uskiftet bo mv. ugunstige. For så vidt angår uskiftet bo kan reglerne dog undgås ved at udskifte mindst en arving, før boet, i h.t. Skfl. § 9, stk. 2, udleveres til hensidden i uskiftet bo, jfr. Ksl. § 20C. Det er ikke tilstrækkeligt, at der inden boet udleveres til hensidden i uskiftet bo, udskiftes en legatar. At en arving meddeler arveafkald mod ve-derlag er efter praksis heller ikke tilstrækkelig, selv om der reelt er tale om et privat skifte med den pågældende arving.⁵

I relation til Skfl. § 62b, stk. 2, kan de ugunstige skatteregler formentlig undgås, ved at der påbegyndes et skifte, inden boet udleveres til ægtefællen i henhold til Skfl. § 57, jfr. § 62b, stk. 2.⁶

Alternativet til uskiftet bo vil normalt være et privat skifte, hvor ægtefællen enten er langt den største lodtager eller universalarving. De skattemæssige fordele ved et skifte – set i relation til uskiftet bo – vil være, at ægtefællen ved at skifte i dødsåret får 2 fulde personfradrag, og boet (som jo i det væsentlige er ægtefællen) derudover får to forholdsmæssige personfradrag for mellem-

5. Jfr. *J. A. Andersen*, U 1985 B.418 ff., og ovenfor afsnit 11a, s. 68.

6. Jfr. *Viltoft*, Fm. 1988.126 f., og ovenfor afsnit 10, s. 65.

perioden.⁷ For så vidt angår beskatningen af mellemprioden nyder boet derudover godt af en »stødpude« på 10.000 kr., idet boet kun skal efterbetale, hvis afdøde har betalt mere end 10.000 kr. for lidt à conto i mellemprioden. En række indtægter vil blive omfattet af dødsbobskatningen, hvilket i praksis vil indebære, at de ikke beskattes eller kun belægges med en temmelig lav skat. I de mange dødsboer, som på grund af boernes størrelse ikke er skattepligtige, kan de skattemæssige aktiver gratis opskrives til deres faktiske værdi.

24d. Året forud for dødsåret⁸

Er arveladeren død i begyndelsen af dødsåret, kan det udmærket tænkes, at han ikke har fået indsendt sin selvangivelse for det foregående kalenderår.⁹ Det påhviler da hans dødsbo at udarbejde selvangivelsen. Har afdøde efterladt sig både fælleseje og særemidler, indgives selvangivelsen af boerne i forening. Selvangivelsen skal indgives til den ligningsmyndighed, som afdøde selv skulle have indgivet selvangivelsen til.

Er boet udleveret ægtefællen til hensiddent i uskiftet bo eller efter 50.000 kr.'s reglen, er det denne, der har pligt til at udarbejde selvangivelsen. Det samme er tilfældet, hvis ægtefællen i henhold til AAL §§ 14A-B har fået udsættelse med arveafgiftspligtens indtræden.

Er boet udlagt for begravelsesomkostningerne i henhold til Skfl. § 10 eller sluttet med påtegningen »intet efterladt«, er der ingen, der har pligt til at udarbejde selvangivelsen, da der jo ikke er midler til at betale en evt. restskat.

Selvangivelsen for det foregående kalenderår kan vise, om afdøde i årets løb har betalt for lidt i foreløbige skatter, således at der skal betales en **restskat** til skattevæsenet. Selvangivelsen kan naturligvis også vise, at afdøde har betalt for meget i skat, således at den **overskydende skat** kan kræves udbetalt af skattevæsenet.

En evt. restskat skal betales af dødsboet, ligesom en evt. overskydende skat tilfalder dette, idet der dog er en bundgrænse på 100 kr. i Ksl. § 62C. Det bemærkes, at restskatter på ikke over 10.000 kr.¹⁰ – med tillæg – ifølge Ksl. § 61, stk. 3, overføres til det efterfølgende år.

I relation til **klager** over skatteansættelsen og skatteberegningen indtræder boet¹¹ i afdødes sted.

7. 1. januar til og med dødsdagen.

8. Jfr. Dødsboskatvejledningen (1985), s. 30 ff., samt *Walbom & Engholm*, s. 272 ff.

9. Se § 3 i Bkg. 602:1977.

10. Beløbsgrænsen blev ved L 385:1989 forhøjet fra 5.000 kr. til 10.000 kr.

11. Om hvorvidt arvingerne og afdødes ægtefælle også er klageberettigede henvises til Skfl. §§ 41-42, Dødsboskatvejledningen (1985), s. 31, og *ØLD af 13. december 1983* (12. afd., nr. 155/1982).

Mellemprioriden

Er boet udleveret afdødes ægtefælle til hensidde i uskiftet bo eller efter 50.000 kr.'s reglen, er det ægtefællen, der skal betale en evt. restskat, ligesom det også er ægtefællen, der har krav på en evt. overskydende skat. Ægtefællen er også klageberettiget.

Er boet udlagt for begravelsesomkostningerne, er der ingen, som skattevæsenet kan kræve en evt. restskat betalt hos. Kravet på restskat er altså tabt. Har afdøde omvendt betalt for meget i skat, tilfalder den overskydende skat hans efterlevende ægtefælle. Det er dog en betingelse, at der er indleveret en fyldestgørende selvangivelse. Har afdøde ikke selv indleveret selvangivelse for det foregående kalenderår, men ægtefællen skønner, at afdøde for dette år har betalt for meget i skat, bør vedkommende altså i egen interesse udarbejde og indsende en selvangivelse for dette år.

Der er visse beløbsrammer for henholdsvis boets udlevering for begravelsesomkostningerne, ca. 20.000 kr., og efter 50.000 kr.'s reglen. I disse beløbsrammer medregnes ikke, hvad afdødes ægtefælle modtager fra skattevæsenet i overskydende skat for året forud for dødsåret og den i afsnit 24e. omtalte mellemprioride, da dette ville føre til en række besværlige genoptagelser af bobehandlingen.¹²

24e. Beskatningen af prioriden 1. januar til dødsdagen (mellemprioriden)¹³

Prioriden fra 1. januar i dødsåret til og med dødsdagen betegnes **mellemprioriden**. Uanset om afdøde som lønmodtager betalte A-skat eller som selvstændig betalte B-skat, kan den skat, han har betalt i mellemprioriden, alene være en foreløbig skat. Den senere selvangivelse for prioriden vil vise, om den foreløbige skat har svaret til den skat, som faktisk skal betales.

Kildeskatteloven opstiller af administrative grunde en formodning for, at den foreløbige skat,¹⁴ som afdøde har betalt i mellemprioriden, svarer til den, der faktisk skulle erlægges. Dette er sket på den måde, at skattevæsenet kun kan kræve efterregulering, hvis skatten for mellemprioriden overstiger den foreløbige skat med mindst 10.000 kr. Dødsboet kan derimod kræve efterregulering, når afdøde blot har betalt 1.000 kr. for meget i mellemprioriden, jfr.

12. Jfr. Ksl. § 13, stk. 2, og § 14, stk. 9.

13. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 46 ff., samt *Walbom & Engholm*, s. 279 ff.

14. Indeholdt A-skat vedr. indtægter, der er erhvervet i mellemprioriden, B-skat, der er forfalden før dødsfaldet, samt udbytteskat af udbytte, der er deklareret i mellemprioriden.

Ksl. § 14, stk. 2.¹⁵ Det bemærkes, at der ikke kan foretages frivillige indbetalinger af skat i henhold til Ksl. § 59 efter dødstidspunktet.¹⁶

Sker der ikke efterregulering, er både afdødes almindelige indkomstskat og særlige indkomstskat for mellempærioden endelig. Den restskat (på op til 10.000 kr.) for det foregående indkomstår, som i henhold til Ksl. § 61, stk. 3, er overført til dødsåret, er også endelig ude af verden. Endvidere er skattegodtgørelse efter Ksl. § 67A vedr. aktieudbytte mv., der er oppebåret før dødsfaldet, endelig afgjort. Dvs. at der alene beregnes skattegodtgørelse for mellempærioden, hvis der foretages en afsluttende ansættelse.¹⁷

Afdøde er ikke formueskattepligtig for mellempærioden, idet boets formueskattepligt allerede indtræder den 1. januar i dødsåret. De foreløbige formueskatter, som afdøde har betalt i mellempærioden, udbetales til boet. Dette gælder, uanset om der foretages afsluttende ansættelse for mellempærioden.¹⁸

En evt. efterregulering for mellempærioden sker ved, at enten skattevæsenet eller boet forlanger en **afsluttende ansættelse**. En afsluttende ansættelse vil sige, at der udarbejdes en sædvanlig selvangivelse for mellempærioden. Der kan dog ikke ske investeringsfondshenlæggelser eller foretages indskud på etableringskonti, ligesom der heller ikke kan foretages indbetalinger på indekskonti. Der kan kun foretages fradrag vedr. pensionsforsikringer o.lign., hvis indbetalingerne var sket inden dødsfaldet. Forskudsafskrivninger kan heller ikke foretages for mellempærioden. På grundlag af selvangivelsen beregnes herefter, hvad afdøde skulle have betalt af både almindelig indkomstskat og særlig indkomstskat. Var afdøde gift, tillægges boet ved beregningen 2 forholdsmæssige (mellempæriodens længde i forhold til kalenderåret) almindelige¹⁹ personfradrag, jfr. Personskattelovens § 10, stk. 7. Det forhold, at dødsdagen medregnes til mellempærioden, bevirker f.eks., at afdødes feriepenge – der forfalder ved døden – skal indtægtsføres i mellempærioden. Tilsvarende gælder afdødes løn fortjent inden dødstidspunktet. I selvangivelsen for mellempærioden kan der foretages af- og nedskrivninger med andre procenter, end afdøde plejede at anvende. Anvendes der højere procenter, får

15. Beløbsgrænserne er ved L 385:1989 med virkning fra og med indkomståret 1989 forhøjet fra henholdsvis 4.000 kr. og 500 kr. Beløbsgrænserne gælder kun i relation til mellempærioden. I Ksl. § 62C er der dog en bundgrænse på 100 kr. for opkrævninger og udbetalinger af beløb efter Kildeskatteloven.

16. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 47.

17. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 48, samt *Walbom & Engholm*, s. 280.

18. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 48, samt *Walbom & Engholm*, s. 281.

19. Se om retstilstanden før den 1. januar 1987 *U 1987.351 H* og SD-cirkulære 1987-15 (8. maj 1987).

Mellemp perioden

det dog den konsekvens, at dødsboet bliver skattepligtigt, jfr. Ksl. § 16, stk. 2. For så vidt angår løbende indtægter og udgifter, navnlig renter, medtages de indtægter og udgifter, der forfalder i mellemp perioden, samt beregnede indtægter og udgifter fra sidste forfaldsdag til udløbet af mellemp perioden, jfr. SD-cirkulære 1987-14 (8. maj 1987). Reglerne om **medhjælpende ægtefælle**, jfr. Ksl. § 25A, kan ikke anvendes fra den 1. januar i dødsåret.

Det er navnlig svært for skattevæsenet at afgøre, hvornår det undtagelsesvis bør forlange en afsluttende ansættelse for mellemp perioden. For at give skattevæsenet et grundlag for denne afgørelse, skal boet normalt inden 6 måneder efter dødsfaldet til ligningskommissionen indlevere en opgørelse i henhold til Ksl. § 14.²⁰ En § 14-opgørelse – der udarbejdes på en særlig blanket, som udleveres af skattevæsenet – angiver navnlig, hvilke aktiver og passiver, der var i boet på dødstidspunktet. Normalt anvendes blanket A. Har boet aktiver, hvorpå der kan foretages af- eller nedskrivninger, anvendes blanket B. Af- og nedskrivninger i § 14-opgørelsen er bundne, hvilket vil sige, at forrige års af- og nedskrivningsprocent skal anvendes. Afskrivningerne – men ikke nedskrivningerne – er forholdsmæssige, jfr. Ksl. § 14, stk. 4. Boudgifter og begravelsesomkostninger er ikke opstået på dødstidspunktet og skal derfor ikke medtages i § 14-opgørelsen. Indbo og kunstgenstande medregnes ikke i § 14-opgørelsens opregning af afdødes formue på dødstidspunktet. Der tages kun hensyn til restskat og overskydende skat, som der er givet meddelelse om inden dødstidspunktet, jfr. Ksl. § 16, stk. 6. Arveforskud medtages heller ikke.

Var afdøde erhvervsdrivende, kræver skattevæsenet sædvanligvis afsluttende ansættelse.²¹ Det samme gælder f.eks., hvis afdøde i mellemp perioden har ophævet pensionsordninger eller har foretaget dispositioner, som udløser særlig indkomstskat.²² Havde afdøde en stor beholdning af værdipapirer, fører dette også normalt til, at der kræves afsluttende ansættelse, da renter og udbytter hovedsagelig udbetales i første halvdel af kalenderåret. Er der mistanke om, at afdøde har snydt i skat, er det klart, at skattevæsenet kræver afsluttende ansættelse.

I Virksomhedsskattelovens § 20 er det bestemt, at såfremt indestående på konto for opsparet overskud udgør over 65.000 kr. ved udgangen af året forud for dødsåret, **skal** der foretages afsluttende ansættelse af afdødes indkomst i dødsåret.

20. Skiftes et uskiftet bo i længstlevende ægtefælles levende live, skal der, inden 2 måneder efter at begæringen om skifte er imødekommet, indleveres en opgørelse i henhold til Ksl. § 20B, stk. 2, som modsvarer § 14-opgørelsen.

21. Dette gælder ikke mindst, hvis afdøde havde forskudt indkomstår.

22. Særlig indkomstskat betales altid bagud.

Boet vil normalt kræve afsluttende ansættelse, hvis det skønner, at den overskydende skat mindst andrager 1.000 kr. Boet bør dog herved tage i betragtning, at der normalt er omkostninger forbundet med at få udarbejdet en selvangivelse. Var afdøde erhvervsdrivende, er afsluttende ansættelse nødvendig for at kunne fremføre et evt. underskud til fradrag i boets indkomster, jfr. Ligningslovens § 15 og Ksl. § 31. En investeringsfond eller etableringskonti kan kun anvendes i mellemprioriteten, hvis der sker afsluttende ansættelse.²³

En § 14-opgørelse har flere funktioner. Den tjener navnlig som grundlag for skattevæsenets overvejelser om, hvorvidt det bør begære afsluttende ansættelse. § 14-opgørelsen kan have en kontrolfunktion i relation til afdødes selvangivelser for de foregående indkomstår. Det kan på grundlag af § 14-opgørelsen afgøres, om dødsboet er skattepligtigt. Foretages der ikke en afsluttende ansættelse for mellemprioriteten, fungerer § 14-opgørelsen som åbningsstatus i relation til de af boets aktiver, der kan foretages af- og nedskrivninger på. Kan den efterlevende ægtefælle af- eller nedskrive på boets aktiver, skal han i forbindelse med § 14-opgørelsen afgive erklæring om, hvorvidt han for tiden før dødsfaldet vil iagttage bundne af- og nedskrivninger, jfr. Ksl. § 15B. Endelig skal boet og ægtefællen i forbindelse med § 14-opgørelsen tilkendegive, hvorledes formuegoder og gæld fordeles mellem boet og ægtefællen, jfr. Ksl. § 15C.

§ 14-opgørelsen skal ifølge Ksl. § 14, stk. 3, indsendes inden 6 måneder efter dødsfaldet. Afgøres boets behandlingsform senere end 4 måneder efter dødsfaldet, jfr. Skfl. § 13, skal opgørelsen dog først indsendes inden 2 måneder efter, at afgørelsen er truffet. Overskrides fristen, skal skifteretten pålægge tvangsbøder. Skifteretten kan også bestemme, at et privatskiftet bo på grund af fristoverskridelsen skal overgå til offentlig behandling. Overskrides fristen med mere end 3 måneder, skal skifteretten bestemme, at boet skal overgå til offentlig behandling, jfr. Ksl. § 14, stk. 5, og § 20B, stk. 2.

Vil boet begære afsluttende ansættelse, skal det ske inden for de frister, der gælder for indlevering af § 14-opgørelsen, jfr. Ksl. § 14, stk. 7. Selvangivelsen skal være indsendt inden for samme frist. Der kan ikke dispenseres fra fristen for, hvornår boet skal meddele skattevæsenet, at det ønsker afsluttende ansættelse. Derimod kan der på sædvanlig vis gives udsættelse med selvangivelsen.²⁴

Vil skattevæsenet kræve afsluttende ansættelse, skal kravet rejses inden 6 måneder efter dødsfaldet. Modtages § 14-opgørelsen senere end 4 måneder efter dødsfaldet, skal kravet dog først rejses inden 2 måneder efter modtagel-

23. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 286.

24. Jfr. *Dødsboskatvejledningen* (1985), s. 37.

Ægtefællens skat

sen. Fremsætter skattevæsenet krav om afsluttende ansættelse, skal boet inden 2 måneder indlevere sædvanlig selvangivelse for mellemprioroden, jfr. Ksl. § 14, stk. 6.

Det er kun i de tilfælde, hvor der finder et egentligt skifte sted, at der skal udarbejdes en § 14-opgørelse. Der kræves altså ikke § 14-opgørelse, hvis boet er udlagt for begravelsesomkostningerne i henhold til Skfl. § 10 eller udleveret afdødes ægtefælle til hendsiden i uskiftet bo eller efter 50.000 kr.'s reglen. Der kræves heller ikke § 14-opgørelse, hvis ægtefællen i henhold til AAL §§ 14A-B har fået udsættelse med arveafgiftspligtens indtræden. I genoptagelsesboer kræves der heller ikke § 14-opgørelse. Ved uskiftet bo, 50.000 kr.'s reglen og AAL §§ 14A-B eksisterer der i realiteten ikke nogen mellempriorode, da ægtefællen sambeskattes med afdøde allerede fra den 1. januar i dødsåret.

Viser en afsluttende ansættelse, at afdøde har betalt for meget i foreløbige skatter for mellemprioroden, tilfalder den overskydende skat boet, der modsat også hæfter for en evt. restskat.

Er boet sluttet med påtegningen »intet efterladt« eller udlagt for begravelsesomkostningerne i henhold til Skfl. § 10, er der ingen, som skattevæsenet kan afkræve en evt. restskat. Har afdøde omvendt betalt for meget i skat for mellemprioroden, kan hans ægtefælle eller registrerede partner – men ikke andre – forlange den overskydende skat udbetalt, idet en evt. formueskat dog udbetales til den, der har fået boet udlagt for begravelsesomkostningerne.²⁵ Udbetalingen af den overskydende skat til ægtefællen sker ved, at ægtefællen forlanger afsluttende ansættelse for mellemprioroden, hvilket sker på den måde, at ægtefællen inden en måned efter boets udlevering for begravelsesomkostningerne indsender en selvangivelse for mellemprioroden til ligningskommissionen, jfr. Ksl. § 14, stk. 9.

Den overskydende skat, som udbetales til ægtefællen, modtages uden om et evt. begravelsesudlæg, således at der ikke bliver tale om at genoptage dette. Tilsvarende gælder i relation til 50.000 kr.'s reglen.

24f. Beskatningen af afdødes ægtefælle²⁶ i dødsåret²⁷

Det er kun i dødsåret, at der gælder særlige regler for beskatningen af afdødes efterlevende ægtefælle. Det afgørende spørgsmål er i denne forbindelse, om ægtefællen skal sambeskattes med afdøde, således at ægtefællen i sin selvan-

25. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 377.

26. Med ægteskab sidestilles registreret partnerskab mellem to personer af samme køn, jfr. L 372:1989.

27. Jfr. *Dødsboskatvejledningen* (1985), s. 70 ff., samt *Walbom & Engholm*, s. 296 ff.

givelse for dødsåret skal medtage både egne indtægter og afdødes indtægter i tidsrummet fra den 1. januar til og med dødsdagen.

Udleveres boet afdødes ægtefælle til hensiden i **uskiftet bo** eller efter **50.000 kr.'s reglen**, uden at et skifte forinden har været påbegyndt, bliver ægtefællen sambeskattet med afdøde fra den 1. januar i dødsåret. Det samme gælder, hvis længstlevende i et barnløst ægteskab får udsættelse med arveafgiftspligtens indtræden i henhold til AAL §§ 14A-B. Skatten beregnes dog på en sådan måde, at den progressive virkning af sambeskatningen undgås, jfr. Ksl. § 13. Sambeskatningen i dødsåret taler isoleret set imod at sidde i uskiftet bo, eller få boet udleveret efter 50.000 kr.'s reglen eller at få arveafgiftspligtens indtræden udskudt. Se generelt ovenfor afsnit 24c.

Ved alle andre skifteformer (**udlæg for begravelsesomkostningerne og egentligt skifte**) sker der ikke sambeskatning for dødsåret. Den efterlevende ægtefælle skal dog i princippet foretage to indkomstopgørelser, nemlig en for mellemprioriteten og en for resten af dødsåret.

Foregår der en egentlig bobehandling, skal boet og ægtefællen i forbindelse med § 14-opgørelsen tilkendegive, hvorledes de fordeler formuegoder og gæld imellem afdøde og ægtefællen, jfr. Ksl. § 15C. Tilkendegivelsen, der omfatter både fælleseje og særeje for begge ægtefæller,²⁸ bliver afgørende for, hvilke kapitalindtægter der skal opføres på ægtefællens selvangivelse fra tiden efter dødsfaldet, og hvilke kapitalindtægter der skal medtages i boets selvangivelser.

For tiden efter dødsfaldet beskattes ægtefællen af sine lønindtægter samt kapitalindtægter af sit særeje, herunder en evt. erhvervsvirksomhed. Det er klart, at ægtefællen også skal beskattes af indtægter af aktiver, som han har erhvervet efter dødsfaldet. Ægtefællen beskattes også af løbende udbetalinger på sine indekskontrakter. Dette gælder, selv om kapitalværdien af indekskontrakterne indgår i dødsboets formuemasse.²⁹ Pensioner o.lign. beskattes naturligvis også hos ægtefællen.

Reglerne om **medhjælpende ægtefælle** i Ksl. § 25A kan ikke anvendes efter den 1. januar i dødsåret. Reglerne om medhjælpende ægtefælle anvendes dog formentlig væsentligt mindre, efter at der³⁰ med virkning fra den 1. juli 1989 i Ksl. § 25A, stk. 7, er indført regler om lønaftaler mellem ægtefæller.

Udfører ægtefællen egentligt arbejde for boet, skal han indkomstbeskattes af et arbejdsvederlag, der svarer til den betaling, som det ville være muligt at opnå ved arbejde af samme art og omfang, udført for andre, jfr. Ksl. § 20E.

28. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 74.

29. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 304.

30. Jfr. L 198:1989.

Ægtefællens skat

Ofte bruger ægtefællen under bobehandlingen boets aktiver, f.eks. parcelhuset. Ægtefællen skal dog ikke beskattes af den herved opnåede fordel.³¹ Bruger ægtefællen i sin erhvervsvirksomhed boets aktiver, er det ægtefællen, som har retten til at foretage af- eller nedskrivninger, jfr. herved Ksl. § 15B. Hvis ægtefællen ikke vil iagttage bundne af- og nedskrivninger for tiden før dødsfaldet, får det den konsekvens, at dødsboet bliver skattepligtigt, jfr. Ksl. § 16, stk. 2.

For så vidt angår **renteindtægter** skal ægtefællen i dødsåret medregne såvel forfaldne renter som beregnede renter fra sidste forfaldsdag – selv om denne ligger i det foregående indkomstår - til årets udgang. Ægtefællen skal altså i dødsåret foretage en periodisering af renteindtægter, der modsvarer periodiseringen af afdødes indtægter i mellemprioroden og dødsboets indtægter, jfr. SD-cirkulære 1987-14 (8. maj 1987).

I dødsåret får den efterlevende ægtefælle to fulde **personfradrag**, jfr. Personskattelovens § 10, stk. 7. Der er, uanset om ægtefællen er pensionist, tale om to almindelige personfradrag, jfr. Personskattelovens § 10, stk. 9.³² Ægtefællen får dog kun to personfradrag, hvis han ikke ved udgangen af dødsåret samlever med en ny ægtefælle, jfr. § 10, stk. 7, 2. pkt.

Udnyttede personfradrag kan ikke overføres mellem ægtefællen og afdøde, jfr. Personskattelovens § 10, stk. 7, sidste pkt. Der kan heller ikke ske overførsel mellem ægtefællen og dødsboet.

Fra den 1. januar i dødsåret kan **underskud** ved driften af en erhvervsvirksomhed ikke overføres mellem afdøde og ægtefællen, ligesom det heller ikke kan overføres mellem boet og ægtefællen.³³

Ægtefællen kan få tilladelse til at overtage afdødes indestående på **etableringskonti**, jfr. Etableringskontilovens § 11. Hvis ægtefællen er enearving, kan han også få tilladelse til at overtage afdødes henlæggelser til **investeringsfunds**, jfr. Investeringsfondslovens § 10.³⁴

I dødsåret er ægtefællen **formueskattepligtig** af sit særeje samt de aktiver, som han har erhvervet efter dødsfaldet. Ægtefællen er også formueskattepligtig af de à conto arveudlodninger, han i dødsåret har modtaget fra boet. Reglerne om formueskattepligt for både fysiske personer og dødsboer findes i Personskattelovens § 18, som affattet ved L 841:1988. I et ægteskab, hvor ægtefællerne samlever i hele indkomståret, har hver af ægtefællerne i 1990 et bundfradrag på 1.002.600 kr.³⁵ Dør en gift person, der ikke var separeret fra

31. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 305 med n 13.

32. Cfr. derimod om retstilstanden før den 1. januar 1987 *U 1987.351 H*, SD-cirkulære 1987-15 (8. maj 1987) samt TfS 1987.488 og 489.

33. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 302 og 306.

34. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 306 f. og 314.

35. Se om beløbets regulering Personskattelovens § 18 og § 20.

ægtefællen ved dødsfaldet, overføres den afdøde ægtefælles bundfradrag til den længstlevende ved beregningen af formueskatten for dødsåret og for de efterfølgende fire indkomstår. Bundfradraget kan dog ikke overføres fra og med det indkomstår, hvori længstlevende indgår nyt ægteskab. Af det ovenfor anførte fremgår, at aktiverne normalt i det væsentlige vil befinde sig i dødsboet. Det havde derfor været mere naturligt, hvis afdødes bundfradrag primært var blevet overført til dødsboet. Problemet kan dog løses gennem à conto arveudlodninger til ægtefællen.

Formueskatten udgør i 1990 1,2% af den del af den skattepligtige formue, som overstiger bundfradraget. Fra og med indkomståret 1991 udgør formueskatten 1% af det nævnte beløb.

Skattepassiveringer, jfr. Ksl. § 33A, kan ikke fratrækkes ved opgørelsen af boets formue.³⁶

Foreligger der både et fællesbo og et særejebo, får hver af boerne et fuldt bundfradrag.³⁷

En evt. formueskat skal betales på samme tidspunkt som indkomstkatten, jfr. Ksl. § 62B.

I Lov nr. 698:1986 om afgift af **renter af forbrugslån** er det i § 8 bestemt, at såfremt en afgiftspligtig eller dennes ægtefælle afgår ved døden, bortfalder pligten til at betale afgift for det pågældende afgiftsår.

24g. Beskatningen af dødsboer³⁸

Reglerne om beskatning af dødsboer gælder både for privat og offentligt skiftede boer, idet reglerne dog kun er sammenfaldende for så vidt angår de første 15 måneder efter dødsfaldet.

Reglerne gælder også for boer, der udlægges for begravelsesomkostningerne i henhold til Skfl. § 43, idet der jo i disse situationer har været påbegyndt en gældsfragåelsesbehandling.³⁹

Udenlandske boer, der af Justitsministeriet i henhold til Skfl. § 87 henvises til offentlig skifteretsbehandling ved en dansk skifteret, er allerede fra dødsfaldet omfattet af de danske dødsboskatteregler, jfr. Ksl. § 1, nr. 6. Dette gælder, selv om henvisningen er sket senere end 15 måneder efter dødsfaldet.⁴⁰ I tilfælde, hvor der er forløbet flere år mellem dødsfald og henvisning, kan beskatning helt tilbage til dødsfaldet dog undlades, hvis aktiverne har været be-

36. Jfr. *Polack*, U 1973 B.62.

37. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 378.

38. Jfr. *Dødsboskatvejledningen* (1985), s. 87 ff., samt *Walbom & Engholm*, s. 326 ff.

39. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 190, men cfr. *Walbom & Engholm*, s. 47.

40. Jfr. *Dødsboskatvejledningen* (1985), s. 92.

Bobeskatningen

skattet, som om afdøde endnu levede.⁴¹ Et henvist bo er skattepligtigt, selv om det ligger under de beløbsgrænser, som gælder for danske boer.⁴²

Grønlandske dødsboer, der af den grønlandske landsdommer henvises til behandling i Syddanmark, er ikke skattepligtige.

Et gældsfragåelsesbo, der er erklæret **konkurs** i henhold til KL § 19, er antagelig omfattet af dødsboskattereglerne, selv om fysiske personers konkursboer ellers ikke er skattesubjekter. Konkurs i henhold til KL § 19 bør ikke være en metode til at slippe udenom dødsboskattereglerne på.

Langt de fleste dødsboer er skattefrie, jfr. Ksl. § 16.

Skattefriheden er **for det første** betinget af, at den endelige boopgørelse indsendes til skifteretten senest 15 måneder efter dødsfaldet, og skæringsdagen i boopgørelsen placeres inden for 15 måneders fristen.

Skattefrihed er **for det andet** betinget af, at der i mellemprioriteten iagttages bundne⁴³ af- og nedskrivninger. Har den efterlevende ægtefælle af- eller nedskrivningsretten på boets aktiver, skal han også iagttage bundne af- eller nedskrivninger, for at boets skattefrihed kan bevares, jfr. Ksl. § 15B.

For det tredje skal boet størrelsesmæssigt ligge under visse beløbsgrænser,⁴⁴ jfr. Personskattelovens § 16. I 1990 må boets **aktiver** ved dødsfaldet ikke overstige 724.100 kr. Parcelhuse, ejerlejligheder og sommerhuse, der kan sælges uden beskatning af en evt. avance, medregnes ikke. Indbo, kunstgenstande o.lign., som ikke er omfattet af formueskattepligten, medregnes heller ikke. Overskydende skat eller restskat medregnes kun, hvis der inden dødsfaldet er givet meddelelse om beløbet.

Boets **nettoformue** ved dødsfaldet må i 1990 ikke overstige 557.000 kr. Parcelhuse, ejerlejligheder og sommerhuse medregnes i beløbet, men ikke indbo, kunstgenstande o.lign. samt overskydende skat eller restskat, der ikke er givet meddelelse om inden dødsfaldet. Begravelsesomkostningerne og boomkostningerne indgår heller ikke i beløbet, da de ikke er påløbet på dødstidspunktet.

De **værdier, der udloddes** fra boet, må i 1990 derudover ikke overstige 668.400 kr. Boet kan altså »vokse« med 111.400 kr. under bobehandlingen uden at blive skattepligtigt. Boet kan i virkeligheden »vokse« endnu mere, idet boet under bobehandlingen under alle omstændigheder reduceres med begravelsesomkostningerne og boomkostningerne. I modsat retning trækker

41. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 93.

42. Jfr. Bet. 1014:1984, s. 245, samt *Walbom & Engholm*, s. 328.

43. Skattefriheden bortfalder dog ikke, hvis der foretages *mindre* af- og nedskrivninger end de bundne, jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 96.

44. Beløbsgrænserne gælder ikke for boer, der kun er begrænset skattepligtige i Danmark, jfr. *Walbom & Engholm*, s. 328.

det, at de ikke-formueskattepligtige aktiver som privat indbo, kunstgenstande o.lign. indgår i beløbsgrænsen. Overskydende skat og restskat indgår også i beløbsgrænsen, men kan naturligvis påvirke i begge retninger. Der tages ikke hensyn til passiveringsposter i henhold til Ksl. § 33A.⁴⁵

De nævnte beløbsgrænser reguleres årligt i henhold til Personskattelovens § 20.

Efterlader afdøde sig både et fællesbo og et særbo, er det ad aktiverne og nettoformuen summen af værdierne i de to boer, som er afgørende for skattefriheden. Ad udlægsværdierne sker der derimod ikke sammenlægning af udlægsværdierne i fællesboet og særjeboet.⁴⁶

Bortfalder et dødsbos skattefrihed, bliver det skattepligtigt allerede fra dødstidspunktet.⁴⁷

Er et bo interesseret i at blive skattepligtigt, kan det meget nemt opnå denne status ved at trække bobehandlingen ud over 15 måneders fristen eller ved at foretage større af- eller nedskrivninger end de bundne i mellemprioden.

Af de boer, som ikke er skattefrie, er der relativt få, der faktisk betaler indkomstskat. Dette skyldes, at dødsboer har et stort **bofradrag**, jfr. Personskattelovens § 15, stk. 2. I 1990 er bofradraget på 3.900 kr. pr. påbegyndt måned. Det er altså anbefalelsesværdigt, at skæringsdagen i boopgørelsen placeres i begyndelsen af en måned fremfor i slutningen, således at bofradraget bliver størst muligt. Bofradraget fratrækkes den beregnede skat. Da boer ifølge Personskattelovens § 15, stk. 1, beskattes med en proportionalsskat på 50%, skal et bo i 1990 kun betale skat af indkomster, der overstiger 93.600 kr. Bofradraget reguleres årligt i henhold til Personskattelovens § 20. Efterlader afdøde sig både et fællesbo og et særbo, deles bofradraget ligeligt mellem de to boer, jfr. Personskattelovens § 15, stk. 2. Kan det ene bo ikke fuldt ud udnytte sin halvdel af bofradraget, kan den uudnyttede del dog ikke overføres til det andet bo. Det mindste af boerne bør derfor sluttet hurtigst muligt, idet det andet bo derefter får hele bofradraget.

At et bo er skattepligtigt har under alle omstændigheder betydning for pligten til at indgive selvangivelse. Skattepligten har også betydning for, om skattemæssige aktiver kan udlægges med skattemæssig succession.

Boskatten, der som nævnt er en proportionalsskat på 50%, betales bagud. Boskatten forfalder til betaling den 1. oktober efter indkomstårets udløb med den 20. oktober som sidste rettidige betalingsdag, jfr. Ksl. § 62B og § 18 i Bkg. 602:1977.

45. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 96.

46. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 96, samt *Walbom & Engholm*, s. 328 og 331.

47. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 96.

Bobeskatningen

Boskatten er en **statsskat**. Boer betaler ikke **kommuneskat**. Ifølge Personskattelovens § 17 skal staten dog afstå $\frac{1}{3}$ af boskatten til den kommune, hvortil afdøde efter § 2 i Loven om kommunal indkomstskat svarede kommuneskat på dødsfaldets tidspunkt.

Dødsboer skal betale **formueskat** efter samme regler, som gælder for fysiske personer, jfr. Personskattelovens § 18. Det skattefrie bundfradrag andrager i 1990 1.424.500 kr.⁴⁸ I 1990 er skatteprocenten på 1,2. Fra og med 1991 er skatteprocenten 1.

Ved oppebæringen af aktieudbytter o.lign. skal boet på normal vis betale 30% i **udbytteskat**, jfr. Ksl. § 65. Udbytteskatten er imidlertid blot en à conto skat, som senere modregnes i boets samlede skattetilsvær.

Udbytteskat kan refunderes og skattegørelse⁴⁹ udbetales til et skattefrit bo. Udbetalingen sker fra Statsskattedirektoratet, men først når boet efter skæringsdag og efter indlevering af den endelige boopgørelse er afsluttet som skattefrit. Begæring om tilbagebetaling sendes til ligningskommissionen. Herfra videresendes begæringen til Statsskattedirektoratet med påtegning om, at boet er skattefrit.⁵⁰

Der skal på normal vis betales **ejendomsskat** af boets faste ejendomme.

Underskud i mellempærioden kan fremføres til fradrag i boets selvangivelser, jfr. ligningslovens § 15 og Ksl. § 31. Et underskud i boets sidste indkomstår kan imidlertid ikke fremføres. Det er derfor i Ksl. § 31 (**Carry back-reglen**) bestemt, at boet med visse begrænsninger kan kræve 30% af det ikke-udnyttede underskud udbetalt af skattemyndigheden. Det er alene boets underskud, der kan begrunde carry back-udbetalingen. Afdødes underskud overført fra mellempærioden eller fra tidligere pærioder indgår derfor ikke i carry back-beløbet. Carry back-reglen er også begrundet i, at tab på skattemæssige aktiver skal konstateres i dødsboet, idet skattemæssig succession er udelukket. Er et gældsfragåelsesbo insolvent, bliver boets underskud aldrig betalt. Alligevel antages det, at carry back-reglen kan anvendes.⁵¹

Carry back-reglen kan ikke anvendes i skattefrie boer. Arvingerne kan derfor være interesseret i at gøre et bo skattepligtigt, f.eks. ved at overskride 15 måneders fristen.

Om beskatningen af **genoptagelsesboer** henvises til afsnit 22b. .

48. Bundfradraget reguleres årligt i henhold til Personskattelovens § 20.

49. 25% af danske aktieudbytter. Se herved Ksl. § 67A.

50. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 95.

51. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 112, samt *Walbom & Engholm*, s. 354.

24h. Dødsboers selvangivelser⁵²

Dødsboer skal som udgangspunkt følge samme regler som fysiske personer i relation til selvangivelse, indkomst- og formueopgørelse. Den følgende fremstilling vil derfor blive koncentreret om forhold, der er særegne for dødsboer.

Et dødsbo – der ikke er skattefrit, jfr. afsnit 24g. – er **indkomstskattepligtigt** fra dagen efter dødsfaldet til og med skæringsdagen i boopgørelsen. Første indkomstår løber fra dagen efter dødsdagen til 31. december i dødsåret. Derefter følges kalenderåret, idet boets sidste indkomstår dog løber fra 1. januar til skæringsdagen i boopgørelsen. Boets første og sidste indkomstår vil således normalt være noget kortere end kalenderåret.

Et dødsbos **formueskattepligt**⁵³ indtræder fra begyndelsen af det indkomstår, hvor dødsfaldet er sket, hvorfor de formueskattebeløb, som afdøde har betalt i mellempærioden, godskrives boet, jfr. Ksl. § 18, stk. 2. Boets formueskattepligt ophører med udløbet af det indkomstår, der ligger forud for skæringsdagen i den endelige boopgørelse, jfr. Ksl. § 18, stk. 4. Det anførte indebærer, at et bo ikke bliver formueskattepligtigt, hvis det slutes i dødsåret.

Et bo skal indsende selvangivelse til samme tidspunkt som fysiske personer, dvs. senest den 15. maj efter indkomstårets udløb. Selvangivelsen for boets sidste indkomstår skal være bilagt den endelige boopgørelse, jfr. § 14 i Bkg. 602:1977. I **offentligt skiftede boer** er det tilstrækkeligt, at selvangivelsen for boets sidste indkomstår indsendes til ligningskommissionen senest den 15. maj efter indkomstårets udløb. Det er dog formentlig at foretrække, at selvangivelsen udarbejdes og indsendes, samtidig med at boet afsluttes.

Privatskiftede boer slutes sædvanligvis inden 15 måneder efter dødsfaldet. Samtidig med at boopgørelsen i et privatskiftet bo indsendes til skifteretten, skal selvangivelsen for boets sidste indkomstår indsendes til ligningskommissionen, jfr. § 15 i Bkg. 602:1977.

Der skal indsendes selvangivelse, selv om dødsdagen anvendes som skæringsdag i boopgørelsen.⁵⁴ Det kan jo f.eks. tænkes, at der på dødsdagen konstateres skattepligtige avancer.

Skattepligtige erhvervsdrivende dødsboer skal ikke udfylde det såkaldte virksomhedsskema.⁵⁵

I offentligt skiftede boer – men ikke i privatskiftede boer – kan boet i mange

52. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 96 ff., samt *Walbom & Engholm*, 336 ff.

53. Jfr. generelt *Walbom & Engholm*, s. 374 ff.

54. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 98.

55. Jfr. *Helle Pallesen*, Adv. 1989.206.

Selvangivelse

tilfælde nøjes med at indsende en **erklæring** til ligningskommissionen i stedet for en selvangivelse. Dette er tilfældet, hvis boets indkomst ikke overstiger bofradraget, og der ikke for det pågældende indkomstår foretages skattemæssige af- eller nedskrivninger, jfr. § 12 i Bkg. 602:1977. Ligningskommissionen kan dog, når særlige omstændigheder foreligger, kræve sædvanlig selvangivelse indgivet.

Da dødsboer beskattes med en proportionalsskat på 50%, sondres der ikke mellem **almindelig indkomst** og **særlig indkomst**. Dødsboer har ikke det særlige 6.000 kr.'s fradrag ad særlig indkomst. I relation til dødsboer skal der tilsvarende heller ikke sondres mellem **personlig indkomst** og **kapitalindkomst**.

Dødsboer kan aldrig anvende den særlige **virksomhedsskatteordning**.

Et dødsbo kan foretage virksomhedsomdannelse efter Lov om skattefri virksomhedsomdannelse.⁵⁶

Et dødsbo kan ikke anvende reglerne i Ksl. § 25A om **medhjælpende ægtefælle**.

Hvis længstlevende, en arving eller en legatar udfører **arbejde for boet**, skal han indkomstbeskattes af et arbejdsvederlag, der svarer til den betaling, som det ville være muligt at opnå ved arbejde af samme art og omfang, udført for andre, jfr. Ksl. § 20E. Driver ægtefællen f.eks. boets erhvervsvirksomhed, er det klart, at han skal have et såkaldt driftsherrevederlag. Arbejdet, der udføres, skal iøvrigt have et vist omfang, for at boet er pligtigt at udbetale vederlag. Ordning af begravelsen og ryddeliggørelse af afdødes lejlighed vil således normalt ikke nødvendiggøre udbetaling af et § 20E-vederlag.⁵⁷ Boet må også indrømmes et vist spillerum med hensyn til vederlagets størrelse.⁵⁸ Der skal normalt betales A-skat af § 20E-vederlaget, hvorfor boet skal registreres som indeholdelsespligtig. Selv om vederlaget skal indkomstbeskattes hos modtageren, kan boet ikke altid fratække det i sin indkomstopgørelse, idet det udbetalte vederlag kun kan fratækkes i det omfang, det har karakter af en fradragsberettiget driftsomkostning.⁵⁹

Boomkostningerne – herunder omkostningerne til advokat og revisor – kan kun fratækkes i boets indkomstopgørelse i det omfang, de har været nødvendige for erhvervelsen af boets indkomst,⁶⁰ jfr. Statsskattelovens § 6, stk. 1, litra a. Det er klart, at vurderingsudgifter og begravelsesomkostninger ikke kan fratækkes.

Et dødsbo kan ikke foretage henlæggelser til **investeringsfond**, ligesom det heller ikke kan foretage indskud på **etableringskonti**.

56. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 95 og 103.

57. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1978.487, samt *Walbom & Engholm*, s. 305.

58. Jfr. *J. A. Andersen*, J 1978.487, samt *Walbom & Engholm*, s. 304 med n 11.

59. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 350.

60. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 349 f., men cfr. Tillæg, s. 109.

Et dødsbo kan ikke foretage indbetalinger på **indekskontrakter, livrenter, rateforsikringer, ratepensioner, kapitalpensioner mv.**

For så vidt angår løbende indtægter og udgifter, særlig **renter**, følges normalt i dansk skatteret forfaldsprincippet. Dør skatteyderen, skifter man imidlertid i mellemprioriteten – jfr. afsnit 24e. – fra forfaldsprincippet til påløbsprincippet. Dødsboet anvender generelt påløbsprincippet,⁶¹ således at det f.eks. indtægtsfører de renteindtægter, som er påløbet i det pågældende indkomstår uafhængig af forfaldstidspunktet. Dødsboet bliver i dets sidste indkomstår beskattet af renteindtægter beregnet frem til skæringsdagen i boopgørelsen. Arveudlægges f.eks. kreditforeningsobligationer, skal arvingen medtage renter i takt med, at disse forfalder, idet han dog ikke skal beskattes af renter, der er påløbet indtil skæringsdagen i boopgørelsen, idet disse renter som nævnt er beskattet hos boet.

Bebos f.eks. **boets parcelhus** under bobehandlingen af ægtefællen,⁶² en arving eller en legatar, skal boet på normal vis beskattes af lejeværdien.⁶³ Lejeværdien beregnes, som om den, der benytter ejendommen, er ejer. Er der f.eks. tale om et parcelhus, skal der altså ikke skønnes over den objektive udlejningsværdi. Lejeværdien nedsættes forholdsmæssigt, hvis boets indkomstår er mindre end ét år. Et bo, der skal indtægtsføre lejeværdi, er berettiget til standardfradrag⁶⁴ for vedligeholdelse, som om den, der benytter ejendommen, er ejer.⁶⁵

A conto⁶⁶ udlodninger fra boet får stor skattemæssig betydning for både boet og modtagerne af å conto udlodningerne. Fra udlægstidspunktet går skattepligten fra boet over til modtagerne i relation til indtægter og udgifter af det udloddede, jfr. Ksl. § 17. Tilsvarende er det herefter også modtagerne, som er formueskattepligtige. Boet kan træffe beslutning om å conto arveudlodninger med tilbagevirkende kraft. Inden 4 uger, efter at **beslutningen** er truffet, skal boet give ligningskommissionen meddelelse om udlægget, jfr. § 19 i Bkg. 602:1977. Meddelelsen gives ved brug af et særligt skema,⁶⁷ som skal indsendes i to eksemplarer. A conto arveudlodninger er gyldige, selv om

61. Jfr. med henvisninger *Walbom & Engholm*, s. 344. Se også SD-cirkulære 1987-14 (8. maj 1987) samt Dødsboskattevejledningen (1985), s. 98-99.

62. Det er uden betydning, om samlivet mellem ægtefællerne var ophørt før dødsfaldet, jfr. TFS 1989.183.

63. Lejeværdien betragtes som en del af den arv, som den, der bebor huset, modtager, jfr. Ksl. § 28.

64. 2.000 kr. Der ydes ikke standardfradrag ved ejerlejligheder.

65. Jfr. i det hele Dødsboskattevejledningen (1985), s. 99 f., samt *Walbom & Engholm*, s. 345-46 og 349.

66. Jfr. ovenfor afsnit 22h. og Dødsboskattevejledningen (1985), s. 92 og 137-38.

67. Se *Walbom & Engholm*, s. 538 f.

Selvangivelse

boet undlader at give meddelelsen.⁶⁸ Der skal ikke gives meddelelse om à conto udlæg af indbogenstande, klæder, smykker o.lign., medmindre disse er anskaffet i spekulationshensigt eller næringsøjemed. Der kræves heller ikke meddelelse om à conto udlæg af kontante beløb, bankindeståender o.lign., men udlægstidspunktet skal oplyses i boopgørelsen. Skattefrie boer har ikke pligt til at give meddelelse om à conto arveudlodninger. Det er formuegodet som sådant, der udlægges à conto. Man kan således ikke udlægge gælden i en fast ejendom à conto og udlægge ejendommen iøvrigt på boets skæringsdag. Den relativt lave dødsbøbeskatning taler normalt – alt andet lige – imod à conto arveudlodninger. Det er dog klart, at underskudsgivende aktiver snarest muligt bør à conto udloddes.⁶⁹

Mellemrenter af à conto arveudlodninger indgår hverken i boets eller arvingernes indkomstopgørelser.⁷⁰ Tilsvarende gælder i relation til renter af lån, som **boet** har ydet lodtagerne samt renter af boslod, arvelod eller legat, jfr. Ksl. § 28.⁷¹

Renter af lån, som **afdøde** har ydet arvinger og legatarer før dødsfaldet, skal medtages i boets og legatarernes selvangivelser på normal vis.⁷² I Skat 1988.609 refereres en landsskatteretskendelse om et dødsbo, der havde et aktiv bestående af et hidtil uforrentet tilgodehavende hos den efterlevende ægtefælle. Ægtefællen – der havde givet arveafkald og således kun havde krav på boslod – havde opnået udsættelse med betaling til boet mod forrentning, blev anset for berettiget til rentefradrag for den del af gælden til boet, som oversteg den udlodning fra boet, som ville tilfalde hende.

Dødsboer er fritaget for at betale **renteafgift af forbrugslån**.

Boet kan på normal vis foretage **af- og nedskrivninger** på aktiver, som er i boet ved indkomstårets udløb.⁷³ Ægtefællen har dog af- og nedskrivningsretten i relation til de af boets aktiver, som han disponerer over, jfr. Ksl. § 15B.

Det, der kan **afskrives** på, er normalt driftsinventar og driftsmateriel, skibe og erhvervsbygninger. Der kan ikke længere afskrives på goodwill. Der kan **nedskrives** på varelager og landbrugets besætninger.⁷⁴

68. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 137.

69. Jfr. iøvrigt ovenfor afsnit 22h.

70. Jfr. *U 1970.8H*, Dødsboskattevejledningen (1985), s. 99, samt *Walbom & Engholm*, s. 345.

71. Jfr. også Dødsboskattevejledningen (1985), s. 99, samt *Walbom & Engholm*, s. 345.

72. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 99, samt *Walbom & Engholm*, s. 345.

73. Jfr. generelt Dødsboskattevejledningen (1985), s. 100 ff.

74. Kreaturhandlere o.lign. kan ikke nedskrive efter de særlige regler om landbrugets besætninger, men kan i stedet nedskrive deres lager efter Varelagerlovens regler, jfr. TfS 1988.344. Erhvervsdrivende, der driver dambrug, hjortefarm, pelsdyrfarm eller stutteri kan også nedskrive efter reglerne i Varelagerloven, jfr. Adv. 1989, Fagligt Nyt om skat, s. 4-5, og SD-cirkulærer 1988-59 (22. december 1988).

Uanset om et bos indkomstår måtte være kortere end kalenderåret, er dets af- og nedskrivninger altid helårlige.⁷⁵

Boet behøver ikke at anvende de af- og nedskrivningsprocenter, som afdøde plejede at anvende.

Afskrivninger (og nedskrivninger) har normalt karakter af saldoafskrivninger. Boet succederer i de af afdøde foretagne af- og nedskrivninger. Som begyndelsesværdi for boets aktiver anvendes den skattemæssige slutværdi, der er lagt til grund ved den afsluttende ansættelse af afdødes indkomst i mellemperioden. Har der ikke fundet en afsluttende ansættelse sted, anvendes i stedet de skattemæssige værdier, som er angivet i § 14-opgørelsen, jfr. Ksl. § 30. Det bemærkes herved, at der både i § 14-opgørelsen og den afsluttende ansættelse foretages af- og nedskrivninger for mellemperioden.

Afskrivninger på erhvervsbygninger er lineære, idet der i princippet afskrives med lige store beløb hvert år. I de første 10 år kan der afskrives med op til 6% af den pristalsregulerede kontante anskaffelsessum.⁷⁶ Når summen af de anvendte afskrivningsprocenter overstiger 60, nedsættes overgrænsen for den årlige afskrivning til 2%.⁷⁷ Boet kan anvende de høje afskrivningsprocenter, indtil afdødes og boets afskrivninger sammenlagt har passeret de 60%. Dødsboet skal bruge samme kontante anskaffelsessum, som afdøde skulle have brugt.

For **installationer i afskrivningsberettigede bygninger** er de høje begyndelsesafskrivninger indtil 8%.⁷⁸

A conto arveudlodninger betragtes som afgang i afskrivningsgrundlaget.⁷⁹

Sluttes et dødsbo i dødsåret, kan der af- og nedskrives 3 gange på boets aktiver i det pågældende kalenderår. Der kan foretages af- og nedskrivninger for mellemperioden. Der kan af- og nedskrives for boperioden, og endelig kan arveudlægsmodtageren af- eller nedskrive.

Et dødsbo kan ikke foretage **forskudsafskrivninger**.⁸⁰

75. Det er kun afskrivninger (men ikke nedskrivninger) for mellemperioden, som er forholdsmæssige.

76. Der gælder særlige regler for bygninger erhvervet før den 1. januar 1982, jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 101 f.

77. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 102.

78. Jfr. nærmere Dødsboskattevejledningen (1985), s. 102 f.

79. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 100, samt *Walbom & Engholm*, s. 352.

80. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 349.

Skattemæssige aktiver

24i. Beskatningen⁸¹ af fortjenester mv. på boets skattemæssige aktiver⁸²

I skattelovgivningen er det bestemt, at salg af en række nærmere angivne aktiver kan udløse skat. Det drejer sig navnlig om salg af fast ejendom, idet man dog herved i langt de fleste tilfælde har undtaget almindelige parcelhuse, ejerlejligheder og sommerhuse. Herudover kan der særlig blive tale om beskatning i anledning af salg af skibe, driftsinventar og driftsmateriel samt aktier mv. Det, der beskattes, er den konstaterede **fortjeneste** samt ved aktiver, der har været genstand for af- eller nedskrivninger, tillige, hvad man kalder for **genvundne af- og nedskrivninger**. Der kan afskrives på driftsinventar og driftsmateriel samt erhvervsbygninger og skibe. Varelagre og landbrugets husdyrbesætninger kan der nedskrives på. Det bemærkes, at der ikke længere kan afskrives på goodwill. Reglerne om beskatning af fortjeneste og tab ved afståelse af goodwill er også ophævet.

Fortjenesten mv. beskattes enten som almindelig indkomst eller som særlig indkomst. Er aktivet erhvervet af sælgeren i spekulationsøjemed,⁸³ eller er det erhvervet som et led i hans næringsvej, beskattes fortjenesten som almindelig indkomst og ellers som særlig indkomst. Det er som regel klart det gunstigste, hvis beskatningen sker efter reglerne om særlig indkomst. Opgørelsen af den særlige indkomst sker på grundlag af reglerne i Lov om særlig indkomstskat mv. I relation til fast ejendom indebærer dette, at det i princippet kun er avancer, der går klart ud over den almindelige inflation, som beskattes. For så vidt angår dødsboer, hvor man lader beskatningen af fortjenesten mv. ske i boet, må det fremhæves, at almindelig indkomst og særlig indkomst beskattes med samme procentsats (50).

Ved dødsfaldet overgår afdødes aktiver til dødsboet. Dette ejerskifte udløser ikke beskatning, idet dødsboet altid succederer i afdødes skattemæssige stiling. Dvs. at aktivet betragtes som købt af boet på det tidspunkt og for den pris, hvortil afdøde anskaffede det. Boet succederer også i afdødes af- eller nedskrivninger på aktivet, således at disse betragtes som foretaget af dødsboet. Var afdøde spekulant, eller var aktivet erhvervet som et led i afdødes næringsvej, får dette også konsekvenser for boet, der f.eks. betragtes som spekulant, hvis afdøde var spekulant.

81. Jfr. generelt Dødsboskattevejledningen (1985), s. 161 ff., samt *Walbom & Engholm*, s. 355 ff.

82. I Bkg. 602:1977, § 21, defineres *skattemæssige aktiver* som aktiver, hvorpå fortjeneste ved afhændelse fra boet ville være indgået i boets opgørelse af almindelig eller særlig indkomst.

83. I relation til *fast ejendom* er spekulationsbegrebet dog blevet ophævet.

På et eller andet tidspunkt udgår aktiverne af dødsboet, idet de enten bliver solgt eller arveudlagt til arvingerne.

Sælges et aktiv til en tredjemand, der er uafhængig af boet, skal dette beskattes af fortjenesten mv., ligesom et evt. tab kan fratrækkes i boets selvangivelse.

Det er imidlertid langt hyppigere forekommende, at aktiverne arveudlægges til arvingerne. I så fald skal et evt. **tab** altid konstateres i boet⁸⁴ og dermed fratrækkes i boets selvangivelse. For så vidt angår en evt. **fortjeneste** mv. bestemmer boet selv, om det vil lade boet beskattes af fortjenesten mv., eller det vil lade arvingen på den ovenfor angivne måde succedere⁸⁵ i boets og afdødes skattemæssige stilling vedr. aktivet. Der kan vælges forskellige løsninger i relation til de forskellige aktiver og arvinger. Udlægges et bestemt aktiv til én arving, må der enten fuldt ud ad dette aktiv vælges beskatning eller succession. Modtager samme arving flere aktiver, kan der for hvert enkelt aktiv frit træffes beslutning om beskatning i boet eller succession.⁸⁶ En arving kan succedere, selv om det modtagne aktivs værdi overstiger hans lod i boet.⁸⁷ Vælger man at lade arvingen succedere, betales der ingen skat i anledning af arveudlægget, idet beskatningen er udsat, til arvingen sælger aktivet. Det pågældende aktiv er altså i virkeligheden behæftet med en latent skattebyrde, hvis størrelse navnlig afhænger af, om arvingen til sin tid skal beskattes af en evt. fortjeneste efter reglerne om almindelig indkomst eller efter reglerne om særlig indkomst. Dette afhænger som nævnt af, om afdøde var spekulant, eller aktivet i sin tid blev erhvervet som et led i afdødes næringsvej. Skal arvingen succedere i boets og afdødes skattemæssige stilling vedr. det arveudlagte aktiv, kan han ikke være tjent med, at dette i relation til delingen af boet ansættes til værdien i handel og vandel, idet det jo for ham er behæftet med en latent skattebyrde. Kildeskatteloven indeholder derfor i §§ 33 og 33A regler om, at hvis arvingen skal succedere i boets og afdødes skattemæssige stilling, skal der i relation til arvedelingen og arveafgiftsberegningen (men ikke skifteafgiftsberegningen og bobeskatningen samt beregningen af advokatsalærer) ske et fradrag i aktivets faktiske værdi. Der skal beregnes det, man kalder for en **passivpost**,⁸⁸ der skal modsvare den skattebyrde, som arvingen overtager.

84. Der kan altså ikke succederes i et tab, da dette givetvis ville resultere i, at tabsaktiver blev arveudlagt til den lodtager, der bedst kunne udnytte tabet.

85. Se også L 763:1988 og navnlig Ksl. § 33C om succession ved familieoverdragelse i levende live. Se tillige Cirk. 78:1989.

86. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 276.

87. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 276.

88. Jfr. generelt Dødsboskatvejledningen (1985), s. 152-54.

Skattemæssige aktiver

Passivpostens størrelse beregnes på begæring af skattemyndighederne.⁸⁹ Den beregnes som udgangspunkt til 30% af den ved arveudlægget konstaterede fortjeneste, hvis denne skal beskattes som almindelig indkomst, og til 25%, hvis den skal beskattes som særlig indkomst. Der er dog intet i vejen for, at man i boet vedtager at anvende lavere passiveringsprocenter, f.eks. fordi arvingen ikke forventes at ville afhænde aktivet inden for en overskuelig fremtid. Der kan endda vedtages en passiveringsprocent på 0, hvilket f.eks. kan være rimeligt, hvis arvingen, f.eks. en fond, ikke er skattepligtig, eller som udlænding må forventes aldrig at komme til at betale skat i Danmark. Er passivposten knyttet til et aktiv, der skal udlægges til en **legatar**, skal denne også tiltræde, at lovens passiveringsprocent fraviges, jfr. Ksl. § 33A, stk. 2. Det bemærkes, at kun en genstandslegatar kan succedere. En sumlegatar, der køber boets aktiver, kan altså ikke succedere.⁹⁰ Det bemærkes også, at salg til arvinger, legatarer og længstlevende ægtefælle i skattemæssig henseende ellers ligestilles med arveudlæg.⁹¹ Når boet er sluttet, har passivposterne udspillet deres rolle.

Det er ofte et stort spørgsmål i dødsboerne, om man vedrørende de skattemæssige aktiver skal vælge at lade en konstateret fortjeneste mv. beskattes i dødsboet, eller man skal lade arvingen, der skal have aktivet arveudlagt, succedere i boet og afdødes skattemæssige stilling. I praksis vælger man vistnok i langt de fleste tilfælde succession. Dette skyldes antagelig navnlig likviditetsmæssige årsager, da en beslutning om at lade fortjenesten mv. beskattes i boet naturligvis forudsætter, at boet har likvide midler til at betale skatten.

Ud fra en ren økonomisk betragtning vil det derimod som regel være gunstigst at lade en fortjeneste mv. beskattes i boet. Dette gælder i særlig grad, hvis fortjenesten mv. skal beskattes som almindelig indkomst. Der må herved lægges vægt på, at boets indkomst ud over det temmelig store bofradrag under alle omstændigheder kun beskattes med 50%. Beskatningen hos arvingen, når denne videresælger aktivet, vil som regel være betydeligt højere.⁹² Hertil kommer at arvingen, hvis der er sket beskatning i boet, får en højere skattemæssig anskaffelsesværdi, hvilket bl.a. giver mulighed for større afskrivnin-

89. Jfr. Ksl. § 33A, stk. 2, og §§ 22 og 24 i Bkg. 602:1977. Begæringen skal være skriftlig, og det kan kræves, at boet på en særlig blanket indsender de fornødne oplysninger om anskaffelsestidspunkt og anskaffelsessum samt de nærmere omstændigheder ved afdødes eller boets anskaffelse af aktivet. – Der er intet forbud mod, at boet selv beregner passivposterne.

90. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 275.

91. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 355.

92. Der må dog også tages hensyn til, om arvingen har et underskud, som kan udnyttes, ligesom det spiller en rolle, hvor lang tid arvingen må forventes at ville beholde aktivet.

ger. Er der derimod sket succession, kan arvingen alene afskrive ud fra den værdi, som aktivet af afdøde og boet var af- eller nedskrevet til.

Overskrides 15 måneders fristen i privatskiftede boer, er succession udelukket, jfr. nedenfor afsnit 24j. Succession er også altid udelukket i relation til aktiver, der gives som arveforskud. Udsifter den, der sidder i uskiftet bo, en eller flere af arvingerne, er succession udelukket i relation til disse udskiftninger.

Et **arveudlæg**⁹³ af et skattemæssigt aktiv er ofte en meget kompliceret affære. Man skal enes om hvem af arvingerne, der skal have aktivet arveudlagt. Derudover skal man enes om til hvilken pris, aktivet skal arveudlægges. Endvidere skal man også enes om, hvorvidt en konstateret fortjeneste mv. på aktivet skal beskattes i boet, eller om arvingen skal succedere i afdødes og boets skattemæssige stilling. Dette sidste spørgsmål er ofte meget afgørende for arvingen, der normalt vil foretrække, at beskatningen sker i boet. Omvendt vil de øvrige arvinger som regel foretrække, at der sker succession, idet dette fører til den største bomasse. Ved beskatning reduceres bomassen med 50% af fortjenesten mv., hvorimod den ved succession maksimalt reduceres med 25 eller 30% af fortjenesten mv. Endelig skal man enes om, i hvilket omfang boet, mens aktivet er i dettes besiddelse, skal af- eller nedskrive på dette, idet dette, hvis der skal ske succesion ved arveudlægget, får betydning for arvingens fremtidige muligheder for at foretage af- eller nedskrivninger.

Begrundelsen for at boet kan beslutte, at arvingen, der får et gevinstaktiv arveudlagt, skal succedere i afdødes og boets skattemæssige stilling, er navnlig af likviditetsmæssig karakter. Var afdøde f.eks. ejer af en erhvervsvirksomhed, er det samfundsøkonomisk betænkeligt, hvis dødsfaldet fører til en væsentlig udvanding af virksomhedens kapitalgrundlag. Selv om arvingerne fortsat vil drive virksomheden, vil dens kapitalgrundlag dog under alle omstændigheder blive svækket ved, at der skal udredes betydelige beløb til dækning af skifteomkostninger og navnlig arveafgifter.⁹⁴ Hvis der derudover altid i boet skulle ske beskatning af de konstaterede avancer på boets skattemæssige aktiver, ville mange virksomheders eksistens simpelthen komme i fare.

En arving kan i udlægsåret foretage af- og nedskrivninger, uanset om boet også har foretaget af- eller nedskrivninger på det pågældende aktiv. Arvingen kan ikke i anledning af arveudlægget få frigivet midler indestående på investeringsfond eller etableringskonti.

Med henblik på valget mellem beskatning i boet eller succession kan

93. Jfr. generelt ovenfor kap. 22j.

94. Se dog AAL § 11 om muligheden for henstand.

Skattemæssige aktiver

boet⁹⁵ i henhold til Ksl. § 33A, stk. 4-8, og § 22 i Bkg. 602:1977⁹⁶ indhente **bindende forhåndsbesked** fra ligningskommissionen om anskaffelsestid, anskaffelsessum og regulering af denne samt med hensyn til spørgsmålet om aktivet er anskaffet i spekulationshensigt eller som led i afdødes eller den længstlevende ægtefælles næringsvej. Boet kan endvidere indhente forhåndsbesked om, hvorvidt faste ejendomme, der tilhører boet, før dødsfaldet kunne være solgt skattefrit efter loven om beskatning af fortjeneste ved afståelse af fast ejendom. Forhåndsbesked kan derimod ikke indhentes om værdiansættelsen.⁹⁷ En af ligningskommissionen meddelt forhåndsbesked kan kun ændres, hvis den påklages efter reglerne i Skattestyrelsesloven. Der er altså tale om en fremrykket forvaltningsakt. For hver anmodning om forhåndsbesked skal der betales 200 kr.⁹⁸ Det er i denne forbindelse uden betydning, om forhåndsbeskeden refererer sig til flere aktiver. Beløbet tilbagebetales ikke, selv om ligningskommissionen i henhold til Ksl. § 33A, stk. 5, på grund af mangelfulde oplysninger afslår anmodningen om forhåndsbesked eller begrænser forhåndsbeskeden.

Sker der i et skattepligtigt bo arveudlæg med succession, skal boet på et særligt skema⁹⁹ i to eksemplarer sammen med den endelige boopgørelse give ligningskommissionen en specificeret meddelelse om arveudlægget, jfr. § 20 i Bkg. 602:1977.

De refererede regler i Kildeskatteloven om beskatning af fortjeneste på skattemæssige aktiver i dødsboer har imidlertid fået væsentlig mindre betydning i de senere år. Dette skyldes, at der er gennemført nye regler vedr. aktier og fast ejendom, som bevirker, at der som regel ikke mere kan ske skattemæssig succession, når disse aktiver arveudlægges, jfr. Ksl. § 33, stk. 3.

Den 1. juli 1981 trådte der nye regler i kraft om beskatning af fortjeneste ved afståelse af **aktier** mv., jfr. Lbkg. 698:1987. Reglerne gælder også for afståelse af anpartar i anpartsselskaber, andelsbeviser o.lign. værdipapirer. Hovedprincippet er, at fortjenesten ved overdragelse af aktier, der er erhvervet med sædvanlig formueanbringelse for øje, ikke beskattes, hvis overdragelsen sker på et tidspunkt, hvor aktieejeren har ejet aktierne i mere end 3 år. Omvendt er der normalt ikke fradragsret for et konstateret tab ved salg af sådanne aktier, idet tab alene kan fratrækkes i modsvarende fortjeneste ved afståelse af ak-

95. Men ikke den enkelte lodtager.

96. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 155.

97. Hvis boet vil kende værdien inden det udarbejder den endelige boopgørelse, kan det evt. foretage et á conto arveudlæg, hvis værdiansættelse de lignende myndigheder så skal tage stilling til, jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 155.

98. Jfr. Ksl. § 33A, stk. 7, og § 23 i Bkg. 602:1977.

99. Gengivet hos *Walbom & Engholm*, s. 549-52.

tier. Overholdes 3 års fristen ikke, beskattes fortjenesten som almindelig indkomst.

Ved opgørelsen af et dødsbos skattepligtige indkomst medregnes hverken fortjeneste eller tab ved **arveudlæg** af almindelige aktier, jfr. Aktieavancebeskatningslovens § 10. Dette gælder uanset tidspunktet for afdødes erhvervelse af aktierne, og uanset om de pågældende aktiers værdi overstiger arvingens arvelod. Ved udlæg til en legatar må aktiernes værdi dog kun overstige legatets, hvis det i testamentet er bestemt, at legatet skal udlægges i aktier i det pågældende selskab. Den førnævnte 3 års regel gælder altså ikke i relation til boets arveudlæg. Fortjenesten ved boets **salg** af aktier til tredjemand beskattes derimod, forudsat at afdødes og boets samlede besiddelsestid ikke overstiger 3 år. Boet vil dog let kunne undgå en sådan beskatning ved at arveudlægge aktierne til en arving og så lade arvingen videresælge dem til samme pris til den køber, boet havde fundet.

En arving, der har fået aktier arveudlagt, beskattes ikke af en fortjeneste (i forhold til udlægsværdien) ved salg af aktierne, hvis salget sker senere end 3 år efter arveudlægget. Der sker altså aldrig succession i relation til arveudlæg af almindelig aktier.

Der gælder særlige regler for aktier, der er erhvervet som led i afdødes næringsvej, jfr. Aktieavancebeskatningslovens § 3. Fortjeneste og tab på sådanne **næringsaktier** medregnes ved opgørelsen af den almindelige indkomst. Arveudlægges sådanne aktier, kan boet enten vælge at lade den konstaterede fortjeneste beskattes i boet eller lade arvingen skattemæssigt succedere mod fastsættelse af en passivpost på indtil 30% af avancen. Tab skal altid konstateres i boet.

Der gælder herudover særlige regler for det tilfælde, at afdøde var »hovedaktionær« i den forstand, at han var i stand til at udøve en særlig indflydelse på det pågældende aktieselskab (**værnsaktier**), jfr. Aktieavancebeskatningslovens §§ 4, 7 og 10, stk. 3. Vedkommende er f.eks. hovedaktionær, hvis han indenfor de seneste 5 år har ejet mindst 25% af aktiemassen. Overdrages værnsaktier senere end 3 år efter erhvervelsen, medregnes fortjeneste og tab ved opgørelsen af den skattepligtiges særlige indkomst. Ved overdragelse inden for 3 år medregnes fortjeneste og tab ved opgørelsen af den almindelige indkomst.

Ved arveudlæg af værnsaktier, der har været i afdødes og boets samlede besiddelse i mindst 3 år, bestemmer boet selv, om en konstateret avance skal beskattes i boet, eller arvingen skattemæssigt skal succedere. Ved succession kan passivposten højst sættes til 25% af avancen. Er værnsaktier blevet udlagt med succession, bliver den pågældende arving dog kun beskattet, hvis han sælger aktierne inden for 5 år efter arveudlægget, og kun i det omfang afdøde ville være blevet beskattet ved en tilsvarende aktieafståelse, jfr. Aktieavance-

Skattemæssige aktiver

beskatningslovens § 10, stk. 3. Ved arveudlæg inden for 3 års fristen er succession som ved almindelige aktier udelukket. Boet beskattes ikke, idet der som ved almindelige aktier løber en ny 3 års frist for arvingen. Værnsaktierne behandles altså i denne situation som almindelige aktier.

Er en af afdøde personligt ejet virksomhed – evt. under dødsboets behandling – skattefrit blevet omdannet til et aktie- eller anpartsselskab, kan **omdannelsesaktierne** arveudlægges, således at arvingen succederer i den konstaterede fortjeneste. Succession kan også ske inden for 3 års fristen. Passivposter beregnes med op til 30% af fortjenesten.

Ved arveudlæg af næringsaktier, værnsaktier og omdannelsesaktier til en ægtefælle, arving eller legatar, der er hjemmehørende i en fremmed stat, Færøerne eller Grønland, beskattes dødsboet af fortjenesten, i samme omfang som hvis de pågældende aktier var blevet solgt fra boet. Skattemæssig succession er altså udelukket. Der kan mod sikkerhed og beregning af tillæg gives henstand med betalingen af skatten, jfr. i det hele Aktieavancebeskatningslovens § 13C.¹⁰⁰

Den 1. juli 1982 trådte der nye regler i kraft om beskatning af fortjeneste ved afståelse af **fast ejendom**, jfr. Lbkg. 558:1988.¹⁰¹ Loven gælder ikke for fortjeneste eller tab ved afståelse af fast ejendom, der er erhvervet som led i den skattepligtiges næringsvej, jfr. lovens § 1, stk. 3. Ved »næringsejendomme« beskattes fortjeneste og tab som almindelig indkomst. Arveudlægges en »næringsejendom« – f.eks. i en ejendomsmægleres dødsbo – kan boet på normal vis vælge imellem at lade arvingen skattemæssigt succedere i relation til den ved arveudlægget konstaterede fortjeneste eller at lade fortjenesten beskattes i dødsboet.

Spekulationsbegrebet er blevet ophævet i relation til fast ejendom. Det er således uden betydning, om afdøde måtte betragtes som spekulant.

Loven angår endvidere kun beskatning af fortjeneste ved afståelse af fast ejendom. Loven har således ikke betydning for **genvundne bygningsafskrivninger**, der beskattes som særlig indkomst, uanset om afdøde var spekulant. Arveudlægges en erhvervs ejendom, kan boet i stedet for at lade de genvundne bygningsafskrivninger beskattes i boet vælge at lade arvingen skattemæssigt succedere i afskrivningerne.

Fortjenesten ved afståelse af ejendomme, der ikke er »næringsejendomme«, beskattes som særlig indkomst. Fortjenesten er forskellen mellem afståelsesprisen og anskaffelsesprisen, idet bemærkes at begge priser omregnes til kontantværdi. Der er tale om en reguleret anskaffelsespris, idet anskaffelses-

100. Affattet ved L 310:1987.

101. Jfr. generelt *Hans Christensen*, J 1987.5-12 (jfr. s. 113-15): »Om praksis ved beskatning efter ejendomsavancebeskatningsloven.«

prisen dels forhøjes med et tillæg på 10.000 kr. for anskaffelsesåret og hvert af de efterfølgende kalenderår, bortset fra afståelsesåret, dels pristalsreguleres. Den pristalsregulerede anskaffelsespris forhøjes endvidere med afholdte udgifter til vedligeholdelse eller forbedring, i det omfang disse har oversteget 10.000 kr. pr. kalenderår.

Fortjeneste ved afståelse af en- og tofamiliehuse, sommerhuse og ejerlejligheder er normalt skattefri, hvis ejeren eller dennes husstand har beboet huset eller lejligheden i mindst 2 år.

Finder den nævnte 2 års regel ikke anvendelse, beskattes den opgjorte fortjeneste ved afståelse fuldt ud som særlig indkomst (50%), når ejendommen er erhvervet på et tidspunkt, der ligger mindre end 3 år forud for afståelsen. Er ejendommen erhvervet på et tidspunkt, der ligger 3 år eller mere forud for afståelsen, nedsættes den opgjorte fortjeneste med 20% for hvert år, den skattepligtige har ejet ejendommen ud over 3 år. Efter 7 års ejertid kan ejendommen altså sælges skattefrit. Der gives ikke skattefradrag i anledning af tab ved afståelse af en ejendom, som ikke er »næringsejendom«.

Arveudlægges en ejendom, som ikke er »næringsejendom«, bliver boet ikke beskattet af den konstaterede fortjeneste. Boet får heller ikke skattefradrag for et evt. tab. Ejendommen betragtes som erhvervet af arvingen (eller legataren) ved arveudlægget til den værdi, den er opført med i den endelige boopgørelse. Avancebeskatningslovens frister løber herefter fra arveudlægstidspunktet,¹⁰² således at arvingen f.eks. kan sælge ejendommen skattefrit, når der er gået 7 år. De nævnte regler bevirker, at arvingen aldrig kan succedere skattemæssigt ved arveudlægget.

Sælger boet ejendommen til en tredjemand, beskattes det af fortjenesten efter de ovenfor angivne regler. Beskatning kan dog let undgås ved, at boet arveudlægger ejendommen til en arving, som derefter straks sælger ejendommen for arveudlægsværdien til den Liebhaber, som boet havde fundet frem til.

Gives en fast ejendom som **arveforskud**, skal den konstaterede fortjeneste beskattes hos arveforskudsgiveren. Tilsvarende gælder, hvis en fast ejendom arveudlægges i forbindelse med, at den, der sidder i uskiftet bo, udskifter enkelte arvinger.¹⁰³

Virksomhedsskatteoven,¹⁰⁴ der trådte i kraft den 1. januar 1987, indeholder også regler om arveudlæg mv., jfr. lovens §§ 17-20.

I skattepligtige boer kan den, der arver virksomheden, overtage indeståendet på kontoen for opsparat overskud. En **testamentsarving eller legatar**, der ikke er arveberettiget som følge af sit slægtskabsforhold til afdøde, kan højst

102. Jfr. Adv. 1988, Kendelser, s. 17.

103. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 370.

104. Lbkg. 575:1989.

Femten måneders fristen

overtage et indestående på konto for opsparet overskud, der svarer til arvens størrelse. Se Bkg. 333:1987 om boets indberetning.

Af det indestående på kontoen for opsparet overskud, som udlægsmodtageren overtager, beregnes en **passivpost på 12,5%**.

Vælger boet at lade indeståendet på kontoen for opsparet overskud beskattes, sker beskattningen efter et fradrag på 65.000 kr. med 25%. Skatten forfalder til betaling samtidig med boskatten for boets sidste indkomstår. Da kontoen for opsparet overskud kan opdeles, bør boet aldrig vælge succession ad de første 65.000 kr. på kontoen.¹⁰⁵ I skattefrie boer sker der ingen beskattning af indeståendet på kontoen for opsparet overskud.

I **skattefrie boer** kan de skattemæssige aktiver generelt gratis opskrives til deres faktiske værdi, jfr. Ksl. § 33, stk. 2 og 4. Tabet på tabsaktiver må boet til gengæld også selv bære. Udlægsværdierne i boopgørelsen betragtes som arvingernes skattemæssige anskaffelsespriser.

Om skattemæssige aktiver og virksomhedsskatteordningen i **uskiftede boer og boer, der er omfattet af Skfl. § 62b, stk. 2, eller AAL § 14A-B**, henvises til afsnit 24c ovenfor.

24j. Femten måneders fristen¹⁰⁶

Det er i relation til skatter og afgifter meget væsentligt, om et privat skiftet bo sluttet senest 15 måneder efter dødsfaldet. 15 måneders fristen er overholdt, hvis boopgørelsen er indleveret til skifteretten inden fristens udløb, og skæringsdagen derudover er placeret inden for fristen.¹⁰⁷

Det accepteres ikke længere som værende tilstrækkeligt, at boopgørelsen indsendes inden 16 måneder efter dødsfaldet, når skæringsdagen dog er placeret inden for 15 måneders fristen.¹⁰⁸

Der kan ikke dispenseres fra 15 måneders fristen.¹⁰⁹

Overskrides 15 måneders fristen, skal boet i henhold til Ksl. § 20, stk. 2, og AAL § 26, stk. 1, inden en måned indsende en opgørelse over boets stilling ved fristens udløb. I dennene opgørelse anføres, hvilke aktiver der er udlagt til arvinger, ægtefælle eller legatarer, evt. til flere i sameje, og hvilke aktiver der

105. Såfremt indeståendet på kontoen overstiger 65.000 kr., skal der ske afsluttende ansættelse for mellemprioden, jfr. Virksomhedsskatteovens § 20.

106. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 140 ff.

107. Jfr. Ksl. § 16, stk. 2, nr. 1.

108. Jfr. Dommerforeningens årsberetning 1984/85, s. 11, Fm. 1985.80-81, *Bromann*, Fm. 1986.170-71 med gengivelse af Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 23. september 1986, *N. Viltøft*, Fm. 1987.8-9, og Dødsboskattevejledningen (1985), s. 140.

109. Jfr. Dødsboskattevejledningen (1985), s. 95.

endnu befinder sig i boet. Indsendelse af opgørelsen kan gennemtvinges ved brug af tvangsbøder.

Samtidig med opgørelsen indgives sædvanlig selvangivelse af boets indkomst i tiden fra afslutningen af boets sidste indkomstår til fristens udløb.

Overskrides 15 måneders fristen, får det den yderligere konsekvens, at boets skattefrihed bortfalder med virkning fra dødsdagen, jfr. Ksl. § 16, stk. 2, nr. 1. Reglen gælder for både privat og offentligt skiftede boer.

Overskrides 15 måneders fristen i et **privatskiftet bo**, ophører boets indkomstskattepligt ved fristens udløb og dets formueskattepligt ved begyndelsen af det indkomstår, hvori fristen udløb, jfr. Ksl. § 20, stk. 4, 1. pkt. Et privatskiftet bo kan med andre ord ikke være skattesubjekt i mere end 15 måneder. Dette skyldes, at den relativt lave dødsbøbeskatning normalt er meget fordelagtig for boet. Der er derfor en risiko for, at privatskiftende arvinger vil udnytte denne skattefordel ved at trække bobehandlingen i langdrag. Da myndighederne iøvrigt ikke har indflydelse på, hvornår et privatskiftet bo sluttes, har man lavet en 15 måneders frist med sådanne tilknyttede sanktioner, at man kan gå ud fra, at privatskiftende arvinger normalt vil foretrække at slutte boet inden fristens udløb.

Efter 15 måneders fristens udløb bliver de privatskiftende arvinger og ægtefællen skattepligtige af boets indkomst og formue i forhold til deres andele i boet, jfr. Ksl. § 20, stk. 4, 2. pkt. At arvingerne og ægtefællen skal medtage boets indkomst og formue på deres egne selvangivelser vil naturligvis normalt være ugunstigt. At et privatskiftet bo fritages for skattepligt med 15 måneders fristens udløb er altså en alvorlig sag.

Det anførte indebærer også, at dødsboskattereglerne kun er ens for privat og offentligt skiftede boer i de første 15 måneder efter dødsfaldet.

Den alvorligste konsekvens, der er forbundet med en overskridelse af 15 måneders fristen i et privatskiftet bo, er imidlertid, at boet så bliver beskattet af avancer på skattemæssige aktiver, selv om disse avancer endnu ikke er konstateret. Det bestemmes nemlig i Ksl. § 20, stk. 4, 3.-4. pkt., at »fortjeneste og tab på aktiver, der endnu ikke er udlagt ved fristens udløb, medregnes ved boets indkomstopgørelse i samme omfang, som hvis de var solgt ved fristens udløb til de beløb, hvortil de er opført i den opgørelse, der er nævnt i stk. 2 ... Arvinger og ægtefællen skal derefter anvende disse beløb som skattemæssig anskaffelsessum«.

Gevinstaktiver kan altså ikke arveudlægges med skattemæssig succession efter reglerne i Ksl. §§ 33 og 33A.

Overskrides 15 måneders fristen i et privatskiftet bo, forhøjes arveafgiften med 1/3, jfr. AAL § 26.¹¹⁰

110. Jfr. nedenfor afsnit 27m.

Femten måneders fristen

I Stpl. § 77¹¹¹ er det bestemt, at dokumenter om udlæg af formuegoder i dødsboer er stempelfri. Det samme gælder dokumenter om overdragelse af formuegoder til en lodtager i boet eller en legatar. Dokumenter, som modtageren af formuegodet udsteder til boet, lodtagerne i boet eller legatarer til gennemførelse af udlægget eller overdragelsen, er stempelfri. Den angivne stempelfrihed gælder imidlertid kun i privatskiftede boer, hvis dokumentet udstedes inden udløbet af 15 måneders fristen. I Lov om afgift ved førstegangsoverdragelse af visse ejerlejligheder og i Lov om registreringsafgift for fritidsfartøjer er afgiftsfritagelsen for arveudlæg tilsvarende betinget af, at 15 måneders fristen overholdes.¹¹²

Kommer arvingerne i et privatskiftet bo i en situation, hvor de af den ene eller anden grund ikke kan overholde 15 måneders fristen, er spørgsmålet, hvordan de så kan afbøde de ovenfor nævnte sanktioner.

Arvingerne kan begære offentligt skifte i henhold til Skfl. § 8. Begæringen om offentligt skifte skal dog være efterkommet af skifteretten inden fristens udløb. En overgang til offentligt skifte hindrer imidlertid ikke, at boet bliver skattepligtigt fra dødsfaldet, jfr. Ksl. § 16, stk. 2.

Beskatningen af urealiserede avancer kan undgås ved at arveudlægge de pågældende aktiver å conto inden 15 måneders fristens udløb. Stempelpligten efter Stpl. § 77, jfr. § 45, undgås også herved.

Selv om indleveringen af en mangelfuld boopgørelse efter omstændighederne kan sidestilles med undladt indlevering af boopgørelse, jfr. AAL § 26, stk. 4, vil arvingerne vel ofte alligevel redde sig igennem ved rettidigt at indlevere en mangelfuld boopgørelse,¹¹³ som de derefter inden rimelig tid berigtiger.

De sanktioner, der – jfr. ovenfor – er knyttet til en overskridelse af 15 måneders fristen, fører i praksis næsten altid til, at privatskiftede boer sluttes inden udløbet af 15 måneders fristen. Ved vurderingen af sanktionerne bør det dog tages i betragtning, at det som regel ikke er særlig alvorligt, at et bo bliver skattepligtigt, da bofradraget sædvanligvis bevirker, at boet ikke kommer til at betale skat. Men selvangivelse skal dog alligevel indsendes.

Forhøjelse af arvearveafgiften i henhold til AAL § 26 kan skifteretten på egen hånd eftergive, og i praksis føres der vistnok i så henseende en meget liberal eftergivelsespraksis.

Skatteministeriet kan dispensere fra stempelpligten efter Stpl. § 77, stk. 2.

Den alvorligste virkning af at overskride 15 måneders fristen vil altså nor-

111. Jfr. nedenfor afsnit 25.

112. Jfr. nedenfor afsnit 25.

113. Overskrides 15 måneders fristen kun med nogle få dage, kommer skifteretten formentlig også ud for antedaterede boopgørelser og fremsendelsesskrivelser.

malt være, at boet bliver beskattet af urealiserede avancer i henhold til Ksl. § 20, stk. 4, 3. og 4. pkt., men denne konsekvens kan som nævnt ret let undgås gennem à conto arveudlodninger.

15 måneders fristen, bortset fra Ksl. § 16, stk. 2, gælder ikke for boer, der er henvist til offentligt skifte ved en dansk skifteret i henhold til Skfl. § 87, og for boer, der kun er begrænset skattepligtige i Danmark.¹¹⁴

24k. Skifteskatteret¹¹⁵

Der er ikke givet særlige regler om, hvordan der i dødsboer skal tages stilling til de forskellige skattemæssige spørgsmål. Man er derfor nødt til at anvende de almindelige kompetencebestemmelser, selv om disse næppe altid er hensigtsmæssige i relation til skattespørgsmål.

Det anførte bevirker, at arvingerne i **privatskiftede boer** også skal være enige om alle skattespørgsmål. Da skattespørgsmålene hyppigt er stærkt sammenhængende med bobehandlingen iøvrigt, vil de formentlig ofte ikke kunne afgøres særskilt af skifteretten i henhold til Skfl. § 76.

I **offentligt skiftede boer** må afstemnings- og kompetencereglerne i Skfl. §§ 24-26 og 51 anvendes. Er ikke alle de mødte stemmeberettigede enige, er det skifteretten, som har kompetencen. Problemet er imidlertid, efter hvilke synspunkter skifteretten skal træffe disse afgørelser.¹¹⁶ Ofte er der ikke noget, man kan betegne som værende boets interesse, idet der er tale om flere grupper af arvinger, som går i hver sin retning med fuldt legitime interesser. Der kan derfor formentlig kun opstilles den ledetråd for skifterettens afgørelser, at skifteretten bør træffe de afgørelser, som fører til det gunstigste samlede resultat for boet, idet skifteretten i denne forbindelse i høj grad bør være opmærksom på, at boets fordeling via arvebrøkerne så vidt muligt bør respekteres.

Er der nogen af arvingerne, som ønsker mindre væsentlige dispositioner foretaget, som f.eks. indhentelse af forhåndsbesked eller afsluttende ansættelse for mellemprioden, bør skifteretten normalt følge sådanne ønsker.

I boer, der er omfattet af Skiftelovens kap. 5, kan den efterlevende ægtefælle iøvrigt i vidt omfang gøre de beslutninger, der træffes i boet, illusoriske ved simpelthen at sælge de omhandlede aktiver i medfør af Skfl. §§ 58 og 60.

Skifteretten skal formentlig altid bruge **kendelsesformen**, når den afgør skattespørgsmål.

114. Jfr. s. 34 f samt Bet. 1014:1984 om arve- og gaveafgift, s. 246 og 255.

115. Jfr. generelt Skiftelovsbet., s. 83-89, og Tillæg, s. 129 ff. Se også *Polack*, U 1973 B.57-63.

116. Jfr. Tillæg, s. 134 ff. og *Kardel*, J 1972.328.

Skifteskatteret

De forskellige frister i skattelovgivningen gør det ofte meningsløst at appellere skifterettens afgørelser eller begære boet genoptaget på grund af skatte spørgsmål.

I offentligt skiftede boer er skifteretten altid **legitimeret** til over for skattevæsenet at kræve afsluttende ansættelse for mellemprioden, at indhente forhåndsbesked i henhold til Ksl. § 33A, at udfærdige selvangivelser og klage over skattevæsenets afgørelser.

Det er noget helt specielt, når en legatar i henhold til Ksl. § 33A, stk. 2, har afgørende indflydelse på fastsættelsen af passivpostens størrelse.

Da skattelovgivningen er udsat for meget hyppige ændringer, er det meget uhensigtsmæssigt, hvis arveladeren i sit testamente træffer bestemmelse om, hvordan der i boet skal forholdes vedr. skattes spørgsmål.¹¹⁷ Der vil derfor være en stærkt tendens til blot at betragte arveladers bestemmelser som henstillinger. Arveladers bestemmelser kan dog formentlig have en så klar udformning, at de må respekteres. Så vidt ses må arvelader kunne bestemme, at arvinger, der ikke er tvangsarvinger, ikke skal arve, hvis de ikke forholder sig på en bestemt måde under bobehandlingen. Se herved også s. 130.

117. Se Skiftelovsbet., s. 87, Tillæg, s. 141 ff., *Polack*, U 1973 B.60, *Holkmann & Viltoft*, s. 235 f., *Walbom & Engholm*, s. 133, *Svenné Schmidt*, s. 117 f. og 148, *Svend Danielson*, U 1987 B.96, og *Viltoft*, J 1986.222.

25. Stempelafgift, tinglysningsafgift, aktieafgift, merværdiafgift, afgift ved førstegangsoverdragelse af visse ejerlejligheder og registreringsafgift for fritidsfartøjer

Den nugældende stempellov¹ – der bygger på Bet. nr. 265:1960 – trådte i kraft den 1. oktober 1969. Stempeloven er koordineret med Retsafgiftsloven, der trådte i kraft samme dag, således at der som hovedregel ikke skal betales både stempelafgift og retsafgift. I det hele taget skal der kun meget sjældent betales stempelafgift² i dødsboer, idet de offentlige myndigheders fiskale interesser først og fremmest tilgodeses gennem reglerne om arveafgift og skifteafgift samt dødsbøbeskatningsreglerne.

Den, der er part i et retsforhold, som et stempelpligtigt dokument vedrører, hæfter for betaling af stempelafgiften, jfr. Stpl. § 31, stk. 1. Den, der ved overdragelse eller på anden måde, herunder gennem arv, er indtrådt som berettiget efter et dokument, der ikke er tilstrækkeligt stemplet, skal inden 4 uger efter modtagelsen af dokumentet indsende dette eller en bekræftet genpart heraf til vedkommende stempelmyndighed. Forsømmer han indsendelsen, og kan de afgiftspligtige, jfr. § 31, stk. 1, åbenbart ikke betale den skyldige afgift, eller er deres opholdssted ukendt, bliver han medansvarlig for betalingen. Der bliver altså tale om en subsidiær hæftelse.

Ifølge Stpl. § 32 har bl.a. skifteretten og eksekutor pligt til at anholde dokumenter, der ikke er behørigt stemplet.

Det er kun dokumenter, der kan være stempelpligtige, og ikke tillige mundtlige testamenter, aftaler og løfter.

Der skal ifølge Stpl. § 1 kun betales stempelafgift af de dokumenter, som positivt er nævnt i Stpl. afsnit II (§§ 34 ff.).

Testamenter og tillæg til testamenter (codiciller), der oprettes for en notar

1. Lbkg. 805:1986.

2. Jfr. generelt *J.A. Andersen*, Fm. 1982.63-67 (»Stempelafgift i relation til dødsboer«), *Walbom & Engholm*, s. 436-37, Tillæg s. 149-50, samt *Landerslev*, Stempeloven, særlig s. 109-11.

Stempelafgift m.v.

eller for vidner, skal stemples med 50 kr., jfr. Stpl. § 76. Fællestestamenter oprettet af forlovede eller ægtefæller skal også kun stemples med 50 kr. Tilside-sættelse af stempelpligten har ikke betydning for testamentets gyldighed. Den, der er begunstiget i et testamente, hæfter ikke for stempelafgiften. Et ikke-behørigt stemplet testamente må ikke anholdes, så længe testator lever, jfr. Stpl. § 33, stk. 7. Der skal ikke tillige betales retsafgift, hvis testamentet oprettes for en notar.

Nødtestamenter er stempelfri.

Den vigtigste stempelbestemmelse i relation til dødsboer er Stpl. § 77.³

For så vidt angår **offentligt behandlede dødsboer**, herunder eksekutorboer, bestemmes det i § 77, stk. 1, at dokumenter om udlæg af formuegenstande er stempelfri. Det samme gælder dokumenter om overdragelse – typisk salg – af formuegoder til en lodtager i boet eller en legatar. Endelig bestemmes det, at dokumenter – typisk gældsbreve og pantebreve – som modtageren af formuegodet udsteder til boet, lodtagerne i boet eller legatarer til gennemførelse af udlægget eller overdragelsen, er stempelfri. Dette indebærer bl.a., at de af den efterlevende ægtefælle udstedte »henstandspantebreve« i henhold til Skfl. § 63 er stempelfri. Det er også hyppigt forekommende, at det i relation til Skfl. § 47 aftales, at en arving skal have arveudlagt et aktiv, som har en fri-værdi, der overstiger arvingens arvelod. Pantebreve og gældsbreve, som arvingen i den anledning må udstede, er også stempelfri. I dødsboer er det ikke sjældent på forhånd mere eller mindre klart, hvem afdødes erhvervsvirksomhed eller andre større aktiver skal sælges til. F.eks. vil det ofte være sådan, at afdødes kompagnon skal overtage virksomheden. Det vil være hensigtsmæssigt, hvis kompagnonerne gensidigt gennem testamentsoprettelse gør hinanden til arvinger eller legatarer for mindre beløb.⁴ Dette indebærer, at den længstlevende af kompagnonerne kan overtage virksomheden uden at skulle erlægge hverken skødestempel eller pantebrevsstempel. Skattemæssigt bliver der derudover mulighed for succession, jfr. Ksl. §§ 33 og 33A. Stempelfritagelsen gælder kun i relation til dokumenter, der udstedes senest i forbindelse med boets afslutning. At der har været afholdt afsluttende skiftesamling, udelukker ikke stempelfritagelse, hvis de pågældende dokumenter dog må siges at være udstedt i forbindelse med boets slutning.⁵

3. § 77 har afløst den tidligere stempellovs § 58, stk. 2 om *udlægsstempel* i relation til udlæg til den efterlevende ægtefælle til fyldestgørelse af boslod eller arvelod eller til arvinger og legatarer. Udlægsstemplet (2/5 %), der skulle erlægges i alle boer, beregnedes af det udlagtes værdi med fradrag af gæld eller andre byrder.

4. Jfr. *Finn Thomsen*, Adv. 1979.215, og *J.A. Andersen*, Fm. 1982.65.

5. Jfr. Tillæg, s. 149, n. 1.

For så vidt angår **privatskiftede boer**, bestemmes det i Stpl. § 77, stk. 2: »Bestemmelsen i stk. 1 finder tilsvarende anvendelse i dødsboer, der er udleveret til arvingerne til privat skifte, hvis dokumenterne udstedes inden udløbet af fristen for indgivelse af arveanmeldelsen.⁶ Når særlige omstændigheder taler derfor, kan skatteministeren fritage dokumentet for stempelafgift, uanset at det er udstedt efter fristens udløb.«

§ 77, stk. 2, omhandler ikke alene dødsboer, der fra først af skiftes privat, men også dødsboer, der, efter at et offentligt skifte har været påbegyndt i henhold til Skfl. §§ 9 eller 75, udleveres til fortsat privat skifte og deling. Reglerne for indgivelse af boopgørelse i privatskiftede boer – som Stpl. § 77, stk. 2, henviser til – findes i AAL § 26. Boopgørelsen skal være indgivet til skifteretten senest 15 måneder efter dødsfaldet eller skifterettens imødekommelse af begæringen om skifte af et uskiftet bo. Der er imidlertid ikke generelt tale om en 15 måneders frist, idet det også kræves, at boopgørelsen skal være indsendt inden 3 måneder efter den valgte skæringsdag, idet det dog under alle omstændigheder er tilstrækkeligt, at den er indgivet inden 9 måneder efter dødsfaldet. Stpl. § 77, stk. 2, administreres imidlertid således i praksis, at det – uanset bestemmelsens ordlyd – er tilstrækkeligt til at undgå stempelpligt, at de pågældende dokumenter er udstedt inden udløbet af 15 måneders fristen.⁷

I hvert fald teoretisk kan det tænkes, at et bo i henhold til Skfl. §§ 9 eller 75 udleveres til fortsat privat skifte og deling, efter at der er forløbet 15 måneder efter dødsfaldet eller tidspunktet for skifterettens imødekommelse af begæringen om skifte af uskiftet bo. Der skal i så fald inden en måned, jfr. Ksl. § 20, stk. 2, indsendes en opgørelse over boets stilling ved 15 måneders fristens udløb. At denne 1 måneders frist overholdes, er dog muligvis ikke tilstrækkeligt til at bevirke stempelfritagelse i relation til Stpl. § 77, stk. 2.⁸

Selv om det ikke lykkes at få et privatskiftet bo sluttet inden udløbet af 15 måneders fristen, kan den i Stpl. § 77, stk. 2, omhandlede afgift dog undgås ved inden fristens udløb at arveudlægge de relevante aktiver å conto. Boets overgang til offentligt skifte – som dog kan være ret kostbar – bevirker også, at stempelpligten undgås. Det må herved være tilstrækkeligt at boet er taget under offentlig skiftebehandling på det tidspunkt, de omhandlede dokumenter udstedes; uanset om overgangen til offentligt skifte er sket efter 15 måneders fristens udløb.

6. I dag bruges i stedet betegnelsen boopgørelse.

7. Jfr. *Landerslev*, Stempeloven s. 110, og *J.A. Andersen*, Fm. 1982.65. – Se Ksl. §§ 16, stk. 2, og 20, stk. 4, samt AAL § 26 om andre 15 måneders frister i relation til privatskiftede boer. Se også kap. 24j.

8. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 436 smh.m. *J.A. Andersen*, Fm. 1982.66.

Stempelafgift m.v.

Skatteministeren kan, når særlige omstændigheder taler derfor, i henhold til Stpl. § 77, stk. 2, 2. pkt., fritage et dokument for stempelafgift, selv om 15 måneders fristen er overskredet. Ministeren er i praksis tilbageholdende med at udnytte denne dispensationsadgang. I relation til dokumenter, der er oprettet mere end 3 måneder efter fristudløbet, gives der kun dispensation, hvis der foreligger helt ekstraordinære omstændigheder.⁹

I Stpl. § 78 er det angivet, at »dokumenter, hvorved en afdøds ægtefælle eller arvinger, der har overtaget gældsansvaret efter ham, indtræder i den afdødes rettigheder og forpligtelser, er stempelfri.« Gældsovertagelseserklæringer skal altså ikke stemples. Tinglyses en skifteretsattest som adkomst for f.eks. en arvingen i et privatskiftet bo eller for arvingerne under ét i et privatskiftet bo eller for ægtefællen, der sidder i uskiftet bo, skal der ikke betales stempelafgift.¹⁰

I Stpl. § 46, stk. 4, nr. 2, er det angivet, at dokumenter om **brugsret til gravsteder**, herunder **begravelsesbreve** og **gravstedsskøder** er stempelfri.

Sikkerhedsstillelse over for skifteretten er stempelfri, jfr. Stpl. § 62, stk. 1, nr. 6. Dette indebærer navnlig, at der ikke skal svares stempelafgift af den sikkerhed, som eksekutor og skifteretsmedhjælperen skal stille.

Arveafkald og **legatfundatser** er ikke omtalt i Stempeloven, hvorfor de er stempelfri,¹¹ jfr. Stpl. § 1. Begæringer og lignende til skifteretten er ligeledes stempelfri.

Arveforskukskontrakter skal stemples på samme måde som gavedokumenter. Gives f.eks. en fast ejendom som arveforskud, skal der betales skødestempel, jfr. Stpl. § 34, stk. 1, der omfatter alle viljesbestemte overdragelser.

Begrebet **repartitionsstempel**¹² i den tidligere gældende stempellov § 58, stk. 1, er ikke medtaget i den nugældende stempellov.

Retsafgiftsloven har siden december 1983 i kapitel 6a (§§ 41a-e) indeholdt regler om **tinglysningsafgift**.¹³ Tinglysningsafgiften er på 500 kr. pr. dokument. Der skal dog kun betales afgift af de dokumenter, der indføres i dagbogen,¹⁴ og altså f.eks. ikke af de såkaldte tingbogsnoteringer, som ikke passerer dagbogen. Afgiften skal betales for tinglysning, hvorimod afløsning er afgiftsfri. Tinglysningsafgiften skal erlægges i stempelmærker. Afgiften forfalder til betaling, når dokumentet anmeldes til tinglysning.

9. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 436 f., samt *Landerslev*, Stempeloven, s. 110.

10. Jfr. *Landerslev*, Stempeloven, s. 110-11.

11. Jfr. *Landerslev*, Stempeloven, s. 11.

12. Der skulle i alle offentligt skiftede dødsboer erlægges repartitionsstempel (2/5 %) af boets beholdne formue efter fradrag af skifteafgift, men uden fradrag af arveafgift.

13. Jfr. generelt *J.A. Andersen*, Retsafgiftsloven, s. 239 ff.

14. Jfr. f.eks. *U 1988.949 V*.

Ifølge RAL § 41d, nr. 3, er meddelelser som nævnt i TL § 13 afgiftsfri. Skifterettens eller eksekutors tinglysning af offentligt skifte på et dødsbos faste ejendomme er altså afgiftsfri.

Tinglysning af rådighedsfratagelse i henhold til Skfl. § 58 under et kapitel 5-skifte er formentlig også afgiftsfri, idet der antagelig kan sluttes analogt fra RAL § 41d, nr. 5-6.¹⁵

Tinglyses en skifteretsattest som adkomst eller legitimation, skal der betales tinglysningsafgift. Tinglyses en skifteretsattest som adkomst for de privat-skiftende arvinger, kan afgiften opføres som en boudgift i boopgørelsen. Tinglysningsafgiften vedrørende et arveudlægsskøde skal derimod betales af arveudlægsmottageren selv¹⁶ ligesom andre arveudlægssomkostninger, og afgiften kan heller ikke fradrages i arve- eller gaveafgiften i henhold til AAL § 21, stk. 6.¹⁷

Lov nr. 228:1987 om afgift ved overdragelse af aktier m.v. (**Aktieafgiftsloven**)¹⁸ indeholder regler om en 1 %'s afgift ved salg eller bytte af danske eller udenlandske aktier, omsættelige andelsbeviser, investeringsforeningsbeviser og lignende værdipapirer. Det er uden betydning, om værdipapirerne er børs-noterede. Afgiften beregnes af den samlede kursværdi. Det er en forudsætning, at den ene eller begge parter er hjemmehørende i Danmark. Salg af aktier m.v. fra et dødsbo er afgiftspligtigt. **Overdragelse ved arv eller gave falder derimod uden for lovens område.** Udlæg til en arving er dog kun afgiftsfri, hvis aktieudlægget sker inden for arvingens arvelod. Overstiger kursværdien arvelodden, skal der betales afgift af differencen.¹⁹ Ved overdragelse fra et dødsbo påhviler afgiftspligten boet.

Ifølge Lov om almindelig omsætningsafgift (**moms**) skal der svares afgift (p.t. 22 %) i alle led af den **erhvervs**mæssige omsætning af varer og ydelser samt ved indførsel fra udlandet. Hvis omsætningen ikke overstiger 10.000 kr. årligt, skal der dog ikke svares afgift. Afgiftspligten gælder også for dødsboer. Det er dog kun salg fra dødsboer og ikke tillige arveudlæg, der skal afgiftsberigtiges.

Ved den første overdragelse af **ejerlejligheder**, der finder sted efter at anmeldelse om ejendommens opdeling i ejerlejligheder er tinglyst, skal der betales en afgift på 5 % af overdragelsessummen, jfr. Lbkg. 522:1982 om afgift ved førstegangsoverdragelse af visse ejerlejligheder.²⁰ Der skal dog hverken

15. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 435.

16. Jfr. Adv. 1988, Fagligt Nyt s. 36.

17. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 183, og *J.A. Andersen*, Retsafgiftsloven, s. 242.

18. Jfr. generelt *A. Buchalska*, TfS 1987.345.

19. Jfr. Adv. 1987, Fagligt Nyt s. 115.

20. Se også Cirk. 236:1977 samt *Blok*, Ejerlejligheder (1982), s. 645-47.

Stempelafgift m.v.

betales førstegangsafgift ved overgang af en ejerlejlighed til et dødsbo eller ved udlæg af en ejerlejlighed til en arving eller en legatar. For privatskiftede dødsboer gælder fritagelsen dog kun, hvis udlægget sker inden 15 måneder efter dødsfaldet. Ved en arvings eventuelle videreoverdragelse af den udlagte ejerlejlighed skal der heller ikke betales førstegangsafgift.²¹

L 193:1986 om beskatning af fortjeneste ved førstegangsafståelse af visse ejerlejligheder m.v. undtager i § 6 fortjeneste ved et dødsbos afståelse eller udlæg af en ejerlejlighed. Fortjeneste ved senere afståelse af ejerlejligheder, som er udlagt fra et dødsbo efter den 11. februar 1986 til ægtefælle, arvinger eller legatarer, medregnes ikke ved opgørelsen af udlægsmottagerens skattepligtige indkomst efter loven.

Der skal ikke betales **registreringsafgift** (5.000 kr.), hvis et dødsbo inden 15 måneder efter dødsfaldet afhænder et fritidsfartøj til en tredjemand, jfr. § 2 i L 690:1986 om registreringsafgift for fritidsfartøjer. Arveudlæg er fritaget for registreringsafgift.

21. Jfr. i det hele TfS 1986.45 samt *Walbom & Engholm*, s. 437.

26. Skifteafgift¹

26a. Hvad dækker skifteafgiften?

Reglerne om skifteafgift findes i Retsafgiftsloven,² der trådte i kraft den 1. oktober 1969 samtidig med Stempeloven. Retsafgiftsloven bygger først og fremmest på Bet. nr. 377:1965 om retsafgiftslovgivningen. Retsafgiftsloven er koordineret med Stempeloven, således at der normalt ikke både skal betales retsafgift og stempelafgift af en retshandling.³

Reglerne om skifteafgift findes navnlig i RAL afsnit III. Afsnittet består af kapitel 5 (§§ 27-36) om offentlig bobehandling og kapitel 6 (§§ 37-41) om andre skifteforretninger. Hertil knytter sig navnlig reglerne i kapitel 13 (§§ 64-66) om klage over afgiftsberegningen.

Skifteafgiften skal i princippet modsvare det arbejde, som skifteretten har med de forskellige boer.

Skifteretten har som udgangspunkt karakter af en **enhedsafgift**, der dækker hele bobehandlingen, således at man undgår afgiftsberegning i relation til de enkelte skiftebehandlingsskridt. Der skal således navnlig ikke betales særskilt skifteafgift for skifterettens afgørelse af tvister i skifteretsbehandlede boer. **Appelleres** skifterettens afgørelser eller den afsluttede bobehandling, skal der betales sædvanlig retsafgift af appellsagen efter reglerne i RAL §§ 50-58.

For tvister, der ikke afgøres af skifteretten, men af de almindelige retter eller specialretterne, skal der også betales normal retsafgift.

Ifølge Rpl. § 660, stk. 1, sidste pkt., foregår førelsen af **testamentsvidner**⁴ og **arvelegitimationsvidner** for skifteretten. I RAL § 40 er det bestemt, at der for førelse af testamentsvidner og arvelegitimationsvidner og for udmeldelse af vurderingsmænd⁵ ikke svares retsafgift. Afgiftsfritagelsen gælder uanset boets karakter, og uanset om en egentlig bobehandling er indledt.

1. Jfr. generelt *J.A. Andersen*, Retsafgiftsloven (1985), s. 40-47, 152-238 og 333-40.

2. Jfr. Lbkg. 460:1989.

3. I U 1985 B.201 ff., særlig side 207, foreslår *Erik Overgaard* skifteafgiften, arveafgiften og dødsboskatten lagt sammen og beregnet på samme grundlag.

4. Se med henvisninger *J.A. Andersen*, Retsafgiftsloven, s. 236.

5. Se Skfl. §§ 15, 16 og 48, Ksl. § 16, AAL § 17 og RAL § 31 samt *U 1968.504 V* og *U 1979.800 V*. Også i eksekutorboer er det skifteretten, som skal udmelde eventuelle vurderingsmænd.

Skifteafgift

Ifølge Skfl. § 16, stk. 1,⁶ skal skifteretten fastsætte **vederlaget til vidner og vurderingsmænd**. Vederlaget – der ikke betragtes som en skifteafgift – skal afholdes af boet og derfor opføres som et passiv (boudgift) i boopgørelsen.

Eventuelle **forkyndelsesgebyrer** er indregnet i skifteafgiften, hvorfor de afholdes af skifteretten.

Skifterettens **befordringsudgifter** kan kræves godtgjort af boet. Advokater vil også kunne kræve deres befordringsudgifter godtgjort, jfr. Adv. 1985.375 (Monopoltilsynets skrivelse af 16. oktober 1985 til Advokatrådet), og Adv. 1986.98 (Justitsministeriets cirkulæreskrivelse).

Ifølge Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 22. september 1969⁷ skal der fortsat i boer, der behandles af skifteretten, beregnes et beløb til dækning af rettens omkostninger til porto (**portorefusion**). Skifteretten skal dog ikke føre et egentligt regnskab over portoudgifterne, idet portorefusionen efter et skøn fastsættes til et passende rundt beløb, som fremgår af boopgørelserne i de forskellige boer.

26b. I hvilke boer skal der betales skifteafgift?

Da skifteafgiften skal modsvare skifterettens arbejde med boet, skal der ifølge RAL § 27 alene svares skifteafgift af boer, der behandles offentligt af skifteretten eller eksekutor. Der skal altså ikke betales skifteafgift i boer, der skiftes summarisk (»intet efterladt« eller begravelsesudlæg i h.t. Skfl. § 10.⁸ Det samme gælder boer, der udlægges efter 50.000 kr.s reglen i Skfl. § 62b, stk. 2, jfr. § 57. Skiftes boet fra først af privat, eller udlægges det straks til hensiddens i uskiftet bo, skal der heller ikke betales skifteafgift.

Der skal betales skifteafgift af et begravelsesudlæg i h.t. Skfl. § 43, da en offentlig gældsfragåelsesbehandling jo har været påbegyndt.⁹

I relation til skifteafgiften må et bo i sin helhed enten behandles privat eller offentligt.¹⁰ Der kan altså ikke blive tale om at behandle en del af et bo offentligt.

Der skal betales fuld skifteafgift, selv om et privat skifte har været påbegyndt, inden boet i h.t. Skfl. §§ 8, 72 eller Ksl. §§ 14, stk. 5 og 20B, stk. 2, overgik til offentligt skifte.

Selv om et offentligt skiftet bo overgår til privat skifte eller hensiddens i

6. Jfr. tilsvarende KL § 239.

7. Se *J.A. Andersen*, Retsafgiftsloven, s. 44-45.

8. Dette gælder også udlæg i h.t. Skfl. § 10, stk. 2.

9. Se dog bundgrænsen på 15.000 kr. i RAL § 30, nr. 1.

10. Se dog om tvister i privatskiftede boer, Skfl. § 76, smh.m. RAL § 39, stk. 1, nr. 1.

uskiftet bo, jfr. Skfl. § 9 og § 75 smh.m. §§ 77-80, skal der betales skifteafgift. Skifteafgiften bliver dog normalt væsentligt nedsat i h.t. RAL § 29.

Ifølge RAL § 30, nr.2, skal der aldrig – selv om offentligt skifte har været påbegyndt – betales skifteafgift, når boet udleveres efter 50.000 kr.s reglen i Skfl. § 62b, stk. 2.

Der skal formentlig betales fuld skifteafgift, selv om det senere viser sig, at det retligt set var med urette, at et offentligt skifte blev påbegyndt.¹¹

Der skal ifølge Cirk. nr. 253:1968 også betales skifteafgift i **arvingsløse boer**, der tilfalder staten i henhold til AL § 71.

Der skal betales skifteafgift af offentligt behandlede **genoptagelsesboer**, jfr. RAL § 32.

Der skal betales skifteafgift af boer, der af Justitsministeriet henvises til skifte ved en dansk skifteret i henhold til Skfl. § 87.

Af **grønlandske boer**, som den grønlandske landsdommer henviser til skifte i Danmark, skal der ikke betales skifteafgift.

26c. Skifteafgiftens størrelse

Skifteafgiften beregnes af boets formuemasse.¹² I **skifteretsboerne** er afgiften 2%, jfr. RAL § 28 smh.m. afrundingsreglen i RAL § 59.¹³ Det er for afgiftens størrelse principielt uden betydning, om boet behandles som gældsvedgåelsesbo, fragåelsesbo eller efter reglerne i Skfl. kapitel 5, idet skifterettens arbejde skønnes at være det samme.

I **eksekutorboer** er skifteafgiften 1%. Overgår et eksekutorbo til behandling ved skifteretten, jfr. Eksekutorlovens § 12, skal der betales samme skifteafgift som af et dødsbo, der fra først af blev behandlet af skifteretten som offentligt skifte.

Hvis boets formuemasse ikke overstiger 15.000 kr., skal der ikke betales skifteafgift, jfr. RAL § 30, nr. 1, hvilket navnlig kan have betydning for boer, der udlægges for begravelsesomkostningerne i henhold til Skfl. § 43.

Af den **behæftede del** af boets aktiver betales der som hovedregel kun halv skifteafgift, jfr. RAL § 28, stk. 2. Består hæftelsen af en separatistret (som gøres gældende), eller hvad der kan sidestilles hermed, betales overhovedet ikke skifteafgift af den behæftede del, jfr. RAL § 31, stk. 2, og nedenfor afsnit 26d.

11. Jfr. *J.A. Andersen*, Retsafgiftsloven, s. 160.

12. Se nedenfor afsnit 26d.

13. Afgiften – og morarenter – afrundes opefter til nærmeste kronebeløb, som er deleligt med 10.

Skifteafgift

Skiftes et bo fra først af **privat**, skal der ikke betales skifteafgift.¹⁴ I privat-skiftede boer kan afgørelsen af tvister imidlertid overlades til skifteretten i henhold til Skfl. § 76. For afgørelsen af sådanne tvister skal der betales samme afgift som for retssager ved de almindelige domstole, jfr. RAL § 39, nr. 1.

Udleveres et offentligt skiftet bo på 1. skiftesamling til fortsat privat skifte og deling i h.t. Skfl. §§ 9 eller 75, skal der alene betales 400 kr. i skifteafgift, jfr. RAL § 29, stk. 1. Tilsvarende gælder, hvis boet på 1. skiftesamling udleveres afdødes efterlevende ægtefælle til hensiddet i uskiftet bo i h.t. Skfl. § 9, stk. 2.

I de af skifteretten behandlede dødsboer, hvor den efterlevende ægtefælle efter at have hensiddet i uskiftet bo skifter med førstafdødes arvinger,¹⁵ skal der også kun betales 400 kr. i skifteafgift, hvis boet optages til slutning, jfr. Skfl. § 50, på 1. skiftesamling.

I eksekutorboer nedsættes skifteafgiften til en fjerdedel under de ovenfor nævnte omstændigheder, idet der dog ikke er hjemmel til at nedsætte skifteafgiften, hvis et eksekutorbo undtagelsesvis med hjemmel i praksis udleveres til fortsat privat skifte og deling, jfr. RAL § 29, stk. 3.¹⁶

Er 1. skiftesamling passeret, skal der altid betales fuld skifteafgift.

1. skiftesamling er den i Skfl. § 18, jfr. § 16, stk. 2 og § 17 omhandlede skiftesamling, hvor arvingerne skal afgive endelig erklæring om, hvorvidt de vil overtage ansvaret for afdødes gæld.¹⁷ I boer, hvor den efterlevende ægtefælle, efter at have hensiddet i uskiftet bo, skifter med førstafdødes arvinger, jfr. Skfl. § 57, stk. 3, anses den skiftesamling, hvorunder arvingerne gøres bekendt med ægtefællens status, jfr. Skfl. § 60, som 1. skiftesamling.

Det er næppe udelukket, at der kan forekomme tilfælde, hvor proklama er udstedt før afholdelsen af 1. skiftesamling, således at proklamaudstedelse ikke generelt kan tages som et udtryk for, at nedsættelse af skifteafgiften er udelukket.¹⁸

14. Jfr. ovenfor afsnit 26b.

15. Jfr. Skfl. kapitel 5, særlig § 57, stk. 3.

16. Se nærmere *J.A. Andersen*, Retsafgiftsloven, s. 173 f. og 199 f., samt *Walbom & Engholm*, s. 426.

17. I praksis »strækkes« begrebet første skiftesamling ikke sjældent ved, at møder, der skulle udgøre første skiftesamling, kaldes begyndelses- og registreringsforretninger, jfr. *J.A. Andersen*, Retsafgiftsloven, s. 168 f.

18. Se nærmere *J.A. Andersen*, Retsafgiftsloven, s. 169, *Danielsen*, U 1979B.267, samme U 1987B.94, *Holkmann & Viltoft*, s. 66, 120 f, 443 og 444, *Viltoft*, J 1986.221, og *VLK af 17. april 1985*, der er refereret i *Fm.* 1986.89 f.

26d. Beregningsgrundlaget («formuemassen»)

Skifteafgiften er som nævnt ovenfor i afsnit 26c normalt en procentafgift. Procentafgiften skal beregnes af boets formuemasse, jfr. RAL § 28. Begrebet formuemasse er defineret i RAL § 31. Ved **formuemassen** forstås boets aktiver uden fradrag af gæld eller lignende. Det bliver derfor i relation til beregningen af skifteafgiften meget afgørende, hvad der skal opføres på aktivsiden, idet alene aktiverne i princippet er afgørende for skifteafgiftsberegningen.

Ved beregningen af skifteafgift kan der ikke tages hensyn til **skattepassiveringer** i h.t. navnlig Ksl. § 33A.

Der skal ikke beregnes skifteafgift af **arveforskud**.

Der skal heller ikke beregnes skifteafgift af **livsforsikringer, rateforsikringer, livrenter, ratepensioner, kapitalpensioner og lignende**, som tilfalder en begunstiget uden om boet. Tilsvarende gælder i relation til almindelige **pensioner, efterløn og efterindtægt**.

Der skal næppe betales skifteafgift af livsforsikringer, som inddrages i boet i h.t. FAL § 104, stk. 2.¹⁹ Tilsvarende gælder **mellemløn** af à conto arveudlodninger.

Går f.eks. en livsforsikring ind i boet, fordi der ikke er indsat en begunstiget, jfr. FAL § 104, stk. 1, er det klart, at der skal betales skifteafgift af forsikringsbeløbet.

Anlægger eller anker en arving for sin del af boet en retssag, går det tildømte beløb uden om boet, således at det ikke indgår i grundlaget for skifteafgiftsberegningen.²⁰

I relation til boets **behæftede aktiver** skal der i h.t. RAL § 28, stk. 2, som hovedregel anvendes en **bruttopostering**, således at aktivets værdi opføres blandt boets aktiver, medens hæftelserne anføres blandt passiverne. Der skal beregnes fuld skifteafgift af aktivets friværdi og halv skifteafgift af den behæftede del. Det er ifølge RAL § 28, stk. 2, **gælden ved bobehandlingens påbegyndelse**, som der kan beregnes halv skifteafgift af. Boets dispositioner, f.eks. omprioriteringer under bobehandlingen får altså ingen betydning for afgiftsberegningen.²¹ Det er formentlig gælden på dødstidspunktet og ikke gælden på det tidspunkt, bobehandlingen faktisk, jfr. Skfl. § 13, påbegyndes, som er afgørende. **Renter** af hæftelserne, der påløber under bobehandlingen,

19. Jfr. *J.A. Andersen*, Retsafgiftsloven, s. 178, *Walbom & Engholm*, s. 428, samt *Irene Nørgaard*, U 1988B.431 f.

20. Jfr. *Holkmann & Viltoft*, s. 187.

21. Belånes f.eks. boets faste ejendom under bobehandlingen, bør låneprovenuet opføres i boopgørelsen sammen med den faste ejendom, således at låneprovenuet bliver en underpost til det aktiv, som udgøres af den faste ejendom.

Skifteafgift

påvirker ikke skifteafgiften i de situationer, hvor der skal anvendes bruttoposteringer. Er et aktiv overbehæftet, skal der antagelig kun beregnes halv skifteafgift af aktivets værdi og altså ikke af hæftelsernes fulde beløb.²²

I visse tilfælde kan boet nøjes med en **nettopostering** ad behæftede aktiver, jfr. RAL § 31, stk. 2, således at aktivet alene opføres med dets friværdi på boopgørelsens aktivside. § 31, stk. 2, nævner ejendomsforbehold i løsøre, der er omfattet af Kreditkbl., samt håndpanterettigheder²³ (i løsøre og fordringer, men ikke ejerpantebreve). Det, der karakteriserer ejendomsforbehold og håndpanterettigheder, er, at der er tale om separatistrettigheder, som kan gøres gældende uafhængigt af bobehandlingen. En nettopostering kan dog kun anvendes, hvis separatistretten faktisk bliver gjort gældende af den pågældende rettighedshaver. Gøres separatistretten gældende, må man gå ud fra, at det pågældende aktiv kun i ringe grad belaster skifteretten, hvorfor en reduceret skifteafgift er begrundet. Aktivets skal som nævnt opføres i boopgørelsen med friværdien. Da det må være friværdien på det tidspunkt, separatistretten gøres gældende, indebærer det, at boet også får fradrag for de renter, der er påløbet under bobehandlingen, samt de omkostninger, der har været forbundet med tilbagesøgelsen eller håndpanthaverauktionen.

En analogislutning må føre til, at nettopostering kan anvendes på alle separatistrettigheder, som faktisk gøres gældende over for boet. Nettopostering må således kunne anvendes på alle gyldige ejendomsforbehold – herunder **betinget skøde** – uanset om de pågældende ejendomsforbehold er omfattet af Kreditkøbsloven. En **tilbageholdsret** er også en separatistret, jfr. KL § 31, stk. 2. Bliver der **modregnet** over for boets udestående fordringer, kan der også anvendes nettopostering, da en modregningsret har betydelig lighed med en separatistret.

Endelig bestemmer RAL § 31, stk. 2, nr. 3, at der i **insolvente**²⁴ **gældsfrågælsesboer** (og konkursboer) **generelt** skal anvendes nettopostering.

Har boet en **interessentskabsanpart**, skal denne kun opføres på boopgørelsens aktivside med nettoværdien.²⁵ Tilsvarende gælder i relation til **kommanditistanparter**. **Andelsbeviser**, **aktier** og **anparter** i anpartsselskaber opføres også alene på aktivsiden med den værdi, som de bl.a. henset til selskabets gæld har i handel og vandel.

22. Jfr. *J.A. Andersen*, Retsafgiftsloven, s. 163, samt *Walbom & Engholm*, s. 429.

23. Jfr. KL § 91 og Rpl. § 538a.

24. Gør skifteafgiften boet insolvent, bør boet formentlig betragtes som insolvent, selv om den nedsættelse af skifteafgiften, som dette indebærer, eventuelt fører til, at boet herefter bliver solvent.

25. Jfr. med henvisninger *J.A. Andersen*, Retsafgiftsloven, s. 179, samt *Holkmann & Viltoft*, s. 106.

En **samejeanpart** skal derimod formentlig opføres med bruttoværdien, således at gælden vedrørende anparten opføres på passivside.

Er der indtægter og udgifter knyttet til et aktiv i boopgørelsen, skal alene **overskuddet** (nettoindtægten) opføres som et aktiv i boopgørelsen, jfr. RAL § 31, stk. 1, medens et eventuelt **underskud** skal opføres som et passiv.

Ved opgørelsen af en fast ejendoms over- eller underskud medregnes ifølge RAL § 31, stk. 3, nr. 2, ejendomsskatter, renter af pantebreve samt ordinære periodiske reservefondsbidrag til realkreditinstitutter og lignende låneinstitutioner²⁶ til driftsudgifterne. Forsikringspræmier vedrørende kreditforeningslån kan antagelig også fratækkes.²⁷ Ved udlejningsejendomme gælder tilsvarende formentlig i relation til hensættelser på de forskellige vedligeholdelseskonti m.v.²⁸

Har boets faste ejendom været taget til brugelighed²⁹ i h.t. DL 5-7-8 til 10, vil f.eks. brugspanthavers overskud dog alene reducere det passiv, som den pågældende brugspanthavers fordring udgør.

For så vidt angår de af boets aktiver, som sælges under bobehandlingen, skal de opføres på aktivside med salgssummerne, som imidlertid kan reduceres med de omkostninger, som har været forbundet med salget, jfr. RAL § 31, stk. 3, nr. 1. Til boets³⁰ **salgsomkostninger** kan henregnes mæglersalær, vurderingsomkostninger,³¹ annonceringsomkostninger, forsendelsesomkostninger, advokatomkostninger, kurstab på sælgerpantebreve, tinglysningsafgift, tingbogsattest, stempelafgift og moms. Udløser salget af et skattemæssigt aktiv almindelig indkomstskat eller særlig indkomstskat, kan denne skat ikke betragtes som en salgsomkostning.

Arveudlægges et aktiv, skal arveudlægsmotageren selv betale eventuelle **arveudlægsomkostninger** som f.eks. advokatomkostninger, forsendelsesomkostninger og tinglysningsafgift.

De **almindelige boomkostninger** skal opføres på passivside i boopgørelsen, således at de ikke reducerer skifteafgiften. Det er kun de særlige omkost-

26. F.eks. Hypotekbanken, Finansieringsinstituttet for industri og håndværk og Finansieringsinstituttet for hoteller, men næppe banker, sparekasser, andelskasser, forsikringselskaber og pensionskasser.

27. Jfr. *J.A. Andersen*, Retsafgiftsloven, s. 189, samt *Walbom & Engholm*, s. 430.

28. Se herved også Arveafgiftsloven, s. 147, der antager, at de pågældende hensættelser kan bringes til fradrag ved opgørelsen af ejendommens arveafgiftsmæssige værdi. Jfr. også *Fagligt Nyt* 1978, nr. 4.

29. Et eksekutivt brugeligt pant er dog udelukket i relation til gældsfragåelsesboer, jfr. KL § 31, stk. 4, smh.m. Skfl. § 44.

30. Ofte vil salgsomkostningerne mere eller mindre blive betalt af køber. Se herved også KL § 87, stk. 3-4, smh.m. Skfl. § 44.

31. Jfr. *Werlauff & Lyhne*, s. 47.

Skifteafgift

ninger, som måtte være forbundet med realisationen af boets aktiver, der kan fratrækkes salgssummerne for disse. Omkostninger ved en skiftesamling, der alene afholdes i anledning af salg af boets aktiver, må dog henføres under de almindelige boomkostninger. Omkostninger i relation til aktiver – f.eks. en forsikringssum – der tilfalder en arving uden om boet, kan overhovedet ikke opføres som boomkostninger.³²

I **genoptagelsesboer** – der behandles offentligt – skal skifteafgiften alene beregnes af genoptagelsesboets aktiver, jfr. RAL § 32. Se herved ovenfor afsnit 23d om begrebet genoptagelsesboer. Ofte kan det være svært at afgøre, hvilke aktiver der indgår i genoptagelsesboet, idet der kan være aktiver, der både indgår i det oprindelige bo og genoptagelsesboet. Ved man, at et bo senere skal genoptages på grund af bestemte aktiver, jfr. Skfl. § 46, er det formentlig efter omstændighederne tilladeligt at undlade at beregne skifteafgift af disse aktiver, således at der alene beregnes skifteafgift i genoptagelsesboet.³³

Om **værdiansættelserne** af boets aktiver, der også er meget afgørende for skifteafgiftsberegningen, henvises til RAL § 31, stk. 1, og navnlig ovenfor afsnit 22c.

Advokatsalærerne beregnes af samme beløb, som skifteafgiften beregnes af. Der er dog den forskel, at advokatsalærer generelt også beregnes af de behæftede dele af boets aktiver, jfr. ovenfor afsnit 18f.

26e. Beregning og betaling af skifteafgift

Skal et dødsbo undtagelsesvis kun skiftes efter begæring, **indtræder afgiftspligten**, når begæringen om skifte tages til følge, jfr. RAL § 34, stk. 1, nr. 3. Skifte efter begæring kan tænkes i relation til et uskiftet bo, som ønskes skiftet i den efterlevende ægtefælles levende live. Skiftbegæringen kommer typisk fra ægtefællen, jfr. Skfl. § 57, stk. 3, men kan også komme fra arvingerne, jfr. AL § 20.³⁴ Offentligt skifte af et bo, der er under privat skifte, kan begæres af en forbigået arving i h.t. Skfl. § 72, sidste pkt. Endelig kan offentligt skifte af et under privat skifte værende bo begæres af en arving efter den almindelige bestemmelse i Skfl. § 8.

Afvises begæringen om skifte, skal der ikke betales skifteafgift.

Ved **genoptagelse** af en bobehandling indtræder afgiftspligten, når den første forretning påbegyndes, jfr. RAL § 34, stk. 2. Dette gælder formentlig, selv om der af f.eks. en arving er fremsat begæring om genoptagelse.

32. Jfr. TFS 1986.577.

33. Se herved *J.A. Andersen*, Retsafgiftsloven, s. 193.

34. For behandling af en begæring fra en eller flere arvinger om, at en ægtefælle, der henhører i uskiftet bo, skal skifte, svares 250 kr. i skifteafgift, jfr. RAL § 38.

Beror skiftet ikke på en begæring om skifte, indtræder afgiftspligten, når den første forretning påbegyndes, jfr. RAL § 34, stk. 1, nr. 4. Dette betyder i praksis, at afgiftspligten indtræder i det øjeblik, skifteforvalteren sætter pennen til skifteprotokollen i forbindelse med begyndelses-, registrerings- og vurderingsforretningen. Dette princip bør også anvendes i eksekutorboer, således at eksekutors faktiske påbegyndelse af skiftet er afgørende. Skifteafgiftspligten bør altså ikke anses indtrådt i og med, at statsamtet eller Justitsministeriet udsteder eksekutorbevilling, eller skifteretten i henhold hertil udleverer boet til eksekutor.³⁵

Ifølge RAL § 60, stk. 1, beregnes skifteafgiften af den myndighed, som opbærer afgiften, hvilket i relation til skifteafgift normalt er skifteretten.

I skifteretsboerne beregnes skifteafgiften af bomyndighederne - normalt skifteretsmedhjælperen - i boopgørelsen. I boer, der i h.t. Skfl. § 75 er udleveret til fortsat privat skifte og deling, beregner arvingerne skifteafgiften (normalt 400 kr.) i boopgørelsen. I dødsboer, der er udleveret til fortsat privat skifte og deling i h.t. Skfl. § 9, stk. 1, beregner skifteretten selv skifteafgiften på grundlag af den af arvingerne indleverede blanketboopgørelse. I dødsboer, der efter at offentligt skifte er påbegyndt, udleveres den efterlevende ægtefælle til hensiden i uskiftet bo, jfr. Skfl. § 9, stk. 2, beregnes skifteafgiften af skifteretten på grundlag af den fællesboopgørelse, som ægtefællen i henhold til AL § 13 skal indlevere til skifteretten inden 6 måneder efter dødsfaldet.

Det gælder generelt, at selv om skifteafgiften er beregnet i en boopgørelse eller lignende, skal skifteretten dog efterkontrollere beregningen, jfr. RAL § 60.

Skifterettens virksomhed i relation til skifteafgift - herunder afgørelser vedrørende værdiansættelsen - er af juridisk karakter. Klager over skifterettens beregning af skifteafgift skal indgives til skifteretten inden 6 uger efter, at den afgiftspligtige har fået kundskab om beregningen. Stadfæster³⁶ skifteretten ved kendelse beregningen, kan kendelsen inden 2 uger kæres til landsretten. Landsretten kan efter sit eget skøn af egen drift, ligesom skifteretten, indhente oplysninger eller erklæringer såvel fra klageren som fra justitsministeren. Landsretten kan stadfæste afgiftsberegningen eller ændre den til fordel eller **til skade** for den afgiftspligtige, jfr. i det hele RAL § 64.

I **eksekutorboer** er skifterettens virksomhed i relation til skifteafgift af ad-

35. Jfr. *J.A. Andersen*, Retsafgiftsloven, s. 173 f. og 199 f., samt *Walbom & Engholm*, s. 426, men cfr. *VLK af 17. april 1985* (refereret i Fm. 1986.89), der anså bobehandlingen for påbegyndt ved eksekutorbevillingens udstedelse i en sag, der dog ikke angik skifteafgiftspligtens indtræden.

36. Skifteretten kan ændre beregningen *til skade* for klageren, jfr. RAL § 64, stk. 5, smh.m. § 66, stk. 2.

Skifteafgift

ministrativ karakter. Dette følger af RAL § 65, der udtaler, at i de af eksekutorer behandlede boer finder Arveafgiftslovens regler om klage over beregningen af arveafgift og om det offentliges adgang til at omgøre en foretaget afgiftsberegning anvendelse på beregningen af skifteafgift. Skifterettens afgørelser kan derfor (inden 6 uger) påklages til Skatteministeriet, jfr. AAL § 32. For så vidt angår værdiansættelserne, er det skattemyndighederne, som har kompetencen, jfr. AAL § 17 smh.m. Ksl. § 16.

Skifteretten kan uden tidsbegrænsning af egen drift ændre skifteafgiftsberegningen til fordel for de afgiftspligtige, jfr. RAL § 66, stk. 1. En sådan ændring vil typisk være inspireret af Rigsrevisionens antegnelser, selv om disse ikke er bindende for skifteretten, da skifteafgiftsberegningen som nævnt normalt er et judicielt anliggende.

Skifteretten kan derimod normalt³⁷ ikke ændre skifteafgiftsberegningen til skade for de afgiftspligtige, når der er forløbet 6 uger, efter at den afgiftspligtige har fået kundskab om beregningen. Efterbetaling kan dog kræves, hvis beregningen hviler på urigtige, ufuldstændige eller på anden måde vildledende oplysninger fra den afgiftspligtige eller hans befuldmægtigede, jfr. RAL § 66, stk. 2-3.

I de offentlige skifteretsboer **forfalder** skifteafgiften til betaling, når udlodning kan ske, jfr. RAL § 35, nr. 1. Udlodning kan ske, når der foreligger en endelig upåankelig boopgørelse.³⁸ Skifteafgiften er forfalden til betaling, selv om skattemyndighederne ikke har godkendt værdiansættelserne på det tidspunkt, der foreligger en upåankelig boopgørelse, jfr. *U 1980.266 Ø*.

I offentligt skiftede boer udredes skifteafgiften af boets midler, jfr. RAL § 36, stk. 1-2, hvilket påses af bomyndighederne, således at der normalt ikke er noget hæftelsesproblem. Ved skifte af fællesbo mellem en ægtefælle og førstafdødes arvinger, jfr. Skfl. kap. 5, hæfter alene ægtefællen for afgiften af den del af boet, hvorover han har rådighed under skiftet, jfr. RAL § 36, stk. 4, men afgiften kan medtages som et passiv i boopgørelsen, således at den formidsker arvingernes lodder.

I **eksekutorboer** forfalder skifteafgiften til betaling efter samme regler som arveafgiften, jfr. RAL § 35, nr. 2. Det vil sige, at skifteafgiften forfalder til betaling, når udlodning kan ske³⁹ med sidste rettidige betalingsdag 14 dage se-

37. Se nærmere RAL § 66, stk. 2-3, der undtager eksekutorboer samt situationer, hvor der er klaget over afgiftsberegningen, eller denne er kæret til landsretten.

38. Når ankefristen er udløbet eller arvingerne har godkendt boopgørelsen og fratager anke inden skæringsdagen, finder Skattedepartementet, jfr. Adv. 1986, Fagligt Nyt, s. 1-2, at AAL § 24 må forstås således, at endelig udlodning dog tidligst kan ske på skæringsdagen og således, at sidste rettidige indbetalingsdag er 14 dage efter denne. Se også *Jon Gudmundsen*, Adv. 1986.70.

39. Se note 38.

ner.⁴⁰ Ved udløbet af boets 3. indkomstår skal der udarbejdes en foreløbig boopgørelse, på grundlag af hvilken der skal betales foreløbige afgifter, jfr. i det hele AAL § 24. Det er noget specielt for eksekutorboer, at skifteafgiften (og arveafgiften) skal indbetales til Statsskattedirektoratets regnskabs- og opkrævningsafdeling. Eksekutorerne hæfter solidarisk for skifteafgiften, jfr. RAL § 36, stk. 2.

I boer, der er udleveret til fortsat privat skifte og deling i h.t. Skfl. § 9, stk. 1, og § 75, skal skifteafgiften (normalt 400 kr.) betales samtidig med arveafgiften,⁴¹ jfr. RAL § 35, nr. 3. Afgiften forfalder altså til betaling 4 uger efter, at der er givet den afgiftspligtige meddelelse om den beregnede afgift med sidste rettidige betalingsdag 14 dage senere, jfr. AAL § 33. Arvingerne hæfter solidarisk for skifteafgiften, jfr. RAL § 36, stk. 3.

Er et offentligt skiftet bo i h.t. Skfl. § 9, stk. 2, udleveret til hensidde i uskiftet bo, forfalder skifteafgiften (normalt 400 kr.) til betaling, når den afgiftspligtige modtager meddelelse om afgiftsberegningen, jfr. RAL § 35, nr. 4.

Om **morarenter** henvises til RAL § 36, stk. 6, smh.m. § 59.

Der er ikke hjemmel til at meddele **henstand** med betalingen af skifteafgift.

Det bemærkes, at Skattedepartementets kompetence med virkning fra den 15. juni 1989 i vid udstrækning er blevet overført til Statsskattedirektoratet, jfr. nærmere Adv. 1989.325-26 og TFS 1989.436.

40. Om hvornår betaling anses for sket på posthus, ved girering og ved fremsendelse af check, henvises til Arveafgiftsloven, s. 202, og *Goldschmidt*, Adv. 1984.324.

41. Skal der ikke betales arveafgift, forfalder skifteafgiften til betaling, når den afgiftspligtige modtager meddelelse om afgiftsberegningen, jfr. RAL § 35, nr. 4.

27. Arve- og gaveafgift

27a. Arveafgift – Indledning

Hovedindholdet om arveafgift i den nugældende lov om afgift af arv og gave¹ går helt tilbage til 1908.

Om arveafgift kan i øvrigt særlig henvises til *Munkholm Povlsen & Krog Thomsen*, Justitia 1982 nr. 2 (»Et bidrag til belysning af arveafgiftens historie«), *Amdrup*, Arveafgiften efter dansk Ret (1873), *Fr. Kretz*: Lov om Arveafgift (1908), *Axel Borgen*, Lov om Afgift af Arv og Gave (1933), *Gomard*, Tillæg til Skifteloven, s. 161-178, *Jørgen Berg & Marianne Christiansen*, Lov om afgift af arv og gave (1986), *Walbom & Engholm*, Dødsboskifte (1986), s. 387-424. Se også delbetænkning nr. 1014:1984 om arve- og gaveafgift² (338 sider), samt Bet. nr. 1065:1986 om homoseksuelle og arveafgift.³

Arve- og gaveafgiften giver statskassen et årligt provenue på godt 1 mia. kr. Da arv og gave kan have væsentlig betydning for formuefordelingen i samfundet og dermed også for indkomstfordelingen, er spørgsmål vedrørende arve- og gaveafgiftens størrelse altid genstand for stor politisk interesse.

27b. Internationale forhold

Der skal betales dansk arveafgift, hvis afdøde var **hjemmehørende**⁴ i Danmark, jfr. AAL § 9, stk. 1. At afdøde var hjemmehørende i Danmark, betyder formentlig, at han på dødstidspunktet var processuel indlænding.⁵ Var afdø-

1. Lbkg. 62:1987, som ændret ved L 360:1988 og L 373:1989.

2. Ifølge TfS 1989.277 er der ikke aktuelle planer om at gennemføre betænkningens forslag. Se dog justitsministerens lovforslag (L 233) af 19. april 1989 om bl.a. ændring af AAL §§ 7, 14A-B, 21 og 44. Lovforslaget blev ikke gennemført i folketingssamlingen 1988/89, men genfremsat den 10/10-1989.

3. Se herved lov nr. 339 af 4. juni 1986 (Lempelse af arveafgiften for samboende søskende og samboende personer af samme køn) og Cirk. nr. 139 af 2. december 1986 om arveafgift for samlevende personer. Loven er afløst af Lov nr. 373 af 7. juni 1989.

4. Se *U 1952.1036 H*, *U 1966.180 V* og *U 1972.985 H* (kommenteret af Spleth, *U 1973B.173-76*). – Ifølge AAL § 44a skal der betales *gaveafgift* i Danmark, hvis enten giver eller modtager har hjemsted her i landet.

5. Begreberne processuel indlænding og processuel udlænding er f.eks. defineret i *Gomard*, Civilprocessen, 2. udg. s. 539 og 550.

Arveafgift

de hjemmehørende i Danmark, behandles hans bo i Danmark. Afdødes statsborgerforhold er uden betydning. Var afdøde hjemmehørende i Grønland eller på Færøerne, skal der ikke betales dansk arveafgift.⁶

Henviser den grønlandske landsdommer et grønlandsk bo til Syddanmark, skal der ikke betales dansk arveafgift.

Henviser Justitsministeriet i henhold til Skfl. § 87 et udenlandsk bo til behandling ved en dansk skifteret, skal der svares dansk arveafgift af samtlige de midler, der inddrages⁷ under dette skifte, jfr. AAL § 8. Efter praksis kræves der dog kun arveafgift, hvis afdøde var dansk statsborger.⁸

I danske dødsboer skal der betales arveafgift af samtlige boets midler, uanset hvor i verden de befinder sig, jfr. AAL § 9, stk. 1. Der skal dog næppe betales arveafgift af aktiver i udlandet, som det faktisk ikke lykkes at få inddraget i boet eller overført til lodtagerne uden om boet.

I relation til boets aktiver i udlandet opstår der et dobbeltbeskatningsproblem, hvis det pågældende fremmede land også kræver arveafgift. Dobbeltbeskatningsproblemet er i relation til nogle lande løst ved dobbeltbeskatningsoverenskomster.⁹ I øvrigt bestemmer AAL § 9, stk. 2, at skatteministeren kan tillade, at arveafgift af boets **faste ejendom** i udlandet reduceres med den i udlandet erlagte arveafgift.¹⁰ Reglen anvendes kun på de ejendomme (eksklusive tilbehør), som afdøde ejede i udlandet på dødstidspunktet.¹¹

For så vidt angår boets **løsøreaktiver** i udlandet, bestemmer AAL § 16, stk. 6, at den i udlandet erlagte arveafgift kan fradrages i den afgiftspligtige værdi, forinden arveafgiften beregnes. Det er klart, at beregningsprincippet i § 9, stk. 2, er langt det gunstigste for lodtagerne.

I udenlandske dødsboer (»arveladeren havde hjemsted uden for riget«) skal der som altovervejende hovedregel ikke betales arveafgift til Danmark, jfr. AAL § 8. Der skal dog betales dansk arveafgift af boets faste ejendom i Danmark (ekskl. tilbehøret og pantegælden) eller retten til at oppebære ydelser i henhold til vedvarende rettigheder over sådanne. Herudover skal der be-

6. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 118 samt *Walbom & Engholm*, s. 388.

7. Cfr. Arveafgiftsloven, s. 75, 97 og 116 om arveforskud og livsforsikringssummer, som tilfalder en begunstiget uden om boet. – I *U 1977.418 H* skulle der betales dansk arveafgift af et beløb, som universalarvingen modtog fra en schweizisk bank, selv om beløbet ikke havde været undergivet eksekutors rådighed.

8. Jfr. Bet. nr. I014:1984 s. 234 samt *Walbom & Engholm*, s. 389.

9. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 120 og *Å. Michelsen*, FSR's årsskrift 1989, s. 200 ff.

10. Jfr. nærmere *Jacob Smidt*, *Revision & Regnskabsvæsen* 1984.263-73. – En udenlandsk stempelafgift i forbindelse med overførsel ved død betragtes som en udenlandsk arveafgift. En skifteafgift betalt for aktivernes registrering kan derimod ikke sidestilles med en arveafgift, jfr. Arveafgiftsloven, s. 119.

11. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 119.

tales arveafgift af fideikommissar under dansk statskontrol og nydelsen af danske familielegater eller familienstiftelser. Se generelt *Å. Michelsen*, FSR's årsskrift 1989, s. 161-213.

27c. Arveafgiftens indtræden – Arveafkald – Barnløse ægtepar – Rentenydelseskapitaler

Arveafgiftspligten indtræder ved arveladers død, jfr. AAL § 10. Dette gælder også i relation til **arveforskud**, som er omfattet af arveafgiftsreglerne. Af arveforskud til den i AAL § 44 angivne personkreds skal der ikke betales arveafgift, men gaveafgift. Gaveafgiftspligten indtræder efter udløbet af det kalenderår, i hvilket gaven eller arveforskuddet er ydet, jfr. AAL § 45.

Beror skiftet på en dødsformodningsdom i henhold til Lov om borteblevne, indtræder arveafgiftspligten ved afsigelsen af dødsformodningsdommen, jfr. AAL § 10. Dette gælder, selv om der i dødsformodningsdommen i henhold til Borteblevnelovens § 13, stk. 2, er angivet en bestemt dag som dødsdag.¹²

Skiftes den borteblevnes formue på ikke over 2.000 kr. i henhold til Borteblevnelovens § 16 uden afsigelse af dødsformodningsdom, indtræder arveafgiftspligten, når den borteblevnes formue tages under skiftebehandling.

Det er lovgivningen på det tidspunkt, arveafgiftspligten indtræder, som skal anvendes. Det er også afdødes formue på dette tidspunkt plus indtægter under bobehandlingen, der skal betales arveafgift af, idet værdiansættelserne af boets aktiver dog skal ske efter forholdene på skæringsdagen i boopgørelsen eller tidspunkterne for arveforskud og à conto arveudlæg.

Navnlig fordi Arveloven ofte fører til, at arvingerne er temmelig gamle, sker det hyppigt, at disse under bobehandlingen ønsker at give **arveafkald**, således at en generation springes over.

Et arveafkald på ventendes arv har også virkning for afkaldgiverens livsarvinger, medmindre disses arveret er forbeholdt, jfr. AL § 31. Et arveafkald på falden arv har derimod ikke virkning for afkaldgiverens livsarvinger, som derfor arveretligt træder i afkaldgiverens sted. Et afkald på falden arv kan derfor siges at være en gave til fordel for de personer, som via afkaldet erhverver afkaldgiverens arvelod. Gaver til den i AAL § 44 angivne personkreds er belagt med gaveafgift. Uden for personkredsen i § 44 skal der betales almindelig indkomstskat af gaver. Da arveafgiftspligten som nævnt indtræder ved dødsfaldet, fører et afkald på falden arv principielt til dobbeltbeskatning, idet afkaldgiveren skal betale normal arveafgift, samtidig med at der skal betales almindelig indkomstskat eller gaveafgift af den gave, som arveafkaldet

12. Cfr. dog *Walbom & Engholm*, s. 390 f. med note 2.

Arveafgift

udgør. I praksis udløses der dog ikke dobbeltbeskatning, hvis visse betingelser opfyldes,¹³ idet man så afgiftsmæssigt helt ser væk fra den, der gav afkaldet, og lader den eller de, der i stedet arver, betale arveafgift af det modtagne.

Det kræves, at **arveafkaldet er givet fra først af**, inden afkaldgiveren har befattet sig med boet.

Skiftes boet privat, skal en arvinges arveafkald være givet, inden skifteretten efterkommer begæringen om privat skifte.

I offentligt skiftede boer skal arveafkaldet være givet, inden eller senest på 1. skiftesamling.¹⁴

I genoptagelsesboer skal arveafkaldet være givet, inden begæringen om genoptagelse er imødekommet.

Skiftes et uskiftet bo i den efterlevende ægtefælles levende live, jfr. Skfl. § 57, stk. 3, skal arveafkaldet været givet, inden begæringen om skifte imødekommes.

Da **legatarer** ikke har indflydelse på skiftebehandlingen, er det tilstrækkeligt, at deres afkald er givet, inden udlodningen er iværksat.

Afkaldet skal være **blankt**. Det vil sige, at det ikke må være betinget f.eks. af arveret efter de medarvinger, som får fordel af afkaldet. At arveafkaldet skal være blankt, betyder også, at det ikke må være dispositivt. Arveafkaldet må altså ikke ske til fordel for personer, som ikke ville have fået arven, hvis afkaldgiveren var død før arveladeren.

Da et afkald på falden arv ikke binder afkaldgiverens livsarvinger, er der intet til hinder for, at afkaldet betinges af, at arven i stedet tilfalder afkaldgiverens livsarvinger, idet en sådan bestemmelse jo ikke ændrer retsstillingen.

Også **delvise arveafkald** accepteres. Det kræves dog, at afkaldslodden fordeles i overensstemmelse med arveladerens testamentariske bestemmelser eller arvelovens delingsregler, således at selve afkaldslodden deles på samme måde, som hvis afkaldsgiveren var død før arveladeren. Det er uden betydning, om afkaldgiveren er arving i boet eller gør sig og/eller sine livsarvinger til legatarer gennem afkaldet.

Der må ydes **vederlag**¹⁵ for afkaldet, men da der skal betales afgift af vederlaget, har arveafkald mod vederlag ikke den store praktiske betydning. Betales vederlaget af selve boet, skal afkaldgiver betale arveafgift¹⁶ af vederla-

13. Jfr. nærmere Bet. nr. 1014:1984 s. 198 ff., Tillæg s. 170 f., *V. Carstensen*, U 1974B.13-18, Arveafgiftsloven, s. 69 ff., samt *Walbom & Engholm*, s. 391 f.

14. Bet. nr. 1014:1984 s. 199 nævner dog, at Skattedepartementet har gjort en undtagelse i en situation, hvor afkaldgiveren ikke havde været repræsenteret ved 1. skiftesamling og ikke på anden måde havde meddelt sig i boets forhold.

15. Se *Carstensen*, U 1974B.16 f. og Bet. nr. 1014:1984 s. 201.

16. Der foreligger i realiteten et partielt privat skifte, jfr. *Carstensen* U 1974B.16 og *J.A. Andersen*, U 1985B.418 ff.

get, og afkaldgiver opnår derfor i realiteten kun at blive fritaget for besværet med bobehandlingen og eventuelt en gældsvedgåelse.

Betales vederlaget af en tredjemand, som ikke er arving i boet, må vederlaget betragtes som en gave, hvorfor der skal betales gaveafgift, jfr. AAL § 44, eller almindelig indkomstskat.

Betales vederlaget af den, der i kraft af afkaldet erhverver status som arving, skal der betales arveafgift af vederlaget. Vederlagsyderen skal kun betale arveafgift af den arv, han modtager med fradrag af det betalte vederlag.

Efterlader afdøde sig særbørn, vil ægtefællen ofte vælge at sidde i uskiftet bo med fællesbørnene og skifte privat med særbørnene. Det private skifte med særbørnene fremtræder da normalt som et arveafkald mod vederlag.¹⁷ Tidligere var det generel praksis, at der skulle betales gaveafgift af sådanne vederlag. Ved Cirk. nr. 85 af 19. maj 1987 er denne praksis ændret,¹⁸ således at der skal betales arveafgift af vederlaget, når det uskiftede bo ophører eller skiftes i forbindelse med arveafkaldet. Der skal dog stadigvæk betales gaveafgift af vederlag for arveafkald i tilfælde, hvor det uskiftede bo ikke ophører eller skiftes i forbindelse med arveafkaldet. Der skal således stadig betales gaveafgift af vederlaget, såfremt ikke alle de arvinger, som længstlevende hendsider i uskiftet bo med, giver arveafkald. I TfS 1987.640 (skattedepartement-afgørelse) gav et særbarn afkald på arv mod vederlag, hvorefter boet blev udleveret til hendsiden i uskiftet bo med fællesbørnene. Det modtagne vederlag fandtes at være arveafgiftspligtigt.¹⁹

Er de ovenfor angivne betingelser for at undgå dobbeltbeskatning i relation til afkald på falden arv ikke opfyldt, kan dobbeltbeskatning dog undgås, hvis delingen af boet kan siges at være sket i overensstemmelse med afdødes mundtligt udtalte ønsker (**mundtligt testamente**).

At et mundtligt eller i øvrigt **formløst testamente** ikke anfægtes under bobehandlingen, betragtes ikke som en gave.

At et **ulovligt testamente**, som ikke respekterer tvangsarveretten ikke anfægtes, får heller ikke afgiftsmæssige konsekvenser.

Arvingernes forlig om arvedelingen respekteres også af afgiftsmyndighederne.

Afgiftsmyndighederne følger i det hele en lempelig praksis i relation til

17. Se *J.A. Andersen*, U 1985B.418-23, *J. Nørgaard*, U 1986B.158-60, samme, U 1987B.140-42, *J.Berg*, U 1987B.19-22 og *N. Viltoft*, U 1987B.260-61. De nævnte artikler behandler tillige spørgsmålet, om der skal betales arveafgift eller gaveafgift af vederlaget.

18. Se også TfS 1987.179.

19. Den nævnte situation fandtes ikke at være omfattet af Cirk. nr. 85:1987.

Arveafgift

formløse testamentariske dispositioner og lignende, jfr. Carstensen, U 1974B.15 og Bet. nr. 1014:1984 s. 202-03.

Har arvingerne ikke overholdt de ovenfor beskrevne regler for arveafkald, rejser dette spørgsmålet, om skifteforvalteren så skal vejlede dem om mulighederne for at undgå dobbeltbeskatning ved f.eks. at påberåbe sig et mundtligt testamente. Problemet kan let blive, om skifteforvalteren overvejende skal varetage statskassens interesser eller arvingernes.

I **barnløse ægteskaber** – og sidestillet hermed registrerede partnerskaber – kan den efterlevende ægtefælle ikke sidde i uskiftet bo. Det arveafgiftsproblem, som dette indebærer, er løst ved AAL §§ 14A-B,²⁰ hvorefter den efterlevende ægtefælle ved boets slutning på en særlig blanket kan begære afgiftspligtens indtræden udsat, forudsat at betingelserne for at sidde i uskiftet bo i øvrigt er opfyldt. Behandles førstafdødes bo som gældsfragåelsesbo, kan §§ 14A-B altså ikke anvendes. Det er uden betydning, at boet oprindeligt er blevet behandlet som gældsfragåelsesbo, når gældsansvaret dog senere er vedgået.²¹

Udsættelse med arveafgiftspligtens indtræden i henhold til §§ 14A-B bevilges af den skifteret, som dødsboet henhører under. Dette gælder også i eksekutorboer, jfr. § 12 i Bkg. 505:1983.

§§ 14A-B kan også anvendes, når førstafdødes livsarvinger har givet arveafkald uden vederlag.²²

§§ 14A-B kan ikke anvendes, hvis længstlevende er død, inden begæringen vedrørende §§ 14A-B er fremsat.²³

§§ 14A-B kan anvendes, hvor et uskiftet bo ophører på grund af arvingernes død.²⁴

§§ 14A-B kan anvendes, selv om afdøde efterlader sig et adoptivbarn, når dette dog på grund af testationsforbehold efter de gamle adoptionsregler ikke arver.²⁵

Er arveafgiftspligtens indtræden udsat i henhold til §§ 14A-B, indtræder den, når den efterlevende ægtefælle indgår nyt ægteskab. Der skal så betales arveafgift efter forholdene på det tidspunkt, arveafgiftspligten indtræder.

20. Reglerne er affattet ved L 256:1976. Se også Cirk. 232:1976 samt *J. Nørgaard*, U 1976B.230-35 og samme, U 1977B.149-53.

21. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 134.

22. Jfr. U 1987.390 Ø.

23. Jfr. Fm. 1987.93 (skattedepartementets afgørelse), Arveafgiftsloven, s. 135, og *S. Trolle*, Adv. 1989.284.

24. Jfr. Tfs 1986.336, *H. Engberg*, Fm. 1987.6-7, og *S. Trolle*, Adv. 1989.284.

25. Jfr. *Lynæs*, Adv. 1979.85.

Ægtefællen skal ifølge AAL § 26, stk. 2, indgive anmeldelse til skifteretten inden 6 måneder efter udsættelsens ophør. Indgår længstlevende ikke nyt ægteskab, indtræder arveafgiftspligten aldrig.

Anvendes §§ 14A-B, skal den efterlevende i princippet stilles, som om vedkommende sad i uskiftet bo. Dette indebærer, at også skattereglerne for uskiftet bo finder anvendelse, jfr. Ksl. § 20C. Da skattereglerne for uskiftet bo gennemgående er ret ugunstige, bør den efterlevende ægtefælle nøje overveje konsekvenserne, inden AAL §§ 14A-B begæres anvendt. Tommelfingerreglen er, at for yngre personer spiller skattehensynene en større rolle end arveafgiften, hvorfor §§ 14A-B normalt ikke bør anvendes. Omvendt vil ældre personer som regel stå sig ved at anvende §§ 14A-B. Se s. 72 f og 305 f.

Anvendes §§ 14A-B ikke, kan den efterlevende ægtefælle i øvrigt få udsættelse med betalingen af den stipulerede arveafgift i henhold til AAL § 11, stk. 3.

Uskiftet bo kan betragtes som en udsættelse med arveafgiftspligtens indtræden, jfr. AAL § 14. Skiftes det uskiftede bo i længstlevendes levende live, indtræder arveafgiftspligten.

Skal renter m.v. af en arv tilfalde en anden end arvingen (**rentenydelsesret**), bestemmer AAL § 15, at der i dødsboet alene skal betales arveafgift af den kapitaliserede²⁶ rentenydelsesret. Arvingen skal først betale arveafgift af arven (kapitalarveafgift), når rentenydelsesretten bortfalder.²⁷ § 15 fører altså til en udskydelse af kapitalarveafgiftspligtens indtræden. Skifteretten skal optage boet på en særlig liste, som sikrer undersøgelser af, om afgiftspligt i mellemtiden er indtrådt. Er arven indbetalt til en godkendt forvaltningsafdeling i et pengeinstitut, skal det pågældende pengeinstitut dog af egen drift underrette skifteretten, når rentenydelsesretten bortfalder, eller der sker succession i denne.²⁸ Kapitalarveafgiften beregnes på grundlag af kapitalens værdi på det tidspunkt, rentenydelsesretten bortfalder.

Dør kapitalarvingen før rentenyderen, betales der i kapitalarvingens bo arveafgift af kapitalen med fradrag af den kapitaliserede værdi af den resterende rentenydelsesret og under sammenlægning med, hvad arvingerne i øvrigt modtager.²⁹

26. Jfr. Bkg. 773:1988 (der revideres ca. hvert år) med kapitaliseringstabeller. Den afgiftspligtiges værdi beregnes efter forholdene på det tidspunkt, da rentenydelsen begynder at løbe, jfr. AAL § 19.

27. Om værdiansættelsestidspunktet henvises til *U 1931.237 H*, der lægger vægt på værdien ved rentenydelsesrettens bortfald.

28. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 204.

29. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 141.

Arveafgift

Overdrager kapitalarvingen kapitalen – normalt et værdipapirdepot – skal der betales kapitalarveafgift. Arveafgiften skal beregnes under sammenlægning med den tidligere udbetalte arv.³⁰

Sker der succession i rentenydelsesretten, skal der betales ny arveafgift af rentenydelsesretten, jfr. AAL § 15, stk. 1.

Arveafgiftsloven bygger i øvrigt på det princip, at enhver ved dødsfald foranlediget ændring i økonomiske rådighedsforhold medfører pligt til at svare arveafgift.³¹

Er det kun en del af arven, som tredjemand har en rentenydelsesret til, skal der straks betales kapitalarveafgift med fradrag af rentenydelsens kapitaliserede værdi. Ved rentenydelsesrettens senere ophør skal kapitalarvingen betale afgift af det tidligere fratrukne beløb, som rentenyderen i dødsboet betalte arveafgift af.

27d. Arveafgiftspligtens bortfald

En indtrådt arveafgiftspligt (jfr. AAL § 10) bortfalder ifølge AAL § 12,³² hvis erhververen (arvingen) af den afgiftspligtige kapital eller formuegenstand dør, og pligt til at svare arveafgift her i landet påny indtræder inden 6 måneder efter den første afgiftspligts indtræden. Det afgørende er altså, om arvingen dør inden 6 måneder efter arveladeren. Der skal i så fald kun betales arveafgift én gang, idet arveafgiften ved den første af de to arveovergange bortfalder. Det kan naturligvis tænkes, at arveafgiften i arvingens bo bliver større, fordi arven fra det første bo indgår i bomassen.

§ 12 kan kun anvendes, hvis der i arvingens bo – inden for 6 måneders fristen – indtræder pligt til at betale dansk arveafgift. § 12 kan altså ikke anvendes, hvis:

- 1) arvingens bo udleveres til hensiddens i uskiftet bo,³³
- 2) arvingens bo udleveres efter 50.000 kr.s reglen i Skfl. § 62b, stk. 2,³⁴
- 3) arvingens bo udleveres for begravelsesomkostningerne i henhold til Skfl. § 10, stk. 1,

30. Jfr. TfS 1988.137.

31. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 72 og 77.

32. Jfr. også pkt. 2 i Cirk. 144:1970.

33. § 12 kan anvendes, hvis de to dødsfald er sket inden for 6 måneder, og det første dødsbo ikke var berigtiget, da det andet dødsfald indtrådte. Der foreligger i så fald to boer. Ved arveafgiftsberegningen sker der ikke sammenlægning af arven fra de to ægtefæller, jfr. *Ravnsholt Rasmussen*, Adv. 1984.316 og Arveafgiftsloven, s. 128.

34. Jfr. Skattedepartementets afgørelse i Adv. 1988, Fagligt Nyt om skat, s. 23, og Arveafgiftsloven, s. 128.

- 4) arvingens bo sluttet med påtegningen »intet efterladt«,
 5) arvingens bo er insolvent.³⁵

§ 12 kan anvendes, selv om arvingens bo delvis udleveres efter Skfl. § 10, stk. 2, idet AAL § 3, stk. 2, forudsætter, at arveafgiftspligten er indtrådt i denne situation.³⁶

§ 12 finder anvendelse, selv om der i arvingens bo ikke bliver beregnet arveafgift på grund af arvens størrelse.³⁷

Som nævnt kan § 12 kun anvendes, hvis der skal betales dansk arveafgift i arvingens dødsbo. Selv om arvingens bo behandles i udlandet, kan § 12 dog anvendes, hvis der skal betales dansk arveafgift af en fast ejendom i Danmark, jfr. AAL § 8.³⁸

I Adv. 1985, Fagligt Nyt nr. 4, s. 2 omtales en skattedepartementsafgørelse, hvorefter § 12 blev anvendt analogt i en situation, hvor **arvingens ægtefælle døde** inden for 6 måneders fristen, og arvingens ægtefælles fællesbomidler blev skiftet. Der blev beregnet halv arveafgift i det første bo.

27e. Arveafgiften i summarisk behandlede boer

Sluttet boet med påtegning »intet efterladt«, skal der naturligvis ikke betales arveafgift. Udleveres boet for begravelsesomkostningerne i henhold til Skfl. § 10, stk. 1, er der heller ingen arv at beregne arveafgift af. Tilsvarende er tilfældet, hvis boet udleveres for begravelsesomkostningerne i henhold til Skfl. § 43.

Er der i et bo, som udlægges for begravelsesomkostningerne i henhold til Skfl. § 10, stk. 1, et overskud, som bliver udlagt efter reglerne i Skfl. § 10, stk. 2, skal der dog ikke betales arveafgift af dette overskud, jfr. AAL § 3, stk. 2.

Der skal ikke betales arveafgift af aktiver, der udlægges ægtefællen i henhold til 50.000 kr.s reglen i Skfl. § 62b, stk. 2.³⁹ På grund af 100.000 kr.s bundgrænsen i AAL § 2A har spørgsmålet kun betydning, hvis ægtefællen tillige modtager en større livsforsikring eller lignende.

35. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 127.

36. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 395.

37. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 127.

38. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 128.

39. Jfr. skattedepartementsafgørelsen i Adv. 1988, Fagligt Nyt om skat, s. 23. – Tidligere antog man formentlig, at der skulle betales arveafgift af det, der modtoges ud over bosloddet.

Arveafgift

27f. Uskiftet bo

Sidder afdødes efterlevende ægtefælle i uskiftet bo, skal han ikke betale arveafgift af de midler, der indgår i det uskiftede bo, jfr. AAL § 14.

Af rettigheder, der er omfattet af Retsvirkningslovens § 15, stk. 2, og derfor ikke indgår i det uskiftede bo, skal der formentlig som hovedregel betales arveafgift. Ved U 1980.84 H er det antaget, at der ikke skal betales arveafgift af løbende ydelser som f.eks. pensionsydelse og overlevelsesrenter, når disse dog ikke direkte er gjort til særeje.⁴⁰ Det er uden betydning, om den løbende ydelse kan kræves afløst af en engangsbetaling.

Skiftes det uskiftede bo i den efterlevende ægtefælles levende live, skal der betales arveafgift efter forholdene på skiftetidspunktet.

Bortfalder det uskiftede bo ved, at arvingerne dør, skal den efterlevende ægtefælle betale arveafgift, men kan dog undgå dette ved at anvende AAL §§ 14A-B.⁴¹

Dør en arving, således at hans lod i det uskiftede bo overgår til hans livsarvinger, udløser dette dog ikke arveafgift, jfr. AAL § 14, stk. 2.

Om arveafgiften i barnløse ægteskaber, hvor hensiddet i uskiftet bo er udelukket, henvises til AAL §§ 14A-B, jfr. Ksl. § 20C samt navnlig afsnit 27c ovenfor.

27g. Arveafgiftens størrelse

Arveafgiftens størrelse afhænger dels af, hvor nært arvingen er beslægtet med arveladeren, idet arveafgiften er mindre, jo nærmere slægtskabsforholdet er. AAL § 2 indeholder derfor tre afgiftsklasser. Klasse A omfattede oprindelig 1. arveklasse⁴² og afdødes ægtefælle. I årenes løb er der dog sket en vis overflytning fra afgiftsklasse B.

Afgiftsklasse B omfattede oprindelig 2. arveklasse.⁴³ Som nævnt er visse grupper dog i årenes løb blevet rykket op i klasse A.

Afgiftsklasse C omfattede oprindelig kun 3. arveklasse,⁴⁴ men ved L 274:1972 blev den tidligere gældende afgiftsklasse D, der omfattede fjernere slægtninge og ubeslægtede, slået sammen med afgiftsklasse C.

40. Jfr. Cirk. 103:1981, *Munksgaard Nielsen*, Adv. 1984.70 f., Arveafgiftsloven, s. 131 og 136 samt Bet. nr. 1014:1984, s. 114. Se også den ældre afgørelse i U 1973.113 H.

41. Jfr. TfS 1986.549.

42. Afdødes livsarvinger.

43. Afdødes forældre og disses livsarvinger.

44. Afdødes bedsteforældre og disses livsarvinger.

Arveafgiftens størrelse afhænger endvidere af arvens størrelse, idet der gælder en progressiv afgiftsskala.

Afgiftsskalaerne i AAL § 2, stk. 1, er sålydende:

- »§ 2. A. Der svares arveafgift af arvelodden efter nedenstående skala, når arven tilfalder arveladerens
- a) ægtefælle (også den fraseparerede eller fraskilte),
 - b) afkom,
 - c) stedbørn og disses afkom,
 - d) afdødt barns eller stedbarns ægtefælle (ikke den fraseparerede eller fraskilte),
 - e) søskende, der har haft fælles bopæl med arveladeren i de sidste 2 år før dødsfaldet, eller hvor en mindst 2-årig fælles bopæl er ophørt alene på grund af institutionsanbringelse, men med bevarelse af økonomisk fællesskab af ikke uvæsentligt omfang mellem arvelader og arving, forudsat at både arveladeren og arvingen ved dødsfaldet var ugifte (herunder fraseparerede, fraskilte, enker og enkemænd),
 - f) forældre, såfremt arveladeren var ugift (herunder frasepareret, fraskilt, enke eller enkemand) og ikke var fyldt 21 år.

Arveloddens størrelse i kr.				Afgiften		
1. Ikke over	8.000			0 kr.		
2. Over	8.000	men ikke over	10.000	100 kr. af	8.000 kr. og	2 pct. af resten
3. Over	10.000	men ikke over	20.000	140 kr. af	10.000 kr. og	3,5 pct. af resten
4. Over	20.000	men ikke over	50.000	490 kr. af	20.000 kr. og	5 pct. af resten
5. Over	50.000	men ikke over	100.000	1.990 kr. af	50.000 kr. og	8 pct. af resten
6. Over	100.000	men ikke over	200.000	5.990 kr. af	100.000 kr. og	13 pct. af resten
7. Over	200.000	men ikke over	500.000	18.990 kr. af	200.000 kr. og	18 pct. af resten
8. Over	500.000	men ikke over	1.000.000	72.990 kr. af	500.000 kr. og	24 pct. af resten
9. Over	1.000.000			192.990 kr. af	1.000.000 kr. og	32 pct. af resten

Hvis den arv, der tilfalder arveladerens arvinger efter litra a ikke overstiger 100.000 kr., er arven fritaget for afgift. Er arvingens arv over 100.000 kr., men under 160.000 kr., svares afgiften med 90 kr. af 100.000 kr. og 13 pct. af resten. Er arven 160.000 kr. eller derover, men under 250.000 kr., svares afgiften med 7.890 kr. af 160.000 kr. og 14 pct. af resten. Er arven 250.000 kr. eller derover, men under 500.000 kr., svares afgiften med 20.490 kr. af 250.000 kr. og 19 pct. af resten. Er arven 500.000 kr. eller derover, men under 1.000.000 kr., svares afgiften med

Arveafgift

67.990 kr. af 500.000 kr. og 25 pct. af resten. Er arven 1.000.000 kr. eller derover, svares afgiften efter foranstående skala.

B. Når arven tilfalder arveladerens forældre eller deres afkom, som ikke falder ind under A, samt når arven tilfalder arveladerens stedforældre, svares arveafgift af arvelodden efter følgende skala:

Arveloddens størrelse i kr.				Afgiften	
1. Ikke over	2.000				
2. Over	2.000	men ikke over	5.000	200 kr. af	2.000 kr. og 12 pct. af resten
3. Over	5.000	men ikke over	10.000	560 kr. af	5.000 kr. og 15 pct. af resten
4. Over	10.000	men ikke over	20.000	1.310 kr. af	10.000 kr. og 20 pct. af resten
5. Over	20.000	men ikke over	50.000	3.310 kr. af	20.000 kr. og 25 pct. af resten
6. Over	50.000	men ikke over	100.000	10.810 kr. af	50.000 kr. og 33 pct. af resten
7. Over	100.000	men ikke over	200.000	27.310 kr. af	100.000 kr. og 42 pct. af resten
8. Over	200.000	men ikke over	500.000	69.310 kr. af	200.000 kr. og 55 pct. af resten
9. Over	500.000	men ikke over	1.000.000	234.310 kr. af	500.000 kr. og 68 pct. af resten
10. Over	1.000.000			574.310 kr. af	1.000.000 kr. og 80 pct. af resten

C. Når arven tilfalder andre slægtninge af arveladeren eller med ham ubeslægtede, svares arveafgift af arvelodden efter følgende skala:

Arveloddens størrelse i kr.				Afgiften	
1. Ikke over	1.000				
2. Over	1.000	men ikke over	2.000	150 kr. af	1.000 kr. og 18 pct. af resten
3. Over	2.000	men ikke over	5.000	330 kr. af	2.000 kr. og 22 pct. af resten
4. Over	5.000	men ikke over	10.000	990 kr. af	5.000 kr. og 27 pct. af resten
5. Over	10.000	men ikke over	20.000	2.340 kr. af	10.000 kr. og 32 pct. af resten
6. Over	20.000	men ikke over	50.000	5.540 kr. af	20.000 kr. og 38 pct. af resten
7. Over	50.000	men ikke over	100.000	16.940 kr. af	50.000 kr. og 48 pct. af resten
8. Over	100.000	men ikke over	200.000	40.940 kr. af	100.000 kr. og 58 pct. af resten
9. Over	200.000	men ikke over	500.000	98.940 kr. af	200.000 kr. og 68 pct. af resten
10. Over	500.000	men ikke over	1.000.000	302.940 kr. af	500.000 kr. og 79 pct. af resten
11. Over	1.000.000			697.940 kr. af	1.000.000 kr. og 90 pct. af resten

Langt den meste arveafgift udredes efter afgiftsklasse A. Dette skyldes bl.a., at arveafgiften efter klasse B og C ved større arvelodder nærmer sig det konfiskatoriske med afgiftsprocenter på op til henholdsvis 80 og 90%. En arvela-

der, der ikke efterlader sig arvinger i afgiftsklasse A, vil derfor ofte vælge at oprette testamente til fordel for et veldædigt formål, idet institutionsarveafgiften er langt mindre.

Stedbørn og disses afkom er i relation til arveafgift sidestillet med arveladerens eget afkom. Et stedbarn er arveladerens ægtefælles⁴⁵ særbarn. Det er uden betydning, om det pågældende ægteskab senere er ophørt ved død eller skilsmisse. Det pågældende særbarn kan være født uden for ægteskab. Det kræves ikke, at stedbarnet har boet sammen med arveladeren.⁴⁶

Adoptionsforhold⁴⁷ sidestilles med ægte slægtskabsforhold,⁴⁸ jfr. AAL § 2, stk. 2. Det er uden betydning, hvilke adoptionsregler adoptionen er omfattet af, og altså også uden betydning, hvor gammel adoptionen er.

Adoptivbørn svarer arveafgift af arv efter den virkelige slægt, som om de ikke var bortadopteret. Dette gælder, uanset om der er taget arveretsforbehold eller ej.⁴⁹

For så vidt angår **plejebørn**, bestemmer AAL § 3, stk. 5, at skatteministeren bemyndiges til at tillade, at arveafgiften svares efter samme afgiftsklasse som for arveladerens børn, d.v.s. efter afgiftsklasse A. I Bkg. 506:1983, § 3, er bemyndigelsen delegeret til skifteretterne og eksekutorerne. Bemyndigelsen for skifteretterne og eksekutorerne gælder dog kun, hvis arvingen (plejebarnet) dokumenterbart har haft fælles bopæl med arveladeren, et sammenhængende tidsrum på mere end 5 år, og forholdet er påbegyndt, inden arvingen er fyldt 15 år. Det er endvidere en betingelse, at højst den ene af arvingens forældre har haft fælles bopæl med arvelader i samme tidsrum.

Den særlige regel om **søskende**⁵⁰ med fælles bopæl i § 2A, litra f, finder også anvendelse på halvsøskende.⁵¹ De pågældende søskende skal begge være ugifte ved dødsfaldet. Det er uden betydning, hvor længe de har været ugift. I TfS 1987.381 blev bestemmelsen anvendt på to brødre, der var invaliddensionister, og som havde haft fælles bopæl i 25 år, men inden dødsfaldet af kommunen havde fået anvist hver sin lejlighed, da de ikke længere kunne klare sig selv. Forholdet fandtes at måtte ligestilles med en situation, hvor den fælles bopæl alene er opgivet på grund af den ene parts institutionsanbringelse.

45. Det er ikke tilstrækkeligt, at der foreligger samlivsforhold.

46. Se i øvrigt om stedbarnsdefinitionen *Ernst Andersen*, U 1984B.199-202 og *H. Michelsen*, U 1984B.27.

47. Et adoptivforholds gyldighed forudsætter, at adoptanten er i live på bevillingstidspunktet, jfr. *U 1988.956 Ø*.

48. Derfor tillades normalt ikke adoption af myndige personer.

49. Jfr. *Svend Danielsen*, J 1972.482.

50. Jfr. pkt. 2 i Cirk. 139:1986.

51. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 41.

Arveafgift

At afdødt barns eller stedbarns ægtefælle er placeret⁵² i afgiftsklasse A, er en kompensation for afskaffelsen af »mellemdøde arvinger« med 1963-arveloven.

Afgiftsklasse A indeholder i virkeligheden to afgiftsklasser, idet der i vidt omfang er en særlig skala for afdødes efterlevende **ægtefælle**. Hvis ægtefællens arv ikke overstiger 100.000 kr., er den fritaget for arveafgift. I intervallet mellem 100.000 kr. og 1.000.000 kr. gælder der en mildere skala for ægtefællen. Overstiger ægtefællens arv 1.000.000 kr., skal der svares arveafgift efter samme skala, som gælder for andre arvinger, der er omfattet af afgiftsklasse A.

Ved vurderingen af størrelsen af den arveafgift, som ægtefællen skal betale, bør det tages i betragtning, at ægtefællen ikke skal betale arveafgift af boslodden. De i Skfl. § 62a, stk. 1-2, angivne skiftefordele bliver der i praksis ikke betalt arveafgift af. Det samme gælder, hvad ægtefællen modtager i henhold til Skfl. § 62b, stk. 2. Langt de fleste ægtefæller betaler ikke arveafgift, fordi de vælger at sidde i uskiftet bo, jfr. AAL § 14. Kan ægtefællen ikke sidde i uskiftet bo, fordi der er tale om et barnløst ægtepar, kan arveafgiftspligtens indtræden fås udskudt i henhold til AAL §§ 14A-B smh. m. Ksl. § 20C.

Ægtefællen kan herudover få udsættelse med betalingen af arveafgiften i henhold til AAL § 11, stk. 3. Modtager ægtefællen livsforsikringer eller lignende i anledning af dødsfaldet, skal der kun betales arveafgift af halvdelen af forsikringsbeløbet, hvis det må antages, at forsikringspræmierne er betalt af fællesbomidler.⁵³ Praksis er lempelig med hensyn til kravet om, at præmierne skal være betalt af fællesbomidler. I U 1984.664 Ø skulle der således kun betales arveafgift af halvdelen af forsikringsbeløbet, selv om ægtefællerne først havde indført formuefællesskab kort før dødsfaldet. Det er i denne forbindelse også blevet accepteret, at gruppelevsfor sikringspræmier betales af en pensionskasse.⁵⁴

Overstiger forsikringsbeløbet ikke 3.000 kr., skal der ikke betales arveafgift, jfr. AAL § 5, litra a.

I 1986⁵⁵ blev der indsat en særlig bestemmelse i Arveafgiftsloven om »**homofile ægteskaber**«, jfr. AAL § 2A, litra b.⁵⁶ »Homofile ægteskaber« blev herved i arveafgiftsmæssig henseende sidestillet med heteroseksuelle ægteskaber. Det var en betingelse, at den homofile »ægtefælle« ikke var afdødes

52. Jfr. L 52:1964.

53. Jfr. Tillæg, s. 168, Arveafgiftsloven, s. 83, og Bet. nr. 1014:1984 s. 115 f.

54. Jfr. Fagligt Nyt 1981 s. 19.

55. Jfr. lovændringen ved L 339:1986 og Bet. 1065:1986 (»Homoseksuelle og arveafgift«).

56. Jfr. pkt. 1 i Cirk. 139:1986.

slægtsarving. Både arvelader og arving skulle ved dødsfaldet være ugifte og have fælles bopæl. Til ugifte henregnedes også fraseparerede, fraskilte, enker og enkemænd. Den fælles bopæl skulle dokumenteres, men behøvede ikke at have haft en vis tidsmæssig udstrækning, når den dog bestod ved dødsfaldet. Med virkning fra den 1. oktober 1989 er disse regler ændret, således at det kun er registrerede parforhold mellem personer af samme køn, der i relation til arveafgift sidestilles med ægteskaber.⁵⁷

Samlevende i et heteroseksuelt parforhold er i arveafgiftsmæssig henseende som udgangspunkt omfattet af afgiftsklasse C. I henhold til AAL § 3, stk. 6, kan skatteministeren imidlertid tillade, at arveafgiften svares efter en lavere afgiftsklasse end den, arvingens slægtskabsforhold til arvelader vil betinge, hvis arvingen ved arveladerens død i længere tid har hørt til dennes husstand eller været økonomisk afhængig af ham. Denne hjemmel blev ved Cirk. 107:1982 anvendt til at nedsætte arveafgiften i samlivsforhold meget væsentligt. Arveafgiften er efter indførelsen af de ovenfor nævnte regler om homofile parforhold blevet yderligere nedsat ved pkt. 3 i Cirk. 139:1986.⁵⁸ Arveafgiften nedsættes nu generelt – uanset arvens størrelse – til arveafgiften for livsarvinger efter afgiftsklasse A, hvis den fælles bopæl har bestået i mindst 2 år på tidspunktet for dødsfaldet. En papirløs samlever er dog ikke ligestillet med en egentlig ægtefælle eller registreret partner, idet samlivet som nævnt skal have varet i to år. Derudover beregnes arveafgiften aldrig efter den særlig lempelige skala for ægtefæller i afgiftsklasse A, men efter skalaen for arveladers livsarvinger.

Ifølge AAL § 3, stk. 4, er Skatteministeriet bemyndiget til at fritage **kunstværker**, håndskrifter, bøger og andre genstande, der har national, historisk, kunstnerisk eller videnskabelig interesse for arveafgift, når de skænkes til offentlige institutioner.

Et **arveforskud** er ofte ydet lang tid før dødsfaldet, hvorfor arveforskuddet ofte ikke sjældent vil være forbrugt på dødstidspunktet. Er arveforskudsmodtager ikke omfattet af personkredsen i AAL § 44, skal der først betales arveafgift ved dødsfaldet, men det er alene modtageren, som hæfter for en arveafgift, som ikke kan dækkes af den arvelod, som kommer til udbetaling i dødsboet, jfr. AAL § 21, stk. 5. Ifølge AAL § 3, stk. 4, kan skatteministeren endda eftergive arveafgiften af arveforskud.

57. Jfr. L 372 og 373 af 7. juni 1989.

58. Jfr. C. Kirketorp, TfS 1987.172.

Arveafgift

27h. Arv til og fra ægtefæller⁵⁹

Af arv, der tilfalder en gift person, og som indgår i **formuefællesskabet**, skal der beregnes arveafgift efter den ægtefælles slægtskabsforhold til arveladeren, som er nærmest i slægt med denne, jfr. AAL § 7. Bestemmelsen finder også anvendelse i den situation, at arvingen sidder i uskiftet bo.

Afgift af arv fra et **formuefællesskab** – herunder fra et uskiftet bo – beregnes tilsvarende efter arvingens slægtskabsforhold til den af ægtefællerne, som han er nærmest i slægt med. Når arvelodden derimod stammer fra særeejendele, beregnes arveafgiften efter det faktiske slægtskabsforhold. Hvis der både arves fra fælleseje- og fra særeejendele, lægges beløbene ikke sammen, og arveafgiften beregnes særskilt af hvert lod efter hver sin afgifts-klasse⁶⁰.

Arver to ægtefæller, og arven indgår i formuefællesskabet, sammenlægges de to arvelodder, inden arveafgiften beregnes, jfr. AAL § 21, stk. 4. Arves der efter to ægtefæller, og arven udredes af fællesboet, betragtes de to afdøde ægtefæller tilsvarende som én arvelader, når arveafgiften skal beregnes. Har to i formuefællesskab levende ægtefæller oprettet et **gensidigt testamente**, beregnes arveafgiften af den formue, som ved den længstlevendes død i henhold til det gensidige testamente falder i arv efter vedkommende arvingers slægtskabsforhold til den ægtefælle, med hvem de er nærmest beslægtet, jfr. AAL § 7, stk. 2. Det bliver ved denne beregningsmåde uden betydning, hvem af ægtefællerne, der blev længstlevende. Den nævnte beregningsmåde må fraviges, hvis længstlevende udnytter en eventuel testationsret.

Barnløse ægtefæller arver hinanden i henhold til AL § 7. Ved længstlevendes død fordeles arven mellem de to ægtefællers slægter, jfr. AL § 7, stk. 2. Arveafgiften beregnes da efter vedkommende arvingers slægtskabsforhold til den ægtefælle, med hvem de er nærmest beslægtet, for så vidt erhvervelserne hidrører fra ægtefællernes fællesbo, jfr. AAL § 7, stk. 3. Bestemmelsen indebærer det upraktiske, at sondringen mellem særeje og formuefællesskab løber videre efter førstafdødes død, selv om formuefællesskabet da ophørte, og sondringen fra dette tidspunkt ikke har betydning i andre relationer.⁶¹

59. Jfr. Tillæg, s. 163 f., Arveafgiftsloven, s. 104 ff., *J. Nørgaard*, U 1975B.316-29, Bet. nr. 1014:1984, s. 175 ff., samt *Walbom & Engholm*, s. 412 f.

60. Jfr. Bet. 1014:1984, s. 175 ff., der foreslår retstilstanden ændret.

61. Jfr. *J. Nørgaard*, U 1975B.319 og Bet. 1014:1984, s. 176.

27i. Juridiske personers arveafgift

Der skal ikke beregnes arveafgift af arvingssløse kapitaler, som i henhold til AAL § 71 tilfalder staten.⁶²

Af arv, der tilfalder staten (ifølge testamente), kommuner, kirker, foreninger, selskaber, stiftelser, legater og lignende svares ifølge AAL § 2, stk. 3, 35% i arveafgift uanset arvets størrelse. **Gravstedslegater** er f.eks. omfattet af denne bestemmelse.⁶³

Ifølge AAL § 3, stk. 4, kan skatteministeren imidlertid nedsætte arveafgiften til 12% af arv, som tilfalder offentlige institutioner, foreninger, selskaber eller stiftelser med almenevelgørende eller andet almennyttigt formål, eller som på anden måde bortskænkes i tilsvarende øjemed.⁶⁴ Ved Bkg. 506:1983⁶⁵ er skifteretter og eksekutorer blevet bemyndiget til at beregne 12%'s arveafgift ved arv til foreninger og institutioner m.v., der i henhold til det seneste inden afgiftsberegningen udsendte cirkulære er godkendt til at modtage gaver, der kan fradrages i den skattepligtige indkomst efter reglerne i Ligningslovens § 8A. Bemyndigelsen gælder uanset arvets størrelse og omfatter også tilfælde, hvor arven tilfalder en lokal afdeling af en forening, institution eller lignende.

Der udsendes årligt et cirkulære⁶⁶ om, hvilke foreninger m.v. der kan modtage gaver, som er omfattet af Ligningslovens § 8A. Da der følges en temmelig liberal praksis med hensyn til, hvem der kan optages på denne liste, beregnes der i langt de fleste tilfælde kun 12% i arveafgift af »institutionsarv«.

27j. Hvad beregnes arveafgiften af?

Der skal svares arveafgift af det, som udloddes fra boet.⁶⁷ Ifølge AAL § 21, stk. 1, beregnes arveafgiften af de enkelte arvelodder og udredes af disse. Det er i denne forbindelse uden betydning, om modtageren skifteretligt har status

62. Jfr. Cirk. 253:1968.

63. Jfr. U 1931.509 H.

64. Familielegater er udtrykkelig undtaget fra bestemmelsen.

65. Jfr. Cirk. 166:1983.

66. Jfr. f.eks. Cirk. 65:1988 og SD-cirkulære 1989-19 af 22. maj 1989.

67. Jfr. AAL § 16: »Afgiftspligtens genstand er, hvad der i henhold til den afgiftspligtige erhvervelse kommer de afgiftspligtige til gode.« Der kan altså også blive tale om arveafgift af midler, som ikke formelig udloddes fra boet.

Arveafgift

som legatar eller arving. Det er naturligvis også uden betydning, om udlodningerne er sket ved boets slutning, à conto under bobehandlingen eller som arveforskud.⁶⁸

Af **skiftefordele** skal der sædvanligvis ikke betales arveafgift.⁶⁹ Om *Arveforskud* henvises til afsnit 27k.

Af gaver, der først skal opfyldes ved givers død (**døds-gaver**)⁷⁰ skal der også svares arveafgift, jfr. AAL § 4, litra a. Tilsvarende må gælde gaver, der gives på dødslejet.

I AAL § 4, litra b-c, er det angivet, at succession i **fideikommiss**er samt erhvervelsen af ret til at nyde godt af **familielegater**⁷¹ eller familiestiftelser udløser arveafgift.⁷²

Ved de forskellige former for livsforsikringer, ratepensioner og kapitalpensioner er der sædvanligvis indsat en begunstiget, som modtager de omhandlede beløb uden om boet. Modtageren skal normalt betale arveafgift af det modtagne, som ved beregningen af arveafgiften sammenlægges med den egentlige arv. Efter AAL § 5, litra a⁷³ skal der betales arveafgift af, hvad der ved dødsfaldet måtte tilfalde nogen i henhold til **forsikrings- eller andre kontrakter**, herunder gruppeforsikringer.⁷⁴ Der skal dog kun betales arveafgift, hvis forsikringspræmierne m.v. er betalt af afdøde. Hvis afdøde kun delvis har betalt præmierne, reduceres det afgiftspligtige beløb. Det anførte bevirker, at der ikke skal betales arveafgift af de såkaldte kryds- eller kompagnon-forsikringer.

Det er i relation til arveafgiften uden betydning, hvem der har tegnet forsikringen.

Efter ordlyden af § 5, litra a, skal der kun betales arveafgift af hvad der modtages i henhold til kontrakter. Hvad der modtages i henhold til lovgivningen eller forvaltningsakter, er altså modsætningsvis fritaget for arveafgift. Dette har navnlig betydning for tjenestemandspensioner, efterløn, efterind-

68. Om betydningen af sondringen mellem fælleseje- og særejemidler henvises til afsnit 27h ovenfor.

69. Dette gælder i hvert fald i relation til de i skiftelovens § 62a og 62b, stk. 2, angivne skiftefordele. Se også *Gomard* i Festskrift til Borum, s. 149 f.

70. Jfr. AL § 70.

71. Se AAL § 2, stk. 3, om hvilken afgiftsklasse der skal anvendes sammenholdt med § 3, stk. 4.

72. Se AAL § 2, stk. 3, og § 6, stk. 2, om hvilken afgiftsklasse, der skal anvendes.

73. Jfr. generelt Bet. nr. 1014:1984, s. 112 ff. og Arveafgiftsloven, s. 75 ff.

74. Se ovenfor afsnit 27g om livsforsikringer m.v., der tilfalder afdødes ægtefælle. Er præmierne betalt af fællesboet, beregnes der kun arveafgift af halvdelen af forsikringsbeløbet.

tægt og ydelser i henhold til den lovpligtige arbejdsskadeforsikring. De pågældende ydelser skal derimod normalt beskattes som almindelig indkomst.

Løbende udbetalinger fra forsikringer, typisk rateforsikringer og ratepensioner, skal der betales almindelig indkomstskat af⁷⁵ ud over, at der skal betales arveafgift af det kapitaliserede beløb. Det er dog muligt at få en afdragsordning med hensyn til arveafgiften, jfr. AAL § 11, stk. 1, nr. 3.

Efter praksis er det ikke alene tjenestemandspension, men alle sædvanlige pensioner, som fritages for arveafgift. Undtagelse gøres formentlig kun i relation til individuelle (direktør-)⁷⁶ pensionsordninger, som ikke er led i en generel pensionsordning.⁷⁷

I praksis antages det, at rettigheder i henhold til **aftægtskontrakter** kun er arveafgiftspligtige i det omfang, der er tale om pengeydelse, hvorimod rene aftægtsrettigheder som kost og logi, der sikres ægtefæller på længst liv, ikke anses for arveafgiftspligtige for den længstlevende.⁷⁸

Af gaver (og arveforskud), som vedkommende person har bortskænket i levende live, skal der betales arveafgift, når han havde forbeholdt sig indtægterne eller nytten og brugen af det bortskænkede for sin livstid eller for et tidsrum, der endnu ikke var udløbet ved hans død. Det anførte gælder også i relation til gaver til den i AAL § 44 angivne personkreds. Hvis giver kun har forbeholdt sig renterne af visse af aktiverne under kapitalen, kommer AAL § 5, litra b, til anvendelse på denne del af kapitalen, medens der i øvrigt foreligger en ren livsgave, hvoraf der skal svares gaveafgift eller almindelig indkomstskat. Hvis giver har forbeholdt sig et fast årligt beløb væsentligt mindre end afkastet, antages § 5b ikke at kunne anvendes. Der skal i så fald ved gavens modtagelse svares gaveafgift eller indkomstskat af hele kapitalbeløbet minus den kapitaliserede værdi af den årlige ydelse til giveren.⁷⁹

Almindelige **erstatninger** i henhold til Erstatningsansvarsloven skal der ikke betales arveafgift af.⁸⁰

Der skal heller ikke beregnes arveafgift af **mellemløbet** af à conto arveudlodninger.

I TFS 1989.528 er det antaget, at der ikke skal betales arveafgift af de løben-

75. Se oversigten i TFS 1989.4 om beskatningen af livsforsikringer m.v.

76. Se herved U 1975.881 Ø.

77. Jfr. Tillæg, s. 168, samt *Walbom & Engholm*, s. 399. Se også *Munk Ebbesen*, Adv. 1977.297 ff. og samme Adv. 1978.261 ff.

78. Jfr. Bet. nr. 1014:1984, s. 121.

79. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 101.

80. Jfr. »Skat« 1988, s. 157.

Arveafgift

de præmier for ophør med mælkeproduktion, som tilfaldt arvingerne, da disse indtrådte i den afdøde landmands ophørsordning.

Det er meget særpræget, når det i AAL § 5, litra c, angives, at der skal betales arveafgift »af overdragelser, vedkommende person har foretaget til **omgåelse** af afgiftspligten efter denne lov«. ⁸¹ Det må antages, at bestemmelsen kun kan anvendes i helt ekstreme situationer.

Om arveafgift af **boets aktiver i udlandet** henvises til afsnit 27b.

Er boets beholdne formue under 1.000 kr., skal der ikke svares arveafgift. Efterlader afdøde sig en ægtefælle, er det formentlig størrelsen af boets beholdne formue efter fradrag af bosloddene, som er afgørende. ⁸² Af det »overskud«, der efter et begravelsesudlæg udlægges i henhold til Skfl. § 10, stk. 2, skal der heller ikke betales arveafgift, jfr. AAL § 3, stk. 2.

Arveafgiften afhænger naturligvis i høj grad af **værdiansættelserne** af boets aktiver. Se herved AAL § 17, smh. m. §§ 18-20, der henviser til Ksl. § 16. Værdiansættelsesproblemerne er generelt behandlet ovenfor i afsnit 22c.

Skatteministeren kan i henhold til AAL § 20 fastsætte nærmere regler om ansættelsen af de skatte- og afgiftsmæssige værdier af brugs- og indtægtsnydelser samt besiddelse af fideikommissar. Se herved Bek. 505:1983 og Bek. 773:1988 om tabeller til fastsættelse af værdien af brugs-, rente- eller indtægtsnydelser ved beregning af arve- og gaveafgift. ⁸³

27k. Arveforskud⁸⁴

Et arveforskud skal ved arveforskudsgiverens død afkortes i den arv, som tilkommer arveforskudsmotageren. Ved afkortningen lægges arveforskuddets værdi ved modtagelsen til grund. ⁸⁵ Såfremt et modtaget arveforskud overstiger arvelodden, skal arvingen ikke betale det overskydende til boet, jfr. AL § 34, stk. 2.

Der kan kun være tale om et arveforskud, hvis modtageren er arving i henhold til enten arveloven eller et testamente. Der må derudover være en vis sandsynlighed for, at modtageren overlever giveren.

Der kan hverken foreligge et arveforskud eller en gave, hvis den, der har foretaget dispositionen, på egen hånd kan omgøre denne. ⁸⁶ Arveforskud

81. Se Arveafgiftsloven, s. 30 og 102 samt *U 1986.649 H* og *U 1988.623 Ø*.

82. Jfr. *Amdrup*, Arveafgiftsloven (1873), s. 73.

83. Der udstedes normalt en ny bekendtgørelse hvert år med reviderede tabeller.

84. Jfr. AL §§ 30-35.

85. Jfr. AL § 34 og AAL § 19.

86. Se herved VLD af 20. februar 1989, der er refereret i Adv. 1989, Fagligt Nyt om skat, s. 15, om oprettelse af bankbøger til fordel for fire børn.

lægges til boet ved beregningen af arvelodder, tvangsarv og boslodder. Kan forskuddet ikke fuldt ud afkortes i modtagerens arv, tillægges der kun et beløb svarende til hans arvelod, jfr. AL § 35.

Der beregnes ikke skifteafgift af arveforskuddet og sædvanligvis heller ikke advokatsalærer.

I relation til, om boet har en størrelse, så det er omfattet af dødsbobe- skatningen, tages der kun hensyn til boet eksklusive arveforskuddet.

Er der af arveladeren ydet arveforskud, vil dette ofte være et argument for å conto udlodninger under bobehandlingen.

Ydes arveforskuddet til den i AAL § 44 angivne personkreds, behandles arveforskuddet efter samme regler som gaver. Det vil sige, at der efter det pågældende kalenderårs udløb skal betales gaveafgift af arveforskuddet. Modtager en arving f.eks. to arveforskud på hver 100.000 kr., beregnes der sædvanlig gaveafgift af det første arveforskud. Ved det næste arveforskud på 100.000 kr. beregnes gaveafgiften af 200.000 kr., idet den beregnede gaveafgift herefter reduceres med den gaveafgift, som blev erlagt af det første arveforskud. Den beskrevne beregningsmåde bevirker, at progressiviteten i gaveafgiften bevares, når der ydes flere arveforskud. Bliver arveforskudsmodtagerens arvelod til sin tid opgjort til 500.000 kr., skal han i dødsboet alene betale arveafgift af 300.000 kr., idet der ikke tages hensyn til de arveforskud, der er betalt gaveafgift af, jfr. AAL § 4, litra e. Progressiviteten i arveafgiftsreglerne bliver altså i høj grad brudt, hvilket netop kan være tilsigtet med arveforskuddene.

Er arveforskudsmodtageren ikke omfattet af personkredsen i AAL § 44, skal der ikke betales gaveafgift af arveforskuddet, men i stedet arveafgift. Arveafgiften skal imidlertid først betales, når giveren dør. Arveafgiften bliver da i dødsboet beregnet af hele arvelodden, så progressiviteten i arveafgiften fuldt ud slår igennem. Dør arveforskudsmodtageren inden giveren, bliver der aldrig betalt arveafgift af arveforskuddet.

Har arveforskudsgiveren forbeholdt sig indtægtsnydelsen af arveforskuddet, skal der betales arveafgift af arveforskuddet i giverens dødsbo, jfr. AAL § 5, litra b. Dette må gælde, uanset om arveforskudsmodtageren er omfattet af personkredsen i AAL § 44.⁸⁷

Arveforskud er altså enten belagt med gaveafgift eller arveafgift, men aldrig med almindelig indkomstskat.

Skatteministeren kan eftergive arveafgiften af arveforskud i henhold til AAL § 3, stk. 4. I arveforskudsgiverens dødsbo er det kun arveforskudsmod-

87. Se også ovenfor afsnit 27j.

Arveafgift

tageren, som hæfter for den del af arveafgiften af arveforskuddet, som ikke kan udredes af arvelodden, jfr. AAL § 21, stk. 5.

Består arveforskuddet helt eller delvis af et skattemæssigt aktiv, kan arveforskuddet udløse almindelig indkomstskat eller særlig indkomstskat af den konstaterede avance eller af genvundne af- eller nedskrivninger. Ved arveforskud kan arveforskudsmodtageren ikke skattemæssigt succedere efter reglerne i Ksl. §§ 33 og 33A.⁸⁸

271. »Arvelodder«, der skal udredes fri for arveafgift

Det kan ved testamente bestemmes, at visse arvelodder skal udredes fri for arveafgift, jfr. AAL § 21, stk. 3. De pågældende arvelodder betragtes da som forøgede med det til afgifternes udredelse fornødne beløb, og afgiften udregnes på den måde, at der til arveloddens beløb først lægges det beløb, som afgifterne af samme ville udgøre, beregnet på sædvanlig vis, og af det således fremkomne beløb beregnes den afgift, der vil være at erlægge.⁸⁹

Der er tale om en for arvingen særdeles gunstig beregningsmåde.⁹⁰ Arvelader er normalt interesseret i, at arvingen modtager et bestemt nettobeløb. Ønsker arvelader, at arvingen f.eks. netto skal modtage 1.000.000 kr., kan dette opnås ved, at arvingen modtager et så stort beløb, at der når arvingen har betalt arveafgiften er 1.000.000 til rest. Arvelader kan imidlertid også i sit testamente bestemme, at »arvingen« skal modtage 1.000.000 kr. fri for arveafgift, således at arveafgiften udredes af boet. Udregner man, hvad »arvingen« koster boet, viser det sig, at »arvingen« er langt billigere for boet, hvis arvelader har valgt fremgangsmåden med at lade boet betale arveafgiften. Forskellen er naturligvis særlig stor, hvis arveafgiften skal udredes efter afgiftsklasse C, ligesom forskellen også vokser med arvebeløbets størrelse.

Uanset at AAL § 21, stk. 3, bruger terminologien »arvelodder«, antages det, at bestemmelsen kun kan anvendes på **legater**.⁹¹ Ved et legat må i denne relation formentlig forstås en begrænset formuefordel. Skal en person f.eks. modtage $\frac{1}{3}$ af boet, kan det i testamentet lovligt være bestemt, at han i skifteretlig henseende skal betragtes som legatar. I en sådan situation kan AAL § 21, stk. 3, næppe anvendes.

88. Jfr. *Walbom & Engholm*, s. 370.

89. Jfr. *Jakob Smith*, *Revision & Regnskabsvæsen* 1986.218 ff. og *K. I. Jensen*, *Revision & Regnskabsvæsen* 1986.433-35.

90. Jfr. *E Rønnow-Jessen*, J 1961.341-42, og *Adv.* 1979.342.

91. Jfr. *Arveafgiftsloven*, s. 180, og *Jakob Smith*, *Revision & Regnskabsvæsen* 1986.219.

Er en lodtager i boet både arving og legatar, kan AAL § 21, stk. 3, heller ikke anvendes.⁹²

Hvis legatet og den arveafgift, der efter § 21, stk. 3, skal beregnes af legatet, overstiger boets beholdning, får testamentet ikke virkning efter sit indhold. Legatøren overtager hele boet og må derfor betragtes som arving, hvorfor AAL § 21, stk. 3, ikke kan anvendes.⁹³

Skal en legatar modtage flere legater, således at boet kun skal udrede arveafgiften af det ene, må det bero på, hvad der må antages at have været afdødes vilje, hvilket af legaterne der skal placeres i afgiftsskalaens »dyre ende«, d.v.s. om afgiften skal beregnes således, at legatøren slipper billigst muligt, eller således, at boet slipper billigst muligt.⁹⁴ Er der ikke særlige holdepunkter i testamentet, vil afgiftsmyndighederne næppe anfægte boets beregning.

Et legat hviler altid på en testamentarisk bestemmelse. AAL § 21, stk. 3, er så gunstig, at det i alle testamentariske bestemmelser om legater rutinemæssigt bør bestemmes, at legatet – bortset fra genstandslegater – skal udredes fri for arveafgift. Visse legatbestemmelser kan formentlig uden udtrykkelig angivelse fortolkes på denne måde. Dette må navnlig være tilfældet i relation til gravstedslegater.⁹⁵ Det er dog under alle omstændigheder legatøren, som over for statskassen hæfter for arveafgiften.⁹⁶

27m. Arveafgiftens beregning og betaling

I **privatskiftede boer** beregnes arveafgiften af skifteretten på blanketboopgørelsens bagside på grundlag af oplysningerne i boopgørelsen. Beregningen af arveafgiften sker først, når værdiansættelserne i boopgørelsen er endelige i relation til skattemyndighederne, jfr. AAL § 31, stk. 2, smh. m. § 33, stk. 3. Det kræves alene, at værdiansættelserne er prøvet af skattemyndighederne, jfr. TfS 1989.487. Boopgørelsen skal ifølge AAL § 26 i hvert fald være indsendt⁹⁷ til skifteretten inden 15 måneder efter dødsfaldet, og skæringsdagen i boopgørelsen skal også være placeret inden 15 måneders fristens udløb, jfr. nærmere ovenfor afsnit 22a-b.

92. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 180, og *Jakob Smith, Revision & Regnskabsvæsen* 1986.222.

93. Jfr. *Jakob Smith, Revision & Regnskabsvæsen* 1986.220.

94. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 181, samt *Werlauff & Lyhne*, s. 87.

95. Jfr. *U 1931.509 H* og *Borgen*, Arveafgiftsloven (1933), s. 74.

96. Jfr. *Amdrup*, Arveafgiften (1873), s. 167, og *Båndlæggelsen og dens retsvirkninger* (udgivet 1944 af Bikuben), s. 110.

97. Med undladt indsendelse af boopgørelsen kan sidestilles indsendelse af en boopgørelse med væsentlige mangler, jfr. AAL § 26, stk. 4.

Arveafgift

Er boets behandling ikke sluttet inden 15 måneder efter dødsfaldet, skal der inden 1 måned indsendes en opgørelse over boet ved udløbet af de 15 måneder, jfr. Ksl. § 20, stk. 2, samt generelt ovenfor afsnit 24j. om 15 måneders fristen.

Hvis fristerne i AAL § 26, stk. 1, 1. og 2. pkt., ikke overholdes, forhøjer skifteretten arveafgiften med 1/10 efter reglerne i AAL § 26, stk. 3-4. Ifølge Bkg. 506:1983 og Cirk. 166:1983 (jfr. AAL § 26, stk. 5) er skifteretten dog bemyndiget til at træffe afgørelse om nedsættelse af arveafgiftsforhøjelsen. Skifteretterne er i praksis vistnok meget liberale med at nedsætte arveafgiftsforhøjelser til et beløb svarende til statens rentetab i perioden.⁹⁸ Skifteretten kan anvende reglerne om nedsættelse, selv om der ikke foreligger en udtrykkelig ansøgning om nedsættelse.

I hvert fald teoretisk kan det tænkes, at et offentligt skiftet bo udleveres⁹⁹ til fortsat privat skifte og deling efter udløbet af 15 måneders fristen. Der skal i så fald inden 1 måned indsendes en opgørelse over boet ved udleveringen, jfr. Ksl. § 20C, stk. 4.

Boopgørelsens indlevering kan fremtvinges ved brug af tvangsbøder, jfr. AAL § 26, stk. 3. Tvangsbøderne pålægges efter skifterettens begæring af statsamtet, jfr. pkt. 19 i Bkg. 505:1983. Pligten til at indsende boopgørelse i privatskiftede boer påhviler samtlige arvinger og den boslodsberettigede ægtefælle, jfr. AAL § 27.

Er det 15 måneders fristen eller den ovennævnte »tillægsfrist« på en måned, som overskrides, forhøjes arveafgiften med 1/3. Skifteretten er bemyndiget til at nedsætte forhøjelsen på samme måde, som når der – jfr. ovenfor – er tale om en forhøjelse med 1/10.

I **offentligt skiftede boer** beregnes arveafgiften af bomyndighederne¹⁰⁰ – i praksis skifteretsmedhjælperen – i selve boopgørelsen. Tilsvarende er tilfældet i de boer, der skiftes privat i henhold til Skfl. § 75. Arveafgiften bliver altså beregnet før værdiansættelserne i boopgørelsen er endelige.

I **eksekutorboer** beregner eksekutor arveafgiften i boopgørelsen.¹⁰¹ Er et eksekutorbo ikke sluttet inden udløbet af 3. indkomstår, skal der udarbejdes en foreløbig boopgørelse, som indsendes samtidig med selvangivelsen for 3. indkomstår, jfr. AAL § 24, stk. 3. På grundlag af den foreløbige boopgørelse skal der betales foreløbige arveafgifter og skifteafgifter.

Er de afgiftspligtige erhvervelser ikke inddraget under noget skifte i Dan-

98. Jfr. Bet. 1014:1984 s. 34 og 206.

99. Jfr. Skfl. § 75 og navnlig § 9, stk. 1.

100. Jfr. pkt. 20 i Cirk. 144:1970.

101. Jfr. pkt. 22-27 i Cirk. 144:1970.

mark, skal den, afgiftspligten påhviler¹⁰² indsende anmeldelse inden 6 måneder efter, at han har fået kendskab til erhvervelsen, jfr. AAL § 26, stk. 2, smh. m. § 18.

Er der meddelt udsættelse med arveafgiftspligtens indtræden i henhold til AAL §§ 14A-B, og denne udsættelse ophører, skal der indgives anmeldelse inden 6 måneder, jfr. AAL § 26, stk. 2.

Arveafgiften skal indbetales til skifteretten. I eksekutorboer skal arveafgiften (og skifteafgiften) dog indbetales til Statsskattedirektoratets regnskabs- og opkrævningsafdeling, jfr. Bkg. 216:1978 og Bkg. 505:1983.

Om **værdiansættelserne** i relation til arveafgiftsberegningen henvises der til AAL §§ 17-20, smh.m. Ksl. § 16. Se herved ovenfor afsnit 22c og 27j.

Skifteretten kontrollerer arveafgiftsberegningen i alle boer, herunder eksekutorboerne. Om arvingernes og andres oplysningspligt over for skifteretten henvises til AAL §§ 28 og 36.

Skifterettens virksomhed i relation til arveafgift er af administrativ karakter, hvorfor den kan påklages til Skatteministeriet. Kærefristen er 6 uger fra det tidspunkt, den afgiftspligtige har modtaget underretning om skifterettens afgiftsberegning, jfr. AAL § 32.

Er den afgiftspligtige utilfreds med den afgørelse, som træffes af Skatteministeriet, kan han inden 6 uger efter, at han har modtaget underretning om ministeriets afgørelse, forlange spørgsmålet afgjort ved rettergang under en mod ham ved det offentliges foranstaltning anlagt almindelig retssag, jfr. AAL § 32, stk. 2. Sagen skal anlægges som landsretssag, jfr. Rpl. § 225.

Påklages skifterettens afgørelse ikke, er den bindende for den afgiftspligtige, men ikke for det offentlige. Anfægtes Skatteministeriets afgørelse ikke rettidigt, er den bindende for både den afgiftspligtige og det offentlige, jfr. AAL § 32, stk. 3.

Den afgiftspligtiges klage over afgiftsberegningen har ikke opsættende virkning, jfr. AAL § 33, stk. 3, hvorfor der skal betales renter af den påklagede ikke-betalte afgift, jfr. TfS 1989.487. Påklages en af skattemyndighederne foretaget forhøjelse af værdiansættelserne i boopgørelsen, kan skifteretten dog meddele henstand med den del af arveafgiften, der skyldes forhøjelsen, indtil klagesagens afgørelse. Henstand kan dog længst gives, indtil sagen eventuelt indbringes for domstolene, jfr. § 4 i Bkg. 506:1983.

Fører en klage m.v. til tilbagebetaling af arveafgift, sker tilbagebetalingen med en rentegodtgørelse¹⁰³ på 1% pr. påbegyndt måned fra betalingstids-

102. Se herved AAL § 27.

103. Jfr. f.eks. TfS 1988.653.

Arveafgift

punktet. Der ydes rentegodtgørelse, selv om tilbagebetalingen ikke skyldes en klage fra den afgiftspligtige.¹⁰⁴ Rentegodtgørelsen er ikke indkomstskattepligtig, jfr. AAL § 33, stk. 3-5.

Skifteretten kan af egen drift omberegne og tilbagebetale for meget erlagt arveafgift, når den finder grundlag herfor, jfr. pkt. 20-21 i Cirk. 166:1983.¹⁰⁵

I offentligt skiftede boer forfalder arveafgiften til betaling, når udlodning kan ske med sidste rettidige betalingsdag 14 dage senere, jfr. AAL § 24. Udlodning kan ske, når der foreligger en endelig upåankelig boopgørelse.¹⁰⁶

Er et eksekutorbo ikke sluttet inden udløbet af 3. indkomstår, skal der udarbejdes en foreløbig boopgørelse, på grundlag af hvilken der skal betales foreløbige arve- og skifteafgifter, jfr. AAL § 24, stk. 3, og RAL § 35, nr. 2.

I **privatskiftede boer** forfalder arveafgiften til betaling 4 uger efter, at der er givet den afgiftspligtige eller dennes repræsentant¹⁰⁷ meddelelse om den beregnede afgift med sidste rettidige betalingsdag 14 dage senere, jfr. AAL § 33, stk. 1.

At der er udloddet à conto arv under bobehandlingen, påvirker ikke tidspunktet for arveafgiftens betaling.

Ved for sen¹⁰⁸ betaling af arveafgift beregnes der en **morarente** på 10% for hver påbegyndt måned fra forfaldsdagen. Renten afrundes opad til nærmeste kronebeløb, som kan deles med 10, jfr. AAL § 24, stk. 1-2, og § 33, stk. 1-2. De pågældende morarenter kan ikke fratrækkes i betalerens indkomstskatteopgørelse.¹⁰⁹

I privatskiftede boer **hæfter** arvingerne solidarisk og personligt for arveafgiften, jfr. AAL § 34, stk. 2. Der gælder dog særlige regler for arveafgift af arveforskud, jfr. AAL § 3, stk. 4, og § 21, stk. 5.

I offentligt skiftede boer drager skifteretten eller eksekutor omsorg for, at arveafgiften bliver betalt af boets midler, således at der ikke opstår noget hæftelsesproblem, jfr. AAL § 23.

Skifteretten skal drage omsorg for, at forfalden arveafgift bliver inddrevet, jfr. AAL § 34, stk. 1.¹¹⁰ Skifteretten kan som et led i opkrævningen give udsettelse med betalingen af arveafgift i privatskiftede boer og ved anmeldelser efter AAL § 26, stk. 2, i indtil 1 år fra afgiftens forfaldsdag, jfr. § 5 i Bkg.

104. Jfr. pkt. 22 i Cirk. 166:1983.

105. Om eksekutorboer henvises til Cirk. 77:1979.

106. Jfr. også afsnit 26e om skifteafgift.

107. Jfr. AAL § 28, stk. 2.

108. Se herved ovenfor afsnit 26e om betaling af skifteafgift samt Arveafgiftsloven, s. 202.

109. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 125, og §§ 18-19 i Cirk. 166:1983.

110. Arveafgiften er forbundet med udpantningsret.

506:1983. Afgiften skal dog forrentes med 1% for hver påbegyndt måned fra forfaldsdagen.¹¹¹ I tilfælde, hvor der ønskes henstand ud over 1 år, skal Statsskattedirektoratet godkende den sikkerhed i form af pantebrev eller skadesløsbrev, som arvingen udsteder for afgiftsbeløbet.¹¹² Renter af pantebreve kan fratrækkes i indkomstopgørelsen.

Der findes ikke hjemmel til at eftergive eller nedsætte arveafgiften.¹¹³ I AAL § 11 er der visse muligheder for at meddele **henstand** og fastsætte **afdragsordninger** i relation til arveafgift. Det er altid Statsskattedirektoratet, der tager stilling til sager om henstand eller afdragsvis betaling.¹¹⁴ Afdragsvis betaling kan komme på tale ved succession i fideikommissar, familielegater og stiftelser samt ved erhvervelse af livrenter og andre indtægtsnydelser, jfr. AAL § 11, stk. 1-2. I disse tilfælde ville der ellers kunne opstå situationer, hvor arveafgiften ikke på betalingstidspunktet kunne udredes af det modtagne. Når en afgiftspligtig erhvervelse omfatter **fast ejendom** her i riget, eller andre særlige omstændigheder taler derfor, kan der indrømmes **henstand** med betalingen, eller en **afdragsordning** kan tillades, jfr. § 11, stk. 3. I barnløse ægteskaber kan den efterlevende ægtefælle anvende § 11, stk. 3.¹¹⁵ I praksis vil ægtefællen dog normalt foretrække at få arveafgiftspligtens indtræden udskudt i henhold til AAL §§ 14A-B.

Skønnes det rimeligt af hensyn til kapitalforholdene i en arvet **erhvervs virksomhed** og dennes fortsatte beståen, kan der indrømmes **henstand** med betaling af arveafgift i indtil 15 år, ligesom en **afdragsordning** også kan tillades, jfr. AAL § 11, stk. 4.

Henstandordninger betinges af, at arveafgiftsbeløbet forrentes.¹¹⁶

I dødsboer skal man være opmærksom på, om afdøde har haft henstand med udredelse af arveafgift i henhold til AAL § 11.

Om **forældelse** af krav på arve- og gæafgift henvises til *U 1972.985 H* og *U 1973.113 H*. De to højesteretsafgørelser er kommenteret af *Spleth*, *U 1973 B.173-77*. Se også *U 1968.240 H*, *U 1971.856 Ø* og *U 1973.603 Ø*. Forældelsesfristen løber formentlig fra det tidspunkt, myndighederne havde et sådant materiale, at de var i stand til at foretage beregning af afgiften.

Om Statsskattedirektoratets kompetence henvises til Adv. 1989.325 f

111. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 125, og pkt. 19 i Cirk. 166:1983. Renten kan ikke fratrækkes i den skattepligtiges indkomst.

112. Se nærmere Arveafgiftsloven, s. 125 og Adv. 1989.325.

113. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 125.

114. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 124 og Adv. 1989.325.

115. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 124.

116. Jfr. Arveafgiftsloven, s. 125.

27n. Gaveafgift¹¹⁷

Gaveafgift er først indført i dansk ret ved L 147:1922, der ændrede Arveafgiftsloven. Havde man ikke regler om gaveafgift, ville gaver skulle beskattes som almindelig indkomst. Formålet med gaveafgiftsreglerne er altså at undgå den højere almindelige indkomstskat. Man kan imidlertid kun nøjes med gaveafgift inden for et ret snævert »gavemiljø«. Ifølge AAL § 44 skal der svares gaveafgift af gaver, der ydes til den med giveren samlevende ægtefælle, for så vidt gaven bliver særeje, til hans afkom, stedbørn og disses afkom, afdødt barns eller stedbarns ægtefælle (ikke den fraseparerede eller fraskilte) samt til hans forældre, stedforældre og bedsteforældre.

Med gave til den nævnte personkreds sidestilles **arveforskud**, jfr. ovenfor afsnit 27k.

Gaveafgiften svarer til arveafgiften, idet der dog er en minimal forskel som følge af, at enhver gavemodtager har et årligt bundfradrag på 8.000 kr., jfr. AAL § 44, stk. 2.¹¹⁸

Der skal betales gaveafgift, hvis enten giver eller modtager har hjemsted¹¹⁹ her i landet, jfr. AAL § 44a. Færøerne og Grønland betragtes i denne henseende som udland.

Gaveafgiftspligten indtræder efter udløbet af det kalenderår, i hvilket gaven er ydet. Giveren og modtageren er forpligtet til senest den 15. maj¹²⁰ derefter at indgive anmeldelse om gaven med de til afgiftsberegningsformål nødvendige oplysninger, jfr. AAL § 45. Gaveanmeldelsen sker ved brug af en særlig blanket til amtsskatteinspektoratet, hvor giveren bor.¹²¹

Giver og modtager hæfter solidarisk for gaveafgiften, som forfalder til betaling 4 uger efter, at der er givet meddelelse om afgiftsberegningsformål med sidste rettidige betalingsdag 14 dage senere, jfr. AAL § 46.

I dødsboer skal skifteretten eller eksekutor undersøge, om arvelader har gi-

117. Jfr. generelt Arveafgiftsloven, s. 211 ff., *Arne Kofoed, Gaveafgift*, 2. udg. (1975), og *E. Lego Andersen, Gavebegrebet* (1988).

118. Ved arv efter afgiftsklasse A skal der ikke betales arveafgift, hvis arven ikke overstiger 8.000 kr. Overstiger arven 8.000 kr., skal der imidlertid betales 100 kr. i arveafgift af de første 8.000 kr.

119. »Hjemsted« skal fortolkes på samme måde som begrebet »her i riget hjemmehørende person« i AAL § 9. – Det er formentlig tidspunktet for gavens modtagelse, som er afgørende, jfr. *Kofoed, Gaveafgift*, 2. udg., s. 20.

120. Jfr. L 360:1988 (tidligere var fristen den 1. februar).

121. Jfr. §§ 16-17 i Bkg. 505:1983. Se også Cirk. 101:1981 om nedsættelse af forhøjelsen af gaveafgift, udsættelse med indgivelse af gaveanmeldelse og udsættelse med betaling af gaveafgift.

vet eller modtaget gaver, som der skyldes gaveafgift for. Boopgørelsen bør indeholde en bemærkning om spørgsmålet, jfr. AAL § 47.

Skyldte arvelader gaveafgift, skal den betales af hans bo eller arvingerne. I privatskiftede boer og vedgåelsesboer hæfter arvingerne dog næppe solidarisk for gaveafgiften.

Som ovenfor nævnt (jfr. afsnit 27k.) skal der betales gaveafgift af arveforskud til den i AAL § 44 nævnte personkreds. Når arveforskudsgiveren dør, skal der i hans dødsbo alene betales arveafgift af restarvelodden. Arveforskuddet bevirker derfor, at progressionen i arveafgiften brydes. Ydes der arveforskud i flere år, bevares dog den indbyrdes progression mellem arveforskuddene. Er der ydet to arveforskud à 100.000 kr. til samme person, beregnes gaveafgiften ad det andet arveforskud af 200.000 kr., idet den beregnede gaveafgift herefter fratrækkes den gaveafgift, som blev betalt ad det første arveforskud.

Bundfradraget på 8.000 kr. udnyttes i praksis i meget vid udstrækning. Forældre kan f.eks. hvert år afgiftsfrit give hvert af deres børn 8.000 kr. Herudover kan forældrene årligt give børnene en såkaldt »møbelgave« på op til 5.000 kr., jfr. AAL § 44, stk. 3, nr. 2.

Har hver af forældrene ud over formuefællesskabet et særeje, og børnene er gift, således at der også er særeje i deres ægteskaber, kan forældrene i virkeligheden årligt afgiftsfrit give hvert af børnene 78.000 kr. Hvert af børnene kan som ovenfor nævnt få 13.000 kr. fra formuefællesskabet. Derudover kan der fra hvert af forældrenes særejer gives 13.000 kr. Hvert barn kan således årligt afgiftsfrit modtage 39.000 kr. Et tilsvarende beløb kan imidlertid gives barnets ægtefælle, forudsat at beløbet indgår i formuefællesskabet, jfr. AAL § 7. Man kommer således i alt op på 78.000 kr. ved at give barnet 39.000 kr. som særeje og give svigerbarnet 39.000 kr. til formuefællesskabet.¹²²

Hertil kommer endda at der efter AAL § 44, stk. 3, nr. 3, ikke skal betales gaveafgift af beløb, der indbetales på en **uddannelseskonto** efter Lov om uddannelsesopsparing, og beløb, der opspares i henhold til en **boligsparekontrakt** efter Lov om boligsparekontrakter. På de nævnte konti kan der dog højst indbetales henholdsvis 6.000 kr. og 10.000 kr. pr. år pr. kontohaver.

122. Jfr. i det hele *J. Nørgaard*, U 1975 B.325 ff., og *Kofoed*, *Gaveafgift*, 2. udg., s. 46 ff.

Domsregister

Ugeskrift for Retsvæsen

- U 1870.682 LOHS 286
U 1885.314 LOHS 234, n 109
U 1885.418 H 219, n 27
U 1886.1071 LOHS 132, n 28
U 1888.253 LOHS 195, n 56
U 1889.707 LOHS 262, n 83
U 1890.575 H 262, n 83
U 1890.1060 LOHS 198, 272, n 121
U 1894.192 (Gældskommissionsdom)
125, n 1
U 1894.1280 V 166, n 18
U 1897.739 V 162, n 2
U 1899.213 LOHS 188
U 1899.661 LOHS 189, n 37
U 1905 B.136 H 166
U 1905 A.184 (Skiftekommissions-
decision) 194, n 52
U 1906.643 LOHS 191, n 41
U 1906.730 LOHS 87, n 19
U 1907.692 LOHS 92, n 36
U 1908.73H 87, n 19
U 1908.238 V 127, n 4, 193, n 47, 235, n 110
U 1909.337 (Skiftekommissions-
afgørelse) 178, n 52 og 53
U 1909.529 LOHS 95, n 47
U 1913.136 H 222, n 45
U 1913.805 LOHS 180
U 1914.468 (Skiftekommissions-
decision) 42, n 3
U 1915.736 LOHS 193, n 44
U 1918.306 (Gældskommissionsdom)
92, n 38
U 1918.473 LOHS 28, n 6
U 1919.398 LOHS 273, n 122
U 1921.357 Ø 24, n 19
U 1922.406 Ø 87, n 21
U 1922.628 H 190
U 1922.644 Ø 87, n 19 og 20
U 1923.479 H 188
U 1923.817 H 190
U 1924.969 H 188
U 1926.563 H 119, n 40
U 1926.569 H 86, n 18
U 1926.685 H 199
U 1927.1024 Ø 186
U 1929.733 H 118
U 1930.181 Ø 143, n 15
U 1930.1096 Ø 166
U 1931.237 H 361, n 27
U 1931.390 Ø 135
U 1931.441 H 180
U 1931.509 H 371, n 63, 377, n 95
U 1932.67 H 198
U 1932.1118 Ø 135
U 1935.843 Ø 95, 293
U 1936.166 Ø 190
U 1938.824 Ø 199, n 69
U 1939.218 Ø 59, n 28, 298, n 40
U 1940.386 Ø 135
U 1940.599 V 103, n 74 og 76
U 1941.1157 Ø 103, n 74
U 1943.413 Ø 132, n 24
U 1943.463 H 177, n 43
U 1943.970 Ø 134, n 37, 216, n 15
U 1944.923 Ø 273, n 122
U 1945.788 H 87, n 19
U 1945.898 Ø 295
U 1945.1094 H 89, n 23, 165, n 11
U 1948.820 H 205
U 1948.968 Ø 22, n 15
U 1951.435 Ø 286
U 1951.645 Ø 199, n 69
U 1952.633 Ø 190
U 1952.1036 H 355, n 4
U 1953.182 Ø 131
U 1953.381 Ø 276, n 135
U 1954.343 V 51, n 4
U 1954.868 Ø 135
U 1954.886 V 103, n 76
U 1955.327 Ø 132, n 24
U 1955.883 V 33, n 11

Domsregister

U 1957.866 Ø	85, n 6	U 1971.537 Ø	86
U 1958.279 H	31, n 2	U 1971.564 Ø	254, n 62
U 1959.262 Ø	90	U 1971.688 Ø	137, n 49
U 1959.401 Ø	132, n 24	U 1971.856 Ø	381
U 1960.286 Ø	23, n 16	U 1971.862 Ø	108, n 7
U 1960.316 H	90	U 1971.902 V	276, n 135
U 1960.447 V	198, 272, n 121	U 1972.160 V	248
U 1960.869 Ø	166, n 16	U 1972.202 Ø	276, n 133
U 1961.23 H	151, n 16	U 1972.643 V	112, 228, n 73
U 1961.246 V	103, n 76	U 1972.763 H	120, 219, n 28
U 1961.656 Ø	41, n 2, 118	U 1972.764 H	227, n 68
U 1962.202 Ø	275	U 1972.793 V	116, 185
U 1962.386 V	103	U 1972.985 H	31, n 3, 355, n 4, 381
U 1962.551 Ø	76, n 36	U 1972.1025 H	295
U 1962.870 H	151, n 16	U 1973.113 H	364, n 40, 381
U 1963.672 Ø	160	U 1973.129 H	137, n 48, 143
U 1963.940 Ø	90	U 1973.227 Ø	276, n 135
U 1964.109 H	118	U 1973.228 Ø	90
U 1964.348 Ø	199, n 68	U 1973.406 Ø	86, n 15
U 1964.683 Ø	86, n 18	U 1973.603 Ø	381
U 1964.755 V	188, n 26, 190	U 1973.765 Ø	276, n 135
U 1964.766 Ø	54 med n 15, 290	U 1973.785 Ø	209
U 1964.848 V	103, n 74	U 1973.988 V	86, n 15, 183
U 1965.150 V	133, n 34, 134, n 38	U 1974.731 H	227, n 68
U 1965.339 V	28, n 6	U 1974.732 H	238, n 9, 298, n 39
U 1965.346 V	224, n 52	U 1974.805 V	104, n 79
U 1965.875 H	76, n 36	U 1974.836 Ø	143, n 16
U 1965.883 V	33, n 10	U 1974.918 H	104
U 1966.180 V	355, n 4	U 1974.943 Ø	219, n 32
U 1966.235 H	273, n 124	U 1974.967 Ø	111, n 15
U 1966.245 H	27, n 2	U 1974.1033 V	268
U 1966.421 H	273, n 124	U 1974.1048 V	188, n 27, 190
U 1966.614 V	228, n 73	U 1974.1070 Ø	108
U 1966.671 Ø	130	U 1975.163 H	238, n 5
U 1967.925 Ø	232, n 97	U 1975.607 SH	107
U 1968.240 H	381	U 1975.642 V	43, n 9 og 11
U 1968.504 V	41, 115 med n 24, 247, n 43, 343, n 5	U 1975.772 H	286
U 1968.693 Ø	228, n 74	U 1975.881 Ø	373, n 76
U 1969.574 Ø	89, n 26, 90 med n 28	U 1975.886 Ø	299
U 1969.604 SH	227, n 67	U 1975.937 H	76, n 36
U 1969.794 Ø	104	U 1975.1057 H	137, n 48
U 1969.993 Ø	103, n 76	U 1975.1144 Ø	217, n 21
U 1970.8 H	322, n 70	U 1976.74 H	240
U 1970.171 H	299	U 1976.418V	86, n 14, 228, n 74
U 1970.558 Ø	76, n 36	U 1976.453 H	111, n 15
U 1970.747 H	137, n 49, 227, n 68	U 1976.481 H	109, n 10
U 1970.883 Ø	188, n 27, 190	U 1976.524 H	108, 217, n 20
U 1971.169 V	104, n 78	U 1976.598 V	190, 191, n 41
		U 1976.618 Ø	76, n 36

Domsregister

- U 1976.624 Ø 87, n 11
U 1976.682 H 300
U 1976.716 (Københavns Byret) 43,
n 9, 143, n 16
U 1976.717 (Københavns Byret) 43, n 10
U 1976.749 V 205, n 12
U 1976.752 V 233, n 103
U 1976.781 Ø 54, n 14
U 1976.876 Ø 124, n 59
U 1977.266 H 31, n 2
U 1977.418 H 31, 356, n 7
U 1977.770 Ø 213
U 1977.981 SH 127, n 4, 135, 193,
n 47 og 48
U 1978.76 H 131
U 1978.299 SH 206, n 13
U 1978.373 H 238, n 8
U 1978.415 Ø 218, n 23
U 1978.421 Ø 128, n 8, 167
U 1978.458 H 221, n 37
U 1978.689 (Frederiksberg Birkeret) 218,
276, n 136
U 1978.790 SH 224, n 52
U 1979.409 V 298, n 42
U 1979.410 V 223, n 48
U 1979.637 V 103
U 1979.785 V 215
U 1979.800 V 115, n 24, 247, n 43, 343, n 5
U 1979.802 Ø 124
U 1979.916 V 111, n 15
U 1979.1035 SH 206, n 13
U 1980.84 H 364
U 1980.118 H 207, n 19, 250, 272, 284, n 14
U 1980.227 V 276, n 135
U 1980.232 V 218, n 24
U 1980.266 Ø 243, n 24 og 26
U 1980.269 Ø 269, 297, n 36
U 1980.436 V 143, n 16, 220, n 34
U 1980.531 H 219, n 28
U 1980.749 H 230, n 90
U 1980.829 Ø 230, n 90, 291, 293, n 26
U 1980.914 V 44
U 1981.552 V 76, n 36, 77, 228, n 80
U 1981.601 Ø 232
U 1981.908 Ø 300
U 1981.915 Ø 104, n 79
U 1981.1043 V 223, n 48
U 1982.66 H 188, n 31, 296, n 33
U 1982.266 H 291
U 1982.497 Ø 210, n 29
U 1982.880 V 73, n 23
U 1982.890 V 218, n 23, 232, n 95
U 1982.896 V 221, n 38
U 1982.936 Ø 108
U 1982.1101 H 231, n 94
U 1982.1197 Ø 189, n 33, 190
U 1983.35 H 135
U 1983.55 H 228, n 73
U 1983.440 V 57
U 1983.863 SH 194, n 49
U 1984.45 H 208
U 1984.84 H 67
U 1984.308 SH 223, n 48
U 1984.379 H 111, n 17
U 1984.440 Ø 90, n 30
U 1984.622 V 166, 217, n 19
U 1984.667 Ø 186
U 1984.854 V 178,
n 56, 179, n 66
U 1984.1045 Ø 219, n 30
U 1985.27 H 137, n 48
U 1985.58 H 177, n 43 og 45, 179, n 64
U 1985.83 Ø 137, n 48
U 1985.131 H 207, n 19, 250, 272
U 1985.267 Ø 90
U 1985.423 V 54, n 14, 124, n 58
U 1985.667 V 186
U 1985.709 Ø 226
U 1985.1104 V 288, n 21
U 1986.62 V 177, n 44
U 1986.69 Ø 185, 186, n 20
U 1986.228 Ø 206, n 13
U 1986.357 H 77, n 37
U 1986.369 V 116
U 1986.416 Ø 223, n 47, 225, n 62
U 1986.549 SH 211
U 1986.586 V 251, n 53
U 1986.609 Ø 91, n 32, 196, n 59
U 1986.631 H 186
U 1986.648 H 253, n 60
U 1986.649 H 373, n 81
U 1986.673 V 251, n 53
U 1986.683 V 292, n 25, 294, n 30, 296,
n 33
U 1986.761 H 221, n 37
U 1986.765 H 219, n 32
U 1986.806 V 233, n 104
U 1987.181 V 188, n 31, 190

Domsregister

- U 1987.200 Ø 131
U 1987.351 H 288, n 21, 309, n 19,
314, n 32
U 1987.379 V 71, n 19
U 1987.390 Ø 68, n 6, 73, 360, n 22
U 1987.593 Ø 107, 108, n 9
U 1987.870 Ø 89
U 1987.886 H 124
U 1987.958 V 198, 272, n 121
U 1988.202 V 131 med n 17, 228
U 1988.245 Ø 276, n 135
U 1988.267 SH 211
U 1988.432 Ø 111, n 15, 160
U 1988.594 V 111
U 1988.623 Ø 373, n 81
U 1988.657 H 87, n 20
U 1988.669 H 92
U 1988.712 V 46, 195, n 57
U 1988.728 Ø 160
U 1988.733 Ø 160
U 1988.831 H 103, 180
U 1988.848 H 131 med n 17, 228
U 1988.849 H 197, n 62
U 1988.944 V 194, n 49 og 50
U 1988.949 V 340, n 14
U 1988.956 Ø 367, n 47
U 1988.961 Ø 286, n 18, 293, n 27
U 1988.968 Ø 238, n 8
U 1989.371 Ø 89
U 1989.385 H 218, n 22
U 1989.417 V 151 med n 18, 253, 266, n 97
U 1989.518 V 127, n 4, 193, n 47, 235, n 110
U 1989.604 Ø 87, n 10
U 1989.737 H 222
U 1989.761 V 153, 179, n 65, 228
U 1989.835 H 215, 253
- Utrykte retsafgørelser**
VLK af 25.10.1973 103
ØLK af 8.3.1982 270, n 113
ØLK af 28.5.1982 57, n 24
VLK af 8.11.1983 284
ØLD af 13.12.1983 234, n 108, 307, n 11
VLK af 5.3.1984 215
ØLK af 7.4.1985 181, n 3
VLK af 17.4.1985 346, n 18, 351, n 35
ØLK ad 22.4.1985 162, n 2
ØLD af 19.9.1986 188, n 26, 190
ØLD af 26.9.1986 186
- ØLK af 28.1.1987 96, 111
ØLK af 18.3.1987 63, n 8
ØLD af 27.5.1987 152, n 22 og 23,
157, n 32
ØLD af 4.6.1987 215
VLD af 15.6.1987 188, n 32
VLD af 2.11.1987 194, n 52
ØLK af 21.12.1987 208
ØLK af 30.8.1988 283, n 10, 297, n 35
Frederiksberg fogedrets kendelse af
20.9.1988 192
ØLK af 5.10.1988 263, n 86 og 88
Gentofte rets dom af 16.10.1988 135, 252
ØLK af 16.11.1988 90, 131, n 23, 173
VLD af 20.2.1989 374, n 86
ØLK af 29.5.1989 26
- Nordisk Domssamling**
NDS 1975.61 292
NDS 1978.302 149, n 6
NDS 1979.209 220, n 33
NDS 1979.234 220, n 33
NDS 1982.413 273, n 124
NDS 1983.50 273, n 124
NDS 1983.462 108
- Tidsskrift for Skatteret**
TfS 1987.350 253, n 58
TfS 1987.373 188, n 32, 190
TfS 1987.381 367
TfS 1988.344 322, n 74
TfS 1988.453 68
TfS 1988.653 379, n 103
TfS 1989.39 191, n 41
TfS 1989.289 289
TfS 1989.438 215, 253
TfS 1989.487 377, 379
TfS 1989.528 373
- Vestre Landsrets Tidende**
VLT 1950.125 298, n 41

Lovregister

Skifteloven

- § 1 19, 21, n 7
§ 2 19
§ 3 19, 20, n 3, 21, 32, 44, 107, n 1
§ 4 84, 199
§ 5 85, 91 ff., 98, n 53, 182, 255, 294
§ 6 16, 79, 88 ff., 162, 164, 165
§ 7 94, 98, n 53, 182, 255
§ 8 84, 94, 99, 102, 142, n 12, 148, 182, 200, 201, 216, 233, 240, 277, 344, 350
§ 9 191, 238, 339, 345, 346
– stk. 1 89, 90, 95, 96 f., 100, n 60, 125, 199, 351, 353, 363, 377
– stk. 2 69, 74, 161, 182, 346, 351, 353, 363, 374
§ 10 47, 51 ff., 183, 196, 203, 312, 344
– stk. 2 57 ff., 88, 290
– stk. 3 54 f.
§ 12 29, 107 ff.
§ 13
– stk. 1 41
– stk. 2 41 ff., 44, 45, 46, 69, 84, 107, 121, 162, 181, 196, 202, 211, 221, 311, 347
§ 14 86, 93, 117 ff., 153, 167
§ 15 107 ff., 112, 113 f., 245, 343
§ 16 107 ff., 113 ff., 141, 245, 248, n 43, 343, 346
§ 17 97, 141, 346
§ 18 97, 113, 141, 346
§ 19 127, 139, 185, n 15, 191, 200, 234, 263, 282, 301
§ 20 73, 93, 96, 181 f., 280
– stk. 2 184, 201
§ 21 93, 118, 181, 281, 293
§ 22 73, 93, 96, 118, 183, 280
– stk. 2 184, 291 § 23 127
§ 24 129 f., 185, n 15, 234, 263, 335
§ 25 129, 234, 335
§ 26 129, 234, 335
§ 27 204, 205, 206, 209, 211, 212
§ 28 204, 206, 209, 211, 212, 272
§ 30 131
§ 31 131
§ 32 131
§ 33 131, 133, n 34, 180
§ 34 42, 188, 214, 220 f.
§ 35 42, 126, 144, 196, 201, 209
§ 36 214, 219 f., 223 f., 226, 264, 291
§ 37 187, 262, n 83
§ 38 127, 194
§ 41 234 f., 301
§ 42 234 f., 237, 238, n 7, 287, 289, 301
§ 43 51, 55, 59, 183, 196, 203, 315, 344, 345, 363
§ 44 42, 43, 44, 45, 105, 112, 145, 192, 193, 196, 200, 201, 209, 212, 240, n 18
§ 45 145, 237, 259 f., 260, 290
§ 46 237, 238, 253, 287, 289, 292
§ 47 198, 203, 266, 269, 272-78, 338
§ 48 113, 127, 161, 174, 198, 203, 246, 247, 253, 266, 272 f., 343
§ 50 95, 192, 233, 237, 240, 241, 291
§§ 51-56 139-45
§ 51 141, 143, 335
§ 52 99 f., 139, 142 f., 182, 191, 200, 238, 240, 260, 263
§ 53 99 f., 142, 143, 238, 240, 260
§ 54 144, 197, 201, 212
§ 55 144, 201, 212, 218, n 26, 226
§ 56 192, 211, 212
§§ 57-63 147 ff.
§ 57 37, 47, 61 ff., 88, 147, 290
– stk. 3 28, 62, 80, 96 f., 101, 148, 153, 155, 182, 346, 350
§ 58 149, 152, 153 f., 169, 335, 341
§ 59 118, 153 § 60 149, 152 f., 203, 212, 335, 346
§ 61 155
§ 61a 147, 156, 298
§ 62 154, 201
§ 62a 56, 64, 147, 156, 203, 274, 368, 371

Lovregister

- § 62b
– stk. 1 64, 156
– stk. 2 37, 47, 56, 61-66, 75, 79, 88, 99,
147, 155 f., 182, 200, 203, 214, 281, 290,
305 f., 344 f., 362, 363, 368, 371
§ 62c 157, 203, 271, 273, 274,
§ 62d 157, 203, 273, 274,
§ 62e 156 f., 203, 274
§ 63 68, 153, 157, 203, 241, 266-72, 274,
297, 338
§ 70a 204, 274
§ 71 84, 94, 118, 181
§ 72 93, 95, 142, 240, 293, 344, 350
§ 73 84
§ 74 93, 100, 118, 181
§ 75 89, 90, 96-98, 100, 125, 161, 182, 191,
199, 238, 255, 269, 297, 339, 345, 346,
351, 353, 377, 378
§ 76 84, 154, 194, 214, n 5, 216 f., 227, 228
f., 240, 285, 335, 346
§ 77 93, 95, 98, 182, 239
§ 78 93, 95, 98, 255, 266
§ 79 93, 95, 98
§ 80 93, 95, 98, 224
§ 81 99, 102, 139, 142, 182, 191, 192, 197,
201, 212, 218, 226, 238
§ 82 219, n 32, 282, n 5
§ 83 161 ff., 162, 165, 217 ff., 234
§ 84 218, n 26, 226
§ 85 218, n 26, 226
§ 87 27, 31, 33 ff., 315, 335, 345, 356
§ 89 237
§ 92 135
- Konkursloven**
§ 1 195
§ 5 28
§ 17
– stk. 2 70
§ 19 46, 91, 106, 123, 126, 145, 195, 196,
316
§ 28 195
§ 31 42, 126, 196, 201, 202, 209, 210, 240
– stk. 4 349, n 29
§ 34 91, 128, 201
– stk. 3 71
§ 35 91, 136
§ 36 125
§§ 38-52 202
- § 40 145, 202, 259
§ 41 145, 202, 259
§§ 53-63 43, 111 f., 126, 140, 144, 202
§ 55 43
§ 61 237
§ 62 43
§ 63 43
§ 64 155
§ 65 281, 294
§ 74 155
§ 82 56, 202, 209
§ 85 42, 112, 189, 196, 201, 202, 209, 210,
240, 259
§ 86 43 f., 189, 196, 201, 202, 211, 240, 259
§ 87 44, 45, 113, n 20, 126, 179, 201, 202,
204, n 5, 208, 211, 240, 259, 349, n 30
§ 88 202, 240
§ 89 202, 208, 240
§ 90 112, 196, 201, 202, 210, 211, n 32, 240,
259
§ 91 56, 201, 202, 209, 210, 240, 259, 348
§ 92 45, 52, n 7, 55, 123, 185, 258
§ 93 45, 55, 185, 258
§ 94 55, 185, 258
§ 95 55, 258
§ 96 55, 258
§ 97 259
§ 98 259
§ 110 29
§ 114 131
§ 115 204, n 7
§ 126 131
§ 131 193, n 45
§ 135 224
§§ 143-56 192, 238, 258
§ 145 258, 292
§ 149 238
§ 150 241 f.
§§ 153-54 88
§ 153
– stk. 1 259
– stk. 2 259
– stk. 3 259, 290
§ 154
– stk. 2 145, 290
§ 238 247
– stk. 3 247 f.
– stk. 4 207, 248

Lovregister

- § 239
– stk. 1 176
§ 240 227, n 71
§ 242 224
§ 243 226, n 64 og 65, 229, n 82
§§ 246-47 229, n 82
§ 255 233, n 100
§ 262 271 f.
- Retsplejeloven**
§ 5 39
§ 9 25
§ 12 25
§ 14 25, 26
– stk. 3 38 f., 283, 297, 303
§ 15 25
§ 16a 25
§ 17a
– stk. 1 25
– stk. 2 25, 37, 39, 134, 280, 297
§ 29 131, 228
§§ 29-32 228
§ 46 25
§§ 146-47a 180
§ 147a 222
§ 178 282
§ 197 248
§ 200 248, n 43
§ 209 282
§ 221 295
§ 222 282, 297
§§ 235-48 226
§ 235 27
§ 236 27
§ 248 28
§ 250 223
§ 252 234, 301
§ 256 223
§ 264 44
§ 298 112
§ 299 282
§§ 311-29 229
§ 332
– stk. 5 44, 229
§ 339 297
§ 361a 180, 222
§ 367 300
§§ 368-88 231
- § 368
– stk. 3 231
§ 371 231
§§ 389-98 231
§ 392 231
§ 393 232, 233
§ 395 233, n 102
§ 399 300
§ 455 69, 222
§ 456b 221
§ 456f 281
§ 456g 221, 281
§ 456r 221
§ 457 119
§ 478 228
§ 491
– stk. 3 29
§ 503 229, n 84
§ 509 54, 56, 62, 126, 156
§ 515
– stk. 2 54
§ 518
– stk. 2 252, n 57
§ 524 197
§ 538a 56, 201, 206, 209, 348
§ 538b 144, 152, 189, 208 f., 212
§ 539 209
§ 542
– stk. 4 197, 241
§§ 553-55 208
§ 557 206
§ 558 206
§ 559 208
§§ 563-64 109
§ 570 208
§ 573 210, 211, n 36
§ 579 208
§ 587 233
§ 660 228
– stk. 1 194, 216, 228, 229, 282, 297, 343
– stk. 2 112, 117, 227, 228, 282
– stk. 3 217, 218
§ 661
– stk. 1 231, 233
§ 662
– stk. 1 231
– stk. 2 231
– stk. 3 291
§ 663 97, 129, 230

Lovregister

§ 664
– stk. 2 232
– stk. 3 233
§ 665 26, 231, 233
§ 992 222
§ 1020a 135

Adoptionsloven

§ 32
– stk. 2 117

Aftaleloven

§ 36 111

Aktieavancebeskatningsloven

s. 328 ff.

Arbejdsskadeforsikringsloven

§ 30 159
§§ 31-32 159

Arveloven

§ 5 71, 91
§ 7
– stk. 1 67, 370
– stk. 2 59, 63, 64, 65, 285, 370
§§ 8-24 67 ff.
§ 8 69, 71
§ 9 71, 72, 161, 213, 216, 217
§ 10 63, 70, 200
§ 11 70
§ 13 29, 75, 351
§ 14 74
§ 15 76, 78
§ 16 73, 155, 182, 189
§ 17 28, 62, 79, 80
§ 18 28, 79
§ 19 71, 78, 81
§ 20 28, 76, 79, 350
§ 21 77, 157, 298
§ 22 77
§ 24 75, 77, 157, 228
§ 26 16, 204, 273, 274, 284
§§ 27-29 62, 99
§ 29 161, 213, 216, 217
§ 30 199
§ 31 69, 72, 357
§ 34 374
§ 35 257, 374

§ 36 86
§ 39 117
§ 57 88
§§ 58-65 198
§ 60 161, 213, 216, 217, 299
§ 62
– stk. 2 198
– stk. 4 198, n 67
§ 66 16, 157, 204, 272, 273, 274
§ 71 121, 136-37, 204, 273, 345
§ 75 81, 199, n 70
§ 79 16, 274

Auktionslederloven

§ 2 207

Bogføringsloven

§ 7 108

Boligreguleringsloven

§ 55b 110

Børneloven

§ 15 60

Checkloven

§ 32 44

Danske Lov

3-19-2 134
5-2-24 56
5-7-8 til 10 349

Den grønlandske retsplejelov

s. 32

Den nordiske Dødsbokonvention

art. 18 185, 192, 201, 287, 291, 297
art. 19 33
art. 22 33

Ejendomsavancebeskatningsloven

s. 330 ff.

Eksekutorloven

§ 1 167
§ 2 167
§ 3 172
§ 4 167, 168

- § 5 169, 172
 § 7 168
 § 12 90, 168, 172 f., 180, 200, 237, 282, n 8, 345
- Erstatningsansvarsloven**
 §§ 12-14 159 f.
 § 12 53, 123 f., 159, 160
 § 18 74-75, 111, 150, 160
 § 19
 – stk. 3 135
 § 23 135
- Firmaloven**
 §§ 11-12 116, n 32
 § 26 116
- Forsikringsaftaleloven**
 § 95 281, n 4, 298
 §§ 102-07 109
 § 103 15
 § 104 63
 – stk. 1 76, n 35, 110, 347
 – stk. 2 257, 347
- Funktionærloven**
 § 2a 108
 § 8 64, 126, 158
- Grundloven**
 § 25 183, 187
 § 65 131
- Gældsbrevsloven**
 § 2 101
- Kildeskatteloven**
 § 1
 – nr. 6 315
 § 13 68, 305 f.
 – stk. 2 64, 65, 281, 290
 § 14 59, 64, 94, 109, 243, 246, 309 ff.
 – stk. 3 41
 – stk. 5 94, 344
 – stk. 9 49, 59, 281, 290
 § 15B 311, 314, 316, 322
 § 15C 311, 313
- § 16 113, 115, n 24, 161, 170, 174, 215, n 8, 238, n 11, 239, 242, 246, 254, 265, 277, 283, 310, 314, 316, 333, 339, 378
 § 17 248, 264, 321
 § 18 319
 § 20
 – stk. 2 332
 – stk. 4 238, n 11, 265, 333, 335, 339
 § 20A 245, 283
 § 20B 154
 – stk. 2 154, 311, 344
 § 20C 68, 73, 241, 306, 361
 – stk. 3 65
 – stk. 4 97, 378
 § 20D
 – stk. 2 94
 § 20E 151, 313, 320
 § 25A 310, 313, 320
 § 28 151, 264, 265, 322
 § 29 306
 § 30 323
 § 31 311, 318
 § 33 17, 276, 324 ff., 332, 333, 338, 375
 § 33A 17, 215, n 9 og 11, 252, 265, 276 f., 281, 315, 317, 324 ff., 333, 336, 338, 347, 375
 § 59 309
 § 61
 – stk. 3 309
 § 62B 315, 317
 § 62C 60, n 32, 307, 309, n 15
 § 65 318
 § 67A 309, 318, n 49
 § 71 99, n 58, 100, 101, 142, n 11
 § 72
 – stk. 2 58
- Kreditkøbsloven**
 § 24 54
- Lejeloven**
 § 7 186
 § 75 43, 111, 160, 278
- Ligsynsloven**
 s. 22

Lovregister

Lov om arve- og gaveafgift

- § 2 364 ff.
- stk. 2 367
- stk. 3 123, 371, 372
- § 2A 65, 364 ff., 368
- § 2B 366 f.
- § 2C 366 f.
- § 3
- stk. 2 59, 363, 367, 374
- stk. 4 369, 371, 372, 375, 380
- stk. 5 367
- stk. 6 369
- § 4 256, 372, 375
- § 5 256, 368, 372, 373, 375
- § 6 372
- § 7 370, 383
- § 8 34, 356
- § 9 31, 355 f.
- § 10 357 ff., 362
- § 11 159, n 39, 256, 327, n 94, 372, 380
- stk. 1-2 380
- stk. 3 72, 361, 381
- stk. 4 381
- § 12 362 f.
- § 13 284
- § 14 67, 361, 364, 368
- §§ 14A-B 72, 73, 79, 140, 241, 284, 305 ff., 312, 313, 360 f., 364, 378
- § 15 142, n 11, 284, 361 f.
- § 16 371, n 67
- stk. 6 31, 356
- § 17 113, 174, 215, n 8, 242, 246, 248, 277, 283, 343, 352, 374, 378
- § 18 378
- § 19 374
- § 20 374, 378
- § 21
- stk. 1 371
- stk. 3 17, 121, 258, 375 ff.
- stk. 4 370
- stk. 5 369, 375, 380
- § 23
- stk. 2 256
- § 24 352, 353, 380
- stk. 3 170, 239, 244, 379
- § 26 238, n 11, 243 f., 333, 334, 339, 377
- stk. 1 332
- stk. 2 72, 142, n 11, 284, 361, 378, 380
- stk. 3 378

- stk. 4 334
- stk. 6 341
- § 27 378
- § 28
- stk. 2 379
- § 31 26, 180
- stk. 2 377
- § 32 26, 379
- stk. 2-5 379
- § 33
- stk. 3 377
- § 34
- stk. 1 380
- stk. 2 100, 142, n 11
- § 44 262, 357, 369, 373, 374, 375, 382 f.
- § 45 357, 382
- § 46 100, n 62, 382
- § 47 100, n 62, 170, 256, 382

Lov om begravelse og ligbrænding

- s. 19 ff.
- § 8 20
- § 9 20, 216, 230

Lov om borteblevne

- s. 93
- § 6 23
- § 13
- stk. 2 357
- § 16 23
- §§ 17-23 23
- § 17 101
- § 18 101, 295
- § 22 101
- § 25 93, 98, n 56, 101, 255, n 67, 267 f., 273, 281, 289, 294, 295
- § 26 268, 289
- § 27 268, 289
- § 30 289

Lov om offentlig sygesikring

s. 49

Lov om ægteskabets retsvirkninger (Æ II)

- § 15
- stk. 2 65, 74, 150, 157, 364
- § 23 147, 157, 298
- § 24 156, 157, 298

Myndighedsloven

- § 2 119
- § 15 120
- § 33 26, 119
- § 58 26, 119, 161
- § 59 119
- § 60 119, n 38
- § 61 26, 119
- § 65 92

Næringsloven

- § 8 116
- § 26 116

Ophavsretsloven

- § 30
- stk. 2 130, 219

Persoonskatteloven

- § 10 305, 309, 314
- § 15 317
- § 16 316
- § 17 318
- § 18 314 f., 318
- § 20 317, 318, n 48

Postloven

- § 24 115

Retsafgiftsloven

- §§ 27-41 343 ff.
- § 27 344
- § 28 125, 177, 257, 345, 347
- § 29 67, 80, 97, 100, n 63, 141
- stk. 3 346
- § 30 59, 65, 283, 345
- § 31 113, 125, 177, 242, 246, 257, 284, 343, 345, 347, 348 ff.
- stk. 3, nr. 1 113, n 20, 257
- § 32 283, 284, 285, 345, 350, 352
- § 34
- stk. 1, nr. 3 350
- stk. 1, nr. 4 107, 351
- stk. 2 350
- § 35
- nr. 1 352
- nr. 2 239, 352, 379
- nr. 3 353
- nr. 4 353

§ 36

- stk. 1 352
- stk. 2 353
- stk. 3 100, 142, n 11, 353
- § 36
- stk. 4 352
- stk. 6 353
- § 38 76, n 33, 350, n 34
- § 39 217, 227, 285, 344, 346
- § 40 343
- §§ 41a-e 340-41
- § 44 275
- § 48 104
- §§ 50-58 343
- § 59 345, 353
- § 60 351
- §§ 64-66 343
- § 64 351
- § 65 26, 170, 174, 215, n 8, 242, 246, 248, 352
- § 66 351, n 36, 352

Statsskatteloven

- § 6 320
- § 43
- stk. 7 99, n 58, 101, 186
- stk. 8 238, 263, 280 f., 298

Stempelloven

- § 1 340
- § 31 337
- § 32 377
- § 34 340
- § 45 334
- § 46 340
- § 62
- stk. 1, nr. 6 168, 340
- § 76 338
- § 77 17, 238, n 11, 270, 278, 334, 338 f.

Straffeloven

- § 97b 101, n 66

Sømandsloven

- § 33 158
- § 34 52

Tinglysningsloven

- § 1 198, n 65

Lovregister

§ 2 109
§ 10
- stk. 2 103
§ 13 104, n 78, 109, 152
§ 37 252, n 57
§ 40
- stk. 1 204, n 5
§ 42b 140, 211, 270

Tjenestemandspensionsloven

§§ 11-16 158
§ 20 64, 126, 158 f.

Virksomhedsskatteoven

§ 17 306
§ 20 310, 317, 332

Ægteskabsloven (Æ I)

§ 56 186

Stikordsregister

- A**
A conto arveudlodninger 262 ff.
– skat 321 f.
– tilbagebetaling 292
– værdiansættelser 248
Ad hoc værgebeskikkelse 26
– se værger
Adhæsionsproces 222
Administrerende dommer 25
Adoptionsbevilling 21
Adoptivbørn 117
– arveafgift 367
Advokatmyndighederne 222
Advokatomkostninger
– arving 129
Advokatsalærer
– beregningsgrundlag 350
– se eksekutorsalær
Afdragsordning
– arveafgift 380 f.
Afgrøder 252
Afkald
– halvtredstusindkroners reglen 61
– se arveafkald
– uskiftet bo 69
Af- og nedskrivninger 326 f.
– á conto udlodninger 323
– boet 322 f.
– bundne 309 f., 316
– dambrug 322, n 74
– installationer 323
– kap. 5-boer 154
– kreaturhandlere 322, n 74
– landbrugsbesætninger 322
– mellemprioden 309 f.
– pelsdyravlere 322, n 74
Afskedigelsesløn (FUL § 2a) 108
Afsluttende ansættelse 309 ff.
Aftale 214, 287
Aftægtsrettigheder
– arveafgift 373
Aktieafgift 341
Aktieforskrivning 190
Aktier 246, 249
– arveudlæg 278
– skat 318, 328 ff.
Aktieudbytte
– skattegodtgørelse 309
– udbytteskat 318
Aktiver i udlandet 31 f.
– arveafgift 31 f., 356
Aktuel arveret 86 f.
Almindelige konkurskreditorer 210 f.
Almindelig indkomst 320, 324 ff.
Alternativ kompetence 213 f., 286 ff.
Amtsskatteinspektorat 382
Andelslejligheder 111
Andelsrettigheder 249
Anerkendelse
– af kreditorkrav 188
Anke 230 ff.
Ankebeføjelse 232, 234 f.
Anmeldelse (kreditor)
– fortrinsret 190
– omkostninger 190
– privilegium 190
– proklama 187 ff.
– renter 190
– skat 191
Anmeldelse af dødsfald 19 ff.
Anmeldelser
– retshjælp 38
Anparter 249
– se kommanditanparter
Ansatte 43, 58
Ansvarsforsikring 281, 298
Ansvarsfraskrivelse 205 f.
Appel 230 ff., 234 f., 288
Arbejde for boet 265, 320
Arbejdsskadeforsikring 111, 159
– begravelsesudgifter 54
Arkivering
– eksekutorboer 172
Arrest

Stikordsregister

- omstødelse 126
- se KL § 31
- se Skfl. § 35
- Arv**
- af særeje 74
- til uskiftet bo 74
- Arveafgift** 355 ff.
- adoptivbørn 367
- afdragsordning 380 f.
- afgiftspligtens indtræden 357 ff.
- aftægt 373
- arveafkald 357 ff.
- arveforskud 357 ff., 369, 374 f.
- barnløse ægtepar 360 f., 370
- begravelsesudlæg 363
- beregning 377 ff.
- betaling 377 ff.
- bortfald 362 f.
- dødsgaver 372
- dødslejegaver 372
- erstatninger 373
- forlig 359
- formløst testamente 359
- forsikringer 368, 372
- forældelse 381
- forældre 365, 366
- gensidigt testamente 370
- gravstedslegat 371
- gruppeforsikringer 373
- halvtredstusindkroners reglen 363
- henstand 380 f.
- henvisningsboer 356
- homofile 368 f.
- hæftelse 380
- institutionsarv 370 f.
- juridisk person 370 f.
- klage 379
- kunstværker 369
- legater 371, 375-77
- mellemdødt barns ægtefælle 365, 368
- mellemrenter 373
- mundtligt testamente 359
- mælkeophørspræmier 373
- omberegning 379
- omgåelse 373
- pensioner 372 f.
- plejebørn 367
- rentenydelsesret 361
- renter 380
- samlivsforhold 369
- skiftefordele 371
- stedbørn 365, 367, 368
- størrelse 364 ff.
- søskende 365, 367
- ubeslægtede 366
- udenlandske aktiver 356 f.
- udenlandske boer 356 f.
- ulovligt testamente 359
- uskiftet bo 361
- værdiansættelser 374
- ægtefællen 365, 368
- Arveafgiftsklasser** 364 ff.
- klasse A 364 ff.
- klasse B 366
- Klasse C 366
- Arveafgiftspligtens indtræden** 357 f.
- dødsformodningsdom 357
- Arveafkald** 86
- arveafgift 357 ff.
- blankt 358
- delvist 358
- mod vederlag 91, 358 f.
- omstødelse 281, 294
- sociale ydelser 68
- umyndig 91
- uskiftet bo 68
- Arvedelingsboer** 142 f.
- Arveforholdene**
- udenlandske arvinger 117 f.
- undersøgelse 117 ff.
- Arveforskud** 86, 248, 257, 374-75
- advokatsalærer 374
- arveafgift 357 ff., 369, 373, 374 f.
- dobbeltbeskatning 357
- gaveafgift 374 f.
- skat 331, 375
- skattemæssige aktiver 375
- skifteafgift 347
- uskiftet bo 80
- Arvelegitimationsvidner** 343
- Arvelod**
- tvangsauktion 197
- udlæg 197
- Arveproklama** 93, 118
- arvingsløse boer 136
- Arveudlæg** 272 ff.
- aktieafgift 341
- ejerlejlighedsafgift 341 f.

- se Skfl. §§ 47-48
- skat 324 ff.
- stempel 278
- udlæg 198
- Arveudlægsomkostninger** 254, 349
- Arveudlægs-skøde**
 - salær 178
- Arving**
 - begreb 85
- Arvingernes kreditorer**
 - indflydelse 200, 201
- Arvingsgæld** 206 f., 250, 262 f.
- Arvingløse boer** 121, 136 f.
 - se AL § 71
- ATP** 116, 158
- Auktionsleder** 207
- Auktionsopgørelse** 189, 190
- Auktionsrekvirent** 208 f.
- Auktionsrekvirentsalær** 178 f.
- Auktionssalg** 204 ff., 207 ff.
- Auktionstvister** 208
- Auktionsvænetinget** 209
- Avancebeskatning** 324 ff.

- B**
- Bankbøger** 109
- Barnløse ægtepar** 63 f., 72 f., 79, 360 f.
 - arv 370
 - arveafgift 370
 - gældsvedgåelse 140
- Bedemænd** 20
- Befordringsudgifter**
 - advokater 344
 - skifteretten 344
- Begravelsen** 120-24
 - måden 20
 - sømænd 52
 - tvister 20
 - ubemidlede 52
 - udgifter 52 f., 123 f.
 - udsættelsesperioden 44 f.
 - værnepligtige 54
- Begravelsesbidrag**
 - børneloven 60
- Begravelsesforskrifter** 16 f.
- Begraveshjælp** 21, 53, 110, 121
- Begravelsesmyndigheden** 19 f.
 - tvister 216
- Begravelsesudlæg** 51 ff.
- arveafgift 59, 363
- behæftede aktiver 54, 55
- fast ejendom 55
- forsikringsydelse 56
- gældshæftelse 58
- overskud 57, 59, 363
- skat 58, 59 f.
- skifteafgift 59
- Begunstiget** 15, 159
- Begyndelsesforretning** 107 ff.
- Behæftede aktiver** 210 f., 257
 - administration 211
 - se begravelsesudlæg
 - se KL § 87
 - skifteafgift 345, 347 f.
 - udsættelsesperioden 44 f.
- Berigelseskrav**
 - samlivsforhold 157
- Beslutningsmyndigheden** 129 f., 335 f.
- Bestemmelsesretten** 129 f., 335 f.
- Betingelser**
 - genoptagelse 299
- Bevillinger** 116
- Bevis for dødsfaldet** 22 f.
- Bevisregler** 227 f.
 - se Rpl. § 660, stk. 2
- Biblioteksafgift** 150, 251
- Biintervention** 234
 - retskraft 300
- Bil (afdødes)** 111
- Blanketboopgørelse** 255
- Bobehandlingens påbegyndelse**
 - skifteafgift 347, 350
- Boberetning** 256
- Boets opgørelse** 237 ff.
- Boets slutning** 237 ff.
- Bofradrag** 317
- Bogføringsloven** 108
- Boligopsparingskonto** 110, 383
- Bomassen** 125 ff.
 - kap. 5-boer 148 ff.
 - vedgåelsesboer 144
- Boomkostninger** 253 f., 349 f.
 - skat 320
- Boopgørelser** 255 ff.
 - foreløbige 170
 - skriveudgifter 177 f.
 - udlægsgrundlag 153, 228
- Boregnskab** 256 f.

Stikordsregister

- Borteblevneloven** 23
Boskatten 317
Boslodskrav 199
Bosondring 69 f.
Bostyret 127 ff.
Brug af boets aktiver 266
Brugeligt pant
- se DL 5-7-8 til 10
- se KL § 31, stk. 4
- udsættelsesperioden 42
Brugs-, rente- og indtægtsnydelser 251
Bruttopostering 257, 347
Bunden opsparing 110
Bygningsafskrivninger 323
Børnenes genstande 156
- se Skfl. § 62a, stk. 2
Børneopsparingskonto 110
Børn født uden for ægteskab 117
Børsnoterede værdipapirer 206, 246
Båndlagt arv 199
Båndlæggelsesbestemmelser
- boets aktiver 126
- C**
Carry back 318
- se Ksl. § 31
Centralregisteret for testamenter 15, 21, 117
Checks
- udsættelsesperioden 44
Civilretsdirektoratet 170, 172
CPR-nummer 20 f.
CPR-registret 118
- D**
Dansk statsborger 34, 356
- se Skfl. § 87
Dekorationer 116
Delegation af testationskompetence 219
Delvis offentligt skifte 217, 344
Den Nordiske Dødsbokonvention 33 ff.
Dispositionsmaksimen 227
»Dobbelt arvefald« 81
Dobbeltbeskatning
- arveforskud 357 ff.
Dobbeltbeskatningsoverenskomster 356
Domicil 28, 35
Driftsherrevederlag 151
- se Ksl. § 20E
- Dødfundne personer** 21
Dødsanmeldelse 19 ff.
- bedemænd 20
- børn 19
- sønderjydske landsdele 21 f.
- udlændinge 22
- videreanmeldelse 21
Dødsanmeldelsesblanket 19 ff.
Dødsattest 19, 21, 22
Dødsbøbeskatningen 303 ff.
- barnløse ægtefæller 305 ff.
- dødsboet 315 ff.
- genoptagelsesboer 245
- halvtredstusindkroners reglen 305 ff.
- hovedprincipper 304 f.
- mellempærioden 308 ff.
- uskiftet bo 305 ff.
- ægtefællen 312 ff.
- året forud for dødsåret 307 f.
Dødsboværnetinget 218, 226
Dødsformodningsdom
- arveafgift 23, 357
- se Lov om borteblevne
Døds-gaver 372
Dødslejegaver 372
Dødstidspunktet 24
- E**
Efteranmeldelse 191
Efterindtægt 64, 126, 158 f.
- skifteafgift 347
Efterlevelsespension 158
Efterløn 64, 126
- se FUL § 8
- skifteafgift 347
Ejendomsforbehold
- begravelsesudlæg 54, 55, 56
Ejendomsmæglerbistand 131
- se Skfl. § 33
Ejendomsskatter 318, 349
Ejerlejlighed
- afgift 341 f.
- værdiansættelse 249
Ejerpantebreve
- separatiststilling 209
- tvangsauktion 209
Ejerseparatister 209
- se KL § 82
Eksekutor 162 ff.

Stikordsregister

- bopæl 163
- dommer 163
- dommerfuldmægtig 163
- fuldmagt 163 f.
- indberetninger 169
- kompetence 161 f.
- legitimation 166
- revision 172 ff.
- revisor 163
- tilsyn 172 ff.
- værge 163
- Eksekutorbevilling** 164 ff., jfr. 162 ff.
- genparter 166
- Eksekutorboer** 161 ff.
- behandlingsmåden 166 f.
- kassebeholdning 167
- kurator 163
- området 162
- skifterettens kompetence 161 f.
- tvister 217 ff.
- Eksekutorindsættelse**
- fællestestamente 165
- privat skifte 89 f.
- se Skfl. §§ 6 og 83
- testamente 16, 164
- Eksekutorinstruks** 167 ff.
- Eksekutorsalæret** 174 ff.
- skatteproblemer 176
- Eksigibilitet**
- boopgørelser 153, 228
- skifterettens afgørelser 228 f.
- Ekstraordinær genoptagelse** 300
- se Rpl. § 399
- Enerettigheder** 150, 251
- Enhedsafgift** (skifteafgift) 343
- Enkepension** 158, n 35
- Entreprisekontrakter** 140
- Erhvervslejsmål** 266, 278
- Erhvervsvirksomhed**
- arveafgift 381
- se driftsherrevederlag
- se Ksl. § 20E
- Erklæring/selvangivelse** 319 f.
- Erstatning**
- begravelsesudgifter 53, 123 f., 160
- forsikring 53 f.
- forsørgertab 159
- Erstatningsansvar** 134 f.
- dommere 135
- dårlig forrentning 135
- eftersporning af arvinger 118
- eksekutor 135
- femten måneders fristen 135
- genealog 135
- medhjæperen 134
- skifteretten 134
- statskassen 135
- udsættelsesperioden 41, 46
- Erstatningskrav** (afdødes) 110 f.
- Erstatningsag** 286
- Etableringskonto** 110, 150, 160, 253, 309, 314, 320, 327
- frigivelse 311
- Eventualforpligtelser** 237
- se kaution
- se Skfl. § 46, stk. 1
- F**
- Faderskabssager** 220, 281
- Faktiske mangler** 205
- Faldsmålskendelser** 282
- Familiegravsted** 52, 123
- Familiehandler** 76
- Familielegater** 357, 371, n 64, 372
- Fast ejendom**
- arveudlæg 272 f., 274
- begravelsesudlæg 55
- skat 330 f.
- værdiansættelse 249
- Fast ejendom i udlandet** 31 f., 356
- tilbehør 356
- Fejl ved bobehandlingen** 295, 296 ff.
- Femten måneders fristen** 238 f., 332-35
- stempelafgift 338-39
- Feriepenge** 110, 126
- Fideikommiser** 357, 372
- Firma** 116, n 32
- Folkepension** 115 f., 158
- Folkeregistret** 118
- Fonde** 260 f.,
- oprettelse 239 f.
- Fondsaktiver** 109
- Forbehold**
- om genoptagelse 299
- Forbeholdt indtægtsnydelse**
- arveforskud 373, 375
- gaver 373
- Forbigående arvinger** 142, 293 f.

Stikordsregister

- Forbrugerklagenævnet** 222
Forbrugslån 315, 322
Fordringernes prøvelse 193 ff.
Fordringshaverliste 193 f.
Foreløbig boopgørelse 170
Forfaldsgrund
- gældsfragåelse 139
- henstandspantebreve 270
- proklama 192
- se TL § 42b
Forhandlingsmaksimen 227
Forhåndsbesked 328, 335, 336
Forkøbsret 249
Forlig 235
- arveafgift 359
- eksekutorboer 166
Forlodsret 62, 269
- se AL §§ 27-29
Formel retskraft 279
Formløse testamenter 16, 130, 359
»Formuemassen« 347 ff.
Formueskat 304, 306, 314 f., 318, 319
Forsikring
- begravelsesudgifter 53 f.
Forsikring af boets aktiver 108
- risikoforøgelse 108
Forsikringsgaranti 168
- eksekutorboer 168
Forsikringspræmier 168-69, 349
Forsikringsydelse
- arveafgift 368, 372
- begravelsesudlæg 56
- erstatningsansvarslovens § 18, stk. 3 74 f.
- halvtredstusindkroners reglen 64
- skifteafgift 347
- uskiftet bo 68
Forskrifter for bobehandlingen 130
Forskudsafskrivninger 309, 323
Forstyrrelse af stilling og forhold 160
Forsørgelsespligt 72, 79,
- særbørn 72, 79
- uskiftet bo 72, 79
Forsørgertabserstatning 74 f., 150, 159 f.
Fortsat privat skifte og deling 95 ff.
- se Skfl. § 9, stk. 1
- se Skfl. § 75
Fortsættelsessygekassen Danmark 53
Fordsætninger
- genoptagelse 299
Forældelse
- arveafgift 381
- gaveafgift 381
Foster 71, 78, 119
Fraværende arvinger 92 f., 119, 267 f.
Fraværende ægtefælle 70
»Fri for arveafgift« 17, 375-77
- Se AAL § 21, stk. 3
Frimærkesamling 252
Fri proces 229 f.
- afdøde 44
Fristdag 195
- se KL § 1
Fritidsfartøjer
- registreringsafgift 342
Frivillige auktioner 144, 208
- kap. 5-bo 152
Fuldmagt 102 ff., 128
- eksekutorboer 163 f.
Funktionærer
- efterløn 158
Fællesboopgørelse 29, 75 f.
- offentlighed 75
- se AL § 13
Fælles bopæl
- arveafgift 367
- plejebørn 367
- søskende 367
Fælles hæftelse
- ægtefæller 112
Fællesregler for offentlige boer 107 ff.
Fællestestamente
- eksekutorindsættelse 165
- stempelafgift 338
Færøerne 356
- aktier 330
- arveudlæg 278
- gaver 382
Førstegangsafståelse af ejerlejligheder 341 f.
Førstegangsindkaldelser 37 f.
Første skiftesamling 346
Førtidspension 68, 158
G
Gaveafgift 355, n 4, 381-83
- arveafkald mod vederlag 359
- arveforskud 374-75, 381, 382

- betaling 382
- bundfradrag 382 f.
- forældelse 381
- hæftelse 382
- »møbelgave« 383
- Gaveanmeldelse** 382
- Gaver**
 - omstødelse 77
 - skattefradrag 371
 - til eksekutor 135
 - uskiftet bo 74, 76, 77
- Generalfuldmagt** 103, 180
- Genkøbsret** 249
- Genoptagelse** 279 ff., 286 ff.
 - begravelsesudlæg 281, 290, 298
 - Rpl.'s regler 300
- Genoptagelse/almindeligt søgsmål** 286 ff.
- Genoptagelsesboer** 283 ff.
 - skat 245
 - skifteafgift 345, 350
 - skæringsdag 245
- Gensidigt bebyrdende kontrakter** 126
 - udsættelsesperioden 43
 - vedgælsesboer 144
- Gensidigt testamente**
 - arveafgift 370
 - se AAL § 7
- Genstandslegat** 262
- Genvundne af- og nedskrivninger** 324, 330
- Goodwill** 112, 150, 251
 - skat 324
- Gravsted**
 - tvister 20
- Gravstedslegater** 123
 - arveafgift 123, 371
- Gravstedsskøder** 124
 - stempel 340
- Gravstedsvedligeholdelse** 52, 121 ff.
- Grundejernes Investeringsfond** 110
- Gruppeforsikringer** 372
- Grønland** 32, 316, 356
 - aktier 330
 - arveudlæg 278
 - gaver 382
- Gældsfragåelsesboer** 125 ff.
- Gældsvedgælsen** 141 f.
 - værger 141
- Gældsvedgælsesboer** 139-45
 - behandlingsmåden 143 ff.
 - fordele/ulempen 139 f.
 - gældsvedgælsen 141 f.
 - hæftelsen 142
 - kreditorforfølgning 144
 - proklama 144
 - realisationer 144
 - stemmeretten 143
 - søgsmål 144
 - tvangsauktion 144
- H**
- Halvtredstusindkroners reglen** 61 ff.
 - arveafgift 65, 363
 - forlodsret 62
 - forsikringer 64
 - insolvens 63
 - kreditorerne 61, 62
 - skat 64 f.
 - skifteafgift 65
 - testamente 62
 - umyndig 62
- Handelsregistret** 116
- Handle fornuftsmæssigt** 70, 92
- Hemmelig fødende kvinder** 117, n 33
- Henstand** 157, 268 ff.
 - arveafgift 380-81
 - skifteafgift 353
- Henstandspantebreve** 270 f.
 - forfald 270
 - omkostninger 270
 - renter 270
 - stempel 270
 - tinglysningsafgift 271
- Henvisningsboer** 33 ff.
 - afgifter 34
 - femten måneders fristen 335
 - se Skfl. § 87
 - skat 34, 315 f.
- »Hjemmehørende«** 31 f., 355 f.
- »Hjemsted«** 382
- Hjemting** 27
- Homofile »ægteskaber«**
 - arveafgift 368 f.
- Honorarer** 115
 - se eksekutorsalær
 - værger 120
- Hovedaktionær** 329 f.

Stikordsregister

Hæftelsen

- begravelsesudlæg 58
- fælles 112
- privat skifte 99 ff.
- særbo/fællesbo 102
- uskiftet bo 73 f.
- vedgåelsesboer 142

Håndpant 209

- se KL § 91

I

Indbo 16, 252

- begravelsesudlæg 53, 56

Indbolister 16, 130

Inddrivelse af fordringer 206 f.

Indekskonti 159, 253

- kap. 5-bo 151

Indsigelser

- mod kreditorkrav 193 f.
- se Skfl. § 38

Inhabilitet

- dommer 25
- dommerfuldmægtig 25
- skifteretten 25
- stemmeret 128
- vurderingsmænd 247 f.

Inkassator 131

Inkassosalær 179

Insemination 117, n 33

Institutionsarveafgift 370 f.

Insider trading 276

Interessentskabsanpart 250

- skifteafgift 348

International competence 31 ff.

- se Skfl. § 87

»Intet efterladt« 49-50

- skat 49

Invalidepension 115 f., 158, n 35

Investeringsfond 110, 252, 309, 311, 314, 320, 327

J

Journalister 131

Judicielt/administrativt 25 f.

Juridiske personer

- arveafgift 371

Jus separationis 102

Justitsministeren

- eksekutorbevilling 164 ff.

- eksekutorboer 167, 172 f.

- »ubestemte arvinger« 120

Justitsministeriets kasseinspektører 172 f.

K

Kap. 5-boer 147 ff.

- bomassen 148 ff.

- kreditorer 154 f.

- området 147 f.

- proklama 155

- realisationer 152 f.

- registrering 149

- rådighed 152

- skat 154

- skiftefordele 155 f.

- vurdering 149

Kapitalarveafgift 361 f.

Kapitalarving 361 f.

Kapitalindkomst 320

Kapitalisering 361, 374

Kapitaliseringsregler 251

Kapitalpension 159

- begravelsesudlæg 56

- skifteafgift 347

Kassebeholdning

- eksekutorboer 110, 172

- skifteretsboer 110

Kassebog 167

Kasse-, regnskabs- og oppebørsels- væsnet 26

Kaution 237, 292

- se Skfl. § 46, stk. 1

Kendelse om død 23

Kommanditanpart 250

- proklama 186

- skifteafgift 348

Kommuneskat 304, 318

Kompagnon

- testamente 17

Konkurs 106

- arvinger 136 f.

- dødsboer 195 f.

- halvtredstusindkroners reglen 63

- skat 195

- uskiftet bo 70 f.

- vedgåelsesboer 145

Konkursboer

- skat 316

- Konkurslovens regler** 202
 – udenlandske boer 33
 – vedgælsesboer 144 f.
- Konkursordenen**
 – udenlandske boer 33
 – vedgælsesboer 145
- Konneks modregning** 191
- Kontaktperson**
 – for skatte- og afgiftsmyndigheder 94
- Kontantafstemning** 258
- Kontantlån** 149
- Kontinuitetsprincippet** 305
- Kontokort** 167
- Kreditoranmeldelser**
 – betydning for skifterettens kompetence 223 f.
- Kreditorekstinktion** 126 f, 202
 – vedgælsesboer 144
- Kreditorer** 181 ff.
 – indflydelse 199 ff.
 – kap. 5-bo 154 f.
 – vedgælsesboer 144 f.
- Kreditorfølgning** 195 ff.
 – udsættelsesperioden 42
- Kreditorfølgingsforbud** 196 f.
- Kriminaldommer** 25
- »Krydsforsikringer«** 15, 372
- Kuldlysning** 117
- Kunstgenstande** 252
- Kunstværker**
 – arveafgift 368
- Kurator** 131
 – salær 175
- Kvalitativ testationskompetence** 16, 157
 – se AL § 26
 – se AL § 66
- Kvittance** 171 f.
- Kære** 230 ff.
- Kærebeføjelse** 232
- Køberet** 249
- L**
- Landbrugsbesætninger** 251
 – nedskrivninger 322
- Landbrugsejendomme**
 – se AL § 79
 – udsættelsesperioden 44-45
 – værdiansættelse 248, 249
- Lavværgemål** 70
 – aflysning 241
- Legat** 120 f., 239 f.
 – arveafgift 371, 372, 375-77
 – privat skifte 87, 101
- Legatar**
 – arveafgift 371
 – begreb 85
 – passivpost 326, 336
 – udlodninger 261 f.
- Legatbestyrelse** 16
- Legatfundats**
 – salær 179
 – stempel 340
- Legatopfattelse**
 – legatbestyrelse 16
 – testamente 16
- Legatvæрге** 87, 120-21
- Legitimation** 103 f., 278, 298, 336
 – eksekutor 135, 166
 – genoptagelse 298
 – medhjælperen 135
 – skifteretten 135
- Leje**
 – boets aktiver 151
 – lodtagerne 151
- Leje af boets aktiver** 321
- Lejebetaling** 266
- Lejerettigheder (afdødes)** 111, 160, 278
- Lejeværdien** 321
- Ligbrænding** 20
- Ligbrændingsforening** 21, 121
- Ligningskommissionen** 115
 – dødsanmeldelse 21
 – kompetence 215
- Ligsyn** 22
- Lineære afskrivninger** 323
- Litispændens** 227
- Livrenter**
 – kap. 5-bo 151
- Livsforsikringer** 109 f., 159, 368, 372
 – kap. 5-bo 151
 – tvist om begunstigelsesklausul 143
- Lodtagernes procesbeføjelser** 233 ff., 301
 – forlig 235
- Lodtrækning** 274 ff.
- Luftfartøjer** 109
- Lønmodtagernes Dyrtidsfond** 53, 110, 159
 – kap. 5-bo 150

Stikordsregister

Lønmodtagernes Garantifond

- begravelsesudlæg 58
- Løntilgodehavende 110
- Løsøre i udlandet 31 f., 356
- Lån 262 f., 265 f.
- Låneoptagelse 347

M

Maskiner

- værdiansættelse 252

Massekrav

- af 1. klasse 258
- af 2. klasse 258
- se KL §§ 92-94
- se KL § 145, stk. 1
- tvister 222
- udlodning 258
- udsættelsesperioden 45

Materiel retskraft 279

Mausolæum 124

Medarbejderaktier og -obligationer 126

Meddelelser 26, 115

- dødsfaldet 184 f.
- proklama 184 f.

Medhjælpende ægtefælle 310, 313, 320

- se Ksl. § 25A

Medicolegal obduktion 22

Medicolegalt ligsyn 22

»Mellemdøde arvinger« 80 f.

- arveafgift 365, 368
- privat skifte 87

Mellemprioden 308 ff.

- se Ksl. § 14

Mellemrenter 257, 264, 322, 373

- skifteafgift 347

Ministerialbøger 19

Misbrug af rådighed

- uskiftet bo 76 f.

Misbrugsvederlagskrav 157

Misligholdelse

- udsættelsesperioden 43

Modkrav 223

Modregning

- skifteafgift 348

Moms 116, 205, 341

- advokatsalærer 180
- forsikringspræmier 169
- vurderingshonorarer 248

Momsregistrering 116

Morarenter 190

Mortifikationssager 179

Mundtligt testamente 16, 359

Mæglersalær 178

»Møbelgave« 382 f.

Møntsamling 252

N

Nedskrivninger

- se af- og nedskrivninger

Negativ retskraft 279

Negativt fastsættelsessøgsmål 222

Nettopostering 257, 348

Notartestamente 15, 17

Nova 233

Ny arving 293 f.

Nyt aktiv 288 ff.

Nyt passiv 291 ff.

Nyt ægteskab 80

- personfradrag 314

Næring 324, 329, 331

Næringsaktier 329

Næringsbrev 116

Næringsjendom 331

Nødvendigt procesfællesskab 223

O

Offentlige kassebetjente 70, 90 f., 200

Offentlighed 228

- arvinger 114, 131
- begyndelses- og registreringsforretning 114

- fællesgoopgørelse 75

- journalister 131

- legatarer 114, 131

- skiftesamlinger 131

Offentligt skifte 105 f.

- fællesregler 107 ff.

- oversigt 105-06

Omdannelsesaktier 330

Omgåelse

- arveafgift 373

Omstødelse 46

- arveafkald 281

- gaver 77 f.

- kap. 5-bo 155

- se KL § 31, stk. 3 (arrest)

- se KL § 65

- Omvurdering** 247
 – se Skfl. § 48
Opgørelse i henhold til Ksl. § 14 310 ff.
Ophavsret 130, 150, 219, 251
Ophør
 – uskiftet bo 78 ff.
Oplysningspligt 112, 228
Oprejsningsbevilling 231 f.
Opsparingskonto 310, 331 f.
Opsættende virkning 233
 – arveafgift 379
Optagelse til slutning 192, 241
 – se Skfl. § 50
Ordener 116
Overflytning af boer 28 f.
Overgangsbeløb 159
Overskud
 – se Skfl. § 10, stk. 2
 – skifteafgift 349
Overskydende skat 60, 64, 307, 308 ff.
- P**
Pantebreve 109, 249
 – forfaldsgrunde 140
 – se henstandspantebreve
 – se Skfl. § 63
Papirløs ægtefælle
 – arveafgift 368 f.
 – forsikringer 15
 – testamente 15
 – økonomisk sikring 15
Papirløse »ægteskaber« 15, 368-69
Passiver 253 ff., 349
 – registrering 12
 – se Skfl. § 15
 – se Skfl. § 60
 – værdiansættelse 253
Passivposter 151, 325 ff., 347
 – legatar 326
 – se Ksl. §§ 33-33A
Patentret 251
Pensionskasselån 145, n 21, 149
Pensionsopsparingskonti 109
Pensionsydelse
 – arveafgift 372
Personfradrag 305, 309, 314
Personlige genstande 156
 – se Skfl. § 62a, stk. 1
Personlige rettigheder 108
- Personlig indkomst** 320
Personskadeerstatning 74 f., 150
 – se Erstatningsansvarslovens § 18
Plattesamling 252
Plejebørn
 – arveafgift 367
Plejhjem 43
Plejhjemsbetaling 68
Plejhjemsophold
 – værneting 28
Politiet
 – dødsfald 22
Portorefusion 344
Positiv retskraft 279
Postgirokonto 110
Post til afdøde 115
Private auktioner 208
Privat skifte 83 ff.
 – arveafgift 83, 100
 – behandlingsmåden 102
 – betingelser 84 ff.
 – eksekutorindsættelse 89 f.
 – fordele/ulempes 83 f.
 – hæftelsen 99 ff.
 – kreditorer 90 f.
 – skat 83, 100 f.
 – skifteafgift 83, 100
 – tvister 84
Privilegerede krav
 – begravelsesudlæg (§ 43) 55
 – se KL §§ 95-96 og 145, stk. 2
Procesledende kendelser 282
Procesmåden
 – i skifteretten 225 ff.
Processuel indlænding 31
Processuel udlænding 32, jfr. 31
Proklama 181 ff.
 – afbrydelse 187 ff.
 – frist 183
 – indhold 183 ff.
 – kap. 5-boer 155
 – konkursboer 195
 – privat skifte 98
 – retsvirkninger 191 ff.
 – udstedelse 181 f.
 – udsættelsesperioden 41
 – underretning 184
 – uskiftet bo 73 f.
 – vedgælsesboer 144

Stikordsregister

Prækclusion 185 ff., 191 ff.
– afkald 186, 188
– kommanditanparter 186
– massekrav 185, 192 f.
– skattekrav 186, 192
– tinglige krav 185 f., 192
Prøvelse af fordringer 193 ff.
– se Skfl. § 38

R

Rateforsikring 15, 368, 372
Ratepension 159, 372
Realisationer 203 ff.
– arvingløse boer (AL § 71) 136 f.
– gældsfragåelsesboer 209 ff.
– gældsvedgåelsesboer 211 f.
– kap. 5-boer 212
– privatskiftede boer 212
– se KL §§ 85, 86 og 90
– se Rpl. §§ 538a-b
– se Skfl. §§ 27, 28 og 60
– udsættelsesperioden 43
Registreret partnerskab 69, 80, 147
– arveafgift 368 f.
– begravelsesudlæg 53
Registrering 107 ff.
– kap. 5-bo 149
– se Skfl. §§ 15-16 og 60
Registreringsafgift
– fritidsfartøjer 342
Registrerings- og vurderingslister 112
Regnefejl 295
Regnskabsmateriale 108
Rejseomkostninger 178
– arving 129
Rekurs 26
– skattespørgsmål 215
Renteafgift (forbrugslån) 322
Rentenydelseskapital 142 f.
– udlæg 199
Rentenydelsesret
– arveafgift 361 f.
– udlæg 199
Renter
– boets midler 135
– forbrugslån 315
– legater 261 f.
– lån 322
– skat 314, 321, 322

– skifteafgift 347, 348
Repartition 257 f.
Repartitionsstempel 340 med n 12
Repartitørsalær 175, 176, 254
Restskat 58, 64, 307, 308 ff.
Retlig interesse
– genoptagelse 300
Retsafgørelsens form 228
– beslutning 228
– dom 228
– kendelse 228
– se Rpl. § 660, stk. 1
– skattespørgsmål 336
Retsbud 114
Retshjælp 38 f.
– se Rpl. § 14, stk. 3
– skattespørgsmål 38
Retshjælpsforsikring 132, 230
Retskraft 279 ff.
– genstand 281 ff.
– lodtagerne 300 f.
– omfang 279 f.
– subjektiv begrænsning 280, 300 f.
Retskredse
– antal 25
Retskredsgrænsen
– overskridelse 29
– se Skfl. § 12
Retssager
– salær 179
Retsvidner 228
– se Rpl. § 654, stk. 2
Rettergangsfuldmagt 44
Revision
– eksekutorboer 170 f., 172 ff.
Revisor 177
– eksekutor 163
Revisorbistand 131, 177
Rigsrevisionen 167, 173 f.
Rådighedsfratagelse
– kap. 5-bo 152

S

Sagsomkostninger 229
Saldoafskrivninger 323
Salgsomkostninger 257, 349
– se RAL § 31, stk. 3, nr. 1

- Salgsopstilling** 189
Salær
– medhjælper 133 f.
– moms 133
– se eksekutorsalær
Samejeanpart
– skifteafgift 349
Samlivsforhold
– arveafgift 368-69
– berigelseskrav 157
– uskiftet bo 69, 80
Selvangivelse 307, 309
– afdødes 307
– boets 242 f., 319 f.
– mellemperioden 309
Selv mord 21
Selv pensioneringskonto 159
– kap. 5-bo 151
Separationsbevilling 21
Separatister 209 f.
SE-registrering 116
Servitut 210
– tvangsauktioner 210
Sikkerhedsstillelse
– boomkostninger 153 f.
– eksekutorboer 167-69
– kap. 5-bo 153 f.
– medhjælper 132 f.
– retssag 301
– stempelafgift 340
Skadesløs kvittering 223
– se Skfl. § 36
Skat 303 ff.
– begravelsesudlæg 58-60
Skattefradrag 320 f.
Skattefri boer 316 f.
– beløbsgrænser 316
Skattegodtgørelse 309, 318
Skattekontrol 304
– uskiftet bo 75 f.
Skattemyndighedernes kompetence 215
– goodwill 112
Skattemæssige aktiver 306, 324 ff.
– arvefors kud 375
– arveudlæg 276 f.
– skattefri boer 332
– tabsaktiver 325, 332
– uskiftet bo 332
»Skattetæknning« 135
Skibe 109
Skifteafgift 343 ff.
– afgiftspligtens indtræden 350 f.
– appel 343
– arvefors kud 347
– arvingssløse boer (AL § 71) 345
– begravelsesudlæg 344
– behæftede aktiver 345, 347 f.
– beregning 350 ff.
– beregningsgrundlaget 347 ff.
– betalingstidspunkt 350 ff.
– betinget skøde 348
– ejerpantebreve 348
– eksekutorboer 344, 345, 351 f.
– forfald 352
– forsikringsbeløb 347
– fragtelsesboer 344, 345, 348
– førelse af vidner 343
– genoptagelsesboer 345, 350
– halvtredstusindkroners reglen 344, 345
– henstand 353
– hvilke boer? 344 f.
– håndpant 348
– interessentskabsanpart 348
– klage 350 ff.
– kommanditanpart 348
– kære 351
– mellemrenter 347
– modregning 348
– morarenter 353
– nedsættelse 346
– overskud 349
– pensioner 347
– privat skifte 344, 346
– renter 347, 348
– salgsomkostninger 349
– samejeanpart 349
– små boer 345
– størrelse 345 f.
– tilbageholdsret 348
– tvister 343
– udestående fordring 348
– udlejningsejendomme 349
– underskud 349
– uskiftet bo 344, 346
– vedgåelsesboer 344, 345
– vedligeholdelseskonti 349
– værdiansættelser 350

Stikordsregister

Skiftefordele

- arveafgift 371
- halvtredstusindkroners reglen 63
- se Skfl. §§ 61a og 62b
- ægtefællen 155 ff.

Skiftefuldmagt 102 ff.

Skifteprotokoller 24

- eksekutorboer 167, 169

Skifteretsattest 102 ff.

- gebyr 104

Skifteretsmedhjælper 131 ff.

- kreditoranmeldelser 188
- salær 133 f.
- sikkerhedsstillelse 132 f.

Skifterettens kompetence

- eksekutorboer 161 f.
- tvister 213 ff.

Skifteretterne 25 f.

- bemanding 25 f.
- procesmåden 225 ff.

Skiftesaglisten 24

- registre 24

Skiftesamlinger 127 ff.

- offentlighed 131
- skifteretten 129 f.

Skifteskatteret 335 f.

Skilsmissebevilling 21

Skriveomkostninger 177 f.

Skæringsdag 243 ff.

- genoptagelsesboer 245
- offentligt skifte 244
- privat skifte 243

Slutningstidspunktet 237 ff.

Små arvelodder 260

- se Skfl. § 45, stk. 2

Små fordringer 145, 259 f

Socialudvalget 115 f.

Sognefogder 114

Sognepræsten 19 f.

Sommerhusophold

- værneting 28

Specialproces 222

Specialretter 216, 222

Spekulant 324, 330

Staten som arving 136 f.

- se AL § 71

Statistik 105

- bobehandlingsformer 47
- dødsfald 19

- halvtredstusindkroners reglen 61

- testamenter 17

Statsamtet

- begravelsesbidrag 60
- eksekutorbevilling 164
- henstandspantebreve 271
- værger 26, 174

Statsskat 304, 318

Statsskattedirektoratet 170, 353, 380, 381

Stedbørn

- arveafgift 365, 367, 368

Stedlig kompetence 27 ff.

- se dødsboværnetinget

Stemmeretten 127 ff.

- fuldmagt 128
- inhabilitet 128
- konkurs 128
- skattespørgsmål 335 f.
- udlæg 128
- vedgåelsesboer 143

Stempelafgift 17, 337 ff.

- arveafkald 340
- arveforskud 340
- arveudlæg 278, 324, 338
- begravelsesbreve 340
- brugsret til gravsteder 340
- codicil 337 f.
- femten måneders fristen 339
- gravstedsskøder 340
- henstandspantebreve 270, 338 f.
- hæftelse 337
- legatfundatser 340
- overdragelse 338 f.
- pantebreve 338 f.
- sikkerhedsstillelse 340
- »sælgerpantebreve« 338 f.
- testamente 337 f.
- udlandet 356, n 10

Straffesager 221 f.

Stævning 227

Subjektiv fejl 296

Subjektiv kumulation 223

Subsidiære procesbeføjelser 233 ff.

- se Skfl. §§ 41-42

Subsidiært skifte 29, 32 ff.

- udenlandske boer 32 ff.

Succession

- retssager 221

- skat 276 ff., 324 ff.
- Sumlegat** 261
- Summarisk behandling** 47
- Svig** 287
- Sygehusophold**
 - værneting 28
- Sygesikringen**
 - begravelseshjælp 21, 53
- Særbo**
 - begravelsesudgifter 124
 - gældsvedgåelse 141
 - hæftelse 73, 102
- Særbørn** 71 f., 117
 - arveafkald 68, 358 f.
 - uskiftet bo 68, 71 f., 79
- Særeje**
 - gaveafgift 381, 383
 - halvtredstusindkroners reglen 61
 - udlægsret 157
 - uskiftet bo 67, 69
- Særejebeskyttelseskrav** 157
- »Særlige rettigheder« 61
- Særlige salærer** 178 f.
- Særlig indkomst** 320, 324 ff.
- Særlig procesmåde** 222
- Særrettighedskrav** 157
- Sættedommer** 25
- Søgsmål**
 - se Skfl. §§ 34 og 54
 - udsættelsesperioden 42
 - vedgåelsesboer 144
- Sømænd**
 - begravelsesudlæg 52
 - efterløn 158
 - registrering 115
- T**
- Tab** 265, 325, 332
- Telefon** 111, 160, 278
- Terminsydelser** 349
- Testamente** 15-17
 - eksekutorindsættelse 165
 - halvtredstusindkroners reglen 62
 - privat skifte 88
 - stempel 337 f.
- Testamentskrav** 15, 130
- Testamentsoprettelse** 15 ff
 - begravelsen 15 f.
 - behov 15 f.
- boets behandlingsform 16
- bostyret 17
- indhold 15 f.
- kompagnon 17
- landbrugsejendom 16
- legater 16
- statistik 17
- Testamentsvidner** 343
- Tilbageholdsret** 209, 223
- Tilbehør**
 - arveafgift 356
- Tilbudspflicht** 276
- Tilsynsmyndigheder**
 - eksekutorboer 172 ff.
- Tilsynsværge** 71
- Tingfæstning** 221
- Tinglige krav** 209 ff, 259
 - se KL §§ 85-91
 - se Rpl. § 573
 - tvister 208, 223
- Tinglysning**
 - adkomst 104
 - fuldmagt 103
 - pantebreve 109
 - sikringsakt 109
 - skifteretsattest 104
- Tinglysningsafgift** 340-41
 - henstandspantebreve 271
- Tinglyst skifteekstrakt** 241, 271 f.
- Tipsforhandlerkontrakt** 108
- Tjenestemænd**
 - efterindtægt 64, 158 f.
- Toldvæsenet** 116
- Trangsbeneficiet** 62, 126
- Transportudgifter** 178
- Tredjeinstansbevilling** 231 f.
- Tredjemands rettigheder** 108
 - se KL § 82
- Tro og love erklæring**
 - eksekutorboer 167
- Tvangsauktion** 208
 - arvelod 197, 198
 - se KL §§ 85, 86 og 90
 - se Rpl. §§ 538a-b
 - udsættelsesperioden 42
- Tvangsbøder** 311, 333
- Tvister** 213 ff.
 - arveforholdene 86
 - arvekrav 219

Stikordsregister

- auktioner 208
 - begravelsen 20
 - begravelsesmyndigheden 216
 - begunstigelsesklausuler 220
 - dødstidspunktet 24
 - eksekutorboer 217-19
 - eksekutorsalæret 180
 - gravsted 20
 - inden bobehandlingen 216
 - kompetence 213 ff.
 - livsforsikringer 143
 - privatskiftede boer 216-17
 - retsafgift 227
 - skattemyndighederne 215
 - skifteretsboer 219 ff.
 - udsættelsesperioden 44
- U**
- »Ubestemte arvinger« 120
 - Udbytteskat** 318
 - Uddannelsesopsparingskonto** 110, 383
 - Udeblivelse**
 - skiftesamlinger 129
 - Udeblivelsesregler** 227
 - Udenlandsk arving** 91 f., 119, 268
 - aktier 330
 - fast ejendom 278
 - Udenlandske boer** 31 ff.
 - arveafgift 355 f.
 - arveregler 35
 - procesregler 35
 - skifteregler 35
 - Udenrigstjenesten** 35 f.
 - Udestående fordringer** 206 f., 250
 - inddrivelse 206 f.
 - »Udgæld« 112
 - se Skfl. § 15
 - Udlejningsejendom** 112
 - skifteafgift 349
 - tilbudspligt 276
 - Udlodninger**
 - til arvinger 260, 262 ff.
 - til kreditorer 258 f.
 - til legatarer 261 f.
 - Udlodningslister** 258
 - Udlæg** 196 ff., 210 f.
 - boslods krav 199
 - båndlagt arv 198
 - hos arving 197
 - rentenydelseskapital 199
 - rentenydelsesret 199
 - se KL § 90
 - ventendes arv 199
 - Udlægsret** 272 ff
 - se Skfl. § 47
 - særeje 274
 - ægtefællen 157
 - Udlægsstempel** 338 f. med n 3
 - Udløsningsret** 157, 274
 - Udmeldelse af vurderingsmænd** 115
 - Udskudt arvefald** 81
 - Udsættelser** 37, 41 ff.
 - proklama 41
 - Udsættelsesperioden** 41 ff.
 - ansatte 43
 - auktioner 42
 - behæftede aktiver (KL § 87) 44 f.
 - fri proces 44
 - gensidigt bebyrdende kontrakter 43
 - massekrav 45
 - proklama 41
 - realisationer (KL § 86) 43 f.
 - rettergangsfuldmagt 44
 - vurderinger 41
 - Ulovligt testamente** 359
 - Umyndig**
 - uskiftet bo 70
 - Umyndig arving** 266 f.
 - privat skifte 91 f.
 - udlodning 266 f.
 - Umyndiggjort arving**
 - privat skifte 92
 - Umyndiggørelse**
 - afløsning 241
 - Underhåndssalg** 204 ff.
 - se Skfl. § 27
 - Underpanthavere** 210 f.
 - auktioner 210 f.
 - se KL §§ 85-86
 - Underskud**
 - overførsel 314
 - skifteafgift 349
 - Underskudsremførsel** 311
 - se Carry back
 - Underskudsgivende aktiver** 265
 - Urigtig arvedeling** 294 ff.
 - Uskiftet bo** 67 ff.
 - afkald 69

- arveafgift 67, 68, 361, 364
- deling 80 f.
- forsikringer 68
- hæftelsen 73 f.
- omfang 74 f.
- ophør 78 f.
- proklama 72 f.
- rådighed 76 f., 78
- skat 67
- skifteafgift 67
- testamente 71, 78
- umyndig 70
- Uvist aktiv** 238

V

- Varelagerloven** 322, n 74
- Varelagre** 252
- Varmesynsrapport** 205
- Vederlag**
 - arveafkald 358 f.
 - retsbude 115
 - vidner 115, 344
 - vurderingsmænd 115, 344
- Vederlagskrav** 64, 77, 156 f., 349
 - genoptagelse 298
- Vedligeholdelseskonti** 349
- Vedvarende retsforhold** 237 f.
- Vejledningspligt** 38 f., 297
 - dødsbobskatningen 38 f., 303
- Vekselprotest** 190
- Ventendes arv** 199
- Vidnepligt**
 - parter 227
 - se Rpl. § 660, stk. 2
- Vidner** 114
 - vederlag 344
- Virksomhedsskatteoven**
 - arveudlæg 331 f.
 - konto for opsparat overskud 332
 - passivpost 332
 - ægtefællen 306
- Virksomhedsskatteordningen** 278, 306, 310, 320, 331 f.
- Vished for overlevelse** 93, 267 f.
- Vitterlighedsvidner** 103
 - eksekutorboer 166
- Voldgift**
 - privat skifte 84
- Voldgiftsaftaler** 224 f.

- Vurderinger** 107 ff., 247 f.
 - kap. 5-bo 149
 - udsættelsesperioden 41
- Vurderingsmænd** 115, 247 f.
 - inhabilitet 247 f.
 - vederlag 344
- Vurderingsudgifter** 254, 349
 - skat 320
- Værdiansættelser** 242, 245 ff.
 - begravelsesudlæg 53, 54
 - se Skfl. §§ 15-16
- Værdiansættelsesprincip** 248 f.
- Væрге** 119-21
 - beskikkelse 119 f.
 - eksekutor 163
 - gældsvedgåelse 141
 - honorar 120
 - kompetence 174
- Værgebesikkelse** 26, 119 f.
 - foster 119
 - fraværende arvinger 119 f.
 - kap. 5-boer 153
 - legat 120
 - ubestemte arvinger 120
 - udenlandske arvinger 119
- Værneting**
 - auktioner 209
 - dødsboskifter 27 ff.
 - se Rpl. § 539
 - se Skfl. § 87
- Værnetingsaftaler** 28 f., 224 f.
- Værnsaktier** 329

Æ

- Ægtefællen**
 - arveafgift 365, 368 f., 370
 - arveudlæg 274, 306
 - ATP 158
 - barnløs 63 f.
 - efterløn 158
 - erstatninger 158 ff.
 - forsikringer 150 f., 158 f., 368, 372
 - førtidspension 158
 - halvtredstusindkroners reglen 61 ff.
 - henstand 268 ff.
 - insolvent 63, 70
 - kap. 5-boer 147 ff., 335
 - lejlighed 160

Stikordsregister

- pensioner 150 f., 158 f.
- skat i dødsåret 312 ff.
- skat i øvrigt 305 ff., 335
- skiftefordele 155 ff.
- udløsningsret 274
- umyndig 62, 70

Ægtepagt

- aflysning 241

Ændring af skifteformen 282 f.

- eksekutorbo/skifteretsbo 173
- offentligt/privat skifte 95
- privat/offentligt skifte 94 f.
- se Eksekutorlovens § 12
- se Skfl. § 7
- se Skfl. § 9
- skat 305

Å

- Året forud for dødsåret 307 f.